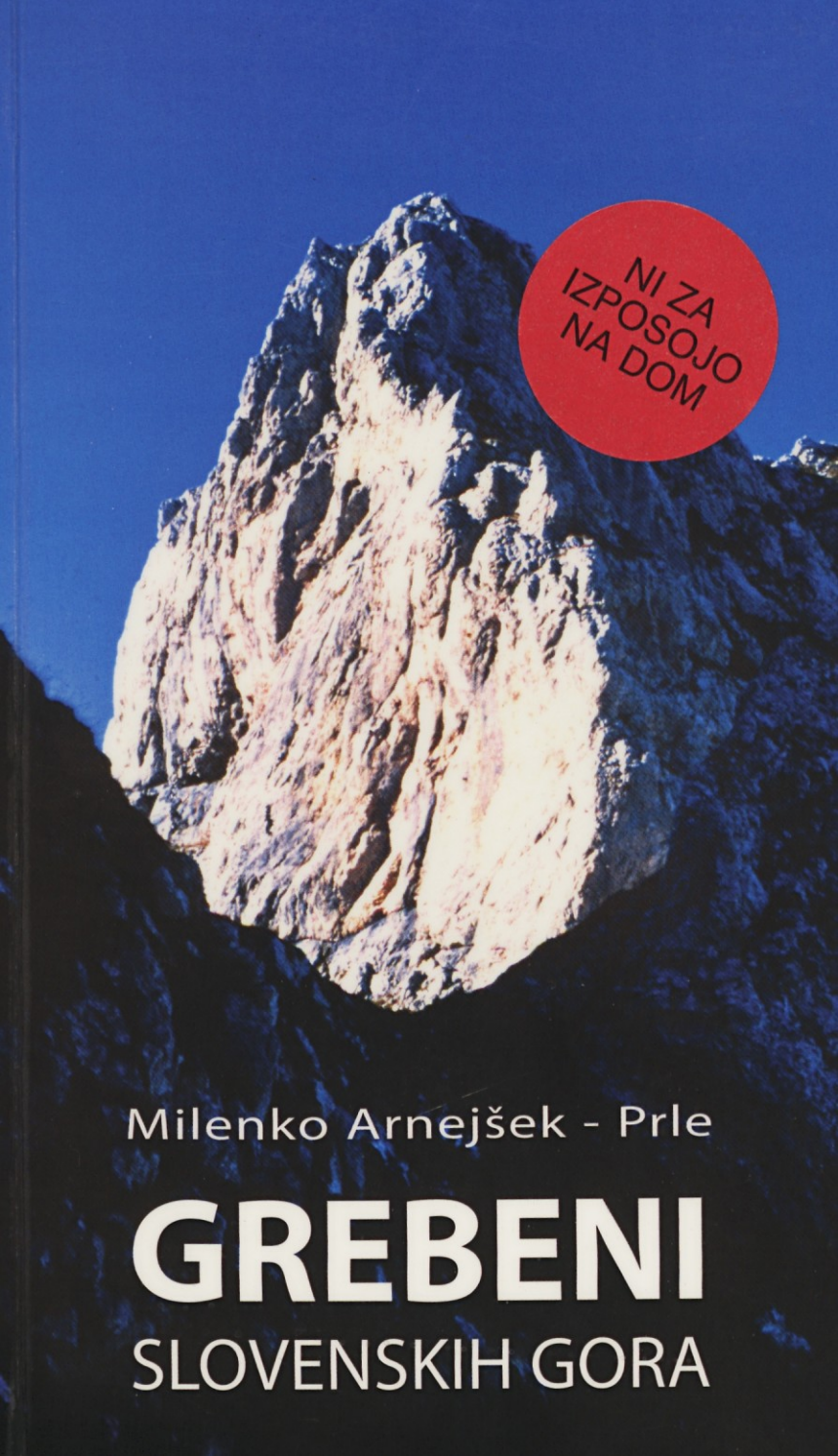

NI ZA
IZPOSOJO
NA DOM

Milenko Arnejšek - Prle

GREBENI

SLOVENSKIH GORA

Milenko Arnejšek - Prle

GREBENI SLOVENSKIH GORA

Muzejsko društvo Škofja Loka

MUZEJSKO DRUŠTVO ŠKOFJA LOKA

Škofja Loka 2007

Milenko Arnejšek - Prle

GREBENI SLOVENSKIH GORA

Muzejsko društvo Škofja Loka

Škofja Loka 2007

LOŠKI RAZGLEDI

Vodniki po loškem ozemlju

Vodnik 9

Grebeni slovenskih gora

Avtor: Milenko Arnejšek

Fotografije: Milenko Arnejšek

Lektorica: Milojka Mansoor

Sodelavci: Janez Kunstelj, Romano Marca - Lukež, Tine Mihelič, Drejc Karničar, Filip Bence - Tačrn, Borut Peršolja, Bogomir Celarec, Stanislav Petek - Fux, Lojze Budkovič, Alojzij Pavel Florjančič in drugi

Uredil: Alojzij Pavel Florjančič

Grafična priprava za tisk : Jože Šenk, Salve d. o. o.

Tiskarna: Formatisk d.o.o.

Založilo in izdalo: Muzejsko društvo Škofja Loka

Škofja Loka 2007

G

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

796.52(497.4)(036)

ARNEJŠEK, Milenko

Grebeni slovenskih gora / [[besedilo in] fotografije] Milenko Arnejšek-Prle.
- Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2007. - (Vodniki po loškem ozemlju ; 9)

ISBN 978-961-90013-8-7

231380224

G 5382

Naslovnica: Germlajt

Zadnja stran: Avtor z družino na Nanosu

Pisec ne prevzema nobene odgovornosti pri uporabi vodnička!

Vse pravice pridržane. Noben del knjige se ne sme razmnoževati ali razširjati v kakršnikoli obliki brez pisnega avtorjevega soglasja.

KAZALO

I.	KAMNIŠKO-SAVINJSKE ALPE (GRINTOVCI).....	29
II.	KARAVANKE	75
III.	DRUGI GREBENI	97
IV.	JULIJSKE ALPE	139
	KAZALO GREBENOV	321
	ABECEDNO KAZALO	325

LOŠKI RAZGLEDI

Vodnjaki po loškem ozemlju

vatra

Grebeni slovenskih gora

Vojna Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

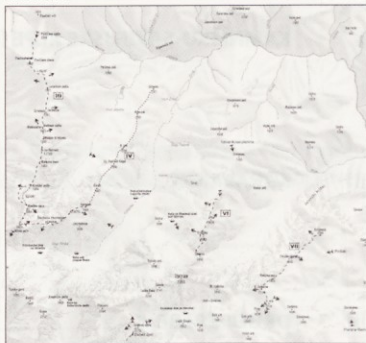
Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

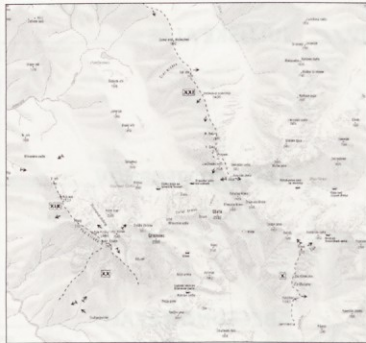
Vojna vojska Vojna vojska

Vojna vojska Vojna vojska

Pavličev vrh—Mrzla gora, Vrlovec—Mrzla gora,
Krofička str. 70

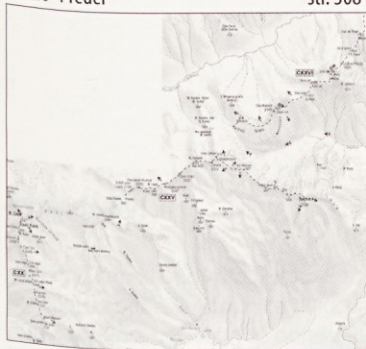
Kočna, Brana, Jezerski vrh—Jezersko sedlo str. 72

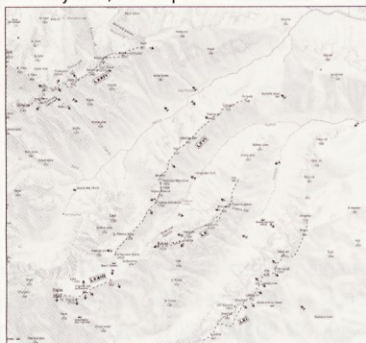
Visoka Ponca—Kotova špica, Pinja—Zagorelec,
Ušje—Srebrnjak, Vitranc—Tamarska Lopa str. 306

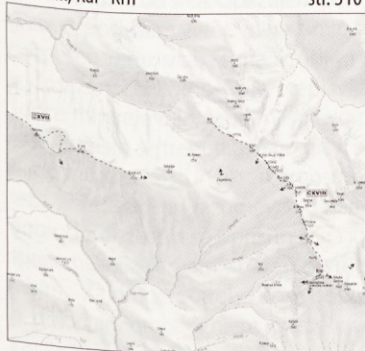
Skutnik—V. Kanin, Prevala—Rombon, Čez
Brežič—Predel str. 308

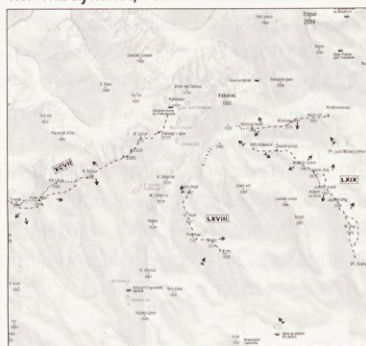
Sleme—Škrlatica, Črna gora—Vrbanova špica,
Trata—Rjavina, Debela peč—Tosc str. 314

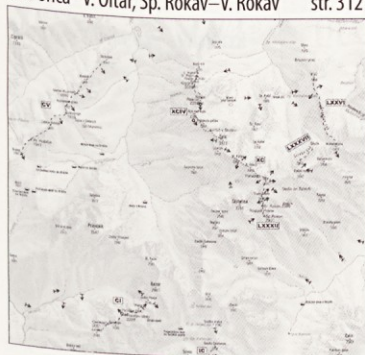
Polovnik, Kal—Krn str. 310

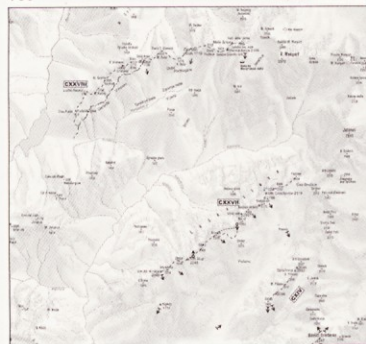
Plazki Kuk—V. Špičje, M. Stog—Škednjovec, Mišelj
vrh—Mišelj konec, Vernar str. 316

Škrbinjek—Robičje, Goličica—Planja, Kurji vrh—Špik,
M. Ponca—V. Oltar, Sp. Rokav—V. Rokav str. 312

Predel—Mangart, Greben, Svinjak—Bavški Grinta-
vec str. 318

Še sem živ!

Grebeni. Pot, ki vodi proti vrhu. Pot, ki vodi k nebu. Na obeh straneh širjava, razgledi, le nebeške stopnice določajo gibanje. Telo in duša se združita s skalo, potjo, strmino, naravo in se odrešujeta more dolinstva. Vrh je končna stopnica. Najdem primerno skalo za sedež in razgled, pogled mi potuje po obzorju. Nobe- ne višje točke ni. Sem na najvišji in tudi občutja so podobna. Peza in trud vzpona se mi odvalita od srca. Opazujem pokrajino, doline, nebo, oblake, skale, prehojen greben, poslušam veter, vdihavam čistost in sem zadovoljen. Pozabljena je sapa, pospešen utrip srca, strma, krušljiva mesta, višinska razlika in negotovost. Cilj je dosežen. Lahkotnost me preplavlja. Volja in smisel početja sta se poplašala. Sonce mi greje telo, sape mi spirajo pot in topla skala vabi k sebi in poglobitvi vase. Predam se trenutku in po glavi se mi zapodijo misli. O trenutku, o večnosti, o vzponu, o ozkosti in hkrati širnosti, o najvišji točki, o smislu, o vrednosti napora, težav, razgledov in razumevanju narave. Sem nje vsiljivec in del. Poskušam biti dobrodošel gost in se ji prikupiti, pa jo tudi malo osvojiti. Zavrnila me ni, torej me sprejema ter zajemam v trenutku vrha, kar mi ponuja. In ponuja mi vse, kar takrat rabim... Za druge potrebe bom poskrbel nižje, na najvišji točki bom ostal sam z nedoločnim hrepenenjem in izpolnitvijo.

Koliko grebenov me še čaka?

Grebeni za vse čase?

Ne meči biserov svinjam!

Ob sedemdesetletnici Muzejskega društva Škofja Loka
in
praznovanju stoletnice športa v Škofji Loki

Vodniku na pot

Muzejsko društvo Škofja Loka pošilja v svet svoj deveti vodnik po loškem ozemlju, Grebene slovenskih gora Milenka Arnejška - Prleta. Veliko in pomembno delo z opisi 949 grebenov, vrhov ali tur. Grebeni slovenskih gora v vodniku po loškem ozemlju? Na Križno goro, Lubnik, Ratitovec, Porezen, Osovnik, pa še na Tošč in Polhograjsko Grmado že, kaj pa drugi, preostali in mogočni grebeni? Ti vendar niso na loškem ozemlju! Pa vendar so! Prav najbolj silna ostenja Julijcev s Triglavsko steno in samim Triglavom vred, so spadali v tako imenovano Dovško župo freisinškega Loškega gospostva od 13. stoletja naprej. Torej so grebeni od Hrušice do Belce z vrhovi Jerebikovca, Rjavine, Triglava, Križa, Kukove špice, Vrtaškega vrha nad dolinama Vrat in Kota ter na drugo karavanško stran s Hruškim vrhom, Kepo in Jepco, tudi po letu 1804, ko je prenehalo osemstoletno Loško gospostvo freisinških škofov, še vedno najmanj toliko loški, kot so širše slovenski. Pa še Gorjanci, na drugi strani Slovenije, so zamejevali »naše«¹ dolenjsko, freisinško Klevevško gospostvo, od koder so Ločani dobivali žlahtno kapljico.

Izdaje tega vodnika, kot začetka praznovanja sedemdesetletnice našega društva, bi bil še posebej vesel dr. Pavel Blaznik, naš prvi in dolgoletni predsednik, saj je bil velik gornik in alpinist. Iz Škofje Loke do Lubnika je prišel v šestinpetdesetih minutah, nazaj pa v dvaintridesetih. Pred drugo vojno je iz Škofje Loke do Krekove Koče na Ratitovcu potreboval tri ure in petdeset minut. Z našim vodnikom se spominjamo njega in njegovega sina Pavleta, alpinista, ki se je smrtno ponesrečil v Szaly-Gerínovem grebenu Grintovcev.

Vodnik izhaja ob koncu letošnjega praznovanja stoletnice športa v Škofji Loki. To je sicer le ena izmed okroglih obletnic športne dejavnosti, ki ima na Loškem dolgo tradicijo. Na freski Sv. nedelje avtorja Janeza Ljubljanskega izpred šeststo petdesetih let, pod lopo romarske cerkve Marijinega oznanjenja v Crngrobu, imamo namreč upodobljenih tedanjih šest športnih zvrsti. Mestno strelišče so imeli Ločani že vsaj leta 1752, prvo športno društvo pa že tudi leta 1883.

Avtor je pri svojem pisanju nekoliko samosvoj, tako kot pri svojem grebenjenju. Njegove izvirne toponime in jezikovne posebnosti smo, kljub pomislekom lektorice, v precejšnji meri obdržali, drugačnim, uradnim normativom navkljub. Ponekod tako izpadejo nekatere stvari včasih celo malce provokativno, kakršen je včasih tudi sam avtor. Morda nam je uspelo tako predstaviti Prletovo avtorsko delo bolj inventivno in upamo, da ne v škodo bralcev oziroma uporabnikov.

Urednik

Predgovor

Moje jutro je zora, moja pot gamsja sled, svetloba sonce, cilj vrh, spremljevalec veter, postelja trava, pokrivalo nebo, uspavanka zvezde, moja vera svoboda.

Petintrideset let je trajalo. Zbiral sem podatke, jih shranil, uredil in se odločil: napisal bom Vodnik po grebenih slovenskih gora. Za to pisanje pa sem moral vse grebene najprej prehoditi in preplezati. Sto osemindvetdeset grebenov prehoditi ter preplezati je kar dober zalogaj za eno življenje. Pa mi je le uspelo. Ne v celoti, včasih sem moral zaradi vremena ali premalo časa izbrati umik in pustiti kakšen del za drugič, zaradi prevelike tveganosti sem moral neke obrniti in uporabiti obvoz, ki mi še zdaj pušča dvome o načelnosti.

Ko sem se vozil po Sloveniji, sem vedno občudoval obrise pokrajine in kot planinca, alpinista in raziskovalca so me najbolj pritegovali grebeni, kot recimo veriga od Ojstrice do Golice, Macenovca-Rjavina s ceste Kranj-Jesenice, pa grebeni Kočen, z Vršiča na Mojstrovko do Šit, lepota Plazki Kuk-Veliko špiče in Goličico-Planja, iz Soške doline pa na bavške in trentarske, pa iz zgornjesavinjskega konca in od drugod. Tako sem spoznaval slovenske Alpe. Vendar pa sem kmalu ugotovil, da se najlepši skrivajo in niso na dosegu pogleda. Te skrite, pa tudi očitne zaklade slovenskih gora sem prehodil, preplezal, raziskal, se pogovarjal z obiskovalci in domačini, prebral literaturo ter kot končni rezultat zapisal v vodničku in v njem ti razkrivam slovensko grebenko oblikovanost, prehode, poti in smeri slovenskih gora. Tako kot sem jih jaz spoznal, želim tudi tebi, da najdeš, malo tudi z mojo pomočjo, vse tisto, kar sem petintrideset let iskal in odkrival. Občutja in čustva prepuščam tebi.

Najprej bi rad poudaril, da je vse zapisano plod osebnih izkušenj, kajti vse opisane grebene, razen dveh, sem sam prehodil, večino pa preplezal, saj jih je velika večina vsaj brezpotnih, če že ne plezalnih, in zanje potrebuješ najmanj osem pa tja do šestnajst ur kot samohodec in manjši del v navezi. Kolikšno je bilo tveganje, bom zadržal zase, omenil bi le, da ko sem prišel v Osp in pogledal Osapsko steno, sem ugotovil: take strmine sem plezal čez poletje na grebenih. Zato, da sem uspešno in srečno končal svoje potepanje po grebenih, sem pa seveda potreboval znanje. Da za slovenske grebene ne zadošča navadno planinsko, je jasno. Popoln grebenar mora biti alpinist z vsaj petdesetimi preplezanimi smermi, čeprav so nekateri grebeni lahki, večina je plezalnih, kjer se lahko težavnost povzpne do V. stopnje, dodatne težave pa so specifična grebenska kamnina, izpostavljenost in krušljivost. Značilen je komentar Drejca Karničarja in Bora Štrancarja: Tam si lahko hitreje mrtev kot v prvenstvenih smereh! To nedvomno drži. Korelacije tukaj ne bom izračunaval, niti ne razmerja med plezanjem smeri in grebenov, stene so stene, grebeni so grebeni, kako je s statistiko, pa vsi vemo. Za tistega, ki je padel in se razbil, je stoodstotna, za drugega, ki je varno sestopil, pa nična. Nedvomno pa ostaja dejstvo: na grebenih je občutek tveganja vsaj enakovreden, če ne celo močnejši. Zakaj sem ostal živ (glej vodilno geslo Še sem živ! na začetku vodnička), se lahko zahvalim sreči, preudarnosti in usposobljenosti. Katero od teh treh načel je bilo najpomembnejše, težko rečem, opozoril pa bi: zanesi se na svojo pamet in poslušaj notranji glas. Umik, bolje rečeno beg iz nemogočih razmer, ni sramota.

Na kratko bom opisal svojo alpinistično pot, kjer je vodilo: vsak alpinist ima raziskovalno strast. Ta se spreminja z leti in z vrednotenjem. Ko si mlad, te zanimajo dosežki, previsne stene in skrajnost. Če ta nora leta srečno preživiš, prideš v zrela leta, kjer ni nobenih zadržkov in si zmožen najtežjih vzponov. Vendar tem manjka estetska komponenta, saj najtežji vzponi večinoma niso vzor lepote, temveč samopotrjevanje. Za tem obdobjem pride na vrsto iskanje lepote in si rečeš: »Kaj mi mar velike stene, najtežji vzponi, iskal bom le tisto, kar me poteši in napolni.« In grebeni v določenem človekovem obdobju te zahteve izpolnjujejo. Dostikrat sem

se z rezi ozrl, pogledal stene in si rekel: »Tam sem že plezal, bilo je lepo, zdaj sem tu gori in ne vem, kje je lepše.« In si odgovoril: »Vsak čas ima čar! Vsaka pot je vredna potu! Vsak vrh ima glorio!«

Rodil sem se na Ptuj, 4. oktobra 1948, živel do trinajstega leta v Kidričevem, se preselil na Kodeljevo v Ljubljani, kjer sem dobil vzdevek Prle (skrajšano Prlek), začel igrati v ansamblih, tudi barih, dvoranah, sodeloval v gledališčih (Pupilija Ferkeverk, Glej, Drama), bil član Šumija, glasbene slovenske rockovske scene in Generacije 68. Potem sem še pet let blodil po tujini kot glasbenik, se vrnil domov, uspešno končal avanturo JLA, diplomiral in se zaposlil kot učitelj harmonike in korepetitor na glasbeni šoli Škofja Loka, kjer sem še sedaj. Kar nekaj prijateljev me je naprosilo, da bi napisal knjigo o odrskem, hipijevskem in rockerskem obdobju, česar seveda ne bom napisal. Če bi pisal po resnici, bi nekatere preveč bolelo, da pa bi resnico zavijal v celofan, prepuščam nepravim šumijevcem, lažnim rockerjem, kvaziumetnikom in spreobrnjenim hipijem. Po vrnitvi iz tujine sem začel plezati v Akademskem alpinističnem odseku in nanizal okrog osemsto in okoli petindvajset prvenstvenih smeri ter postal inštruktor alpinizma in član GRS.

Pri pisanju vodnička sem si moral določiti, kaj je greben in katere bom opisal. Najprej bi omenil, da je pravih grebenov v Sloveniji malo, ker je hoja po rezi skoraj nemogoča. Skoraj vsi imajo pot nižje po policah, prehodih, obvozi in izogibih. Pravi so le: Plazki Kuk–Plazki Vogel, Krnčica–Krn, (Bavška) Špičica–Vrh Kozje planje–Vrh Ovčje planje, Mala Ruša–Velika Ruša–Skala, delno tudi Pelški in Bavški greben ter krajši odseki nekaterih velikih grebenov, tudi karavanških in grintovških, drugi pa ne potekajo po rezi. Tako sem moral pri sebi sprejeti kompromis in vzeti pojem greben v širšem pomenu, torej: v vodničku opisani grebeni so grebeni v splošnem pomenu. Zato sem opisal tudi take, kot so Pohorje, Gorjanci in drugi.

Poseben poudarek sem dal estetski in planinski vrednosti. Vsi v knjigi opisani (moji) subjektivni (estetski) pogledi so pač moji osebni, upam, da boš lahko razbral iz poševnega tiska moja videnja, pa tudi opozorila glede željenega cilja in se, ali pa ne, z njimi strinjal, objektivni (opis, zemljepisna lega, pristopi in možnosti za umik) pa so dejstva, preverjena na kraju samem.

Grebene sem razdelil na štiri območja: Julijske Alpe, Grintovce, Karavanke in druge grebene, vendar bi morda bila boljša razdelitev na trinajst »pokrajin« (glej uvod pri Julijskih Alpah). Bavško ali soško pogorje se razlikujeta od martuljškega ali osrednjega, da ne govorim o krnskem, spodnje- ali zgornjebohinjskem, triglavskem, vršiškem in drugih. Žal mi ni uspelo obdelati predelov do konca, saj so nekateri »vplivneži« že stokali: »Kdo bo pa bral ta špeh?« in sem se tako odločil le za tiste podatke, ki jih bo pohodnik potreboval, v glavi pa sem imel tudi obseg knjige. Pri tem sem se držal načela: »Od viška glava ne boli!« Pa si še vedno upam trditi: tako podrobnih opisov Slovenci še nismo imeli, saj sem izhajal iz slovenskega izročila piscev, kot so Tine Mihelič, Igor Škamperle, Igor Mezgec in drugi, ki so podedovali alpinistično filozofijo in me tudi spodbujali (France Zupan, Pavle Šegula, Janez Kunstelj in mlajši) kljub razlikam v opisih, saj se moji kar krepko neke odmikajo od že zapisanih. Glej Julijske Alpe Tineta Miheliča in primerjaj opisa Jelenka; Tine piše o prijetni hoji, jaz nekaj drugega. Nekaj podobnega je z opisom pristopa na preval Čez Brežič, kjer v vodničku (Julijske Alpe št. 1013) ni niti besede, v nasprotju z mojim opisom (pogl. CXXVI). Res pa je tudi, da je morda bilo meni pri pisanju lažje, saj se za grebene ve, kje je pot, kar je najbolj opazno pri Karavankah (primerjaj Karavanke PZS 1997), sem pa opisane poti tudi osebno prehodil. Za dodatek pa so v vodničku možnosti za umik, kjer so opisani dostopi in sestopi, ki jih še ni bilo v slovenski literaturi.

Nekaj podobnega je z razgledi: zame so najlepši z osrčnih in nižjih vrhov, kjer se razkazujeta širnost in velika preglednost, večina drugih piscev povzdiguje razglede z najvišjih točk.

Morda je največja razlika pri mojem pisanju v tem, da odkrito govorim o tveganosti, in v mojih opisih boš našel mesta, kjer prostodušno opisujem težave in zadrege, česar

skoraj nikoli nisem zasledil pri drugih. Skoraj vsi pripovedujejo o prijetnih in lahkotnih turah.

Za konec uvodnega razmišljanja samo še tole: Pošteno do konca sem napisal vodniček, v nasprotju z nekaj imeni, ki so povedala zelo malo. S skritim nasmeškom jih »občudujem«, saj so le-ti žal tisti, ki skrivajo, tajijo, si izmišljujejo in celo potvarjajo opise, na kar v mojih ne boš naletel, za nameček pa ti zaupam v njem še nekatere (moje) skrivnosti.

Lepotno, še bolj pa doživljajsko vrednotenje predelov po mojem mnenju in izboru je: najbolj mi je pri srcu bavški konec z najlepšim grebenom pri nas Obljak–Pihavec in z največjim v vseh pogledih Grebenom (greben Loške stene), delno pa tudi Šmihelovec–Žagorelec–Jelenk–Skutnik–Špičica–Nizki vrh–Pelci–Pinja, najbolj izzivalec, pa tudi tvegan je martuljski konec z dvema izstopajočima grebenoma: Špikova škrbina–Mala Martuljska Ponca–Velika Martuljska Ponca–Veliki Oltar in Rigljica–Frdamane police–Špik, Sleme–Škrlatica je le senca prej omenjenih, najbolj sončen je greben Prevala–Črnela, najslajši bonbonček je Bovški Gamsovec–(Zadnjiški) Pihavec (Goličica–Planja ga komaj dosega), najbolj skrivnosten je severni greben Prisanika, najbolj prostran in razgleden je polovniški in krnski konec, najbolj vojaški je odsek Bavhica–Škrbina pod Škrapljo–Škraplja, najbolj ljubke so Zgornje Bohinjske gore s Stogi–Škednjovec in Mišelj vrh–Mišelj konec, najbolj meditativen je jugozahodni konec Slovenije z grebenom Kojnik–Golič–Kavčič–Špičasti vrh–Žbevnica, najbolj vstran od civilizacije so severni Grintovci z grebenoma Koran–Mrzla gora in Pavličev vrh (sedlo)–Matkova kopa (z Iglicami)–Krnička gora–Mrzla gora, pa tudi mangartski konec z grebenoma Predel–Mangart in Čez Brežič–Veliki Snežni vrh–Jerebica–(Loška) Planja–Veliko Poldne, najširnejše je zahodno Pohorje in najbolj zapeljiv je karavanški brezpoten greben Koren–Jepca.

Za popolno uživanje pri grebenski hoji in plezanju poleg telesne pripravljenosti potrebuješ še dodatno znanje. Poleg obveznega alpinistično-planinskega sem spada vse tisto, kar moraš obvladati pri izpitu za alpinista, in bi ti svetoval: preberi čim več literature z različnih področij in spoznaj geologijo, botaniko, etnologijo, zgodovino, zoologijo in morda še kaj (potopise, opise tur, lovstvo...), saj boš le tako lahko razbiral iz sledov o zgodovini in vzročnosti ali povezanosti dogajanj ter prisotnosti človeka na posameznem predelu.

Ko boš vse to predelal in opravil nekaj tur, boš ugotovil isto, kar sem spoznal jaz: »Vseeno je, kod hodim, in vseh poteh (grebenih) je pomemben le stik z Naravo in s Seboj!«

Najpomembnejše, bolj dilema, ki se mi je porajala pri pisanju vodnička je, koliko in po resnici napisati. Če bi se držal slovenskega izročila in tradicije, bi moral turo opisati strogo tehnično, pa še malo zavajanja, pretiravanja in misterioznosti bi moral dodati, pa bi bil v očeh slovenske planinske javnosti velik alpinist in osvajalec vrhov. V nasprotju s to »doktrino« sem v vodničku opisal veliko večino grebenov podrobno, le nekajkrat sem podal samo splošne podatke, ker menim, da nekateri grebeni ne smejo biti (podrobno) opisani in naj se obiskovalec zanese nase.

Žal pa moram izreči več pikrih. Prvič. Pri obiskovanju grebenov in tudi sten nastopi vprašanje odgovornosti. Žal čedalje pogostejše opažam pri planincih, še bolj pa pri mladih plezalcih in brezpotnikih, predvsem pa pri plezalcih brez osnovnega, v alpinističnih šolah pridobljenega znanja, a tudi brez ponosa, miselnost: če se bom zaplezal, če bo nastala megla ali slabo vreme, če bom ugotovil, da je stena pretežka, če bom izgubil kos opreme in celo, če se mi ne bo dalo sestopiti, bom poklical helikopter (112) ter zahteval prevoz in reševanje. Zato ni čudno, da je pri GRS čedalje bolj čutili odpor do neodgovornega in tveganega vedenja posameznikov in prihajajo zahteve, da se neupravičeno reševanje plača, in celo več: pri prevelikem tveganju in nevarnosti smrtni ali drugačne poškodbe reševalcev (strela, plaz in padajoče kamenje ne dela razlik), se rešuje takrat, ko ni nevarnosti za reševalce. Tako apeliram na planince in na tiste, ki se bodo podali po mojih poteh: načrtuj turo tako, da si odvisen le sam od sebe, rešujejo naj te samo, ko veš, da zaradi slabega zdravstvenega stanja ali poškodbe ne boš prišel v dolino.

Drugo skrb zbujujoče vprašanje je ekologija. Čedalje večje je onesnaževanje, tako globalno (dimni plini - tvorba žveplene kisline, izpušni plini...) kot lokalno (detergenti, gnojila ...), ki vpliva na mikrolokacije, vodne vire in s tem povezano čistost vode, pridelovanje hrane, zdravje in seveda na kamnino, katere lastnosti se zaradi kemičnih snovi spreminjajo. Ker sem imel priložnost videti meritve iz diplomske naloge na biotehniški fakulteti, vem, da so celo visokogorska jezera že onesnažena tako globalno kot lokalno, skala je pa čedalje bolj krušljiva in preperela. Tretje, kar me moti, je: čedalje več je gozdnih cest, ki so pravi vzor, kako opustošiti gorsko krajino. Medtem ko lahko do neke mere še občudujemo italijanske mulatjere, pa nedvomno ne moremo sodobnih cestnih dosežkov, saj so ceste narejene brez odvodnjavanja in bodo čez nekaj let razrite, zasute s hudournišskimi naplavinami in pogosto neprevozne. Včasih imam tudi priložnost videti stare filme o gorah in vedno znova me je presenečalo, kako drugačno je bilo ozračje pred petdesetimi leti. Jasno, s popolnoma drugim izhlapevanjem in izparevanjem, oblaki in temperaturo. Sedaj je ozračje motno, skurjeno in smrdi po izpušnih plinih. Svoje sta naredila globalizacija in pridobitništvo. Namesto da bi država skrbela za čist zrak in okolje, gradi ceste in avtoceste, kar je do neke mere pohvalno, na drugi strani pa iz želje po čim večjem zaslužku skrbi za zapore, cestninske postaje, semaforje, grbine, zastoje in podobno, za čim manjšo pretočnost prometa (saj poznate finančno strukturo cene bencina, manj kot četrtnina je čiste cene, vse drugo so davki - dobiček in bolj ko avtomobili stojijo, več bencina se pokuri). Četrty problem je motorizacija s helikopterji, motornimi sanmi, agregati in podobnim.

Peti moteči element je hrup. K temu največ prispevajo motoristi, pa tudi letala, helikopterji in motorne sani. Na srečo pri nas še ni Natovih letal, ki z eskadriljo in nizkimi leti paradirajo na severni italijanski meji, kar sem imel priložnost »občudovati« na Benini in Monte Rosi, ko se mi je tresla skala pod nogami.

Šesto: planinska infrastruktura je iz leta v leto slabša. To se nanaša na poti, označenost in zavarovanost. Čedalje manj je zasebne pobude, pri Planinski zvezi in društvih pa imajo, ne vem, zakaj, za te stvari čedalje manj posluha. Cene v planinskih kočah pa so navite čez vsako pametno mero.

Predzadnja, sedma nepotrebna zadeva je zaplankanost. Po zakonu o gibanju v obmejnem pasu (glej sporazum med Avstrijo in Slovenijo, Uradni list št. 326-01/95-7/1) se smeš gibati v Karavankah le po označenih poteh. Vse drugo ni dovoljeno? Kako je z zimo, ko se markacije ne vidijo, zakon ne pove. Pa še nekaj, nisem nikakršen kontrabandar in mislim, da lahko hodim po naši zemlji. Ali pa je že last zasebnikov (države, cerkve, denacionalizirancev) in bog ne daj, da bi dihal čist gorski zrak in stopil na travo. Kako je z italijanskim obmejnimi pasom, ne vem in mi ni mar, enako z avstrijskim. Če bodo streljali ali me preganjali po sodiščih, pa naj me.

In zadnja, najbolj požrtno in obsodbe vredna stvar je prisvajanje slovenskih gora. Ker je stanove in domačije v zgornjesoški dolini, pa tudi drugod kupila ljubljanska in druga, večinoma politična rdeča in črna elita s skupno paranojo, se najde čedalje več napisov: Privat in Prehod prepovedan, česar domačini in pravi planinci niso nikoli naredili.

Za konec pa se vračam k tistemu najslajšemu in najlepšemu: slovenske gore, še posebej pa »moji grebeni«, so ostali redki nepokvarjeni delčki narave in zato, dragi obiskovalec gora: Ne vznemirjaj se zaradi vseh teh vzporednih pojavov. Poišči samotni kotic, samotni greben, odmisli civilizacijo, odpiši globalizacijo, zaplankanost ter preходи pot odmaknjenca in iskalca. V vodničku je veliko namigov za vse življenje, pa tudi za iskanje smisla, saj ni potrebno, da iščeš zveličanje v tujini, ko pa imaš vse pred nosom. Upam le, da se ga, vodnička, pa tudi zveličanja, ne bodo polastili dosežkarji, vase zagledani egocentriki, hlastavci po rekordih, temveč iskalci lepote, ki se ne kaže v iskanju publicitete in samoreklamiranju, temveč v Človeku samem. Če boš hodil po mojih poteh, boš zanesljivo doživel nekaj zvezdnih trenutkov in vse drugo, kar je zapisano v uvodnem stavku.

Uvod

V vodniku Grebeni slovenskih gora so zbrani več ali manj vsi grebeni, ki so v Sloveniji. Lahki, težki, dopoldanski ali popoldanski, celodnevni ali večdnevni. Po markiranih ali lovskih poteh, po brezpotju in po plezalnih grebenih. Za družinski izlet, za romantične in navadne, za navdušene, tudi izurjene planince, ki obvladajo osnove vrvne tehnike, za alpiniste, plezalce in ekstremiste. Opisanih grebenov je 189; 46 je grintovskih, 97 julijskih in 46 karavanških in drugih. Poglavlji, označenih z rimsko številko, je CXXXI (131). Vrhov in pomembnih točk je 1076, z drugimi (sedla, drugotni vrhovi, manj pomembni grebenski vrhovi, posebnimi mesti kot: Iglice, Žaga, Financarji, Paradaž in podobno, škrbine, koče, bivaki itn.) pa 1090, za lažje iskanje so označeni s številko, nekatera manj pomembna mesta so v besedilu podčrtana in brez številki. V vodniku si lahko tudi izbereš lažjo in krajšo pot, saj so opisani umiki, po katerih se izogneš težavam, če ti zanje ni ali se ti dozdeva, da jim nisi dorašel. Območja, ki jih obsega vodnik, so Grintovci, Vzhodne Julijske Alpe, Karavanke in nizkogorje. Obsega gore ali vzpetine, na katere vodijo grebeni. Smer hoje ali plezanja grebena je lahko ali po opisu ali v nasprotni smeri, so pa nekateri, pri katerih je priporočljivo gibanje, kot je opisano v vodniku. Posebej je to nujno pri plezalnih. Mogoče je tudi nasprotno, vendar so lahko težave večje od opisanih, včasih pa tudi skoraj nemogoče. V glavi (na začetku) ture je **ime gore, vrha ali grebena** (lahko tudi več imen), potem so vse **točke** grebena (vrhovi, sedla, posebna mesta..., kjer je potrebno), pod njo v eni vrstici najprej kratice ali opis za **zahtevnost poti ali brezpotja**: lahko (L), malo zahtevno (MZ), zahtevno (Z), zelo zahtevno (ZZ), izredno zahtevno (IZ) in skrajno zahtevno (SZ); ali rimske številke za **plezalno težavnost** (od I do VI), nato **višinska razlika** v metrih, praviloma samo grebena, včasih pa tudi celotna (z dostopom in sestopom), dostikrat **dolžina ture** v kilometrih, **čas hoje ali plezanja** v urah, nižje (v poševnem tisku) pa **kratek splošni opis**, ki vključuje moje, pa tudi druge osebne misli, **izhodišče, dostop (pristop) in zaključek** (kjer je potrebno), **možnost(i) za umik, sestop, zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti** (včasih le ena ali dve ali nobena), **primeren čas** (kjer je potrebno), **opis** in morebitna **opomba** (kjer so podane posebne značilnosti ali zahteve, včasih tudi vključena oprema in drugo).

Obrazložitev: ime gore, vrha ali grebena ne potrebuje posebne razlage. Če te bo mikal ali zanimal kakšen cilj, najdi v kazalu ali pri turi št. xx ime. Večinoma je v sklopu z drugimi vrhovi. Navedena je tudi nadmorska višina. Poseben poudarek je na natančni lokaciji vrha; ker je v Slovenskih Alpah kup Goličic, Tičaric, Planj, Slemenov, Velikih vrhov in podobnega, sem istemu imenu vrha, pa na drugem kraju dodal še (v oklepaju) lokacijsko označbo kot npr.: greben (Trentska) Goličica–(Trentska) Planja. Druga Goličica je Vršiča, pa še Tamarska, druga Planja je Travniška nad Travnikovo dolino. Tako poimenovanje naj bi uporabljali tudi planinci, alpinisti in reševalci, saj bi ob morebitni nesreči natančno vedeli, za kateri vrh gre, in ne bi za poškodbo na Tičarici letel helikopter na Triglavsko jezera, nesreča pa bi se zgodila na (Trentski) Tičarici pri Ravnem dolu ...

Točke grebena so največkrat imena vrhov, tudi sedel, neimenovanih vrhov, posebnih mest; opisane le takrat, ko je to smiselno in potrebno. So po vrstnem redu ture.

Zahtevnost in težavnost sta ločena pojma. Prvi zadeva hojo po označenih in varovanih poteh, sem spada tudi brezpotje, in je to označeno s kraticami L, MZ, Z, ZZ, IZ in SZ (glej odstavek višje in tabelo naprej, dodal sem izredno in skrajno zahtevno), težavnost pa označuje plezalske težave in je podana z rimskimi številkami od I do VI.

Višinska razlika je v višinskih metrih in je napisana v glavi. Po pravilu je samo celotna grebenska, od začetka do konca grebena, če je od izhodišča do vrha, je posebej zapisano, če je celotna (s pristopom, grebenom in sestopom), je ravno tako zapisano. Odstotki, ki so napisani zraven, pomenijo, da se pot dviga in spušča in da moraš višinski razliki prišteti določeno število višinskih metrov.

Dolžina ture je merjena s krivinomerom in je podana v kilometrih. Odstotki pomenijo, da moraš prišteti določeno število zaradi vijugavosti in spuščanja ter dviganja poti.

Čas hoje ali plezanja je v urah (h) in minutah (') povprečnega hodca (plezalca). Nekajkrat ni v skladu z uradnimi časi.

Kratek splošen opis je v poševnem tisku in vsebuje tisto, kar se je piscu in piscem zdelo vredno, da veš o turi. Največkrat je to osebno razmišljanje in podajanje vtisov o turi s posebnim poudarkom na estetiki in vrednosti vzpona. Ni (obvezno) napisano v rožnatih barvah, večkrat je tudi črno-belo, temelji pa na objektivnih dejstvih.

Izhodišče, pristop (dostop) in zaključek so bistveni podatki o turi. Tu izveš, kje začneš, pristopiš in končaš. Podani so tudi nadmorska višina, časi hoje in pristopa ter posebne zahteve, ki jih ima tura.

Možnosti za umik so ena bistvenih sestavin ture in logistike, če nastopi slabo vreme ali če se pripeti kaj nepredvidenega. V sklopu z opisom si lahko tudi izbereš lažjo različico grebena, če meniš, da je nadaljevanje ali predolgo ali pretežno ali da razmere niso ugodne. Posebno pri neambicioznih pohodnikih ali še bolje, pri grebenskih sladokuscih, se najdejo ture, ki niso grebenske v celoti, so pa lepše kot ves greben in imajo še vedno grebenko karakteristiko. Nekaj predlogov: Planina za Skalo–Plazki Kuk–po grebenu proti severu–škrbina pod Plazkim Voglom in po Travnški dolini dol. Naslednji: Škrbinjek–Mali Kumleh, Mali–Veliki Draški vrh–Tosc, Požar–Zadnja Mlinarica, Planina pod Mišelj vrhom–Mišelska dolina–Mišelj vrh, Naklo–Vrh Krnice in podobno. Ti delni cilji bodo po mojem mnenju obiskovalca bolj zadovoljili kot celoten greben, saj ne bo imel opraviti s krušljivo skalo in tveganimi (travnatimi) prečjenji, pa še rezervo bo imel v času.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti so podatki, ki ti opišejo lego, razglede in se seznaniš z lepotami, privlačnimi, značilnimi in zanimivimi deli ture. Za os grebena se včasih uporabi položaj kazalcev na uri, kot npr.: 20-10 pomeni, da je dvajset minut do desetih oziroma 100°-280°.

Primeren čas je letno obdobje, v katerem je najprimerneje opraviti turo. Ker so nekatere ture v določenih razmerah težke ali skoraj nemogoče, (sneg, led, kratek dan ...), je treba upoštevati letni čas, ki dovoljuje turo. Nekatere so tudi izrazito lepe v določenem času in zato se drži priporočila.

Opis je strogo tehničen, saj sta pri njem umetniška izpoved in pesnjenje nepotrebna. Vsebuje planinsko-plezalsko terminologijo, označbe (kratice, glej zahtevnost in težavnost zgoraj) ali za označeno pot in brezpotje ali za plezalsko težavnost. Časi so podani ali celotno ali po delih. Če so po delih, jih seštej. V njem se včasih najdejo tudi kratice za tveganost. Opis je v smislu napredovanja opisane ture, če pa se odločiš, da jo boš opravil v nasprotni smeri, kar je dostikrat mogoče, »beri« od konca proti začetku. Je tudi v smislu gibanja: na primer levo ali desno pomeni, da moraš tam pot, smer, vzpon in sestop nadaljevati levo ali desno, ne pa gledano nazaj. Vendar pa je skoraj vedno dodana stran neba (vzhodno, zahodno, severno, južno ali celo podrobneje kot npr. jugojugovzhodno in podobno).

Opomba: Ker so v tem vodničku samo grebeni, velja pravilo: v primeru dvoma nadaljaj grebenko, mogoči in obvezni obvozi so opisani.

Včasih se greben še nadaljuje na drugo območje (npr.: Mala Mojstrovka–(Tamarška) Lopa–(Tamarška) Goličica–Veliki Ozebnik–Pelci–(Bavški) Skutnik–Bavški–Grintavec–Svinjak, vendar sem upošteval celovitost ture in poišči nadaljevanje v drugem poglavju.

Sestop je ponavadi najlažji in najbolj priporočljiv, včasih pa so dodani drugi, ki te pripeljejo na isto ali drugo točko, in tisti, ki so še hitrejši, pa bolj tvegani in so za alpiniste. Če to nisi, ti slednje odsvetujem.

Opomba je včasih zelo obširna in poda še dodatne informacije, ki jih potrebuješ na turi, včasih je pa tudi ni, ker je nepotrebna.

Klasifikacija zahtevnosti in težavnosti: ¹

Zahtevnost	Julijci	Grintovci	Drugo
lahka označena pot (L)	Lipanska koča – Debela peč	Srebrno sedlo – vrh Planjave	Grebeni Soriške planine, Movraški greben
lahko brezpotje (L)	Ravni dol	Petkove njive	
manj zahtevna označena pot (MZ)	Grebenec	Okrešelj – Savinjsko sedlo	
manj zahtevno brezpotje (MZ)	Krmski Macesnovec, Gulce	Žmavcarji, Mala Rinka	Smokuški greben
zahtevna označena pot (Z)	Sr. Rateška Ponca	Dolgi hrbet	
zahtevno brezpotje (Z)	Dovski križ	Sukalnik, Repov kot	
zelo zahtevna označena pot (ZZ)	Triglav	Turski žleb, Mrzla gora	
zelo zahtevno brezpotje (ZZ)	Trije Macesni	Kaptan	
izredno zahtevna označena pot (IZ)	Prisank (skozi Okno)	Turska gora	Gradiška tura
izredno zahtevno brezpotje (IZ)	Vevniška škrbina – Vevnica, Kotova špica	mimo Rokovnjaških lukenj na Rigeljic	Lubnik s severa
skrajno zahtevna označena pot (SZ)	Via della Vita		
skrajno zahtevno brezpotje brezpotje (SZ)	Griva, Germlajt, Luknja nad Trto	desno od Bobnarja na Kaptan	

Ocena tveganosti je rubrika, ki jo bom uvedel. Razlogi so: vsaka gorska pot je po svoje tvegana. Planinec uporablja gorsko pot ali smer, ki je lahko nič, malo, srednje, zelo ali izredno tvegana. Tveganost je odvisna od podlage. Ta je lahko ravna, široka, viseča in ozka, zelo strma ali celo navpična, travnata, skalnata, drseča, z dobrimi stopi in oprimki, brez njih, s solidno skalo, s skrotjem ali drnom, na melišču ali snežišču, s krušljivo skalo in tako naprej. Pod napredujočim ali sestopajočim je strmina, na kateri se lahko še ulovi in ustavi ali pa ne. Torej, tveganost je subjektivna in objektivna, napredovanje je povezano s strmino in podlago ter z usposobljenostjo planinca, vendar je kakovost pečine in podlage edino merilo. Temu naj se prilagaja tudi način gibanja. Vendar pa kljub obvladovanju planinske in plezalske tehnike ostajajo nekatere poti in smeri tvegane. Največkrat so to tiste, ki so zelo strme in s slabšo pečino (podlago), kjer je zelo krušljivo, kjer je spolzko, kjer so odpočene luske, kjer teče voda, kjer moraš prečiti čez sneg ali led, in tako naprej. Tako sem izdelal tabelo, naredil klasifikacijo in pri turah dodal kratice, kjer se mi je zdelo potrebno. Ta način že uporabljajo Anglosaskonci, poleg težavnosti in časa uporabijo še opis (kratico) tveganosti. Opomba: Pri večini tur ni oznak, kar pa ne pomeni, da kakšno mesto ni tvegano. Lahko se je kakšen odsek porušil, lahko so se potrgale jeklenice, lahko je sneg, lahko so trave mokre, lahko si zašel, zato upoštevaj razmere ter jim prilagodi hojo ali plezanje.

Klasifikacija: malo tvegano (MT), tvegano (T), zelo tvegano (ZT)

Gorovje	Malo tvegano	(Srednje) tvegano	Zelo tvegano
Julijci	Črna gora	Goličica, Vevniška škrb.	Paradajz, Pelška Griva
Grintovci	Kroflička	Kaptan, Matkova kopa	
Karavanke	Palec, Kladvo	Tolsta Košuta, Vrtača	Vrtača – Ljubelj

¹ Ta način klasifikacije uporabljajo tudi drugi. Npr. Hermann Biner v vodničku: Vališke Alpe.

Praktični napotki: Hoja in plezanje po grebenih pravzaprav nista nič drugačna kot sicer. Še vedno veljajo večna pravila: uporaba treh točk, ocenitev terena, dobra postavitev telesa in udov na varne stope in oprimke ter: najprej plezajo oči, nato pamet in šele nato plezalec. Vse te zakonitosti so že poznane in jih verjetno vsakdo pozna. Opozoril bi še, da naj vsak obiskovalec grebenov pridobi osnove plezanja in hoje v tečajih ter se seznani s postopki, ki zagotavljajo varnost. Kot dodatek pa naj poišče literaturo, ki je je dosti. Vendar pa imajo grebeni posebnosti, ki včasih zahtevajo drugačen pristop. Ker visijo na obe strani, mora dostikrat planinec hoditi po grebenski rezi. Tam ni oprimkov in napredovanje je samo po nogah. K nelagodnemu občutku lahko pripomore še strmina na obe strani. Če ugotoviš, da je samo z nogami preveč tvegano, se ali znižaj ali jahaj greben, ali napreduj po vseh štirih (pasje). Kljub ponižujočemu občutku je včasih to najbolj varno. Hoja po strmih travah je ena tistih zadev, ki jih ne marajo niti največji mojstri plezanja. Napredovanje, še bolj pa sestopanje, je največkrat tvegano. Na travah drsi, zdravih oprimkov ni in uporaba treh točk mora biti taka, da se teža porazdeli in ni prevelikega pritiska na eno točko, ki lahko vodi k zdrs. Nasvet: z nogama poišči rav(e)na stop(a), »tipaj« podlago, prste rok zapiči v zemljo in se premikaj nesunkovito. Pri trentarskih travah po domačinsko obstajata »živa« in »mrtva« trava. Pri prvi (endemična bilnica sršica, po domače ležka) velja, da se lahko zanjo primeš in potegneš, pri drugi ne. Isto velja za skrotje in kruševje, le da lahko tam skoplješ s čevljem stop in ga obremeniš tako, da ni nevarnosti zdrs (s celim podplatom, s sprednjim delom »tipaj« podlago). Pritisk čevlja na podlago mora biti na celi površini in nikakor ne uporabljaj roba čevlja, kajti če ti zdrsne, se ne moreš več ujeti. Tudi obračanje v ritensko spuščanje zahteva pazljiv obrat. Različna podlaga, kot na primer: črna zemlja, ilovica, spolzka skala, mah, podrte police, majavi kamni, spodkopani balvani, rolerčki na skali ... pogojuje napredovanje. Tudi tu veljajo ista večna pravila (tri točke, glej zgoraj), lahko pa občasno uporabljati tudi zadnjico. Korenine in veje rušja so zelo uporabne za napredovanje, previdno pa uporabljaj macesnove, smrekove ali bukove, ker se lahko zlomijo. Tudi šopi trav so lahko nezanesljivi. Na krušljivem terenu napreduj pazljivo, uporabi čvrsta mesta, očisti kruševino, da prideš do zdrave skale. Največja težava so vsajeni majavi kamni. Premagovanje teh je v načinu, da je smer obremenitve v osi, ne pa vlečenje zanje. Na grebenih so velikokrat škrbine in stolpi (rogličji, kuclji, glavji, žandarji...), ki jih je naravnost težko premagati. Poišči si obvoz na lažji strani. Varovanje je umestno takrat, ko eden ugotovi, da je napredovanje zanj preveč tvegano. Vrv naj teče cikcakasto, da se zmanjša sila sunka in se poveča varnost, če pa že ne, naj teče čez rogličje in škrbinaste razčlemba, če še to ni mogoče, pa naj se izdela varovališče ali poišče dobro stojšče.

V slabih razmerah (megla, dež, nevihta, sodra, sneg, toča ...) svetujem čim hitrejši umik po varnejšem sestopu. V knjigi so umiki opisani. Če oceniš, da bodo slabe razmere kratke, lahko tudi počakaš, bivakiraš, sestopaš ali nadaljuješ. Posebno oziroma povečano pozornost pri slabšanju razmer nameni varnosti, kajti divjanje je zahtevalo že preveč žrtev.

Ker ima večina grebenov rušje, kar še posebej velja za brezpotje, sta gibanje in napredovanje skozenj in čezenj mučna. Najlažjega načina oziroma veljavnega pravila ni. Uporabi napredovanje po vrhu, tako da stopaš na veje, ravnotežje pa loviš za višje. V rušju so tudi tuneli, predvsem v grapah, in se plazi po njih. Oglej si smer, ugotovi, kje je najmanj rušja, kje so čistine, in uporabi tisto pot, kjer se ti dozdeva, da boš naletel na čim manj težav.

Še zadnji nasvet: nikar se preveč ne žri, če boš moral obrniti. Obračali so že tudi najboljši.

Nevarnosti so objektivne in subjektivne. Objektivne so: padajoče kamenje, strela, poledica, plazovi, poslabšane razmere, pogojno pa sem spadajo strmine z vsemi pripadajočimi lastnostmi: podrte police, krušljiva skala, vsajeni balvani, odpočene luske, strme trave, rolerčki, mokrota, led ..., vendar so to stvari, ki jih mora gornik pričakovati in jih tudi mora biti sposoben premagati, če pa ugotovi, da so preveč tvegani, naj obrne in sestopi. Z objektivnimi so povezane subjektivne nevarnosti, ki so individualne. Te so: precenjevanje ali podcenjevanje lastnih zmožnosti in tudi nezmožnosti,

plezalna sposobnost ali nesposobnost premagovanja skalnih in drugih strmin, razčlemb, slaba ocenitev razmer, slabo poznavanje gibanja v gorskem svetu, slaba fizična in psihična pripravljenost, omalovaževanje vremenskih razmer, ture, višinske razlike skalnih ali plezalnih odsekov, neracionalno ravnanje, slaba oprema ali celo hoja brez nje ter morebitne zdravstvene slabosti in druge težave.

Posledice oziroma seštevke obeh nevarnosti so lahko potem zdrsi in padci. To se zgodi, ko gornik izgubi ravnotežje, zdrsne na podlagi in roke ne držijo oprimkov. Največja objektivna nevarnost je padec kamnov na gornika, odlomitev oziroma izruvanje lusk, kamnov, balvanov, polic, travnatih stopenj in tako naprej, toda dober gornik mora to upoštevati in ravnati tako, da se to ne zgodi po njegovi krivdi, če pa se to zgodi po naravni poti, naj se nevarnih odsekov izogiba ali se čim hitreje od tam umakne. V tem odstavku bi moral opisati še gibanje v gorskem svetu, a si sam izdelaj optimalno taktiko.

Dodatna nevarnost so srečanja z živalmi in plazilci. Med živalmi vodijo kozorogi, manj gamsi. Prvi imajo kljub izvrstnim sposobnostim gibanja v gorskem svetu zoprn lastnost, da prožijo kamenje. Tako sem dostikrat doživel, da se je vsulo s strmin in sem se jim moral umikati ali poiskati zavetje pod previsi. Najbolje je, da se umakneš iz vpadnice. Kače so se v zadnjih letih krepko razmnožile in jih je najti tudi v predelih in poteh, kjer so bile prej redke. V letu 2002 sem na svojih turah po brezpotju, pri plezanju in hoji petnajstkrat naletel na kače, tako da se imam že za malega strokovnjaka za srečanja z njimi. Najprej bi povedal nekaj o reakcijah kač pri srečanju. Kljub trditvam v literaturi, da kače pobegnejo, to drži le delno. Kača se po naravi gibanja lahko premika le naprej. Obstajata dva tipa kač: tiste, ki te ne opazijo in najprej čakajo ter se pozneje počasi oddaljijo, in druge, ki te opazijo in se umaknejo že na večji razdalji (okoli pet metrov). Med »počasnimi« so ponavadi večje, odrasle kače, med »hitrimi« pa prevladujejo mlajše in manjše. Odrasle dostikrat čakajo in te gledajo, kaj se bo zgodilo. Seveda čakam tudi jaz in do sedaj je bilo tako, da se je »po premisleku« odplazila stran. Če se mi je že približevala, se je vedno ustavila dva do tri metre pred mano in se potem umaknila. Najbolj presenetljivo je, da če se je dotakneš s palico, sploh ne trene. Z manjšimi tega približevanja in ocenjevanja ni bilo. Kača beži na dva načina: na vrteč, svaljkast, zelo hiter način in na cikcakast, plazeč. Prvega uporablja, ko je presenečena in se mora hitro umakniti, drugega, ko se umika počasi. Ker se kače zadržujejo na sončnih pobočjih, redkeje na osojnih, moraš na sumljivih povečati pozornost ter gledati pod noge in na pot. Še en pogoj je za srečanje. Nekje v bližini mora biti voda in še nikoli nisem srečal kače na zelo suhih oziroma na območjih brez vode. Zaradi varovalne barve jih je dostikrat težko opaziti in jih vidiš šele od blizu, ko je srečanje neizogibno. Kače se tudi rade skrivajo, tako da ne vidiš cele, ampak samo del, se plazijo med travo, so med rušjem, se zarijejo med listje, kukajo iz špranj in vsak planinec prej ali slej naleti nanjo. V tem primeru ravnaj takole: dobro opazuj, če jo opaziš, se umakni. Kača se tudi ob zelo bližnjih srečanjih odzove obrambno in ne napade, raje zbeži. Vseka le takrat, ko se je dotakneš, jo primeš, pohodiš in ko nima možnosti za beg. Včasih kača tudi pri ugrizu ne izloči strupa, kar racionalno delajo odrasle, mlade pa pri obrambni reakciji izločijo maksimalno količino, zato so njihovi piki nevarnejši. So pa bližnja srečanja zoprna. Za primer bom opisal srečanje s črnim gadom: konec junija 2002 sem se odločil za prečenje Pelcev. V skladu s svojo planinsko, gorniško in plezalno ideologijo sem se odločil, da bom šel čez vse vrhove. Prvi vrh od Zapotoka je bila (Pelška) Griva in nanjo sem plezal po skrajno strmih travah. Po šopih trav in metrskih navpičnih travnatih skokih. Taktika je bila porivanje prstov v zemljo, iskanje stopa, dvig noge meter visoko in tako naprej. S prsti roke sem seveda moral poiskati najboljše »oprimek«, z očmi ni bilo mogoče, in tako sem se dvignil nekako šestdeset metrov nad dnem na travnato stopnjo. Ko se dvignem, zagledam črno senco, ki se je pedenj od moje leve roke svaljkasto hitro odvalila meter stran. Črni gad se je ustavil na robu travne stopnje in čakal v isti pozi. Umakniti se ni imel več kam. Meter in pol stran sem obplezal navzgor in prispel na vrh, kjer sem si oddahnil. Prej to ni bilo mogoče, strmina je bila prehuda. Potem sem poiskal meljast sestop in

sestopil. Za tisti dan mi je bilo dovolj adrenalina. Po literaturi pik ni boleč, po izjavah pičenih pa zelo. Verjemi, komur hočeš.

Zaščita pred kačami so: visoki čevlji (najboljši so lovski, ki segajo visoko nad gleženj, navadni planinski so še primerni, najmanj pa nizki planinski), dober vid in sluh. Slednji je navadno še pomembnejši, saj kače slišno opozarjajo (sikajo). Hodi počasi po poti, kjer se jasno vidita pot in podlaga. Ne prijemaj na slepo oprimkov.

Je poslabšanje vremena med objektivnimi (predvidljivimi) nevarnostmi? Oblaki, dež, megla, strela, sneg, toča, babje pšeno in podobno oteži hojo in plezanje, naredi pot in smer spolzko ter poveča nevarnost zdrsa.

Vreme je eden od pogojev za uspešno pot. V lepem vremenu je tura zadovoljstvo, v slabem muka. Največkrat pa je tako, da je vreme nekaj vmes. V gorskem svetu hitreje nastanejo oblaki, megla, padavine, nevihta, strele in potem so razmere slabše. Zato spremljaj vremensko napoved in prilagodi logistiko. Še posebej bodi pozoren na pojave, lokalne in splošne (cirrusi, altocumuluci in tako naprej-cumulonimbus, orografski oblaki z juga, strela z jasnega, beg živali, nastop tišine, nastop vetra, ovlažitev skal, močeradi, let ptic in tako naprej), ki napovedujejo poslabšanje, in v takem primeru ravnaj ustrezno. Predvsem poskusi »prehiteti«² poslabšanje vremena in se pravočasno umakni ali najdi zavetje. Več o vremenu preberi v plezalnih priročnikih in v knjigah o praktični gorski meteorologiji.

Logistika pomeni načrtovanje poti (ture) od začetka do konca. Najpomembnejši so časovni podatki in točke poti. Čas: vožnje do izhodišča, pristopa, ture, sestopa in vožnje domov. Variabla je ± 30 odstotkov. Pri logistiki je treba upoštevati tudi težavnost ture, potrebno opremo, razdelitev le-te, možnost za umik zaradi poslabšanja vremena in razmer in prehranjevanje, pitje ter postanke. Pripraviti se je treba tudi na nepredvidljive zaplete (poškodba, zrušitev poti, neprehodnost, bivakiranje, umik itn.).

Prvi primer: Tura (Trent(ar)ska) Goličica–(Trent(ar)ska) Planja.

Podatki: Vožnja Ljubljana–cestarska bajta na južni strani Vršiča (110 km) ura in pol, pristop na Goličico 3 ure, Goličica–Planja 6–10 ur, sestop čez Mlinarico 3 ure. Vse skupaj 17 ur in pol. Višinska razlika: cestarska bajta 1090 m, vrh Planje 2453 m = 1463 metrov, skupna 2900 m + 20 %. Dolžina poti (merjeno s krivomerom): 13,2 km + 20–30 % (verjetna korelacija poti) = okrog 16–18 km. Težavnost večinoma I–III, enkrat IV in V. Vzhod sonca: 5 h 15', zahod sonca 20 h 45' (upoštevaj naravni sončni čas).

Varianta 1 (v enem dnevu): 2 h odhod iz Ljubljane, 3 h 30' začetek pristopa od cestarske bajte, 15' za nujna opravila, tudi vodo si natoči tam, 6 h 45' vrh Goličice, 30' za prigrizek, pripravo plezalne opreme in drugo, 7 h 15' štart ture, 17 h vrh Planje, 20 h vrnitev na izhodišče (cestarska bajta). Skupni čas = ~ 18 ur.

Komentar: Izredno naporna in dolgotrajna tura. Za 16 km po ravnem potrebuješ 4 ure, za višinsko razliko 1500 m 4 ure, za spuste v škrbine in ponovni vzpon 2 uri. Za plezanje 2 uri. Skupaj 12 ur, s sestopom 15. Da se skrajša čas hoje in plezanja, je potrebno soliranje, varovanje je le na najbolj izpostavljenih delih: na obeh spustih v škrbini, kamin in Prevčev stolp. Ustavljanja na turi ni. Morebitne zagate: Na poti od cestarske bajte do vrha Goličice obstaja velika verjetnost, da se izgubiš, saj začneš v temi, pot pa ubira velik ovinek in prečenja pod rušjem in med njim. Slabe razmere, mokra trava, dodatno varovanje, zapleti pri spuščanju in plezanju so lahko dodatek k času ture. Tudi negotove vremenske razmere podaljšajo turo, še posebej megla, takrat je problem pomanjkljiva orientacija. Nepredvideni postanki, utrujenost, variante za pridne, morebiten zvin ali drugačne poškodbe prinesejo dodaten čas ture.

Povzetek: Za tako veliko turo morata biti oba v navezi vrhunsko pripravljena. Misli ti je treba na to, kje se lahko pridobi čas. Vendar je treba imeti še rezervno v času, ki pa je na tej turi ni. Časovni okviri so postavljeni zelo na tesno in verjetnost bivaka je velika. Če pa se upoštevajo še nezaželjene pomote, se lahko času doda 20 odstotkov. Ker na turi (skoraj) ni možnosti za umik, se mora naveza odločiti, ali nadaljuje ali obrne. Po spustu nad kaminom je vrnitev zelo težavna.

Oprema: Samo nujno potrebna plezalna in planinska. Voda: vsak udeleženec naj ima s seboj liter in pol tekočine. Vreme mora biti stabilno.

Komunikacije: Mobiteli so negotovi, saj je pokritost s signalom včasih dobra, včasih je ni. Dogovori se z domačimi za skrajni rok vrnitve in za sporočila v primeru nesreče. Stik (dogovor) imej z domačimi, domačini, oskrbniki, člani GRS, policijo ali drugimi. Poleg mobitelov so sredstva sporočanja: radijska postaja, piščalka in klicanje ne pri-deta v poštev zaradi odmaknjenosti, raketa (barva po dogovoru, ponavadi rdeča za: potrebujemo pomoč; zelena: vse v redu), ogledalo podnevi in svetilka ponoči. Znaki za alarmiranje so: 6-krat na minuto, odgovor 3-krat (10"), tudi Morsejeva abeceda je koristna.

Varianta 2 (v dveh dneh): Podatki isti kot pri varianti 1. Odhod iz Ljubljane 16 h (morda je bolje ob 15 h), začetek pristopa na Goličico 17 h 30', vrh Goličice 20 h 30'. Bivakir-anje. Začetek ture: 5 h 30', vrh Planje 15 h 30', sestop do cestarske bajte (avta) 18 h 30'.

Povzetek: Precej manj navita tura. Zadosti časovne rezerve. Počasnejše napredovanje zaradi težjega nahrbtnika. Za vse drugo glej varianto 1.

Drugi primer: Tura Pavličovo sedlo 1339 m–Borovnikov vrh–Strevčev vrh–Obel ka-men–Govca 1929 m–Spodnje Sleme 1254 m (Karavanke, Zgornja Savinjska dolina).

Podatki: Dolžina po grebenu 14,6 km, cesta Sp. Sleme–Pavličovo sedlo 18 km, = 33 km, verjetna korelacija + 20 % = 40 km, višinska razlika: štart 1339 m, enajst vrhov, naj-višji vrh 1929 m, zaključek 1254 m, ni globokih sedel in škrbini, celotna višinska razlika = ~ 1200 m. Brezpotje (graničarska pot) in označena pot. Pavličovo sedlo–sedlo med Strevčevim vrhom in Oblim kamnom 3 h, zaradi zaraščenosti poti + 0,5 do 1 h (možnost za umik), sedlo med Strevčevim vrhom in Oblim kamnom–Obli kamen–Govca–Spodnje Sleme 3,5 h = skupaj ~ 7 h.

Načrt: Začetek ture ob 7 h. Dvakrat postanek 30' = 1 h. Konec ture (grebena): 15 h. Vračanje na izhodišče (do avta–Pavličovo sedlo) 20 km = 5 ur. Konec peš ture 20 h. Ker je vračanje po cesti mučno, je najbolje, da te tam čaka »taksist«. Druga možnost sta dva avtomobila in dva voznika: en avto na Pavličevem sedlu, drugi na Sp. Slemen-u. Tretja možnost: Če greš sam, vzemi gorsko kolo: avto pustiš na Sp. Slemenu, s kolesom se odpelješ na Pavličovo sedlo, kjer ga pustiš in pozneje pobereš. Oprema: navadna planinska.

Povzetek: Dolga, srednje naporna planinska tura s prvim delom po graničarski poti in drugim po označeni poti. Časovno sta oba dela približno enaka, olševski je lepši in shojen, eno mesto izpostavljeno, prvi del zaraščen, z njega so mogoči umiki po južni strani na panoramsko cesto. Vračanje organiziraj tako, da si prihraniš hojo po cesti. Ker je tura v obmejnem pasu, upoštevaj zakon o gibanju v obmejnem pasu (dovoljeno gibanje od sončnega vzhoda do zahoda, prestop meje ni dovoljen).

Navodila za uporabo vodnika: Če se boš odločil za turo iz vodnika, ti svetujem, da pozorno prebereš poglavje od začetka do konca. Zraven si daj karto ter primerjaj karto in opis. Karakteristike ture, kot so: ime gore, zahtevnost poti ali brezpotja, plezalska težavnost, (morebitna) tveganost, višinska razlika, čas hoje ali plezanja, kratek splošni opis, izhodišče, dostop (pristop) in zaključek, možnost(i) za umik, sestop, zemljepi-sna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti, primeren čas, opis ter opomba, bi ti morale zadostno pojasniti, kaj lahko od ture pričakuješ in katere zahteve moraš izpol-njevati. Navodila so v smislu gibanja: na primer levo ali desno pomeni, da moraš tam pot nadaljevati levo ali desno, ne pa gledano navzgor (navzdol). Vendar pa je skoraj vedno dodana stran neba (vzhodno, zahodno, severno, južno ali celo podrobneje, kot npr. jugojugovzhodno in podobno). Vodnik izredno podrobno opisuje pot, pre-gledali so ga poznavalci območij, dodali pripombe in popravke in iz njega bi moral izvedeti vse, kar je potrebno za varen vzpon in sestop. Vendar bodi še vedno pripra-vljen na presenečenja, upam, da ne na »mine«, saj se lahko razmere na določeni poti spremenijo zaradi naravnih dejavnikov.

Druga literatura: Za varnejše gibanje v gorskem svetu naj bo vsakdo seznanjen z vsemi vidiki; z varno hojo, z varovanjem, vozli, logistiko, uporabo opreme, orientacijo, meteorologijo, tehniko plezanja (hoje), treningom, obveščanjem, dodatnimi podatki o turi, prehrano, s prvo pomočjo ... Vsa ta literatura in določena pomoč ti je na voljo v knjižnicah in trgovinah z alpinistično opremo, posebno v tistih, kjer so prodajalci tudi alpinisti. Lahko se tudi pozanimaš na Planinski zvezi, še bolje pa pri poznavalcih,

ki jih najdeš v alpinističnih odsekih, ali pri gorskih reševalcih. Če bi začel naštevati literaturo, bi bil seznam predolg. Žal je premalo vodničkov, ki vsebujejo podatke o vseh dostopih. Največkrat so znani le tisti, ki so uradni. Vsi drugi: lovski, pastirski in alpinistični so domena ozkega kroga planincev, ki jih skrivajo.

Bivakiranje: Pri nekaterih turah je verjetnost bivakiranja velika zaradi trajanja. Pa tudi pri lažjih, toda dolgih. Če se pa pripeti še vremenska nevšečnost in ni blizu ne koče ne bivaka, je bivakiranje neizogibno, še posebno pri padavinah. Hoja v temi s čelko je tudi v lepem vremenu pogojno mogoča v večini primerov samo po označenih poteh, po brezpotju in v plezalnih smereh pa negotova in ponavadi težavna, če ne celo nemogoča zaradi slabše orientacije. Tudi možnost, da zaideš, je velika. Tako planincu preostane le eno: ustaviti se, poiskati raven prostor in »strepo« (previs, nišo, smreko...) ter prečukati noč. Preobleči se v suho perilo, obleči vse, kar imaš, daj na glavo kapo, natakni si rokavice, ogrni se z vrečo za bivakiranje (folijo), skuhaj topel napitek, se udobno namesti, pod zadnjico daj izolacijo, če je potrebno, se grej, pozoren bodi na ogrevanje prstov na rokah in nogah, poišči bližino drugega ter počakaj jutro in nadaljevanje ture. V višjem svetu se priverži.

Prehrana in voda: Prehrana in pitje sta individualna zadeva. Vsakdo naj toliko pozna sebe, da ve, koliko potrebuje na dan, da ga ne izdajo moči. Nekateri potrebujejo malo oziroma skoraj nič, drugi precej. Vendar pa moraš s seboj imeti vsaj obvezen dnevni obrok in potrebno količino vode. Ponavadi je to: eden ali dva sendviča, kaj sladkega, liter tekočine. Vse drugo je nadstandardno. Izgubo soli, mineralov, vitaminov in dehidracijo pri enodnevnih turah nadomesti v dolini. Za večdnevne pa je treba to izgubo izravnati na sami turi. Z juho, toplo hrano in večjo količino tekočine. Zato je priporočljivo imeti s seboj kuhalnik in posodo, da si pripraviš jed (juho in drugo), vodo poišči na turi ali jo nosi s seboj, turo pa lahko načrtuješ tudi tako, da je vključen postanek v postojanki.

Oprema

Obutev in obleka: Za lažje in označene grebene planinca je: čvrsti višji usnjeni čevlji s podplatom, ki segajo čez gleženj, dobro prijemajo na skali, skrotju, travi, so prilagojeni za dereze in uporabni tudi v slabših razmerah, kot na primer v vlagi, mokroti, na snegu in odvajajo pot. Nizki športni hribovski čevlji so primerni za suho pot in lažji greben. Hlače naj bodo iz materiala, ki je prijeten za kožo, je ne draži, je elastičen, trepežen, je odporen proti trganju, ima vodoodbojnost in majhno prepustnost za veter ter diha. Zaželen je tak, ki se ne napije vode. Odvajanje potu, hitro sušenje in sočasno zaščita pred mrazom in vročino naj bi bilo vodilo pri nakupu. Kroj naj bo tak, da pri hoji ne veže. Tudi za spodnje perilo veljajo enake zahteve, enako za srajco, pulover in flis. Seveda takih materialov ni, večina se približuje temu idealu, nekateri bolj, drugi manj, trgovec pa naj ti pomaga pri nakupu. Zato je umestno, da s seboj vzameš vsaj rezervno spodnje perilo in se preoblečeš na postanku. Razpravo o naravnih ali umetnih materialih bom pustil za prihodnjič, izberi si najprimernejše in najustreznejše. K obleki spadajo še anorak, kapa in rokavice.

Druga oprema: Nahrbtnik bi ti svetoval tak, ki se ne lepi na hrbet, je zadosti velik, nepremočljiv in s trakom okoli pasu, ki razbremeni pritisk na ramena. Čelada je postala že obvezen rekvizit, kupi tako, ki je lahka, nosi certifikat in se da prilagoditi. Vrečo za bivakiranje nosi le še malokdo zaradi težje, je pa lahko zelo koristna kot zaščita pred ujmani. Dober nadomestek zanjo je močna zaščitna folija z naparjeno kovino. Tako uporabljam že deset let in se še ni raztrgala, le večino barve (kovine) je izgubila. Nikakor ne kupi zlate ali srebrne aluminijaste folije, ki jo vidiš pri GRS. Pri GRS je folija termozaščita in se hitro strga, zato je čeznjo še krovnica. Zložljive pohodne palice so lahko koristne pripomoček pri vzponih, spustih in pri ohranjanju ravnotežja, so pa lahko nadležne pri plezanju. Takrat jih zloži in daj v nahrbtnik. Sam palice uporabljam tudi kot varstvo pred kačami, tako da pri hoji v visoki travi trkam, tolčem ter jo razkrivam, da vidim do tal. Plezalni pas uporablja že veliko navadnih planincev za samovarovanje na ferratah, pa tudi za druge manevre. Najbolj priporočam tistega, ki ima točko privezovanja pod grodnico, manj pasove za prosto plezanje. Vrv naj bi imel vsak, ki hodi v hribe; naj bo vsaj osem milimetrski, boljša je deset-, dolga pa osem do

deset metrov, pri plezalnih vzponih polna dolžina, z njo se lahko izvaja samovarovanje, varovanje, naveže sohodca za krajše odseke, spusti in drugo. K plezalni opremi spadata še matičarki. O varovanju in uporabi naj te pouči prodajalec, saj so to večinoma nekdanji plezalci. Za plezalne grebene moraš imeti plezalno opremo. S seboj imej pijačo in hrano po potrebi, brezžični telefon, prvo pomoč in še kup drobnarij, ki naj bi bile v vsakem nahrbtniku: kompas, čelka, vžigalnik, višinomer, nož, sveča, karta, svinčnik, sončna očala, krema, dežnik ...

Jezik v vodničku je jezik, katerega definicijo naj bi vsak razumel. Tako sem se na primer izognil besedam kot: laže (lažje, kar naj pomeni, da je nekaj bolj lahko), zaželen (zaželen, ne vem, ali je morda zaželen kaj v zvezi z želejem, mogoče je z želom), Zijavka je Zijalka, upošteval pa sem imena in jezik domačinov: po kranjskogorsko Pišnica (uradno Pišnica), Ledanc in Pečanc po bavško (uradno Ledane in Pečane), jezerjansko Vadine (uradno Ledine) in tako naprej. Za obiskovalca grebenov uporabljam več izrazov, največkrat v skladu z njihovimi nameni in usposobljenostjo: planinec, hribovec, gornik, brezpotnik, plezalec, alpinist in še druge. Vse opredelitve so po mojem mnenju večinoma smiselne, saj je v njih nakazano, katere osnovne pogoje naj izpolnjuje obiskovalec.

Geolog o grebenih

Nič ni stalnega. Morda le spreminjanje, bi lahko pripomnil Heraklit. Vsakdo ve, da tudi Zemlja ni mirujoča gmota v vesolju in da se njeno površje nenehno spreminja. Dan za dnem nam mediji poročajo o potresih, cunamijih, o izbruhih vulkanov in gejzirov. Tako in še veliko huje je bilo v zemeljski zgodovini. V geološki zgodovini, ki ne šteje let, temveč milijonletja. Več sto milijonov let. Za to modrost ni treba biti geolog.

Za gorske grebene, tudi za Arnejškove, je v največji meri »kriva« prav geologija. Kamnine, ki so dvesto milijonov let nastajale iz apnenega blata, peska in školjčnih lupin, so se v novem zemeljskem veku, pod silnim podiranjem Afriške plošče pod Evrazijsko nagubale, prelomile in dvignile visoko nad gladino morja. Rodile so se naše Alpe, tako imenovane Južnoapneniške Alpe. Ob tem burnem dogajanju je nekako v istem času, predrla to zgornjo kamnito lupino granitna gmota zemeljskega plašča. Centralne Alpe, severno in severozahodno od nas z Breithornom in Mont Blancom nas spominjajo na to burno zemeljsko epizodo. Zaradi svoje silikatne sestave so te stene temnejše in večinoma trše. Ker pa so se dvignile višje, so ti masivi višji od naših. Tudi to ve vsak gornik.

Narava pa poskrbi, da te stvari vendarle niso tako preproste. Zato so lahko kot granit trde magmatske, globočninske in metamorfne, spremenjene kamnine, geologi smo zanje iznašli imena tonalit, gnajs, amfibolit, eklogit, globoko prepererele, vanje pa se zajedajo številne grape. Sam pohorski masiv pa je opazovan od daleč krotko zaobljena gmota. Po drugi strani pa je lahko stena mehkega apnenca visoka, strma in gladka. Tako nekako kot se ljudje iste rase, iste kulture, istega ljudstva, istega rodu in celo iz iste družine močno razlikujejo med seboj.

Milenku Arnejšku sem sprva odrekel geološki prispevek k njegovim grebenom. Geologija je postala sicer že kar obvezen predgovor v domoznanskih zbornikih, predvsem pa v različnih vodnikih. Včasih pa zaradi vztrajanja, da bi bila stvar popolnejša ali pa morda bolj imenitna, izpade vse skupaj tudi malce prisiljeno. Prav pri Prletovih grebenih sem se tega še posebej zavedel. Če bi hotel vsaj približno enakovredno geološko opisati greben za grebenom, bi moral vse njegove poti, ki jih opisuje, prehoditi sam, še najbolje kar sočasno, skoraj sinhrono z njim. To je kajpak izključeno. Še zlasti zato, ker je avtor pokazal svojo nagnjenost za drugačne, pogosto posebne, skoraj bi dejal tudi izjemne podvige. Toliko grebenov prehoditi z maksimalno vključenimi čuti, opaznanji, mislimi in komentarji je preprosto zaključena zgodba in zato ne potrebujejo dodatnih komentarjev. Še najmanj pa geoloških. Kakor ne potrebuje vredna umetnina umetnostno kritične razlage, razen za tiste, ki mislijo, da to potrebujejo. Vendar je zanje tudi to zaman, saj slepemu zaman opisuješ barve in njih odtenke. Ker pa je bil Prle, kljub mojim argumentom neomajno prepričan, da bi bilo z geologijo njegovo delo še boljše, kakor že je, in je bil v svojem nadlegovanju tako neomajno vztrajen, kot je pri svojem plezanju in samotnem grebenarjenju, me je pregovoril, čeprav menim, da se je motil in precenil moj pogojni geološki vložek. Pa še tako dolgo je od takrat, ko sem kot študent navdušeno plazil po Julijcih, bistveno manj po Kamniških oziroma Savinjskih Alpah, še manj pa po Karavankah. In še takrat nisem bil prav pozoren opazovalec okolice. Škoda! Škoda zaradi Prleta. Bralcem pa to moje nevedenje zagotovo ne bo škodilo.

Naj takoj na začetku razočaram tiste, ki mislijo, da bi z dobrim poznavanjem geologije bolje in bolj varno plezali v steni ali grebenarili. Nekaj bežnih geoloških opazanj pa bi morda kakšnemu grebenarju omogočilo videti ali zaznati še kaj drugega kakor le kamnito gmoto, ki jo mora prehoditi.

Visokogorje Julijskih Alp in njihovo predgorje, Savinjske oziroma Kamniške Alpe ter večji del Karavank gradijo v največji meri karbonatne kamnine. Zato bi najprej rad bralca nadvse resno opozoril, da so veliki gorski masivi apnencev in zlasti dolomitov izjemen rezervoar za čisto vodo. To bi morali vedeti oskrbniki planinskih postojank in tam takoj opustiti stranišča s splakovanjem ter pralne in pomivalne stroje. Tudi

posteljno perilo po kočah odsvetujem. Če kdo brez njega ne more zaspati, naj si ga prinese s seboj. Kako pomembno je ohranjanje prvinskosti narave v gorstvu, se ne moremo nikoli dovolj zavedati. Če bo kdo prebral do tod in kaj pripomogel k temu ozaveščanju, je morda moj prispevek vendarle upravičen.

Grebenarju, kot pohodniku sploh, je kamen dobesedno na poti in v očesu. V kamnu vidi lahko poleg stopinje, oprijema in lepega podnožja in okvirja slike narave še nje-gov življenjepis. Alge in korale v njem nam govorijo o toplih in plitvih morjih, polži in školjke nam pričajo bolj o okoljih zmernega pasu, ko je ta kamnina nastajala. Da se je sediment usedal v odprtem in globljem morju, pričajo radiolarijski in diatomski skeleti mikroskopske velikosti in lupine glavonožcev v njem. Za zelo mirno morje, kot so lagune ali zatišni deli šelfa, in za globlje morje pričajo zelo drobna zrnca apnenca, fosilne lupinice v njem so tanke. V odprtem, razgibanem morju pa nastanejo debeložrnati apnenci in tudi lupine fosilov so tam debelejšje. V zelo plitvem in toplem morju nastajajo na primer ooidi, pri visokih temperaturah morja in visoke slanosti zaradi neskeltnih alg nastajajo gosto laminirane stromatolitne plasti. Če je klima aridna (sušna), najsibo vroča ali suha, so razmere ugodne za nastanek dolomita. Dolomitizacija apnencev je pogosta tudi v fazi diagenese, ko sediment otrdeva, pa tudi malce pozneje. Tudi barva pove, kje je nastajala kamnina. Svetli in debeloplastoviti apnenci ponavadi nastajajo na plitvem odprtem šelfu, kjer je karbonatna produkcija hitra, morska voda je zaradi oksidacijskega okolja dobro prezračena. Apnenci v bolj mirnem in slabo prezračenem okolju, kot so lagune in zatišni globlji deli šelfa, so temne barve. Vzrok temne barve so še neoksidirana organska snov zaradi redukcijskih pogojev. Apnenci z več primesi železovih oksidov so v plitvovodnem okolju obarvani rdeče, v globljevodnem okolju pa so temni z zelenkastim odtokom.

Tisti, ki boste s Prletom grebenarili po Karavankah, lahko za prostor med Jezer-skim in Stolom s pridom uporabite Vodič po slovenski geološki poti dr. Stanka Buserja. Žal je drugi del geološke poti, ki se vije po Julijcih vse do podnožja Čavna, le zarisan na planinski karti 1: 50.000 in markiran na terenu, vodnika II pa ni in ni. Sploh pa je moj drugi spoštovani stanovski kolega dr. Anton Ramovš pravkar v Planinskem zborniku ob 110-letnici PZS tako imenitno hodil po slovenskem gorskem svetu, da temu res nimam kaj dodati. Morda le to, da je dobila Črna (Baška) prst ime po temno preperem vložku krednega fliša med karbonatnimi plastmi, da Škrlatica škrlati zaradi železovega feriooksida v vezivu apnenca in da takrat, ko zgodaj spomladi koračite proti svojemu grebenu in izpod snega kuka teloh, vedite, da hodite po dolomitnih, ne pa po apnenčastih tleh. In da granit ni težji od apnenca. Prej nasprotno, saj je najpogostejša gostota, kakor se temu pravilno reče, granita okoli 2,6 tone na kubični meter, apnenca pa »kar« 2,66. Kdo bi si mislil, kajne?

Pa za konec še preblisek, da je prav tam, kjer za vas grebenarje pot po podih dolgočasna, pa naj bodo to Triglavski, Kriški, Kaninski ali kaki drugi podi, pod vami ponavadi zelo razgiban podzemski svet, nekakšen grebenski svet v negativu. Meni, ki sem že skoraj pozabil hoditi tako po grebenih kakor tudi po jamah, se zdi to posebej zanimivo in kar čakam še enega Prleta, da se loti teh negativnih, bolje rečeno votlih grebenov podzemlja naših gor.

Hvala, prijatelj, da sem vseeno malce popotoval s teboj, pa čeprav le v kabinetu. No, z nekaj miselnimi grebenčki.

Napisano v Škofji Loki, v začetku leta Gospodovega MMV, ko sem postal dedek Jakobu. Alojzij Pavel Florjančič, geolog Rudnika urana Žirovski Vrh v pokoju.

1.

KAMNIŠKO-SAVINJSKE ALPE (GRINTOVCI)

...

2. ZELENIŠKE SPICE

...

Kamniško-Savinjske Alpe ali Grintovci so z grebeni srednje obdarjeno pogorje. Imajo samo en velegreben in edinega velikega v vseh slovenskih gorah, Kočna–Ojstrica, ki je dostopen povprečnim planincem (greben Pavličevo sedlo–Mrzla je tudi velegreben in severozahodni greben Kokrske Kočne je veliki greben, ki pa sta plezalna). To je glavna os grebena, ki v grobem zadošča tej definiciji in je pregrada med južnimi ravnmi in severnimi dolinami v smeri vzhod-zahod z vrhovi Ojstrica, Planjava, Brana, Turska gora, Rinke, Skuta, Dolgi hrbet, Grintovec in Jezerska ter Kokrska Kočna. Skrajno vzhodna vrha Veliki (Robanov) vrh in Velika Zelenica nista organsko povezana z glavnim grebenom. Po teh vrhovih teče tudi označena in mestoma zavarovana pot, večinoma grebensko, ki se rezi izogiba južno na tveganih, težje prehodnih in plezalnih grebenih: Škarje–Planjava, severozahodni greben Planjave, Šija in severovzhodni greben Brane, Rinke–Skuta in severozahodni greben Kokrske Kočne. Njegova nadmorska višina je okoli dva tisoč metrov z najnižjo točko (Kamniško sedlo–Jermanova vrata 1884 m) in najvišjo (vrh Grintovca 2558 m). Ta tura je nedvomno zelo privlačna, kar dokazujejo množice pohodnikov, ki jo največkrat opravijo po delčkih po označeni poti, k velikemu obisku pa pripomorejo tudi planinske kočice, ki so na pravih mestih in omogočajo večdnevni pohod (Kocbekova koča na Korošici, Kamniška koča na Kamniškem sedlu in Cojzova koča na Kokrskem sedlu) od Kočen do Ojstrice. Zahtevnost poti (grebena) je večinoma lahka do manj zahtevna, nekatera mesta pa zahtevnejša (Sukalnik, Kotličič, vzhodna stran Skute, Dolgi hrbet, Mlinarsko sedlo–Grintovec in Dolška škrbina–Kočna). Seveda pa je prava grebenska rez, ki je rezervirana za plezalce in alpiniste. Geološko spada ... (glej poglavje Geologija v uvodu), najzanimivejša pa sta po tej plati vrhova Ojstrica in Dolgi hrbet. Na južno stran se odcepijo izrastki: veriga vrhov Vežica–Vršiči–Lučki Dedec, ki so prej planota kot greben, Zeleniške špice, južna pobočja Brane, Veliki greben, Kalški greben, južni greben Grintovca in eksotični južni grebeni Kočen, na severni strani pa je (grebenska) izbira in podoba pestrejša, skoraj brezpotna, krajša po dolžini ter predvsem plezalsko zanimivejša in ni povezana z glavnim grebenom (Krofička, Koran–Mrzla gora, Babe, grebena Kočen). Najprivlačnejši so trije grebeni: Zeleniške špice, Krofička in severozahodni greben Kokrske Kočne, tudi Šija Brane in severozahodni greben Planjave, drugi so manj, izjemno mesto pa zaseda tudi Koran–Mrzla gora in seveda grebenski prvak Grintovec: Pavličev vrh (sedlo)–Matkova kopa (z Iglicami)–Krnička gora–Mrzla gora, ki po dolžini in težavah spada k velegrebenom, tako po značaju in po strogo grebenskem smislu, podoben pa je bavškimi, bovškimi in trentarskimi. Na vršnih delih grebenov rastlinja skoraj ni, so le trave z značilnim cvetjem. Edina spodobna voda blizu grebena je na Korošici in Krofički, drugje je ni, razen kapnice v kočah. Vse druge številne informacije: čas hoje, zahtevnost ali težavnost poti ali smeri, dostope, sestoje, zemljepisno lego, rastlinje, estetsko vrednost itn., si oglej pri vsakem poglavju posebej.

1.

I. ZELENISKE ŠPICE

II, 470 m + 5 %, 2 do 3 ure, podatki in opis so za klasično prečenje od Staničevega vrha do Srebrnega sedla (priporočljivo), druge možnosti si oglej v opombah (nepriporočljivo).

Rigeljc 1306 m–Kamniški Dedec 1663 m–Staničev vrh 1805 m–Srebrno sedlo 2115 m.

Lahkotno kratkočasen bonbonček - plezalni greben, ki s sedmimi vršiči, z lepimi pogledi na Vežico, Vršiče, na jugojugovzhodno steno Planjave, grebene in vrhove Grintovcev razveseljuje srce. Presenetljivo trdna skala in strogo grebensko plezanje (od rezi se le redko odmakneš, pa še takrat samo za nekaj metrov) sta še dodatna motiva za obisk. Toda to velja samo za krajšo (priporočljivo) varianto. Če se boš odločil za pravoverno varianto (od Klina do lovske kočice, na Črni (Kamniški) vrh ter Kamniški Dedec in naprej), boš preklinjal visoko grebensko rušje, ki se mu ne da izogniti, ali še bolj pravoverno, iz Kamniške Bistrice mimo Rokovnjaških luknj na Rigeljc, pri slednji se bodo bogu nevšečne besede še podvojile. Ti varianti

sta za gorniške mazohiste, medtem ko je krajša za visokogorske uživače, pri kateri vedno nastopi vprašanje: A je je že konec?

Morda sem napisal premalo spodbudnih besed in opevanja, ker sem verjetno že preveč razvijen zaradi obiskov drugih predelov Slovenije. Zato nikar ne vzemi mojih uvodnih besed preveč zares. Zeleniške špice zaslužijo slavo, so klasika in stalnica repertoarja vseh (starih) plezalcev, ki gredo na greben plezat takrat, ko želijo najti in poiskati užitek, razglede in lepoto.

Izhodišče in pristop: Normalen (najbolj priporočljiv) pristop je iz Kamniške Bistrice po markirani poti proti Kamniškemu sedlu do Klina (L, 1 h). Markirana pot zavije levo, ti pa greš desno na lovsko pot proti Repovemu kotu (tri možnosti). Priporočam zgornjo lovsko pot. Drži se leve strani (gledano navzgor, desna stran hudournika Sedelšček, včasih kar precej nad njim). Pot na začetku poteka po južnih pobočij (Planjavskega) Macesnovca, po uri ali malo manj zavije desno na oblo redko poraščeno pobočje (malo nižje desno je slap, največkrat skoraj suh) sredi doline in po nekaj okljukih slišiš šumenje hudournika desno s čudovitimi tolmoni. (MZ-Z, 1 h). V višini hudournika uloviš desno pot, levi odcep pelje na Srebrno sedlo, malo sestopiš do hudournika Sedelšček, ga prekoračiš in po žlebu, priporočam levo stran, gor do grebena jugozahodno nad Kovačnico (Z-ZZ, 30'). Druge dostope glej v opombah.

Možnost za umik: Umika skoraj ni. Mogoče je sicer iti na Kovačnico in naprej dol, vendar je umik daljši, bolj zoprn in napornejši kot sam greben (izrazito nepriporočljivo, še posebno, če ne poznaš prehodov nad Kamendolom). Aprila 2006 sem se s predzadnjega vrha s soplezalcem Dragom Frelihom umaknil čez Uženjake z dvema spustoma po vrvi v Kamendol zaradi prevelike nevarnosti plazu pod Srebrnim sedlom (I, Z-ZZ, 1 h 15').

Zemljepisna lega, značilnosti in zanimivosti: Zeleniške špice so v vzhodnem delu Grintovcev kot nekakšen južni greben Planjave, a so kljub tej povezavi samostojne. Nimajo nobenega vrha, po katerem bi nosile ime, in so samo označba za grebensko verigo, ki se začne južno od sedla Staničevega vrha in se končajo z neimenovanim vrhom pri Srebrnem sedlu. V širšem pomenu so cel greben od Kamniške Bistrice tudi z vrhovi Rigelj, Črni (Kamniški) vrh in Kamniški Dedec, vsaj za alpiniste, če že ne za zemljepisne puriste. Razgledno so zanimive, saj je vzhodno od njih veriga sicer nižjih, toda plezalsko izredno privlačnih ciljev. Seveda pa tudi lepih, brezpotnih, mestoma skoraj plezalnih poti in lepe narave ne manjka. Razgledi proti vzhodu so poučni: od juga proti severu si sledijo; skoraj zunaj pogleda je Rzenik z značilnimi nagubanimi plastmi apnenca v spodnjem delu, nato pa sledi ostenje, ki ga začenja Železni graben (ga ni na zemljevidu), Vežica (1965 m) z zahodno steno, ki spada med najtežje pri nas, Vršiči (1980 m) in kot zadnji Lučki Dedec (2023 m) pred planoto Korošica, kjer je Kocbekov dom (1808 m). Med tem ostenjem in grebenom Zeleniških špic je dolina Kamniške Bele, ki se začenja od mostu na cesti za Kamniško Bistrico in ima od spodaj navzgor slap Orglice, ki priteče izpod Kamendola, dva naravna kamnita mosta, Šraj peske pod steno Vežice in Petkove njive, kjer so velike jame, v katerih so v času pastirstva živeli pastirji. Od njih se spušča v Kamendol izrazito slabo prehodna grapa Uženjaki. Na zahodni strani grebena je dolina Repov kot s hudournikom Sedelšček, ki nižje ponikne, vendar pa zaradi neprepustnih plasti še višje privre na površje in gradi lepe tolmane in slap, pod Klinom (razpotje za Kamniško sedlo, Repov kot in greben Kamniški dedec–Srebrno sedlo, tudi za lovsko kočjo) pa se zopet prikaže. Z grebena je tudi lep pogled na jugojugovzhodno steno Planjave in verigo vrhov od Krvavca do Kalške gore. Na vrhu Repovega kota je travnato Srebrno sedlo (stik z označeno potjo). V grebenu so zanimiva okna in jama. Posebno lepo je dolgo okno Kovačnica pod jugovzhodno steno Staničevega vrha (dostop z grebena južno od Staničevega vrha, tam, kjer prispe pot od tolmunov pod jugojugovzhodno steno, vodoravno okoli roba malo dol in v steni najdeš okno). Za greben je značilna čvrsta skala.

1. Skutnik. Bavški predstavnik skoraj nedotaknjenih vrhov.

2. Zahodni greben Trentskega Pelca.

Primeren čas: Greben je najlepši jeseni, ko še ni snega in je v dolini megla, na grebenu pa sonce. Vendar je zanimiv tudi pozimi v kombinaciji z grapami.

Opis: Skoraj ni potreben. Ves čas se držiš grebenske rezi. Netežavno (I) na **2. Staničev vrh** (1805 m), sestop z njega poteka od desne proti levi v škrbino (gladko izpostavljeno mesto, prej III kot II), nadaljevanje po grebenski rezi (II) je uživaško, z več možnostmi (po rezi, po krajših obvozi, po policah, čez vršiče ali pod njimi), čez dva stolpa-vršiča (**Debeli Špic** 1937 m) in po plezalnih težavah skromno. Zadnje metre narediš po polici do **3. Srebrnega sedla** (2115 m) mimo naravnega okna in se izogneš zadnjemu vršiču (Najvišji rob 2127 m) ali pa ne.

Sestop: a) S Srebrnega sedla so tri možnosti: a) po lovski poti (zelo zahtevno brezpotje) v Repov kot in naprej do markirane poti v Klinu. Opis: S Srebrnega sedla dol, držeč se desno, prekoračiš nakazan grebenček in desno na drnast svet pod jugojugovzhodno steno Planjave (mestoma I). Po desnem pobočju (gledano dol) do gladke plošče (II), čeznjo in na vidno pot do naslednje gladke plošče (II) ter sestop po gredini. Levo na oblo poraščeno pobočje sredi doline in desno do velikih skal. Držeč se jugovzhodnega (desnega) pobočja Macesnovca in lovske poti do Klina (ura in pol) na označeno pot. b) Na Petkove njive (markirana pot, četrte ure) in ali na Korošico ali po neoznačeni poti čez Šraj peske v Kamniško Belo po dveh poteh: 1. lovska pot čez Velb (MZ-ZZ, 2 h 30' do ceste, problematična orientacija pod Železnim grabnom), 2. čez Skok (III, Z-ZZ, 2 h. Skok je v mokroti zelo tvegan zaradi gladke skale, priporočljiva vrv, klini so tam le duhovna opora, glej tudi Ojstrica - opozorilo), c) na Kamniško sedlo (markirana pot, Z, ura in pol).

Opomba: Če hočeš greben opraviti od lovske kočice nad Klinom na **4. Kamniški Dedec** (1683 m), boš nanj sicer dostopil z užitkom in večinoma nezahtevno, z njega težavno sestopil, isto je naprej na neimenovanem vrhu z ravno tako težkim sestopom in za konec je še komaj prehodno rušje pred Staničevim vrhom. Mogoči dostopi na greben so še: iz Kamniške Bele; od ostankov partizanske bolnišnice najdeš pot po brezpotnem svetu (slabo shojeno, strma pobočja) na greben. Naslednji je od tolmunov Sedelščka; manj kot pol ure hoda od Klina do spominske plošče padlemu partizanu in po grapah gor do grebena. Grap je več, so precej krušljive in se mestoma moraš prebiti skozi rušje. Najbolj velikopotezen, strm in delno tvegan pa je dostop na greben od Doma v Kamniški Bistrici. Mimo Rokovnjaških lukenj, po izredno zahtevnem brezpotju na obel greben pod vrh **5. Rigelj** (1306 m) in od njega na **6. Črni (Kamniški) vrh** (1470 m) in naprej po grebenu (glej zgoraj). Druga Macesnovca sta: krmski - v grebenu Macesnovec-Rjavina in planiški. Greben Zeleniških špic sem preplezal tudi s psico. V Kamniških planinah niso poznali planšarstva, le pastirstvo.

Na koncu še: Zame je bil ta greben vedno nekakšen izhod v sili; če ne morem iti v veliko steno, grem pač na lep sprehod na Zeleniške špice. Pot na grebenu je jasno shojena.

II. MRZLA GORA (2203 m)

Hudi prask-vzhodni greben Mrzle gore-Mrzla gora-grebensko prečenje Mrzle gore.

II-I, zelo do izredno zahtevno, 600 m, dve uri za Hudi prask, ura za vrh in dve uri za grebensko prečenje.

Lep, razgleden, srednje priporočljiv greben z grapnim začetkom, grebensko sredino, vršnim v obrisih grebenskim delom, še kar solidno skalo in povprečnim izzivom. Ker se višje nad Latvico umakne v skale, nima bleska velikega grebena. Vendar je še kar vreden obiska, posebno zato, ker na tistem koncu z Okrešlja ni drugega. Obiskati Mrzlo goro na drugačen način je pa tudi truda vredno, še posebej zato, ker ni prav lahka. Nadaljnje grebensko prečenje z vrha proti Mrzlemu

dolu zasluži ime grebensko le v predstavi in kartografsko, saj pot poteka pod grebenom po grapah, pobočjih in policah.

Izhodišče in dostop: Od Frischaufovega doma (1396 m) na Okrešlju sta dva: 1. proti Savinjskemu sedlu deset minut in desno, 2. proti Zabrožnici in pri grapi gor. (MZ, tri četrt do ena ura, na skali desno pri vstopu je spominska plošča).

Možnosti za umik ni, toda ker se smer pri Latvici (lepa travnata ravnica približno 150 višinskih metrov pod vrhom) priključi označeni poti, lahko po njej sestopiš v Matkov kot (orientacijsko zapleteno in manj priporočljivo).

Zemljepisna lega, posebnosti in značilnosti: Greben se nahaja vzhodnojugovzhodno od vrha Mrzle gore in se začne z grapo Hudi prask. Severovzhodno od vrha je Matkov kot, severoseverovzhodno se vleče mejni greben (velegreben Pavličevo sedlo–Mrzla gora), južno ga pa od Grintovcev ločuje Okrešelj (široka gorska dolina), ki se konča v Mrzlem dolu in še višje pri Savinjskem sedlu. Ta mejni greben bi lahko bil samostojen, kar na svoj način tudi je, vendar ga zasenčuje južna, višja veriga. Ker je to območje v »senci«, kljub svoji legi presenetljivo nima južnega značaja in tudi ta greben ga nima. Prej bi ga uvrstil med nekatere severne martuljske dostope. To deloma potrjuje tudi rastlinje. Z vrha so lepi razgledi na koroško (avstrijsko) stran, pa tudi na verigo Grintovcev, še posebej na severni steni Štajerske Rinke in Križa ter ob lepem vremenu na avstrijske tritisočake. Vzhodni greben Mrzle gore je prekinjen pri Latvici, od te se še nadaljuje proti vrhu.

Primeren čas: ko je grapa že kopna ali takrat, ko je zalita s snegom in so snežne razmere ugodne.

Opis: **7. Hudi prask:** levo od grape-melišča čez prag, čez kamin in plošče na levi strani grape gor (I-II, skala je drobljiva in dostikrat mokra) in desno do škrbine v vzhodnem grebenu. Levo v žleb in gor do rušnate stopnje pred grebenom in med rušjem na Hudo Škrbino (I, konec grape, stik z grebenom Koran–Savinjek–Mrzla gora). Po lepem grebenu do Latvice (I-II) in po označeni poti na vrh **8. Mrzle gore** (2203 m, ZZ, dve uri). Mogoče je tudi plezalno strogo po vršnem vzhodnem grebenu (II, 45'-1 h). Z vrha se lahko nadaljuje grebensko prečenje Mrzle gore, ki pravzaprav ni grebensko, saj se zelo lepa, tudi vznemirljiva, precej resna zavarovana označena pot vije po strmih grapah, plateh, laštah in prečenjih pod grebenom jugozahodno na travnato ravnico nad Mrzlim dolom (lep razgledni prostor) in še malo do Praga (ZZ, ura petnajst minut do dve uri).

Sestop: po markirani poti čez Okrešelj (ena ura) nazaj do izhodišča.

Opomba: Če hočeš opraviti celotno grebensko prečenje, pazi na ugodne razmere. Predvsem v snegu, pa tudi v mokrem vremenu je lahko sestop z vrha Mrzle gore do Mrzlega dola precej tvegan zaradi prečenj v visečem svetu in ozkih gredah. Grapa in plošče Hudega praska so močno naložene, v vstopu je tudi klin, lepši in varnejši je pozimi.

III. PAVLIČEVO SEDLO (Pavličev vrh glej opombo, 1339 m)–MRZLA GORA (2203 m)

Pavličevo sedlo 1339 m–Pavličeve stene 1653 m–Legar–Lesnikovo sedlo (Lesnikove šrange) 1521 m–Jerebičje 1761 m–Matkovo sedlo 1623 m–Matkov Grintovec 1700 m–Jerševac (Jovševc) 1730 m–Mali Jovševc (bajta)–Matkova kopa 1957 m–Krničko sedlo 1803 m–Na vrh Krnice (Iglice)–Krnička gora 2061 m–žandar z zeleno kapo–Mrzla gora 2203 m.

Za grebensko rez (z Iglicami): III, II, I, L-ZZ, MT 2 x, 1414 m + 30 %, 5,7 km + 20 %, 7 h 30', osem imenovanih vrhov in še približno toliko neimenovanih drugotnih vrhov (vršičev, ostric, žandarjev in rogljev). Iglicam se da izogniti po avstrijski strani (priporočljivo).

Moj zadnji grintovski greben. Petega novembra 2004 sem presoliral greben Pavličevo sedlo–Mrzla gora in končal grintovsko raziskovanje. Razlogi, zakaj sem ta greben prihranil za konec, so: o njem nisem vedel nič, ne iz pripovedovanja ne iz literature, ne iz poizvedovanja pri domačinih in krajevnih plezalcih (Čif, Robi, Matek ... Slednji me je zaprosil, da na tem koncu naj ne bi bilo obiskovalcev) in ne iz ogledovanja! Domačini holcarji so mi sicer zmajaje z glavo pripovedovali: Na koncu kota zaviješ pri bukvi gor in pristopiš po lovski stezi, višje je pa samo rušje in brezpotje. Ogledovanje iz Matkovega kota mi tudi ni razkrilo, kje so možnosti. Povsod so peči, skalna mesta s previsnimi odstavki, nekeje so se sicer kazale police in domnevna izginjajoča pot, vršna rez pa je bila tudi s sosednjega grebena Koran–Savinjek videti nedorečena, negotova in slabo prehodna.

Potem sem se odločil. Grem, po vzoru starih alpinistov, kar pomeni: s seboj bom imel le najnujnejše (anorak, kapo, rokavice, dva kosa kruha in pol čutarice bele kave, fotoaparata nisem vzel, mi je zaradi prevelike grebenske rabe crnil). Dan pred nastopom slabega vremena pa napovedih meteorologov po dvotedenskem oktobrskem indijanskem poletju sem vstal ob štirih zjutraj, pozajtrkoval in se čez Podvolovjek zapeljal na Pavličevo sedlo. Tam sem pričakoval uradne osebe, vendar je bil mejni prelaz zapuščen (odprt je samo do 1. novembra). Po gozdni cesti, ki se začne med zapornicama, sem lahkotno stopal, opazil mejno poseko desno, jo ignoriral in nadaljeval po cesti. Ta je po kilometru zavila dol, jaz pa gor po kolovozu. Tudi tega je kmalu zmanjkalo in po prekoračitvi grape ter gozdnem brezpotju vije naletim na graničarsko pot. Škoda, da nisem šel po poseki, bilo bi bolj dosledno in lepše. Še manjši skok na rez in znašel sem se na izjemni ravnici, vrhu Jerebičja. Takoj mi je bilo jasno, zakaj o tem koncu ni podatkov. Okolica, narava in lepota je bila enakovredna Bavhici, Kurjemu vrhu, Polšaku, Črni gori in podobnim (skrivačim in zamolčanim) posvečenim prostorom Slovenije. Nadaljujem po mejni poseki in s prepričano gotovostjo trdim: ves ta del od Pavličevih sten pa do Matkovega sedla (Grintovca) je enkratno lep s koroškim, romantično hrepenečim vzdušjem, kjer je korak lahkoten, in z nedotaknjeno naravo. Še celo mejni kamni niso moteči. Za nameček pa pelje po njem mehka, vzdrževana, malo shojena pot. V naslednji reinkarnaciji, ko bom nesmrtno zaljubljen, bom tja peljal izvoljenko.

S sedla sem nadaljeval po slovenski strani, kjer je neka (požagana) pot dol, levo ali desno, jaz sem načelno izbral nakazano grebensko, zavil desno in po rezi prišel do skal severnega grebena Matkove kope. Zlezel sem nekajmetrsko strmo rahlo tvegano krušljivo stopnjo (lovsko ime zanjo je Matilda), prečil po polički, se zagledal navzdol (tukaj ne bi bilo dobro pasti), pokomentiral skalo, ne bom povedal, kako, in brezpotno (poti so gamsje sledi po rušju in skrotju) prispel na Matkovo Kopo. Vrh je skupaj s Škrbinjemkom in Krasjim vrhom razgledni prvak z eno razliko: pristop nanj je ekskluziven. Razgleda ne bom opisoval, ker da je preveč za oko in pre(malo)bogat za (moje) besede, izjemnost pristopa pa je primerna samo za prismuknjence kova Tine, Tačrn, Prle in podobne. Sestop na Krničko sedlo je bil mestoma navpično rušnat, kjer na najnižji točki ni nobene poti, ne sledi, ne lovske steze v Matkov kot. Res pa je, da nisem preveč raziskoval. Pritegnile so me Iglice (Na vrh Krnice) z belo skalo, neizprosno navpičnostjo na vzhodni strani in malo manjšo na zahodni ter plezalskim izzivom. Izpustil sem pravoverni grebenski pristop na Prvo Iglico in se z avstrijske strani povzpел na rez. Ta je še bolj bela kot Krofičkina in zelo nedotaknjena. Pleža me je popolnoma zasvojila. Tako po vrhu in najbolj zadovoljujoče, popolnoma ali skoraj (bolj) enakovredno južnemu grebenu Briceljka, še nisem plezal. Na koncu Druge Iglice sem sestopil tri metre čez navpično, spodrezano mesto ob izvrstnem zraku in navpičnem podnu petdeset metrov nižje pod podplati, ga očistil, videl, da ga še nihče ni potipal, prečil izjemno izpostavljeno polico, si rekel: če že mora priti konec, je ta kraj ta pravi, in prišel na rez do trimetrskega preperelega žandarja, kjer sem se ustavil, nekaj poskušal, preklel svojo lahkomiselnost, ker nisem vzel vsaj krajše vrvi, ter že razmišljal o mobilici. Mesto se je zdelo brezizhodno, tako naprej kot nazaj. Vendar mi tega ponos ni dovolil. Po skrbnem ogledu sem našel manj tvegano lašto na zahodni strani

in po izpostavljeni plezariji sem srečno prišel do škrbine. Še sem živ. Še užitekarsko čez Tretjo Iglico in »igrica -iglica z usodo« se je srečno končala. Ta del grebena je eden najlepših, pa tudi najbolj izzivalnih, kar sem jih v dveh urah in pol preplezal v svoji petintridesetletni plezalni karieri. Krnička in Mrzla gora sta se izkazali za priljudno civilizirani, pleža je bila v primerjavi z Iglicami lažja, malo bolj krušljiva in rahlo naložena, precej lepša je vršna pred Krničko goro. Ob 14 h 40' sem se na vrhu vpisal v knjigo, si v mislih obnovil 1414 višinskih gor in dol metrov, si ogledal ličen, z vrvo povezan lesen križ, vključil mobilni telefon, žal brez signala, prižgal smotko, popil zadnje požirke kave, se okrepil s koščkom čokolade in sestopil čez Latvico in Škaf po smotani poti v Matkov kot. Do avta sem prišel ob osmih zvečer.

Za konec samo še: edini velegreben (po mojem prepričanju) v Grintovcih je severni greben Mrzle gore. To dokazujejo njegova dolžina, izjemna naravna okolica v prvem delu, ekskluzivnost Matkove kope, izredno lepo plezanje čez Iglice, potrjujoči zaključni vršni greben, avanturistična pot, brezpotje in podvig v celoti. O vseh drugih merilih, kot so okolica, narava, skala in razglednost, ne bom pisal, to je treba videti in potipati. Zame bi bil še bolj osrečujoč, če se ne bi ves čas podzvestno spraševal, ali je preplezljiv, prehodni in ali ima možnosti za umik. Sedaj vem: je preplezljiv, najbolj priporočljivo v navezi, umakniti se je mogoče v Belsko Kočno. Še vedno pa po mojem mnenju velja: severni greben Mrzle gore je najlepši v Grintovcih in prekaša celo take julijske grebene, kot so: Ušje–Srebrnjak, Pelce, Kukova špica–Dovški križ, in je primerljiv ter si deli lepoto prvaštvo z drugimi lepotci: Plazki Kuk–Plazki Vogel, Bricejlk–Vrh Krnice in Jasna–Vitranc.

Naj ti to moje pisanje zadošča in za konec le še majhno opozorilo: ni tako lahek, niti netvegani, kot bi lahko sklepal iz mojih besed.

Izhodišče: Pavličevo sedlo (1339 m, po drugih podatkih je visoko 1364 m). Do tja iz Logarske doline (7 km) ali iz Avstrije (cesta Jezersko–Železna Kapla, odcep desno pri Spodnjem Pavliču).

Pristop: Opis ni potreben, od mejnega prehoda se že začne greben.

Možnosti za umik so lahke in mnogotere s prvega dela grebena, s Krničkega sedla poteka v Matkov kot skrivnostna lovska pot, problematičen, gamsji umik je mogoč še s Krničke gore v Belsko Kočno ali Čez Kupe po travnatih in skrotastih gredinah v Škaf. Z Matkove Kope v Matkovo krnico in v Latvico (lovska pot) s tremi različicami: 1. do lovske bajte, 2. v Matkovo krnico, 3. v Latvico (vse Z-IZ). S Krničkega sedla je možen umik v Matkovo krnico (najbolj uhojeno). S Krničke gore v Matkovo krnico.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben - geološki prehod med (Južnimi) Karavankami in Kamniško-Savinjskimi Alpami med dolinama Belsko Kočno na zahodni strani in Matkovim kotom na vzhodni, ki se začne pri Pavličevem sedlu in konča na Mrzli gori v smeri sever-jug je izrazit predstavnik brezpotnih, tudi plezalnih grebenov, ki so pri nas le na bavškem ali trentslem koncu. Stičnih točk ima veliko: nedotaknjenost, izrazito malo obiskovalcev, skoraj nič opisov, prelepo naravo, odmaknjenost od modnih tokov, skrivanje, poti, ki jih ni, tam, kjer pa so, so izjemno lepe, izredni razgledi - jaz sem občudoval verigo Košute, Begunjščico, Stol in Julijce na zahodu, osrednjo verigo Grintovcev na jugu in njegove severne izrastke: greben Koran–Savinjek, Krofičko in greben Križevnik–Molička peč, ki so bili najbolj impresivni z ekskluzivne Matkove kope. Razglednost na severni strani dopolnjuje hribovita koroška krajina z Ojstrcem. Greben lahko za gorniško rabo razdelim na štiri dele: prvega z vrhovi Pavličeve stene, Jerebičje in Matkov Grintovec, ki so lahko dostopni, prepreženi z lovskimi in graničarskimi stezami ter gozdniimi cestami, s prelepo naravo, s starejšimi devonskimi (apnenci Pavličevih sten), karbonskimi in permskimi kamninami, tektonsko mejo na Lesnikovem sedlu in skoraj nadzemskim pohodnim užitek z eno omejitvijo: na tem območju ni dovoljeno ne gorsko kolesarjenje ne nabiranje gozdnih sadežev! Drugi del z Matkovo kopo je za ekskluzivce. Na vrh ni nobene poti, plezanje je tvegano, viseče in skozi rušje, razgled s te osrednje

točke je neprekosljiv, pod njo pa je Matkova krnica. Tretji del z Iglicami (ime za greben med Krničkim sedlom in Krničko goro, domačini imenujejo ta konec Na vrh Krnice), ki se spogleduje z južnim grebenom Briceljka, vzhodnim grebenom Srebrnjaka, tudi Krofičke, je za plezalske fan(t)a(s)tike v beli skali in z obilno poplačanim izzivom. Zadnji, četrti s Krničko in Mrzlo goro, je še vedno lep, kar naložen, z obarvano skalo in vršnim, srednje navdušujočim zmagoslavjem, ki ga lahko dodatno popestri Krničko okno na zahodni strani. Kamnina od Matkovega Grintovca pa do vrha Mrzle gore je z vsakim korakom triasno, apnenčasto in dolomitno mlajša. Sedla so globoka in segajo tudi do sto petdeset višinskih metrov. Tudi škrbin in sedelc je precej. Skala je zelo različna. V prvem delu so škrljavci, v drugem skrotje, v tretjem izredno bela skala in v četrtem so obarvani, plastoviti in mestoma tudi kristalizirani in konglomeratni apnenci. Krušljivost je majhna, žal pa dvakrat (prvič na severnem grebenu Matkove kope in drugič na Iglicah) nastopa sprhnela skala, vendar lahko na splošno trdim, da je skala kar solidna in naloženost pičila. Izjemno je gozdno bogastvo, posebno na prvem delu z macesni in smrekami, rušje je šele od Jerebičja naprej do višine 2050 metrov. Flora je visokogorska koroška, živalstvo pa tudi pestro z gamsi, srnjadjo, divjimi prašiči in ptiči. Žal sta oba sestopa z Mrzle gore (v Matkov kot in na Okrešelj) kar zaguljena in začinjena, dobro naložena, sicer zavarovana, vendar mora planinec na obeh hiteti počasi. Markacije na poti čez Škof so že obledele, najdejo se pa tudi opuščene na nižjem delu grebena. Voda je nižje, na grebenu ali malo pod njim je ni.

To izjemno (nepopisano) območje po (mojih) estetskih merilih uvrščam ob bok Kurjemu vrhu, Polšaku, Črni gori in Bavhici.

Primeren čas: jesen (do prvega snega).

Opis: Pravoverne variante: **S 9. Pavličevega vrha-sedla** (1339 m) po gozdni cesti do poseke in po njej (graničarski poti) na **10. Pavličeve stene** (1653 m). Spust po isti poti na Lesnikovo sedlo (1521 m, L, 1 h). Nadaljuješ enako na **11. Jerebiče** (1761 m, L, 35'), **Matkovo sedlo** (po domače Šavje, 1623 m), **12. Matkov Grintovec** (1700 m, L, 50') in **Jerševec** (1730 m). Tu se pot izgubi in brezpotno najprej po slovenski strani, čez izpostavljeno stopnjo na grebenski rezi (II, MT, 7 m, resno), po polički desno in nato po avstrijski strani na vrh **13. Matkova kopa** (1957 m, Z-ZZ, 1 h.). Večinoma rušnat spust na **Krničko sedlo** (1803 m, ZZ-IZ) in z avstrijske strani na **Prvo Iglico (I)**. Čez škrbinco na **Drugo Iglico**, za njo trimetrski navpičen sestop na zelo izpostavljeno prečnico na vzhodni strani, po njej na rez in sestop pred preperelo stopnjo po strmi lašti na zahodno stran (III, plezanje je zelo eksponirano, kar resno, pa tudi zelo lepo) in lažje na **Tretjo Iglico** ter v najvišje sedelce (1951 m, 2 h 30'). Gor in za zobom desno (II) ter lažje na greben in po njem na **14. Krničko goro** (2061 m, I, Z, 40'). Mimo žandarja z zeleno kapo na začetek severnega grebena Mrzle gore. Levo pod podstavkom in v cikaku gor, nato levo v žleb in na greben (I-II). Po njem na **15. Mrzlo goro** (2203 m, 50').

Sestop je po označeni in zavarovani poti ali v Matkov kot (ZZ, 3 h, jeklenice, klini, precej naloženo, MT) ali na Okrešelj (ZZ, 2 h, jeklenice, klini).

Opomba: Obvezna je naveza in varovanje na Iglicah. Iglicam se lahko izogneš po avstrijski meliščno-rušnati strani (Z). Domačini izgovarjajo Jerševec kot Jovševec, Lesnikovo sedlo pa so Lesnikove šrange. Pavličovo sedlo je pograntavščina novodobnih poimenovalcev, po domače je Pavličovo sedlo zaradi vrha klanca Pavličev vrh.

IV. VRLOVEC (1251 m)–MRZLA GORA (2203 m), greben za eksote.

V(O)rlovec 1251 m–Kivernik 1243 m–Veliki (Matkov) vrh 1539 m–Zgornji Pavličev Kogel 1459 m–Koran 1567 m–Savinjek 1694 m–neimenovani vrh 1875 m–škrbina Hudega praska (Huda škrbina) 1860 m–Mrzla gora 2203 m.

Grebenska rez od Vrlovca do stika s Hudim praskom za brezpotne in rušnate ekstremiste, čas?, Savinjek–škrbina Hudega praska I-II in zelo zahtevno 3 ure, škrbina Hudega praska–Latvica I-II ena ura, vzhodni greben Mrzle gore I-II, 30' do 45' (če se gre po poti, zahtevno), 950 m + 20 %, 6 km.

Moji podatki zate o tej turi so: izjemno lepa, dostopna pot do lovske koče na Zabrožnici, zložna pot na sedlo med Turni in glavnim grebenom, gamsja pot na greben, rušje in razbita skala na glavnem grebenu, skalna mesta na rezi, ki se majejo in so za samohodca tvegana. Počasno napredovanje. Prepadne vesine na obe strani. Gamsje stečine in od njih shojena steza. Zelo resasta trava. Posušene planike. Suhe veje rušja. Umik ni mogoč. Izjemni pogledi v Matkov kot. Pet (neimenovanih) vrhov od Savinjeka do škrbine Hudega praska. Še kar lepo grebenko plezanje od škrbine Hudega praska do Latvica in srednje naložen vršni greben Mrzle gore. Lep zgodnjejesenski dan.

Če pa se omejim na doživljajsko plat in vtise, se sprašujem, zakaj se moram preganjati po divjini, kaj mi daje prebijanje skozi rušje, zakaj mi je pot namenila izpostavljeno, dvomljivo skalo, majave luske, viseče trave in skrotje. Ker se nimam za zelo dobrega, samo za alpinista, ki pride čez, za gornika, ki mu ozka rez pomeni zvezo z notranjo širino vnosa narave in s tem sprejema in ki mu to zadošča. Na koncu koncev sem le ego. Na tej poti svetobolni mazohist-hedonist brez občutka krivde in samoobžalovanja z onipotentnostjo. Nekaj jasic na grebenski rezi mi prikimava. Razgledi na Brano, Planjavo, Tursko in Krničko goro, Štajersko Rinko in seveda na »moj« greben pa pritrjujejo. Pot je prava, le Gospod jo je malo začinil, da se zavem eksistencialne kratkosti in limitiranosti. Z mano jo delijo redke živali, ki me opazujejo in se mi ne prikažejo. Moteč, hrupen vsiljivec spada med redke prikazni. Pa še ta bo izginila.

Začetek je kljub skritemu začetku sanjski. Izjemno lepa uhojena strma pot me vodi do lovske koče na Zabrožnici. Vmes me preseneti skalno okno-most z dvema odprtinama, pa tudi strma grapa s črno zemljo. Potem se nenadoma odpre in krnica z lovsko kočo vabi k postanku. Če si romantik, ostani tam, razgrni prtiček in užij dan. Shojena pot se nadaljuje na sedlo na zahodni strani Turnov in na vrh, greben pa se po obetajočem začetku spremeni v brezpotje, bolje v gamsje steze. Po njih se v zgledni strmini prebijem na greben, medtem pa z začudenjem opazim modro plastično barvo v grapi desno. Kaj naj bi tista barva pomenila, mi ni uspelo razkriti (strmoglavljeno letalo?), saj smer vodi levo od nje, vmes pa je težko prehodno rušje. Pogled proti severovzhodu na nižje grebenske vrhove razkrije rušnato brezpotje in dvom o prehodnosti. Ta začetek bom prihranil za zimo. Travnat greben s sedla me med rušjem privede na rez, ki je poraščena, vodi čez pet vršacev, tretjemu se izognem na vzhodno (levo) stran, vmes je nekaj majavih skalnih odstavkov, direktno v škrbine se večinoma izognem po rušju na vzhodni strani, dve mesti preplezam po rezi z razbito skalo. Malo tvegano. Zadnji skrotasti zelo strmi del pred škrbino Hudega praska opravi s spustom. Šlo bi tudi prosto, vendar če mi v roki ostane v travo vsajena skala, se bom ali pa ne pobiral petdeset metrov nižje. Sestopil sem po hudo naloženem precej neobiskanem Hudem prasku. Nekaj po vrvi, večinoma prosto. Greben nad njim (škrbino) sem preplezal že pred letom in ga bom izpustil. Je bolj privlačen, manj avanturističen in ga še kar priporočam, danes me priganja čas.

Opisal sem najbolj pustolovski nedotaknjeni del grebena za tisto vrsto grebenarjev, ki se ne zbojijo kruševja in jim je rušje blizu.

Cel greben z začetkom pri Vrlovcu in zaključkom na Mrzli gori verjetno še ni bil opravljen, vsaj kolikor mi je poznano in bilo pripovedovano.

Točke grebena: Glej naslov, od Savinjeka do škrbine Hudega praska je še pet vrhov, najvišji je visok 1875 m.

Izhodišče je Logarjev kot, približno kilometer naprej od Doma planincev v Logarski dolini (902 m). Pristop: Do lovske koče v Zabrožnici. Čez suho strugo potoka po shojeni poti do mostička (okrog 70 m), pred brvjo na levo stran

grape, v ključih gor, na višini 1070 m čez hudournik in do naravnega okna na višini 1160 m. Skozenj in po desnem (južnem, v smeri pristopa po levem) boku hudournika gor do manj strmega dela, prečnica levo, gor do strme grape s črno zemljo in čez njo do ravnice kotla, kjer na severovzhodnem robu stoji lovska koča (1440 m, MZ-Z, 1 h 15'). Petnajst metrov pred kočo je odcep po utrti poti zahodno gor in po poti na sedlo pod Turni (brezpotna, lovska povezava s potjo slap Rinka–Okrešelj). Tam pot začenja izginovati in po brezpotju med drevjem in rušjem na greben (Z, 45'). Drugi pristopi so: iz Matkovega kota pri jagski bajti gor po levi strani na Savinjekovo sedlo. Pristop na Vrlovce je od cerkve na začetku Logarske doline mimo brunarice in po potki desno na greben.

Možnost za umik: Po Hudem prasku dol na Okrešelj. Zelo naloženo, skro-tasto, priporočljivi so spusti po vrvi. Druga je od Latvice po označeni poti v Matkov kot.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben leži med biseroma slovenskih alpskih dolin: Matkovim kotom in Logarsko dolino. Z obeh strani se strmo vzpenja in nima do rezi nobenih uporabnih pristopov, edini je pristop iz Logarske doline do lovske koče v Zabrlžnici, ki se nad njo konča v rušnati divjini. Tudi pristop iz Matkovega kota na Koran spada med izrazito brezpotne. Greben je dolg približno šest kilometrov, začne se pri Vrlovcu na višini 1251 metrov in konča na Mrzli gori (2203 m), sestavlja ga sedem imenovanih in šest neimenovanih vrhov. Razen v vršnem delu od Latvice do vrha Mrzle gore nima označenih poti, na grebenu pa tudi ni nobene lovske steze, razen gamsjih. Od Vrlovca se čez Kivernik, Veliki Matkov vrh, Zgornji Pavličev Kogel, Koran in Savinjek razprostira rušnata, drevesna in le deloma travnata divjina, ki privablja le najdrznejše lovce. Brezpotnike in alpiniste pa taka okolica odvrča še posebej zaradi visečih, skrotastih, poraščenih in prepadnih pobočij, od koder je umik izredno težaven in zahteva alpinistično tehniko. Od Savinjeka do škrbine Hudega praska je slika podobna, le da ni več dreves, je le še rušje, ki izgine sto višinskih metrov nad škrbino in ga zamenjajo trava, skala in manj skrotje. Vršni greben Mrzle gore je skalnat. Kamnina na grebenu je apnenec slabše kakovosti, precej je majavih in napočenih odsekov z naloženimi skalami, manj balvani – žandarji, višje nad 1900 metri se pečina malo izboljša. Hudourniški izvirov je na pobočjih kar nekaj, višje pa vode ni. Rastlinje je alpsko zgornjesavinjsko, drevje pa klasika: bukovje, macesni, smreka in jelka. Vredno ogleda je naravno okno na poti v Zabrlžnico.

Primeren čas: Zgodnja jesen, ko so trave že polegale. Tudi pozimi je priporočljiv v dobrih snežnih razmerah, rušje zlahka »preskočiš«, skalni stopnji preordjari (malo tvegano).

Opis: Greben se začne z neimenovanim vrhom južno od Savinjeka. Greben od **15. Vrlovca** (1251 m) čez **16. Kivernik** (1243 m), **17. Veliki (Matkov) vrh** (1539 m), **18. Zgornji Pavličev Kogel** (1459 m) in **19. Koran** (1567 m) do **20. Savinjeka** (1694 m) je rušnat in zanj nisem dobil podatkov, domačini, tudi lokalni plezalci, ga ne poznajo in zmagujejo z glavo, na pogled pa je dva in pol kilometra rušja. Če se ve, da za pol kilometra potrebuješ uro, bi ga ocenil na pet ur, o težavah in zahtevnosti, tudi o pristopu, ne dajem mnenja. Če prideš na grebenko rez s sedla pri **21. Turnih** (običajni pristop, do tja glej tudi pristop) nadaljuješ rušnato po njej čez pet vrhov ali mimo njih, tretjemu se izogneš, dvakrat preplezaš kratko majavo skalno mesto (II, izpostavljeno), težavam se izogibaš na vzhodno stran. Z zadnjega vrha se spustiš ali splezaš (II) v škrbino Hudega praska (ZZ-IZ, dvakrat II, 2-2 h 30'). Po lepem grebenu do Latvice (I-II) in po označeni poti na vrh (ZZ, 1 h 30'-2 h). Če želiš strogo po grebenu, pristopiš na vzhodni greben Mrzle gore in po njem na vrh (II, 45'-1 h). Pot od Vrlovca do Zabrlžnice je po potki na Savinjek in od tam sta dve različici: 1. po grebenu in dol in 2. na Zabrlškem sedlu po stezici do lovske koče.

Sestop: Po markirani poti čez Okrešelj (ura in pol) in nazaj do izhodišča. Do parkirišča na koncu ceste v Logarski dolini še 50 minut.

Opomba: Obvezna je alpinistična oprema. Priporočam varovanje na skalnih mestih, skala je negotova. Poleg Velikega Matkovega so Veliki še: Jezerski, Košutni, Medvodji, Robanov, Pavličev, Draški, Polovniški, Snežni in Struški vrh. Voda je pod lovsko kočo.

V. OJSTRICA (2350 m)

22. Južni (Kocbekov) greben Ojstrice

III- (krajše mesto), večina I, 310 m, ena ura.

Malo drugačen dostop na vrh Ojstrice. Eno mesto je malo težje, nad njim je greben lep in lahek.

Izhodišče: Kocbekov dom na Korošici (1808 m).

Pristopi so:

a) Dolina Kamniške Bistrice, Pred Belo (most čez potok Kamniška Bela, možnost za parkiranje), po dolini Kamniška Bela na Presedlaj (1613 m), odcep levo na Korošico (lahka označena pot, tri ure do Presedlaja in ura in pol do Korošice).

b) Čez Šraj peske. Neoznačen, na enem mestu plezalni pristop. Opis: Po dolini Kamniške Bele do slapa Orglice, desno od njega po lovski poti gor v Kamendol (hudournik nad Orglicami), v desno pobočje pod Brežičem in Železnim grabnom do Skoka (III), čezenj in po strmem pobočju do stene Vežice (Pollakov bivak) in po melišču na sedlce vzhodno od Lepe glave. Čez Petkove njive do Korošice (manj zahtevno, pot je dobro shojena, tri ure).

Opozorilo: Ta pristop je že opisan v vodničku Sidarta Andreja Stritarja: Grintovci Južni pristopi, kjer piše o krajši zavarovani stopnji (Skoku), v oceni težavnosti pa piše, da je ta pristop tako orientacijsko kot tehnično zahtevnejši in zahteva izurjenega gornika. Seveda vsak gornik misli, da ustreza tem zahtevam, in potem se na tej poti dogaja marsikaj. Skok je res zavarovan, toda zavarovanje ni tako, kot je na uradnih poteh, in se ga izogni, če ne obvladaš tretje težavnostne plezalne stopnje v sestopu ali če nimaš vsaj tridesetmetrske vrvi in ne obvladaš alpinistične tehnike. Janez Kosec in Bojan Pollak sta pred štiridesetimi leti Skok opremila v skladu z njunima željama, možnostmi in potrebami, kar pomeni, da sta uporabila material, ki ni stal dosti. Tako so v Skoku zabiti klini, ki gledajo iz skale le nekaj centimetrov, in jeklene ploščate lamele, ki so ukrivljene za večjo trdnost, ki je še po štiridesetih letih zadostna. Toda še vedno moraš nekaj gladkih strmih metrov preplezati (večinoma II, nekaj III). Pred petindvajsetimi leti sem nad Skokom zavrtil svedrovec za spust po vrvi, razmere so bile tvegane, pozneje so dodali še enega. Skok je v mokroti ali zmrzali prava past, saj je v slabih razmerah skoraj nepreplezljiv. Edina rešitev je spust po vrvi, ki je navadni planinci največkrat nimajo. Tako se tisti, ki želijo čim hitreje s Korošice sestopiti v Kamniško Bistrico, preberejo opis in ugotovijo, da pot ni zelo zahtevna, odločijo za ta sestop. Ko pridejo do Skoka, večina srečno sestopi, nekaj jih ni in so jih razbite, na srečo ne mrtve, pobrali kamniški gorski reševalci. Drugi, pri katerih je delovala zdrava pamet, so potegnili mobitele in poklicali pomoč. Tako je kamniška GRS v letu 2002 posredovala okoli desetkrat, kaj si pa misli o objavi sestopa, je bolje, da ne povem. Bolj priporočljiv je sestop po lovski poti: pod Pollakovim bivakom (Železni graben), kjer pot čez Skok zavije desno dol v bukovo strmino, lovska pa poteka še naprej vodoravno približno 50-70 metrov, sestopi malo dol po nasuti grapci, prečno čez kratek rušnat pas in po krajši strminici gor na Velb (rušnata glava-pomol, ta je orientir, pot je malo shojena in delno zasuta, nekoč je bila tam še klopca). Naprej po pobočju do dvometrskega koreninskega skoka-stopnje, čeznjo dol in po razvidni poti do označene Bela-Pre-

sedljaj. Opomba: Mogoči so še drugi pristopi, kot na primer iz Robanovega kota, Podvolovljeka in še bolj eksotični. Oglej si jih na karti, nekateri so tudi brezpotni.

Dostop: Od Kocbekovega doma na Korošici proti severoseverozahodu po travah v kotel levo od grebena (10 minut).

Zemljepisna lega in značilnosti: Ojstrica je najbolj vzhodni dvatisočak grebenske verige Grintovcev. Veriga se vzhodno od nje razcepi na dva grebenska kraka: proti vzhodu se nadaljuje z vrhovi Mala Ojstrica (2017 m), Velika Zelenica (2114 m), Veliki (Robanov) vrh (2110 m), Molička peč (2029 m), Poljskimi devicami (1879 m) in se konča s Križevnikom (1909 m), proti severovzhodu pa teče greben Krofičke (2083 m), Ut (2029 m), (Logarskega, bolj Robanovega) Travnika in Strelovca (1763 m). Tako Ojstrica ni niti najbolj vzhodni vrh Grintovcev niti zadnji dvatisočak, je pa za navadno planinsko rabo, saj se na njej končajo označene planinske poti. Njena lega in videz sta dominantna, saj s svojo pojavo obvladuje vzhodni konec verige, pa naj jo gledamo od koder koli. Njena največja značilnost je poleg vzvišenega vrha (ostrice) slovita severna stena, čez katero potekajo plezalne smeri. Tudi geološko je fenomen, ki se v nasprotju s severnim ostenjem sosede Planjave odlikuje po trdni skali, pa tudi po svojevrstni slojevitosti, ki ji daje izrazit pečat, še najbolj impresivna pa je barva pečine. Žal moram že ne vem katerič ugotoviti, da slovenska geomorfologija ne premore ustrezne klasifikacije slovenskih vrhov, kar je škoda. Nekateri geološki »cmoki«, kot na primer Ojstrica, Dolgi hrbet, Mali Oltar, Košutnikov turn, Vrh Male Krnice, Vrh Krnice in delno Mala in Štajerska Rinka ter drugi, so posebnosti, ki bi nedvomno zaslužile podrobnejšo analizo.

Ojstrica meji na severu na Zgornje (Logarske) Jame, na jugu na planoto Korošica z vodo in »fuzbalplacem«, proti zahodu se nadaljuje visokogorski greben, enako proti vzhodu s planoto Molička planina. Rastlinje je borno, z nizkimi macesni, travami in skromnim rušjem.

Opis: Od kotla-grape desno v zahodni bok grebena, čez strmo stopnjo nanj (III-) in po grebenu na vrh (I).

Sestop: Po markirani poti proti zahodu in do križpotja, ena pot vodi nazaj na Korošico (ena ura, naprej glej dostope), druga čez Škarje v Logarsko dolino ali čez (Logarsko) Grlo ali čez Klemenčo jamo (dve in pol do tri ure).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen. Velja za vso Ojstrico. Na vrhu zelo hitro nastopijo slabše razmere ob prihodu zime, sneg na severni strani skopni počasi.

Opomba: Druga Grla so v Julijcih.

23. Jugovzhodni greben Ojstrice.

Označena visokogorska pot na vrh. Vredna obiska zaradi razgledov, širine in okolja.

Manj zahtevno do zahtevno, ura in pol, 542 m.

Izhodišče: Kocbekov dom na Korošici.

Opis: Od Kocbekovega doma na Korošici proti vzhodu do Sedelca med Korošico in Moličko planino, levo na pobočja pod **24. Malo Ojstrico** (2017 m) in po grebenu na vrh.

Sestop: Glej št. 22.

Opomba: Najbolj gorniška pot je iz Robanovega kota na Moličko planino (stara Kocbekova kočja) in naprej na Sedelce ter po višje opisani poti na vrh (Z-ZZ, 1500 višinskih metrov).

25. Severoseverovzhodni greben Ojstrice (Kopinškova pot).

Najtežja označena zavarovana pot na vrh Ojstrice. Kar spoštljivo gorniško dejanje.

Izhodišče je Koča pod Ojstrico (na Klemenči jami, 1208 m). Do nje prideš po lepi, mestoma strmi in delno izpostavljeni poti od Doma planincev v Logarski dolini v eni uri.

Težavnost in čas: Lahko do manj zahtevno do Škrbine, zelo zahtevno na grebenu. Dve uri in pol od Klemenče jame.

Opis: Od Koče pod Ojstrico po lepi gozdni poti proti jugu do križpotja (odcep desno za čez Škarje), levo najprej po travnati, melnati, macesnasti skromni vesini, nato čez melišče do Škrbine in desno na greben. Zahtevno, mestoma zelo zahtevno in izpostavljeno po njem (strme stopnje) do visečega vršnega severnega melišča, prečnica čezenj (če je še sneg, kar zoprn) na zahodno stran in na vrh.

Sestop: Glej št. 23.

26. Severovzhodni greben Ojstrice.

Plezalni greben s pristopom z Robanove planine.

V / IV-III zgoraj, I-II spodaj, 500 m, štiri ure. Opis najdeš v plezalnem vodniku Toneta Golnarja: Lučka Bela Robanov kot.

27. Severozahodni raz Ojstrice. V-, 520 m, čas plezanja 5 ur. Ni tipična grebenska tura. Opis najdeš v plezalnem vodniku Toneta Golnarja: Logarska dolina.

28. Zahodni raz Ojstrice. III, 460 m, 3 ure. Za naprej glej št. 26.

VI. KROFIČKA (2083 m)

Škrbina 1800 m–Krofička 2083 m–Ute 2029 m–kota 1995 m–Movznik–Strelovec 1763 m.

Krožna pot: plezalni greben Škrbina–Krofička–Ute–Movznik–označena pot na Klemenčo jamo ali nasprotno.

I-II, zelo do izredno zahtevno brezpotje, greben poteka med 2000 in 1950 metri nadmorske višine, dolžina štiri kilometre, dve do tri ure. Najbolj priporočljiva in najlepša plezalna tura je: Movznik–Na Utah–Ute–Krofička in sestop po označeni zavarovani poti.

Greben, ki se po lepoti lahko meri z Zeleniškiimi špicami, če ga celo ne prekaša. Po mojem ga, po tvojem pa ... Njegove karakteristike so: bela skala, nedotaknjenost, dokajšnja izpostavljenost, zadostna dolžina, ni možnosti za umik, netežavno grebensko plezanje, izjemno doživetje. Žal to velja samo za greben, vzpon (plezanje, bolj viseče brezpotje) z obeh strani na vrh Krofičke je rušnat s strmimi travami. Tudi sestop je iskanje, če želiš opraviti greben do konca, je dobro, da imaš s seboj vsaj petdesetmetrsko vrv, ker je na koncu štiridesetmetrski skoraj navpičen raz. Najbolj priporočljiv pa je iz škrbinice precej pred koncem grebena vzhodno po žlebu dol do pastirske koče - ravnice Na Utah, od koder vodi na Movznik zelo izpostavljena viseča pastirska pot. Sestop na zahodno stran sedemdeset metrov pred koncem grebena je po rušnato macesnastem pobočju, kjer se mestoma spuščaš po vrvi, večinoma pa čez borovce (Savinjčani imenujejo ruše borovci. Ruš(ev) je spada v družino borov. Latinski izraz je Pinus mugo - pritlikavi bor). Tudi na tako skromnem grebenu lahko naletiš na težave in jaz sem: po pripravi doma, po doktrini (moji) in oceni težavnosti sem vzel s seboj dvajsetmetrsko vrv, tri kline, dve matičarki, nekaj trakov in pomožnih vrvic (pripravljenost ne škoduje). To bi moralo zadoščati za I. težavnostno stopnjo, vendar sem v skladu s svojo trmo nadaljeval do konca grebena, uvidel, da je zadnji del previsok in prestrm, da tam ne bom sestopil, ter začel tuhtati, kje bom prišel dol. Ker domačini izrazito skrivajo poti, dostope in sestope, svetujejo ti samo označene, se potem pač dogaja tisto, kar se dogaja ... V mojem primeru izlet v neznano. Z grebena pa se zaradi prevesne oblikovanosti ne vidi nič. Potem sem sestopil na zahodno stran, tako, da sem z improviziral plezalni pas iz traku in prusika, ki me je pri spustu dobro rezal čez pas. Taktika spusta je bila zato v smislu skrajšanja bolečine in nabiranja smole

čez previsno rušje. Šlo bi tudi prosto, saj je samo osem metrov tveganih, ampak zakaj bi si v primeru zdrsa zvil najmanj gleženj, če se lahko spustim z vrvjo.

Sam greben je spodobno prehoden, poteka strogo po grebenski rezi, z nekaj mesti, ki se jih ne splača preplezati strogo, bolje je, da najdeš obvoz, ki je samo meter ali dva nižje. Kljub temu pa še nobenega grebena nisem plezal tako po vrhu kot tega in ga v Sloveniji tudi ni. Greben Plazki Kuk–Plazki Vogel je takisto po vrhu, le da je travnat, Obljak–Pihavec in južni greben Bricejka nista »s tega sveta«. Konj v Krnu je sicer krepko bolj adrenalinski, je pa kratek. Še na Zeleniških špicah je več obvozov. Je skoraj vodoraven, skoraj ves čas nad dva tisoč metri, pada v dolžini štirih kilometrov za devetdeset višinskih metrov, v sredini se zniža za nekaj metrov, na koncu se pa zopet malo dvigne. Edino ime vrhov je Krofička, preostalo so Ute. O Utah so me domačini poučili, da je to ime za pastirsko kočjo, kjer so Govci (domačini iz Robanovega kota, s poroko se je ime spremenilo) in drugi pasli ovce vse poletje. Voda je pod Utahi nekaj minut nižje, drugače pa je cela Krofička nima. Movznik je ime za travnato sedlo in vršič osemdeset metrov nižje severno od konca grebena, prevozen tudi z manjšim traktorjem.

O grebenu sem ti povedal vse, sedaj samo še nasvet za najlepšo izbiro: do Movznika, po viseči strmi pastirski poti Na Ute, še naprej do žleba in gor na greben. Po grebenu uživaško do Okna (z začudenjem opaziš požagano rušje v bližini, naprej je lovska konspiracija), še naprej na vrh Krofičke in sestop po označeni zavarovani poti na Klemenčo jamo. Vse druge pravoverne variante odsvetujem, saj je plezalni vzpon na greben od Movznika visok petdeset metrov vsaj III. do IV. težavnostne stopnje, sestop z vrha Krofičke na Škrbino pa precej tvegan zaradi strmega vršnega dela in visečih trav. Sicer sta na koncu jeklenici, ki pa imata kline že izravnane.

Dodatno pojasnilo: Vseh zgoraj opisanih mest in grebena nisem opisal vezno (v opisu so), temveč posamezno. To pa zato, ker sem ga plezal od Škrbine do Movznika in so zato težavnejša in malo bolj zapletena. Sam jih boš moral najti, ker ne vem, ali boš plezal od severa na jug ali nasprotno. Na grebenu je tudi nekaj nizkega, lahko prehodnega rušja.

Zadnji vrh Strelovec je lahko dostopen po označenih poteh, okolica oziroma macesni pa so še bolj vabeči kot tisti na (Vrtaškem /Dovškem/ ali Rateškem) Slemenu.

Točke grebena: Greben ima več neizrazitih vrhov (bolj grebenskih kuceljev, špičk), ki so brez imen.

Izhodišče: Robanov kot (670 m).

Pristop: Po cesti do Kneza in naprej po označeni poti za Klemenčo jamo do vrha zaobljenega grebena, kjer je neoznačen odcep levo (južno) na sedlo–planjavo Movznik. S sedla pred rušjem do severnega podnožja grebena, pod njim na visečo pot in okoli roba na vzhodno stran grebena in Na Ute (od Kneza ura četrta, do Movznika lahko, naprej zelo do izredno zahtevno brezpotje).

Možnosti za umik: Jih ni. Edina meni neznana je lovska pot od Okna po zahodni strani čez Puklovco na Klemenčo jamo. Domačini, pa tudi lovci o njej molčijo.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben Krofičke leži med Logarsko dolino in Robanovim kotom. Obe po nastanku ledeniški dolini spadata med najlepše pri nas in enakovredno konkurirata s Trento za najlepšo: Logarska malo manj, je že zelo turistična in skoraj kičasta, neke v začetkih zapušenosti, pa še plačati moraš. Te so dostopne z avtom, preostale lepote kraljice med dolinami so Traviška dolina, Mala Pišn(i)ca in Ravni dol, ki so neturistične in za avto neprevozne. Greben je severni podaljšek Grintovcev (Kamniško-Savinjskih Alp) in se konča pri reki Savinji. Strogo gledano se začne pri Škrbini na severovzhodni strani Ojstrice, od nje se vleče skalnat greben čez najvišji vrh Krofičko, Ute (čeprav je geografsko Na Utah samo prostor, kjer stoji pastirska kočja, sem si dovolil poimenovati greben

nad njo Ute - tudi štajerski alpinisti uporabljajo to poimenovanje) do konca pri Movzniku, kjer se začenejo planjave, travniki, jase in širok obel lahko prehodni greben, ki se konča na Strelovcu, še nižje pri Rožnem vrhu, Mačkovi peči in Ojstrcu do reke Savinje. Vzhodna pobočja (nad Robanovim kotom) so zelo strma z dvema »ravnica«¹, ki se imenujeta Zadnji travnik (pri Škrbini) in Travnik (Na Utah). Ime ravnica pojmuje v ovčje-pastirskem smislu, sta pa na nadmorski višini od 1600 do 1700 metrov. Zahodna pobočja (Puklovca in Planjave) so bolj položna, poraščena z impresivnim macesnovim gozdom (menda največjim v Sloveniji), po katerem vodijo ene najbolj zapeljivih poti, ki sem jih prehodil. Poti so še kar dobro označene in urejene, obstaja pa cel kup lovskih in pastirskih, na katerih se zlahka izgubiš, če jih ne poznaš. Ena teh pripelje od Klemenče jame do Okna. Kljub tej skušnjavi ti svetujem, drži se označenih. Trave so v nasprotju z julijskimi in trentskimi mehkejšje, niso resaste, rože, cvetje, macesni, mehke poti posute z iglicami in razgledi so paša za oči. Skala na grebenu je beli apnenec, za pravo geologijo pa obišči južni rob-ostenje z zanimivim profilom konglomerata in breče, sestavljene iz pretežno apnenčastih kosov z vložki rdeče vulkanske kamnine (riolita). Nad tem robom pa ležijo črni apnenci peščenega videza s številnimi fosili, kot so polži, školjke, alge, korale in rastlinski ostanki.

Opis: Od travnika **29. Na Utah** po pobočju naprej (južno), po žlebu na greben (I-II), na sedlce (Utin) Konj, čez Covnikov travnik (travnika sta dva: Prednji in Zadnji). Naslednja možnost je: od pastirske bajte Na Utah desno (severno) gor (I) in se vzpneš na vrh Ut, na neimenovani vrh, in na **30. Ute** ter strogo po grebenski rezi na vrh **31. Krofičke** (2083 m, I, ena ura).

Sestop: Po označeni zavarovani poti na Klemenčo jamo (ZZ-IZ, dve uri).

Opomba: Greben se lahko pleza tudi v nasprotni smeri (manj priporočljivo).

Opis: S Klemenče jame po poti za Ojstrico, odcep levo na Škrbino (1800 m, Kopinškova pot), gor skoraj do Škrbine, brezpoten odcep levo (levo sta kotanjica in močir) in poševno gor v kot levo (zahodno) od grebena (ura in pol). Desno proti grebenu (klini) po polici, zavarovani z jeklenico, okoli roba in še naprej ob jeklenici po vzhodni strani grebena gor na trave. Po izpostavljenih vesinah prečiš približno dvesto petdeset do tristo metrov poševno gor, čez nakazano grapo-žleb do vršnega rušatega pobočja, čezenj in na greben deset metrov severno od vrha Krofičke. Po grebenu na vrh (I, IZ-ZZ, izpostavljeno, drseče trave, tri četrt ure, nepriporočljivo). Po koncu trav je po nakazani grapi-žlebu mogoče v škrbino med južnim predvrhom in vrhom Krofičke (težavnejše) in čez strmo grebensko stopnjo na vrh. Naprej glej opis (v nasprotni smeri). Priporočam sestop Na Ute nekeje po polovici grebena (poišči žleb), gre pa tudi do konca. Voda je od pastirske bajte JJV pet minut nižje (pod moreno) pod Utinem Konjem.

Primeren čas: Zgodnja jesen. Barve macesnov so takrat prave.

VII. KRIŽEVNIK–VELIKI (Robanov) VRH

Križevnik 1909 m–Poljske device (sedlo 1879 m, Prva, Druga, Tretja, Četrta in Peta glava)–Molička peč 2029 m–Velika Zelenica 2114 m–Veliki (Robanov) vrh 2110 m.

Lahko do zahtevno brezpotje, 350 višinskih metrov, dve in pol do tri ure za sam greben, dolžina grebena 6,5 km, cela tura s pristopom in sestopom okoli sedem ur.

Enkrat za izjemo ne bom začel opisovati lepote grebena, temveč pristop do nje-ga. Ta je tisti, ki zasluži vso pozornost in občudovanje. Začne se na višini, ki je že sama pogoj za visokogorsko uživanje, če so pa zraven še macesni, mehke trave in rožice, nedotaknjenost, udobne poti in divjina, mu res nič ne manjka. Mislim, da v Sloveniji lepšega dostopa ni, saj je pot do Polšaka široka, s posebnim napol-

njujočim koroško-štajerskim navdihom, pri katerem tudi trenutek nisi v dvomu, da bi cilj lahko zgrešil, še bolj pa, ali si izbral pravo lepoto. Ta ambient ima nekaj globokega za mojo dušo in me napolnjuje z nedoločno izpolnitvijo. Še bolj pa za nos, ki se v vonjavah smrek, macesnov, borovcev in rož prečisti ter najde deviško neosnaženost. Na planini Polšak (1695 m) razgrni prtiček in se predaj okolici. Ni potrebno, da imaš širne razglede, ki jih seveda proti vzhodu imaš, tam zadošča že pogled na bližnjo okolico, pa ti srce kar samo zapoje: Kot kralj na planini visoki ... Ko si od spodaj ogleduješ ocean rušja (borovcev), si kar narišeš težave, na ktere boš naletel skozi rušje, morda pa tudi na ceke (zgornjesavinjsko klopi). Toda do vrha Križevnika ti tudi enkrat ni treba stopiti nanje in čeznje, samo nekajkrat moraš malo odmakniti vejo in nikoli se ni treba z njimi boriti, pa tudi do Velike Zelenice ne. Še največ jih je tam, kjer jih ne pričakuješ, to je na sestopu z Velikega Robanovega vrha. Presenetljiva pristopna pot je sicer tajanstvena, saj je na sedelcu nekdo odtrgal tablo z napisom Polšak (je že vedel, zakaj), vendar pa za povprečnega gornika z malenkostnim čutom za stezosledstvo, orientacijo in mojimi napotki ne bi smela delati težav. Ta del že popolnoma zadošča za potešitev vseh hribovskih, še bolj pa estetskih želja in najraje bi tam tudi ostal, češ: Kaj mi je treba več? Saj greben sam je sicer lep, v resnici pa ni nič posebnega, še posebno zato, ker je grebenske poti malo. Še največ je je na začetku (Križevniku) in na koncu (Velika Zelenica), vmes pa se grebenu izogiba na vzhodno stran. Pri tej turi je najtežji sestop z Velikega Robanovega vrha, ki pa ne dosega velikih težav, morda še najbolj orientacijskih. Ceka pa tudi nisem nobenega ulovil.

Za konec: Vzhodno območje Grintovcev je zelo ekskluzivno in ga ne morem vtakniti v noben okvir, tudi ne v definicijo, saj ni primerljivo z nobeno drugo našo alpsko pokrajino. Vem le, da ga bom, ko bom potreboval pravo napolnitev, še obiskal.

Izhodišče je planšarija Ravne (1500 m). Do nje prideš z Podvolovljeka (4,2 km južno od Luč), pri tabli Ravne, Podvežak zapelješ na najprej asfaltirano, pozneje pa na makadamsko cesto in slediš oznakam (do Raven 9 km, tri križpotja, izogibaj se gozdnih cest).

Pristop na Križevnik. Od planšarije Ravne še naprej kilometer in pol po cesti do konca (parkirišče). Na drevesu je obledel kažipot Korošica in čez macesnov visokogorski pašnik po slabo vidni poti severoseverovzhodno do lese (250 m). Še naprej po poti sto do sto petdeset metrov do dveh kažipotov na sedelcu (klopca), kjer gre označena pot naravnost, ti pa zaviješ desno malo v breg na še kar shojeno stezico. Pot vodi planotasto malo gor, malo dol po pobočju do planine Polšak (45° do 1h). Od nje v smeri 260° malo gor po travah do rušatega prehoda in naprej med borovci (260°-280°) petsto metrov do rušatega holmca in pod njegovimi nakazanimi škrapljastimi rušnatimi skalami okoli njega do požaganega drevesa z možicem (ves čas okoli 1710 do 1725 m n. m. v.). Desno (350°) in po bolj strmem žlebu med rušjem do sedla (45°-1 h). Od tod sta dve možnosti: 1. proti zahodu, 2. proti severu.

1. S sedla pod rušnatim predvrhom po travah okoli, gor po melu in travah ter prečnica do jasno vidne poti pod glavnim grebenom. Naj te ne moti lovska konspiracija in kar pogumno se prebij nekaj metrov čez rušje. Na pot prideš pod Tretjo glavo (15-20').

2. S sedla dol v dolino in med rušjem proti severu do poti. Pot je otrebljena in kar spodobna, zanjo pa velja enako kot za zgornjo. Na pot prideš pri travnati ravnici med Drugo in Tretjo glavo (20-30').

Takoj ko si na poti, je vrh Križevnika že tvoj: po spodobni očiščeni požagani poti proti severu na vzhodni strani pod grebenom na vrh (od travnate ravnice 30-45', L-MZ). Od Raven petsto višinskih metrov, 8,7 km, dve uri.

Opomba: Če boš kje v dvomu, da si se izgubil, samo poglej okoli in si oglej ruševje. To je na vsaj vsakih dvajset metrov požagano, še posebej velja to za pot naprej od Polšaka. Če si pustil avto na Ravnah, obstaja možnost, da se

bodo krave drgnile obenj. Naučile so se, da so za praskanje zelo primerni štrleči kovinski deli (ogledala, kljuge, antene ...).

Opozorilo: V nobenem primeru se ne poskušaj umakniti po svoje. V rušju se boš zanesljivo izgubil. Tudi v megli je priporočljiv čim hitrejši umik.

Zemljepisna lega in značilnosti: Greben med Robanovim kotom in Podvolovljekom je izrazito samosvoj, s posebnim koroško-štajerskim rastlinjem, brezpoten in nima lahkih prehodov. Na zahodni strani so strme stene, kjer je edini lažji dostop in sestop alpinističen po Reševalni smeri (Križevnik), na vzhodu so široke planote, nižje gozdnete, višje rušnate, ki ne dovoljujejo prehodov. Tudi sam greben je izrazito rušnat in če ne bi domačini skrbeli za lovske poti, bi bil skoraj neprehoden. Z botaničnega stališča pa je območje okoli in vzhodno od Poljskih devic skoraj neprekosljivo, macesnov gozd pod Polšakom pa je zaščiten že od časov Marije Terezije in po trditvah Štajercev prekaša macesne v Mali Pišnici. Nedotaknjena narava, malo obiskovalcev, travniki, bogata flora, macesni in ruševje ponujajo izjemno bogastvo alpskega sveta. Ruševje je v Sloveniji najbolj obširno in pogled nanj z Velikega Robanovega vrha in Velike Zelenice zbuja začudenje. To območje na vzhodni strani Poljskih devic v zgornjem delu se imenuje Pasje trate. Nekaj nejasnosti je tudi pri poimenovanju. Greben se začne na severu s Križevnikom in se proti jugu nadaljuje s petimi glavami Poljskih devic. Po nekaterih podatkih je Peta glava Molička peč, po drugih ni. Ravno tako je z Veliko Zelenico. Ta naj bi ležala pod vrhom in naj ne bi bila vrh, temveč pašnik. Vendar se je za planinsko rabo ta izraz udomačil. Domačini ga uporabljajo za široko območje. Greben se vzpne na Veliko Zelenico in se končuje z Velikim Robanovim vrhom, ki ima na vrhu piramido, konča pa se z jugovzhodnim grebenom, ki se spusti na Sedelce. Po uradnih Tratah: Poljskih, ki so vzhodno od Poljskih devic, Zelenih pod Veliko Zelenico in Velikim Robanovim vrhom pri Sedelcu so še domačinske Dolge, ki jih ne boš našel na nobenem zemljevidu, so pa na poti od Sedelca (1840 m pod Dleskvcem, drugo Sedelce 1900 m je med Kocbekovim domom na Korošici in staro Kocbekovo kočjo) na južni strani Velike Zelenice in Velikega Vrbanovega vrha.

Opis: Ker začneš greben nekje na sredini Poljskih devic (med Drugo in Tretjo glavo), se moraš najprej povzpeti na vrh **32. Križevnika** (1909 m). Po večinoma lahki, mestoma manj zahtevni očiščeni (požagani) poti prideš nanj v tridesetih minutah. Potem se moraš vrniti na isto točko in nadaljuješ pod grebenom **33. Poljskih Devic** proti jugu po poti. Na območju Četrte glave ne rini navzgor, tam moraš zaviti stran od grebena, prečiti levo in skoraj vodoravno po rušnatih predorih in dolinah do konca ter na sedlo med Četrto in Peto glavo. Čez vzhodno pobočje Pete glave se vzpneš na melnato sedlo, po ovčjih in delno človeških stečinah na robu grebena gor, čez lahke skale do police, po njej levo in na vrh **34. Velike Zelenice** (2114 m, Z). Po široki ravnati planoti nadaljuješ na **35. Veliki (Robanov) vrh** (2110 m, L-Z, 1-1,5h). Vsa pot na grebenu je vzorno očiščena.

Možnost za umik: Načeloma je od Poljskih devic lovska pot, ki pripelje na Sedelce. Med rušjem, ki ima vse značilnosti »dobre« lovske poti. Zapelje te v neprehoden svet, najde prehod na ovinku, izgine in se po desetih metrih prikaže tam, kjer je ne pričakuješ. Če nimaš vodnika lovca, ti ta umik odsvetujem. Edini umik je po poti nazaj.

Sestopi so štirje. Najbolj priporočljiv je tisti, ki te pripelje na pot Molička planina-Sedelce malo nad Pragom. Prvi sestop: Z vrha Velikega Robanovega vrha sestopiš malo proti severozahodu, ujameš nakazano grapo proti jugozahodu, po njej poševno dol, desno in levo med in skozi rušje na pot (Z, 30', težje kot ves greben). Po označeni poti čez Zelene trate in Sedelce (1840 m) mimo Stare (luške) kočje nazaj na izhodišče (L, ura in pol do dve).

Drugi sestopi niso priporočljivi: 2. Z vrha Velike Zelenice proti jugu po travah dol, desno (severozahodno) nad trikotnim turncem na melišče, dol do velike

niše, prečnica desno in nato levo do melišča in na Moličko planino (Z-IZ). 3. Po južnem grebenu Velikega Robanovega vrha dol na pot (I, Z-ZZ). 4. Na melišča na severovzhodno stran pod greben in po njih pod vpadnico Velikega Robanovega vrha, dol in med rušjem po lovski poti na Sedelce (ZZ-Z).

Opomba: Na pristopu do grebena priporočam uporabo kompasa in višinomera, saj sem pot od Polšaka naprej podrobno opisal, da pa ne bi preveč taval med borovci, si poišči azimut(e) in hodi na nadmorski višini med 1710 in 1725 metri do dvometrskega suhega debla z možicem. Drugi Veliki vrhovi so: Košutni, Medvodji, Struški, Pavličev, Draški, Begunjski, Polovniški in Snežni.

Primeren čas: Ko je greben že kopen. Konec julija in pozneje najdeš obširne »plantaze« borovnic in brusnic, jeseni pa so barve macesnov impresivne. Tudi na koncu zime, ko je snežna odeja že utrjena, mora biti hoja ali turno smučanje uživanje.

VIII. LUČKA BRANA (Baba) (2244 m)

Skromen, neizrazit, pa zahteven vrh med Škarjami in Planjavo.

36. Severni greben Lučke Brane.

IV-III, 400 m, štiri do pet ur.

Dostop: Po poti s Klemenče jame proti Škarjam do sedelca za Rjavčkim vrhom. Po slabo označeni poti skozi Grlo približno sto metrov navzdol, levo s poti in desno navzgor po grapi do vznožja grebena (dve uri).

Opis: Iz grape desno čez plati na drnast grebenček. Po njem navzgor, nato desno na drugi grebenček. Po njem do kamina, vodoravno desno in navzgor. Desno v žleb, po njem in desno v grapo. Po njej in višje desno na ramo. Iz nje naravnost navzgor in v desno, skozi strmi kamin in levo navzgor. Desno v žleb, iz njega desno na drnast, skrotast greben in po njem na vrh.

Sestop: Po označeni poti na Škarje in na Klemenčo jamo. Več kot ura.

IX. PLANJAVA (2394 m)

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Modna gora Dre-novcev je svoj sloves pridobila pred drugo svetovno vojno s številnimi nesrečami v zahodni steni. Vendar pa ni samo ta stena privlačna, precej bolj oziroma težavnejši in daljši sta jugojugovzhodna in severna, najbolj spoštljiva pa je Glava Planjave. Gora leži med Kamniškim sedlom (Jermanovimi vrati) in Debelim snegom v osi vzhod-zahod, na severni in južni strani pa se dviga s pobočji, stenami iz Logarske doline z veliko višinsko razliko, z malo manjšo pa iz Repovega kota. Na slednjem območju so tudi Planjavske zelenice, Sukalnik, Macesnovec, pa tudi jama s tremi vhodi, najdeš pa še dimnik, stolpe, grape, lašte in še kaj, kar precej je brezpotnih pristopov. Najboljši oris gore (Gornja Griča-pobočje pod kočo, Kamrica-skala, Wunderlichov sneg-vznožje Wissiakovega plazu, Wissiakov plaz-grapa v zahodni steni po ponesrečenem Sandiju Wissiaku leta 1932, geološko nepojasnen fenomen brečast stolp Rdeči kup, Veliki in Mali Sukalnik, Na Molžini-južna stran pod Sukalnikom, Za Vratom-pod Molžino, Orlov Turn-pod Macesnovcem) je napisal Bojan Pollak - Bojč in za podrobnejšo seznanitev si oglej in preberi njegovo knjigo Naravne znamenitosti. Plezalni greben je samo eden, brezpotni pa tudi (jugojugozahodni greben: Na Stanu-Sukalnik-zahodni vrh Planjave). Dobro izhodišče je Kamniška koča (1884 m). Poleg drugih rož najbolj radosti pogled na Froelichov svišč.

37. Severozahodni greben Planjave.

IV, III-II, 520 m, tri ure.

Zame kljub nezanesljivi skali pod vrhom eden lepših grebenov. Po začetnem začetnem delu s solidno skalo lepo odprto in razgleden. Precej resen zaradi napočene pečine v rdečem stolpu. Vreden obiska.

Izhodišče: Kamniška koča 1864 m.

Opis: Od Kamniške koče do Bab, vzhodno od njih po travah na rob, vodoravna prečnica na severno stran v žleb-žlambor desno (III, k) in gor na greben. Lažje po njem (II) do rdečega stolpa, od leve proti desni čezenj (IV, k) in lažje na vrh.

Sestop: Glej št. 38.

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Skala zelo solidna v spodnjem delu, na grebenu naloženo, v stolpu nezanesljiva.

38. Vzhodni dostop na Planjavo (normalni dostop, lahko).

Po markirani poti od Srebrnega sedla na vzhodni vrh Planjave. Lahka markirana pot po drnasto travnatem jugovzhodnem pobočju, ki je mestoma podoben grebenu, če želiš, pa se po lahkem grebenu čez Vilice sprehodiš na glavni vrh (deset minut).

Sestop: a) Po označeni zavarovani poti čez Sukalnik na izhodišče. b) Od Sukalnika po neoznačeni poti na Pastirce (če je še nisi prehodil od spodaj navzgor, nepriporočljivo. Orientacijsko zahtevno strmo brezpotje). Mogoče tudi s Srebrnega sedla (II, opis si oglej pri Zeleniških špicah št. 1) ali v Repov kot ali na Korošico in naprej.

39. Greben Planjava–Lučka Brana (Baba).

Označena zavarovana zahtevna pot, ura in pol.

Opis: Z vrha Planjave (do njega ni označene poti) se sprehodiš na vzhodni vrh Planjave (2392 m), od tam po označeni poti čez skalnato vzhodno vršno pobočje do najnižje točke grebena nad krnico. Po visokogorski, kraški zagrušeni poti do bolj strmega pobočja-grebena z varovali pod značilnimi Vlicami na vrh Lučke Brane.

Sestop: Po vzhodnem grebenu na Škarje (sedlo, 2141 m, razpotje). Več možnosti naprej: a) Kocbekov dom na Korošici (L, pol ure), b) Dom pod Ojstrico na Klemenči jami (MZ-L, ura in pol), c) na vrh Ojstrice (MZ, tri četrt ure ali ura).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Jugojugozahodni greben Planjave spada skoraj že med označene poti, še posebno zato, ker ga do Sukalnika ne obdaja več misterij skrivanja. Višje je svet bolj skrivnosten. **Opis:** Od ravnice Na Stanu desno na lovsko pot. Mimo Macesnovca po grebenu na Mali in višje Veliki Sukalnik. Mimo stolpa desno gor in po jugozahodnem grebenu na vrh Planjave (MZ-IZ, II, 3 h).

X. BRANA (2252 m)

40. Grebenko prečenje Brane (Kaptanov greben, južni dostop na vrh, Šija), zelo do izredno zahtevno, III-II, malo več kot 1200 višinskih metrov, 3,85 km + 35%, 6-8 ur.

Zelo do izredno zahtevno brezpotje do škrbine predvrha Kaptana, uživaško plezanje po vzhodnem grebenu na vrh Kaptana (II-III-), lahko brezpotje na vršnih južnih pobočjih Brane, v sestopu po Šiji Brane po podrtju III+ (priporočam spust po vrvi, klin je bil), večinoma II.

Precej nedotaknjen, navdušujoč greben s strmim začetkom nad Jermanco, čudovitimi macesni in še bolj navdušujočo potjo na sredini, rušnato divjino na predvrhu, solidno skalo v vzhodnem grebenu Kaptana, strmim sestopom na Kaptansko sedlo, lepim, sicer malo drobljivim dostopom na skrotasto strmino Za Butaro, na južni rob Brane Za Blekom, čudovitimi travami travnate ravnice Blek pod gre-

3. Greben Loške stene s vsemi vrhovi: Bedinji vrh, Morež, Bricelj in Vrh Krnice. V ozadju Jerebica in Kaninsko pogorje. Slika je posneta s Pelcev.

4. Špičica in Nizki vrh. Zadaj greben Obljak-Pihavec.

bensko rezjo na južnih pobočjih Brane, s sestopom po Šiji Brane (ali označeni poti) zadovolji brezpotnega plezalca v skoraj največji meri po estetski, pa tudi po vzdržljivostni strani. Zanj je treba obvladati hojo po zelo do izredno zahtevnem brezpotju, plezalna mesta II. do III. težavnostne stopnje in zahtevno orientacijo nad Jermanco. Je tudi precej dolg z veliko višinsko razliko.

Točke grebena: Jermanca 1040 m–Požar (Bistriški)–predvrh Kaptana okoli 1800 m (ura in pol do dve uri)–škrbina 15 m nižje–Kaptan 1943 m–Kaptanovo sedlo 1925 m (ena ura)–Za Butaro 2000 m–Za Blekom–vrh Brane 2253 m (ura in pol)–Šija Brane (ena ura)–Kamniško sedlo 1864 m (petnajst minut).

Izhodišče: Parkirišče Na Jermanci (do tja po gozdni cesti iz Kamniške Bistrice, dve razpotji: prvo levo, drugo desno).

Možnost za umik: Prva je s škrbine predvrha Kaptana po grapi dol. Skokom se izogneš po levi strani. Do stika z Bosovo grapo in po njej na melišča nad izvirom Pri studencu (II). Druga je s Kaptanovega sedla: po Bosovi grapi dol (plezalna mesta II. težavnostne stopnje).

Zemljepisna lega in značilnosti: Brana se nahaja v osrčju Grintovcev, na vzhodu na začetku meji na hudournik Sedelšček (mimogrede, struga je težko prehodna, je pa, vmes so skoki in hoja, bolj plezanje po njej je enkratno doživetje – vsaj jaz sem jo poleti obiskal samo enkrat! Pozimi je lepše.) in Klin, višje na travnate južne planjave Kamniškega sedla (Pastirci, drugi označbi za to ravnico sta Pri pastirjih in Na stanu, Kamrca je značilna skalna tvorba višje, še višje je Zgornja griča), na zahodu pa na Kotliški graben (brezpoten dostop do Boštjance) s težavno zahodno steno. Razgled z nje ni izrazito širok in zadovoljujoč, saj se pogledi ustavijo na sosednjih gorah, večinoma s strani, najlepši je proti jugu.

Opis: S parkirišča na **41. Jermanci** levo gor v gozd in po približno 200 metrih prispeš na lovsko pot. Po njej desno in kmalu moraš poiskati levo gor strmo, slabo shojeno pot. Po njej do lepega macesnovega pomola (možic). Mogoče je tudi levo (vzhodno) od Bobnarja gor po brezpotju (nedotaknjen svet, skoraj navpične travnate stopnje in zelo spolzek svet. Tam sem nekoč šel in ga povsem odsvetujem, povzpneš pa se na isti pomol). S pomola desno in gor po travnatem macesnovem grebenu med rušjem do skal. Po skalnatem grebenu (I) skozi rušje gor do prečnice levo v rušnato škrbino (okoli 1750 m) in do travnate ravnice pod previsno stenico. Desno gor čez rušnat prehod na predvrh (levo vodijo sprej madeži, ki pripeljejo v desni bok grape in do strmega žleba, ki ravno tako pelje na predvrh. Od žleba je do škrbine izpostavljena prečnica. 50 m, III+) in sestop v škrbino. Iz škrbine po vzhodnem grebenu na vrh **42. Kaptana** (II). Orientacijsko in plezalsko nezahtevno, le enkrat je krajši obvoz desno nekje po polovici. Sestopiš na **43. Kaptanovo sedlo** (II) in po travnatih, melnatih vesinah **44. Za Butaro** gor (I) do škrbine – roba Za Blekom pred travnato ravnico Bleka. Lahko in izredno lepo do vrha Brane ali ob grebenski rezi ali po travah nižje. Z vrha sestopiš po markirani poti, če pa hočeš biti hitrejši in dopolniti turo, po Šiji Brane. Opis slednjega: Po grebenu vzhodnoseverovzhodno dol do stopnje nad škrbino (II), spust ali delikatno plezanje (III+, klin je, svež odlom) v škrbino, po levem (severnem) boku stolpa nad tabo prečnica vodoravno malo navzdol (II, pazi na skalo) do lažjega sveta približno 60 do 70 metrov naprej (mogoče tudi po grebenu, I-II). Po travnatih in melnatih vesinah dol do označene poti (I).

Sestop: Po označeni poti s Kamniškega sedla v Kamniško Bistrico (dve do dve uri in pol).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Drugi Požar je v grebenu Črne gore. Šija je po staro(južno)slovansko vrat. Klin v spustu na Šiji je leta 2003 še bil, pri zadnjem obisku leta 2005 pa ga ni bilo več.

45. Šija Brane.

III+ enkrat, 10 m, II-I, 350 m, ena ura.

Slovit greben zaradi bližnje koč po vratu (Šija pomeni vrat) Brane s skromnimi težavami in izzivalno lepoto. Zelo tekoč in hiter dostop na vrh. Solidna skala v grebenu, manj na dostopnih vesinah. Na najtežjem mestu se že precej vidi zob časa (napoke stolpa so vsako leto večje).

Izhodišče: Kamniško sedlo.

Opis: S Kamniškega sedla po markirani poti proti Brani deset do petnajst minut, nato po travnatih vesinah levo gor. Do druge škrbine v grebenu, kjer je najtežje mesto, lahko izbiraš med: a) prečnico od leve proti desni pod prvim stolpom (II, mestoma nezanesljivo skrotje); b) v vpadnici žleba (škrbine) do njega in po njem do škrbine, mestoma III-; c) pravoverno po grebenu (I-II, izpostavljen spust v prvo škrbino z zelenim fluorescenčnim klinom). Iz škrbine gor po poč (III+, 4 m, k), levo na odpočen stolp in prestop desno gor (II-III) in na rez grebena. Strogo po grebenu do vrha (I-II).

Sestop: Po označeni poti z vrha Brane na Kamniško sedlo (ena ura). Pazi na odcepe levo.

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen. Tudi pozimi je greben zelo mikaven.

Opomba: Opremljenost grebena zelo niha. Morda boš naletel na ravno prav klinov ali pa ne bo nobenega.

46. Severozahodni greben Brane. III-II, ura in pol, 300 m.

Razmeroma malo plezan, odmaknjen greben zaradi skromnih težav.

Dostop: S Kamniškega sedla po markirani poti do Kotličev. Petinštirideset minut.

Opis: S poti malo pred Kotlič do vznožja grebena (100 m gor). Po razčlenjenem svetu do kamina. Čez kamin proti levi na greben. Po razčlenjenem svetu do grape, desno na greben in po njem na vrh.

Sestop: Glej št. 45.

XI. TURSKA GORA (2251 m)**47. Szalay – Gerinov greben.** III+, 300m, 3 ure.

Zelo lep greben s trdno skalo in idealnimi razpokami za zatiče in frende. Ko sem plezal, nisem zabil nobenega klina. Vstop je malo naložen in drobljiv (za dva ali tri raztežaje), na grebenu je skala solidna, izstop pa malo bolj strm. Žal greben ni tipičen, levo je stena Turske gore, in mu zato manjka odprtosti, toda pogledi desno v Turski žleb in Okrešelj so navdušujoči, še bolj pa zadovoljstvo po opravljenem vzponu.

Izhodišče in dostop: Frischaufov dom na Okrešlju (1396 m). Po markirani poti v Turski žleb do velikih skal. Malo nad njimi levo do stene. Vstop je na mestu, kjer vidiš vzpenjajoče se police na greben. Ena ura.

Opis: Po gredah levo do grebena (večinoma II, mestoma III+). Po grebenu (II-III) do bolj strmega dela, desno gor v steno nad Turskim žlebom (III), krajši strmi odsek naravnost gor (III+) in desno ven do lažjega sveta in na pot.

Sestop: a) Po markirani poti skozi Turski žleb do izhodišča. Malo več kot ura. b) Na Male pode mimo bivaka in po neoznačeni poti čez Žmavcarje v Kamniško Bistrico (dve in pol do tri ure).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

48. Južni greben Turske gore.

III, 500 m, dve do tri ure.

Turska gora se proti jugu spušča z melnatimi pobočji, stenami in grebeni. Najbolj značilen je južni greben, ki ima v literaturi ime južni raz. V tem primeru niti raz niti greben ni najbolj pravilno ime. Južni greben je greben šele od polovice naprej, prej

nastopata stena in raz (raz je bolj strm), v zgornjem delu pa melnato, poličasto, delno grebenasto pobočje. Vendar pa kljub temu menim, da južni greben delno zadostuje kriterijem grebena. V svojih mladih letih sem ga plezal in se poskusil čim bolj držati grebenske rezi. To mi zaradi oblikovanosti grebena ni uspelo, saj so strogo v rezi previsi, gladke plošče nekje na sredini, in sem se umaknil desno, kjer je plezanje še kar prijetno, višje pa sem nadaljeval po grebenu.

Izhodišče in pristop: Kamniška Bistrica. Po poti ali gozdni cesti do spodnje postaje žičnice za Kokrsko sedlo. Še dvesto metrov naprej (severno) do ravnice Konec. Desno do gozda in po poti čez Žmavcarje gor, dokler nisi v višini začetka grebena. Prečnica čez melišča do vstopa. Vstop v smer je levo od najnižje točke grebena (ura in pol od spodnje postaje žičnice).

Opis: Levo od najnižje točke v žleb in desno ob njem gor. Pred previsno zaporo levo čez rob in po ploščah v grapo. Levo do raze. Po razu in desno ob njem gor na nakazan, položnejši greben in po skrotju na vrh.

Sestop: a) Po markirani poti na Kamniško sedlo (ura in pol). b) Po neoznačeni poti mimo Bivaka pod Skuto čez Žmavcarje do izhodišča (tri ure ali manj).

Opomba: Tam, kjer se pleza, je več variant do položnejšega sveta (približno 250 višinskih metrov).

XII. RINKE

Območje Rink je še pred kratkim imelo približno tak status kot Martuljek. Brezpotni dostopi z juga, malo obiskovalcev, odmaknjenost od glavnih tokov, brez koč, dolgi dostopi in sestopi, nič vode so in bodo to območje izolirali od kvarnega vpliva obiskovalcev, svoje pa bo dodala še zanimiva prehodnost, ki ne dovoljuje lahkih pristopov s severne strani. Na tej so strme stene, manj grape, ki so tudi cilj vrhunskih plezalcev, na južno stran pa se spuščajo podasta, skalnata in grebenasta ne preveč strma pobočja, ki žal s svojim visokogorskim kraškim značajem ne dovoljujejo direktnih pristopov na grebene in vrhove, še posebej zato, ker je nad podi, melišči in visokogorskimi pobočji skoraj vedno krajši skalnatoplezalni dostop. Posebno pozornost mora dostopnik nameniti izbiri poti in naj se izogne skalnatim strmim stopnjam, kar ni težko pod Malo in Štajersko Rinko, malo teje pod Kranjsko Rinko, na Koroško Rinko (Križ) pa od juga vodi eden od lepših turnih smukov (tudi dostop) pri nas, kar pa so žal zaradi slabih zim skoraj nedosegljive sanje. Na območju Malih Podov so globoke jame, škraplje, ozke skalne špranje, na katere mora biti planinec pozoren, da ne stopi vanje. Malo pod vrhovi planotastega grebena je sedaj označena pot na vrh Kranjske Rinke in Križa, dostop na Štajersko Rinko pa je s poti tako rekoč na dosegu roke in ni težaven. Raziskovanje tega območja olajšuje Bivak na Malih Podih.

49. Mala Rinka (2230 m).

50. Po južnih pobočjih na Malo Rinko.

Lahko do srednje zahtevno brezpotje, 100 m, dvajset do trideset minut. Greben le v obrisih.

Lep, melnat, še kar lahek kratek brezpoten dostop na Malo Rinko levo od rezi jugovzhodnega grebena od vrha Turskega žleba (2114 m). Brezpoten pravzaprav ni, saj plezalci v sestopu utrejo jasno vidno pot. Dostop poteka večinoma po melu, nekaj po skali in nimaš občutka grebena, saj pot vodi nižje levo od rezi po melišču, grapi in pobočju. Toda vsake toliko se le premakni desno in pokukaj na severno stran. Razgledi v severno steno in Okrešelj so lepi, pa tudi počitek na samotnem sončnem skalnatem vrhu.

Izhodišče in pristop: a) Frischaufov dom na Okrešlju in po markirani poti skozi Turski žleb do škrbine med Tursko goro in Malo Rinko (ura in pol do dve); b) južni dostop iz Kamniške Bistrice čez Žmavcarje mimo Bivaka pod Skuto (tri ure).

Opis: Od škrbine Turskega žleba severozahodno pod grebenom gor po melišču in po melnatem, škrapljastem pobočju levo od rezi do vrha.

Sestop: Isti kot vzpon.

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen. Zanimiv turnosmučarski cilj.

51. Štajerska Rinka (2289 m).

52. S Štajerske Rinke na Križ.

Opis: Z vrha brezpotno proti jugu do označene poti Mali Podi–Rinke (več možnosti, če boš našel najlažjo, ne bi smelo biti težje od I).

53. Križ (Koroška Rinka 2433 m).

54. Severni greben Križa (III-II, 350 m, dve do tri ure).

Greben, ki je prej raz v začetku in greben v nadaljevanju, ki nima bleska velikega grebena, je pa kot cilj v nadaljnjem grebenskem prečenju Križ–Kranjska Rinka–Skuta, pa tudi samostojno kar zanimiv in srednje privlačen.

Izhodišče: Kranjska koča na Vadinah (1700 m, pristop do nje glej Skuta št. 62).

Dostop: Po označeni poti z Vadin za Križ (I, do vznožja grebena tri četrt ure).

Opis: Po grebenski rezi do prečnice pod predvrhom in po grebenu, mestoma po njegovi zahodni strani do stika z označeno potjo in po njej na vrh.

Sestop: Po označeni zavarovani poti na Jezersko sedlo (Z-ZZ) in naprej na Vadine (L, ura in pol).

55. Označena pot na vrh (greben le v zgornjem delu).

Izhodišče, dostop in sestop: Glej št. 54.

Opis: Desno (zahodno) od grebena v steno po policah precej daleč desno, navzgor ob klinih in jeklenicah, višje desno in po grebenu na vrh (zahtevna do zelo zahtevna zavarovana pot, ura in pol).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

56. Kranjska Rinka (2454 m).

57. Severozahodni greben Kranjske Rinke.

III, 350 metrov, tri ure.

Izhodišče in dostop: Glej št. 54. Po snegu krnice (Skutin ledenik) do prvega grebenskega stolpa.

Opis: Vstop je na severovzhodni strani prvega grebenskega stolpa. Poševno desno gor in po gruščnatem žlebu do škrbine za stolpom. Po prekriti polici v severovzhodni bok do roba, nazaj na greben in po njem do ozke škrbinice. Desno čez rdečo stopnjo in levo na pomol ter prestop na višjo gredo. Levo po njej, prestop dol in v žleb. Po njem, levo na raz in po poševni gredi levo deset metrov, nato desno na raz. Po njem na ravno sleme pod zaporo. Desno od nje čez strmo steno (lahko tudi levo po navpičnem žlebu) v škrbino. Levo od grebena gor in višje po njem na vrh.

Sestop: Z vrha navzdol in levo navzgor na Križ. Po označeni zavarovani poti na Vadine (ura in tri četrt).

58. Vzhodni greben Kranjske Rinke.

III-II-I, 150 m, pol ure.

Izhodišče in dostop: Bivak pod Skuto. Od njega proti severu pod desni (vzhodni) del južne stene Kranjske Rinke. Še desno do vznožja grebena.

Opis: Nad prečno razpoko v žlebič, čez plošče do kota. Po njem in čez plošče do navpične zapore. Po strmi plošči gor in levo v žleb, ki vodi desno navzgor. Po njem in levo na greben do vrha Kranjske Rinke.

Sestop: Glej št. 59.

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

XIII. VELIKI (Grintovski) GREBEN

II-I, zahtevno do zelo zahtevno brezpotje, 500 m, dve uri in pol.

Greben, boljše tura, na kateri ne bo manjkalo brezpotja. Dostop je lovška pot na Gamsov skret, greben je lažje plezanje, sestop je brezpoten do Bivaka pod Skuto (Mali Podi) ali čez Žmavcarje dol. Ker je Veliki greben podaljšek jugovzhodnega grebena Skute, je mogoče turo kombinirati z grebenskim dostopom na vrh Skute. Mnenja o njegovi lepoti so različna: tisti, ki obožujejo potepanje skozi rušje, ne preveliko izpostavljenost, viseče police, skrotje in greben v vseh oblikah, pravijo, da je lep, tisti, ki imajo raje trdno skalo, uhojene police, neizpostavljenost in jasno smer, pa da mu nekaj manjka. Te trditve ne vzemi dobesečno, na nekaterih mestih moraš kar popaziti. Pogled nanj je izzivalen: od travnatih poljan pod Gamsovim skretom se do vrha Skute pne prej raz kot greben s strmima stranema in biti nad njima je potrditev. Uživaška ali ne, to je pač odvisno od posameznika. Vendar je tako brezpotje njegov preizkusni kamen, ki ima svoj mik, če ne v samem dejanju, pa vsaj v tem: »Tam sem pa bil!«

Izhodišče in dostop: Kamniška Bistrica. Po gozdni cesti do spodnje postaje žičnice za Kokrsko sedlo. Proti severu (levo je odcep za Kokrsko sedlo) do travnate ravnice (desno je odcep za Žmavcarje). Še naravnost po kolovozu proti skalam, desno skozi gozd in nizko goščavje na melišče in levo čez grapo-melišče v gozd. Po serpentinasti poti do konca gozda in čez grapo (Mali Hudi graben) na pobočje Trate pod Gamsovim skretom. Do konca grape-melišča v kotanjo in desno iz nje (vzhodno) na dvigajočo se polico pod jugozahodno steno Velikega grebena in do konca (vstop v greben). Neoznačena pot do Gamsovega skreta, polica brezpotna, (MZ-Z, 2 h do 2 h 30').

Možnost za umik: Z grebena je mogoč umik malo pred koncem grebena s spusti po vrvi na vzhodno stran. Tam so sedaj nove smeri, ki imajo izdelana sidrišča za spust (nepriporočljivo). Drugače pa umika ni, razen nazaj po smeri.

Opis: S konca police vstopiš v grapo pred razom. Po njej gor in desno za rob. Navzgor po razbitem, rušnatem svetu pod trikotno strmo skalno stopnjo. Okoli nje (desno ali levo) in na raz. Po mestoma ostrem razu skoraj do konca **59. Velikega grebena** (tu se začne greben Skutnega Slemenja) in desno (viseče) na sedelce na poti proti Bivaku pod Skuto (stik s potjo čez Žmavcarje).

Sestop: Po poti proti Bivaku pod Skuto (čez Žmavcarje, št. 106).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

XIV. SKUTA (2532 m)

Štirje grebeni pristopi na vrh (peti, greben Rinka-Skuta je opisan posebej). Opise, čase in težavnost (zahtevnost) si oglej v nadaljevanju.

Vrh Skute je z grebeni dobro »opremljen« vrh z vseh strani in je odmaknjen od koč (izhodišč). Zato spada med tiste vrhove, ki z dolgim pristopom, sicer krajšim časom hoje (plezanja, grebeni se začnejo kar visoko) na vrh in zopet dolgim sestopom zahtevajo kondicijsko dobro pripravljenega planinca. Grebena, po katerih tečeta označeni poti, sta dva: prvi (vzhodni) je greben le v vršnem delu, nekaj podobnega je z zahodnim. Oba dostopa na vrh se izogibata grebeni rezi zaradi varnosti planincev in lažje prehodnosti, potekata po pobočjih, policah in mestoma ploščah, sta razmeroma široka, nezahtevna in zavarovana, kjer je potrebno. Tudi s plezalnima grebenoma je podobno. Grebeni rezi se izogibata in jo potipata le občasno. Težavnost in zahtevnost ni velika, večja nadloga sta krušljiva pečina in precejšnja naloženost na skoraj vseh delih grebena. Zato je Skuta kar resna gora, pri kateri moraš paziti na trdnost skale, varen stop in oprimek, ni pa tako zelo, da bi ti odsvetoval obisk. Nasprotno, sorazmerno z resnostjo se poveča zadovoljstvo in vsak gornik bo z opravljeno turo vsaj potešen, če že ne bo potihoma navdušen. Sicer Skuta ni navdušujoča gora, zato ji manjka bela barva, toda kot gorniško dejanje in razgledna točka je zadostna (samo)potrditev.

Izhodišča in pristopi: Izhodišče z južne strani je Dom v Kamniški Bistrici (600 m). Pristopi do zahodnega grebena so: a) označeni, najlažji, žal tudi najdaljši je: Kamniška Bistrica–Pod Trato (L, 890 m, Konec, ena ura)–Cojzova koča na Kokrskem sedlu (MZ, 1793 m, dve do dve uri in pol)–Mlinarsko sedlo (MZ, 2334 m, dve uri)–grebensko prečenje Osrednjih Grintovcev–zahodni greben (pobočje) Skute (Z-ZZ, ura in pol do dve); b) brezpotni, mestoma plezalni pristop: Kamniška Bistrica–Konec (L, ena ura)–Gamsov skret (MZ-Z, dve do dve uri in pol)–Veliki Podi (II, ZZ, MT, ura do ura in pol) in od tod dve možnosti: prva na Mlinarsko sedlo (L, manj kot ura) in druga v Škrbino pred Štruco z Velikih Podov (2408 m, I-II, ena ura). Za tiste, ki te poti še niso opravili in ne poznajo prehodov, nepriporočljivo. Glej št. 105.

Pristop za južni in vzhodni greben: čez Žmavcarje (lahko do srednje zahtevno, pod Malimi Podi zahtevno brezpotje). Kamniška Bistrica–Konec–Žmavcarji–Mali Podi (tri do tri ure in pol). Od Malih Podov potekajo pristopi za vzhodni (normalni) pristop-greben Skute in na (Skutno) Sleme (južni greben). Glej št. 106.

Pristop do severnega grebena: izhodišče je Kranjska koča na Vadinah (1700 m). Do nje od spodnje postaje tovarne žičnice za Češko in Kranjsko kočo po treh poteh: a) najlažji lovski (MZ-Z, ura in četrt), b) čez Žrelo (MZ-ZZ, več kot ura in četrt) in c) najkrajši in najtežji Slovenski (ZZ, ena ura). Pristop do grebena: od Kranjske koče po poti na Savinjsko sedlo do ledenika (melišča) pod Skuto in po njem do vstopa (L, manj kot ena ura).

Možnost za umik: Ker so grebeni kratki z majhno višinsko razliko, umika ni. Edini možnosti sta po poti (smeri) naprej ali nazaj. Na kraju samem ugotovi, kaj je primernejše. Oglej si še sestope.

Sestop: Na vzhodno stran je po označeni zavarovani poti na Male Pode in od tam dve možnosti: a) Po označenih poteh do Turskega žleba, naprej ali na Okrešelj ali Kamniško sedlo. b) Brezpotni sestop čez Žmavcarje (št. 106). Na zahodno stran je sestop samo eden: po označeni poti ali do Mlinarskega sedla ali iz Škrbine pred (za) Štruco na Velike Pode (nepriporočljivo) in potem brezpotni sestop čez Gamsov skret (št. 105). c) Na jug čez Strežo do (Skutinega) Slemenca (plezalni sestop, II-I, ena ura).

Zemljepisna lega in značilnosti: Skuta je najvišji vrh osrednjih Grintovcev v grebenski verigi vrhov od Mlinarskega sedla do Kotličev. Tako na severu kakor na jugu sta steni, od katerih je južna slovitejša s trdnejšo skalo in čez katero vodijo smeri, tako klasične kot moderne, severna pa je bolj razbita in krušljiva. Pod njima so padajoča pobočja s podi in krnicami, na severni strani je krnica Ledenika pod Skuto in Vadine, na južni pa Veliki podi na zahodu in Mali Podi na vzhodu. Proti jugu z vrha teče greben, ki se do prehoda (Skutino) Sleme imenuje Streža z zanimivo kamnino, ki je videti kot majhne ali malo večje krogle, vstavljene v apnenec. Te so gomolji roženca (kremena), ki nastanejo iz drobnih morskih organizmov s kremeničnim skeletom, oziroma iz nasičene morske vode, za te se je zmotno domnevalo, da so vulkanske bombe. Še nižje se nadaljujeta Veliki in Mali greben. Proti zahodu in vzhodu se nadaljuje osrednji greben Grintovcev.

Primeren čas: Visoko poletje in do prvega snega.

60. Zahodni greben Skute (označena pot).

Opis: Po označeni poti od ravnice vzhodno od Štruce po naloženem gredinastem zahodnem pobočju na vrh **61. Skute** (MZ, dvajset minut).

62. Vzhodni pristop Skute (označena, mestoma zavarovana pot, greben od Streže naprej).

Opis: Od Malih Podov po označeni zavarovani poti čez melišče v naloženo in krušljivo vršno vzhodno pobočje Skute. Po policah in gredinastih ploščah po levem delu pobočja s solidnimi varovali do stika s Strežo (vršni del južnega grebena) in po njem na vrh (Z, petdeset minut).

63. Streža.

II-I, 220 m, ena ura.

Opis: S (Skutinega) Slemena po levi (zahodni) strani grebena na greben in po njem na vrh.

64. Greben (Skutinega) Slemena.

IV+-III, 185 m, ena ura.

Dostop: Greben (Skutnega) Slemena se začne tam, kjer se konča Veliki greben. Z Malih Podov dol na pot čez Žmavcarje in od sedla (roba) po prečnici pod greben.

Opis: Po ploščah gor in levo v žleb. Dva raztežaja po njem in levo na raz. Malo po razu, nato po žlebu in grebenu. Po desni strani čez previs na raz in na vrh (Skutnega) Slemena. Za vrh glej Streža.

65. Severni steber Skute (II, 550 m, tri ure) je prej greben kot steber: v prvi četrtini se mu lahko izogneš v grapo, v zadnji četrtini se lahko umakneš razu - grebenu desno na zgornji rob melišča in po njem netežavno na desni (zahodni) del vršnega pobočja Skute. Seveda pa lahko plezaš strogo po grebenski rezi, težavnost se tako povzpne do V+. Skala je krušljiva, v vršnem delu zelo.

Dostop: Od Vadin po meliščih do vstopa severnega stebra (tri četrt ure).

Opis: Vstopiš v zelo strm žleb pod grapo v obliki črke S. Nad žlebom navzgor čez krušljiv rob in čez majhno stopnjo. Nad njo in desno od previsa navzgor do plitvega žlebiča. Po njem v odprto krušljivo steno. Čez ploščad in v grapo. Iz nje naravnost navzgor po kaminu, ki kmalu preide v žleb. Po njem in po poličastem, zelo krušljivem svetu, ves čas po zahodni (desni) strani rebra na vrh.

Sestop: Glej izhodišča in pristopi.

Opomba: Označena pot je v sklopu Slovenske transverzale (SPP, poleg markacije je narisana številka 1). Druga Slemena so Rateško, Vrtaško in Studorsko.

XV. GREBEN KRANJSKA RINKA (2458 m) – SKUTA (2532 m)

IV-II, 450 m, ura in pol.

Greben s slovito, izpostavljeno, dobro nabito grebensko prečnico Konj, dolgo en raztežaj, ki s pogledi navzdol tekmuje s Herletovo (severna stena Ojstrice) in Čopovo prečnico (Stena). Preostalo je na ravni ljubiteljskega plezanja in tudi ne posebno težko. Skala je solidna na območju Rink in v prečnici, slabša in krušljiva pa na severovzhodnem grebenu Skute.

Dostop: a) Po označeni, mestoma zelo zahtevni zavarovani poti na Križ (Koroško Rinko) in naprej na Kranjsko Rinko (od Vadin tri ure). b) Od Bivaka pod Skuto po grebenu navzgor do stika z označeno potjo na Malih Podih in levo po označeni poti na vrh Kranjske Rinke (MZ-Z, ura in četrt), lahko pa kombiniraš dostop z vzhodnim grebenom Kranjske Rinke (III, II, I, 150 m, pol ure).

Opis: Z vrha Kranjske Rinke čez nekaj grebenskih rogljev in po grebenu navzdol. Po ozkem gruščnatem žlebu na severni strani grebena navzdol, nato levo po polici nazaj na greben. Levo navzdol po širokem kratkem kaminu in desno do preklanega stolpa. Po počni navzgor in po grebenu v najnižjo škrbino. Po severni strani ostrega grebena **66. Konj** (IV, kk, nekateri trdijo, da je prečnica Konj, drugi, da je stolp pred njo) izpostavljeno do lažjega krušljivega naloženega vzhodnoseverovzhodnega pobočja-grebena Skute in po njem na vrh Skute.

Opomba: Lahko se pleza tudi v nasprotni smeri.

Sestop: Glej Skuto (pogl. XIV).

Primeren čas: Visoko poletje in zgodnja jesen.

XVI. GREBENSKO PREČENJE OSREDNJIH GRINTOVCEV

Mlinarsko sedlo 2334 m–Dolgi hrbet 2473 m, 45'–Štruca 2457 m, 30'–Skuta 2532 m, 30'– 45'–Mali podi 60'–Turska gora 2251 m, 45–60'–Kotličič 1947 m, 30–45'.

Zahtevna do mestoma zelo zahtevna označena zavarovana grebenska pot, 1264 m, 4 km + 25%, eno mesto izredno zahtevno, tri in pol do štiri ure. Tura se lahko opravi tudi v nasprotnem vrstnem redu, kombinira pa se lahko tudi s pristopom na vrh Brane po označeni poti.

Eden velikih klasičnih, označenih in zavarovanih grebenov, pri katerem ti ne bo manjkalo zadovoljstva, ne planinskega dejanja, ne razgledov, ne ... nekaj tistega, kar boš shranil v svojo dušo. Kljub zmrdovanju nekakšnih »velikih« gornikov spoštujem vse, ki jih srečam na tej poti, saj ta ponuja vse tisto, kar išče planinec. Dominantno lego grebena, ločnico med kranjsko in štajersko-koroško stranjo, visokogorski svet, hojo po rezi, veličastne razglede, strma zavarovana mesta, primerno dolžino ter težavnost za veliko visokogorsko turo, saj je z dostopom in sestopom najmanj celodnevna, vložek planinca in »odgovor« ture pa mora navdušiti vsakega pohodnika in vsak je po opravljeni lahko ponosen: prehodil sem greben(e) Grintovcev!

Izhodišče, pristop in zaključek: Izhodišča so: a) Češka koča 1543 m (Jezerko), b) Cojzova koča na Kokrskem sedlu 1793 m (Kamniška Bistrica ali Suhadolnik) ali c) brezpotni dostop čez Jurjevec.

a) Pristopa na Češko kočo sta dva. Eden peš, drugi z avtom. Peš je z Jezerskega po označeni poti (lahko do srednje zahtevno, dve uri), z avtom pa se zapelješ mimo Planšarskega jezera v Ravensko Kočno do spodnje postaje tovarne žičnice za Češko kočo na Spodnjih Ravneh in Kranjsko kočo na Vadinah (parkirišče), od koder vodi označena zavarovana pot (ura in četrt, lahko do zahtevno). Od Češke koče na Mlinarsko sedlo (zahtevna do zelo zahtevna označena zavarovana pot, dve uri).

b) Cojzova koča: Iz Kamniške Bistrice do spodnje postaje tovarne žičnice proti Kokrskemu sedlu (parkirišče, malo višje je travnata ravnica Konec) sta dva pristopa, eden peš in drugi z avtom. Peš traja uro ali uro in četrt po lahki, gozdni poti in gozdni cesti, z avtom pa po gozdni cesti. Od spodnje postaje do Cojzove koče sta dve uri po lahki označeni poti, le na koncu je malo bolj strma. Od Suhadolnika do Cojzove koče sta dve uri in pol, pot je lahka, le na Taški je zahtevna (desna varianta je lažja), obe pa sta zavarovani. Od Kokrskega sedla naprej po označeni poti (pazi na odcep desno) skozi Mala vrata, pod Dolgimi stenami (jugovzhodno ostenje Grintovca) in mimo Bivaka Pavleta Kemperleta pod Grintovcem (Kioska 2102 m) do Mlinarskega sedla (manj zahtevno, dve uri).

c) Čez Jurjevec: Po poti od spodnje postaje tovarne žičnice proti Cojzovi koči skozi gozd, grmovje in ko prideš na plano, prečiš desno čez melišče -skrotje in desno v nakazano grapo - Jurjevec. Po strmih travah in skrotju gor ves čas v območju grape gor do stika z označeno potjo Kokrsko sedlo–Veliki Podi (zelo zahtevno brezpotje, več kot dve uri) in na Mlinarsko sedlo (ena ura in četrt). Opomba: Po tej poti sem šel samo enkrat, potem me ni več mikala.

Zaključek: Greben se konča pri Kotličih, označena pot pa te pripelje čez Boštjanco (severno pobočje Brane od Kotličev do podnožja severozahodnega grebena. Ko sem bil še mlad, sem mislil, da so Boštjanca svojevrstni stolpi na vzhodnem koncu Turske gore) in severno pobočje Brane (Štajerc ekspres) na Kamniško kočo na Kamniškem sedlu. Začetek poti je strm, zavarovan in zahteven, po prvi tretjini pa postane meliščna pot skoraj vodoravna in lahka, v snegu pa zahrbtna. Ura in petnajst minut.

Zemljepisna lega in značilnosti: Greben teče čez vrhove osrednjih Grintovcev. Na jugu sta prostrana visokogorska poda: pod Dolgim hrbtom, Štruco, zahodno in južno steno Skute so Veliki Podi, vzhodno od vzhodnega vršne-

ga pobočja Skute, pod grebenom Skuta-Križ (Kranjska Rinka) in južno pod Rinkami so Mali Podi. Na Pode vodijo z juga brezpotni pristopi, ki tečejo po naravnih prehodih, vsak pa je vsaj malo »začinjen«. Dokaj dobro shojeni in razvidni so: čez Gamsov skret, čez Žmavcarje, manj čez Jurjevec in še tisti, ki so izrazito brezpotni ter zahtevajo alpinistično znanje. To so: Veliki Hudi graben, Mali Hudi graben, Veliki greben in južno območje Turske gore pod Kotličiči. Podi so večinoma lahko prehodni in niso značilno kraški, malo že, kar pomeni, da tipični kraški pojavi kot so škraplje, globoke razpoke, jame in podobno niso pogosti. To v dobršni meri velja za Velike Pode, kjer nastopajo plošče in meliščna pobočja, najdeš pa tudi belo cvetno kamniško ivanjščico, Mali Podi pa imajo že bolj visokogorski kraški značaj. Zaradi prepustnosti apnenca vode na Podih ni, na grebenu jo pogojno najdeš pri Štruci (napis, v suši je ni), pa tudi rastlinje je borno. Nekaj zelenic je na vzhodnem delu Velikih Podov nad Koglom, na Malih Podih pa najdeš zaplate rastlinja le redko, a še takrat moraš stopiti stran s poti. Južna stran pobočij pod grebenom se začne od Konca, se razširi v obliki široke črke V od Kotliškega grabna na vzhodu do Velikega Hudega grabna na zahodu in se čisto na koncu končajo pri južnem grebenu Grintovca. Na tem območju so plezalsko zanimive stene Kogla, stena Štruce iz zgornjega triasa kot koralni greben s podobno starostjo in nastankom kot Dovški križ in Oltar v Julijskih Alpah ter južna stena Skute. Gozdna meja je nizko (okoli tisoč petsto metrov), višje so trave in rušje, ki ga je več pod Velikimi Podi. Na severni strani se greben spušča s strmimi, tudi tisočmetrskimi plezalsko zelo zanimivimi stenami v severno podnožje Dolgega hrbta (Na Prodih), posebno slovita je severna stena nad gredino in meliščem v zgornji tretjini stene, pod Štruco in Skuto je ravnica - krnica Vadine (Ledenik pod Skuto, ki ga ni več, okoli 1800 metrov), krak grebena se proti vzhodu in pozneje proti severovzhodu nadaljuje z Rinkami, ki se jih označena pot izogne in se končajo na Jezerskem in Savinjskem sedlu, proti vzhodu pa teče glavni grintovski greben. Edina »napaka« v tem skalnatostensko-grebenskem kraljestvu je Turski žleb, ki edini dovoljuje lažji prehod s severne strani Grintovcev na južno in nasprotno. Tudi Turska gora ima na severni strani steno, ki se konča pri Okrešlju, na južni strani so melišča, skrotje in stene, ki zopet ne dovoljujejo lahkih pristopov. Edini uveljavljeni in lažji je čez Žmavcarje, po Kotliškem grabnu pa manj in je delno tvegan zaradi zdrobljenih kamnin tektonskega preloma, ki se začne v Logarski dolini in se nadaljuje do Konca. Skala na grebenu je dobra v Dolgem hrbtu, slabša in krušljiva na Skuti ter povprečna v Turski gori. Tam lahko tudi poiščeš naravno znamenitost Sod brez dna. Tudi geološko so razlike, kar se kaže v barvi, sestavi, petrografski (tektonski) zgradbi in trdnosti kamnine.

Primeren čas: Visoko poletje in jesen do snega. Vendar je tudi pozimi ali v zimskih razmerah greben privlačen, seveda pa mora biti pristop k temu podvigu drugačen.

Opis: Z **67. Mlinarskega sedla** vzhodno po grebenu **68. Dolgega hrbta** (nekaj mest zelo zahtevnih, zavarovanih z jeklenico, drugo zahtevno) do škrbine pred **69. Štruco** (vrh je minuto ali dve južno od poti). Pot ni izrazito grebenska, saj večinoma pelje nekaj metrov pod grebenom po južni strani Dolgega hrbta, vsake toliko pa le lahko pokukaš iz škrbine na severno stran. Od škrbine - sedelca lahko po razbitem zahodnem pobočju na vrh **70. Skute**. Sestop na Male Pode je čez vršno vzhodno pobočje Skute, najprej v območju Streže (južni greben Skute, po mnenju nekaterih pobočje zahodno od južnega grebena), nato pa se pot obrne levo in čez plati ter police dol na melišče (v zgodnjem poletju sneg). Ta del je najgrši v grebenu, precej strm, skala je krušljiva, naložena in razbita. Če so nad tabo planinci, jih imej na očeh. Verjetnost proženja kamenja je precejšnja. Čez **71. Male Pode** (najkrajša je zgornja pot) do Turskega žleba, po zahodnem pobočju južno pod grebenom na vrh **72. Turske gore** in sestop po čedalje težji poti do **73. Kotličev**. Posebno zadnja četrtina je zelo zahtevna, eno mesto izredno, sicer zavarovano, polica naprej

je malo izpostavljena, le na koncu se zahtevnost zmanjšuje. Tu je grebena konec in po zavarovani in označeni poti po severnem pobočju Brane (Boštjanca) na Kamniško sedlo (L-Z, 1 h 15'-1 h 30').

Opomba: Čase poišči v glavi poglavja.

Možnosti za umik: 1. Z Dolgega hrbta se lahko umakneš južno na Velike Pode (več možnosti, lažje plezanje. Poiskati moraš primerno grapo in ne preveč strmo krajšo pečino. Nižje so melišča in lažji svet. Najbolje v vzhodnem delu Dolgega hrbta ali z območja Škrbine. Odsvetujem neplezalcem in nealpinistom). 2. S Štruce na pomol levo (zahodno) od jugozahodne stene Štruce in s pomola po zahodnojugozahodni strani dol na Velike Pode (II). 3. Po južnem grebenu Skute, v spodnjem delu po zahodni strani (čez Strežo) na (Skutino) Sleme (II-I, pol do tri četrt ure) 4. Z Malih Podov sta dve možnosti: prva je po zavarovani poti čez (Skutino) Sleme po označeni poti na a) Kokrsko sedlo, b) z Velikih Podov mimo Gamsovega skreta po neoznačeni poti v Konec (dve uri in pol do tri, gredina pod Koglom II, eno mesto zelo zahtevno, preostalo srednje zahtevno do lahko, strme trave, ki so v dežju, snegu in vlagi spolzke) in druga: od sedelca med Velikim grebenom in Malimi Podi po neoznačeni poti Čez Žmavcarje v Konec (zahtevno do lahko, dve uri in pol do tri). 5. Po označeni poti skozi Turski žleb v Okrešelj (zahtevno do zelo zahtevno, ura in pol). 6. S Kotličev po Kotliškem grabnu v Konec (zahtevno do zelo zahtevno brezpotje, plezalna mesta I-II, pozimi primernejše).

Sestop: Po označeni poti s Kamniškega sedla v Kamniško Bistrico (lahko, dve do dve uri in pol). Če si pustil avto na Jezerskem ali pri spodnji postaji tovrne žičnice, je edina priporočljiva označena pot sestop na Okrešelj (manj zahtevno do zahtevno, ura in petnajst minut), vzpon na Savinjsko sedlo in sestop mimo Kranjske koče na Vadinah (lahko do manj zahtevno, štiri do pet ur) do izhodišča.

Opomba: Bivak na Malih Podih (2070 m) je slabo opazen in ga v megli težko najdeš. V majhno pomoč ti povem, da je na vzhodnem robu sten nad Žmavcarji, pa ne preveč. Ker je svet tam precej škrapljast, kotanjast in grbast, je dostop do njega s severa skoraj po eni sami poti, če ti ga pa ne uspe najti, ti svetujem, da se spustiš na sedelce med Velikim grebenom in robom nad južnimi stenami Malih Podov in potem po robu proti vzhoduseverovzhodu pet do deset minut. Bivak ne stoji čisto na robu, temveč je malo severno od njega. Vode ni, lahko pa skozi vse leto v globokih škrapljah najdeš sneg. Tudi zasilni bivak lahko najdeš na Velikih podih med skalami, vendar je bolje, da greš do Bivaka pod Grintovcem (v megli velika možnost tavanja).

XVII. GRINTOVEC (2558 m)

Štiri možnosti: z juga (običajni pristop), vzhodni greben, zahodni greben in jugovzhodni greben.

Označene poti, zahtevnost, kakor tudi čase si ogled v opisih.

Grebeni so trije (opise glej naprej). Dodan je še običajni pristop (sestop), ki je grebenski le v zadnjih metrih. Mogoča je krožna tura. Nekaj predlogov: 1. Cojzova koča–Mlinarsko sedlo–vzhodni greben–vrh Grintovca–sestop običajna pot na Cojzovo kočo. 2. Cojzova koča–Zgornji Dolci–zahodni greben–vrh Grintovca–sestop običajna pot do Cojzove koče ali za pridne vzhodni greben na Mlinarsko sedlo in potem dve možnosti za sestop po označenih poteh: a) Cojzova koča, b) Češka koča. 3. Jugovzhodni greben–vrh Grintovca–sestop: a) običajna pot, b) zahodni greben, c) vzhodni greben in po označenih poteh na izhodišče. Lahko tudi drugam (naprej). Čase poišči v opisu.

Najvišji vrh Grintovcev (Kamniških Alp) daje ime celi gorski skupini. Po obliki spominja na štirikotno piramido z najznačilnejšo ploskvijo na južni strani - Streho Grintovca. Ta je tudi prva pobeljena, dobro vidna od juga in prava vaba za oči. S severa vrh ni markanten in se skriva za severnimi ostenji. Moji osebni občutki o

njem so: vrh ni nič posebnega, je pa najvišja točka verige, gramoz je kar zoprn, pristop je za testiranje kondicije in volje, še pozimi me ne mika nanj, razgled z drugih vrhov je boljši, ali naj na vrhu sedem, se razgledam in pomeditiram, moti me množica, sledov je preveč, ta pristop je štanca, eno smotko in požirek si bom privoščil, "potem" pa dol! Dragi planinec, nikar me ne obsojaj, ker sem tako napisal. Zame je pač tako, jih pa poznam nekaj, za katere je vrh statusni simbol. Toda na vrh vodita tudi pristopa, ki sta mi še kar všeč. To sta od Mlinarskega sedla in od grebena Dolške škrbine. Prvi je izrazito grebenski in izzivalen, drugi manj, je pa na svoj način skoraj liričen. Ko sem v njem, pogledam okoli in si rečem: smuka tu dol bi morala biti zanimiva, sprehod do stene tudi, spodaj je stena Dolške škrbine, tam je Sončna smer, za vogalom Kij in Mesarica, tu pridejo smeri iz severne stene, skale in vseki so impresivni, dimenzije razgleda so zelo drugačne kot z vrha, vijuganje s smučmi mora biti čisti užitek, lepo in kratkočasno mi je tu. Podobno je na jugovzhodnem grebenu do treh četrтин, vršna strmina pa zaradi krušljivosti in naloženosti ni nikakršen užitek.

Izhodišče je Cojzova koča na Kokrskem sedlu. Pristop in čas hoje do nje glej Mlinarsko sedlo–Kotlički pogl. XVI. Za vzhodni greben je lahko tudi Češka koča in od nje po označeni zelo zahtevni poti na Mlinarsko sedlo (predlagam ti veliko celodnevno bolj ali manj grebensko turo: Češka koča–Mlinarsko sedlo–vzhodni greben Grintovca–vrh–zahodni greben Grintovca–greben Dolške škrbine–Jezerska Kočna–Kremžarjeva pot–Češka koča. Lahko tudi v nasprotni smeri).

Sestop: Po označeni poti na izhodišče.

Zemljepisna lega in značilnosti: Najvišji vrh Grintovcev leži v zahodni tretjini grebenske verige Grintovcev ali Kamniških ali Savinjskih Alp. Na sever pada najprej z ne preveč strmim pobočjem, nižje pa s strmo steno na Zgornje Ravni, na vzhodu meji na krničasto-podasta pobočja: od spodaj navzgor je grapa-pobočje Jurjavec, nad njim Legarji, zahodno od Legarjev so Dolge stene (jugovzhodno ostenje Grintovca) in višje zahodno obrobje Velikih Podov, južno od vrha so Spodnje in Zgornje jame, na jugozahodni strani pa od zgoraj navzdol Zgornji, Srednji in Spodnji Dolci. Proti zahodu je pripet z grebenom na Jezersko Kočno, na vzhodnem delu tega grebena je značilna Dolška škrbina, proti vzhodu pa je vzhodni greben, ki se konča na Mlinarskem sedlu. Na jugu se z vrha spušča Grintovčeva streha, nižje pa se s travnatimi, skrota-stimi in deloma grapastimi vesinami (Grdi graben in Ovnov čir) čedalje bolj strmo spušča do doline Suhi dol, Taške in vršni del doline-pobočja zahodno pod Cojzovo kočo. Nad slednjimi je tudi rastlinje in drevje (majhni macesni in rušje). Na severni strani jih ni, kakor tudi ne vode (je pri Češki koči, višje je ledeniško-snežniška). Zanimivi krnici sta Spodnje in Zgornje (grintovške) Jame, predvsem prva vabi k lenuharjenju. Prav slovite stene Grintovec nima, edina je severna, ki se konča nekje na polovici ostenja in višje prehaja v strmo, drnasto, naloženo plezalsko nezanimivo pobočje. Je pa zato bolj zanimiv kot turno in ekstremnosmučarski cilj, čeprav prav lepih prehodov ni, saj je pri vsakem spustu vsaj eno potencialno tvegano mesto.

Primeren čas: Vse leto. Ker je vrh relativno lahko pristopen z jugovzhodne strani (s Kokrskega sedla) po normalni poti, so obiskovalci vse leto. Objektivnih nevarnosti poleti skoraj ni, pozimi pa so nekatera mesta potencialno nevarna zaradi plazov (Kokrska dolina; čeprav se izteka v Kamniško Bistrico, ima protislovno ime - od spodnje postaje tovarne žičnice v Koncu do Cojzove koče), Spodnje (Grintovške) Jame), prečnica pod Streho (Ovnov čir) pa visi in zdrsi ter morebitno plazenje so grožnja, ki je ni mogoče podcenjevati. Tudi poleti v mokroti je to mesto najnevarnejše zaradi spolzkih trav.

Opis: **74. Običajni pristop na Grintovec**: od Cojzove koče proti severu čez krajšo strmino, odcep levo vodoravno (desno je za Skuto) do Spodnjih Jam, čez visečo prečnico do vršnih melišč (Z, Ovnov čir, odcep levo je za Kočni) Strehe

in gor desno po desnem robu na vrh **75. Grintovca** (dve uri, lahka do mestoma zahtevna označena pot).

76. Vzhodni greben Grintovca je najtežji zavarovan označen pristop na vrh Grintovca. Začne se pri Mlinarskem sedlu in kmalu prečiš po dobro zavarovani, zelo zahtevni poti z jeklenicami in klini po ozkih policah malo pod grebenom do konca težav. Ta del grebena je znan po rdeči skali, vendar pa krušljivost ni velika, ker je pot kar očiščena. Težave se končajo pred vršnim pobočjem in nezahtevno, pa viseče se vzpneš na vrh Grintovca. Malo popazi na naloženost (ZZ-MZ, od Mlinarskega sedla ena ura).

77. Zahodni greben Grintovca. Do zahodnega grebena - pristopa na vrh Grintovca je treba najprej priti. Najlažje, pa tudi najudobneje je po običajni poti od Cojzove koče do Ovnovega čira, prečnica po jugozahodnih pobočjih do grebena Dolške škrbine in malo pred njim najdeš desno gor (vzhodno) odcep za zahodni greben. Po kar z(a)viti poti med skalami, grapami in skoki južno od grebenske rezi zahodnega grebena na rez, prestop na viseče naloženo severno pobočje in po njem na vrh Grintovca (Z-MZ, greben ena ura). Pot ni dobro označena in zanjo potrebuješ dober nos in nekaj stezosledstva, je pa še kar utrta.

78. Jugovzhodni greben Grintovca je do treh četrtin najlepši pristop na vrh Grintovca. Malo shojena pot nad Dolgimi stenami je zapeljiva, polna vzvišenih razgledov in lahka do vršnega dela, ki je krušljiv in strm. Opis: Po travnatih vesinah označene poti na Mlinarsko sedlo od Cojzove koče proti severu. Malo pred Malimi vratci na greben in uživaško po njem do konca. Potem neuživaško v prečnico levo do grape, po njej dva raztežaja levo gor. Po rebro in v žleb do konca stene, stik z južnim grebenom (l, naloženo in krušljivo) in po njem na vrh (MZ, od koče dve uri). Bolj priporočljivo v dobrih zimskih razmerah. Opomba: Markacije so že obledele, tako da bo orientacija verjetno problem. Ta pristop je zelo blizu brezpotju.

Opomba: Dostopi z južne strani od Taške ali pred njo na Srednje Dolce so ogaba. Strme trave, porušene drobljive police, malo shojene poti in viseč svet so sicer prehodni, niso pa nikakršen užitek in so mestoma tvegani. Nad Srednjimi Dolci je lažje.

XVIII. JEZERSKA KOČNA (2540 m)

Jezerško Kočno bi najlažje primerjal z značajem Jezerjanov, ki ga recimo kar poznam in mu potihem pritrjujem. Če se ti nimajo za Gorenjce, bolj za Korošce in še bolj za Jezerjane, če svoj kraj štejejo kot republiko zase, če so ponosni na svoje poreklo, če so neodvisni in samozadostni, če imajo svoj kraj za najlepšega na svetu, če jim je narava podelila prekrasno okolico in hribovsko mentaliteto, ki se odraža v svojevrstnem vzvišenem, pa ne podcenjujočem odnosu, če so povezani v soseski in ne potrebujejo nikogar, potem je Jezerska Kočna tej karakteristiki po mojem mnenju blizu. Primerjava z drugimi Grintovci odpade, saj je na svoj način in po značilnostih drugačna, kar se kaže v skali, reliefu, podobi in »osebnosti«. Kočni sta najbolj opazni z južne in severne strani. Kokrska bolj, Jezerska manj, ker se skriva za severnim grebenom. S sosedo Kokrsko Kočno je povezana z grebenom in je tudi manj vpadljiva, vendar pa ima zame lep, čeprav malo nedostopen »značaj«. Najlažji, pa še vedno zelo zahteven pristop je po Kremžarjevi poti od Zgornjih Ravni, južni je bolj strm in meni malo zoprn, vsi drugi pa spadajo med alpinistične, ki so večinoma zapleteni, saj je zajetna Jezerska Kočna ena tistih gor, ki navadnemu planincu skrivajo svojo pravo podobo, kar dokazuje relief (glej zemljepisno lego). Sam vrh je ozek in neudoben, zbujajo samopodrditvene aspiracije, kar je zadosten razlog za obisk kljub dejstvu, da se nihče na vrhu ne zadrži dalj časa.

Izhodišča: a) Češka koča (1543 m), b) Cojzova koča (1793 m), c) Suhadolnik (901 m).

Zemljepisna lega in značilnosti: Jezerska Kočna leži na zahodnem koncu glavnega grebena Grintovcev. Na zahodu meji oziroma je pripeta s kratkim grebenom na Kokrsko Kočno, proti vzhodu pa na greben Dolške škrbine. Na jug pada s strmo razdrapano steno, ki ima več formacij, podobnih grebenom in razom, v Suhi dol oziroma bolj pravilno v dolino pod Kokrskim sedlom, je pa tudi povezana z južnim ostenjem Kokrske Kočne. Tam se proti vrhu vzpenja malo obiskan in plezan jugovzhodni greben z vstopom sto metrov nad Bivakom v Kočni. S severa je samostojna, saj na zahodu meji na visokogorsko krnico, Povno dolino, na vzhodu na Zgornje ravni, nad katerimi je verjetno najtežja stena tega območja zaradi nezanesljive kamnine, oglej si odlome, ki nosi ime Dolška škrbina (2270 m). V širšem pomenu je Dolška škrbina greben med Grintovcem in Jezersko Kočno, v ožjem grapasti melnati škrbinasti izstop smeri Fritsch-Lindenbach, ki je tudi najnižja točka grebena, obsega pa tudi vzhodno steno pod severnim grebenom Jezerske Kočne. V tem primeru je definiranost še nedorečena in tako oznaka Dolška škrbina obsega široko območje. Na sever se Kočna spušča s svojevrstnimi skalnatimi stolpi, stenami, grapami, gredinami in platmi, ki se končajo na Podnih nad Makekovo Kočno. Nekaj imen teh tvorb bom naštel: Veliki Kup, Mala Kočna, Škofova kapa, pod temi pa je najvišji slovenski slap Čedca (130 metrov). Z Jezerskega oziroma točneje od Planšarskega jezera do vrha se vleče greben, ki je prekinjen s škrbinami, sedelci in planino, vrhovi grebena so: Skubrov vrh (1276 m), Javornik (1399 m), Visoki vrh (1459 m), Štularjeva planina (1267 m), Špegovec (1697 m) in škrbina, tudi vrh Vratca (1802 m), od koder se začne plezalni severni greben. Po tem območju vodijo tudi neoznačene poti in upam, da (ne) take, ki jih domačini skrivajo, da jih (ne) bi omažeževali turisti, kar se redno dogaja v Zgornjesavski dolini (skrivanje namreč, glej dodatek).

79. Severni greben Jezerske Kočne.

III, I, 400 m, dve uri.

Dostop: Od Češke kočice na Vratca (pol ure).

Opis: Od Vratca po grebenu do prvega skoka. Obideš ga po levi strani in naprej po lahkem grebenu do označene poti. Po njej naprej na vrh **80. Jezerske Kočne**.

Sestop: Po označeni zelo zahtevni Kremžarjevi poti k Češki koči (ura in pol do dve, glej opombo). Primeren čas: Poletje.

81. Vzhodni greben Jezerske Kočne.

je v resnici označena grebenska pot, ki se začne pri Dolški Škrbini (vršni del Kremžarjeve poti). Grebenska pravzaprav ni; tako kot večina označenih grebenov ni, teče pa pod grebensko rezjo (Z-ZZ, v drugi polovici slabša pečina, pol ure).

Opis: Z zahodnega roba Dolške škrbine po jugovzhodni strani grebena prečnica pod streho (izpostavljena), po gredini do žleba in po njem do škrbine in na vrh. V zadnjem delu rdeča skala. Dodatek: S Srednjih Dolcev je pravi vzhodni greben: levo od melišča se proti vrhu pne greben - raz (III-II, ena ura in pol, spodaj še kar solidna, višje krušljiva skala).

Opomba: K vzhodnemu grebenu spada tudi označena pot od zahodnega konca Grintovca (škrbina, izstop smeri Fritsch-Lindenbach, v ožjem pomenu Dolška škrbina), ki se priključi Kremžarjevi poti.

82. Jugovzhodni greben Jezerske Kočne.

III-IV, 580 m, 2-3 h.

Izhodišče: Bivak v Kočni (1952 m).

Opis: Od Bivaka do podnožja grebena in po njem plezaje do vrha.

Sestop: Po označenih poteh.

Opomba: Precej naložen in v zgornjem delu razbit greben.

83. Prehod Jezerska Kočna - Kokrska Kočna.

Opis: Po označeni zelo zahtevni poti na vrh Kokrske Kočne (deset do petnajst minut). Glej tudi opombo b).

Opomba: a) Od Češke kočice do vrha poteka označena, zavarovana zelo zahtevna Kremžarjeva pot: čez Zgornje Ravni, desno čez melišče (sneg), desno v skale in gor, višje levo in pod grebenom mestoma viseče do stika z Dolško škrbino. Desno po polici, pod streho - oknom in po slabši skali na vrh (dve uri in pol). b) Naprej po grebenu je brezpotje in lažje plezanje, ki je kar resno zaradi slabše pečine do škrbine (izstopa) Povnove doline.

Dodatek: Brezpotna, delno grebenska pot: iz središča Jezerskega mimo športnega igrišča proti jugu in po prvi vlaki gor in po petdesetih metrih levo. Ko se vlaka konča, prideš na pot proti Turnom nad Planšarskim jezerom (vpisna knjiga). Po gozdni cesti na Skubrov vrh (1276 m, 1 h). Naprej ves čas po grebenu čez Javornik (1399 m) na Visoki vrh (1459 m, grdo, podrte smreke, poraščeno, 1 h) in sestopiš do stika z označeno potjo Jezersko-Češka kočica.

XIX. KOKRSKA KOČNA (2475 m)

84. Severozahodni greben Kokrske Kočice.

III-II, 700 m, tri do štiri ure, za celo turo dodaj še dvakrat vsaj po uro, če si zelo uren. Najbolj priporočljiva je brezpotna plezalna krožna tura (v nasprotni smeri urnega kazalca) s povratkom na izhodišče.

Če ti pogled zatava s kranjske ravni proti severu, se oči ustavijo na dveh vrhovih, ki s svojo pojavo vladata v verigi Grintovcev. To sta plečati Jezerska in Kokrska Kočica, ki skupaj z Grintovcem obvladujeta severno obzorje. Najbolj pritegne pozornost dolg severozahodni greben Kokrske Kočice, ki spada med velike grebene, in planinec si ob pogledu nanj misli: tam pa mora biti lepo. Res je. Najbolj po občutjih, manj pa po hoji in plezanju, ki je mestoma viseče, ima pa tudi strmo stopnjo, kjer ti klin s pomožno vrvico olajša prehod. Za veliko turo in doživetje bi ti svetoval: po grebenu gor in po Povnovi dolini dol ali nasprotno. V obeh primerih je potrebna (zaželjena) vrv in soplezalec, razen če si zelo dober (neumen). Jaz sem že bil, ne vem pa, ali prvo ali drugo. Dve mesti sta kar zoprni, prvo je stopnja na grebenu, drugo je sestop iz Povnove doline na Podne (nad Makekovo Kočico, dostop). Če pa želiš, lahko po opravljenem grebenu sestopiš po Kremžarjevi poti na Češko kočico in Jezersko ali do Suhadolnika (901 m).

Točke poti in grebena: Jezersko-Makekova kočica-Veliki (Jezerski) vrh 1696 m-začetek grebena 1742 m-Kljuka 2137 m-Oltarji-Na Križu 2484 m-pred-vrh Kokrske Kočice 2467 m-Kokrska Kočica 2520 m-Povnova dolina-Makekova Kočica.

Izhodišče in dostop: Jezersko (880 m). Dostopov na greben je več:

a) Najlažji je dostop po lahki označeni poti do Velikega vrha: iz Zgornjega Jezerskega po asfaltirani cesti proti jugu (desno na odcepu) do Makekove Kočice, mimo žičnice in po makadamski cesti naprej, dokler ne opaziš v gozdu markacij za Veliki Jezerski vrh. (Opomba: po cesti se lahko zapelješ precej višje in bliže Velikemu vrhu, zoprno pa bo, ko se boš moral po opravljenem vzponu in sestopu vrniti do avta. Preračunaj, kje se ti ga najbolj splača pustiti). Ko se konča označena pot, se malo višje začne greben (več kot ura). Če začneš peš z Jezerskega, teče pot severno od žičnice.

b) iz Makekove Kočice pri odcepu za slap Čedce (levo) desno na grobljasto, melnato ravnico Podni pod Povnovo dolino in od tam vsaj dve možnosti na greben: prva je bolj severno (desno) čez Zelene plazove, že ime samo ti pove, kaj lahko pričakuješ. Kljub rušju v večini je tudi nekaj skale in strmih stopenj. Najbolje je po levi strani rušja gor, morda pa še bolje po skalah. Druga je po Široki dolini v vpadnici škrbine na grebenu. Obe sta plezalni, težavnost je II.-III. stopnje in trajata okoli ene ure.

Zemljepisna lega in značilnosti: Kokrska Kočica pada proti severozahodu z dolgim grebenom, ki se konča pri dolini Jezernice, ta na vzhodu meji na Pov-

novo dolino, nižje na Podne in Makekovo Kočno, na zahodu pa na dolino Kokre z nadmorsko višino okoli 600 metrov. Skala v grebenu je taka kot na vseh grebenih. Naložene police z drobirjem, delno razbita zaradi zmrzali in strel, le v edini strmi stopnji je še kar solidna. Greben ima več lepih razglednih mest; prvo je Kljuka in drugo Oltarji in seveda travnat začetek ter vrh.

Povnova dolina se začne nad sedemdesetmetrsko skalno pregrado na nadmorski višini 1400 m in se konča s škrbino med Jezersko in Kokrsko Kočno. Nahaja se med severnimi in zahodnimi ostenji Jezerske Kočne ter severozahodnim grebenom Kokrske Kočne. Vzhodno od doline so Škofova kapa, Veliki Kup in Jezerska Kočna, zahodno-vzhodne stene severozahodnega grebena Kokrske Kočne. Bila bi prvovrsten turnosmučarski cilj, če ne bi imela tistega nesrečnega dostopa in pregrado na koncu. Je pa zame lepša kot Jalovčev ozebnik, zaradi strmega in visečega začetka pa nosi ekskluziven predznak.

Dostopi v Povnovo dolino so trije: 1. Na skrajni levi (vzhodni) strani pregrade je ozek kamin-lašta, ki je večinoma mokra, zato je smer preplezljiva le pozimi v dobrem ledu (90°, večina 50-70°, nepriporočljivo). 2. Čez desni rob pregrade: v skrajno desnem kotu pregrade pred macesnovim kucljem teče proti levi navzgor strma, krušljiva lašta z visečim rušjem, ki ti pomaga pri »plezanju« (II, nepriporočljivo). 3. Je normalni dostop (I-II, tudi sestop): desno od poraščenega kuclja na desni (zahodni) strani pregrade teče proti levi navzgor večino leta mokra in mahovnata lašta v stiku med vzhodno steno severozahodnega grebena in poraščenimi zelo strmimi vesinami desno (zahodno) od Povnove doline. Gor po lašti in levo (vzhodno) po polici na raven svet nad pregrado Povnove doline.

Opis: Od ravnega dela grebena južno od **85. Velikega (Jezerskega) vrha** (1696 m) proti jugu. Najprej je pot lahka, višje pa je strma izpostavljena stopnja, ki jo preplezaš po desni strani (III, k). Po grebenu in policah na zahodni strani grebena netežavno do **86. Škrbine med Kočnama** (I-II, tri do štiri ure). Vmes preplezaš še neimenovani vrh (1872 m), **87. Kljuko** (2137 m), **88. Oltarje**, **89. Na Križu** (2484 m), predvrh (2467 m) in na vrh **90. Kokrske Kočne** (2520 m). S škrbine (možnost za umik) po Povnovi dolini dol (30-40°), vmes na sredini je krajši skok, levo (zahodno) pred skalno pregrado na prehod nad ravnico **91. Podni** (Makekovo Kočno). Na začetku prehoda lahko uporabiš macesen za spust, nižje pa moraš poplezati (prehod je dolg okoli sedemdeset metrov in dostikrat moker in mahovnat, II, slaba možnost varovanja). Ura in pol. V Povnovi dolini popazi na ledeniške razpoke, robne in krajne zevi, snežne in druge razmere.

Možnosti za umik: Z grebena lahko v območju Kljuke sestopiš (zahodno) po pobočjih Pod Kljuko v dolino Kokre. Po melnatih strmih drnastih policah in stopnjah do gozda nižje in po gozdnem brezpotju v dolino Kokre (I, ZZ, ura in pol do dve, nepriporočljivo po piščevi izkušnji). Pot najdeš, če jo, šele pod 1200 metri. Drugi umik je s škrbine med Kokrsko in Jezersko Kočno po označeni poti ali na Jezersko (zahtevno, več kot tri ure) ali na južno stran (Suhadolnik, zelo zahtevno, predvsem pod Spodnjimi Dolci v območju Grdega grabna. Varovala so slaba, potrgana ali razbita, dve uri).

Sestop je že vključen v opis (razen na jug, glej naprej). Oglej si tudi pri možnostih za umik. Če so v Povnovi dolini slabe razmere, svetujem umik po označenih poteh ali nazaj po grebenu.

Sestop: Proti jugu z vrha Kokrske Kočne poteka najprej po strmem vzhodnem boku južnega grebena Kokrske Kočne, krene nižje levo v grapasto, melnato in pragasto južno pobočje in še nižje preči levo na Spodnje Dolce (Z-ZZ). Opomba: 1. Od Spodnjih Dolcev sta dve označeni poti: a) na Kokrsko sedlo čez Ovnov čir (srednje zahtevno do zahtevno, mestoma viseče in malo izpostavljeno, dve uri in pol), b) čez Grdi graben v dolino nad Taško (zelo zahtevno, viseče in izpostavljeno, varoval je malo in so večinoma potrgana, tvegana prečenja po skrotastih in travnatih pobočjih, do Suhadolnika tri ure,

nepriporočljivo), c) mimo Bivaka v Kočni (opis si oglej v opombi 2), d) Z vrha na sever (sestop po Kremžarjevi poti) na vrh Jezerske Kočne in po zelo zahtevni označeni zavarovani poti do Češke kočice (dve uri in pol).

Primeren čas je malo mešan. Za Povnovo dolino poznozimski ali zgodnje-spomladanski, za greben poletni. Najdi ugodnega, upoštevaj plazove in slabe (poletne ali zimske) razmere v Povnovi dolini (za pojasnilo ti povem, da je celo tak mojster, kot je Davo Karničar, že obračal, jaz tudi), pozimi pa je v grebenu strma stopnja kar zoprna.

Opomba: 1. Malo pred Spodnjimi Dolci je lahek, toda viseč brezpoten prehod na Bivak pod Kočno, 1952 m. 2. Brezpoten sestop naravnost od Bivaka pod Kočno: od bivaka dol, desno in čez strmo stopnjo desno na police-pobočja pod ostenja Jezerske in Kokrske Kočne. Dolgo prečenje pod njo zahodno po visečem poličastem svetu, kjer prekoračiš tri grebenčke in po grapastem, gozdnatem svetu Plesme sestopiš na Suhi dol (pod Bivakom zelo do izredno zahtevno, pod steno zahtevno, redko zelo zahtevno, v območju Plesme manj zahtevno do zahtevno, ura in pol; če zadaneš prave prehode, manj tvegano kot označena pot čez Grdi graben, nepriporočljivo). Drugi Veliki vrhovi so: Košutni, Medvodji, Robanov, Struški, Pavličev, Draški, Begunjski, Polovniški in Snežni. Drugi Oltarji so v grebenih: Šmihelovec–Špičica in Grebenu (Ložke stene) in seveda martuljška.

XX. JUŽNA STRAN KOKRSKE KOČNE

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Malo hojeno in tu opisano območje južno in zahodno pod Kokrsko Kočno (delno tudi pod Jezersko Kočno) spada med tista, kjer ni uradnih poti. So le kolovozi, gozdne ceste, lovske poti, steze, ki jih občasno uporabljajo alpinisti in brezpotniki, ter gamsje in divjadje stečine. Od Suhlega dola se z juga dviga gozdnato, večinoma smrekasto pobočje Plesme na vzhodu in Strme Zelenice (drugo ime je Zgornji travnik) na zahodu (severno od kmetije Suhadolnik) do južnega ostenja Kokrske in Jezerske Kočne. To ostenje nima jasne ločnice med vrhovoma in se pne do vrha grebena med njima s stenami (rdeča stena-Krvava peč), vesinami in dvema grebenoma. Eden je jugojugovzhodni in se začne zahodno od Bivaka v Kočni, drugi je južni z vstopom med Plesmo in Strmimi Zelenicami. Jugojugozahodni greben se začne s Stare Povšne in se čez vrh Malih (Kokrskih) Vratc (1973 m) povzpne na vrh Na Križu. Zelo dobra poveza-va z zahodno stranjo, planoto pod severozahodnim grebenom Kokrske Kočne je gozdna cesta z Jezerskega na Povšnarjevo planino (okoli 6,5 km). Južno od nje je Stara Povšna (1,8 km). Skoraj do tja pelje iz doline Kokre pri zaselku Spodnje Fužine tudi pogojno prevozna gozdna cesta. Od Povšnarja v Zgornji Kokri do zahodne planote je mogoč pristop po stezi. Povezava Povšnarjeva dolina–Stara Povšna je po gozdni poti. Skala na grebenih je mestoma dobra, večinoma pa naložena in pogojno solidna. Vzponi po grebenih so klasika: izogibaj se žandarjev, preči po policah, poišči najlažjo pot, ki si jo začrtaš od spodaj.

Svet pod grebeni, predvsem na zahodni, bolj položni strain, je navdušujoč za planinske in gozdne romantike, ki se ne ustrašijo brezpotja, in je večinoma lahko prehoden, če le ne rineš v strmino, najdejo pa se tudi lovske poti.

Primeren čas je večinoma poletje ali zgodnja jesen. Za nekatere dostope, sestepe in plezalne vzpone zima.

Svet pod Kokrsko Kočno, nekoliko manj pod Jezersko, je (kot) ustvarjen za posebno vrsto planincev plezalcev, za tiste, ki se ne ustrašijo lomastenja, hoje po skoraj deviških gorskih gozdovih in plezanja po naloženih grebenih, kjer najdeš prvobitne gredine, lašte, stopnje in druge grebenske razčlembе. K takemu napredovanju spadajo gosta listnata podlaga, strmi nedotaknjeni prehodi, gamsje stečine, zanesljivo se najde rušje, negotovo plezanje in za tak svet mi nikoli ni bilo dosti. Zato

5. Greben Obljak-Pihavec. Pred njim Vrh Osojnika.

6. Srednji Pelc s Pinje.

sem se obrnil na Miš(k)a (Tomaža Jamnika), ki je prehodil in spoznal brezpotno gozdno divjino, preplezal grebene in mi posredoval informacije. Po njegovem pripovedovanju se moraš skozi gozd prebiti po svoji najboljši intuiciji, poti so ali pa jih ni, grebene nad njimi pa je večinoma soliral in naj ne bi bili zelo težavni: okoli III. težavnostne stopnje, če se izogibaš težavam. Seveda je bil Miško takrat v vrhunski plezalski formi in njegovo pričevanje obravnavaj z določeno distanco časa (spominov): vsi prvoprstopniki in plezalci se spominjajo svojih vzponov kot nečesa lepega in lahkotnega. V opisu naprej (spodaj) si boš moral nižje pač začrtati linijo vzpona, ravnati skoraj kot prvoprstopnik in se držati grebenske rezi. Veljavnega pravila ni, so le: napreduj tam, kjer je najlažje, obvozi so nujna, če boš plezal več kot IV., si že zunaj smeri, seveda pa so grebeni skoraj deviški. Izhodišči sta dve: Suhadolnik in Povšnar. Prvo je primerno za jugojugovzhodni in jugovzhodni greben Kokrske Kočne, drugo: od Povšnarja (planine Stara Povšna) pa za južni in jugojugozahodni greben. Skala je po Miškovem pričevanju kompaktna, kar zopet vzemi z rezervo: res je južna, kar ponavadi pomeni spranost in trdnost, ki je bila v letih okoli 1960, v sedanjih časih pa je žveplasto in drugače onesnaženo ozračje verjetno že prispevalo svoje, zato pričakuj »mine« in se jim izogni.

92. Južni greben Kokrske Kočne (stena).

III-II (mestoma IV), 700 m, 3-4 h.

Izhodišči sta dve: 1. Suhadolnik (parkirišče), 2. Povšnar (Zgornja Kokra).

Pristop: Pri obeh izhodiščih po gozdnih stezah in brezpotju do vstopa v greben. Najlažjega pristopa, niti vstopa ni, na vsakem boš naletel na »zanimivost«.

Možnosti za umik: Edina je po smeri nazaj.

Opis: Plezaje v območju grebenske rezi gor do vrha.

Sestop: a) Z vrha Kokrske Kočne po označeni poti na Spodnje Dolce, mimo bivaka, pod ostenjem zahodno in po treh nakazanih grebenčkih skozi strm gozd do označene poti Kokrsko sedlo-Suhadolnik. b) Po severozahodnem grebenu na Oltarje in po zahodnem pobočju na planotast svet, kjer, če imaš dober nos, najdeš pot in po njej v dolino Kokre, če ga nimaš, pač brezpotno v dolino.

Opomba: Sestop na Jezersko je zelo dolg; ali čez Jezersko Kočno in po Kremžarjevi poti ali po celem severozahodnem grebenu na Veliki Jezerski vrh in naprej.

93. Jugojugozahodni greben Kokrske Kočne (na vrh Na Križu 2484 m). III, 800 m, 3-4 h.

Izhodišče: Stara Povšna (planina). Do nje od Povšnarja (Zgornja Kokra) po stezi, 45'.

Pristop je večinoma brezpoten do zahodnega podnožja grebena.

Zaključek je na vrhu Na Križu.

Možnosti za umik: Po smeri nazaj.

Zemljepisna lega: Z vrha Na križu na severozahodnem grebenu Kokrske Kočne se spušča na zahod greben z vrhom Mala Kokrska vratca, ki se konča na planoti nad dolino Kokre. Na njej sta Povšnarjeva planina na severu in Stara Povšna južno.

Opis: Plezaje v območju grebenske rezi gor čez Mala (Kokrska) vratca (1973 m) do vrha.

Sestop: a) Vzpon na vrh Kokrske Kočne (naprej glej južni greben sestop a). b) Glej južni greben - sestop b).

94. Jugojugovzhodni greben Kokrske Kočne. III-II, 600 m, 2-3 h.

Izhodišče: Bivak v Kočni (1962 m).

Pristop: S Taške čez Grdi graben na Spodnje Dolce (glej Kokrska Kočna, sestop: b), tudi c).

Možnost za umik: Je ni (po smeri nazaj?).

Zemljepisna lega in značilnosti: Zahodno od Bivaka v Kočni se do vrha Korskke Kočne pne ne preveč zahteven plezalni, toda naložen greben. Skala je po pričevanju Tomaža Jamnika kompaktna, vendar previdnost v takem svetu nikoli ni odveč.

Opis: Od Bivaka v Kočni prečnica zahodno (levo) pod podnožje grebena. V območju grebena plezaje gor na vrh.

Sestop: Po označeni poti na Spodnje Dolce in naprej (glej južni greben Korskke Kočne).

Opomba: Podatke o grebenih na južni strani mi je posredoval Tomaž Jamnik - Mišo.

XXI. JEZERSKO SEDLO–MALINŠEK (Zeleni vrh)–GOLI VRH–MALA BABA–VELIKA BABA

Jezerski vrh (sedlo) 1218 m–Malinšek (Zeleni vrh) 1622 m–Goli vrh 1787 m–Jenkova planina 1495 m–Mala Baba 2018 m–Velika (Jezerska) Baba 2127 m–škrbina 1989 m–Ledinski vrh 2108 m–Jezersko sedlo 2034 m.

Lahko do zelo zahtevno, brezpotje do Golega vrha in označena pot do Jezerskega sedla, 1759 m + 15 %, 6,2 km, 5 h 30'.

Ena tistih grebenskih poti, kjer kombiniraš brezpotje z označeno potjo brez občutja velikega grebena. Mnenja o njegovi lepoti in vrednosti so različna. Za nekatere je lep in vreden, za druge pa: No, hm, tam sem že hodil ... Verjetno je primeren za razglednike, ti bodo zanesljivo našli zadovoljstvo ob pogledih na severne stene Škute in Dolgega hrbta, pa tudi na koroško stran, ljubitelji jeklenic bodo užili (va)li strm sestop mimo Popka, brezpotniki se bodo napotili na graničarsko pot, planinci bodo prehodili kar dolgovezno pot, estetom bo nekaj manjkalo, za romantike bo zadoščala Jenkova planina, plezalci bodo po njem sestopili, vsi pa se bodo strinjali: jezerjanski greben je nekaj posebnega. Ali v pozitivno ali v zavračajočo (odbijajočo) stran, to je pa že odvisno od vsakega posebej.

Izhodišče: Jezersko sedlo (1218 m, vrh).

Možnosti za umik: Z Malinška zahodno po neoznačeni poti na tretjo serpentinasto ceste Jezersko–Jezersko sedlo. Z Jenkove planine po označeni poti na Ravensko Kočno.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben med Ravensko Kočno na zahodni strani in Belsko Kočno na vzhodni se dviga s severa od Jezerskega sedla (mejnega prehoda) do drugega Jezerskega sedla na jugu s petimi (glavnimi) vrhovi. Severni del do Jenkove planine je poraščen, gozdnat in travnat z opuščeno graničarsko potjo, južni del je gol z označeno potjo, rušjem, travami in pečino. Slednja je apnenec, ki je nižje skrotast, se pa najdejo tudi lepi odseki in čvrsta skala, kot na primer na zahodni strani Velike Babe, kjer je zelo obiskana Nova Centralna smer s 70 svedrovci in s plastmi zglajene, čvrste kamnine z naklonino tudi do sedemdeset stopinj. Zavaran pot po vrhu ni po rezi, mestoma že, in je speljana v skladu z varnostjo pohodnikov in po naravnih prehodih. Pravoverno prečenje po rezi še čaka prvopristopnike, ki pa bodo verjetno precej tvegali čez severno stran Ledinskega vrha. Pozimi so zelo obiskane grape in ledeni slapovi. Pohodnikov ni veliko, saj večina planincev raje usmeri svojo pozornost k višjim ciljem, ki se bleščijo južno. V glavni sezoni je primerno izhodišče Koča na Vadinah, zunaj nje pa ima tudi zimsko sobo. Botanično je zanimiva Jenkova planina.

Opis: Z Jezerskega vrha (sedlo, 1218 m) brezpotno takoj za gostilno po mejigraničarski poti-preseki na vrh **95. Malinšek** (Zeleni vrh, 1622 m, L, 1 h 30'). Spusti na sedlo in na izginjajočo grebensko stezo, izogibajoč se skali levo na trave ter na **96. Goli vrh** (1787 m, MZ, 45', stik z označeno potjo, možnost za umik). Spust po markirani poti na Jenkovo planino (1495 m, L, 20') in naprej

na vrhova **97. Mala Baba** (2018 m, MZ, 1 h) in **98. Velika Baba** (2127 m, Z, 45'). Sestop mimo **99. Popka** (značilna skala na grebenu) v škrbino (ZZ, zavarovano, jeklenice, možnost za sestop, umik na Vadine domačini odsvetujejo zaradi padajočega kamenja). Lepše in bolj varno je pod Ledinskim vrhom po avstrijski strani na Jezersko sedlo (2034 m, MZ, 1h).

Sestop: Po označeni poti na Vadine (koča, 1700 m, L, 45') in v Ravensko Kočno.

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Ime Jezersko sedlo se omenja dvakrat (tudi uradno). Druga Velika Baba je lepenska.

XXII. KALŠKI GREBEN (2224 m)

Krvavec 1853 m–Razor (Krvavški, sedlo) 1809 m–Veliki Zvoh 1971 m–Jež–neimenovani vrh 1965 m–Vrh Korena 1999 m–Škrbina (Kalška) 1870 m–Kalški Greben 2224 m–neimenovani vrh 2038 m–Kalška gora (Velika 2058, Mala 2019 m)–Kokrsko sedlo (Cojzova koča) 1793 m.

Označena zavarovana pot. Zahtevnost: lahko, zahtevno do zelo zahtevno. Višinska razlika: 415 m, celotni greben 1100 m, 13 km, 4-5 h.

Greben z zelo civilizacijskim začetkom (žičnica, vikendi, gostišča, ceste, televizijski stolp, reklamne table ...) do Velikega Zvoha, precej romantičnim okoljem okoli Škrbine, napeto grebensko potjo in srednje izpostavljenim zaključkom. Kar razgleden, vendar brez bleska velikega grebena. Manjka mu navdušujoča grebenska rez, saj se ji pot večinoma izogiba. Malo levo, malo desno, vmes je nekaj širnih pobočij, bolj planot, kjer planinski romantik najde mehke trave, zadnji (severni) je že bolj za planince, ki jih izziv privlači in uživajo v napeti hoji, manj v plezanju. Kljub tej opredelitvi je eno mesto kar pravo. To je navpična dobro zavarovana stopnja, kje je, boš ugotovil na poti (nekje okoli vrha Kalškega grebena) in dela pot mikavno, tudi samopotrditveno, vesine in prečenja pa tudi. Mene osebno greben srednje navdušuje, manj privlači in spomini nanj so v tem smislu: prehodil sem ga.

Izhodišče: Krvavec (spodnja postaja žičnice, 1491 m, do tja z žičnico ali s terenskim vozilom čez Ambroža).

Pristop po smučišču gor na vrh Krvavca (45').

Zaključek na Kokrskem sedlu.

Možnosti za umik: S (Kalške) Škrbine po označeni poti v dolino Kokre. Druge možnosti so brezpotne ali po lovskih poteh. Ne dajem opisa.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Kalški greben v širšem pomenu je grebenska planinska pot, tudi greben (zemljepisno) od Krvavca do Kokrskega sedla, v ožjem pa samo greben od vrha Kalškega Grebena do Kalške gore. Pot je v večini grebenska, najdejo se pa tudi ravnice, pašniki in manjše planote. Nahaja se med dolinama Kamniške Bistrice na vzhodu in dolino Kokre na zahodu. Iz obeh dolin se dvigajo proti grebenu gozdната pobočja, ki so večinoma kar strma in se planotasto končujejo pod vršnimi vesinami grebena. Zračne črte pobočij do grebena je od pet do sedem kilometrov. Nekatera so manj strma, nekatera bolj, na splošno velja, da je zahodna stran bolj in vzhodna manj in prehodov ni dosti. Še največ jih je na pašnike planin Košutne in Dolgih njiv, pa tudi lovska pot od Žagane peči do lovske bajte pri Pisanem turnu je nekakšen (neoznačen) pristop, ki nad lovsko bajto preide v podasto, planotasto brezpotje čez Ovčarijo. Brezpotje v tem primeru vzemi kot pot, ki je mestoma dobro vidna, višje se pa izgublja na podih. Os grebena je sever-jug in je dolga 13 km. Točke grebena oziroma grebenske poti so opisane zgoraj, vendar pa se predvsem vzhodno od njega še nahajajo sekundarni, samostojni vrhovi, od juga proti severu: (Krvavški) Dedec 1575 m, Košutna 1974 m, Kompotela 1989 m, Mokrica 1853 m, Jer-

manov turn 1951 m, Kalški turn 1652 m, Čmaževski turn 1609 m in Zob Kalške gore 1911 m. Pod grebenom na isti, vzhodni strani sta planini Košutna in Koren na južnem koncu, na sredini je raven, travnat svet okoli mlake Krvava (Rdeča) lokev, naprej proti severu pa skalnato planotast Kalce in Ovčarija. Na tem območju so Medvedja jama, Kovačnica in Velb. Kalški greben in Kalška gora imata na vzhodni strani steno, bolj ostenje, ki privlači predvsem kamniške alpiniste. Na zahodni strani grebena ni take zemljepisne pestrosti: začne se s Tiho dolino, ki je zelo civilizirana, potem je greben, ki se z glavnega spušča v dolino Kokre z vrhovi Gradišče 1697 m in Turna 1216 m, naprej je dolina Roblekov kot, ki je čez Lojtro dostop na planino Dolga njiva, do Suhlega dola pa je samo še predel V robah in Neškarjev plaz. Skala na grebenu je pretežno trden apnenec, večinoma belo sive barve, na nekaterih mestih obarvan tudi rumeno rjavo, posebno na zahodnem sestopu s Kalške gore. Trave, rože in redko rušje se nahajajo na južni polovici grebena, kjer sta posebnost škrlatni luk in kamniška murka, na severni pa manj.

Opis: Od Doma na Gospincu (1491 m) po smučišču na vrh Krvavca (L, 1853 m, 45'), spust na Razor (sedlce 1809 m) in po grebenski rezi na **100. Veliki Zvoh** (1971 m, L, 30') in čez **101. Ježa**, neimenovani vrh do (Kalške) **Škrbine** (1870 m, 1 h, lep del). **102. Vrh Korena** je nekaj minut stran od poti). Malo za najnižjo točko je razcep: levo je za grebensko pot, desno za lažjo, tudi manj privlačno, obe sta za Kalško goro. Levo in po najprej na začetku lahki poti, ki se kmalu postavi pokonci in čez lepo z jeklenicami zavarovano stopnjo **103. Kalškega grebena** (2224 m) in neimenovanega vrha grebensko do sedelčka pred **104. Kalško goro** (2058 m, ZZ-Z, odcep sestopa) in še pet do deset minut na vrh. Nazaj do odcepa sestopa (sestopa sta dva, drži se označenega) in po zahodni strani strmo na melnato pobočje, ki ga prečiš do Cojzove koče (1793 m, Z-ZZ, 2 h).

Sestop: Od Cojzove koče po označenih poteh ali v Kamniško Bistrico (2,5 h) ali na Suhadolnik (1,5 h).

Primeren čas: Poletje in jesen do prvega snega.

Opomba: Greben se lahko prehodi tudi v nasprotni smeri. Druga Dedca sta Lučki in Kamniški. Drugi Velb je pod Železnim grabnom. Sestop s Kalške gore je srednje ali zelo tvegan, če je zapadlo že nekaj (malo) snega in na tej poti se sneg zelo hitro osreni in poleden. Brez zimske opreme izrazito nepriporočljivo. Mala Kalška gora in Zob Kalške gore nimata označene poti.

105. Pot čez Gamsov skret na Velike Pode.

Lahka do zelo zahtevna neoznačena, na gredini nezavarovana plezalna (II) pot, izpostavljena prečnica, strme trave pod Velikimi podi, tri do tri ure in pol (do Gamsovega skreta dve do dve uri in pol, na Velike Pode še ena ura). Glej opombo in opozorilo.

Opis: Od Doma v Kamniški Bistrici ali po gozdni cesti (z avtom) ali označeni (peš) poti do prvega križpotja (cesta proti žičnici), pri drugem (desno proti Jermanci) po levi gozdni cesti mimo Žagane peči do spodnje postaje tovarne žičnice za Kokrsko sedlo (Pod Trato, parkirišče). Še dvesto metrov naprej po slabšem kolovozu do travnate ravnice (Konec, parkirišče). Razpotje dveh poti: desno (vzhodno) za Čez Žmavcarje, naravnost (proti severu) za Čez Gamsov skret. Po slednji tristo metrov, desno po serpentinah v nizek gozd na melišču, gor in levo čez grapo-melišče v gozd na levi. Po serpentinasti gozdni poti gor trideset minut do gredine in vodoravno do Malega Hudega grabna, čezenj in po vzpenjajoči se prečnici do trav (Trate) desno. Po travnatem pobočju gor, do grape in po njenem levem robu skoraj do konca (do skal na levi strani), dokler ne ujameš poti levo (desno je slabo viden odcep za Veliki greben) do vznožja stene Kogla (naravnost navzgor po grapi-melišču tudi vodi pot, od konca grape-melišča je zelo strm, s klini redko zavarovan in nepriporočljiv pristop na Velike Pode). Ko prideš do stene, še malo gor in desno po gredini mimo Gamsovega skreta (gredina ima niše, v katerih

vedrijo gamsi, in po bobkih ima to mesto tako ime) najprej po levi strani, na sredini blizu roba in na koncu blizu stene do konca gredine-pomola (II, 60 m). Po izpostavljeni osem do deset metrov dolgi travnati polici (MT) do trav, višje do rušja in po nakazani grapici-pobočju levo navzgor čez strme trave na Velike Pode.

Opomba: Pot je dobro shojena, utrta in vidna do gredine, gredina je skalnata, sledovi gume in stopov so slabše vidni, prečnica je shojena, na pobočju pod Velikimi Podi je več slabše vidnih poti. Če greš peš iz Kamniške Bistrice, dodaj času tri četrt do eno uro. Za gredino in za travnato prečnico sta priporočljiva spremstvo veččega alpinista in varovanje.

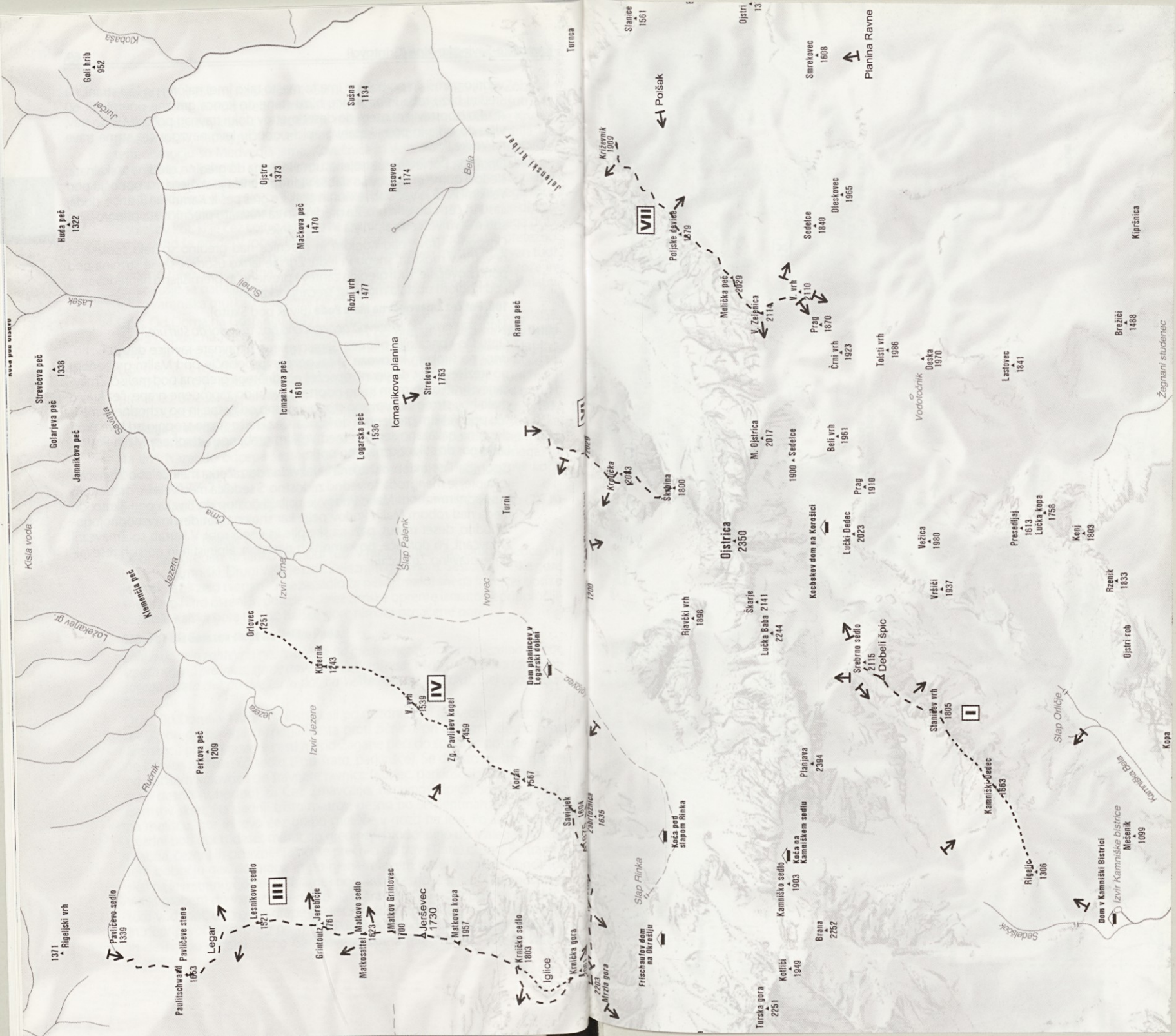
Opozorilo: Trave nad Koglom in prečnica nad gredino so zelo spolzke in nevarne v mokroti, snegu in ledu. Zdrs je lahko usoden, saj se strmina pod potjo povečuje. Tudi gredina zahteva previdno in premišljeno napredovanje. Pod Koglom obstaja možnost srečanja s kačami.

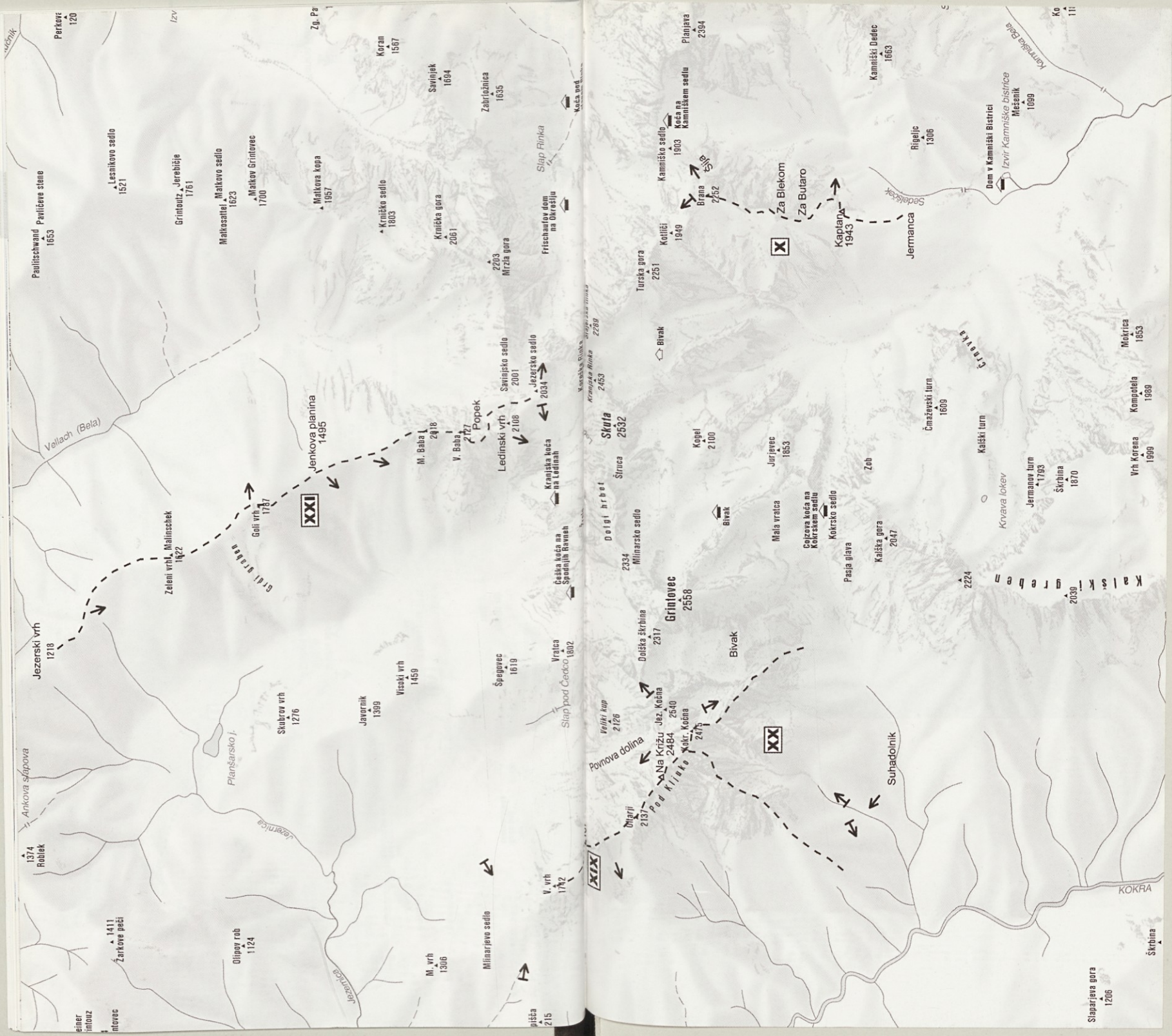
106. Pot čez Žmavcarje na Male Pode (Bivak pod Skuto).

Manj zahtevna do zahtevna neoznačena pot, tri in pol do štiri ure.

Opis: Do Konca glej pot čez Gamsov skret. S travnate ravnice desno (vzhodno) po širokem kolovozu, skozi gozdnato pobočje pod Malim grebenom po stezi levo gor, dokler ne dosežeš gozdnatega grebena pod melišči Žmavcarjev. Kratko po njem in po odprtem svetu do zaprodene grape, čez krajšo malo bolj strmo zavarovano stopnjo desno od grape in po vzhodnem melišču pod Velikim grebenom do konca. Čez krajšo strmo stopnjo od leve proti desni na nakazano sedelce med Velikim grebenom in robom Malih Podov. Lažje gor do stika z označeno potjo.

Opomba: Pot je dobro shojena in razvidna do začetka melišča pod Žmavcarji. Naprej je manj, toda še vedno zadostno. S sedelca med Velikim grebenom in spodnjim robom Malih Podov je najlažji dostop do Bivaka pod Skuto: do njega nad robom Malih Podov pelje kar shojena pot desno (vzhodnojugovzhodno, deset minut, pazi na škraplje in viseči rob). V kartah so Žmavcarji Žmavcarji. Po domače, po kamniških plezalcih, alpinistih in gorskih reševalcih je pravilno Žmavcarji.

KARAVANKE

Karavanke, sončni greben in meja med dolinami, ravnmi na južni gorenjski in severni koroški strain, so za pohodnika, tudi planinca, eden najbolj zadovoljujočih ciljev v Sloveniji. Nekateri bodo dejali, da ne dajejo vzvišenih občutij, kot recimo kakšen martuljski vrh, da jim manjka gorniško dejanje kot na grebenih Slemenova špica–Škratica ali vsaj Debela peč–Tosc, vendar je moja trditev jasna: na Karavankah najdeš tisto, kar drugim vrhom manjka. So sončna pot, nimajo ne morečih občutkov ozkih alpskih dolin ne grozečih skal nad tabo, narava je odprta, širnost je pravilo, zelo redko nastopajo težavni prehodi na označenih poteh, na brezpotnih pač, na nižjih delih so pašniki in gozd izjemno zapeljivi, višje na grebenih isto, tam so tudi skale, še vedno vabeče, trave kličejo k postanku, skoraj na vsej poti se počutiš, kot da si na vrhu, žal se nekajkrat greben prekine (okoli Jezerskega), če hočeš celega opraviti po grebenski rezi, moraš biti hudimano trmast brezpotnik, poti niso zdrasane, ponekod tudi, mela in skrotja je malo, nekateri koščki so za dušo, poišči jih sam, v knjigi bo samo kratak namig. In na koncu: še nihče ni potožil, da so ga Karavanke razočarale. Kje so njeni čari, prepustim vsakomur posebej, saj ima vsak obiskovalec svoje lepote kriterije, nekaj po mojem izboru jih je opisanih. Še majhen nasvet: nikar ne išči velikih dosežkov, ne bolne samopodreditve. Poišči preprosto veselje do gibanja, odnosa do narave, do širne razglednosti grebena in s tem povezano doživljanje.

Nastanek Karavank je povezan s Periadriatskim lineamentom, ki loči Južne Alpe od Centralnih in Vzhodnih Alp. Karavanke se delijo na Južne in Severne (Peca, Uršlja gora), zgrajene pa so iz magmatskih in metamorfni, različno odpornih kamnin (v resnici poišči podatke o bolj zapleteni zgradbi v znanstvenih publikacijah). Zračne črte od Tromeje do Pece je 85 kilometrov, kar pomeni v resnici okoli 140 kilometrov. Poti so večinoma lahke do manj zahtevne, tečejo po vrhu, največkrat po južni strani, pretežno so travnate, nižje je ponosno drevje in rože, so grebenske v klasičnem pomenu, kar pomeni, da se grebenski rezi izogibajo in te vodijo po najlažjih prehodih, mestoma tudi precej nižje. Nekateri predeli so brezpotni, kar tu pomeni: poti so, če ne lovske, pa vsaj graničarske, le da niso označene zaradi meje, kjer mejaši niso radi videvali domačinov, kaj šele planincev. Nastopajo pa tudi plezalni grebeni, oziroma grebeni, kjer je potrebno alpinistično znanje. Celega grebena v enem zamahu ni opravil še nihče, zato si obiskovanje načrtaj po delih in ga obišči v najprimernejšem letnem času, ki so tudi zelo različni. Golico boš seveda obiskal takrat, ko cvetijo narcise, Stol jesen, Trupejevo poldne, Struško in Dovško Babo pozimi, ko zapade pršič na prvi sneg in je turna smuka nepredstavljiva, Košuto boš združil z družinskim izletom in sončenjem spomladi, kot tudi Virnikov Grintovec, Olševo pa zopet ob času rož. Ture so lahko eno- ali večdnevne. Koč ni prav dosti, edina prava je na Stolu, vse druge so nižje, zato so večdnevne ture prej izjema kot pravilo, zanje pa velja: s seboj vzemi kuhalnik in spalko in se pojdi prvobitni alpinizem. Večina planincev se odloči za enodnevne s skokom na vrh in povratkom na izhodišče. Daljša grebenska prečenja postrežejo z logističnimi zapleti, pri katerih potrebuješ »taksista«, ki te pobere na drugem koncu, in veliko zalogo vode. Zato Karavanke niso tako zelo priljubljene, kot bi si zaslužile, svoje pa prispeva še geološka zgradba, saj je na grebenu malo izvirov, več jih je nižje, a niso daleč stran. Greben poteka na nadmorski višini nad 1400 metri s številnimi vrhovi. Njihova skupna vsota je več kakor šestdeset imenovanih in še približno toliko je neimenovanih. Razglednost je pač takšna, kot jo lahko da ločnica; na ravnice nižje in oddaljene gorske skupine, nepredstavljiva je s poti Koren–Jepca, ponavadi je v zraku še čad, vendar pa je največkrat bližnja okolica izvrstno nadomestilo. Nekateri odseki so izjemno privlačni, drugi pa tvegani. Po mojem mnenju so res vredni obiska: Koren–Jepca, Veliki Košutni vrh–Mala Košuta, (Goliška) Suha s Struško in Olševa, srednje privlačni so: Jepca–Golica, Medvedjak–Veliki Stol, Pavličevo sedlo–Obli vrh, manj pa Peč–Koren, Stol–Ljubelj, Ljubelj–Veliki Košutni vrh in Plešivec–Jezerski vrh. Podrobnejšega opisa posameznih vrhov, dostopov, sestopov in drugega, kot pri Grintovcih in Julijcih, v knjigi ni, v nekaterih poglavjih tudi ni zemljepisne lege, posebnosti, zanimivosti in značilnosti, je le greben, so pa možnosti za umik, kar je pravzaprav isto. Kje boš dostopil in sestopil, prepustim tebi, izberi si cilj, izhodišče in preštudiraj turo, v opisih imaš več možnosti, poudarek je na grebenski poti, privlačnosti in turi, ki, če je ne opraviš v celoti, izgubi na lepoti. Pri tem mi je pomagal Filip Bence – Tačrn,

pa Janez Kunstelj, Miro Pogačnik, Drejc Karničar, Mitja Peternel, ki kot domačini in člani GRS vsekakor bolje poznajo mikrolokacijo Karavank kot jaz, pa še skladamo se v pojmovanju planinstva, estetike, varnosti in smo se že vsi znebili zakompleksanega občutja velikih dosežkov. Kljub njihovi pomoči pa sem devetnajst dvajsetin grebena prehodil sam, večinoma po rezi, in ugotovil, da brezpotja v Karavankih ni, tam, kjer pa je, je izrazito neprijetno in zelo nepriporočljivo. Kje so ta mesta, boš razbral iz vsakega poglavja posebej, velika večina grebena je prehodna po rezi in za nameček še izrazito mikavna in zadovoljujoča.

Navodila in napotki: Opis Karavank poteka od zahoda proti vzhodu! Če želiš prehoditi turo v nasprotni smeri, »beri« od konca nazaj.

Podatki za turo, ki jih moraš vedeti, so: izhodišče (največkrat praviloma dostopno z avtom), pristop na začetek ture, tura (opis) in sestop. Poiščeš jih v knjigi in sestaviš logistiko (izlet). Sestopi v posameznem poglavju so, če jih ni, jih poišči v naslednjem ali prejšnjem poglavju pod: izhodišče in pristop. Višinska razlika je podana takoj na začetku za cel odsek – turo (od prve do zadnje kote, brez pristopa in sestopa), za posamezne dele si jo izračunaj sam po podatkih (višine so pri vseh vrhovih, sedlih in izhodiščih), za celotno turo prištej še dostop in sestop, isto velja za čas. Morda te bo pritegnil še moj opis v poševnem tisku.

Pomembno je poznati še mikrolokacijo in različne možnosti (najdi v opisih, pristopih, sestopih, možnostih za umik, geografski legi in po karti).

XXIII. PEČ–PETELINJEK–KOREN

Po slovenski strani označena pot in večinoma brezpotje, lahko do manj zahtevno, 570 m, 3,5 km, 2h, na avstrijski strani je označena pot, 2 h.

Peč 1508 m–Petelinjek 1556 m–Koren 1073 m.

Sredogorski svet, smreke in gorjanski pašniki od Peči do Korena. Širok hrbet do Koče na Tromeji, do tja je označena pot, širne travnate planjave (smučišče) na Sovški planini pred Petelinjekom, do Petelinjeka lahka neoznačena steza, grebenska rez naprej do Korena je poraščena, brezpotna in težko prehodna, pod njo je na slovenski strani traktorski kolovoz, lovska steza in nekaj brezpotja, zapleten in nerazviden je brezpoten prehod na Koren. Nepriporočljivo, razen za usposobljene ljubitelje gozdno-gorskega brezpotja. Če ne najdeš najlažje poti, se ti lahko na poti postavijo zelo strme pečine. Za boljšo ponazoritev: zgornjesavska GRS je na tem območju imela že nekaj iskalnih akcij. Na avstrijski strani grebena je označena pot.

107. Peč (1508 m, Tromeja, Sovška planina).

Izhodišče: a) Rateče (865 m), b) Pri Jalnu (Žaga, manj kot kilometer naprej zahodno od italijanske meje).

Pristop: a) Iz Rateč. Z avtom po spodobni gozdni cesti čez Suše in Na Trebižah do Koče na tromeji (7 km), lahko tudi peš ali z gorskim kolesom. b) Od Žage (Pri Jalnu) vodi označena planinska pot po italijanskem ozemlju na Peč (L, 2h).

Opis: Od Peči do Dreiländereck hütte lahka označena pot (Koča na tromeji 1423 m, 30'), naprej čez **108. Petelinjek** (1556 m, L, 15') in na slovenski strani večinoma pod grebenom neoznačeno naprej po izginjajočih poteh in gozdnih cestah, nekaj tudi brezpotno na sedlo Koren (1073 m, MZ-L, 1 h 30'). Verjetno je bolje po avstrijski strani po označeni poti (L, 1 h 30').

Zaključek je na mejnem prehodu Korensko sedlo (cesta).

Možnosti za umik ni. Če je potrebno, se vračaj po isti poti. Brezpotni umik z grebena na južno stran je grd, čeprav je na pobočjih gozdna cesta (ni povsod).

Opomba: Koča na tromeji ni oskrbovana vse leto. Tura se lahko opravi v nasprotni smeri.

XXIV. KOREN–BAVHA–TRUPEJEVO POLDNE–KRESIŠČE–SEDLIČ

Neoznačene steze in brezpotje, 15 vrhov, lahko do manj zahtevno, na delu vzhodno od Trupejevega poldna deloma zahtevno, 16 km + 10–15%, 2211 višinskih metrov, čas hoje po grebenski rezi na glavnem grebenu 9 h 30'.

Koren 1073 m–Jerebikovec (Korenski) 1656 m–Rekaršica 1554 m–Kamnati vrh 1658 m–Visoka Bavha 1650 m–Bavhica (sedlo) 1531 m–Nizka Bavha 1642 m–Grpišca 1677 m–Dolič (sedlo) 1612 m–Tamarča 1728 m–Vošca 1737 m–Vratca (sedlo) 1660 m–Zajčnik 1746 m–Blekova (sedlo) 1629 m–Znoternica 1691 m–Trupejevo poldne 1931 m–Ojstri vrh 1866 m–Maloško poldne 1828 m–Ojstra peč 1801 m (na severni strani grebena)–Kresišče 1839 m–Črni (Beški) vrh 1751 m–Sedlič (sedlo) 1438 m.

Greben, o katerim nisem imel nobenih podatkov. Znani so mi bili le tisti splošni iz karte: dolžina, vrhovi, višinska razlika, ne pa zahtevnost ali težavnost poti, možnosti za prenočevanje, voda, plezanje, prehodnost, čas in še kaj. Pa sem vzel v roke vodnik Stanko Klinar: Karavanke in si prebral poglavje Vzponi na vrhove. Našel sem malo uporabnega, ne časa hoje, ne zahtevnosti, ne ali je sploh pot za cel greben, (glej 194 č in 196 d). Potem sem si rekel: briga me za tak vodniček, šel bom po grebenski rezi od Korena do Sedliča, naj traja, kolikor traja, s seboj bom imel opremo za bivakiranje, klasično hribovsko in kuhalnik, pa še deset metrov vrvi za vsakprimer. In sem 25. aprila 2004 ob pol osmih zjutraj z zavidljivo težo na ramenih štartal s Korenskega sedla. Razmere so bile srednje primerne: temperatura 1°C, po grapah še sneg, grebeni po vrhu beli, upal sem, da bo prisojnost naredila svoje in bodo južna pobočja kopna.

Začetek mimo betonskega vodnjaka mi je zadal pomisleke; če bo tudi višje tako strmo in poledenelo, bom obrnil z Jerebikovca. Potem pa presenečenje. Z leve prihaja pot, podobna tisti na Črno goro, s Spodnjega Slemen na Olševo ali na Polšak, torej najlepše od najboljšega. Po njej nadaljujem do avstrijske gozdne ceste, kjer nadaljevanje ni več razvidno. Izberem brezpotno grebenko varianto in po preboju skozi mestoma zaraščeni gozd pridem na grebensko rez, kjer doživim drugo presenečenje. Grebenska gozdna rez je požagana, očiščena, malo shojena in na najožjem mestu široka vsaj dva metra s potjo, ki je ne zmanjka do Sedliča. Vraga, zakaj ni to omenjeno v vodničku? Morda slovenski pohodniški biser ni za širšo planinsko javnost. Jaz, Milenko Arnejšek - Prle z vso zavestjo in polno odgovornostjo trdim: pot od Jerebikovca do Kamnatega vrha spada med tri najlepše meni poznane grebenske poti v Sloveniji in tudi naprej do Vošče je le za odtenek grša (nadpovprečno lepa). Ves čas poteka po strogi grebenski rezi in mejniki so markacije, da bi pa podrobneje opisoval mehko podlago, razglede, čudovita drevesa, tudi precejšnjo nedotaknjenost, bom prepustil tebi, obiskovalcu. Ta romantika, bolj jasna pot, na kateri se ne moreš izgubiti, še bolje - tirnice te tudi enkrat do Sedliča ne izdajo, saj so obvozi od rezi (meje) le za meter ali dva stran. Da tam zaideš, moraš biti vsaj slep, zraven pa še od rojstva idiot. Zakaj ni označene poti ali vsaj opisa, bo zame večna uganka. Tako ti pa v svojem opisu ponujam »brezpotje« v superlativih. Taka pot, kot je Jerebikovec–Sedlič, je obveznost vsakega slovenskega planinca, tako vzvišenih in horizontalno bogatih razgledov ni nikjer drugje, tudi ne tako mehkih trav in planšarske idile, zraven pa doživljaš še hojo po kranjsko-koroški rezi. Razgled na gore na jugu sem še bolj podoživljal; glej, tam je Viš, Mangart s steno, Rateške Ponce, vsaj dvajsetkrat presmučan Jalovski ozebnik, severni raz Male Mojstrovke, Prisank, Špik, Martuljske Ponce, Široka peč, Oltarja z Oltarčkom, greben Kukova špica–Dovški križ..., vse te kuclje sem prehodil in preplezal po dolgem in počez. Perspektiva pa se je na šestnajstkilometrski poti zelo spreminjala. Takih vpogledov nisem pričakoval in vtisi so me globoko dojmili, morda so pa to samo spomini, kaj čem, starost se bliža in upam, da ne bo le pri spominih ostala, ampak bo podobna Uroševi (Župančič), ki sem ga trikrat pobral na štop, ko je pri osemdesetih leht še premagoval višave. In ta greben je kot nalašč za take, če ne cel, pa vsaj Vošca, Bavha ali Kamnati vrh, saj je eden

najbolj vzvišenih, če ne za telo, pa za dušo. In popolnoma vseeno je, ali si vrhunski alpinist ali le navadni pohodnik in ali si star ali mlad.

P. S.: Opreme za bivanje, kuhalnika in vrvil kljub obilici snega nisem uporabil.

Izhodišče je Korensko sedlo. Vzhodno od njega se že začne greben.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Območje med cesto Podkoren–Korensko sedlo in potokom Belca severno od Save Dolinke do glavnega grebena, kjer poteka meja z Avstrijo, po obliki spominja na pravokotnik s stranicama 12 km in 5 km, torej obsega 60 kvadratnih kilometrov in na njem je izjemno obilje poti; od starih graničarskih, gozdnih, pastirskih, gorskih in lovskih do gozdnih cest, ki večinoma vodijo do planin, nekatere pa celo do glavnega grebena do višine nad 1500 metri. Vendar pa za planinsko rabo so in niso. Težava je v tem, da na celem območju ni niti ene označene! Tako bi to območje lahko označil kot Karavanški Martuljek s to razliko, da zagat ni, le če si preveč vztrajen, lahko naletiš na zoprno zaraščeno brezpotje in izrazite orientacijske težave. Zelo zanimiva je kolesarska pot, ki pelje od Poljan (pred Korenskimi sedlom) do Železnice, lahko pa seveda kombiniraš kolesarsko turo z vzponom na Bavhico ali Blekovo. Cesta pripelje skoraj na vrh. Razgledi so enkratni, široki in zelo drugačni, kot si jih navajen s ceste. Na trenutke sem se že spraševal, ali sem v Švici ali v Himalaji. Ker se dolina ne vidi, so na obzorju samo vrhovi in teh je zelo zelo veliko. Najprej nižji karavanški, nato Julijski, tako Vzhodni kot Zahodni. Na zahodu je veriga vrhov od Montaža, Mangarta, Rateških Ponc, Jalovca, najmočnejši vtis pa dajo Mojstrovka, Prisank, greben Frdamane peči, Špik, Martuljske Ponce s Široko pečjo, ki sploh ni videti tako široka kot iz krnice Za Akom, Oltarji, Dovški križ, Škrnatarica in Kukova špica. Pod njimi so Kurji vrh, Kraj sten, Na pečeh, Ru(ov)tarski Vršič, Vanežev rob in krnici Pod Srcem in Za Akom. Tudi pogledi na koroško ravan z jezerci so polni zadovoljstva, saj je višinska razlika tudi tisoč petsto metrov. Blizu glavnega grebena so idilične planine Bavha, Vošca in Blekova, ki so izjemno privlačen in razgleden cilj za romantične, tudi družinske pohodnike, vse s spodobnimi, tudi zelo nedotaknjenimi pristopi iz Zgornjesavske doline (glej možnosti za umik). Najbolj privlačna, tudi ne zelo zahtevna za pohodnika, pač pa zelo dolga, pa je seveda grebenska rez glavnega grebena s petnajstimi vrhovi in shojeno potjo, na začetku do Tamarče gozdna z jasami, po vrhu očiščena zaradi državne meje, naprej proti vzhodu do Sedliča pa večinoma gola in mestoma izpostavljena. Izjemno je tudi bogastvo živalskega in rastlinskega sveta. Koč oziroma zasilnih zavetišč in planin, predvsem na avstrijski strani, je kar nekaj: Blekova, Mitzi-Moitzl hütte in blizu Sedliča (pogorela) Annahütte in bivač. Na nekaterih pomembnih razpotjih so table z napisi brez označb časa, neke so tudi avstrijske markacije.

Na tem območju sta še dva brezpotna grebena: a) Kopsiše 1795 m–Srednji vrh 1836 m–Lepi vrh (Bele peči) 1926 m, ki se s sedelcem pripenja na Trupejevo poldne, in b) Vretov vrh 1629 m–Visoki Kurji vrh 1820 m–Mojstrovica 1816 m–Tišlerica 1757 m južno od Kresišča (opis glej naprej).

Opis: Od **109. Korena** 1073 m mimo vodnega rezervoarja strmo gor po drči in gozdnem grebenu levo gor do stika s potjo, ki pride z avstrijske strani. Po izjemni, zložni široki stezi do gozdne ceste in brezpotno po širokem grebenu na **110. Jerebikovec** (Korenski 1656 m, MZ, 1 h, možnost za umik št. 1). Po grebenski rezi državne meje (markacije lahko zamenjaš z mejniki z označbami RS in Oe ter rimskimi in arabskimi številkami) na sedlo **111. Rekaršico** (1554 m, bajta, L, 30', od tod naprej pa vse do konca pri Sedliču se strogo držiš grebenske rezi) in na **112. Kamnati vrh** z izjemnim razgledom in izjemno lepim grebenom (1658 m, L, 20', na vrhu kačipot z imeni Podkrajnik, Radnaršca planina, Grpiče in Strmec). Proti jugu na **113. Visoko Bavho** (1650 m, L, 20'), čez **114. Bavhico** (sedlo, 1531 m, možnost za umik št. 2), **115. Nizko Bavho** (1642 m), **116. Grpišco** (1677 m, L, 40'), **117. Dolič** (1612 m, možnost za umik št. 3) na **118. Tamarčo** (1728 m, L, 35'), kjer se gozd na grebenski

7. Germlajt s Kanceljnov.

8. Krnski greben s Krnčico in Krnom na desni.

rezi začne izgubljati in po travni poljani na planino **119. Vošca** (1737 m, L, 1 h 5', kažipot za Srednji vrh, možnost za umik št. 4). Blizu roba grebenske rezi severovzhodno (nikar ne vzhodno, četudi se ti dozdeva, da je tam najbolj naravna pot) na sedlo **120. Vratca** (1660 m, L), **121. Zajčnik** (1746 m) in spust skozi redke macesnov gozd na planino **122. Blekova** (sedlo, planšarija z zasilnim bivačkom pod streho, 1629 m, L, 30', možnost za umik št. 5). Čez **123. Znoternico** (1691 m, MZ, opaziti je že skale) na izredno razgleden vrh s številnimi cveticami, macesni, ovčerejo in takoj ko sneg skopni, poljanami teloha **124. Trupejevo poldne** (1931 m, MZ, 1 h 30', možnost za umik št. 6). Po ostrí grebenški rezi na **125. Ojstri vrh** (1866 m, Z-MZ), s travnika zaviješ levo na greben in vrh **126. Maloško poldne** (1828 m, MZ), z njega lahko pristopiš na pomol **127. Ojstra peč** (1801 m, Z-ZZ, 10', bolj vredna obiska kot Maloško poldne zaradi užitka in razgledov, avstrijske markacije, vpisna knjiga in križ) ter sestopiš na sedlo **128. Grajšca** (1711 m, MZ, 1 h 15', 50 višinskih metrov nižje na severni strani je Mitzi-Moidl hütte). Po golem grebenu na **129. Kresišče** (1845 po novem, 1839 m na starih kartah, L-MZ, 45', križ, možnost za umik št. 7) in po mestoma izpostavljeni poti čez **130. Črni (Belški) vrh** (1751 m, MZ) na **131. Sedlišč** (1438 m, sedlo, L-MZ, 1 h).

Sestop: Po gozdni cesti v Belco čez Štenge (691 m, L, 2 h, označeno).

Možnosti za umik: 1. Jerebikovec (1656 m): z vrha proti jugu do ravnice Za Mlakami (stik z gozdno cesto) in po stezi mimo Medvejeka na serpentino ceste Podkoren–Korensko sedlo. 2. Bavhica (sedlo, 1531 m): s sedla južno po stezi do lovske kočice in še naprej čez Srnjak v Kranjsko Goro. 3. Dolič (1612 m): južno do ceste na pobočje Za robmi in po cesti do sestopa s sedla Bavhica (glej 2). Mogoče tudi s ceste najprej brezpotno, pozneje pa po stezi do Srnjaka. 4. Vošca (1737 m): proti jugovzhodu do gozdne ceste (lovska kočica), na Jurežovo planino in po stezi na Jurež (1035 m) ter po cesti v Srednji Vrh. 5. Blekova (1629 m): proti jugovzhodu na gozdno cesto in po njej do Jureževe planine. Naprej glej št. 4. Druga možnost: proti vzhodu v dolino Železnica in ob potoku Jerman (Hudi hlevi) v vas Srednji Vrh. 6. Trupejevo poldne (1931 m): z vrha proti vzhodu do hudournika Žlebica in do lovske kočice Za Lepim vrhom. Naprej po gozdni cesti v Srednji Vrh. 7. Kresišče (18(45)39 m): proti jugozahodu do lovske kočice Za Lepim vrhom.

Vse te možnosti za umik (dostopi) so dolge najmanj tri pa tja do osem kilometrov z višinsko razliko med 700 in 1000 metri.

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Drugi Jerebikovec je Mežakeljski. Tura se lahko opravi tudi v nasprotni smeri. Srednji Vrh (960 m) v tem poglavju ni vrh, temveč je vas nad Gozdom – Martuljkom. Srednji vrh nad Martuljkom (1836 m) je tudi vrh v grebenu Kopsišče–Srednji vrh–Lepi vrh (Bele peči). Drugi Kurji vrh je kranjskogorski (brez prilastka visoki). Napačna karta Julijske Alpe –vzhodni del, založba Planinska zveza Slovenije, izdelava Geodetski zavod Slovenije: Bele peči so Lepi vrh. Po meddržavnem sporazumu z Avstrijo je v mejnem pasu dovoljena hoja le po označenih poteh, kamor pa ta pot ne sodi. Tako, planinec: ali boš poslušal svoj notranji glas in kršil (butasta) določila ali boš ubogal in upošteval zakon, to prepustim tebi.

Dva brezpotna grebena južno od glavne grebenske rezi zaslužita pozornost. Prvi, Kopsišče–Srednji vrh–Lepi vrh–Trupejevo poldne, je brezpoten, rušnat, slabo prehoden in nedotaknjen; drugi, Vretov vrh–Visoki Kurji vrh–Mojstrovica–Tišlerica–Kresišče, pa ima pot(i), pri kateri(h) se moraš zanesti na lastno iznajdljivost. Poti, kjer so, so lovske, redko pastirske, velikokrat zaraščene in z lovsko konspiracijo. Stroga grebenska rez na obeh jih nima, so pa nižje. Obisk obeh grebenov priporočam le izvrstno usposobljenim brezpotnikom s primerno opremo in ekološkim odnosom. To območje in greben sta izrazito nejasna: po karti, po opisu, po poteh, po višinah in imenih. Cel kup različnih informacij je v več izdajah zemljevidov.

Tudi domačini ne dajejo podatkov, kje in kako opraviti turo. Informacije sem dobil od Mitje Peternela (člana postaje GRS Mojstrana) in po razmisleku sem se odločil, da objavim le splošne (informacije).

XXV. KOPIŠČE–SREDNJI VRH–LEPI VRH (Bele peči)

Neoznačeno manj zahtevno do zahtevno brezpotje, 1000 m, 6 km, 4-5 ur.

Srednji Vrh 960 m–Debela (Savska) peč 1424 m–Kopica 1611 m–Klini (Kopišče) 1779 m–Kopa (Srednji vrh) 1836 m–Lepi vrh 1926 m–Trupejevo poldne 1931 m.

Izhodišče: Srednji Vrh.

Opis: Brezpotno na Debelo (Savsko) peč (1424 m) in Kopico (1611 m). Levo navzgor na vrh **132. Klini (Kopišče)** (1795, 1779? m) ter grebensko na **133. Srednji vrh** (1836 m) in **134. Lepi vrh (Bele peči)** 1926 m (brezpotje, zaraščeno, rušje, MZ-Z, 5 h).

Sestop je na sedlo med Trupejevim poldnem in Lepim vrhom, dol (zahodno) v Železnico in čez Hude hleve (potok Jerman) v vas Srednji Vrh. Glej tudi možnost za umika št. 6, poglavje višje.

Opomba: Če se želiš izogniti (rušnati in poraščeni) Debeli (Savski) peči in Kopici, pristopiš skozi Hude hleve (hudournik Jerman) do doline Železnica in od tam na Kline.

XXVI. VRETOV VRH–VISOKI KURJI VRH–MOJSTROVICA–TIŠLERICA

Neoznačeno manj zahtevno do zahtevno brezpotje z lovskimi in pastirskimi stezami, 336 m + 15%, 5 km, dve do tri ure.

Vretov vrh 1629 m–Visoki Kurji vrh 1820 m–Mojstrovica 1816 m–Tišlerica 1757 m–Laskovec 1760 m–Kresišče 1839 m.

Izhodišči in pristopa: a) Srednji Vrh (vas, 960 m). Do konca vasi čez Vavčar in po lovski stezi na Visoki Kurji vrh (MZ-Z, 960 višinskih metrov, 3 h). Pot ne pripelje na Vršič in Vretov vrh. b) Podkuže (691 m). Od hiše na ovinku po stezi severno, prekoračiš gozdno cesto in še naprej po stezi na Barakarjev rovt in severozahodno čez Gozdič na Vretov vrh (lovska steza, MZ-Z, 938 višinskih metrov, 2 h 30'-3h). Še tretji, najmanj naporni pristop: po gozdni cesti (odcep 800 m naprej od Podkuž) za Sedlič do planine Mikulica (domače ime, uradno je Mikulovica, prevozno z avtom) in po stezi na travnato sedlo med Tišlerico in Mojstrovico. Pristopa na Vršič (1497 m) in Fajferico (1573 m) sta izrazito naporna, zaraščena, brezpotna in nista opisana.

Umik je mogoč po pristopni poti.

Opis: Pravoverni začetek je **135. Vretov vrh** (1629 m, pristop b). Po zvitem ovinku vzhodno, nato severno in zahodno na zelo markanten vrh in razgledno točko po Zgornjesavski dolini, najbolj opazen s ceste Jesenice–Kranjska Gora **136. Visoki Kurji vrh** (1820 m). Po poraščeni strmini spust na sedlo in na edino skalno vzpetino **137. Mojstrovica** (1816 m). Pod vrhom (lahko tudi nanj, jaz sem, nepriporočljivo, ni poti) **138. Tišlerica** (1757 m) na sedelce–travniki Bašca in po slabo shojeni poti na Kresišče (1839 m, MZ-Z, skoraj brezpotje, 3 h).

Sestop: Glej možnost za umik št. 7 (Kresišče) pri poglavju Koren–Sedlič. Mogoče tudi po glavni karavanski grebenski rezi čez Črni (Belški) vrh na Sedlič in po gozdni cesti v Belco ali s sedla med Kresiščem in Tišlerico vzhodno na planino Na Planji (1248 m, stik z gozdno cesto).

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Poti so zaraščene, mestoma slabše razvidne, problem pa je lahko tudi orientacija.

XXVII. JEPCA-KEPA-DOVŠKA BABA-GOLICA

Zahtevna do zelo zahtevna, večinoma lahka ali manj zahtevna označena pot, 9 vrhov, 2494 m, 13 km, 7-9 ur. Neoznačeno in plezalno po grebenski rezi čez Dovško Malo Kepo, Gubno in Visoki Kurjek (I-II, zelo krušljivo, nepriporočljivo).

Jepca (sedlo, Anna hütte, bivač, ki ga je postavila policija) 1587 m–Koroška Mala Kepa 1815 m–Kepa 2143 m–Dovška Mala Kepa 2077 m–Gubno 2035 m–Visoki Kurjek 1974 m–Mlinca (sedlo) 1581 m–Dovška Baba 1891 m–Hruški vrh 1777 m–Rožca (sedlo) 1594 m–Klek (nemarkiran vrh, lahke goličave) 1754 m–Jekljevo sedlo 1490 m–Golica 1835 m.

Dva dela grebena, prvi od Jepce do Mlince in drugi od Dovške Babe do Golice se zelo razlikujeta po težavnosti, pa tudi po vsebini. Prvi je za grebenarja skoraj prava stvar; z imenitno piramidasto Kepo, z drobirjem na poti, z rahlo tveganimi prečnicami, z razdrobljeno razkrojeno pečino, s tremi jeklenicami in nekaj klini, z visokogorsko naravo, z vzvišenimi razgledi, žal ne tako bližnjimi kot na zahodnem sosedu, z redko videnimi ptiči, s skromno travo, s posebno, sicer apnenčasto, a ne preveč metamorforizirano »geologijo« in vtisljivimi občutji za planinca, ki si reče: s tveganostjo se občutja poglobljajo in so lepa. In drugi del z Dovško Babo do Golice, ki z mehкими oblinami, bujno travo, lahkimi potmi in cvetlicami vseh vrst privlači številne pohodnike, sicer še zadosti visokimi vrhovi, ki pa nimajo več karizme globljih občutij, in z gnečo, kjer s(m)o bili drug drugemu v napoto, ki me je prisilila, da sem najlepše obljudene koticke in razgledne točke izpusil in se pospešeno napotil v dolino. Žal je travnata, mestoma tudi gozdna idila tega dela zame kljub nenaseljenosti že preveč urbana in me je že rahlo spominjala na tirolski odnos do turistov (pridite, dobrodošli in zapravljajte denar – pred desetletji sem se poskusno ženil in preživel v zgornjih koncih Zillertala, pa še Ötztal pol leta), poti so zgonjene, večinoma prstene in kljub lepi naravi (zame) manj privlačne. Morda sem od silnega brezpotnega potepanja že preveč razvažen in hočem še kaj zraven, kar mi tam ni bilo usojeno. Da vsi ne mislijo tako kot jaz in da morebiti nimam prav, pa dokazujejo stotnije. Je pa tam nekaj izrednih turnosmučarskih spustov, ki jih bom zanesljivo opravil, če sem že spoznal (skriti) smučarski raj Zgornjesavcev.

Zanimiv paradoks je tudi v primerjavi z grebenom Koren–Sedlič, ki ni označen, greben Jepca–Golica pa je. Na prvem brez markacij se težko izgubiš, na označenem pa lahko. Zakaj je tako, vprašaj bolj modre od mene, lahko pa tudi markaciste.

Še za konec: stroga grebenska rez po vrhu je prehodna za navdušene grebenarje brezpotnike in predvsem med Gubnom in Visokim Kurjekom navdušujoča; res pa je tudi, da obiskovalcem pred turo priporočam poskusno delo v kamnolomu.

Zemljepisna lega in značilnosti: Območje z nešteto potmi je še za domačine neznana zemlja in iskanje najlažjih se ne obnese. Zračne črte od doline do grebena je povprečno pet kilometrov, kar pomeni, da je pot dolga več kot osem kilometrov in da vračanje traja od dveh ur naprej. Glavni gozdni cesti sta: Podkuže–Sedlič, Dovje–Dovška rožca, s številnimi odcepi, za gorske kolesarje je zanimiva krožna gorska cesta Plavž–Zakamnik–Blažčeva skala–Dovje. Od teh vodijo levo, desno, gor in dol gozdne, pastirske in lovske steze, na katerih boš skoraj zanesljivo ali pa ne naletel na zoprn svet s preveč možnostmi. Posebno območje so Rožce (po karti je Rožca samo sedlo); Dovžani (prebivalci Dovjega) so mi pod Dovško Babo kazali: Rožca je tam, tam in tam, v tri različne smeri. Niso povedali, ali je to v zvezi z rožami ali s poljanami ali z območji. Toda zanesljivo je eno: bogastvo flore je izjemno (telohi, narcise, encijani, murke in drugo), tudi živalstva in perjadi; na grebenskem prečanju vzhodno od Kepe smo videli ruševca, preplašili divjega petelina in jerebici, kavke so pa že tako ali tako povsod. Markacij je malo, pot je mestoma pomanjkljivo označena in terja od pohodnika dober orientacijski čut. Voda je na nekaterih sedlih.

Izhodišče: Sedlišč (1438 m). Do tja po gozdni cesti iz Belce (691 m, začetek več kot kilometer zahodno od konca vasi, 8 km). Ponavadi se cesta neha pri hudourniku Beli potok, ki priteka od vzhoda izpod planine Belca in Kurjekov zaradi grušča in struge na nadmorski višini 880 metrov. Čez potok (tabla) in po označeni gozdni stezi z dvakratnim križanjem gozdne ceste na sedlo Jepca (bivak, ki ga je postavila policija, nekaj metrov naprej je zasilni betonski bivak Anna hütte, L, 1 h 10', priključek avstrijske poti).

Opis: S sedla **139. Jepca** (1587 m) po označeni pot mimo rušatega vrha **140. Koroška Mala Kepa** (1815 m) po drobljivi in naloženi poti na **141. Kepo** (2143 m, Z, 1 h 45'). Spust v sedlo (jeklenica, Z, stik z avstrijsko potjo) in na greben. Označena pot se izogne vrhov **142. Dovške Male Kepe** (2077 m), **143. Gubna** (2035 m) in **144. Visokega Kurjeka** (1974 m) po južni strani (ZZ, jeklenice, klini, viseče in izpostavljeno). Mogoče je tudi plezalno po rezi grebena (I, mesto-ma II, zelo drobljiva pečina, T) do manj zahtevnega sveta nad Krničco (lesa, žična ograja, korito za napajanje živine) in na **145. Mlinco** (sedlo, 1581 m, 1 h 30', možnost za umik št. 1). Po dveh možnostih vzpon: a) s sedla po označeni poti na planino **146. Dovška rožca** (možnost za umik št. 2), b) po lovski poti bliže grebena na **147. Dovško Babo** (1891 m, L-MZ, 45'-1 h). Po skoraj grebenski označeni poti na **148. Hruški vrh** (1777 m, L, možnost za umika št. 3). Naprej na sedlo **149. Rožca** (1594 m, L, 30-45', možnost za umik št. 4). Po označeni poti pod grebenom proti Golici. Lahko se tudi neoznačeno povzpneš na **150. Klek** (1754 m, lahke goličave), se spustiš na označeno pot in po njej na **151. Jekljevo sedlo** (1490 m) in še naprej grebensko na **152. Golico** (1835 m, L-MZ, 1 h 30'-2 h).

Možnosti za umik: 1. Petnajst minut pred sedlom Mlinca južno po označeni poti mimo lovske koče (Brlog), Erjavčevega rovta (planine Mlinca) in ob potoku - soteski Mlinca v Dovje (L-MZ, 2 h). 2. S pastirske koče (planšarije) na planini Dovška rožca po označeni poti ali cesti do Velike lese in severno od Blažčeve skale v Dovje (označena pot, L, 1 h 30'). 3. Po neoznačeni stezi na Hruško planino do gozdne ceste in po njej na Plavški rovt (stik z označeno potjo) in še naprej ali v Hrušico ali na Jesenice (Plavž). 4. Z Rožce jugovzhodno po označeni poti čez Jeseniško planino na Planino pod Golico (933 m, 1 h, grob Joža Čopa).

Sestop: Po označeni poti z vrha do Koče na Golici (1582 m) in še naprej na Planino pod Golico (933 m, L, 2 h) ali naprej do sedla Suha (gozdna cesta).

Primeren čas: ko ni snega.

XXVIII. GOLICA-MEDVEDJAK

Neoznačena grebenska rez z graničarsko potjo je manj zahtevna do zahtevna, na predelu Golice spolzka zaradi ilovice, naprej manj, 1496 m + 15 %, 8 km, 5-7 ur.

Golica 1835 m (zahodni vrh-rama, Velika Golica 1835 m)-Krvavka 1784 m-neimenovani kucelj-Adamčeva Golica 1647 m-(Goliška) Suha (sedlo) 1439 m-Ptičji vrh 1550 m-Kočna sedlo 1469 m-Lepi vrh (Korenščica) 1764 m-Struška (Veliki Struški) vrh 1944 m-Zijalke 1875 m-Medvedjak (sedlo) 1703 m.

Ime, označitev, pripovedovanje, opevanje, domnevna lahkotnost, šodrovsko dejanje in vse tisto, kar je povezano z imenom Golica, me je odbijalo in sem jo obiskal šele pod prisilo pisanja vodnika pri šestinpetdesetih letih. Kolosalna napaka. Golica je gora, ki jo sedaj zaradi njene lege, razgledov, travnatih pobočij, ki so primerljiva s Krasnim vrhom in Trnovskim (Kobariškim) Stolom, in vzvišenosti v zrelih letih spoštujem in cenim. Vzpon nanjo res ni izjemno gorniško dejanje, toda spolzkost trav in podlage je vredna upoštevanja, razgled na Julijske Alpe je »s strani«, toda občutja, postanek in poležavanje na travah so užitki, kjer te ne moti niti množica obiskovalcev. Ti so podobni tistim na Raduhi; nevsiljivi in zado-

voljni. Pozitivnost vršne rezi je šibkejša na zahodni strani, rami - predvrhu, srednja do dobra na najvišji točki in izvrstna proti vzhodu (na Krvavki, neimenovanem kuclju in Adamčevi Golici). Za to poskrbi neoznačena stezica, pod njo so polja ključavnic (narcis) in pogledi proti Dolini, Deželi in Koroški. Žal to velja samo za neoznačeno grebensko rez, označena pobočna pot nima tako močnega energijskega naboja, ki pa je zaradi cvetja tudi zapeljiva. Že to območje popolnoma zadošča planincem, toda številka 1 (zame) je Struška. Planota, pogorje in gora, vse obenem, jase, trave, poti, odmaknjenost, brezpotnost, prehodnost in polnost vsebine Struške so me spomnili na otroške sanje, ko sem videl v mesečinasti svetlobi pravljične bele žene - vile, ki so plesale in breztežno lebdele nad tlemi. Povsem enaka občutja sem imel na tem širnem območju, kjer si lahko vsakdo poišče zaseben prostor za prtiček, se preda sanjam, in sem jih opazal pri vseh obiskovalcih; brez hitenja in nivoze, ki je tipična na drugih, predvsem visokogorskih ciljih. Če ti še zašepetam, da so rože in barvitost pobočij izjemno vabljive, potem mi boš nedvomno pritrdil: v Sloveniji spada to območje skupaj z Ravnim dolom in Črno (Baško) prstjo med botanične, pa tudi doživljaljske paradize, sanje si najdi sam, kar ti (tam) ne bo težko!

Izhodišče: Planina pod Golico 933 m. Do tja po asfaltirani cesti, malo pred jeseniško bolnišnico desno (4,5 km).

Pristop: Priporočam le enega, vsi drugi (po gozdni cesti iz Javorniškega Rovta na sedlo Kočna, čez Savske jame na Markljev rovt in sedlo Kočna, po označeni poti na Rožco in čez Jekljevo sedlo, pa še kakšni brezpotni) so za pravega grebenarja sramota.

Opis: Od parkirišča na koncu vasi čez potok Jesenica mimo Fenca (1090 m, obveščevalna točka, koča), sledeč oznakam Golica po zimski poti do Koče na Golici (1582 m, MZ, 1 h 30', zahtevno morda samo nekaj metrov, uradno je pot zahtevna zaradi nekaj klinov pod kočo, res pa je, da je zelo spolzka zaradi ilovice). Po travnatih goličavah na vrh Velike Golice (1835 m, 30', MZ-Z, zelo drsna pot).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Mejno območje-greben s dvema gorama - Golico in Struško, uvrščam med sredogorje, boljši izraz bi bil višegorje, ker pa te definicije ni, se zadovolji s prvim. Najnižja točka je sedlo Suha, najvišja Veliki vrh. Ker je Velikih vrhov veliko: Košutni, Medvodji, Robanov, Pavličev, Draški, Polovniški, Snežni pa verjetno še kakšen, mu za primer nesreče dodaj oznako - Struški. Na južno stran se Karavanke spuščajo do planot, rovtov, poraščenega sredogorja in končno do reke Save Dolinke. Rovti so ponavadi planšarije, podobno ime nosijo planine in teh je kar precej. Od zahoda proti vzhodu na južni strani so: Martinčev rovt, Markljev rovt, Pusti rovt, Dobravski rovt, Belska planina (Svečica), Seča, če omenim samo višje. Na severni strani so strma, večinoma drnasta, mestoma tudi pečinasta pobočja z izrazito erozijo, predvsem na severni strani Korenščice. Gozdna meja je na nadmorski višini okoli 1500 metrov, višje je le rušje (vzhodno od Belske Suhe), Golica je travnata. Glede prsti se ta dva vrhova razlikujeta, Golica ima ilovico, Struška prst, ki je tudi pomešana z ilovico, vendar manj, ponekod pa je drnasta. Celotno območje od Dovške Babe do Struške je izjemno cvetlično območje. Izstopajo telohi, narcise, resje, encijan, murke v času cvetenja in kraljica planin - alpska možina. Je tudi skoraj povsod prehodno z množico lovskih, nekaj manj pastirskimi, gobarskimi in drugimi potmi. Svetujem tudi gibanje po njih, brezpotje je lahko zahrbtno s skoraj navpičnimi drnastimi, travnatimi in redko skalnimi odstavki. Iz Javorniškega Rovta, pa tudi s Planine pod Golico peljeta do ekonomsko zanimivih mest gozdni cesti z več razcepi. Planinska koča je le ena: Koča na Golici (1582 m), druga (pogojna) postojanka je Belska planina, odprta v pašni sezoni, kjer pastir poskrbi za obiskovalce. Na Velikem (Struškem) vrhu je radioamaterski kontejner. Označena pot teče večinoma pod rezjo grebena.

Opis grebenske neoznačene rezi: Z vrha **153. Golica** (1835 m, vpisna knjiga) strogo po grebenski rezi čez **154. Krvavko** (1784 m), neimenovani kucelj in **155. Adamčevo Golico** (1647 m, vsi trije vršiči so brez vpisne knjige, zato poglej na višinomer) do sedla **156. (Goliška) Suha** (1439 m) in še vedno po rezi na **157. Ptičji vrh** (1550 m) in sedlo **158. (Belska) Kočna** (1469 m, MZ-Z redko, 1 h 05', možnost za umik št. 1, stik z označeno potjo). Po označeni poti na zahodno ramo **159. Korenščice** (1764 m, **Lepi vrh**, travnat vrh Belske planine-Svečice), kjer vidiš levo požagano rušje. Po tej neoznačeni poti na rez in po njej najprej na zahodni predvrh, nato pa na travnat, rušnat vrh **160. Struška (Veliki vrh)** 1944 m, MZ, 2h 15', mogoče tudi z Belske planine severozahodno po travnato rušnatem pobočju, možnost za umik št. 2. Sestop jugovzhodno na travnato, rušnato sedlo in po travah med rušjem in po požagani poti na **161. Zijalke** (1875 m) ter podobno na **162. Medvedjak** (sedlo 1703 m, Seča, Medji dol, MZ, 1-1 h 15').

Možnosti za umik: 1. S sedla Kočna (Suha, sedli sta kilometer narazen) sta dve možnosti: a) v Javorniški Rovt (Dom Pristava) ali po označeni gozdni poti ali po gozdni cesti (L, 1 h 30'). b) Na Planino pod Golico mimo Markljevega rovtu in čez Savske Jame (začetek nima gozdne ceste, od rovtu naprej je, L, 1 h 30'). 2. Z vrha Struška jugozahodno prečno (nikar navzdol - rušje) čez južna pobočja približno 40-50 višinskih metrov pod vrhom do zahodnojugozahodne grape - pobočja po slabo shojeni potki na Belsko planino (Svečico, okrog 1690 m, L, 30'). Naprej po označeni poti na sedlo Kočna (L, 30-45', od tod glej a). Z Belske planine je mogoče sestopiti naravnost (najhitreje) v Javorniški Rovt po pastirski stezi čez Dobravski rovt (orientacija?).

Sestop: Po označeni poti v Javorniški Rovt (975 m, L, 1 h 30').

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: V govorici domačinov je Dolina Zgornjesavska dolina in Dežela pokrajina od Radovljice do Karavank. Pazi na spolzko podlago. Stroga grebenska pot po rezi se prekine zahodno od Korenščice zaradi skoraj nepreločnega rušja. Na Savskih jamah je sankaska proga. Struška je zelo zanimiva za turne smučarje. Drugi Veliki vrhovi so: Košutni, Medvodji, Jezerski, Robanov, Pavličev, Draški, Begunjski, Bedinji, Snežni in Polovniški.

XXIX. MEDVEDJAK 1703 m–VELIKI STOL 2236 m

Označeno lahko do manj zahtevno grebensko prečenje, 697 m, 5,5 km, tri ure.

Medvedjak (sedlo) 1703 m–Mali vrh 2017 m–Vajnež 2104 m–Vajnežovo sedlo 1972 m–Potoški Stol 2014 m–Veliki Stol 2236 m.

Od Medvedjaka do Malega Vrhra pod grebensko rezjo po melišču, od Malega vrha pa do Velikega Stola so široke travnate goličave, boljša oznaka je drn, ker se med travo najdejo peščeno-skalnati kamniti vložki, dreves ni, pod grebenom je mesto-ma rušje, ki se ga pot izogne, prevozna tudi za zelo trmaste gorske kolesarje, kjer motijo le skalne stopnice. Označena pot je pod srednje privlačno grebensko rezjo, mogoče je tudi po njej, upoštevati pa moraš lahke umike. Vsi vrhovi so dostopni tudi za navadnega planinca z južne strani, označenih poti na vrhove ni. Izredno široki razgledi so na obe strani, tako kranjsko kot koroško, pa še na greben. Poti je več, označena je le ena, preostale so pastirsko-lovske, zelo zaraščene pod označeno, svetujem ti, da jih tudi ne iščeš, še posebno zato, ker sem na razdalji petdesetih metrov srečal v visoki travi med rušjem štiri strupenjače, grebenska po rezi je tudi mogoča čez krušljive skalnate stopnje (posebna vrsta hoje) med Medvedjakom in Malim vrhom, nadaljevanje med Malim vrhom in Velikim Stolum je lažje (razen pri Potoškem Stolu) in ne vem, zakaj je zame skoraj nepriljubljena.

Izhodišče: **163. Medvedjak** (sedlo, planina Seča, 1703 m).

Pristop: Iz Javorniškega Rovta - hidroelektrarne skozi Medji dol po označeni poti (L-MZ, 1h 30').

Opis: S sedla Medvedjak po označeni poti pod grebenom čez melišče z velikimi kamni in skalami na sedlo - začetek travnatega pobočja pod Malim vrhom (L-MZ, 30'). Od tod je mogoč brezpoten vzpon na **164. Mali vrh** (2017 m, L), označena pot teče sto do dvesto metrov nižje južno in se izogne **165. Vajnežu** (2104 m), **166. Vajneževemu sedlu** (1972 m) in se približa **167. Potoškemu Stolu** (2014 m) ter se spusti v kotel, široko grapo zahodno pred Prešernovo kočo. Do nje je še kratek pobočni vzpon (L-MZ, 2 h 30'-3 h). Pot po grebenski rezi od Malega vrha je mogoča do Vajneževega sedla, je brezpotna z nakazanimi stezami, težavnost niha med lahko do manj zahtevno. Od Vajneževega sedla postane proti vzhodu greben skalnat, plezalni, z negotovo skalo in nepriporočljiv. Bolje je, da se zahodnemu grebenu, stopnji Potoškega Stola izogneš po označeni poti pod njim in pristopiš na vrh z juga (MZ-Z) ter nadaljuješ po rezi na **168. Veliki Stol** (2236 m, MZ). Običajen pristop nanj je od Prešernove koče (L-MZ, 15').

Možnosti za umik: S poti Medvedjak-Veliki Stol se lahko umakneš južno ali na Hrašensko planino ali do Urbasa in po poteh v dolino (Valvasorjev dom). Več možnosti, predvsem po starih lovskih ali pastirskih poteh, skoraj vse so nepriporočljive zaradi zaraščenosti.

Sestop: Z Velikega Stola v dolino Završnice po označeni poti (L-MZ, do Valvasorjevega doma 3 h).

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Pod grebenom je tudi privlačna točka, arheološko najdišče Ajdna (1046 m). Do tja sta dve možnosti: iz vasi Potoki severno na vrh ali od Valvasorjevega doma zahodno najprej po označeni, pozneje pa po neoznačeni poti.

XXX. VELIKI STOL-CELOVŠKA ŠPICA-VRTAČA-LJUBELJ

Plezalni in brezpotni greben, zahtevno do izredno zahtevno brezpotje, krušljivo, I-IV, 1487 m, 8,5 km, čas hoje: glej naprej in seštej čase. Za celotni greben ni časa hoje, ker ga po meni znanih podatkih, tudi od domačinov in poznavalcev še nihče ni opravil.

Veliki Stol 2236 m-Celovška špica 2105 m-Belščica 1964 m (dva grebenska stolpa-Planiški špici-Edelweisspitzen)-sedlo Belščica 1840 m-Svačica 1960 m-Vrtača 2180 m-Zelenjak 2028 m vzhodni predvrh Vrtače-sedlo Suhega rušja (Žleb okoli 1900 m)-Palec 2027 m-vzhodni predvrh Palca 1971 m-Na možeh 1785 m-Čez Pod 1686 m-Ljubeljščica-Povna 1503 m-Stari Ljubelj 1370 m.

Najbolj avanturističen, alpinističen in brezpotno tvegan karavanški greben. Hkrati pa še krušljiv, skrotast in prevesno rušnat. Celega nisem opravil in ga tudi ne bom. Tudi Tačrn ga ni. Predvsem zaradi rušja na vzhodnem grebenu Palca, zaradi skrotja Vrtače in smotane Belščice. Na njem sem bil trikrat; enkrat sem obrnil zaradi vremena, drugič zaradi skoraj rušnate krušljive prevesno neprehodne rezi pred Palcem in tretjič, ko sem v mladih letih kolovratil med Velikim Stolum, Celovško špico in Vrtačo. Potem sem naredil križ čez ta greben, še posebej zato, ker nikoli nisem doživel občutka (po)polnosti, kakršen me ponavadi navdaja na vrhu. Ves čas, na celem grebenu, sta bila prisotna neka podzavestna mora in pritisk. Na primer sestop z dela med Palcem in Na Možeh, ki sem ga opisal Tačrnemu in me je gledal, kot da bi bil zrel za psihiatrično obravnavo. Podoben vtis je bil na Celovski špici in Palcu. Morda je vsaj malo prisrčna le Ljubeljščica, vse drugo pač ne, zato grebensko prečenje odsvetujem celo zagrizenim grebenarjem z bogatimi izkušnjami, še bolj pa zafrustriranim iskalcem samopotrditve. Slednje žal ni, prej rušnati, tudi krušljivo (dol) viseči mazohizem z izrazito neizpolnitvijo.

Izhodišče: vrh Stola.

Pristop: Iz Žirovnice mimo Valvasorjevega doma (1181 m, makadamska cesta) in po označeni poti do Prešernove koč (2174 m, L-MZ, 3 h) ter še nekaj minut na vrh.

Opis: Z vrha Stola se držiš zaobljenega vzhodnega grebena in po strmem spustu v manjšo škrbino nadaljuješ po ostri in razgibani grebenski rezi, umikajoč se na južno stran težjim mestom do križa na vrhu **169. Celovške špice** (drugo ime je Orlice, 2105 m, II). Sestopiš okoli petdeset metrov na severno stran in desno skozi škrbnico na širok skrotast greben, po katerem se spustiš v **170. Celovško škrbino**. Po vzpenjajočem se grebenu na **171. Planiški špici** (Edelweisspitzen 1964 m, II, težjim mestom se umikaš na južno stran) in po travnatem hrbtu krajši sestop na **172. sedlo Belščica** (1840 m, 3 h, stik z označeno potjo in po njej možnost za umik). Po označeni poti po mestoma izpostavljenem, netežavnem južnem grebenu na samostojen vrh **173. Svačica** (1960 m, sestop je nazaj na sedlo). Grebenko prečenje naprej na vrh **174. Vrtače** (2180 m) je mogoče po treh variantah: a) po zahodnem grebenu, b) pod zahodnim grebenom, c) po označeni poti. a) S sedla Belščica se povzpneš po travnatem pobočju severno na zahodni greben Vrtače, ki se kmalu strmo vzpne in postane oster in rogljat, v srednjem delu pa zaradi velike krušljivosti tvegan. Rogljati stolp obidi po južni strani in nadaljuj do označene poti in po njej na vrh (II-III, 2-3 h, zelo krušljivo). b) Po južnem robu sedla Belščica prečiš proti vzhodu do vzožja sten zahodnega grebena. Tu ujameš uhojeno neoznačeno stezo, ki čez prostrana melišča preči vodoravno naprej do rebra, kjer se priključiš označeni poti (MZ-Z, 1 h 30'). c) Z označene poti Stol-Zelenica do krnice **175. V Kožnah**, še naprej proti vzhodu do odcepa levo za Vrtačo (Z, 1 h 30'). Sestopa z vrha Vrtače sta dva: a) priporočljiv, b) nepriporočljiv. a) Po označeni poti dol do široke krnice **176. Suho rušje**. Po njej do konca po neoznačeni poti v škrbino Žleb (MZ-Z, 1 h 45'). b) Pravoveren greben se nadaljuje proti vzhodu z vzhodno steno - grebenom Vrtače ali grapami, ki se spuščajo na škrbino Žleb (1900 m, možnost za umik južno na pot Stol-Zelenica). Najlažji sestop je po južnih vesinah čez **177. Malo glavo** (I-II) do višine okoli 1700 metrov in potem vodoravno do Suhega rušja, precej zagamano po brezpotnem jugovzhodnem grebenu čez vzhodni predvrh **178. Zelenjak** (2028 m, I-II, 1 h 30', krušljivo; z glavnega vrha kratek spust na predvrh. Po grebenu zelo izpostavljeno dol, prečiš desno v grapo in na melišče) in najbolj zoprn, direkten sestop na Žleb (po centralnem - severovzhodnem plazu na melišče na koncu doline Suhega rušja - Žlebu, pozimi ponavadi zalito, poleti petmetrski skok IV. težavnostne stopnje). Z Žleba na **179. Palec** (2027 m, II-I, 100 m, 20-30') najprej desno po melišču in čez graben, čez plošče na greben, nekaj metrov po severni strani (okoli stolpiča) in grebenko na vrh do križa. Greben med Palcem in do vrha **180. Na možeh** (1785 m) je izredno težko prehoden z rušjem in krušljivo pečino (II, ZT), ki se meri za prvenstvo s severnim grebenom Sračnika. Umik na obe strani je izredno težaven in mestoma previsen, zato priporočam sestop s Palca po pristopni poti. Na greben se vrneš po trasi vlečnice od Koče na Zelenici (250 m, L, 35'). Po grebenu vzhodno za vrhom **181. Triangla** (Čez Pod) po mejni preseki **182. Ljubeljščica** čez vrh **183. Povna** (1503 m) vse do **184. Starega Ljubelja** (izvirno ime prelaza, 1370 m, MZ-Z, 2 h, prvih petsto metrov orientacijsko zahtevnih). Težavam se izogibaš na južno stran.

Opombe: Nižje na južnih vesinah je lepo cvetje. Suho rušje je večje območje-pobočje-dolina do sedla pod Palcom (1989 m). Žleba, ki je na kartah, domačini ne poznajo, navajajo pa Zelenjak ali Nemški vrh. Nekdanja karavla je sedaj obnovljena in se imenuje Koča pri izviru Završnice. Pod grebenom od Velikega Stola do Ljubelja je na začetku sicer malo neprijazna označena pot, ki pa z vsakim metrom nižje in naprej postaja lepša in prijaznejša.

XXXI. LJUBELJ-VELIKI (Košutni) VRH

Lahka, manj zahtevna, zelo do izredno zahtevna označena pot, 1178 m, 4,5 km, štiri ure in pol.

Ljubelj 1370 m–Rjava peč 1614 m–Košutica 1968 m–Hajnževo sedlo 1708 m–Veliki (Košutni) vrh 2028 m.

Najmanj grebenska pot v vseh Karavankah. Izogibajoča se rezi najprej pobočno po avstrijski strani, nato nastopijo široki gozdni hrbti, izredno zahtevno je v škrbini Košutice, tudi z lepimi jasami, s travnatim spustom na Hajnževo sedlo in grapastim, višočim, travnato-skrotastim vzponom na Veliki (Košutni) vrh so njene karakteristike. Estetska vrednost je zelo subjektivna ali še bolj delna, kar v tem primeru pomeni: nekaj mest je polnih vsebine, večina poti pač ne. Zame. Zate ...? Občutja po končani turi na Velikem (Košutnem) vrhu bi najraje strnil takole: pa sem prišel do konca, nekaj mest je tveganih, severna stran Karavank je nekaj drugega kot južna, vsaj drevesa in rože so razveseljujoče. Stroga grebenska rez je na nekaj mestih izrazilo tvegana, brezpotna in jo moraš kar iskati.

Za romantike popolnoma zadošča Košutica z južne strani, za osojnik je primerena pot Ljubelj–Rjava peč, za ljubitelje viščega skrotja škrbina Košutice in vzpon na Veliki (Košutni) vrh, za ljubitelje cvetja kranjski zali klobuček. Torej: najdi si svoj košček poti (sreče) in se zadovolji z njim. Srečen ali ne, to je pa že subjektivno ...

Izhodišče: predor Ljubelj (1058 m, parkirišče).

Pristop je od mejnega prehoda po stari cesti na **185. Stari Ljubelj** (stari mejni prehod 1370 m, L, 30-45').

Opis: Sestop po cesti na avstrijsko stran do prvega ovinka, odcep desno po označeni poti (avstrijske oznake) strmo gor v gozd in pod vrhom **186. Rjava peč** (1614 m, zaradi krušljivosti in izpostavljenosti nepriporočljiv vrh) po stezi naprej do križpotja pod grebenom Košutice. Grebensko na vrh **187. Košutice** (1968 m MZ-Z, 2 h 30', za pristop glej možnost za umik). Z glavnega vrha (vpisna knjiga) spust na škrbino pred drugim vrhom Košutice, na katerega je vzpon sedaj zavarovan z jeklenico (IZ). Z drugega (vzhodnega) vrha poteka spust najprej po grebenu, nato po južnem pobočju proti **188. Hajnževemu sedlu** (1708 m, MZ-Z, 30-45'). S sedla po označeni poti po jeklenicah in klinih na **189. Veliki (Košutni) vrh** (2028 m, Z-ZZ, 1 h 30').

Možnosti za umik: S Košutice po gozdni vlaki - označeni poti, ki se od ceste Tržič–Ljubelj začne na ostrem levem ovinku 500 metrov višje nad begunskim predorom (zaščita pred plazom, L, 1 h 30'-2 h). Najkrajši umik s Hajnževga sedla je neoznačen pod melišči Velikega Košutnega vrha po dolini na že omenjeno gozdno vlako (MZ, 30', orientacija?).

Sestop: na Dom na Kofcah (1488 m, L-MZ, 1 h 30').

Opomba: Ime Ljubelj se pojavi dvakrat. Prvič za mejni prehod - predor in drugič za prelaz. Drugi Veliki vrhovi so: Medvodji, Jezerski, Robanov, Struški, Pavličev, Draški, Begunjski, Bedinji, Snežni in Polovniški.

XXXII. VELIKI (Košutni) VRH-KLADVO-KOŠUTNIKOV TURN-MALA KOŠUTA

Grebenska manj zahtevna do lahka označena pot, zahtevna do zelo zahtevna pri Škrbini, Macesju, Ostrvu in Košutnikovem turnu, od Košutnikovega turna proti vzhodu plezalni greben I-II, 1050 m, 11 km, 8-9 ur.

Veliki (Košutni) vrh 2028 m–Kofce gora 1967 m–Kladvo 2094 m–Škrbina 1869 m–Tegoška gora 2025 m–Užnik 2044 m–Macesje 2079 in 2124 m–Ostrv 2104 m–Košutnikov turn 2133 m–Tolsta Košuta 2057 m–Mala Košuta 1740 m.

Zelo velikopotezno grebensko prečenje, pri katerem ne manjka ne sonca, ne širine, ne dolžine, ne privlačnosti. Od Velikega (Košutnega) vrha do Košutnikovega turna je označena pot, ki se grebenski rezi izogiba na južna travnata pobočja, ki so posebej na sestopih z vrhov strma s še bolj strmimi odstavki. Če se želiš držati in hoditi po rezi, moraš biti kar trmast grebenar, lučaj pod njo je utrta pot in rez

se ji občasno priključi, tako da nisi nič zamudil, če hodiš po njej. Plezalni greben od Košutnikovega turna do Male Košute postreže z večinoma strmo travnato grebensko rezjo, ki jo zaljšajo skalnati in skrotasti odstavki krajše višine (štirikrat ena vrtna dolžina) solidne pečine. Za navadne planince je prečenje (tura) priporočljivo do Košutnikovega turna, od njega naprej proti vzhodu le za gornike s plezalnimi izkušnjami.

Za navadne družinske obiskovalce vrhov priporočam pristrčno, najbolj obiskano turo, pri kateri se bo slehernik naužil karavanskega grebenskega vzdušja, ki popolnoma zadosti potrebam brez prevelikih (velikokrat dokazano) naporov: Dom na Kofcah–Veliki (Košutni) vrh–Kofce gora–Froncov greben–Dom na Kofcah.

Izhodišče: Dom na Kofcah 1488 m (nov podatek je 1505 m). Do njega: a) z avtom od Podljubelja (690 m) do Matizovca (1080 m, 6 km) in po označeni poti (L, 1 h 15'); b) prikupna peš varianta iz središča Tržiča (grebensko prečenje vrhov Kamnik, Pirmance, mimo kmeta Počivalnika, pod vrhom Samuha, čez Kal, pod Belo pečjo in čez Ravnik L-MZ, 3 h); c) po dolini Tržiške Bistrice skozi Jelendol-levo čez planino Dovžanko do Ravnih po cesti (parkirišče). Še pol ure do Doma na Kofcah po označeni poti.

Pristop: po označeni poti na Veliki (Košutni) vrh (L-MZ, 1 h 30').

Opis: Z **190. Velikega (Košutnega) vrha** (2028 m) po lahki do manj zahtevni označeni poti malo pod grebenom na **191. Kofce goro** (1967 m, 30', mogoč umik na Dom na Kofcah 1488 m po Froncovem grebenu, označena pot, MZ-Z, 30') in naprej na **192. Kladvo** (2094 m, MZ-L, 45'), delno po grebenu, delno po pobočju čez strme travnate in skalne stopnje na **193. Škrbino** (Košutno, 1869 m, ZZ-Z, 30', mogoč umik južno po označeni poti v ključih mimo vodnega zajetja na planino Pungrat, MZ, 1 h 30', cvetlični raj) in čez **194. Tegoško goro** (2025 m, L-MZ, 45'), **195. Užnik** (2044 m, Užnik pride od koroške besede Užna, kar pomeni kosilo. Imena ni na karti), **196. Macesje** (2079 in 2124 m), **197. Ostrv** (2104 m, 1 h 30', vsi trije vrhovi zahtevna do zelo zahtevna označena pot) do sedla pred Košutnikovim turnom (možnost za umik po označeni poti južno na Dolge njive (MZ, 1 h 15')). Po označeni poti na **198. Košutnikov turn** (2133 m, MZ-Z, 15'; sestop po isti poti in s sedla na Dolge njive), kjer se končajo markacije. S turna spust čez skalno stopnjo (I-II) vzhodno na travnato pobočje in do skalne stopnje **199. Tolste Košute**, čeznjo (II, k) na vrh (2057 m). Po grebenski rezi do zvite sestopne stopnje (II-l) in naprej po grebenski rezi na **200. Malo Košuto** (1740 m, l) do konca, od koder sestopiš po travnatih pobočjih na sedlo (vrh Dolgih njiv, približno 1600 m n. m., 2-3 h).

Sestop: Na planino Dolge njive (L, 30') in do gozdne ceste za Medvodje (kolovoz, 15').

Opomba: Greben Mala Košuta–Tolsta Košuta–Košutnikov turn ponavadi plezajo od vzhoda proti zahodu. Pravoverni greben se začne nad cesto Tržič–Ljubelj z Vrančkom in Zajmenovimi pečmi do Velikega (Košutnega) vrha. Do IV. težavnostne stopnje. Za Dom na Kofcah sta podani dve višini (1488 in 1502 m). Nekaj različic turne smuke je privlačnih: z Velikega (Košutnega) vrha, s Kofce gore je spust najbolj nevaren na tem pobočju zaradi plazov (vprašajte Torto), s Tegoške gore, Užnika in Tolste Košute. Drugo Macesje je martuljško.

XXXIII. PLEŠIVEC–JEZERSKI VRH

Plešivec 1801 m–Pečovnik 1640 m–Šavje 1373 m (domačinom nepoznano)–Virnikov Grintovec 1654–Žarkove peči 1411 m–Roblek 1374 m–kota 1668 m (zunaj mejnega grebena Pristovski Storžič 1759 m)–Jezersko sedlo 1218 m.

Lahko do manj zahtevno, označena pot in brezpotje, 2115 m, 11 km, 5-7 ur. Karavanško-jezerjanski greben Plešivec–Jezersko sedlo sem delno prehodil na mešan način. Z gorskim kolesom do karavle, se peš povzpel na Pečovnik in Pleši-

vec, zataval proti jugu na Veliki (Medvodji) vrh in se vrnil v dolino. Naslednji izlet je bil na Virnikov Grintovec. Obe lahkotni turi sta bili zelo lepi zaradi narave, vonjav, čistega zraka in mehkih poti. Brezpotno grebensko varianto poti mi je opisal domačin Drejc Karničar, ki se je vzdržal komentarja o lepoti. Verjetno je je že preveč navajen. Zato jo najdi sam, iz mojih kratkih izkušenj ti lahko zagotovim, da na nekaterih delih ne boš obžaloval obiska.

Izhodišče: a) Spodnje Jezersko, b) Dolga njiva (iz Medvodja po gozdni cesti, 6-7 km).

Pristop: a) Po najprej asfaltirani, nato makadamski cesti mimo kamnoloma lehnjaka do opuščene karavle. Po označeni poti do planine Brsnine, od nje po neoznačeni poti na Plešivec (L, 1 h). b) Od konca makadamske ceste na Dolge njive, proti vzhodu do konca ravnice in po travnatem grebenu na Plešivec (L, shojena pot, 1 h).

Možnosti za umik: Z Virnikovega Grintovca po označeni poti na Jezersko. Z Roblekov planine na Roblek in na Jezersko. Po isti poti.

Zemljepisna lega, zanimivosti in značilnosti: Sredogorje nad Jezerskim se konča z neizrazitim, gozdnatim in travnatim grebenom med 1350 in 1700 metri. Po njem vodijo nižje gozdne poti, višje je brezpotje z ostanki graničarskih poti, ki so že zaraščene in večinoma neshojene, zato so trave visoke in neprijetne. Posebnih plezalnih in pohodnih težav ni, največja težava sta orientacija in iskanje prehodov. Narava je na jezerjanski način lepa, posebno na odprtem, zanimiv je tudi gozd s smrekami in macesni. Rušje je samo na Plešivcu in Pečovniku. Nižje si lahko ogledaš Ankova slapova in natočiš jezersko slatino. Če želiš obiskati Roblek, ne boš imel težav, na Jezerskem so trije (Robleki).

Opis: Od konca Dolgih njiv po shojeni neoznačeni lahki mejni preseki (državna meja) po gozdnato-travnatem grebenu na zaraščen vrh **201. Plešivec** (Jezerski, 1801 m, L, 30', sestop nazaj po isti poti.). Nadaljevanje na enak način proti skalnati gmoti **202. Pečovnik** (1640 m, L, 30') sredi travnatih livad. Nadaljevanje: a) Po brezpotni grebenski mejni preseki vse do vrha **203. Virnikov Grintovec** (1654 m, L, zadnjih 150 višinskih metrov MZ-Z, 1 h 30'). b) Sto metrov nižje pod Pečovnikom je stara vojaška steza, ki privede do stare, na pol podrte karavle, do nje pripelje cesta s Spodnjega Jezerskega (Kokra). Sestop na sedlo **204. Žingerc** (1345 m). Po avstrijski strani dol na vlako in levo na **205. Roblekovo planino** (nepriporočljivo po grebenski rezi na Žarkove peči, samo za zagrizene grebenarje). Od tam dve možnosti: a) po gozdni cesti na mejni prehod Jezersko sedlo, b) po gozdni cesti do **205 Ankove planine** (stara karavla), neoznačeno po vlaki (več vlak) na **206. Rakeževe peči**, na avstrijsko označeno pot in na **207. Pristovski Storžič** (1759 m, L-MZ, 2 h). Sestopiš po označeni avstrijski poti na **208. Jezersko sedlo** (1218 m, L, 1h).

Primeren čas: Zgodaj spomladi in pozno jeseni zaradi trav.

Opomba: Drugi Plešivci so: loški, trentski, bovški in koroški. Mejo prestopiš večkrat.

Greben Bab in Mrzle gore glej pri Grintovcih.

XXXIV. PAVLIČEVO SEDLO-VELIKI (Pavličev) VRH-STREVEČEV VRH-OBEL KAMEN

Lahka do manj zahtevna neoznačena pot po starih graničarskih stezah do Sedla Sv. Duha, od tam naprej na Obel kamen označena manj zahtevna do zahtevna pot, 1362 m, 8,5 km, štiri do pet ur.

Pavličevo sedlo 1339 m-Rigeljski vrh 1371-Veliki (Pavličev) vrh 1671 m-Mali (Pavličev) vrh (1617 m)-Borovnikov vrh 1522 m-Pastirkovo sedlo 1439 m-Pastirkov vrh 1473 m-Kolarjev vrh 1509 m-Sedlo Sv. Duha (Heilegengesteisattel 1432 m-Strevčev vrh 1466 m-Obel kamen 1911 m.

Brezpotje, ki ga ponujajo vrhovi nad panoramsko cesto, zahtevajo poseben tip pohodnika, ki bi ga težko poimenoval gornika. Bliže mu je planšar-gozdar-brezpotnik-holcar-raziskovalec vojaške logike in botanik. Vsi ti bi na tem grebenu - hrbtu našli popolno zadovoljstvo. Tak tip psihologije je pa težko dosegljiv, saj mora združevati poleg slednjih še prvo (pohodnika in gornika). Če izrečem svoje skromno mnenje, moram pritrditi zgoraj navedenemu osebkju v vseh šestevkih: na tej poti najde vse tisto, kar prvobitnik išče. Visokorasle smreke, košenice, nepokošene travnike, sončne jase, kupe rož, nepokvarjen, tudi nedotaknjen svet, čiste travnato-smrekove vonjave, prijetno poletno temperaturo, širino, izjemno razglednost, pot, na kateri pričakuje težave in je srečen, ker jih ni, neshojenost, mehko podlago pod podplati, koroško-štajersko nebo in samoto. Če sem te s temi prilastki, bolj oznakami preveč navdušil, bom pa v isti sapi hrepeneče dokazovanje pogasil: visoka trava je lahko kar zoprna, iskanje (graničarske) poti zamudno in prebijanje čez podrast tudi. Zato, miselno se približaj zgoraj opisanemu idealu, prilasti si pot in brezpotno zadovoljstvo.

Izhodišče: **209. Pavličevo sedlo** (Pavličev vrh 1339 m, mejni prehod), dostopno z avtom iz Logarske doline ali od ceste Jezersko sedlo–Železna Kapla.

Pristop je že pot (glej opis). Nekaj sto metrov nižje od Pavličevega sedla na slovenski strani je kolovoz, po katerem se povzpneš na Rigeljski vrh (L, 30'). Lahko pa tudi brezpotno od Pavličevega sedla (L, 30').

Možnosti za umik: S cele poti se lahko nezahtevno umakneš južno na Panoramsko cesto sto do tristo metrov nižje ali brezpotno ali po traktorskih kolovozih ali po stezah.

Opis: Brezpotno po grebenski rezi ali pod njo čez **210. Rigeljski vrh** (1371 m), **211. Veliki (Pavličev) vrh** (1671 m) in **212. Mali (Pavličev) vrh** (1617 m) do **213. Borovnikovega vrha** (1522 m), kjer se priključiš graničarski poti. Po rezi ali pod njo (po neoznačeni poti) čez **214. Pastirkovo sedlo** (1439 m), **215. Pastirkov vrh** (1473 m), **216. Kolarjev vrh** (1509 m) na **217. Sedlo Sv. Duha** (Heilegengeistsattel 1432 m, L-MZ, 2-3 h, odcep označene poti na avstrijsko stran). Po označeni poti na **218. Strevčev vrh** (1466 m, do njega lahko do manj zahtevno, 15'. Vmes je mogoč umik po označeni poti do Koče pod Olševo) in po strmeh zahodnem grebenu na **219. Obel kamen** (1911 m, Z-MZ, 1h 15', lahko tudi mimo Potočke zijalke - ista težavnost in čas).

Sestop po označeni poti do Koče pod Olševo (MZ-Z, večina L, 1 h 30').

Primeren čas: poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Greben je najlepši v sklopu z Olševo (glej naprej). Graničarska pot se večinoma vije pod grebenom, rez je tudi prehodna in brezpotna ter zamudnejša. Drugi Veliki vrhovi so: Košutni, Medvodji, Jezerski, Robanov, Struški, Draški, Begunjski, Bedinji, Snežni in Polovniški.

XXXV. OLŠEVA (grebensko prečenje)

Označena pot, le pod Govco neoznačeno, od Zgornjega Slemenca do Gladkega vrha lahko, čez Govco in Obel kamen zahtevno do mestoma zelo zahtevno, eno mesto izredno zahtevno in delno tvegano, 621 m + 15 %, 6,5 km, štiri do pet ur.

Spodnje Sleme 1254 m–Zgornje Sleme 1308 m–Lepi vrh 1616 m–Odenični hriber 1863 m–Gladki vrh 1850 m–Visoka (Olševska) peč 1849 m–Govca (Olševa) 1929 m–Obel kamen 1911 m.

Izjemno široki razgledi, ki sem jih imel čast užiti na grebenskem prečenju, so prvi in najmočnejši vtis, bolj spomin, drugi je število rož na vzhodnem delu, toliko jih je mogoče le pod Črno prstjo, tretji, ki ga že pozabljam, je pa viseč, skrotast pristop in sestop na zahodnem delu grebena. Je že tako v človeški naravi, da se raje spominja lepega, in ta del mi ni bil simpatičen.

Začetek je za dušo in telo prijeten. Lepa panoramska vožnja z gorskimi kolesom po srednjegorski cesti s pogledi na Grintovce, avto sem pustil pri Rogarju, me je pripeljala na Zgornje sleme. Cesta je makadamska, grobo nasuta do Spodnjega slemena (1254 m), gozdna naprej do Zgornjega slemena je že bolj spodobna in manj tresoča. Kolo sem tam skril in zaklenil. Cesta je bila za avto skoraj neprevozna, saj je bila nastlana z debelimi vejami, ker so napogostejši obiskovalci tega predela golcarji in holcarji (gozdarji in lastniki gozdov), do odcepa planinske poti pa je bilo le štiristo vodoravnih metrov. Ta ni dobro označena, saj je bilo takrat na pobočju več drč, odtisov gosenic, traktorskih vleč, zasilnih cest, velikih kupov vej in skladvonic debel. Po tej zmešnjavi sem se prebil s pomočjo orientacije, plezanja čez veje in debla skozi koroški gozd do sedla pod Lepim vrhom, kjer sem lahko občudoval presenetljive geološke fenomene za to okolje (skalne tvorbe, neznatna gorska peščeno-skalna ilovnata belodrobirska podlaga) in seveda rastlinje ter drevje. Rastlinje je do sem večinoma podrast, nad sedlom pa se začenejo travnato rožnati predeli, eden lepši od drugega. Do Lepega vrha se zapeljivost z vsakim korakom povečuje do planega, kjer se zagledaš v mehke, razgledne koticke in seveda k vabečemu postanku. Odgovor, ali sem se tam ustavil in odprl nahrbtnik, je jasen. Vsaj pol ure in nič se mi ni mudilo. Od tam naprej ni več geologije, ostala je le botanika. Z velikim B. Diasi, ki sem jih tam posnel, so morda še lepši kot pod Črno prstjo ali v Ravnem dolu. Pa še to ni popolnoma res, geologija se je spremenila v speleologijo (jamarstvo - bolje luknjarstvo). Toliko jam, kot jih lahko najdeš v južnem pobočju Olševe, ne najdeš zlepa in za nameček so poštene, ne kakšne ozke v temo, in ponosne na pogled. Raziskovanje njih ti zlahka vzame ves dan, če si popolnik, pa ne boš zanemaril cvetic in razgledov. Najprivlačnejši so proti Grintovcem, kjer izstopa severna veriga z Matkovo kopo, Krničko in Mrzlo goro, naslednja je Vrlovca-Korran-Savinjek ter osrednja s Tursko goro, Brano in Planjavo, vladarica obzorja je Ojstrica, proti jugu se zagledaš v greben Krofičke, za njim pa v nedoumljivost Poljske Device in Križevnika, Raduha pa doda samo še pikico na i k pejsažnemu koloritu. Na vzhod in sever se ta pejsažni in nedoumljiv pogled še poveča, Peca se skriva v čadu, pred njo je skrivnostno srednjegorsko gozdnato območje, ki ima svoj mik v nepopisanosti in slabi obiskanosti. Če bom imel čas, bom nekoč vzel kolo in ga prevozil. Nekaj podobnega je severno, vendar je meja prehuda ovira. Najlepšo očesno pašo ponujajo z grebena ponosne visokogorske zgornjesavinjske podolševske kmetije z domačini, dodobra okuženimi z globalističnim turizmom in vsem tistim, kar spada zraven: distanca, pohlep, ki se prenaša s turistov na domorodce, koroško-štajerska hribovska mentaliteta z redkimi izbruhi slovanske gostoljubnosti, ekološko krčmarsko potrošništvo, kjer sta bese di Evropa in ekologija sinonim za hlastanje. Kljub tem karakteristikam pa so čedne in njihova prvotna arhitektura impresivna, ki se sedaj že žal nagiba k tirolskemu kiču.

Po skrajno zadovoljujočem prvem delu grebena pride drugi, ki v raziskujočem pogledu pušča dvome: kje gre pot, Visoka Olševska peč je strma, zdi se rušnata in skalnata, pobočja so viseča, grem pogledat. Shojenih poti je kar nekaj, ena navzdol, druga prečno, izbral si bom tretjo - grebensko. Po lepem sedlu prečim po krepko visečem južnem pobočju in se za robom dvigam po strmi skrotasti poti na greben. Nekje na dveh tretjinah že plezam po porušenem svetu tvegano čez skoraj navpično deset metrov visoko stopnjo. Nad njo se svet le položi in grebensko pristopim na prvaka Olševe, vrh Govca in še naprej na Obel kamen. Sestop je prav tako le malo manj strm in drobirst, rolerčki so namazani in potrebni pozornosti. Potočka zijalka s številnimi obiskovalci me je ustavila le za kratko slikanje, potem sem se od pomadno-kremnega ozračja hitro oddaljil. Po poti dol in še nije na gliho do ceste. Napaka. Skozi grmovje in nizek smrekov gozd pridem na cesto le petdeset metrov stran od poti. Kaj mi je treba iskati raziskovalne bližnjice? Vstopim v domačijo, kjer naročim štruklje, cena zanje je bila cena dobrega popolnega kosila v elitni restavraciji. Še skok z avtom po kolo in čez Pavličovo sedlo domov.

Kljub zaključnemu amerikanskemu evropskemu mekdonaldskemu ropu z zmurnjenimi štruklji me je olševski greben zadovoljil, njega vonjave so mehko rezge cvetlično-smrekove, malo tudi ovčje, večinoma pa čiste. Izogni se le civilizaciji, ta je tista, ki je bila ta dan najbolj umazana, samotni greben do Govce (od vzhoda) pa njeno popolno nasprotje.

Izhodišče: 220. Spodnje Sleme (1254 m). Do tja prideš po Panoramski cesti ali od Pavličevega sedla ali iz Solčave ali Črne. Po (gozdni?) cesti na Zgornje sleme (1308 m).

Možnosti za umik: Z Gladkega vrha proti jugu po označeni poti do Panoramske ceste (strmo).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Ime Olševa označuje veliki srednje do visoki gorski hrbet s šestimi imenovanimi in več neimenovanimi vrhovi. Vršni greben je dolg od tri in pol do štiri kilometre in ga lahko za pohodno rabo razdelim na dva dela: lahek, planotasto grebenski od Lepega vrha do Gladkega vrha in zahtevnejši, bolj strm in poraščen od sedla med Gladkim vrhom in Visoko pečjo čez Govco in Obel kamen. Pri teh dveh je presenetljivo to, da je nižji gol, višji pa poraščen. Če ga pogledaš z estetskega vidika, ugotoviš, da je prvi del s travnatimi goličavami izjemno lep, širok in da te noge kar same nosijo, drugi pa je izpostavljen in poti nad strmimi travami ter s skoraj navpičnimi skrotastimi mesti so tvegane, kar je presenetljivo pri navidezno tako nedolžnem grebenu. Tudi končna grebenska rez ni navdušujoča, temveč le neka končna obveznost. Sestop s tega dela spominja na sestop z grebena Trnovskega (Kobariškega) Stola in Muzcev. Ista neprijetna naklonina, trave, droben bel pesek in nezanesljiva podlaga.

Olševo bi lahko definiral kot nekakšen osamelec. Samostojno stoji na vzhodnem delu južnih (severno od reke Savinje) pobočij Zgornje Savinjske doline nad pašniki, smrekovimi gozdovi in slikovitimi domačijami z domačimi imeni (Podolševa), njena os je skoraj vzhod-zahod (17-10), spada pa v pogorje vzhodnih Karavank. Naj te ne moti ta označba, Karavanke so pač izredno dolga ločnica od skrajno severozahodnega konca Slovenije do Pece na vzhodu in so razvodje med Savo na jugu in Dravo na severu. Ta karavanški osamelec, ki mu ne moremo pripisati osrednje vloge, ta pripada Peci, se strmo s travnatimi pobočji vzpenja z južnega predgorja, na zahod se nadaljuje z nižjim grebenom, proti vzhodu pa strmine izginevajo v srednjegorski gozd in manj obljubeno območje. Severno je koroški svet z redkimi domačijami. Skale ima malo, je le na predelu med najvišjima vrhovoma, pa še ta je slabše kakovosti in krušljiva in na začetnem vzhodnem delu s stolpiči; veliko je peščenih pobočij, v vzhodnem delu se najde tudi ilovica, v osrednjem in zahodnem so globoke jame, med katerimi je najbolj znana Potočka zijalka (dolga 110 m in široka 20-40 m, slovito arheološko najdišče), ki pustijo obiskovalcu globok vtis in geološka zgodovina je morala biti pestra. Še bolj pestra pa je narava. Rože, manj brinje, tudi trave so v vzhodnem delu med bolj bujnimi pri nas, gozdovi z resjem nižje pa med najbolj privlačnimi v Sloveniji. Edina lepotna napaka je v tem pogledu rušje v zahodnem delu, vendar pa širna razglednost odtehta to slabost.

Opis: Z **221. Zgornjega Slemenca** (1308 m) desno po gozdni cesti (levo je tudi ena) tristo metrov do skromne vesine med dvema pobočjema in po njej gor skozi gozd. Po skromno markirani poti pod skalnatimi stolpiči na sedelce in po širokem travnatem grebenu na rob - planjavo **222. Lepi vrh** (1616 m, L, 1 h). Po robu čez **223. Odenični hriber** (1863 m) in **224. Gladki (Olševski) vrh** (1850 m) ter spust na sedlo pred Visoko (Olševsko) peč (L, 30'). Prečno in viseče čez južno pobočje pod **225. Visoko (Olševsko) pečjo** (1849 m, poti se je izognejo) za rob skal (Z, viseče), po strmi skrotasti poti gor in čez zelo strmo travnato, skrotasto, krušljivo stopnjo (IZ, MT) na nakazan greben in gor ter levo pod grebenom na glavni greben. Skok na vrh **226. Govca Olševa** (10 metrov stran

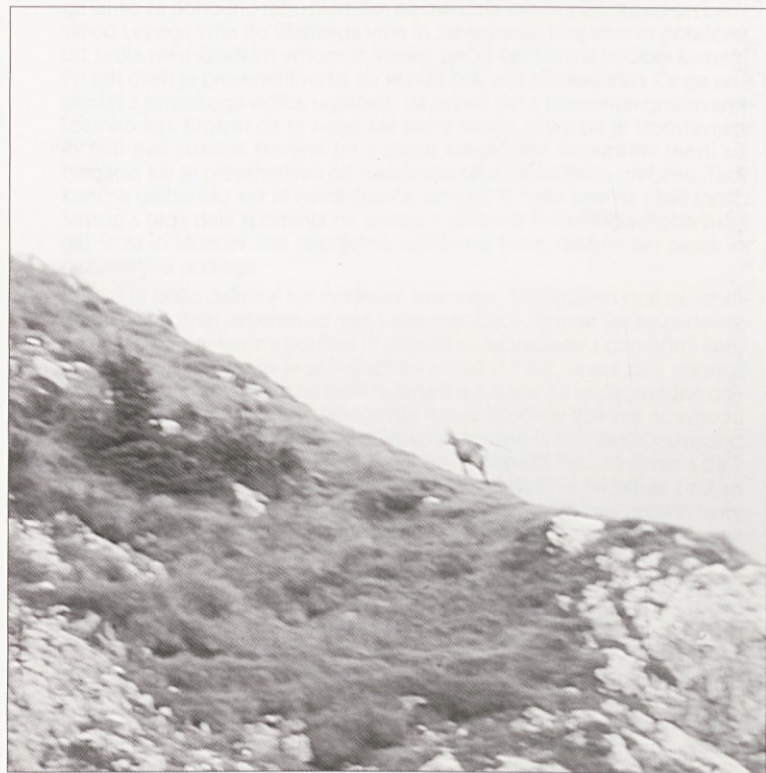
od poti, 1929 m) in grebensko na vrh **227. Obel kamen** (1911 m, Z, 1 h do 1 h 30').

Sestop: Po označeni poti mimo Potočke zijalke po južnih pobočjih do Panoramske ceste in Koče pod Olševo (1232 m, večina lahko, nekaj manj zahtevno, ura do ura in pol).

Primeren čas je, ko cvetijo rože (malo pozneje kot v dolini).

Opomba: Druga Visoka peč je planiška. Strme trave in skrotje v zahodnem delu grebena zahtevajo planinca z dobrim stopom, tehniko in ravnotežnim čutom ter so delno tvegane. Pripravi ustrezno logistiko. Greben se lahko opravi tudi v nasprotni smeri.

DRUGI GREBENI

V tem poglavju so grebeni, ki se ne nahajajo v Julijskih, ne v Kamniško-Savinjskih Alpah in ne v Karavankah. So nezahtevni, izstopajoči po lepoti, različni po legi, geološki zgradbi in času obiska, vabljivi takrat, ko so dnevi š(ž)e kratki. Kojnik-Golič-Kavčič-Špičasti vrh-Žbevnica pa obišči, ko potrebuješ pogovor s seboj.

Za vse drugo (izhodišče in pristop, možnost za umik, zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti, opis, legi, geološki zgradbi in po času obiska) glej naprej.

So tudi najlepša zbirka slovenskih »nealpskih« grebenov. Opisal sem jih pet-ndvajset in na njih boš največkrat bolj užival kot na kakšnem velegrebenu, saj so pristrčni, s čudovito naravo in razgledi, lahkotni, primerni za vse letne čase: Lepenatka, Donačka gora, Pohorje ... poleti, Movraški in Sočerski greben, Čaven, Sabotin in drugi pozimi.

XXXVI. SMOKUŠKI GREBEN

Lahka do manj zahtevna neoznačena pot, 620 metrov gor in 590 metrov dol, 6,7 km, tri ure.

Vodovodni stolp nad Žirovnico 580 m–Lipje–Brinjev vrh 715 m–Skavalič–Gosjak–Mali vrh 863 m–Peči 855 m–Reber 883 m–Gosjak 888 m–sedlo Golovec–Jecova 1080 m–Vokence–Po pečeh–Smokuški vrh 1122 m–Na vršeh–Zaskok–Sv. Peter–Begunje 585 m.

Sprašujem se, ali sem bil po opravljenem velegrebenu bolj zadovoljen, ali sem bolj intenzivno doživljal naravo, ali so me razgledi bolj navduševali, ali mi je korak bil lažji, ali je kamnita, gruščasta pot bolj božala stopala, ali so trdi naslonjači bili udobni in ali je bilo iskanje in raziskovanje uteha, tolažba in zadovoljstvo večje kot na skromnem smokuškem grebenu. Odgovor je: ne! Na smokuškem je bilo zadovoljstvo veliko, narava lepa, razgledi navdušujoči, korak lahak, pot mehka, naslonjači tudi, vonjave mešanica listnatega gozda z resjem in malenkostnega pridiha smrek, gorenjskih vasi pod njim in gostega odpadlega listja na tleh vzhodnega dela, s karavanško-koroško-gorenjskim okoljem, bolj vzdušjem in pogledom na Deželo s kinčem nebeškim (Blejsko jezero), na jezerce v Završnici in na mogočna pobočja Stola pa je še dodalo pikico na i k vedremu razpoloženju. Kakšen prevzeten zmagovalec veletur se bo ošabno namrščil, češ, kaj mi Prle klobasa, toda meni je vseeno, ali sem na veljavnem ali skromnem grebenu, najpomembnejše je, da me hoja in doživljanje zadovoljita. In ta greben me je. Skoraj v vseh pogledih, najbolj po estetskih merilih, po razgledih, malo shojeni mehki poti, lepi naravi, strogi grebenski rezi, pot se zelo redko odmakne na severno stran, le hrup iz doline bi lahko bil manjši. To pa je tudi skoraj edina pomanjkljivost, druga je vdor civilizacije pol ure hoda vstran nad Begunjami. Toda tudi to spada zraven, saj veš, da je pivo blizu.

Ilustracijo grebena morda malo pretirano, toda potrjeno z moje strani pričujejo tile verzi iz vpisne knjige in razgledne točke blizu Jecove (pod grebenom so rojstni kraji Franceta Prešerna, Frana Saleškega Finžgarja in drugih slovenskih veljakov): Res lepa si Dežela² s tega kraja, to je Prešernova podoba raja! (moje dopolnilo: obišči ga maja!).

P.S. Da je greben res ekološki, je najbolje dokazal meter in pol dolg modras, debel kot moški laketi. Takega kapitalca prej še nisem videl.

Izhodišče in pristop: Od pošte v Žirovnici mimo gostilne Trebušnik proti grebenu po označeni poti. Po stopnicah do vodovodnega stolpa in malo višje na položno pot (zahodno) do luknje (tunela) v grebenu, takoj za njo pa pristopiš na greben (dvajset minut). Do tja lahko prideš tudi s severne strani: od jezera v Završnici, od koder vodi do grebena označena pot. Še tretja, morda najbolj pravoverna: od spomenika talcev v Mostah po grebenu mimo bunkerja po zaraščeni stezi.

Možnost za umik: Nekje na sredini grebena, na sedlo pred Smokuškim vrhom pride tako z južne kot s severne strani pot, po kateri se lahko spustiš do ceste.

Sestop je že vključen v opis.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben leži med radovljiško ravnijo - Deželo na jugu in dolino Završnice na severu, na zahodu se konča pri Žirovnici oziroma pred sotočjem Save Dolinke in Završnice, na vzhodu pa ga omejuje dolina potoka Blatnica južno pod glavnim grebenom Karavank. Je ozek, z obeh ravnic se strmo dviga do grebena, ki je na vrhu sicer poraščen, na nižjem (zahodnem) delu z listavci in na južnih pobočjih grebena s skoraj »kraškimi« bori, višje je mešan gozd ali pa samo iglavci (smreke na severni in bori na južni strani), toda grebenska rez je kar skalnata, vmes so

2 Dežela je ljudsko ime za gorenjsko radovljiško ravan.

odseki prsti in vegetacije, ki kažejo sorodnost s koroško-karavanškimi območji. Kljub poraščenosti je dobro prehoden in se nikoli ni treba prebijati skozi rušje, grmovje ali goščavje. Na južni strani grebena so melišča, kar je presemetljivo za to nadmorsko višino zaradi porozihi tal (apnenca), severna stran pa je gosto poraščena pretežno z iglavci. Na vzhodnem delu grebena je več ilovice in zato nastopa drugačna vegetacija, nasadi borovnic med osemsto in tisoč metri vabijo k sladkanju, resje pa k počitku. Greben ima nekaj točk, ki jih je treba videti, in te so: Vokence (velika skala v grebenu), greben Jecove oziroma Po pečeh z lepim pogledom na Blejsko jezero, Zaskok (skala) na begunjskem koncu, slikovita ozka sedla in prehodi z ravni v dolino (gorenjska ravan-Završnica ali v nasprotni smeri). Vzhodni del grebena je kar pozidan, z dvema kočama (sankaška in lovska) ter z vikendi, (pogojno) dostopen pa je tudi z avtom. Vode na grebenu ni, je pa betonski zbiralnik.

Primeren čas: jeseni in spomladi.

Opis: Po grebenu od zahoda proti vzhodu. Ko po luknji (tunelu, glej pristop) stopiš na greben, nadaljuješ po njem. Pot je na začetku ozka in malo shojena, toda gibanje je strogo po grebenski rezi, zato smeri ne moreš zgrešiti. Pozneje se pot bolje opazi in med listavci počasi pridobivaš višino. Obereš mesta, kot so **228. Lip(n)je**, **229. Skavatica**, **230. Gosjak**, **231. Mali vrh** (863 m), **232. Vokence**, **233. Vrh Jecove** (1080 m), **234. Po pečeh**, pred njim je sedlo Golovec s pretočno vodovodno črpalko in najvišjo točko grebena **235. Smokuški vrh** (1122 m, po vasi Smokuč, dve uri), kjer se spuščajoč po severni strani grebena (Na vršeh) vključuješ v civilizacijo. Pot postane traktorska in nižje so vikendi in lovska, sankška ter planinska koča ter skala Zaskok. Pet minut nižje proti vzhodu je cerkev Sv. Petra, še pol ure pa je do Begunj mimo graščine Katzenstein, kjer je sedaj bolnišnica, med drugo svetovno vojno so bili zapori, do ceste in zasluženega piva pri Jožovcu (Avseniku).

Opomba: Tura se lahko naredi tudi v nasprotni smeri. Imena vrhov in delov grebenov so mi povedali domačini, zato ne jamčim za geografsko in drugo točnost, lahko pa si ogledaš nepopolno karto Stol in Begunjsčica. Pot se drži grebenske rezi, pobočja pod njo so mestoma strma in izpostavljena, toda pot je zadosti široka, da nikoli ni tvegana. Lahni odmiki so na severno stran. Z grebena lahko tudi sestopiš po meliščih, ko se ta najbolj približajo rezi. Nepriporočljivo. Po mnenju nekaterih naj bi bil Smokuški greben najbolj zahoden izrastek Grintovcev. Moj opis se etimološko razlikuje od opisa PZS Kamniško-Savinjske Alpe 2004, ker sem izhajal iz pričevanj domačinov.

XXXVII. BEGUNJSČICA 2063 m

Grebenska označena pot: a) od Roblekovega doma (1657 m, MZ-Z, 1 h), b) s planine Preval (1311 m, MZ-Z, 2 h), c) vršni greben, č) brezpotje in plezanje: po vzhodnem grebenu (II, 2 h 30'-3 h).

Zame manj do srednje privlačna gora. Pri dveh obiskih na njej sem se vedno spraševal, kaj za vraga iščem tam gori. Odgovor je bil in je še: včasih je treba použiti tudi kruh in vodo. Škodi ne, v določenih trenutkih pa celo koristi. Vršni greben pa je lep in na svoj način vzvišen s podobnimi občutji. Celotno grebenko prečenje odsvetujejo pa vsi, celo tak as, kot je Tačrn.

Izhodišča: a) Roblekov dom (1657 m, iz Begunj 585 m po dolini Drage, L, 3 h 30'), b) planina Preval (1311 m, najlepši in najkrajši pristop je po neoznačeni dobro shojeni baron Bornovi poti: od parkirišča pri opustelem hotelu na Ljubelju skoraj vodoravno po najprej vzhodnem, nato južnem pobočju Begunjsčice skozi dva tunela (čelka, mestoma izpostavljena) do planšarije Koče na Prevalu (L-Z, 1 h 30'), iz Begunj (L, 3 h), c) zgornja postaja žičnice Zelenica: od mejnega prehoda Ljubelj po smučišču (L, 1 h 15'), č) za vzhodni greben (baron Bornova pot, glej b) pred tunelom po melišču do grebena.

Opomba: vzhodni greben se začne nad ljubeljsko cesto. Začetek je zelo krušljiv.

Pristop: a) Od Roblekovega doma po označeni poti na vrh (MZ, 1 h). Pazi na odcep desno po petsto metrih. b) S planine Preval po strmi označeni poti proti vršnemu grebenu in levo na vrh (MZ-Z, 2 h), c) Neoznačeno po melišču Velikega plazu (Centralne grape) na vrh, č) po melišču pred tunelom na baron Bornovi poti do grebena.

Možnosti za umik: po smeri pristopa.

Zemljepisna lega: Masiv Begunjščice s štirimi vrhovi (od vzhoda proti zahodu; neimenovani vrh 1914 m, Begunjska Vrtača 1991 m, Veliki Begunjski vrh 2063 m in Srednji Begunjski vrh 1979 m) je prava paša za oči s kranjske strani. Lepa, dominantna polokrogla, proti vrhu gola vzpetina, dolga štiri kilometer, zbujajo pri opazovalcu privlačnost, ki se pa žal, ko jo potipaš bliže, spremeni v nelagodje. Nikjer ni lahkih prehodov, na južni strani so izrazito strme trave in krš, za dodatek pa še spolzke glinice. Na severni strani so plezalsko manj zanimive stene, edini kolikor toliko spodoben brezpoten pristop je čez Veliki plaz nad srednjo postajo žičnice, pa še ta ni udoben zaradi rušечеge se mela in neoznačene poti. Edini varni pristopi pa so zaradi svojevrstne geološke zgradbe po označenih. Planinske kočice so tri: na severni strani Planinski dom na Zelenici (1536 m), ki je pogorel in je sedaj v obliki kontejnerja, na zahodni in južni sta že omenjena Roblekov dom in Koča na Prevalu. Oskrbovane in odprte so v glavni sezoni, pa morda še ob vikendih in praznikih. Kakovost skale je slabša, zato je kopnih plezalnih smeri manj, bolj je Begunjščica zanimiva pozimi po grapah in kot turnosmučarski cilj s spusti: a) Veliki plaz nad srednjo postajo žičnice, b) Centralna grapa, c) po plazu iz smeri Završnice-nekdanja karavla (sedaj obnovljena Koča pri izviru Završnice). Pazi na plazove.

Opis: **236. Zahodni greben Begunjščice:** Glej pristop a). Mestoma greben. **237.**

Južni greben Begunjščice: glej pristop b). Še manj greben kot zahodni. Pot teče v ključih po strmih pašnikih in goličavah. **238. Vršni greben Begunjščice:** Srednji (Begunjski) vrh 1979 m–Veliki (Begunjski) vrh 2063 m–Begunjska Vrtača 1991 m (MZ, 30'). Označena pot čez Srednji in Veliki (Begunjski) vrh, neoznačena pot na Begunjsko Vrtačo in brezpotje (brez zveze, tudi tvegano, bolje je, da se držiš poti). Večji del poti je na južnem pobočju pod grebensko rezjo. Rez je izrazito skrbnasta, nepriporočljiva in samo nekaj metrov višje nad potjo. **239.**

Vzhodni greben Begunjščice: 800 m, II, 2 h. Dostop je po melišču pred tunelom (30') do skrotastega, krušljivega, rušatega, neprijetnega, rahlo tvegane in težko prehodnega grebena. Po njem gor, iščoč najlažje prehode, ti so največkrat na južni strani, na vrh Begunjske Vrtače. Še naprej po neoznačeni poti na Veliki (Begunjski) vrh.

Sestop: glej pristop(e).

Primeren čas: do prvega snega.

Opomba: Drugi Veliki vrhovi so: Košutni, Medvodji, Robanov, Struški, Pavličev, Draški, Polovniški in Snežni. Zaradi strmih trav in tveganih vesin odsvetujem brezpotje.

XXXVIII. DOBRČA–PREVAL

Lahka označena pot, 1450 m, 10 km, pet ur.

Tržič 515 m–Dobrča 1643 m–Sivora 1310–Vrh Luž 1202 m–Čisovec 1418 m–planina Preval 1311 m.

Izhodišče: Tržič 515 m oziroma bolje vas Brezje pri Tržiču na cesti Tržič–Begnje (parkirišče pri cerkvi).

Lahkotna, večinoma gozdna pot za nezahtevne planince brez bleska velikega grebena, pa zapeljivo naravo in vrednimi razgledi z dvema deloma: sončnim čez vrh Dobrče do Koče na Dobrči (1478 m) in, osojnim do planine Preval. Zgornji del Dobrče nad kočjo mi je bil všeč zaradi mehke prijaznosti in lepe narave, ki je morda še bolj privlačna na poti do Prevala. Za nenaspidirane pohodnike in ljubitelje

narave zadošča kratka krožna tura samo čez Dobrčo: Brezje–Breška gora–vrh Dobrče–Koča na Dobrči–Hibje–Hudi graben.

Možnosti za umik: po poti nazaj.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Dobrča je gozdna vzpetina na severnem robu kranjske ravnine, dobro vidna s ceste Kranj–Jesenice v smeri vzhod-zahod. Dolga je 5,5 km s skoraj povsod prehodnimi, mestoma tudi strmimi vzhodnimi pobočji z drobnimi, belimi peskasto kamninami. Zahodna pobočja so bolj strma, tudi pečinasta in brezpotna. Južno od vrha je Lešanska planina z govedorejo. Gozd je privlačen z macesni, smrekami in listavci, poraščenost z grmovjem in podrastjo je skromna. Razgledi so najlepši na jug, na kranjsko ravan in tudi na Julijce. Koča na Dobrči je oskrbovana v glavni sezoni. Za ljubitelje prvobitne narave je verjetno najlepši sprehajalni del med Dobrčo in Prevalom z malo obiskovalci.

Opis: a) Po gozdni cesti čez Bistriško in Lešansko planino na vrh (L, 2 h 30', nad Lešansko planino pot slabše označena). Spust do razpotja pri Koči na Dobrči. b) Po označeni poti - grebenu čez vrh **240. Vaško** (1046 m) in **241. Breško goro** (1216 m) na vrh **242. Dobrče** (ista težavnost in čas, malo bolj strmo). Spust do Koče na Dobrči in po označeni poti - večji del grebensko čez **243. Sivoro** (1310 m) **244. Vrh Luž** (1202 m) in **245. Čisovec** (1418 m) na planino **246. Preval** (1311 m, L, 2 h 30').

Sestop: a) Po označeni poti ali gozdni cesti v vas Podljubelj (L, 1 h 30'). b) Po neoznačeni stari lovski (baron Bornovi) poti skozi tunel do mejnega prehoda Ljubelj (MZ-Z, 1 h 30'). c) Po označeni poti skozi Medvodje v dolino Drage (L-MZ, 1 h 30') ali po gozdni cesti čez Planinico v isto dolino (L, 2 h 30').

Primeren čas: poletje in jesen.

XXXIX. STORŽIČ 2132 m

Pečovnik 1640 m–Veliki (Medvodji) vrh 1469 m–Ruš 1614 m–Stegovnik 1692 m–Mali Javornik 1685 m–Veliki Javornik (Ženiklovec) 1715 m–Javorniški preval 1465 m–Škarjeva peč 1671 m–Škarjev rob–Storžič 2132 m–Psica 1796 m–Velika Poljana 1479 m–Mala Poljana 1325 m–Tolsti vrh 1715 m–Vrata 1591 m–Kriška gora (Kukovnica) 1471 m–Velika Mizica 976 m–Mala Mizica 764 m–Sv. Jožef (cerkev) 577 m–Tržič 515 m.

Označena lahka do zelo zahtevna grebenska pot, po grebenski rezi mestoma brezpotje, skupaj 3754 m, 21 km, 13–15 ur, 13 vrhov. Opis je razdeljen na dva dela: severni in zahodni greben Storžiča z dodatkom in vzhodni greben Storžiča.

247. Severni greben Storžiča Pečovnik 1640 m–Veliki (Medvodji) vrh 1469 m–Ruš 1614 m–Stegovnik 1692 m–Mali Javornik 1685 m–Veliki Javornik (Ženiklovec) 1715 m–Javorniški preval 1465 m–Škarjeva peč 1671 m–Škarjev rob–Storžič 2132 m.

Neoznačeno lahko brezpotje po grebenski rezi čez vrh Pečovnik do podnožja Stegovnika, orientacija rahlo zahtevna, dve uri. Od podnožja Stegovnika do vrha Storžiča zahtevna označena, mestoma zavarovana pot, štiri do pet ur (vrhova Mali Javornik in Veliki Javornik–Ženiklovec na grebenski rezi sta neoznačena z lahkim brezpotjem. Mali Javornik petnajst minut, lahko, spust na sedlo pred Velikim Javornikom – Ženiklovcem. S sedla lahko brezpotje na Ženiklovec, tri četrt ure in spust na Javorniški preval). Označena pot poteka na zahodni strani grebena pod njima. Javorniški Preval–Storžič, označena zahtevna zavarovana pot, dve uri, 1528 m + 10%, 10,5 km, 7 ur.

***Filip Bence - Tačrn:** Vrh, ki bi ga lahko imenovali Gorenjski Matterhorn ali Čogori (K2). Od koder koli ga pogledaš, kipi v nebo s svojo mogočnostjo, pa najsi bo s Kranja ali Loma. Zanimiv in privlačen je vse leto, čeprav pozimi res veliko zahtevnejši z vseh strani, tudi s Kališča, z največjim obiskom, ker nanj pelje skoraj preveč*

označenih poti (z Loma: Škarjev rob, Žrelo, greben Psice, iz kranjske smeri: Kališče, planina Javornik...).

Najdrznejši pa si lahko izberejo strma brezpotja, kar zahtevno severno steno, v kateri je veliko lepih, a tudi težkih plezalnih smeri čez celo steno, ki je visoka več kot petsto metrov. Najbolj je obiskana Kramarjeva smer (III), ki pelje mimo več kot petdeset let starega Bivaka sredi stene. V teh smereh se je kalil in vzgajal ves trziški alpinizem s številnim svetovno znanimi in uspešnimi imeni. Tudi zahtevno smučanje je mogoče z vrha na več strani, a le ob primernem času in razmerah. Tudi Kramarjeva smer je bila deležna tega obiska v vsej njeni zgodovini le štirikrat ali petkrat od vrha do koče (prva brata Rozman, Filip Bence - Tačrn 22. 4. 1994, ...). Najboljšim čistilcem te gore ni dovolila samo več kot petsto pristopov na vrh (Bence), ampak tudi omenjeno smučanje in ne nazadnje preživeti petintrideset-metrski padec čez steno pod Bivakom ali plaz (Janez Primožič) skoraj z vrha več kot tisoč dolžinskih in osemsto višinskih metrov pod steno.

Za Lomsko dolino pa je kot mogočen altar, ki zapira dolino, bistri jutranji pogled in kot koledar, saj se v njem tako začne kot konča zima. Le malo jih je, ki so prehodili vse označene, kaj šele neoznačene poti. Najelegantnejše je vsekakor grebensko prečenje tako s strani Javornika kot Velike in Male Poljane in ta tura je kondicijsko in časovno največja na našem očaku. Če se odločite zanj, je treba natočiti vodo na planini Javornik, na planini Mala Poljana ali celo na Dolgih njivah.

Kljub velikemu obisku vas domačini prijazno vabimo: Pridite v ta naš planinsko-alpinistični raj, saj brez njega ne bi bili to, kar smo, zato okusite tudi vi in morda celo ob srečanju z nami del skupne sreče ob izletu in pristopu k velikemu križu na vrhu Storžiča.

Milenko Arnejšek - Prle: tako iskrenega navdušenja, kot ga je zgoraj napisal Filip, jaz seveda ne zmorem, lahko mu pa pritrdim, skupaj s kimanjem prelepe rušnate zvončice. Predvsem na manj obiskanem in skoraj nedotaknjenem brezpotnem območju Pečovnika, kjer vlada izjemna svežina, tudi kar nedotaknjena narava, umirjeno široko ozračje in osvobojenost. Ta občutja se na bolj obljudenih poteh bliže vrhu žal izgubljajo, še vedno pa velja zadnji Filipov stavek: Vabljeni, skupna sreča je vaša in naša.

Izhodišče je konec gozdne ceste pod Pečovnikom.

Pristop: a) Tržič–Medvodje–Brsnina in konec gozdne ceste (18 km). Od planine Brsnina (1359 m) po neoznačeni stezi severovzhodno do grebena severozahodno od Pečovnika in nanj (1640 m, L-MZ, 1 h 15'). b) Spodnje Jezersko–Komatevra–napol podrti karavla pod Pečovnikom (6–7 km). S konca ceste brezpotno na vrh Pečovnika (L, 30').

Možnosti za umik: Z vseh vrhov je mogoč lahek, večinoma brezpoten, delno po označenih poteh, umik na zahodno stran na nižje ležeče gozdne ceste. Najbolj priporočljivo v smeri pristopa tako na vzhodno - jezersko kot zahodno - trziško stran. Umiki po označenih poteh so: s Stegovnika (na obe strani), Javorniški preval (na obe strani), Škarjev rob (na Kočo pod Storžičem ali na Javorniški preval–planina Javornik–cesta).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Najjužnejši greben »Karavank« pravzaprav ni karavanški. Prej bi ga lahko opredelili za samostojnega v obliki narobe obrnjene črke T, ki se začne pri Tržiču (515 m), se od zahoda proti vzhodu vzpenja čez vrhove (glej zahodni greben) do najvišje točke (vrh Storžiča 2132 m) in se proti severu nadaljuje do Pečovnika (glej severni greben). Vzhodni krak je v primerjavi s prejšnjima krajši, je manj grebenski, pa vendar prisrčen (glej vzhodni greben). Na jugu meji na kranjsko ravan, na severu na Lomsko dolino in na vzhodu na dolino Kokre. Ker je njegova skupna dolžina 21 kilometrov, z vzhodnim pa že 27, z višinsko razliko tudi do 1600 m, so konfiguracija, rastlinje, živalstvo in tudi geološka zgradba zelo pestri. Rastlinje je prisojno in osojno, podrobno opisovanje bi bilo predolgo, enako velja za geološko zgradbo in živalstvo, konfiguracijo si ogledaj na zemljevidu. Poleg apnenca (na Storžiču) nastopajo še gline, ilovice,

laporji, magmatske kamnine, škrljanci in konglomerati. Rastlinje, živalstvo in konfiguracijo si oglej na kraju samem. Vodo najdeš na planinah, planinske postojanke so: Dom Kokrškega odreda na Kališču 1514 m, Dom pod Storžičem 1123 m in Koča na Kriški gori 1471 m (nekje boš naletel na višino 1582 m). Ta izvira še iz starih časov, ko koč nad 1500 metri niso bile obdavnice in so planinska društva zaradi razumljivih razlogov »malo zvišala« nadmorsko višino). Planinsko je najprivlačnejši cilj Storžič s posebnimi mesti: Grad, Okno, pet Žrel, Prestol, Luska, Črni graben, Bivak in drugimi. Za podrobnejše informacije se obrni na Alpinistični odsek Tržič ali GRS Tržič. Seveda pa so tudi nekateri drugi konci (za brezpotnike, manj zahtevne planince, gobarje, jagre, zeliščarje in romantike ...), večinoma v severnem delu, še bolj privlačni. Najbolj grebenško je prečenje od Kriške gore do Storžiča, na začetku po širokih hrbtih, proti Storžiču čez Psico pa že zahtevnejše.

Opis: Z vrha **248. Pečovnika** (1640 m, vidna cela trasa do vrha Storžiča) po širokem gozdno-travnatem grebenu z redkim podrastjem čez **249. Veliki (Medvodji) vrh** (1469 m) in **250. Ruš** (1614 m) do podnožja Stegovnika (brezpotje, L, 2 h). Po označeni poti na **251. Stegovnik** (1692 m, MZ-Z, 30'-45'). Po grebenu Stegovnika, nato sestop, ki se konča z naravnim tunelom skozi podnožje stene. Naprej po pobočni označeni poti: a) po tržiški strani na planino Javornik (L, 1 h 45'), b) po približno dvesto metrih od tunela po neoznačeni slabo shojeni poti levo na greben - stik z označeno jezersko potjo in po njej z vzponi na **252. Mali** (1685 m) in **253. Veliki Javornik–Ženiklovec** (glej glavo) do **254. Javorniškega prevala** (1465 m, L, 1 h 45'). Po označeni poti naprej čez **255. Škarjevo peč** (1671 m) in **256. Škarjev rob** (MZ-Z) na vrh **257. Storžiča** (2132 m, MZ-Z, 2 h do 2 h 30').

Sestop: a) proti jugu: Dom Kokrškega odreda na Kališču (1514 m) in v Mače ali Bašelj (L-MZ, 3 h 30'-4 h), b) nazaj na Škarjev rob in do Doma pod Storžičem (1123 m, MZ-Z, 3 h).

Opomba: Tura se lahko opravi tudi v nasprotni smeri. Vrh Pečovnik je na nekaterih kartah Pečevnik.

258. Zahodni greben Storžiča.

Storžič 2132 m–Psica 1796 m–Velika Poljana 1479 m–Mala Poljana 1325 m–Tolsti vrh 1715 m–Vrata (sedlo) 1591 m–Kriška gora (Kukovnica) 1471 m–Velika Mizica 976 m–Mala Mizica 764 m–Sv. Jožef (cerkev) 577 m–Tržič 515 m.

Zahtevna označena, mestoma tudi zavarovana pot od Storžiča do Velike Poljane, dve uri, vse naprej do Tržiča lahko do manj zahtevno, tri in pol do štiri ure, 2377 m + 10%, 9,5 km. Vsa tura šest ur in več.

Izhodišče: vrh Storžiča.

Pristopi: Iz Tržiča: do Koče pod Storžičem (1123 m) z avtom. a) Po označeni zavarovani poti skozi Žrelo (ZZ, 2h 30'-3 h, večino leta mokro) ali b) čez Škarjev rob (MZ-Z, 3 h) na vrh.

Z juga: Najbolj obiskana (priporočljiva in označena) je: a) vas Mače–Kališče (1543 m)–jugovzhodni greben–vrh Storžiča (MZ-Z, 3-4 h), b) vas Povelje–planina Javornik (Krničarjeva planina) in po označeni poti skozi širok žleb – graben na vrh Storžiča (MZ-Z, 3 h 30'). c) Bašelj – mimo Sv. Lovrenca 918 m, po označeni poti do prečne poti planina Javornik–Kališče do lovske koč nad potjo, mimo nje po slabi lovski stezi na izrazit **259. Jugozahodni greben Storžiča** (desno od velikega žleba) in po njem na vrh (zahtevno brezpotje, 3 h).

Z jezerske strani: Kanonir–dolina Reke–gozdna cesta do Jekarice 949 m–Bašeljki preval 1630 m–vrh Storžiča (L-MZ, 3 h).

Možnosti za umik: Z Velike in Male Poljane po označeni poti na kranjsko ali tržiško stran. S Kriške gore južno v vas Gozd (L-MZ, 1 h do 1 h 30'). S Tolstega vrha pelje neoznačena, a kar shojena pot v Lom.

Opis: Z vrha **260. Storžiča** (2132 m) po grebenu zahodno do prvega sedelčka (izstop Kramarjeve smeri) in naprej na razpotje označenih poti: a) Kališče,

b) planina Javornik (Krničarjeva planina). Grebensko naprej po označeni poti do sedla pri zahodni steni (odcep označene zavarovane poti skozi Žrelo) in še naprej grebensko čez **261. Psico** (1796 m) na **262. Veliko Poljano** (1479 m, Z, 3 h). Spust skozi gozd na **263. Malo Poljano** (1325 m), po dobro shojeni poti na **264. Tolsti vrh** (1715 m) in naprej čez vrh **265. Vrata** (1591 m) in Blažunovo senožet do **266. Kriške gore** (1471 m, MZ-L, 2 h-2 h 30', koča na vrhu, mogoč sestop - umik južno v vas Gozd 891 m, 1 h 30') in čez (Kolarjev travnik oziroma Mežnarjevo senožet, vir J. Wester), **267. Veliko Mizico** (976 m) ter **268. Malo Mizico** (764 m) mimo cerkve Sv. Jožefa v Tržič (515 m, L-MZ, 1 h 30').

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Tura se lahko opravi tudi v nasprotni smeri. Od Tolstega vrha do Kriške gore vodi po grebenski rezi zelo razgledna, tako imenovana Panoramska pot.

Vzhodni greben Storžiča: označena grebenska tura je tudi Sv. Jakob (964 m)–Cjanovca (1820 m)–Srednji vrh (Mačenski, 1853 m)–Mačensko sedlo (1622 m)–Bašelski vrh (1744 m)–Bašelski preval (1630 m)–Storžič (L-Z, 6,75 km, 4 h).

XL. LUBNIK 1025 m

Označena pot po grebenu, lahko do redko manj zahtevno, 650 m, 3,1 km, 1 h 30'.

Predlog za delno krožno pot: Vincarje (Vešter)–Mali Lubnik 894 m–vrh Lubnika 1025 m–Gabrovo–Vincarje. Čas za celotno turo 3 h-3 h 30'.

*Kar za plešča je glavnik,
kar za zdravega zdravnik,
kar za grešnika svetnik,
za lenuha je Lubnik. (Iva Hawlina)*

*Od tu naprej, če si zakej,
ga pij, se smej, saj s'greha frej.*

(tabla na višini 1000 metrov nekaj korakov pod planinskim domom, avtor ne-
podpisan).

Če strnem ti pesmici in povzamem sporočilo, je tarča jasna; za obisk Lubnika se ti naj pretaka po žilah lenobno, zdravo in grešno občutje, kar potrjuje druga pesmica v osvobojenosti greha. Odvezo dobiš na vrhu, saj stoji Planinski dom B. Ziherla na najvišji točki. Grebenska pot se začenja šele po polovici, prej je pobočna, do odcepa proti Gabrovemu je ilovnata, se vije skozi listnati gozd, ki ni tak kot na veliki večini slovenskih gorskih poti. Sicer raste tudi na Lubniku bukev, ki pa ni v večini, glavni predstavniki listavcev so javor, gaber, brest, bezeg, mestoma tudi hrast (cer), ki opozarjajo na klimatološko in zemljino drugačnost. Iglavci rastejo le v »rezervatih«. Vrh Lubnika je priljubljen cilj Škofjeločanov, pa tudi drugih obiskovalcev, saj je z njega lep razgled na kranjsko ravan, Karavanke, Grintovce in Loško hribovje. Najlažje poti so precej obljudene (s »Placa« - mestnega trga mimo Kobile na vrh ali od Naceta na vrh), pot po grebenu pa največkrat samotna.

Večini planincev je Lubnik všeč, mene pa je vedno nekaj motilo. Svoje zadržke sem nekoč omenil Francetu (Zupanu), nakar se je zasmel in rekel: »Veš, ime Lubnik pride od staroslovanske besede lob, kar pomeni lobanja.« Da pa te potolažim, poznam kup poti (vrhov), na katerih je občutek nelagodja krepko močnejši. Njegovo energijsko nasprotje je Cavr na drugi strani Selške Sore (glej Križna gora).

Izhodišče: Vincarje (zahodni del Škofje Loke na desnem bregu Selške Sore).

Možnosti za umik: Po gozdnih poteh južno do označene poti Gabrovo–vrh Lubnika.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Na robu zahodne in južne strani Sorškega polja se dviga Loško hribovje, v katerem je najvišji

in najbolj vpadljiv vrh Lubnik. Sicer sta višja Ratitovec in Blegoš, ki nista na robu. Nahaja se med Poljansko in Selško Soro (Sotesko), se vzpenja od Škofje Loke (vzhoda) prek Kranceljna (475 m) in Kobile (507 m) pobočno do vrha (zračne črte je 3,45 km). Samostojni kucelj med štirimi grebenskimi predvrhi na vzhodnem grebenu je Mali Lubnik (894 m). Na najvišji točki je planinski dom, ovešen z grozdom anten, poleg pa je bakrorez s smermi in vrhovi. Južna stran Lubnika je manj strma z zaselkoma Gabrovo in Breznico, na tej strani je tudi najvišje nekaj hiš (Suša) in bife Nace, dostopnih z avtomobilom, adrenalinski zasvojenici, pa tudi športni navdušenci se do tja iz Poljanske doline (Podpulfrca, gostilna Pr' Kajbit) pripeljejo s kolesom in skočijo na vrh. Od tam je do vrha tudi najkrajši vzpon (50'). Severna stran je zelo strma in brezpotna, neki nepriporočljivi poti tam sicer sta (lovska pot: od drugega travnika med Veštrom in Soteskarjem gor in severni greben: od porušenega mostu s skoraj izginulimi markacijami iz Soteske), sem ne spada pot iz Veštra, na zahodu se Lubnik konča s sedlom, ki se lahko imenuje Zalubnikar, v resnici pa se tako imenujejo hiše pod sedlom. Geološka zgradba je mešana, nižje so ilovice, gline, konglomerati in šele višje nastopi apnenec. Znale so jame: najlažja je Kevd(e)rc, preostale, Marijino brezno in druge, zahtevajo jamarsko znanje in vodnika. Za Kevdrc se lahko dogovorijo na Turističnem društvu, lahko pa ga poiščeš sam (malo skrito). Zanimive so tudi ruševine Starega gradu na poti Gabrovo–Škofja Loka in na Kranceljnu. Lubnik ima na južni strani skoraj do vrha gosto mrežo traktorskih in gozdnihi poti, planinske pa so dobro označene in nezahtevne. V Soteski raste kranjski volčič.

Opis: Od Vincarij (naselje pod škofovskim gradom na severni strani ob Selščici) po označeni poti na desnem bregu Selške Sore mimo jezua z mini elektrarno in še naprej (400–500 m) do kažipota Lubnik, pot po grebenu 1 h 30', pot čez Gabrovo 1 h 40', gor levo v gozd po označeni, ilovnati poti (n. m. v. 585 m) do naslednjega dobro označenega odcepa na višini 585 metrov. Desno in po stiku vzhodnega in severovzhodnega pobočja gor do začetka grebena (745 m). Čez štiri grebenske kucelje, eden teh je **269. Mali Lubnik** (894 m), na široko označeno pot Gabrovo–Lubnik in po njej na vrh **270. Lubnika** (L-MZ, 1 h 30', pot je v mokrem spolzka zaradi ilovice v spodnjem delu, v zgornjem pa mestoma viseča, škrapljasta in rahlo izpostavljena).

Opomba: Najlepša je neoznačena pot od Veštra na skrajnem zahodu Škofje Loke (zahodno od stanovanjskega naselja Podlubnik ob reki Selščici – Selška Sora, opuščen mlin, partizanski pomnik, parkirišče). Od parkirišča čez most in Selščico, naravnost (najbliže) do gozda (čez travnik ali ob ozari, označena pot gre levo, kjer se priključi prej opisani poti) in po pobočju naravnost gor po ne preveč shojeni poti, ki višje prehaja v gozdnat greben, in po njem do Malega Lubnika ter do stika z označeno potjo (MZ, 45'). Z vrha se proti zahodu nadaljuje neoznačen zahodni greben do Zalubnikarja (MZ, 25').

Sestop je v okviru krožne poti. Po isti poti dol do odcepa za Pot po grebenu (levo), kjer nadaljuješ po južni strani in po široki poti do zaselka Gabrovo, sedemdeset metrov pred njim levo (več poti, poišči tisto z markacijo) in čez dve senožeti po široki stezi na odcep na višini 585 metrov. Po že znani poti na izhodišče. Opomba: Od zaselka Gabrovo se lahko sestopi čez Kobilu na »Plac« v središču Škofje Loke.

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Lubnik je prepreden z mrežo traktorskih, gozdnihi in drugih poti, ki naj te ne zapeljejo, drži se markacij. Na severni strani Lubnika sta izjemno lepi poti tudi lovska pot in severni greben, obe izredno strmi in imata precej tvegana mesta in spadata v kategorijo brezpotja. Zaradi nesreč jih ne bom opisal. Zgoraj zapisani časi so uradni in po mojem mnenju precej naviti, normalen hodec naj doda trideset minut.

XLI. KRIŽNA GORA-ČEPULJE

Lahka, mestoma neoznačena pot (do Sv. Urha), naprej označena po širokem grebenu-hrbtu, 480 m, 11 km, štiri ure.

Cavrn (Mala raven 559 m)–Vrh Soteske 735 m–Sv. Križ (Sv. Urh) 669 m–Križna gora–Sv. Gabriel (Planica) 823 m–Planica (vas - sedlo) 724 m–Čepulje.

Lepša kot ves greben je krožna pot s sestopom vzhodno s Planice, saj je od tam naprej asfaltirana cesta (glej opombe).

Obstaja določena skupina hribovcev, ki so pri sebi prečrtali težke, naporne in dolgotrajne pohode in zgodnje vstajanje ter se odločili: hodili bomo le na krajše, manj naporne izlete, vstali bomo brez budilke, nikamor se nam ne bo mudilo, ustavili se bomo na razglednih točkah, občudovali bomo rožice, trave in gozdove, tudi ravan pod nami, naredili bomo družinski izlet, tudi otrokom je treba privoščiti lažji grebenski sprehod, na koncu ali vmes pa se bomo podprli z obiskom domače gostilne. Vse to in še več ponuja Križna gora. Širok grebenski hrbet, gozd, košenice, lahkotno shojeno in označeno pot, na začetku sicer ne, po vrhu pač, nižjegorsko okolje, lepe poglede na Grintovce, Karavanke, Škofjeloško pogorje in Sorško polje, kratek, pa primeren čas hoje, prijeten postanek na terasi gostilne na Kriški gori in sproščen klepet na najlepšem delu poti med Križno goro in Planico. Samoto boš skoraj zanesljivo užil na Cavnru, tja hodijo le domačini, naprej pa je pot obljudena, če se boš odločil za najbolj naraven (v vseh pogledih) sestop v Pevno ali Crngrob, pa zopet največkrat samotna. Če le imaš možnost, obišči še Gorajte (na poti gor ali dol) in vtisi bodo popolni. Za adrenalinarje še kratek namig: pot je v celoti prevozna z gorskim kolesom. Itinerarij so: Stražišče–Čepulje–Križna gora–Škofja Loka, Škofja Loka–Križna gora–Planica–spust v Pevno ali Crngrob ali nasprotno. Mimogrede, raje se peljem na Vršič ali na Mangrsko sedlo kot iz Škofje Loke (Moškрина) na Križno goro ob f (cardio) 150+.

Izhodišče: Škofja Loka (Binkelj in Trnje, na severni strani ceste Škofja Loka–Železniki nasproti stolpnici Podlubnika. Težavno parkiranje). Pristop: Skozi zaselek Trnje in do gozda. Ne iti do Virloškega potoka sto metrov naprej in po (Matjaževi) dolini, čeprav so tam markacije.

Zaključek: Čepulje z asfaltirano cesto.

Možnosti za umik: Lepe kombinacije pohoda so (nekje po polovici ture pri vasi Planica) z označenima sestopoma v vas Pevno ali v vas Crngrob. 1. Iz vasi Planica po označeni poti čez lep gozdni greben v vas Pevno (1 h–1 h 15'). 2. Od pomnika na razpotju Lavtarski vrh–Planica–Čepulje v vas Crngrob po označeni poti (1 h–1 h 15').

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Vzhodni rob Škofjeloškega pogorja, ki se spušča na Sorško polje med Škofjo Loko in Kranjem, na prvi pogled od daleč ne razkriva zapeljivih pohodnih užitkov. Začenja se pri Škofji Loki, natančneje nad Veštrom (najzahodnejši del Škofje Loke) in se nadaljuje proti severu s širokim grebenom-hrbtom-planjavami in gozdnimi pobočji do Čepulj, kjer se priključi grebenu Sv. Jošt–Sv. Mohor. Ostre grebenske rezi ni, so le travnati, gozdni hrbti in košenice, najvišja točka je Planica (Sv. Gabriel, 823 m), drugi vrhovi so skoraj neopazni in neizraziti. Ime Planica se tu uporabi trikrat: za najvišji vrh, za zaselek in za sedlo. Najvišji vrh je torej Planica ali Sv. Gabriel. Ker se Sv. Gabriela drži sloves domobranske postojanke, so po 2. svetovni vojni ime spremenili in ga ni več na kartah. Zame je to prostor z izrazito negativno energijo, ki ga običnem le mimogrede in še hitreje zapustim, nekaj mi podzavestno pravi, da so se morale tam dogajati velike svinjarije (poboji, mučenje ...). Saj poznate tista velika gesla o obrambi domovine: najprej so jih uporabljali črni, potem pa rdeči, učinek je bil pri obojih isti. Zame tak, da se še po toliko letih tega prostora izogibam in se sprašujem o zaslepljenosti, neumnosti in pohlepu človeškega rodu. Sedaj stoji tam na novo zgrajena kapela (staro so porušili) in na njej je napis o veliki zvestobi krščanskim idealom. Popolnoma drugačen

občutek je na Cavrnu. Tudi ta predel zasluži podrobnejšo obravnavo. Cavn je po kartah nekaj hiš velik zaselek na vzhodnem pobočju. Je pa poleg še širše območje (Mala raven), ki se vleče od zaselka proti vrhu, hkrati pa še sedlo. Ime pride iz nemščine in pomeni čaroben in tudi čaranje. Pravo čarobnost izkaže na grebenu nad zaskom; velike skale in jase jasno kažejo na drugačen smoter, pri katerem osvobodilen s strani partije ali cerkve odpade in dojemanje se zavihti v transcedentalne dimenzije. Tam sem si kar narisal pogansko čarovniške bakanalije ob polni luni, čaščenju duhov in endoksogenim promiskuitetnim delovanjem (preberi si med vrsticami Tavčarja). Južni del čez Cavn, Sv. Urh (Križ), Križno goro in Sv. Gabriel ima po vrhu razgledno, lahko pot, primerno za družine in gorske kolesarje, ki se konča pri vasi Planica ali Lavtarskem vrhu (zaselek), od koder lahko sicer še vedno najdeš označeno gozdno pot, ki se izogiba asfaltirani cesti od Čepulj do Planice, vendar je najbolj naravna slednja. Na poti sta dve cerkvici, ponavadi zaklenjeni: prva je Sv. Urh (Križ) pri lovski koči v južnem delu, ki ima znamenito fresko s škofom in medvedom, druga je že omenjeni Sv. Gabriel na sredini, od obeh je lep razgled. Na vzhodni strani pod grebenom so znamenja: v Stari Loki je Krvavo (obglavljanje) in Bidetovo znamenje, na makadamski cesti v Crngrob pa Gosarjevo, Groharjevo, Pevensko in Rdeče. Te si lahko ogledaš, če sestopiš s Planice v Crngrob in do izhodišča (krožna tura), seveda pa je krona ogledov crngrobska cerkev (rebri ajdovske deklice), tudi ponavadi zaklenjena. Pot vodi tudi mimo Gavžnika (znamenje, hribček, prostor za obešanje, ime pride od gavg - vislic). Za ključne informacije in morebitno vodenje se pozanimaj pri Turističnem društvu Škofja Loka. V okolici Crngroba (prvotno ime je: Zvrnu se u grob) je nekaj jam: Štinetova jama, Grogovčev brezen, Luknja pod Gajdnikom, Flančenk in Močilnik. Geološka osnova grebena-slemen je dolomit s peščenjaki, brečami, laboro (sprijeti konglomeratni zasipi), skrilavci, konglomeratnimi apnenci in glinenimi peski, nastopajo pa tudi kraški pojavi (kaverne). Pester je tudi gozd. Če zelo potihem namignem Gorajte (najdi jih sam), ki jih Ločani skrivajo enako ljubosumno kot Zgornjesavci (Črno goro ali Beli potok) in Zgornjesavinčani (Ute ali Polšak), je obisk več kot vreden. Drevesa na območju so seveda povezana s tlemi, nastopajo pa: siva in črna jelša, hrastovo gabrje z dobom (po domače jelšavec) in gradnom, predalpsko podgorsko bukovje, kisloljubno borovje, beli gaber, veliki jesen, rdeči bor, breza, kostanj, jelka in smreka. Izlet lahko posladkaš z nabiranjem borovnic.

Opis: Skozi vas Trnje levo gor do razpotja (začetek gozda) z znamenjem, levo po kolovozu 350 metrov, desno po shojeni stezi pod spodjedenimi skalami do gozdne ceste in naravnost gor po potki na višjo traktorsko pot. Levo po strmi glineni stezi na širok gozdnat hrbet - ravnico in gozdnat **271. Vrh Soteske** (735 m) in po njem severno do lovske kočice in od nje minuto ali dve do cerkvice **272. Sv. Urh** (669 m, L, 1 h). Po makadamski cesti severno do vasi Križna gora (15-20'). Po asfaltirani cesti do zadnjih hiš (200 m) in po vrhu po široki stezi na zahodni strani na košenico do nakazanega sedelca (odcep označene poti desno, odcep levo proti Lavtarskemu vrhu). Naravnost po grebenu na vrh **273. Planica** (Sv. Gabriel, 823 m, L, 45'). Spust v vas Planico (možnost za umik št. 1) in do pomnika (možnost za umik št. 2). Po asfaltirani cesti na Čepulje (1 h).

Sestop: Najbolje je, da te na Čepuljah čaka »taksist«.

Primeren čas: Vsi letni časi, najprimernejši pomlad in jesen.

Opomba: Izlet lahko združiš z nedeljskim kosilom »Pri Boštjanu« na Križni gori. Mogoč postanek tudi v Planici (kmečki turizem). Svetujem krožno pot: Cavn-Sv. Urh-Križna gora-Planica-sestop ali Pevno (lepša narava) ali Crngrob (bolj arhitektonsko kulturno zanimivo; Crngrobska cerkev, Rdeče, Pevensko in Groharjevo znamenje) in nazaj na izhodišče (brez Čepulj). Lahko tudi v nasprotni smeri.

XLII. RATITOVEC

Lahka, na območju grebena manj zahtevna označena pot, 500 višinskih metrov, 7 km, tri ure in pol. Gladki vrh (Ratitovec) 1667 m–Altemaver 1678 m–Kremant 1658 m–Kačji rob 1575 m–Žbajnek 1538 m–Danjarska planina–Mišji grund 1266 m.

Od množic skoraj odmaknjen greben, kljub lahki dostopnosti, prehodnosti in prikupnosti. Morda je razlog v označitvi: sredogorje, kar pomeni v jeziku planincev manjše težave, pomanjkanje visokih ciljev in skoraj podcenjevanje. Tudi sam sem že premišljeval, da bi ta greben črtal iz vodnička, toda po zimski turi, kjer se je jasno zarisala privlačna grebenska rez, sem mnenje spremenil. Ta greben nedvomno zasluži, da je v njem. Še več, čisti zrak in lahkotna pot ter poletne radosti predvsem v živalstvu, tako domačem kot divjem, morajo pohodnika navdušiti. Takih kozlov, pravih bradatih rogatih hudičev na pogled, kot sem jih videl nad Danjami, nisem videl nikjer drugje in šele takrat mi je postalo jasno, zakaj se hudič, znanilec pomladi in obsцени zapeljivec, kaže v kozlovi obliki, jate ruševcev izzivajo začudenje, najlepši pogled je pa na čredo prosto pasečih se konj na Danjarski planini. Tudi gola grebenska pot od Gladkega vrha do Žbajneka zadosti pohodnikovim željam po prijetnem sprehodu, ki jo v visokem poletju motijo le visoke trave. Na južni strani grebena je »slovi-ta« stena Altenmavra, v narekovajih je zato, ker jo skrivaje in nereklamirano plezajo le Ločani s smerjo Drzni let (6c, pet raztežajev, veledelo Uroša Ruparja, plezal dvakrat), ki konkurira po previsnosti Veliki steni Ospa, po kakovosti skale in lepoti pa jo prekaša. Na grebenu se najdejo še vojni ostanki (bunker), brinje, rože in predvsem širina, povezana z nedoločnim pomanjkanjem nečesa, kar čutiš, da bi moralo še biti, pa se ne izpolni. Katera je ta izpolnitev, si odgovori sam, zgornjeselška pot ti bo dala le iztočnice, drugo je v tvoji glavi, domačini, nemški potomci (Pintarji, Droli, Egarti, Gartnerji ...) so zadovoljni s svojo domačijo in jim tudi na misel ne pride, da bi govorili o sebi, še manj pa o skritih lepotah.

Za vztrajne pohodnike pa je najlepša dve uri daljša označena pot z začetkom iz Mrzle doline (Rastoka 1122 m, makadamska cesta iz Železnikov,) mimo Pašnega vrha in Jesenovca čez Kosmati vrh (sploh ni kosmat) na Vratca (1511 m) in od tam po neoznačeni poti na Gladki vrh (naprej glej opis).

Izhodišče: Zaselek Prtovč (1025 m), do njega po asfaltirani cesti iz Železnikov (8 km).

Pristop: Po označeni poti (severno) mimo vodnega zajetja in lovske koče v krnico Razor med Kosmatim vrhom in vzhodnim grebenom Ratitovca in po vzhodnem pobočju Gladkega vrha do Planinske koče Ratitovec (1642 m, L, 1 h 30').

Možnosti za umik: Med Altemavrom in Kremantom po označeni poti v Zgornje Danje (nepriporočljivo zaradi strme viseče poti, težje kot greben).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben severno od Selške doline (nad potokom - reko Selščico), Ratitovec z nekaj imeni vrhov tirolskega izvora se dviga več kot tisoč sto metrov nad dnomo doline. V jeziku domačinov je Ratitovec samo (Gladki) vrh nad planinsko kočo, ne pa veriga vrhov, ki leži na osi vzhod-zahod in je, če se meri od Prtovča do lovske koče pod Soriško planino, dolga več osem kilometrov. Njegova južna stran je izrazito pečinasta, tudi travnata z osamelimi iglavci (smreka, brinje, macesen) in zelo strma do planot - zaselkov (Torka, Zgornje in Spodnje Danje) na nadmorski višini okoli osemsto metrov. Na tem območju je tudi ekskluzivni škofjeloški plezalni paradiž s skrajno lepimi in težkimi smermi (Drzni let, stolpi Pod špičkam, domačinsko ime za to pobočje je Pilj-vzhodno pod Kočo na Ratitovcu), zeliščarji lahko naberejo poln jerbas rož za vse bolezni, čebelarji pa pripeljejo čebele na neškropljeno cvetje za nadvse cenjen med. Planinci, neplezalci, tudi družinski pohodniki, lahko občudujejo

trope ovac, še bolj koz in kozlov, gorski kolesarji pa lahko opravijo sončno krožno turo Železniki–Prtoč–Po(v)den–Danje–Sorica–Podrošt–Železniki, bolj senčna je iz Železnikov mimo Dražgoš in Mrzle doline (Rovtarica) na Soriško planino po severni strani. Razgledi z grebena so širni na vse strani, poseben mik imajo ponoči, ko se v daljavah svetlikajo luči mest. Medtem ko je prisojna stran bolj drevesno skromna, pa je osojna izrazito nasprotna. Severna stran grebena je le po vrhu travnata, nižje je zelo obsežen bogat smrekov gozd planote Jelovice s številnimi izviri, gobišči, jasami, dobrimi gozdnimi cestami, kamor avtoklubi in krosisti iz zahodne Evrope prirejajo izlete in iščejo tisto, kar so že izgubili. Na zahodnem delu grebena je Danjarska planina s konji.

Opis: Od Planinske koče Ratitovec je na **274. Gladki (Ratitovski) vrh** (1667 m) le kratek skok (L, 3'). Spust nazaj do Koče in mimo zimskega bivaka grebensko po označeni poti čez **275. Altemaver** (1678 m, MZ), **276. Kremant** (1658 m, MZ), neimenovani kucelj (1502 m) na **277. Kačji rob** (1575 m) in na travnata pobočja pod **278. Žbanjek** (1538 m). Po pobočni poti čez **279. Danjarsko planino** in pozneje planotah na **280. Mišji grund** (1266 m) ter skozi gozd do lovske koče blizu asfaltirane ceste Železniki–Soriška planina (L-MZ, 3 h 30').

Sestop: Opis ni potreben, lovska koča je dostopna z avtom, od glavne ceste je oddaljena pet minut, tam naj te čaka »taksist«.

Primeren čas: Ker so trave poleti visoke, pot srednje shojena, je najprimernejši čas takrat, ko še ni visokih trav (maj) ali so se že polegale (pozna jesen).

Opomba: Tura se lahko opravi tudi v nasprotni smeri.

Dodatek: **Pašk** (1036 m)–**Štedel vrh** (1151 m). Brezpotni greben, kakršnih je nekaj sto v Sloveniji, je pa za pohodnika pravi odmor s spoznavanjem pokrajine (Davča, Porezen, Črni vrh, Blegoš, Koprivnik, Mladi vrh ...) in izrazitim brezpotnim zadovoljstvom z nedotaknjeno naravo.

Opis: Dvesto metrov pred Prtočem pri tabli Jesenovec, dvesto metrov jugovzhodno po označeni poti, na sedelčku pri lovski koči brezpotno na gozdno grebensko rez in po njej na Štedel vrh (1151 m, L-MZ, 40'). Najbolje se je vrniti po isti poti, mogoče pa je še naprej po rezi do zadnjega vršička in potem brezpotno proti cesti Železniki–Prtoč.

XLIII. POREZEN 1630 m

Označena pot, lahko do manj zahtevno, iz Cerknega do vrha 1306 višinskih metrov, tri ure in pol, od Petrovega Brda do vrha 800 višinskih metrov, dve uri, celotna dolžina ture 14,7 km, smer Petrovo Brdo–Porezen–Cerkno (manj višinskih metrov vzpona) ali v nasprotni smeri.

Petrovo Brdo (803 m)–Rovtar–sedlo pod Hočem–Pohoški kup 1542–Koča na Poreznu 1590 m–Porezen 1630 m–Medrce 1410 m–Velbink 1331 m–Labinjske lehe–razpotje: a) desno v vas Labinje in v Cerkno, b) levo do Partizanske bolnišnice Franja in v Dolnje Novake (asfaltirana cesta Cerkno–Novaki).

Srednjegorski hrbet - greben s travnatimi planjavami me je večkrat zvalil, saj je bil iz daljave, predvsem s Sorice, pa tudi Kladij videti kar privlačen, enkrat celo z gorskim kolesom. Ko sem prisopihal na vrh, pa mi je vedno kaj manjkalo. Ne v smislu: prečistil sem si pljuča, vonj grebena je travnato sončen, ne v razglednem, ti so kar širni, ne v poti, te so lepo označene, kamnite in krepko shojene, ne v nezahtevnem pohodu, vsaka hoja je vredna trenutka, temveč v občutku, ki mi je sicer govoril: opravil sem turo, toda zadovoljstvo je srednje, neka urbana mešanica je prisotna, preveč je cest, premalo je vrha, tudi razgledni kucelji na rezi me zadržijo le malo časa, civilizacije je preveč. Morda je moje razmišljanje preveč osebno, saj imam pravzaprav Porezen kar rad, ni mi pa dal tistega, kar sem v duši pričakoval. Pa vendar, priporočam ga zbiralcem vrhov, še bolj pa nezagrebenim in družabnim planincem.

Izhodišči sta dve, ali Cerkno (324 m) ali Petrovo Brdo (803 m).

Pristop: Opis ni potreben, saj sta izhodišči že začetek ture.

Možnosti za umik: Z vrha Porezna lahko sestopiš v Davčo (vzhodno) ali v Baško grapo (zahodno, Podbrdo) ali nazaj na izhodišče.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Dolg grebenski hrbet Porezen, ki se začne pri Petrovem Brdu in konča nad Cerknim, kjer prehaja v travnata pobočja, ki se spuščajo do potoka Cerknica, nima grebenskih značilnosti. Greben nastopa le od Hoč (1514 m) čez Pohoški Kup (1542 m) do vrha Porezna (1630 m), še naprej proti jugu z vzpetino Medrce (1410 m), se konča z ravnico - sedlom Velbink (1331 m) in Počansko goro. Večinoma je širok, z dobro shojenimi in označenimi poti, nad 1400 metri je gol, poraščen s travami, rez je travnata in srednje izrazita. Na severni strani (do Hoča) so gozdnata, večinoma igličasta pobočja, ki proti vrhu prehajajo v srednjegorsko bukovje, višje drevje izgineva v travnatih planjavah, na južni strani so goličave s travami, nižje kot pašniki. Na njih raste poleg drugih rož panonski svišč, ki nosi ime panonski samo po zemljepisni označitvi, in ljubka alpska možina. Na vrhu je ostanek meje pred prvo svetovno vojno, zdaj Koča na Poreznu, obstajajo pa tudi drugi obmejni ostanki kot vojaške poti (opuščene), bunkerji in strelski jarki. Južni del poti pod vrhom je mestoma viseč s srednje strmimi travami. Na vzhodni strani je obširno območje Davča s številnimi zaselki in kar gosto mrežo gozdnih cest, seveda pa obstaja tudi občinska. Zato je Davča priljubljen cilj gorskih kolesarjev, ki uživajo v samoti, prometa skoraj ni, še bolj na gozdnih cestah, najbolj vneti in vešči pa se povzpnejo na vrh Porezna in se spustijo na Petrovo Brdo. Zahodno od grebena je Baška grapa s potokom Bača. Razgledi so tako-tako, najlepši so na Škofjeloško pogorje in Spodnje Bohinjske gore.

Opis: S Petrovega Brda po označeni poti proti jugu mimo vršička **281. Pohoški Kup** (1542 m) na vrh **282. Porezen** (1630 m, L, 2 h). Proti jugu, pod grebensko travnato rezjo (lahno viseče), malo tudi po njej čez **283. Medrce** (1410 m) na travnato ravnico Velbink do Labinjskih leh in še naprej do razpotja ter a) desno v vas Labinje in naprej v Cerkno, b) levo do partizanske bolnišnice Franja in v Dolnje Novake. (L-MZ, obe poti 3 h).

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Tura se lahko opravi tudi v nasprotni smeri. Organiziraj logistiko (taksista). Lep pohod (dostop) na Porezen je s Črnega vrha (1291 m): od Planinskega doma na Črnem vrhu po Loški planinski poti (LPP) mimo Davče in številnih zaselkov (samotne hiše) pod Konjsko brdo (1344 m) in na vrh Porezna. Ves čas nad tisoč metri nadmorske višine.

XLIV. GREBENI PRI ŠKOFJI LOKI

284. Puštal-Osovnik (Sv. Mohor)-Govejek-Veliki Babnik-Mali Tošč-Polhograjska Grmada

Puštal 338 m-Hribec-Sten-Mrtancova planina-Osovnik (Sv. Mohor) 858 m-Govejek-Gontarska planina 894 m-Veliki Babnik 905 m-Igale³-Kosmati vrh 877 m-Mali Tošč 902 m-Gonte-Polhograjska Grmada 898 m.

Lahka, označena pot, deloma prevozna tudi z gorskim kolesom, 564 m + 20 %, 11 km, štiri do pet ur.

Kljub neizraziti grebenski rezi sem se na tej poti vedno počutil prijetno. Idilično hribovje, košenice, odmaknjenost od urbanosti in gozd ter posebna hoja po vrhu, ki ji ne manjka nič, so mi potešili telo, narava, pa tudi poti so za hodca doživetje, v katerem najde(š) zadovoljstvo. Posebno na delu nad Hribcem in

3 Igale so skalnata pobočja, poraščena z gozdom.

okoli Kozjeka (Velikega Babnika). Res pa je, da sem ta greben prehodil samo enkrat, vse drugo (šestkrat ali sedemkrat) pa prekolesaril. Malo levo, malo desno, največkrat po vrhu, tudi z vlačanjem in nošenjem kolesa. Razgledi, okolica, malo adrenalinske kolesarske steze in čist zrak so bili zadostno nadomestilo za »velik« gorski podvig.

Točke grebena: Poleg teh zgoraj napisanih imen je na grebenu še veliko lokalnih imen in zaselkov (hiša ali več hiš, planjav in podobno) levo in desno. Imena najdi na zemljevidu Polhograjsko hribovje.

Izhodišče je parkirišče pri nogometnem igrišču v Puštalu (Škofja Loka) na desnem bregu Poljanščice pri sotočju obeh Sor.

Zaključek je na Polhograjski Grmadi (glej naprej sestop).

Možnosti za umik: Z grebena se ves čas lahko umakneš po gozdnih stezah ali cestah v dolini: zahodno v Hrastnico ali vzhodno v Ločnico z istoimenskima potokoma.

Zemljepisna lega: Polhograjsko hribovje, ki nosi ime po Polhovem Gradcu, ni samo okoli njega, dviga se tudi s Sorškega polja oziroma od reke Sore (okoli 300 do 350 m. n. m.) do najvišjih vzpetin s točkama (Polhograjska) Grmada (898 m) in Toščem (1021 m). Ni hribovje v strogem pomenu, saj sta v njem dve dolini s potokoma in asfaltirano cesto, v vzhodnem delu Ločnica, v zahodnem Hrastnica, ki ga razdeljujeta, in vmes so široki hrbti s samotnimi kmetijami, travniki, pašniki in gozdom. Imena poišči na karti. To območje nima velikih strmin, pobočja so zaobljena, najdejo se gozdne grape s hudourniki, grebenska rez je široka. Najlepša hrbita, pogojno grebena, sta med Ločnico in Hrastnico in med Hrastnico in Poljanščico (Poljansko Soro). Lepoto v tem primeru jemlji v smislu nizkogorja, ki je še vedno dovolj vabljivo, saj je nekaj odsekov zelo lepih, predvsem tisti z bori, pri čemer bi ločil del med Govejkom in Malim Toščem, pa tudi vzpon na Polhograjsko Grmado. Poti so označene, lahko pa si izbereš tudi gozdne ceste, če si gorski kolesar. Zaradi lahke dostopnosti in bližine velikih mest je Polhograjsko hribovje precej obiskano, vendar večina ne opravi cele poti, raje se zapelje z avtom do bližnje točke, se vzpne na neki vrh (do gostilne) in sestopi. Gostiln je kar nekaj, pa tudi kmečkih turizmov, skoraj obvezno na privlačnih in razglednih mestih. So pa tudi samotni kotički, žal največkrat stran od vrhov.

Opis: Mimo Puštalskega gradu se vzpneš na Hribec (cerkev) in po označeni poti na poraščen greben in po njem na **285. Osovnik** (Sv. Mohor, 858 m, L, 1 h 30'). Naprej proti jugu sta dve možnosti: ena do Doma na Govejku in druga, lepša, po vrhu čez **286. Gontarsko planino** (894 m), **287. Veliki Babnik** (905 m), **288. Kosmati vrh** (877 m) in **289. Mali Tošč** (902 m) do Gont (L, 1 h 15', okrepčevalnica). Še naprej južno do **290. Polhograjske Grmade** (898 m, L, 20').

Sestop: Z vrha Polhograjske Grmade se lahko sestopi: a) v Polhov Gradec (L, 1 h 30'), b) na Topol (proti vzhodu do asfaltirane ceste, L, 1 h 30'), c) nazaj na Gonte in po makadamski cesti v dolino Ločnice (L, 1 h 30').

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Greben se lahko prehodi tudi v nasprotni smeri. Druga Grmada je Šmarnogorska. Do Osovnika se je mogoče s severne strani povzpeti tudi iz Gosteč in iz vasi Sora (označena pot).

291. Puštal 338 m–Sv. Ožbolt 859 m

Lahka, označena pot, 521 m + 10 %, 6,7 km, dve do tri ure.

Kratka pot po vzpenjajočem se hrbtu je za nenaporen dopoldanski ali popoldanski izlet. Na začetku gozdni kolovoz, višje široka pot, od Sv. Andreja že »avtocesta«. Razgledi so z vsakim višinskim metrom boljši, pa tudi prostori za pritiček. Okolje se sklada s širino, nikjer ni dvoma o smiselnosti, narava je dobrohotna, dobronamerna in spodbudna.

9. Krnčica.

10. Greben Polovnika.

Izhodišče in pristop: Puštal (glej št. 284). Po asfaltirani cesti proti Hrastnici mimo Nacetove hiše do odcepa desno (pri raki, 250 metrov od Puštalskega gradu) na začetek gozda (15').

Možnosti za umik: nepotrebno. Na Sv. Andrej in Sv. Ožbolt pripeljeta cesti in če se ti zdi potrebno, se dogovori za »taksista«.

Zemljepisna lega: Greben med Hrastnico in Poljanščico (Poljansko dolino) je širok s hribovskimi kmetijami okoli Sv. Andreja in Sv. Ožbolta, spodnji del je gozdnat, višji pokošen. Zato je podoba ljubka: med gozdovi so pašniki, travniki in redka polja. Na vsem območju so gozdne ceste in kolovozi, manj na predelu od Puštala do Sv. Andreja, naprej do Sv. Ožbolta, ki je izvrstna razgledna točka, pa je pot široka. Pot je ves čas označena, na Sv. Andreju je tudi gostilna.

Opis: Po označeni poti do **292. Sv. Andreja** (616 m, L, 45' do 1 h) in še naprej do **293. Sv. Ožbolta** (L, 45' do 1 h).

Sestop po isti poti nazaj.

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Mimogrede je vreden ogled Nacetove hiše (etnografska zapuščina) v Puštalu (informacije v Turističnem društvu Škofja Loka), freske v Puštalskem gradu, pa še Hudičeve brvi. Kondicijsko dobro pripravljeni pohodniki ali gorski kolesarji lahko nadaljujejo pot še proti jugu do **294. Pasje ravni** (1029 m) in sestopijo v Poljane (386 m, Poljanska dolina).

Verjetno pa je najlepši na tem območju greben Stari vrh (1217 m)–(sedlo 1125 m)–Mladi vrh (1374 m)–Brdo (1144 m)–Koprivnik (1393 m)–sedlo (1211 m)–Romovec (1247 m)–Črni kal (1103 m) v okviru LPP (Loške planinske poti). Je eden tistih grebenov, pri katerih bom podal le splošne informacije: izhodišče je Koča na Starem vrhu (do tja se lahko pripelješ z avtom) in potem po vzorno označeni zelo lepi gozdni grebenski poti-ločnici med Selško in Poljansko dolino do konca (7,4 km, 1416 m, L-MZ, 2 h 30' do 3 h).

XLV. ČRNIVEC–LEPENATKA–ROGAC–SV. LENART

Označena pot, lahko do zelo zahtevno, 650 m, skupaj 1555 višinskih metrov od Črničva do vrha Velikega Rogaca, 8,2 km, tri ure in petdeset minut. Za celotno turo z začetkom na Črničvu in koncem v Gornjem Gradu 2776 višinskih metrov in šest ur in pol (glej naprej).

Črnivec 902 m–Na Križu (sedlo) 1238 m–Kranjska reber (Vrh Kašne planine) 1435 m–Barona peč 1367 m–sedlo 1242 m–Kašni vrh 1290 m–Kunšperk (sedlo) 1119 m–Kunšperski vrh 1340 m–Lepenatka 1425 m–Kal (sedlo) 1285–Rogac (Rogatec, Mrtvi menih) 1557 m–Zgornji Špeh–Kogel 1186 m–Sv. Lenart–Kicelj 910 m–Vodiški vrh 755 m–Gornji Grad 436 m.

Do Lepenatke je široka pot, primerna za družine, najprej skozi smrekov gozd, na območju Kranjske rebri že razgledna, travnata z nekaj skalami, nadaljevanje je zopet gozdnato po traktorskih poteh in gozdnih cestah, od sedla Kunšperk zopet malo viseča planinsko-grebenska na travnati rob-greben Lepenatke, z nje sestopiš do najlepšega bivaka (Bivak na Kalu) v slovenskih gorah, žal zaklenjenega, z njim se lahko meri le koča na Skočnikih, in uradno zelo zahtevna, v resnici malo manj, mestoma viseča in izpostavljena srednjegorska pot na Rogac. Vzdušje na celi poti je radostno, nenapeto z izjemnimi razgledi na skoraj celotne Grintovce, kjer izstopa vzhodni del z Dleskovicem, planotami pod Križevnikom in Poljskimi Devicami ter Vežo, vladarica je Ojstrica, proti zahodu se vidijo še Planjava, Grintovec, Skuta in Kalški greben, pred njimi pa Velika, Mala in Gojška planina. Na sever se zagledaš v Raduho in Olševo, tudi v nižji Smrekovec in Menino planino vzhodno. Sestop z Rogaca čez Zgorji špeh je primerljiv s pristopom; viseč, nižje (nekje okoli Sv. Lenarta) pa je pot podobna tisti na Črno goro, ki spada med slovenske pohodniške bisere. Poleg narave in smrekovih vonjav v tem predelu naredijo naj-

močnejši vtis gorske stavbe, kjer bi se lahko arhitekti učili sožitja med arhitekturo in okoljem. Tako ličnih gradbenih (lesenih) dosežkov nisem videl nikjer v Sloveniji. Grebenske hoke je le nekaj pred Lepenatko, na vršnem delu Rogaca in sestopu s Sv. Lenarta, vse druglo pa je po širokih hrbtih, planjavah in pobočjih, večinoma gozdnatih, manj travnatih, ki so pogojno grebenski in bolj slikovit, kot grebenska rez sama. Na vrhu Rogaca je križ z zvoncem, ki ga je postavil domačin, potem ko je preživel prometno nesrečo s prevračanjem avtomobila na pobočju gozdne ceste.

Izhodišče: preval Črnivec (902 m) na cesti Kamnik–Gornji Grad.

Zaključek je najlepši po poti čez Sv. Lenart v Gornjem Gradu (436 m). Mogoče je tudi sestopiti z vrha Rogaca nazaj na sedlo Kal in od tam je več možnosti: na gozdno cesto na zahodni strani grebena in na preval Kranjski Rak (1029 m) ter kombinacije z gorskim kolesom (poišči jih na karti).

Možnosti za umik: Do Lepenatke je vedno možnost za umik v dolino zahodno ali vzhodno, kar je skoraj nepotrebno. Najhitreje je po poti nazaj. Z Rogaca po isti poti nazaj.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Srednjegorski greben, ki se dviga med dolinama Nove Štife in Gornjega Grada na vzhodni in Volovjeka ter Podvolovjeka na zahodni strani spada med tiste grebene, pri katerih je treba imeti le veselje do hoje. Ta trditev pa velja le do Bivaka na Kalu (1285 m), za zahteven pristop na Rogac pa moraš že malo poplezati, znati obremenjevati stope, se izogibati drsečim koreninam, znati napredovati po visečih pobočjih in ne smeš biti vrtoglav. Uradno je ta pot označena kot zelo zahtevna, vendar za povprečnega planinca ne bi smela pomeniti večjih težav. Čeprav se zelo nerad nagibam k podcenjevanju težav in zniževanju ocen, jo označujem za zahtevno do redko zelo zahtevno. Greben se začne pri Črnicu (902 m), je širok, poraščen, z vonjavami smrek do Kašne planine. Do tja vodi tudi gozdna cesta. Vrh Kašne planine v vpisni knjigi je prečrtan in je pripisano Kranjska Reber (1435 m). Je travnat, potem se pot spušča skozi gozd čez neimenovano sedlo (stik z gozdno cesto) in Kašni vrh do najnižje točke - sedla Kunšperk (1119 m, stik z gozdno cesto). Po gozdni cesti severno do odcepa planinske poti (levo), ki je malo shojena, bolj strma, mestoma malo viseča in pobočna. V zadnjem delu postaja čedalje lepša in po robu - grebenu na vrh Lepenatke (1425 m). Lepenatka je travnata pašna planota s svojevrsnim ozračjem in privlačnostjo. Verjetno mora biti zanimiva za turne smučarje z manjšimi ambicijami. Severozahodno, deset minut pod njenim vrhom, je sedlo Kal (1285 m) z ljubkim Bivakom na Kalu, ki je zaklenjen. Za ključ se dogovori s Planinskim društvom Gornji Grad. Nad njim se začnjenja prej gora kot vrh Rogac, ki je po kartah in etimologiji Rogatec, po domače in na tablah pa Rogac (1562 m, Mrtvi menih). Je samostojno stoječ, skalnat, strm z vseh strani, poraščen z visokogorskimi iglavci (nekaj malega je tudi listavcev) in najvišja točka poti. Njegova oblika naj bi spominjala na pokojnika, mogoče so tudi druge razlage in izvor. Na vrhu je križ, je razgleden z najlepšimi pogledi na Dleskovec, Vežo, Križevnik, Poljske Device, Veliko Zelenico, Veliki Robanov vrh, Malo in Veliko Planino ter Raduho, Grintovci so delno zakriti in lepši s prejšnjih vrhov. Geološko je apnenec, najdejo pa se kamni, ki niso tipični in pri njih lahko obnoviš srednješolsko znanje geologije, spominjajo pa na vulkanski ali magmatski izvor (z zdaj še nedokazano, moje razmišljanje). Vzhodno pobočje je strmo, viseče, ponavadi nastlano z listjem, s koreninami in mestoma spolzko podlago, imenovano Zgornji špeh. Pod njim je Sv. Lenart s kapelico, kočami in planšarijo. Po mojem mnenju je to območje najbolj vredno obiska. Skrajno zadovoljujoči so po estetski plati grebenska pot in po arhitektonski biseri (koče, kapelica), najlepši v Sloveniji. Žal čarobnost nižje zvodeni z gozdno cesto.

Opis: S sedla **295. Črnivec** po označeni poti čez gozdna pobočja do planega pred vrhom Kranjska reber. Na vrh **296. Kranjska reber** (Vrh Kašne planine,

1435 m, L, 1 h) in naprej po označeni poti do sedla **297. Kunšperk** (1119 m). Po gozdni cesti severno in levo na označeno pot. Mestoma viseče po manj shojeni poti do začetka roba - grebena Lepenatke. Po njem na vrh **298. Lepe-natka** in sestop po pašniku na sedlo **299. Kal** (1285 m, L-MZ, bivak, od Črničva 2 h 30'). Krajša gozdna prečnica zahodno do strmega žleba, po njem gor (Z-redko ZZ) do grebena in mestoma izpostavljeno (eno mesto s skobo in klini) na vrh **300. Rogac** (1557 m, Z-ZZ, od sedla na Kalu 50').

Opomba: V opisu niso podana vsa imena vrhov in sedel. Zanje glej točke grebena.

Sestop: Z vrha Rogaca po poti čez **301. Zgornji Špeh** (Z, viseče, pazi na listje in korenine), na **302. Sv. Lenart** in še naprej grebensko, pozneje pobočno v Gornji Grad (435 m, L, 2 h 30'-3 h).

Primeren čas: ko ni snega. Nekatere vesine in stopnje so kot nalašč za zdrs. Tudi v mokrem tvegano.

Opomba: Uradno ime za Rogac je Rogatec. Na poti je nekaj studencev. Pot je zadovoljivo do dobro označena. Če želiš opraviti (zelo priporočljivo) opisano pot, pripravi ustrezno logistiko (taksist, gorsko kolo, avtobusni prevoz, avtostop ...).

XLVI. ČEMŠENIŠKA PLANINA

Lahka, označena pot, 542 m, 4,1 km, Prvine-Črni (Čemšeniški) vrh, ura in štideset minut.

RC na Prvinah 812 m-Jelenov rog 1033 m-Tolsti vrh 1173 m-Črni (Čemšeniški) vrh 1206 m.

a) Priporočljiva tura po označeni poti: RC na Prvinah 812 m-Jelenov rog 1033 m-Tolsti vrh 1173 m-Črni (Čemšeniški) vrh 1204 m in nazaj na Prvine.

b) Nadaljevanje ture a): Vrhe (Gunet) 862 m-Kisovec 1029 m-Vrhe (Sv. Lenart) 885 m (L, 1 h).

c) krožna tura: RC na Prvinah-Črni (Čemšeniški) vrh-Gunet-Sv. Primož-RC na Prvinah (L-Z, MT, 4 h 30').

Komajda grebenska pot, ki je vsečna družinskim pohodnikom. Toliko družin z malimi otroki, tudi z dojenčki v nahrbtnikih, nisem videl na nobeni drugi planinski poti, za dodatek me je ena še ogovorila: »Živjo, Prle.« »Živjo, kdo s'že ti?« »Akademc. Nekoč sva še skupaj plezala.« »Kje je že bilo to?« »Na Rokavih.« »Kaj pa delaš potem tu?« »Saj veš, služba, pa poroka, pa otroci, pa kariera, pa žena ...« »Hm, življenje gre svojo pot ...«

In res, življenje gre svojo pot, čemšeniška tudi in ta me zanesljivo ne bi videla, če je ne bi Matjaž Kmecl v korespondenci zlobiral. Če so v vodniku že Šmarna gora, Križna gora, Lubnik, Sabotin in podobno, pa naj bo še Čemšeniška planina. Zasavski ponos tudi nekaj velja in ga je treba upoštevati.

Tako sem nekega zgodnjepomladnega vikenda naložil v integralko (lancia dedra integrale) prijatelja, nekdanjega občasnega plezalca s srednje vidno kariero po pasom in njegovo (šlank) ženo, ravno tako evropska kariera, in smo opravili krožno pot. Ne bi je, če ne bi pri Tinetovi koči srečali prijaznega štajersko-zasavskega jagra, ki nam je brezpotje na južni strani podrobno opisal, pa še potem sem moral krepko napeti orientacijske sposobnosti, da sem našel drs(z)no lovsko stezico nad skalami ob nenehnih napotkih in nasvetih sohodnikov. Ob njih dioptrijskem upoštevanju (ignoriranju) sem le vdol nit v šivankino uho in srečno ter precizno smo prispeli na izhodišče v RC. Sicer pa menim, da krožna pot ni za pametne brezpotnike, ker je kar tvegana, toda dan je bil lep, tura tudi, izziv potrjen in Matjaž, upam, par raport (telepatsko) zadovoljen.

Izhodišče je Rekreacijski center (RC, 812 m) na Prvinah. Do tja s Trojan po asfaltirani cesti dva kilometra do odcepa levo in naprej po asfaltirani cesti, nato

makadamski cesti do RC na Prvinah (4 km). Dve možnosti: leva (čez Blodnik) in desna (vas Dobrljevo).

Pristop: nepotreben. Takoj nad RC se začne pot.

Možnosti za umik: po poti nazaj.

Zemljepisna lega in značilnosti: Skromna po višini, po vrhu lahko prehodna, listnata Čemšeniška planina leži v Zasavskem hribovju in ni velik gorski cilj, prej je kratek izlet za družino z malimi otroki. Grebenska rez je široka, razgled ovirajo listavci, razen proti jugu, kjer so travnate goličave. Na planini je Planinska koča Franceta Goloba (1175 m, višina na tabli 1206 m je napačna), dvajset metrov južno od Črnega (Čemšeniškega) vrha pa zaklenjena Tine-tova koča.

Opis: a) Od RC na **302. Prvinah** (812 m) vzhodno po označeni poti na **303. Jelenov rog** (1033 m), po severni strani ali grebenko na sedelce in naprej na **304. Tolsti vrh** (1173 m, L, 30'). V bližini je Planinska koča Franceta Goloba. Čez Vransko sedlo na **305. Črni (Čemšeniški) vrh** (1206 m, L, 1h) s Tinetovo kočo. Na vrhu je velik močic, skoraj piramida. b) Naprej proti vzhodu do razcepa (vzhodno za Zajčevo kočo, severno proti Vranskemu 2 h) in po lepem grebenu do malo bolj strmega spusta ter poševno desno na travnato sedlo s križem nad **306. Gunetom** (862 m, MZ, 40'). Po gozdni cesti ali poti na **307. Kisovec** in spust na Vrhe (L, 40'). c) Od travnatnega sedla s križem po kolovozu, gozdni cesti nad križem vodoravno proti zahodu do Sv. Primoža in vikendov (L, 50'). Brez-potno naprej proti zahodu čez grmovje in strmo grapo 400 metrov (MZ) na kolovoz in po njem gor desno, kjer poiščeš ozko lovsko stezo, ter nad skalami zahtevno, viseče in tvegano prečiš do spuščajoče se stezice nad RC (Z, T, 40'). Še nekaj minut do RC (ves čas se drži izohipse med 830 in 860 metri).

Sestop: za a) po isti poti.

Primeren čas: ko ni snega.

XLVII. RADUHA

Greben Velika Raduha (2062 m)–Mala Raduha (2029 m)–Durce (1910 m)–Lanež (1925 m)–Prosenčev vrh (1487 m), krožne, označene in zavarovane poti. Tura št. 1: Grohat (1460 m)–Velika Raduha–Mala Raduha–Durce–Grohat.

Tura št. 2: Grohat–Velika Raduha–Mala Raduha–Durce–Lanež (1925 m)–Prosenčev vrh (1487 m)–Bukovnik (1327 m).

Večinoma lahko do manj zahtevno, nekaj malega zahtevno, najbolj strm del je na Durcih (zelo zahtevno), od Grohata do vrha 600 m, celotna višinska razlika za turo št. 1 1200 m + 10 %, čas 3,5 h do 4,5 h, za turo št. 2 1400 m + 10 %, čas 4 do 5,5 h.

Precej obljudena pot na kultni vrh koroških plezalcev. Kljub množici obiskovalcev iz vse Slovenije pa izlet ni nočna mora. Prav nasprotno: vedro koroško razpoloženje, lepa okolica, odprtost, ponosne smreke in macesni, kratkost in nenapornost ture, dobro označene in zavarovane poti, cvetlice ob poti, lahek nahrbtnik in kratkočasna pot, lep razgled z vrha te morajo dobršno zadovoljiti. Še celo pohodniki se uklonijo vplivu Raduhe in niso tako zopni in zagrenjeni kot na večini drugih vrhov. Magnetizem in energijske točke Raduhe ter koroško prisrčno vabljivo okolje so nedokazani, vendar jih nekako podzavestno čutiš. Medtem ko na drugih vrhovih čutiš neko stalno prisotnost, bolj resno opozarjajočo opazovanost, pa je ta na Raduhi dobrohotna in božajoča. Morda ni le na najvišjem vrhu, tam je preveč ljudi, na celotnem grebenu pač. Žal je grebenske poti malo, če hodiš po označenih poteh, v skladu z varnostjo, ki so jo markacisti speljali stran od izpostavljenosti in se potrudili za čim manjšo tveganost, kar v tem primeru pomeni, da pot poteka po položnih pobočjih in zaprtih razčlembah in ji manjka izziv ostrine grebena. Več grebenske rezi boš moral poiskati sam v lažjem brezpotju, ki ga odsvetujem, saj je na severni strani prepad, za nameček je pa rez še rušnata. A ven-

dar je lahkotna označena pot dovolj zapeljiva, da zadosti ne preveč zahtevnim kriterijem, sončna, botanično zanimiva in širo razgledna pa poteši hodčevo željo po lepem doživetju.

Izhodišče: Kmetija Bukovnik (1327 m) na vzhodnem koncu Panoramske ceste, do nje po cesti ali s Pavličevega sedla ali iz Solčave ali iz Črne na Koroškem.

Umik je mogoč po isti poti nazaj.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Raduha je na svoj način samostojen vrh, skoraj pogorje z najvišjim vrhom Velika Raduha (2062 m), ki tvori z Malo Raduho (2029 m) skalnat rušnat greben, ki se ne konča na Durcih, ampak se nadaljuje še proti vzhodu in jugu s poraščenimi gozdnimi hrbti, grebeni in planotami. V širšem pomenu je Raduha pogorje s številnimi vršiči; v ožjem se od juga vzpenja od Savinjske doline do končnega grebena čez Raduho (dve Raduhi - nizka in »prava«) na višini okoli 900 do 1000 metrov s Proševim in Obojnikovim vrhom na planine Kal, Arta in Loka, kjer je Koča na Loki (1534 m). Pri planini Arta je Snežna jama, vzhodno od Koče na Loki pa je še ena planina, Javorje. Medtem ko sta južna in vzhodna stran položni, pa je zahodna strma z vršiči Tolsta peč (1877 m) in Malo Rtjo (1975 m) prehodna le za alpiniste in ekstremne brezpotnike, ki v tistem svetu ne bodo našli velikega zadovoljstva zaradi skrotja, krša in slabše skale, na severni pa je koroški plezalni eldorado s severno steno Male Raduhe s številnimi smermi, večinoma s solidno skalo, ki pa je zaradi »nižinskega« vpliva tudi mestoma dvomljiva. V njej je v niši tudi svojevrsten sigast kapnik Knežji kamen. Pod severno steno so melišča, ki se končajo nad planino Grohat z istoimensko planinsko kočo. Vršna planota je na južni strani travnato-rušnata in malo skalnata z veliko planikami in drugimi rožami, na vzhodu se konča s strmim izpostavljenim preходом Durce na melišča pod severno steno, še naprej proti vzhodu se nadaljuje greben z vrhovi Lanež (1925 m), Jelovec (1845 m) in Greben (1549 m) do prelaza in planine Bela peč. Do višine 1700 metrov je območje poraščeno z gozdom, višje čedalje manj. Botanični raziskovalci in občudovalci bodo zanesljivo našli kaj za spominsko knjigo in herbarij.

Opis: Tura št. 1: Grohat (1460 m)–Velika Raduha–Mala Raduha–Durce–Grohat (L-MZ, na sestopu z Durc ZZ, 700 m, 3,5 h-4 h). Od kmetije Bukovnik (1327 m, parkirišče) po kolovozu ali lepše po planinski poti nad njim do **308.**

Koče na Grohatu (1460 m, L, 50'). Po označeni poti južno mimo zavetišča GRS in ruševine gor do križpotja, odcep desno in na lep macesnov grebenček. Še naprej po poti poševno desno gor v skalnato grapo, po njej do konca (MZ-Z) in po širokem, travnatem pobočju na vrh **309. Velike Raduhe** (2062 m, 1 h 30'). Južno pod grebenom po skoraj vodoravni poti, ki se le na koncu malo bolj strmo spusti na **310. Durce** (1910 m, 30-45'). Neizrazit vrh Male Raduhe (2029 m) ni na poti, če želiš skočiti nanj, si na najprimernejšem mestu začrtaj traso skozi (med) rušje in nezahtevno po položnih vesinah na vrh (od poti 10 do 15'). Najzahtevnejše mesto poti je zelo strm sestop z Durc na melišča pod severno steno Male Raduhe (60-70 metrov drobno drobljivega peska na skali, stopinje so največkrat slabo utrte, pazi, da ti ne odnese nog, zelo zahtevno) in pod steno na(ji)prej skoraj vodoravno, nato pa po levi (zahodni) strani melišča dol do Koče na Grohatu (L, MZ, pazi na spolzko skalo v spodnjem delu, 45'-1 h).

Tura št. 2: Grohat–Velika Raduha–Mala Raduha–Durce–Lanež (1925 m)–Prosenčev vrh (1487 m)–Bukovnik (1327 m). Do Durc glej št. 1. Z Durc vzhodno na vrh **311. Lanež** (1925 m) in potem grebensko severno do Prosenčevega vrha, od koder se po dobro shojeni poti spustiš zahodno do Bukovnika (L-MZ, 1 h 30').

Sestop je nepotreben, ker je pot krožna.

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Vzemi si čas, na tem izletu ga imaš dosti, in naj te nič ne preganja. Vodo lahko natočiš pri Koči na Grohatu. Drugi Lanež (1659 m), je nad Preddvorom.

XLVIII. ŠMARNA GORA

Grebenska, manj zahtevna označena pot čez oba vrha Šmarne gore: Grmado (676 m), Šmarno goro (669 m) in Sedlo, 360 m + 20%, ura in pol. Najlepše je narediti krožno turo: od Kovača po zahodnem grebenu na vrh Grmade, sestopiti na Sedlo in se vzpeti na Šmarno goro, nazaj na Sedlo in potem ali po južni ali severni strani nazaj na izhodišče (čas ~ tri ure).

Urbana Šmarna gora je zelo oblegano izletišče Ljubljčanov, pa tudi drugih obiskovalcev, zato se ne moreš nadejati vzvišenih občutkov in samotnih kotičkov, kjer bi se predal sončenju in notranjemu (ne)miru. Predvsem z juga se po poti čez Kuhinjo vijejo procesije, ki zlahka zdržijo primerjavo s potjo Mali Triglav–Triglav. Podobno zlizana skala, gneča, kozmetične vonjave, hitenje, poteptana pot in razkazovanje ter ogledovanje pohodnikov. Zahodni greben, po katerem teče Westrova pot, je podoben, ravno tako se mu vidi, da je precej shojen, obiskovalcev pa le srečaš krepko manj. Razlogi? Prvih dvesto višinskih metrov je precej strmih, skala je zlizana, do čaja (Ledineka) pa daleč. Pa vendar: meni je od vseh ta pot najbolj pri srcu. Rob-greben-rez, po katerem teče, me zadovolji v navitju telesa in opazovanju »južnih« hrastov, pa tudi v razgledu na ravnino zahodno od Vikrč do Save. Vrh Grmade je priložnost za sončenje, naprej pa pot v smislu obveznosti. Če sem že prišel do sem, pa bom kratek izlet dokončal s tustom na Sedlo, vzponom na Šmarno goro, postankom in vrnitvijo. Telo sem tako potešil, dušo sem že prej ogradil, iskanje bom pustil za drugič, pomembno je, da grem. Pa vendar; mir se je spojil z nemirom in neko (ne)potešeno (ne)zadovoljstvo mi zaigra: Na Šmarno goro, v jutro mlado ...

Izhodišče: Gostilna Kovač pod zahodnim grebenom Šmarne gore (parkiranje dovoljeno le za goste).

Možnosti za umik: nepotrebno, tura je kratka, več možnosti po označenih poteh severno ali južno in potem pobočno.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Osamelec Šmarna gora, bolje dva vrhova, še boljše ljubljanska joška, kakor ju ljubkovalno imenujejo okoličani, sta dobro vidna s kranjske ravni, iz Ljubljane in z višjih vzpetin. Ležita na levem bregu reke Save nad vasmí, sedaj naselji Tacen na jugu, Vikrč na zahodu, Zavrh pod Šmarno goro na severu in Šmartno pod Šmarno goro na vzhodu. Iz njih so na vrh označene poti. Vrh je tu v dveh pomenih: v širšem je Šmarna gora celotno območje, v ožjem samo (vzhodni) vrh, na katerem sta cerkev (kulturni spomenik) in gostilna Ledinek, ki je priljubljen cilj obiskovalcev. Teh je predvsem na Šmarni gori (v ožjem pomenu) veliko, Grmada (zahodni vrh) jih ima manj, med njimi leži Sedlo. Na južni strani so listavci (bukev in hrasti), večinoma borni zaradi porozi tal in s tem povezanim pomanjkanjem moče, na severni strani so iglavci, najlepša pa je verjetno metuljnica rdeča relika. Pod Grmado jugozahodno je Turnc, kjer je plezališče in čez katero vodi zavarovana plezalna pot (ZZ, samovarovanje, kombinacija ture za zahtevnejše), ki se priključi zahodnemu grebenu nekje na polovici. Šmarna gora ponuja poglede proti Grintovcem, proti zahodu na Škofjeloško hribovje, na ljubljansko, tudi kranjsko ravan, na reko Savo z jezom, pod njim je kajakaški stadion, na mesto Ljubljano, je pa zastrt z drevesi, proti jugu manj, ker sta vrhova poraščena, z Grmade je razgled boljši, ponavadi pa je nad ravnici še čad. Vrhova Grmade in Šmarne gore imata tudi rampo za štart zmajarjev in jadralnih padalcev. Iz vasi Zavrh pelje na vrh Šmarne gore cesta, kolovoz za dobre terence, pa tudi za zelo navite gorske kolesarje (od prijateljev ne poznam nobenega, ki ne bi stopil s kolesa).

Opis: Deset metrov severno od gostilne Kovač v Vikrčah (306 m) se začne od zahoda Westrova (grebenska) pot, od katere se po nekaj metrih levo odcepi Kovačeva pot. Naravnost gor do stika s Plezalno potjo (klopca) in še naprej gor do zahodnega predvrha Grmade (582 m, MZ, vmes je še en odcep levo – Pot svobode 510 m), kjer se z juga priključi Mazijeva pot. Po položnejšem hrbtu-rezi-ekološki ločnici na vrh **312. Grmade** (L, 676 m, 45'). Z vrha spust po rezi ali malo pod njo na severni strani vzhodno na Sedlo (L, 576 m, 10', malo popazi na ilovici). Po kolovozu ali lepše po bližnjici (desno, označena pot) mimo kapelice na vrh **313. Šmarne gore** (669 m, L, 20').

Sestop: Na Sedlo po isti poti in od tam dve možnosti: a) južna - levo, b) severna - desno.

a) Po široki poti mimo kapelice in na ovinku naravnost po ozki stezici pobočno zahodno do Zatrepa in čez Kuhinjo do Turnca in naprej do izhodišča (L, 45'-1 h).

b) Po kolovozu mimo star(insk)e hiše in še naprej do odcepa levo (Kovačeva pot) in po njej do izhodišča (L, 45'-1 h, malo bolj ilovnata).

c) Verjetno najlepše in najbolj širokopotezno pa je grebenko prečenje Šmarne gore: po zgoraj opisani poti čez oba vrhova in z vrha Šmarne gore sestop vzhodnojugovzhodno po neoznačeni dokaj strmi, srednje shojeni »Partizanki« v Tacen.

Primeren čas: Vse leto. Skala je zaradi številnih obiskovalcev zlizana.

Opomba: Vse poti so označene. Mogočih je več kombinacij; po Plezalni poti, po Poti svobode, pod grebenom na severni in južni strani, celo brezpotno (nepriporočljivo) in po neoznačenih poteh.

III.

II. POHORJE

Zelo prizanesljivim merilom grebena zadosti le Zahodno Pohorje od Kop do Rogle. Zelo lepa gorskokolesarska tura, pohodna je primerna tudi za družine z otroki in za nezahtevne planince.

Velika Kopa 1542 m–Pungart 1377 m–Otiše 1416 m–Črni (Ribniški) vrh 1543 m–Mali Črni (Ribniški) vrh 1536 m–Ribniška koča 1513 m–Ribniški vrh 1537 m–Šiklarica 1298 m–Črna mlaka 1418 m–Mulejev vrh 1533 m–Sedlo 1446 m–Ostrušica 1498 m–Rogla 1517 m.

Označena pot, lahko, 1027 m + 10%, 16 km, štiri do pet ur.

Izjemno pohodno (kolesarsko) zadovoljstvo, ki sem ga vedno znova doživel na »grebenu« Zahodnega Pohorja, se tudi po desetih ponovitvah ni niti malo spremenilo. Za to trditev dolgujem pojasnilo: čist zrak, široki travnati hrbti, mehke trave, pohorske vonjave in širina okolja me vsako leto zvabijo, da spomladi ali jeseni prevozim z gorskim kolesom celo Pohorje, pred leti z začetkom v Slovenj Gradcu, enkrat celo čez Kočo na Kremžarjevem vrhu na Kope (nepriporočljivo), sedaj pa od Pungarta (do tja se pripeljem z avtom) in popolnoma prepričan trdim: lepše gorskokolesarske poti, kot je od Pungarta do Rogle, v Sloveniji ni. Seveda ni vsa pot vzor lepote (pri Šiklarici je zelo stopničasta z velikimi kamni), vendar pa so odseki od Pungarta do Ribniške koče in pri Planinki izjemno mikavni, širni za dušo in s prelepo naravo, kjer srečaš le planince. Tudi zadnji del, od Mulejevega vrha do Rogle, bi zaslužil enako označitev, če ne bi bilo trum sprehajalcev, dam z visokimi petami ter gospodov s kravatami in špičaki. Na srečo tudi ni rjovečih in smrdečih krosk (motorji cross country), saj so pohvaljeni ekološko ozaveščeni Pohorci podrlji smreke, ki onemogočajo vožnjo, gorsko kolo pa zlahka preneseš čez oviro. Dodatek: Vzhodno Pohorje nima več bleska Zahodnega, je gozdnato (od razgleda so ostale le smreke), z obilico variant (vsaj sedem), pač pa je spust po smučišču Mariborskega Pohorja čisti užitek. Čas za gorsko kolo od Pungarta do Maribora je približno pet ur, če voziš po vrhu (SPP).

Izhodišče: Slovenj Gradec (410 m) in po asfaltirani cesti na Grmovškov dom pod Veliko Kopo (1377 m, okrog 16 km).

Možnosti za umik: več jih je po označenih poteh severno ali južno do cest, vse pa so daljše kot nadaljevanje.

Opis: Od **314. Pungarta** (1377 m, opomba: Veliko Kopo izpustiš, saj ni na poti, če si zelo zagreben, se lahko povzpneš nanjo in se vrneš na Pungart, L, 30') po širokih planjavah s traktorskimi potmi proti vzhodu na vrh **315. Otiše** (1416 m), **316. Črni (Ribniški) vrh** (1543 m, najvišja točka Pohorja), **317. Mali Črni (Ribniški) vrh** (1536 m) do postojanke **318. Ribniška koča** (1513 m, L, 1 h 30'). Spust po makadamski cesti in vzpon na **319. Ribniški vrh** (1537 m, L, 15') ter dolg spust v dolino **320. Šiklarica** (1298 m), kjer se pot spremeni v zelo razdrapano, in ponovni vzpon na širno, izredno lepo planjavo - jaso **321. Planinko** in po označeni poti desno! (leva pot pripelje na šotišča) čez **322. Črno mlako** (1418 m), **323. Mulejev vrh** (1533 m), **324. Sedlo** (1446 m), **325. Ostruščico** (1498 m) do hotelskega kompleksa Planja (L, 2h do 2 h 30'). Do vrha **326. Rogle** (1517 m še petnajst minut).

Sestop: Opis nepotreben, pri Planji naj te čaka »taksist«, lahko pa opraviš še spust v Zreče (395 m).

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Celo Pohorje po vrhu je po svoje greben in zadovoljiv cilj. Vendar ima odseke, ki niso zelo lepi (od Dravograda do Male Kope, Vzhodno Pohorje) in ga priporočam le tistim, ki se ne ustrašijo in jih navdušujejo dolgi pohodi.

L. GORJANCI

a) Krožna pot: Vahta 616 m–Dom Vinka Paderšiča 828 m–Logarjev kogel 1115 m–Trdinov vrh (Gera) 1178 m–obmejna pot čez Popovo pustinja–Zavetišče M. Lipovec 790 m–Vahta (Jugorje).

Mogoče je nadaljevanje: Ravna gora 1001 m–Sljeme 946 m–Pirčev hrib 934 m–Šentjernej 185 m.

b) Navaden izlet: Gabrje–Gospodična–Trdinov vrh. Sestop enak. Lahke označene poti, 562 m, 15 km od Vahte do Trdinovega vrha, 3 h 30', malo manj nazaj. Priporočam gorsko kolo.

Velika temna gmota, ki sem jo velikokrat opazoval s ceste Novo mesto–Zagreb, in prebiranje Janeza Trdine sta me leta 2004 zvalila na jesenski kolesarski izlet. Barve gozda na gozdni cesti so bile povsem drugačne kot iz daljave. Zlato rumeno rjave, svetle, prepričljive in zelo navdušujoče za lep izlet. Vmes sem delal primerjavo z zgornjesavskimi hostami, trentarskimi logi, poključskimi in drugimi gozdovi ter pri sebi ugotovljal: gorjanski gozd ni nič slabši. Ravno tako srečen kot na veliki gorski turi sem prekolesaril »zahodni greben« Gorjancev in v spominu so mi ostali mehki obrisi, košenice, panonska detelja, ki je prej roža kot krmna rastlina, rumeni sleč, vzorna gozdna cesta, prijazna koča pri Gospodični, nižjegorska tišina, šumenje, padanje listov in čist zrak Gorjancev, saj sem na poti srečal le tovrnjak za prevoz lesa. Tudi civilizirani Trdinov vrh me v vedrem razpoloženju ni zmotil; ogledal sem si širna obzorja, prebral napise na tablah, zlezal na betonski stolp in zadovoljno odkolesaril nazaj.

P.S.: V čutarico sem v skladu z legendo pri Gospodični natočil vodo kot darilo dragi osebi za večno mladost.

Izhodišče je Vahta (prelaz na cesti Novo mesto–Metlika). Za navaden izlet Gabrje (268 m, cesta Novo mesto–Metlika, pri Črmošnjicah levo).

Možnost za umik: Po poti nazaj.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Gorjanci so greben le v geografskem pomenu, v vsem drugem pa ne. Prehodnost je lahka z množico gozdnih poti, vlak, drč in stez. Označene poti so Trdinova in druge. Vse so orientacijsko nezahtevne, dobro markirane, s kažipoti na odcepih in

prevozne z gorskim kolesom. Kamnina je dolomit, ki pa se zaradi poraščenosti opazi le na redkih spranih delih. Gozd je večinoma bukev, najdejo se pa tudi druge vrste drevja: smreka, breza, gaber ... Vse drugo: botaniko, zgodovino (Krvavi kamen, Gospodična...), razglednost ... poišči v literaturi in na tablah.

Opis: a) Krožna pot: avto parkiraš pri Vahti in po dobri gozdni cesti mimo **327. Gospodične** (Dom Vinka Paderšiča 828 m, izvir, spominsko znamenje Vanje Furlana) na **328. Logarjev kogel** (1115 m) in **329. Trdinov vrh (Gera, 1178 m, vojašnica, betonski stolp, televizijski stolp)**. Zahodno po označeni poti do stika s pristopno potjo, levo in pobočno do Zavetišča M. Lipovca ter po gozdni cesti na izhodišče.

Velika in dolga tura je z vrha po poti za Sv. Miklavž, na vrh **330. Ravna gora** (1001 m), **331. Sljeme** (946 m) in spust v Šentjernej.

b) Iz Gabrja mimo Gospodične na Trdinov vrh (L, 2 h 30').

Sestop: Opis nepotreben. Pri turah a) in b) se vrneš na izhodišče.

Primeren čas: ko ni snega. Najlepše barve gozda so jeseni.

Opomba: Na Trdinov vrh se lahko pripelješ (neekološko, tudi neetično) z avtom. Poti so zelo dobro označene.

II. NANOS–Južni greben

Zahtevna označena pot na Plešo 1262 m, 686 m, ura in pol do dve uri.

Trikratni obisk Nanosa me je navdušil. Enkrat z otroki čez Resevnik na Plešo, drugič s kolesom do Vojkove kočice in do Abrama, tretjič pa po zahodnem robu z začetkom v Gradiški turi. Kateri je bil najlepši, si ne upam trditi, saj bi pri vsaki trditvi bil kdo užaljen: Kaj ti z menoj ni bilo lepo? Tako bom vsako pot pohvalil. Pri prvi množico pohodnikov in antenski stolp, ki nas je hitro pregnal z razglednega pomola, pri drugi zelo gručasto pot, na kateri sem na mestu mlel šoder pod kolesi, in tretjo, ko sem se nabadal na trnje brinja in poskušal brezpotni sestop čez Breg. Tako mi je v spominu ostal zmnožek: minus (pot) krat minus (jaz, ker sem hodil tam) je PLUS. In Nanos zasluži pozitivni predznak; ni sicer veliki greben, ni veliko dejanje, ni zelo izzivalen, je pa preprosto lep, naraven, s širokimi razgledi in visokokraškimi vonjem, ki mi še sedaj ni ušel iz spomina.

Izhodišče: Vas Razdrto 565 m. Parkirišče, ki je ponavadi zelo zasedeno, je na severni strani avtoceste (vasi).

Zemljepisna lega: Nanos je srednjegorska kraška planota z najbolj značilnim vrhom Pleša, ne najvišjim, dva vrhova sta malo višja (Suhi vrh 1313 m in Debeli vrh 1299 m), na katerem sta antenski stolp in Vojkova kočica. Pleša je lepa razgledna točka, ki se kot klin zadira med Postojnsko kotlino in Vipavsko dolino, vrh je gol z nekaj malega bori v zavetrjih in krmežljivimi listavci. Južna pobočja so pečevnata in nepriporočljiva za brezpoten pristop, po njih pa pelje na vrh označena, mestoma kar strma pot, pod njimi pa je Resevnik z ljubkimi pašniki in kraškim gozdom. Zahodno od vrha je romarska cerkva Sv. Hieronima. Privlačna je tudi kolesarska tura: začetek je šest kilometrov zahodno od Razdrtega, tam zavije v pobočje Rebernic asfaltirana gorska cesta, ki mimo Podraške bajte privede na planoto z več možnostmi: ali na Plešo (Sv. Hieronim vzhodno) ali do Abrama (severno), botanična pa morebiti še bolj z izstopajočima košeničico in Scopolijevim repnjakom. Na zahodnem robu Nanosa je tudi slovita, po mojem mnenju najlepša ferrata v Sloveniji: Gradiška tura. Začne se v zaselku Gradišče pri Vipavi (parkiraš na ravnici vzhodno od zaselka), nakar slediš markacije gor po borovem gozdičku do skal - stene, čeznje zelo zahtevno (jeklenica, klini, skobe, samovarovanje) po beli skali mimo odra Gnezdo (levo) v steni in čez Lipe (vrh stene – grebena) na Margon. Sestopiš v polkrogu dol (označeno) na ravan Breg in nazaj do avta (ZZ, mestoma že blizu IZ, 1 h, s sestopom 2 h).

Opis: Od parkirišča gor do ravni Resevnik, po njej zahodno (razpotej za lažjo levo in desno direktno pot) in skozi mešan, višje listnat gozd v južne strmalni Pleše. Kar strmo, večinoma travnato in drnasto po nakazani grapi - pobočju do antenskega stolpa, kjer je že vrh **332. Pleša** in še nekaj minut do Vojkove kočice (MZ, označeno in zavarovano, nekje že blizu Z, 1 h 30' do 2 h).

Sestop: Po isti poti ali krožno čez **333. Sv. Hieronim** (lažje) nazaj na izhodišče.

Primeren čas: ko ni ne snega ne prevroče.

Opomba: Na vrh Pleše peljeta dve poti: direktna in leva, ki je manj zahtevna in strma. Verjetno najlepša tura na tem območju pa je: Razdrto–Pleša–Sv. Hieronim–Lovski dom – a) brezpotna varianta po robu čez Šentviško turo 963 m in Podraško turo do stika z Gradiško turo in po njej sestop v Vipavo, b) po označenih poteh do Abrama in čez Sleme (883 m) na Gradiško turo in po njej sestop v Vipavo (L–IZ, 12 km, 5h). Morda je bolje, da se tura opravi v nasprotni smeri. Za romantike, tudi tiste lenobne z avtom, pa zadošča nanoška planota z borovimi gozdiči in kraškimi goličavami.

LII. COL–PREDMEJA

Hoja po označeni poti (transverzala), lahko, 12,8 km + 15%, štiri do šest ur.

Col 619 m–Veliki (Colski) greben–Kovk 961 m–Podrta (Vipavska) gora–Rob–Navrše 857 m–Otlški maj 847 m–Parkljevce 889 m–Predmeja 883 m.

Ko se boš naveličal zimskega nabadanja po zasneženih visokih julijskih grebenih, je čas, da se podaš na primorske. Ti imajo čar zgodnje pomladi ali pozne jeseni, ko ti tople sapice in resaste kopne poti, bori in prelepa flora ter razgledi grejejo dušo. Doživel boš tudi primorsko kraško vzdušje, ki z ostrim, osvežujočim vonjem izpolni dan. Pod teboj Vipavska dolina, za teboj Trnovski gozd, pred teboj kraška pot, pogledi tavajo proti jugu. Lepo in priporočljivo. Za popolno dožemanje pa poskusi brinove jagode in si oglej Otlško okno.

Izhodišče in zaključek: Col–Predmeja.

Višinska razlika: 342 m. Ker poteka greben malo gor, malo dol, je celotna višinska razlika med 500 in 600 višinskimi metri.

Možnost za umik: Po gozdnih poteh proti asfaltirani cesti Col–Predmeja (severovzhodno). Mogoči so tudi sestopi proti jugu.

Zemljepisna lega, posebnosti, značilnost in zanimivost: Greben, bolj rob, je ločnica med Trnovskim gozdom na severu in Vipavsko dolino na jugu. Z roba se strmo spušča južno, na sever pa se planotasto, pašnikasto in poraščeno z večinoma iglavci lahko dviga do oblih vrhov Trnovskega gozda z najvišjima vrhovoma Mali in Veliki Golak (1480). Vremenu primerne so vonjave. Če je anticiklon, se ogreti zrak dviga iz Vipavske doline in prinaša vonj sredozemskih, primorskih rastlin, trav, borov, bukovja in drugih listavcev, grmovja ter rož, tudi doline, če pa je v Tržaškem zalivu toplejši zrak in nad Trnovskim gozdom mrzel, se ta spušča in burja prinaša vonj srednjegorske flore in drevja. Poskusi si izbrati čas po svojih nagnjenjih. Domačini imenujejo greben med Kovkom in nakazanim sedlom po Otlškem oknu Rob, po karti je Rob samo predel južno od vasi Kovk, naprej do Predmeje pa je Gora. Med grebenom - robom in južnimi pobočji Trnovskega gozda teče po dolini asfaltirana cesta od Cola do Predmeje. Planinska pot se ves čas razgledno drži grebena po robu pobočij, ki padajo v Vipavsko dolino, in položnejših severnih pobočij z lahnimi severnimi odmiki. Predvsem je vredno ogleda Otlško okno (pazi, da ga ne zgrešiš. S poti moraš sestopiti dvajset metrov dol. Ni vidno s poti. Tabla). Pod njim je izvir Hublja in če veš, da voda priteče s Trnovskega gozda in se oplemeniti skozi apnenec, je to že zadostno zagotovilo za kakovost. Značilna je bujna flora. Za Terano jamo se pozanimaj pri domačinih. Pri Sinjem Vrhju so zanimive škraplje, na območju Črnih sten pa najdeš redke žuželke. Arhitektura vasi je svojevrstna.

Opis poti: Če si pravoveren, boš začel pri cerkvi na Colu in nadaljeval držeč se grebena in lepih gozdnih poti do stika z markirano potjo, ki se začne od asfaltirane ceste in se pridruži grebenu nekaj minut naprej od križišča. Čez **334. Veliki (Colski) greben** slediš markacijam in po edinem večjem vzponu na vršič **335. Kovk** (961 m) hodiš skoraj po »ravnem« čez **336. Podrto (Vipavsko) goro**, **337. Rob**, **338. Navrše** (857 m) do **339. Otliskega maja** (847 m, ne pozabi se spustiti na južno stran in si ogledati Okno). Po označeni poti naprej na **340. Parkljevca** (889 m) in vas Predmejo (883 m), kjer se pot konča. (L-MZ, 4-5h).

Opomba: Če želiš opraviti z vsemi vrhovi, moraš občasno malo zaviti proti jugu, saj se označena pot včasih malo odmakne stran od vrhov na sever.

Primeren čas sta pomlad in jesen, pa tudi zgodnjezimski čas, ko še ni snega. Najbolje je takrat, ko se narava prebuja in vzbrsti.

Opomba: Pot je mogoča tudi v nasprotni smeri, najkrajša iz Ajdovščine na greben je skozi Otlisko okno, mogoči so še drugi dostopi in vstopi na rob - greben. Druga Podrta gora je v Spodnjih Bohinjskih gorah. Drugi Veliki greben je grintovski.

III. ČAVEN

Zavetišče Antona Bavčerja–Kucelj 1237 m–Čaven 1185 m.

Lahka do manj zahtevna označena in neoznačena pot, 50 m, 2,5 km, tri četrt ure. Kucelj 1237 m–Čaven 1185 m.

Južni, kraški, ves čas prehoden rob Trnovskega gozda, ki se začne pri Colu in je mestoma podoben grebenu, se do Nove Gorice vzpenja tudi čez tisoč metrov višinske razlike nad Vipavsko dolino. Prehodnost je tudi mene na kraju samem presenetila. Množica poti, nekatere po vrhu, druge v doline, tretje do pašnikov, bolje planjav, četrtje so mulatjere, pete do koč, bodisi lovskih, ovčjih zavetišč, nekakšnih zasilnih vikendov ali bajt za kratek čas, kamor se zatekajo vrli Primorci s pristno naklonjenostjo do naravnega življenja, mi je poklonila globoko spoštovanje do predela, imenovanega Čaven. Zraven je bila še zaprepasčujoča gostoljubnost, ki v Sloveniji že izginja; takoj so me povabili v bajturino, mi natočili zeliščni šnops z domačimi primorskimi rožami, njegovega okusa se še danes spominjam in podoživljam prav do dna grla, potegnili iz žerjavice krompir in mi ga ponudili ter pripovedovali o Čavnu, o življenju, o poteh, o vojnih časih, ko je mlajši brat umrl zaradi lakote, o nabiranju zelišč, o ovcah, o gozdu, o brinju, o kamnih, o kamnito travnati kucljasti čavenski grebenski pravljici trnovskega roba v keprastih oblacilih z baretko na glavi. Tam sem se počutil, kot da sem se vrnil v srednji vek brez smrdljivega bencinskega vonja ali pa k mojim primorsko-tržaškim koreninam, kot da bi imel pred očmi deda in očeta. In ista občutja sem podoživljal na grebenu Kucelj–Čaven. Tisti konec z burjasto travo in redkimi skrivenčenimi drevesi je kot ustvarjen za vrnitev v pretekli, nepokvarjeni čas. Malo pohodnikov, ki sem jih srečal, pa še ti so bili tisti tapravi brez modnega blišča, so dali grebenu - visokokraški planoti dimenzijo odmaknjenosti. Kod sem takrat hodil, bom obdržal zase, tebi bom namenil le najbolj vreden, pa tudi najlažje prehoden in razviden svet. Ne vem, ali mi boš hvaležen, včasih si pohodnik želi biti v koži koga drugega in zamenjati z njim, toda naj ti zadošča le lahko prehoden greben s širokimi razgledi, izjemno naravo in svojevrstnim vonjem. Če boš pa želel po mojih sledih in doživetjih, ti namignem: dostopi na rob so mogoči skoraj povsod (vsaj šest možnosti z juga) in hoja po njem ter le ena strogo grebenska pot po rezi z množico možnosti pod njo (večinoma po severni strani).

Rob-greben pa je prehoden do Nove Gorice, večinoma neoznačeno in brezpotno, je pa mogoče tudi po označeni poti, ki je žal samo deloma grebenska.

Izhodišče je Predmeja (883m z dvema spomenikoma, eden J. Ressleru in drugi, meni bolj pri srcu - Joni). Do nje po asfaltirani cesti s Cola.

Pristop do Zavetišča A. Bavčerja je mogoč peš (L, 1h) ali z avtom po gozdni cesti (7 km).

Možnosti za umik: po poti nazaj do izhodišča.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Glej tudi prejšnje poglavje (pogl. LII). Najbolj zanimiva in na grebeni rezi sta gola vrhova Kucelj in Čaven s širokim razgledom, drugi so bolj poraščeni in niso na ločnici južnih pobočij in Trnovskega gozda. Označena pot je samo na območju Kucelja in če želiš prehoditi ves greben-rob, moraš poiskati pot(i), včasih pa se napotiti v brezpotje z večinoma nakazanimi stezami. Tudi botanično (tricvetni mleček, celovenčni reličnik, volnatodlakava smiljka) in geološko je Čaven (v širšem pomenu, območje med Malo Goro in vrhom Čaven je dolgo štiri kilometre) vreden obiska.

Opis: Od Zavetišča A. Bavčerja proti zahodu po označeni poti na **341. Kucelj** (1237 m, L-MZ, 1h) in še naprej po dobro shojeni neoznačeni poti na **342. Čaven** (1185 m, MZ, 45'). Za vso pot od Predmeje do Nove Gorice glej opombo.

Sestop: Vračanje po isti poti na izhodišče.

Primeren čas: pred začetkom ali koncem (koledarske) zime.

Opomba: Najbolj hvaležen, večinoma brezpoten pohod po grebenu je: Predmeja 883 m, Črna skala, Zavetišče Antona Bavčerja-Mala gora 1034 m-Kucelj 1237 m-Čaven 1185 m-Vitovski vrh 919 m-Sv. Danijel 553 m-Škabrijel 646 m-Prevale 336 m (22 km + 15-20%, MZ, 6 h +). Še en lep razgledni izlet s tega konca: z avtom ali pa ne v Vitovlje (nad Šempasom) in kratek sprehod na **343. Vitovski hrib-Sv. Marija** (604 m).

LIV. TRSTELJ-FAJTJI VRH

Lahka, označena pot in kraški kolovozi, 5,3 km, skupaj okoli 8 km, 300 m, zaradi osmih sedel + 80-90%, 10 vrhov, 2,5 h-3,5 h.

Trstelj 643 m-(Renški) Stol 629 m-Stolovec 563 m-Lešenjak-Vrtovka 502 m-Renški vrh 449 m-Veliki (Renški) vrh 463 m-Fajtji vrh 433 m-Veliko Medvejšče 376 m-Veliko Cerje 343 m.

Krožna pot: Lipa (ali Temnica 405 m)-Stjenkova koča-greben-Borojevičev spomenik-Kostanjevica na Krasu-izhodišče (6-7 ur).

Napis na zidu Stjenkove koče:

Skromna si, a kremenita.

Kakor je naš kraševce,

budni čuvar ob krivični meji.

pri drugi spominski plošči - Bučer Ivan 24. 9. 1950 Triglavska stena me je znova opomnil; zavest Kraševcev in Primorcev je brez primere v Sloveniji. Delno bi jo lahko primerjal s trentarsko, loško in bavsko. Že na poti do Lipe so me preseletili vzorno urejeni spomeniki z rožami in lovorovimi venci, ki so postavljali narodno zavest in domoljubnost na najvišje mesto. Druga impresija je urbana. V nasprotju s preostalo Slovenijo je nadvse samonikla, povezana s tradicijo, kjer ni prostora za betonske, steklene in liberalno globalizacijske zmazke. Vasi in krajina so narejene po najpopolnejšem vzorcu bivanja in sožitja človeka in narave. Zaselki in vasi so na vzpetinah, polja so pod njimi in nikjer nisem opazil posiljevanja (stavb), kjer tega naravni zakoni ne dovoljujejo. Za dodatek še: kraški dom je zame ena najpopolnejših stavb. Zaokrožen, varen, zgrajen iz kamna, s kletjo, dvoriščem, kamnito ograjo, odprt proti soncu, v naravnih barvah in v simbiozi z okolico.

Devetega aprila 2006 sem se ob pol devetih zjutraj iz Škofje Loke odpravil z avtom na pot s kolesom na zadnjem sedežu. Nekaj čez enajsto uro sem se začel vzpenjati po kraški označeni poti iz Lipe na Stjenkovo kočo. Kolo sem prival.

Planinca nisem srečal nobenega. Pri koči sem se ustavil, popil kavo, prebral napise na spominskih tablah, se poklonil spominu heroja Antona Štibalji - Stjenke, ubit je bil zadnje dni druge svetovne vojne pred vrati koče, in ocenjeval obiskovalce. Ti so bili sami tujerodci, vključno z oskrbnikom. Prevozil sem zadnje metre do vrha Trstelja, se napasel po razgledih, Triglav, Kanin in Krn so bili »blizu« zaradi izvrstne vidljivosti, zahvaljujoč anticiklonu, in se začel spuščati s kolesom. Pot po grebenski rezi je le za izvrstne kolesarje s popolnim vzmetenjem, ki ga jaz, tradicionalist, seveda nimam. Tako ssem večino poti prepeljal, se izogibal kamnitim stopnicam, ovinkaril med vseki, se zaletaval in preskakoval rogljiče, špičke, drsel po igličasti podlagi, vozil po ozki potki, pazil na pasti, jame, kaverne in strelske jarke, neprevozna mesta, kolo vodil za roge in se končno le znašel na sedlu med Vrtovko in Renškim vrhom ter sklenil: prihodnjič bom šel peš. Nadaljevanje je bilo bolj prijetno, ne zaradi globokega gramoza na gozdnih cestah, temveč zaradi manjše naklonine in široke poti. Tam sem srečal par, gospa je bila potomka Ivana Bučerja, ki je povedala, da je umrl v navezi s Tonetom Svetino in da (se) še vedno ne ve, kaj se je takrat v resnici zgodilo (oba sta bila člana varnostnih organov), in da je bil Bučer zelo čislán pri Primorcih. Še zadnji metri po globokih šodrih so me pripeljali na Veliko Cerje, vzpel sem se na razgledni stolp, se naužil razgledov, se spustil do Borojevičevega spomenika in »po nosu«, orientacija je dvomljiva, prišel do Kostanjevice na Krasu. Še zadnje (štiri) kilometre po asfaltu in bil sem pri avtu.

Izlet me je potešil. Bil je sicer kratek, s trdo potjo, toda po soncu, razgledih in okoliščini, na grebenu je bilo preveč drevja, srednje navdušujoč, ki ga je spremljal kraški ambient, ki pod grebenom nima primere v Sloveniji.

Izhodišče: Lipa (Temnica). Do tja iz Štanjela do Komna, odcep za Škrbino in zahodno do Lipe.

Pristop: na Trstelj. Mimo cerkve Sv. Mihaela v vasi Lipa po označeni poti na Trstelj (L, 30'-40'). Lahko tudi (upam, brez avta, lahko pa z gorskim kolesom) po gozdni cesti iz vasi Temnica.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Podoben greben kot Pohorje ali Gorjanci je greben le kot apnenčasta hribovita pregrada med Braniško dolino in goriško ravnico na severu in kraško pokrajino (Kras je malo bolj vzhodno) na jugu. Vsi vrhovi so obli, od blizu jim manjka grebenski videz, so, razen nekaj zahodnih (Renški vrh in Veliko Cerje) poraščeni z bori, tudi z bukvijo. Razgledi so dobri le s Trstelja (antenski repetitor in radioamaterska baza), od koder lahko občuduješ Triglav, Kanin in Krn severno, pa tudi morje Tržaškega zaliva jugozahodno in jugovzhodno širnost Krasa, še lepši - tristošestdesetstopinjski pa je z Velikega Cerja. Greben je posut s komaj zaznavnimi ostanki prve svetovne vojne (Kaverne) in bolj opaznimi strelskimi jarki. Na Velikem Cerju ugledaš še nedokončan betonski kolos - razgledni stolp spomenik. Drugi (spomenik) je Borojevičev na poti nazaj (prestol iz rezanega kamna s petimi granatami). Tvoji (moji) spomini na greben pa bodo: pot je trda, mestoma posuta z iglicami, skoraj prelahka za planinca, prijetna za pohodnika, gramoz na gozdni cesti je globok, travnikov in goličav je malo, drevesa so vsa brez izjeme nizka in skoraj zakrnela, bršljan je pogost, podobnosti lahko iščeš z dinarskimi grebeni, predvsem v Dalmaciji, tudi apnenec je dokaj podoben, vonjave so večinoma slabotno borove. Prehodnost je mogoča povsod, če te ne moti zaraščenost, nižje, še vedno na območju grebena, so gozdne ceste, kolovozi in steze, po rezi grebena pa poteka zelo dobro označena pot, ki se rezi le v zadnjem (zahodnem) delu izogne na južna pobočja. O Borojevičevem spomeniku preberi na tabli. Malo pod vrhom Trstelja je planinska koča Stjenkov dom.

Opis: Z vrha **Trstelj** (643 m) po dobro označeni poti čez (Renški) **Stol** (629 m), **Stolovec** (563 m), **Lešenjak** in **Vrtovko** (502 m) na sedlo (stik z asfaltirano cesto Renče-Temnica), na **Renški vrh** (449 m), **Veliki** (Renški) **vrh** (463

m), **Fajtji vrh** (433 m) in po gozdni cesti pod vrhom **Veliko Medvejšče** (376 m) z južne strani na **Veliko Cerje** (343 m, L, 3,5-4 h).

Sestop je najprej po gozdni cesti 500-600 m do kolovoza levo do Borojevičevega spomenika, po pobočju (izohipsi) vzhodno malo gor in dol, potem jugovzhodno in na koncu južno do vasi Kostanjevica na Krasu. Po asfaltirani cesti do izhodišča. Opomba: razpotij in odcepov je kar nekaj (do Kostanjevice pet). Sestop je prej vzpon kot spust (do kraške ravnice Gmajne severno od Kostanjevice na Krasu se pot spušča, naprej pa dviguje).

Primeren čas: pomlad ali pozna jesen.

Opomba: Pot se lahko prehodi (prepelje) tudi v nasprotni smeri.

LV. SABOTIN 609 m

Manj zahtevna, označena in zavarovana pot, mestoma rahlo izpostavljeno, 500 m, 4,7 km, ena ura.

Krožna pot: Solkan 98 m—most čez Sočo—cesta v Brda—Južni pristop—Sv. Valentin 537 m—Sabotin 609 m—koča 558 m (okrepčevalnica Valči)—severni pristop (sestop, železniška postaja Štemaver po domače, uradno Šmaver ali Na postaji)—izhodišče. Morda je lepše v nasprotni smeri.

Izvrsten, lahkoten in zelo razgleden greben brez modnega blišča. Njegovi obiskovalci domačini so zelo blizu mojemu (oblačilnemu) nazoru brez super, ekstra in ego texov, ki jih videvam v Julijcih, še več pa na preostalih treh »mestnih« grebenih. Verjetno razmišljajo podobno kot jaz: ni pomemben videz, pomembna sta vsebina in doživetje. In slednjima nič ne manjka: na poti je izvrstna ločnica med dolino Soče in Brdi s širnimi razgledi, skalnata, očem všečna grebenska rez, lahkotna hoja, opazovanje »suhih« dreves in primorskega grmičevja, sabotinsko skalovje, vonj primorskega rastlinja in ponos primorsko-goriškega ljudstva, ki se pokaže v okrepčevalnici Valči z »muzejem« in razstavo o boju za priznanje in osamosvojitve Slovenije. Vse te vtise sem premleval na sestopu, jih mešal z barvo Soče globoko spodaj, tipal pod podplati trdo skalno podlago, se zagledal v venec gora severno, vdihoval specifični vonj vetriča z rahlim pridihom burje in se počutil napolnjenega. To se je najbolj kazalo v zadovoljstvu, še bolj pa v približanju domačinom, ki zelo samozavestno, ponosno in komunikativno sprejemajo obiskovalce, tudi če so taki individualci, hribovski »odštekanci« in neugledni razcapanci, kot je Prle.

Izhodišče: Solkan ali parkirišče nad drugo serpentino ceste v Brda.

Pristop je iz Solkana čez most na Soči po cesti v Brda do parkirišča za drugo serpentino, še dvesto metrov naprej, dokler ne opaziš na desni strani ceste betonske stopnice, markacijo in napis Sabotin.

Možnost za umik: Po poti nazaj. Skoraj nepotrebno.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben Sabotina spada med »mestne« grebene, ki mu delajo družbo (drugi mestni) ljubljanski-zahodni greben Šmarne gore, škofjeloški greben Lubnika in novomeški Gorjanci. Je zelo grebenski med Sv. Valentinom in okrepčevalnico Valči, slikovit, razgleden - vidijo se morje, furlanska ravnina, severno obzorje s Krnom, Kaninom, soškimi in Spodnjimi Bohinjskimi gorami, Sv. Goro -in je privlačno pohoden na vršni rezi od Sv. Valentina čez vrh Sabotina do Sv. Primoža, saj se iz doline Soče dviga s strmimi, tudi pečinastimi pobočji na vzhodni in mehkejšimi, poraščenimi in oblimi na zahodni (briški) strani, ki ima cesto do okrepčevalnice Valči, (tudi »zasebni« muzej slovenske osvobodilne vojske leta 1991, po mojem mnenju res vredno ogleda), prevozno tudi z enonadstropnim avtobusom, od koder je do vrha le četrta ure. Ta dolgi stavek v eni sapi naj ti bo zadostno potrdilo o vrednosti njegovega obiska, ki ga dopolnjuje specifična »geologija« z apnencem, kršem, pečinami, steniciami, škrapljami ... in vojnimi ostanki, kot so: kaverne, strelski jarki in bunkerji ..., ter botanika, kjer

so glavna zanimivost »podhranjeni« listavci: hrast, topol, gaber, jesen, cer, grmiči ... in »vonjavnice«: mirta, špargeljni, šipek, metuljnice in polja zaščitene bodeče lobodike ... Po značaju ga uvrščam med kraško-primorske grebene, kjer so glavne značilnosti: veter in dež ter z njima posebno obdelana skala in relief, porozna tla s primorskim rastlinjem in občutek nižjega gorja, ki pa ima kljub nizki legi iste težave kot kakšen Krn ali celo Spodnje Bohinjske gore z južne strani, saj je pot po rezi gorniška in taprava. Veliko privlačnost mora imeti greben za poseben tip gornikov-planincev-pohodnikov, ki združujejo gastronomijo, enologijo in razglede, saj je zahodno od grebena območje, ki spada v Sloveniji med gurmanske raje, kar dokazujejo številne osmice, oštarije, gostilne in vinske kleti. Izlet na to območje vključno z grebenom in pokušnjo slovitih vin ter jedi bi moral zadovoljiti še tako razvajenega bonvivana (po francosko človek, ki hoče v življenju živeti, jesti in piti le najboljše). Za hribovca, ki s seboj v nahrbtniku nosi le svojo malico, pa popolnoma zadošča vršna skalna rez, postanek na resnati grebenski točki in navdušujoči pogledi na Sočo, širina poti, svojevrsten ambient in vonj grebena. Za prave grebenarje in pohodnike priporočam sedemurni pohod V. Staniča, ki ga organizira PD Kanal z začetkom iz Solkana, grebenom Sabotina in koncem v Kanalu.

Opis krožne poti: Od parkirišča nad drugo serpentino ceste proti Brdom in pred »mejo« po betonskih stopnicah na desni (severni) strani gor. Po pobočju na **344. Sv. Valentin** (537 m, L-MZ) in grebenski široki rezi na vrh **345. Sabotin** (609 m, L-MZ, 1 h, nekajkrat rahlo izpostavljeno). Še naprej do okrepčevalnice Valči (558 m, nekdanja karavla, ta del poti se imenuje Južni pristop). Nadaljuješ po Severnem pristopu: od karavle gor do mesta **346. Čez kaverne** (vojaški tunel, betonske stopnice, jeklenica) in prideš ven na vzhodno stran. Sestopaš po strmem, serpentinastem pobočju (mestoma izpostavljeno, jeklenica, vmes je odcep neoznačene poti desno, prava pot levo! tam ni označena) in prispeš na stezo nad železnico (MZ, mestoma Z, 1 h, pot je zagruščena in stopničasta). Po stezi proti jugu do mostu čez Sočo in gor do ceste proti Brdom (izhodišče, L, 50').

Sestop je že v opisu poti.

Primeren čas: ko ni prevroče.

Opomba: Mogoči so tudi drugi pristopi: iz Brd (Podsabotin–Hum–Kojško–Gonjače) in po cesti do koč ali Plave (Vrhovlje–Gonjače–koča). Krožno pot je mogoče kombinirati z (gurmanskim) obiskom Brd. Ker ima območje veliko poti, se drži označene. Ta je dobro označena in skoraj pretirano zavarovana. Malo popazi na delno izpostavljenost. Na pobočju pod vrhom Sv. Valentina je napis Naš Tito.

LVI. DONAČKA GORA–zahodni vrh 881 m, vzhodni vrh 883 m

Krožna, označena in zavarovana pot: Rudijev dom 652 (590) m–zahodni vrh (L, 45')–vzhodni vrh (MZ, 30')–sestop na severno pobočje (Z-ZZ, 30 m) in po kolovozih nazaj na Rudijev dom (L, 45'-1 h), ~ 290 m (zakaj je predznak, ti bo jasno v geografski legi).

Opomba: Z grebena se lahko sestopi tudi na južno stran in mimo cerkve Sv. Donata nazaj na izhodišče.

Haloški rog oziroma Donačka oziroma Rogačka gora je svojevrsten grebenski cilj. Grebena je malo, samo za pol ure, vendar vredno, malo z zahvalo. Še posebej zato, ker je grebenske rezi na poti le za ščepec na vrhovi, pot se je izogiba južno. Splošni vtisi so: piramida oziroma rog je vabljiv, izlet je vreden dolge vožnje, takšni gozdovi so mi všeč, bukve so drugačne od gorenjskih, razgledi so široki, vasi, kmetije, vinogradi, polja in hribočki niso prav ljubki, pot je zapeljiva, niti ne preveč shojena, stopnice in pragovi so lični, planinsko društvo izjemno skrbi zanj, prehod čez greben je verjetno namerno slabše označen (ali mora človeška neumnost res sebi na vsakem kuclju postaviti spomenik?), vrha sta me zadovoljila,

obisk ni prav množičen, markacisti so se izkazali, zdrsni na nekaterih mestih ne bi bilo pametno, apnenec je zelo drugačen od tistega, ki sem ga navajen, ilovica nižje je dobro spolzka, celo na tako nizki gori so »zajle«, poti je samo za dve uri, kaj čem, tudi kratko je sladko, vonj grebena je listnato poznojesenski haloški s priokusom ciklona nad Grčijo.

Domačini jo primerjajo z Matterhornom, kateremu je po obliki podobna, po vsem drugem pa ne. Če izvezam nadmorsko višino, skale, geološko sestavo, lego in infrastrukturo, je med njima največja razlika v množici. Matterhorn se šibi pod trumami, Donačka gora veliko manj. Ker sem imel srečo, da sem bil na obeh, sem domače lokalno primerjanje kar odpisal in pri sebi sklenil: Donačka gora je Donačka gora, Matterhorn Matterhorn in primerjave niso umestne. Kje sem bil bolj zadovoljen, bom obdržal zase, izdal bom le majhen namig: na Donački mi ni nič manjkalo, pa še kratkočasno je bilo, razgledi pa boljši.

Izhodišče je Rudijev dom uradno 590 m (primerjaj uradni podatek s tablo na domu). Do njega s ceste Rogatec–Ptuj. Odcep je označen s planinskimi oznakami, tudi na glavni cesti. Zadnji del ves čas asfaltirane ceste je zelo ozek.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Donačka, tudi Rogačka gora ali ljubkovalno Haloški rog je obvladujoč vrh jugovzhodne Slovenije, natančneje Haloz. Boč nima tako markantne pojave. Najbolje je vidna in opazna s severa (Dravskega polja), kjer dominira na južnem obzorju. Je podolgovat greben z osjo vzhod-zahod, dolg nekaj manj kot kilometer, in z dvema vrhovoma: vzhodnim in zahodnim. Njuno višino si oglej v naslovu, vendar pa je zmeda z višino nekaj podobnega kot z Mlinaricami ali Rigljico in Vrhom nad Rudo (Ruso pečjo). Na zahodnem vrhu je zlata (medeninasta) tabla z napisom geografska točka 1. reda, kjer je pod geografskimi označbami za zemljepisno širino (ϕ -fi) in dolžino (λ -lambda) zapisana tudi črka in številke $h = 937,24$ m. Pravzaprav sta tam dve črki h. Pri drugi piše 891 m, pa še nekaj decimalk je zraven. Po podatkih s karte bi moralo pisati 881 m, vendar sem pri Rudijevem domu umeril višinomer in ta je potrjeval številke na tabli. Kazal je še dvajset metrov več, kar pa je bilo v skladu z napovedjo poslabšanja vremena. Dva milibara je razlika 20 metrov in tak padec tlaka je običajen in v tri četrte ure mogoč, še posebno zato, ker ga je spremljal jugovzhodni veter. Katero višino boš vzel za merilo, ti prepuščam, nikar se ne obremenjuj, višinska razlika med Rudijevim domom in vrhom je od 290 do 300 metrov in za varen izlet in vrnitev na izhodišče nepomembna. Greben med vrhoma je skoraj vodoraven, grebenska rez je pogojno prehodna, planinska pot poteka nekaj metrov južno pod njo. Donačka gora se od gričevnatega in dolinskega sveta pod njo dviga za petsto višinskih metrov s pobočji, poraščenimi z listavci do vrhov, edini čistini sta vrhova. Predvsem zahodni je očiščen, na njem je zidana stožčasta tvorba z nišo za Marijo Devico, na vrhu je napis Edini up, na njeni severni strani tabla (geografska točka 1. reda), zraven je še železen drog, vzhodni vrh je skalnat s tremi klini in skrotovičenimi listavci. Posebno pozornost zaslužijo pobočja. So precej strma, večinoma ilovnata in v mokrem spolzka, poraščena z bukvijo, pa tudi z drugimi listavci. Gozd na severni strani je vreden ogleda, še bolj obiska. Je tudi zaščiten z odločbo gozdnega upravljavca, obiskovalce pa table na začetkih poti opozarjajo, naj se držijo poti, pa tudi, naj ne trgajo cvetja, kjer je najbolj značilen Juvanov netresk. Proti vrhu nastopijo skale in za amaterskega, pa tudi poklicnega geologa mora biti haloški apnenec izziv za določitev starosti, strukture, trdnosti, za plezalca pa, kje bi se dalo kaj splezati. Možnosti so. Po podatkih na marmorni plošči na skali je bila pot na vrh Donačke gore prva označena v Sloveniji, služila je zdraviliškemu gostom Rogaške Slatine, in je zato najstarejša.

Opis: Od Rudijevega doma vodoravno levo (vzhodnoseverovzhodno) po kolovozu 40 metrov, desno na pot v ilovnato bukovovo pobočje in po njem ridasto na sedelce-greben (L, 45', ilovica). Malo (južno) pod grebenom po

11. Bavški Oltar v sredini. Zadaj Triglav, levo Skutnik, desno Jelenk.

12. Greben Obljak–Pihavec. Prvi vrh je Oplačnica, zadaj Veliki Bavški Pihavec.

poti vzhodno in do odcepa za zahodni vrh (20-30 metrov). Z vrha **347. Donačke gore** (881 m) nazaj ali po rezi do poti in pobočno prečiš južna pobočja do vzhodnega vrha (883 m, MZ, mestoma viseče, ni več toliko ilovice, trije klini v skali 10 m pred vrhom, 30'). Z vzhodnega vrha nazaj po isti poti 30-40 metrov, desno na greben, kjer te čakajo klini in jeklenica. Po njih dol (Z, 30 m) in po poti severovzhodno dol do manjšega platoja - jasne ravnice, kjer se pot obrne severozahodno, in po ilovnatih kolovozih sledeč markacijam in napisom do Rudijevega doma (L, 45'-1h, pôt se spusti precej nizko).

Primeren čas: ko ni snega, za ljubitelje botanike čas cvetenja, za amaterske etnologue čas trgatve, za enologe Martin, za iskalce poletne svežine na severni strani Donačke gore poletje.

Opomba: Pot je izvrstna, Gorenjci bi se lahko od Haložanov (na)učili markiranja in urejanja. Je v sklopu HP (Haloške poti).

LVII. MOVRAŠKI IN SOČERSKI GREBEN

Lahka, označena krožna pot po širokem grebenu - kraški planoti, zahtevno pod grebenom, bolje robom Velikega Badina (jeklenica in skobe, nekaj metrov), sedem do osem ur za krožno pot na isto izhodišče.

Movraški greben poteka od Kubeda (Gračišča) do Mlinov vzhodno od ceste Gračišče-Movraž-Dvori-Mlini.

Sočerski greben: od Gračišča do Mlinov (vzhodno od ceste Gračišče-Sočerga-Mlini). Višinska razlika cele ture je okoli 500 višinskih metrov.

Točke ture: Kubed-Lačna 451 m-Krog 418 m-Kuk-Veliki Gradež 507 m-Mlini-Veliki Badin 359 m-Sv. Kirik-Gradec 410 m-Vela Griža 417 m-Brgot 323 m-Gračišče 325 m.

Priporočam smer hoje v smeri urnih kazalcev, saj ima le tako tura »dramaturški zaplet«; miren začetek, širino na Kuku, kraški spust do Mlinov, vrhunec od Mlinov do Sv. Kirika in končno odrešilno sestopno sprostitev. Celotno pot ocenjujem na dvajset do enaindvajset kilometrov.

Pod Kraškim robom nad skromno primorsko vasico se gnete petdeset do sto mrkih, redkobesednih, vase zagledanih plezalcev. Ne gledajo lepega dne, ne primorske narave, njihovi pogledi so srepo uprti v skalo. Tudi na voščilo »dober dan« komaj zamrmrajo nekaj nazaj. Postavijo se v vrsto za plezalno smer in se po zližanih oprimkih prebijejo do jeklene vponke za spust. Potem brez besed pospravijo opremo in se postavijo v novo vrsto pod naslednjo smer. V zraku je občutek supermarketa, kozmetike in hitenja. To je prizorišče št. 1: črnokalski plezalni vrtec.

Prizorišče št. 2: movraški in sočerski greben. Po samotnem odprtem primorskem grebenu hodi planinec. Med kraškimi bori, po travnatih pobočjih se vije rahlo shojena, razločna pot, vonj Krasa je neizogrejljiv. Sledi poti sonca, odprtosti in razgledov. Sreča družbo primorskih planincev, jih pozdravi, povpraša, kako so, od kod in kam in še ... Začnejo sproščen klepet, iz nahrbtnika priroma ploščata steklenička domačega encijana in slovo: da se še vidimo, prijeten dan in srečno. Potem zopet nastopi samota, širina in kraški svet. Prostrani Ravni Kras, Kuk, na obzorju griči z zvoniki, veriga vrhov na vzhodu od Slavnika do Kavčiča, zelene vale (doline) pod njim in morje na nadiru. Planinec, tudi plezalec, se vpraša: Kje sem raje? Ali v »Črnem Kalu« ali na grebenu? Odgovor: v vrtcu je kar lepo, le zafrustrirana introvertirana družba mi ne ustreza, tudi ne zakompleksani kozmetično adrenalinski vonj, grem raje pomeditirat na odprtost k primorskim čortenom in mojim »sve-tiščem«. Teh je na poti kar nekaj: na planoti, na grebenu in mi ponujajo notranje zadovoljstvo, še bolj pa čist zrak s primorskimi zelišči, travami in izoliranimi otočki hrastovih, bukovih in borovih gajev. Zlahka sem pozabil Črni Kal.

Movraški in sočerski greben sta poti, na katerih planinec tudi za trenutek ne bo obžaloval, da se jih je lotil. Pot sicer ni gorska, ni izpostavljena, razen pod Velikim Badinom, je pa dolga, toda z navdušujočo naravo in širino zadovolji

razvjenega hribovca. Meni daje kraški svet nekaj nedoločljivega, toda nad vse odzvanjajočega. Zakaj, kako, si odgovori(m) sam. Tudi sam ne vem najbolj točnega pojasnila, toda nekaj je tam. Posebno lep je odsek med Mlini in Sv. Kirikom, kjer je Stvarnica Narava ustvarila osupljiv kraški svet z Naravnim mostom in Dvoranami. Nad tem delom je pokopališče (britof po domače), kjer imajo duše neposreden stik z nebom. Moj komentar: Ko me boste pokopali, me pokopljite tam! Lepšega zadnjega počitka do sedaj še nisem videl! Tudi območje Kuka ni skoraj nič slabše.

P.S.: Ko boš prehodil grebena, si doma poišči vzporednico s četrtrim in petim stavkom Tretje simfonije Gustava Mahlerja: »O Mensch! Gib acht!« in »Es sungen Drei Engel« (prosti prevod: Človek, odpovej se in Peli so trije Angeli). Morda ti bodo glasba in besede povedale tisto, česar jaz nisem dorekel. Ta glasba je grebenu kar blizu.

Izhodišče: Najbolj priporočljiv začetek in konec ture je vas Gračišče. S ceste Kubed-mejni prehod Sočerga zaviješ v vas Gračišče in se od tam povzpneš na vrh Lačne. Mogoč začetek, če želiš prehoditi ves greben, je v naselju Kubed. Dostop na označeno pot je eden najbolj zanimivih v tej knjigi: na glavni cesti poiščeš most (štirideset metrov severno od gostilne), greš ob železni cestni ograji, poiščeš na debelem betonskem stebru markacijo in v neeveri prečkaš ponavadi suho strugo potoka in se po flišnatih terasah podaš na greben. Pot je na začetku komaj shojena, vendar dobro označena.

Možnosti za umik: 1. Po sestopu z Ravnega Krasa prispeš na asfaltirano cesto, ki vodi v Movraž. 2. Od Mlinov v Movraž in naprej do Gračišča (asfaltirana cesta). 3. S Sv. Kirika v Sočergo (deset minut, asfaltirana cesta).

Zemljepisna lega, značilnosti in zanimivosti: Movraški in Sočerski greben ležita na skrajnem jugozahodu Slovenije. Zanju je značilna kraška »geologija«: fliš, apnenec, poroznost, primorsko-kraško rastlinje, kraška zemlja in »arhitektura«. Grebena sta poraščena z nizkimi bori, hrasti in bukovjem, pot se le redko prebija skozi gozd, če pa se že, je široka in očiščena. Na začetku, od Kubeda do Lačne, je kar poraščena, od Lačne naprej pa je široka na odprtem grebenu-planjavah, kjer rastejo specifične trave minci (domače ime). Kuk (montekuko) je prostrana ravan, kjer je vrh bolj vpadljiv kot Veliki Gradež. Pot od Ravnega Krasa do sedla Mlini je nižje manj privlačna zaradi krša, ki leži na traktorskem kolovozu, na koncu pa je speljana skozi gosto kraško-primorsko grmovje - makijo, avtentično je šikara. Asfaltirana cesta Movraž-Mlini je skoraj zapuščena in zaraščena, od nje je dostop - pot do naravnega mostu in špilj Dvorane. Na vrhu grebena je cerkev Sv. Kirik (domačih imen je več: Sv. Kikirik, Sv. Kvirik in Čičerik) z značilnim pokopališčem. Movraški greben meji na več dolin (vala - domače ime za dolino, polje): na vzhodu je kraška depresija od Hrastovelj do Rakitovca, na zahodu na Movraško Valo, sočerski pa na Movraško valo na vzhodu in Socerško, Lukinsko, Smokavsko ter Gračiško valo na zahodu. Zračne črte Kubed-Mlini je 8,5 km, kar pomeni, da je poti približno 12 kilometrov, nekaj manj je je nazaj.

Primeren čas: ko je odpadlo listje listavcev (pozno jeseni) ali zgodnja pomlad. Poleti je lahko pripeka komaj znosna, pozimi pa tudi lahko najdeš lep dan, če ni snega in burje.

Opis: Pristopa na greben sta dva: a) Od Kubeda: za mostom desno (južno) čez strugo potoka in za hišo po flišnatih terasah na greben. Po grebenu na vrh **348. Lačne** (451 m, tri četrt ure, pot je precej zaraščena, na njej pa lahko srečaš belice in črnice - belouške, jaz sem jih dvakrat). b) Od Gračišča: iz vasi po zahodnem pobočju (široka pot) na vrh Lačne (petnajst minut). Pot naprej se spušča proti jugu do Kroga in od tam se lahko vzpenja po položnem pobočju na **349. Kuk**, kjer se obrne proti vzhodu (pot gre južno od zelene »oaze« vrha Kuka, ki ima kamnito grobljo z jeklenim drogom in vpisno knji-

go. Od poti minuta). V polkrogu čez Raven Kras južno mimo **350. Velikega Gradeža** (507 m, od poti nekaj minut) in po visoravni do južnega konca, kjer se pot obrne proti jugozahodu in skozi gozd ter redko poraščena pobočja do asfaltirane ceste Movraž–Rakitovec (možnost za umik št. 1. Še vedno v jugozahodni smeri naprej po grši poti nad Dvore in skozi grmovje do asfaltirane ceste Movraž–Mlini (možnost za umik št. 2. Čez cesto do potoka za Naravni most, Dvorane in po robu pod naravnima znamenitostma do ovinka desno, gor ob jeklenici in skobah na greben-rob in po robu do **351. Velikega Badi-na** (359 m) in še naprej do **352. Sv. Kirika** (možnost umika št. 3. Po grebenu – planoti čez Brgot ali v Gračišče po cesti (dvajset minut) ali nazaj na greben in po grebenu do Kubeda. O slednji krepko dvomim, saj boš za ta podvig potreboval jekleno voljo.

Opomba: Ker je tura zelo dolga, priporočam »taksista« in mobitele, če se odločite za skrajšanje ture. Pot je vzorno označena in na vseh razpotjih so markacije, rdeče črte ali kažipot, ki te nezmotljivo vodijo.

LVIII. KOJNIK–GOLIČ–KAVČIČ–ŠPIČASTI VRH–ŽBEVNICA

Najjužnejši greben v Sloveniji, lahko, greben Golič–Žbevnica 150 višinskih metrov + 20%, 2,5 do 3 km, ura do ura in pol, po grebenski rezi neoznačena, malo vožena traktorska pot. Če želiš opraviti najlepši del, moraš prestopiti državno mejo. Izjemoma priporočam uporabo gorskega kolesa. **Opomba:** pristopi na sedlo – preval južno od Kavčiča so lahko po označeni poti, lepše je pa po svojo.

Kojnik 802 m–Golič 890 m–Kavčič 883 m–Špičasti vrh 957 m–neimenovan vrh 985 m–Žbevnica 1014 m.

Izjemna občutja, pogled na morje, na bele vršace Julijcev, samota, lepi goli visokokraški griči, rumeno-rjavkasto-rdečkasta predzimsko trava, široke vale⁴, kraške borove posušeno travnate vonjave, lahko prevozna pot, bleščeče sonce, nenehno prisoten veter s šumenjem trav in širina pokrajine so mi preplavljali dušo na okto-brski dan. Edina sled civilizacije so bile zvožena traktorska pot in košenice. Zopet eden tistih grebenov, na katerem niti za trenutek nisem obžaloval, da sem se odpravil nanj. Malo obiskovalcev, ki ga obišejo zaradi bližine najvišjega »koprškega« vrha Slavnika (1028 m,) pusti grebenu občutek nedotaknjenosti, zvožena pot nižje pa pripada domačinom in je sestavni, nepokvarjeni del primorsko-kraško-čičarijske-br(e)žanske⁵ varde⁶. Na slednji ti pogledi tavajo na ogrlico travnatih vrhov, ki se zdijo, kakor da niso resnični in so mi pustili mešanico religioznosti in ekstrovertirane introspektivnosti (če želiš podrobnejšo razlago, me pokliči in se pogovoriva). Drugače pa: občutja ne potrebujejo podrobnejše razlage, obišči greben, šagra⁷ izleta s kozarcem refoška, merlota ali barbere ti bo vse pojasnila.

Izhodišče: Rakitovec (malo pod 500 metri nadmorske višine). Do tja: pod Črnim kalom zaviješ proti Buzetu, po enem kilometru odcep levo proti Rakitovcu (12 km). Drugo izhodišče je Podgorje (518 m): s ceste Kozina–Koper odcep levo.

Svetujem krožne poljske poti z vrnitvijo na izhodišče: a) Rakitovec–sedlo, preval južno od Kavčiča–Špičasti vrh–neimenovani vrh–Žbevnica–po delno označeni poti (robu) v Rakitovec.

4 vala - domače ime za dolino, polje

5 Br(e)žanija pride od besede Breg, ki je po jeziku domačinov pobočje do Kraškega Roba nad vasmi od Socerba do Podpeči

6 varda je razgledni vrh, mišljeno kot razgled (op. pisca)

7 šagra je praznik (ponavadi ob dnevu svetnika), ki ga praznujejo v Slovenski Istri in Čičariji

b) Rakitovec–sedlo, preval južno od Kavčiča–Špičasti vrh–neimenovani vrh–Žbevnica, nazaj na sedlo, preval in čez Golič, Lipnik, Kojnik, Jampršnik mimo železniške postaje Brežec pri Podgorju in na asfaltirano cesto Podpeč–Rakitovec.

c) s Podgorja mimo Jampršnika in Kojnika na sedlo, preval južno od Kavčiča–Špičasti vrh–neimenovani vrh–Žbevnica in ali po isti nazaj ali po zahodni strani grebena do železniške postaje Zazid in v vas Zazid. Naprej po cesti in na železniško postajo Brežec pri Podgorju in po poteh v Podgorje.

Opomba: Na osrednjem in južnem delu grebena je mogoče vključevanje drugih vrhov, saj na vse vodijo steze ali traktorska pot.

Pristop: Iz Rakitovca peljeta dve poti: 1. Od bifeja na zahodni strani vasi (spomenik NOB) vodi široka poljska pot proti jugu in po kilometru in pol odcep levo po bolj zvoženi ter do ravnin - košenic na širokem sedlu med Kavčičem in vzhodnim, glavnim grebenom (malo več kot kilometer). 2. V vas do zadnje hiše na jugu in od tam po traktorski poti do planega, levo in na sedlo med Kavčičem, vzhodnim in glavnim grebenom. 3. Iz Podgorja po traktorskih, poljskih cestah najprej proti zahodu mimo vrha Jampršnika (649 m), čez senožeti Kameniščik, Zalipnik do že omenjenega sedla (9,5 km).

Zaključek je na hrvaškem ozemlju, kjer sta dve poti (Istarski planinski put in slovenska, ki pelje proti zahodu nazaj na slovensko ozemlje).

Možnost za umik je nepotrebna, greben je kratek in nezahteven. Za turi b) in c) po isti poti nazaj.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Območje grebena spada v območje Slovenske Istre in Čičarije. Pravi greben je samo eden, to je greben Špičasti vrh (957 m)–neimenovani vrh (985 m)–Žbevnica 1014 m, vsi drugi vrhovi so na svoj način samostojni in so in niso grebeni. Greben, bolj kraškogorski hrbet, leži med dolino Podgorskega Krasa in Brago na vzhodu, na zahodu pa je dolina, kraška depresija od Loke do Rakitovca z vasema Podpeč in Zazid. Nad njima se dviga Br(e)žanja s poraščenimi, tudi skalnatimi pobočji do Kraškega roba. Severni del hrbta je poraščen, južni pa gol. V širšem pomenu se začenja južno od železnice z železniškima postajama Podgorje in Brežec pri Podgorju, nakar se planotasto gričevnato dviga do najbolj južnega vrha Žbevnica. Njegova os je 50-6, višina je od 540 do 1014 metrov, zračne črte pa 8,7 kilometra. Vrhovi, senožeti in vale (polja-doline) od severa proti jugu so: Škrbina (544 m), Zajezeri, Jampršnik (649 m), Kojnik (802 m), Kameniščik, Zalipnik, Lipnik (804 m), Golič (890 m, piramida na vrhu), Kavčič (883 m), sedlo, bolj preval na višini približno 850 m, je pomembna točka in stičišče poti iz Rakitovca in Podgorja, Špičasti vrh (957 m)–neimenovani vrh (985 m)–Žbevnica (1014 m). Vrhovi nad osemsto metri so goli, pa tudi vale pod njimi. Ta opis je za greben v širšem pomenu, za pohodnike in gorske kolesarje, pravi greben pa se začenja južno od Kavčiča na sedlu-prevalu in je pogojno prevozen. Tam nekje je tudi državna meja s Hrvaško, ki pa sploh ni označena in se ne da razbrati, ali je Špičasti vrh še na slovenskem ali na hrvaškem ozemlju, pot je skoraj brezpotje, zaključna neimenovani vrh in Žbevnica pa sta že na hrvaškem. Po tem območju se gibaj v skladu s svojo vestjo in z graničarji, ki jih ponavadi ni; ali boš ignoriral mejo ali jo upošteval, njenega natančnega poteka ne moreš videti. Ti zadnji trije vrhovi so za grebenarja prava stvar. Razgledi z najvišje točke so izjemno impresivni in široki. Na jug gledaš gorato Istro, popolnoma drugačno od tiste, ki jo vidiš s ceste, proti morju se spuščajo planote, holmci, vasi proti Trstu in Kopru, na sever se vidijo Julijci in proti vzhodu Snežnik z vmesnimi grebeni.

Celo območje ima mrežo gozdnih, poljskih in traktorskih poti, ki te (lahko krožno) pripeljejo do izhodišča, na grebenu pa je tudi označena planinska pot tako na slovenskem kot na hrvaškem območju, ki se strmo vzpenja in ni primerna za gorsko kolo.

Geološko je greben fliš z vložki apnenca. Nekje več, nekje manj. Apnenec je na zahodnem robu (Br(e)žaniji) s strmimi stenami, šikaro in je prehoden le tam, kjer so poti, severni del je kraška, poraščena planota s stenami, kjer prebivalci ne vidijo radi plezalcev, ki zasedejo redka parkirišča in zagozdijo ozko cesto, osrednji in južni pa je večinoma flišnat, gol in lahko prehoden (prevozen) z golimi vrhovi, vsi niso poimenovani, na njem pa so izredno bujne trave, mestoma zaradi neprepustnosti tal že skoraj močvirne.

Tudi botanično je ta predel zelo zanimiv v skoraj vsakem letnem času. Pozimi boš lahko občudoval rdeč ruj in posušeno, spomladi pa cvetoče cvetje. Tišino na grebenu »moti« le veter, civilizacija je predaleč. Znale so jame, zanje se pozanimaj pri jamarjih, za skalne stolpe pa pri plezalcih.

Opis: a) Rakitovec–sedlo, preval južno od Kavčiča–Špičasti vrh–neimenovani vrh–Žbevnica: glej pristop št. 1 ali 2. S sedla-prevala po zahodni strani grebena, lahko tudi po grebenski rezi na **353. Špičasti vrh** (957 m), neimenovani vrh in **354. Žbevnico** (1014 m). Pot ni označena, najdeš pa eno ali dve obledeli markaciji. Sestop je po severozahodni strani (označena pot) na ravni del (približno 100 višinskih metrov pod vrhom), desno po traktorskih poteh nad robom in po pristopni ali višji traktorski poti v Rakitovec (L, sestopna pot malo bolj strma, celotni čas za gorsko kolo tri do štiri ure).

b) Rakitovec–sedlo, preval južno od Kavčiča–Špičasti vrh–neimenovani vrh–Žbevnica, nazaj na sedlo, preval in čez **355. Kavčič** (883 m), **356. Golič** (890 m), **357. Lipnik** (804 m), **358. Kojnik** (802 m), **359. Jampršnik** (649 m), mimo železniške postaje Brežec pri Podgorju in na asfaltirano cesto Podpeč–Rakitovec. Skoraj brezpotna, najdaljša pot za navdušence in fizikalce. Poskusi se držati traktorske in označene poti, če zaideš med šikaro in v gozd, je prebijanje lahko mučno. Do sedla, prevala glej opis a). Z Žbevnice nazaj po isti poti na sedlo-preval pod Kavčičem. Na Kavčič po traktorski poti in naprej na Golič in Lipnik, prestop čez valo na Kojnik ter mimo Jampršnika do železniške postaje Brežec pri Podgorju in na asfaltirano cesto Podpeč–Rakitovec (L, 25,5 km, čas za gorsko kolo je odvisen od fizične pripravljenosti, od šest do + 50 % ur). Opomba: Umiki (obvozi) so lahko neprijetni, če ne najdeš traktorskih poti.

c) iz Podgorja mimo Jampršnika in Kojnika na sedlo, preval južno od Kavčiča–Špičasti vrh–neimenovani vrh–Žbevnica in ali po isti nazaj ali po zahodni strani grebena do železniške postaje Zazid in v Zazid. Naprej po cesti in na železniško postajo Brežec pri Podgorju in po poljskih poteh v Podgorje (L, 26 km).

Sestop: Opis je nepotreben, ker so poti opisane krožno. Če meniš, da bi lahko zašel, se vračaj po pristopni poti.

Primeren čas je čas cvetenja spomladi ali rdečega ruja ob pripravljanju na zimski počitek. Poleti je lahko vročina huda, pozimi pa lahko ob sončnem dnevu tudi doživiš lep dan.

Opomba: Dostopov na sedlo južno od Kavčiča je precej, ali z vzhoda ali z zahoda, tudi s severa, najdi si tistega, ki ti po kilometraži, terenu in času najbolj ustreza, ne zamudi pa najlepšega mešanega slovensko-hrvaškega vrhunca z Žbevnico. Če boš uporabil gorsko kolo, ne pozabi na rezervno zračnico, plašč in tlačilko. Meni je skala prerezala oboje. Izletniška karta Primorje in Krás (Geodetski zavod Slovenije) je pogojno primerna, ker se neha pri Kavčiču, južnega dela grebena ni na njej.

LIX. ORLEK–PLANINSKA STENA–KUŽELJSKA STENA–BORIČ–KREMPA–KROKAR–TIRSLO (Firstov rep)–MOŽ–STRMA REBER

Greben v dveh delih: 1. Označena Kočevska planinska pot Orlek (800 m)–Planinska stena–Kuželjska stena (874 m)–Rake (550 m)–Borič (915 m)–Krempa (942 m)–sedlo med Krempla in Krokajem (866 m), 16 km, 142 m, celotna

višinska razlika od Orleka do Krempe 1180 višinskih metrov, zahtevnost: velika večina lahko, nekaj mest zahtevnih, mestoma izpostavljeno, pet ur.

2. Brezpotni greben: Krokari (1122 m)–Tirslo (Firstov rep, 1002 m), Mož (1125 m)–Strma reber (861 m), 7,2 km, zahtevnost, 500 m, 6,8 km, manj zahtevno do zahtevno brezpotje, dve uri in pol.

1. Greben Orlek–Planinska stena–Kuželjska stena–Borič–Krempa.

Greben, ki spada v kategorijo Gorjancev, Pohorja, Lepenatke in podobnih z eno ali dvema velikima razlikama. Je izrazito malo shojen in je zato samota nadvse pristna ter drugo, ta samota je zaradi avtohtonih prebivalcev, modrasa in medveda zelo posebna s strani doživljanja, še bolj pa opreznosti. Takih varnostnih ukrepov, žvižganja, glasnega govorjenja, proženja kamnov, lomljenja vej, ropotanja in izogibanja »zasedam« si nisem privoščil na nobenem drugem. Pa se je vse srečno izteklo. Srečal nisem ne prvega ne drugega, pač pa množico domačinov, ki so urejali poti in okolje. Najbolj me je pri njih presenetila barva oči: tako modrih nisem videl v vsej Sloveniji razen v Brdih, v tujini pa na pravem Tirolskem. drugi vtisi so bili: dinarski bukov gozd je redek, smreke so le občasno, pot je zelo dolga, označenost solidna, na nekaterih odcepih se moraš zanesti na lastno iznajdljivost, listja na poti je skoraj preveč, skale, škraplje in bukve so neke skoraj surrealistično oblikovane, veter ob nastopu južne vremenske fronte spominja na zvok parne lokomotive, razgledi so zelo široki, posebno v dolino Kolpe in na jug z Gorskimi Kotarjem, pot je mestoma viseča, grmovje košeničice se najde tudi na jugu Slovenije, telohi so oko razveseljujoči, lokalna arhitektura je holcarsko-kočevarska, redke jase so vzor nedotaknjenosti, šestnajst kilometrov po označeni poti je samotnih, kjer srečaš popotnike le na lažjih, z avtomobilom dostopnih vrhovih. Po mojem mnenju priporočljivo in za ljubitelja narave prepričljivo.

Izhodišče je turistična točka Kostel (406 m) ali vas Colnarji (460 m) ob cesti Kočevje–mejni prehod Petrina.

Pristop: po označeni poti na vrh Orlek (L, od Kostela 1 h 30', od vasi Colnarji 50', kup kolovozov in razpotij, lep grebenček pred vrhom).

Zaključek je na sedlu med Krempe in Krokarijem (866 m).

Možnosti za umik so po gozdni cestah na severni strani grebena do asfaltirane ceste Borovce–Banjaloka.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Dvaindvajset kilometrov dolg rob - greben na severni strani doline reke Kolpe s tremi pečmi (Planinska, Kuželjska in Loška stena) leži v smeri jugovzhod-severozahod, dviga se osemsto metrov iz doline reke Kolpe, višinska razlika s severa (Briška in Borovška dolina) je skromnejša (do štiristo metrov), ima veliko podobnosti s severnim robom Vipavske doline. Na južni strani je dolina, na severni planotast svet. Tudi grebenska slika je podobna: rez je pretežno široka, neke ozka, tudi viseča, pot po njej je malo shojena, na jug se spuščajo strma pobočja, proti severu je svet položnejši, greben je škraplast in z istim, od vetra obdelanim apnenčastim pečevjem Dinarskega pogorja, poraščenim z redkim bukovim gozdom, kjer je smrek le za vzorec. Da je to območje prej lovsko kot planinsko pohodniško, te prepričajo številne preže in dve lovski koči. Gozdni kolovozovi so veliki, še boljši vtis pa pustijo obiskovalcu izjemno dobro vzdrževane ali pa zgrajene gozdne ceste, ki dovoljujejo dostop skoraj do vrhov s severne strani. (Kočevska) Planinska pot po vrhu pa poteka precej zavito skoraj v vseh smereh neba in včasih daje pohodniku vtis, da je zašel, še posebno zato, ker so umiki na bolj strmo južno stran in da se rezi izogiba zaradi svojevrstne kraško-dinarske vrtaške zgradbe na malo shojena pobočja. Je pa izvrstno označena in na enem mestu zavarovana z jeklenico. Najlepša naravna tvorba na njej je Kuželjsko okno. Na območju okoli Krempe rastejo skalni glavinec in ključavnice (narcise), na celim grebenom pa še spominčice, čemaž in druge rože ter bukovje, ki je zaradi suše in vetrov včasih oblikovano kot moderne kiparske stvaritve. Poseben mik mora imeti ta svet za gozdne planince, skrite občudovalce, opazovalce in raziskovalce nedotaknjene

(bukove) narave in živalskega sveta z najimenitnejšim predstavnikom, medvedom. Vode ni.

Drugi brezpotni del grebena je dobro shojen do Krokarja, naprej pa ne, s slabo vidnimi ostanki steze, ki jih zakrivajo podrti drevesa. Vrh–Krokar naj bi bil tudi zaščitnik proti silam zla. Druga legenda je o Petru Klepcu, tretja o Okameneli družini, četrta o nastanku jezera ... V Loški steni so Ljubljančani okoli leta 1970 preplezali več smeri. Od obračališča naprej je roško brezpotje, kar pomeni, najdejo se gozdni kolovozi, tudi lovske in divjadne poti.

Opis: Z vrha **360. Orlek** (800 m) po označeni poti do **361. Planinske stene** (L, 15'), čez sedlo (650 m) na **362. Kuželjsko steno** (874 m, MZ, 1 h). Spust po južni strani pobočja do zaselka Rake (dve hiši, 550 m, L) in po gozdni cesti do odcepa levo v gozd in do grebena. Po njem na vrh **363. Borič** (915 m, MZ, mestoma Z zaradi viseče poti, jeklenica, 1 h 50'). Po lepem, mestoma rahlo izpostavljenem grebenu na vrh **364. Krempa** (942 m, MZ-Z, 1 h 10').

Sestopi so trije: a) najlažji in najhitrejši je na sever čez Inlauf v vas Borovec (676 m, L, 30'), b) na jug mimo vršička Kobile (710 m) v vas Bosljiva Loka (264 m, L-MZ, 1 h), c) skozi kočevski gozd do Lovskega doma Ravne (L, 1 h 15').

Primeren čas: ko ni snega. Priporočam čas, ko gozd še ni ozelenel, zaradi boljših razgledov (april) ali ko je listje že odpadlo (oktober, november).

Opomba: Pametno si je omisliti »taksista« ali kakšno še bolj sofisticirano log(ist)iko. Mobilni dela na celotnem območju. Loška stena je na Kočevskem, Ložka je med Ključami in sedlom Čez Brežice.

2. Brezpotni greben Krokar–Tirslo (Firstov rep), Mož–Strma reber.

Vrh Krokar je najlepši in še kar lahko dostopen vrh Kolpskega grebena. Tudi nadaljevanje je na začetku polno lepih kotičkov in razgledov, ki se pozneje spremenijo v gozdno, škrapljasto prebijanje skozi roški gozd. Brezpotje čez Firstov rep in naprej odsvetujem.

Izhodišče je sedlo med Krempla in Krokarjem (866 m).

Pristop: od vasi Borovec na sedlo (L, 30').

Zaključek: Osilnica (300 m).

Možnosti za umik: Od gozdarske kočice na sedlu med Krokarjem in Firstovim repom po označeni poti na sever do Lovskega doma Ravne.

Opis: Od sedla do višine 1000 m n. m. v. po označeni poti, potem se odcepi levo kar vidna, shojena pot na vrh **365. Krokar** (1122 m). Možnosti sta dve: a) daleč desno na sedlo med Krokarjem in Cerkom in potem levo na vrh (MZ) ali b) naravnost navzgor po grebenu čez pečine na vrh (ZZ). Obe po tri četrt ure. Potem se pot vije po robu in se čez pol kilometra izgubi zaradi podrtih dreves. Napredovanje je v smeri zahod-severozahod do obračališča pri gozdni hiši (MZ, 45'). Od tam sta za **366. Tirslo (Firstov rep)**, 1002 m, L-MZ, 1 h) dve varianti: a) po cesti do markacije in po označeni poti mimo vrha **367.**

Mož (1125 m) ali b) od obračališča brezpotno na vrh (roški svet, 45'). Mogoče nadaljevanje je še po grebenu na Loško steno (875 m, z nje je sestop alpinističen) in vračanje. Za nadaljnjo svetujem označeno pot na nadmorski višini med 900 in 1000 metri približno tri kilometre severozahodno in po kolovozu mimo **368. Strme rebri** (862 m, vrh je deset minut stran od kolovoza, L-MZ, 1 h) dol. Lahko tudi brezpotno po precej neprilivnem svetu.

Sestop skozi vas Čačič v Osilnico.

Opomba: Najvišji točki tega predela, vrhu Cerk (1192 m), se grebenska pot izogne. Če želiš priti nanj, je najlažji dostop s Krokarja po roškem brezpotju (MZ, 45').

LX. GREBENI PRI ILIRSKI BISTRICI

369. Lunjevica–Velika Milanja–Bele ovce–Volovja reber–Milanka

Lahek, kratek, neoznačen, delno brezpoten kraško-snežniški greben, 150 m + 10%, 3,9 km, za krožno pot dve uri.

Greben, ki mu je usoda določila, da bo namenjen za pridobivanje elektrike. Nič-vreden svet, kakor ga imenujejo lastniki, naj bi se oplemenitil z velikimi vetrnicami in proti temu ne morejo ničesar storiti ne ekologi, ne planinci, ne lovci ne drugi. Vložki in dobički so previsoki, napredek pa v splošno dobro. Divjadi niso vprašali. Januarja 2004 je bilo tam takole: zvoženi kolovozi, oljni madeži, na vsakih pet-deset metrov zabiti rdeče pobarvani koli, tudi skale, dve jekleni konstrukciji, namenjeni za meritve, nelagodno počutje. Bil sem srečen, ko sem greben končal in sklenil: Volovja reber me ne vidi več!

Izhodišče je razpotje na makadamski cesti pri Trnovski (lovski) bajti, do tja po cesti iz Ilirske Bistrice proti Sviščakom, pri Kaktusu (kaktusu podobno suho rjavo pobarvano drevo, iz Ilirske Bistrice 11 km) levo in še kilometer in pol do razpotja (možnost za parkiranje).

Možnosti za umik: nepotrebno, pot je kratka.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Volovja reber v širšem pomenu velja za greben severno od Klobuka in Zelene doline. Je travnat, po rezi gol, z redkimi borovimi gaji, dobro prevozen s terenskimi vozili, tudi z gorskim kolesom in ima le eno skalnato tvorbo - stolpiče na Veliki Milanji z naravnim oknom. Po grebenu je tekla rapalska meja, zato je na grebenu veliko bunkerjev in podzemnih rovov (ti naj bi bili dolgi več kot kilometer in pol). Vode ni, razgledi so tako-tako.

Opis: Od razpotja zahodno (grebenko) čez Lunjevico (1018 m) po širokih planjavah - hrbtih na vrh **370. Velika Milanja** (1099 m, naravno okno) in čez **371. Bele ovce** (1029 m) in **372. Volovjo reber** (975 m) do zadnjega vrha **373. Milanka** (948 m). Pot je kolovoz, nekaj stezice in nekaj travniškega pobočnega brezpotja. Z zadnjega vrha dol (južno) na makadamsko cesto in po njej nazaj na izhodišče.

Primeren čas: ko ni snega.

374. Goli vrh 859 m–**Srednji (Ilirski) vrh** 923 m–**Kozlek** 997 m–**Gradišče** 874 m.

Lahka, označena, delno grebenska pot, 150 m, 3 km, ena ura.

Obljudena pot Bistričanov za do(po)poldanski izlet med bori. Razgledi so srednji, še najboljši so v dolino, pa morda še proti jugu.

Izhodišče: Parkirišče pri Golem vrhu, do tja po asfaltirani cesti iz Ilirske Bistrice na Sviščake (7,5 km).

Zemljepisna lega: Greben nad dolino reke Reke ponuja razgledno pot do planinske kočice na Kozleku. Ta je odprta le ob nedeljah. Narava je kraška klasična: bori in kraške trave. Primerna za izurjene gorske kolesarje. Opomba: Gradišče na koncu je v sklopu grebena, a ni pisano na kožo pohodnika zaradi vračanja.

Opis: Po označeni poti na vrh **375. Kozlek** (997 m, L, 50'-1 h).

Sestop: Po isti poti nazaj na izhodišče.

Primeren čas: Vse leto.

Julijske Alpe so eden najlepših in najbolj razglednih delov Slovenije. Vse do pred kratkim so jih smatrali za eno celoto, vendar so se v zadnjih letih začeli pojavljati prvi znaki razčlenitve. To je posledica dejstva, da se Julijske Alpe ne morejo več gledati kot eno celoto, temveč kot več delov, ki so med seboj ločeni. To je posledica dejstva, da se Julijske Alpe ne morejo več gledati kot eno celoto, temveč kot več delov, ki so med seboj ločeni. To je posledica dejstva, da se Julijske Alpe ne morejo več gledati kot eno celoto, temveč kot več delov, ki so med seboj ločeni.

Julijske Alpe so eden najlepših in najbolj razglednih delov Slovenije. Vse do pred kratkim so jih smatrali za eno celoto, vendar so se v zadnjih letih začeli pojavljati prvi znaki razčlenitve. To je posledica dejstva, da se Julijske Alpe ne morejo več gledati kot eno celoto, temveč kot več delov, ki so med seboj ločeni. To je posledica dejstva, da se Julijske Alpe ne morejo več gledati kot eno celoto, temveč kot več delov, ki so med seboj ločeni.

IV.

JULIJSKE ALPE

Julijski greben je kot ljubezen: ko prideš, ga pozdravi, kot da ga zadnjič vidiš, ko odhajaš, kot da ga prvič.

Julijske Alpe so eden najlepših in najbolj razglednih delov Slovenije. Vse do pred kratkim so jih smatrali za eno celoto, vendar so se v zadnjih letih začeli pojavljati prvi znaki razčlenitve. To je posledica dejstva, da se Julijske Alpe ne morejo več gledati kot eno celoto, temveč kot več delov, ki so med seboj ločeni. To je posledica dejstva, da se Julijske Alpe ne morejo več gledati kot eno celoto, temveč kot več delov, ki so med seboj ločeni.

Julijske Alpe so eden najlepših in najbolj razglednih delov Slovenije. Vse do pred kratkim so jih smatrali za eno celoto, vendar so se v zadnjih letih začeli pojavljati prvi znaki razčlenitve. To je posledica dejstva, da se Julijske Alpe ne morejo več gledati kot eno celoto, temveč kot več delov, ki so med seboj ločeni.

Julijske Alpe so z grebeni izjemno obdarjeno gorovje. Vzrok je preprost. Najprej so nastopile gorotvorne (tektonske) sile, ki so dvignile kamnino na višino, potem ledena doba, ki je izdolbla doline, in med njimi so nastali grebeni. Ker je območje slovenskih Alp kar obširno, od kranjske ravni do italijanske meje, je grebenov in dolin zelo veliko. Vendar bi ga kljub enotni označbi - slovenski - razdelil na vzhodni in zahodni del (Kanin spada zemljepisno med Zahodne Julijske Alpe). Ločnica med njima je geografska: Kranjska Gora–Vršič–dolina Soče, klimatološka pa ne ali tudi pač, nekaj pogorij je tudi v vzhodnem delu »zahodnih«, kot sta Krn in Polovnik.

Grebeni nastopajo v skupinah gora, ki jih lahko preprosto označimo. Tako sem v svojem vodničku dodal območja po zemljepisnem merilu. Za lažje razumevanje slovenskih Alp sem območja razdelil na: **Poključsko pogorje** (greben Debela Krmska peč–Tosc in gore južno od njega do doline Save Bohinjke), **Spodnje Bohinjske gore** (med Baško grapo in Bohinjem, greben Črna (Baška) prst–Veliki Bogatin), **Fužinske gore** (gore severno od Bohinjskega jezera do doline (nižeravni) pl. Blato–pl. Jezero–pl. Ovčarija), **Zgornje Bohinjske gore** (gore med Velim poljem, dolino pl. Blato–pl. Jezero–pl. Ovčarija, dolino Triglavskih jezer in Velsko dolino), **Triglavsko pogorje** (območje med Krmo, Vrati, Luknjo in Velsko dolino), **Osrednje gore** (območje med Zadnjico, Vrati, Krnico in Gruntovnico), **Martuljske gore** (južno od Save Dolinke, med Vrati in Pišnico vključno z grebenom Dovški križ–Špik), **Trentsko pogorje** (med dolino Triglavskih jezer, Mlinarico, Zadnjo Trento in z grebenom Bavški Grintavec–Svinjak), **Vršiško pogorje** (med Razorsko) Mlinarico in Planico do Jalovca in do Save Dolinke), **Krnske gore** (med reko Tolminko, Sočo in dolino Lepeno), **Bavško pogorje** (območje med Zadnjo Trento, Loško Koritnico do grebena Kotova špica–Mangart), **Rateške gore** (gore zahodno od Planice do Jalovca), **Loško pogorje** (gore med Možnico do Predela), **Kaninsko pogorje** (gore zahodno od Soče med Učjo in Možnico) in **Mangartsko pogorje** (gore od Predela do Vevnice).

Vsa ta območja lahko za pogovorno rabo imenujemo gore, na primer: Triglavske gore, Vršiške gore in tako naprej. Meje so neke nejasne in kakšen vrh lahko spada k dvema pogorjema, ker je na sredini med obema.

V vzhodnem delu - v Vzhodnih Julijskih Alpah so večinoma klasični velegrebeni; Debela peč–Tosc, Macenovec–Rjavina, Kukova špica–Škrlatica, sem delno spadata še velika grebena: Mojstrovka–Šite in Visoka Rateška Ponca–Kotova špica (po nekaterih merilih spada med Zahodne julijske Alpe), lažji in manj obiskani so Stogi, Mišelj vrh, Plazki greben, posebno mesto pa imajo martuljski, tako po dolžini, najbolj pa po težavnosti, krušljivosti in tveganosti. Splošna značilnost je, da so v nasprotju z zahodnimi bolj pečinasti, trave so manj pogoste (so le na Stogih, Mišelj vrhu, Plazkem grebenu, Debeli peči–Tosc) in z večinoma ostro rezjo po vrhu in manj globokimi dolinami. Ture so krajše kot v zahodnem delu in z grebenov se večinoma lahko umakneš.

Zahodni del - delno Zahodnih Julijskih Alp - je bolj prostran, manj obljuden, z »drugačno« kamnino, ki je v večini primerov solidnejša, bolj travnat - rendzina (prstena plast s travo) je skoraj stalen sopotnik (ni je le na Kaninu) - in je pretežno brez tako ostre vršne rezi kot vzhodni del, je bolj zaobljen ter z imenitnimi predstavniki, kot so: Greben (greben Loške stene), Pelci, Lopa–Črneta in Bavški greben (Zagorelec–Špičica). Tudi drugi: Ušje–Srebrnjak, Svinjak–Bavški Grintavec, krnski (Kal–Krn, ki geografsko spada k Vzhodnim Julijcem) so vredni obiska. Verjetno pa je najlepši Obljak–Pihavec. Skoraj vse ture so dolge do zelo dolge, posebno na bavškem, bovškem, trentarskem in delno kaninskem koncu, in so po doživetju, razgledih in vložku najmogočnejše. Možnosti za umik so pičle.

Za oba dela, tako vzhodnega kot zahodnega, pa velja: lepota grebenov in narave, pa tudi doživetje je veličastno.

O prebivalstvu in naselitvi tu ne bom pisal, te (zelo različne) informacije poišči drugje, kot tudi ne o botaniki, geologiji, glacialologiji, pedologiji (prst), montanistiki, speleologiji, etnologiji, orologiji, ne o planinah, gospodarstvu, planšarstvu, turizmu, rožah, drevju, živalstvu, planinskih kočah in o poteh ter o zgodovini (splošni in alpinistični). Vse to bi zavzelo preveč prostora, pa še en (moj) pogled obstaja: vsako od teh področij bi zahtevalo svojo knjigo, zato bom pošten do tebe, bralca: niti v enem vodničku nisem dobil podrobnejših informacij, ki bi pojasnile vsa (moja) vprašanja in potolažile (mojo) vedoželjnost. Nekaj (delnih) odgovorov pa bom kljub temu ponudil: najdeš jih v mojih opisih v poševnem tisku in pri zemljepisni legi. Če se pa želiš posvetiti nekemu področju v vseh pogledih, je to že življenjska naloga, ki ti bo zanesljivo izpolnila kratak tuzemski obdobj.

Večina grebenov v Vzhodnih Julijskih Alpah je brezpotnih ali plezalnih. Označene poti so le na grebenih: Rž–Triglav, grebenu Soriške planine, Trnovski Stol–Muzci, Črna (Baška) prst–Šija. Ti so časovno in po zahtevnosti še sprejemljivi, vsi drugi so brezpotni, pretežno plezalni in časovno dolgi. Grebene sem razdelil po zahtevnosti oziroma težavnosti in po dolžini (trajanju) na osem skupin (glej naprej). Grebeni pod št. 1 in 2 so primerni za planince z nekaj izkušnjami, nastopa že brezpotje (Polovnik–Krasji vrh, Vogel–Bogatin), pri št. 3 sta obvezna spremstvo in naveza z obvladovanjem alpinistične tehnike (označena in zavarovana je le Ta Visoka Rosojanska pot), pri št. 5, 6, 7 in 8 so nujni obvladovanje alpinistične tehnike, dobra psiho-fizična kondicija, naveza, primerne razmere, lepo vreme in dolg dan. Delna izjema so grebeni pod št. 4, ki so pogojno dostopni tudi za bolj izkušene planince, ki upoštevajo pogoje v št. 3.

Ločitev grebenov:

1. Lahki grebeni: greben Soriške planine, Šplevta.
2. Dolgi, lažji grebeni: Polovnik–Krasji vrh, Trnovski Stol–Muzci, Črna (Baška) prst–Šija, Rž–Triglav, Vogel–Bogatin, Bohinjske Tičarice–Zelnarice.
3. Veliki grebeni: Debela peč–Tosc, Mojstrovka–Šite, Plazki Kuk–Veliko špičje, Stogi–Vrh Hribaric, Kal–Krn, Ta Visoka Rosojanska pot, Črna gora–Zadnja Mlinarica, Škrbinjek–Robičje, Mišelj vrh–Mišelj, konec.
4. Zelo lepi grebeni (večinoma delni in nepopolni): Črna gora–Požar, Plazki Kuk–Plazki Vogel, Kal–Krnčica, Mala (Bavška) Krnica–Vrh (Bavške) Krnice, Ložki Plešivec–Vrh Goleževce, Veliki Oltar (vzhodni in zahodni greben), Ravni dol, Mavrinc–Kumlehova glava, Mišelj vrh–Mišelj konec, vrhovi: Veliki Draški vrh, Kukova špica, Pinja (Pelc nad Klonicami).
5. Velegrebeni: Macenovce–Rjavina, Slemenova špica–Škrlatica, Visoka (Rateška) Ponca–Kotova špica, Prevala–Črnelska špica, Pinja (Pelc nad Klonicami)–Nizki vrh, Goličica–Planja, Široka peč, Mangartski greben.
6. Zelo težavni grebeni: Obljak–Pihavec, Rigljica–Frdamana peč, Špikova škrbina–Martuljske Ponce–Veliki Oltar, Spodnji Rokav–Visoki Rokav, Veliki Oltar–Visoki Rokav (po rezi), Bovški Gamsovec–Veliki (Zadnjiški) Pihavec, Prisank s severa.
7. Najgreben: Plešivec–Morež–Bricelj–Mala Krnica (Greben Ložke stene).
8. Ekskluzivni grebeni: Šmihelovec–Špičica, Ušje–Srebrnjak, Črni vrh–Velika Lepenska Baba, Vitranc–Slemenova špica, Vernar (ves), Rutarski Vršč–Kukova špica, Zadnja Mlinarica–Spodnja Vrbanova špica, Predel–Mangart, Mali Oltar z Oltarčkom, Kopice.

Opomba: V tej razdelitvi zaradi manjše veljavnosti in atipičnosti ni vseh v vodničku opisanih grebenov.

Časovno kratka sta le lahka grebena, vsi drugi s pristopom in sestopom so celodnevni. Delna izjema so grebeni pod št. 4, ki (časovno) niso tako dolgi, so le najlepši delčki velikih ali velegrebenov, kjer se izogneš največjim težavam in pri katerih je sestop po lažji poti (glej možnost za umik). Krušljivost in tveganost si preberi pri vsaki turi posebej.

V tem vodniku so opisani pravoverni grebeni, kar pomeni; pot (smer) poteka po grebenski rezi, kjer so obvozi le, če je nujno (ni poti in možnosti po rezi). Logistiko in vse drugo si oglej pri poglavju Grintovci (uvod).

Kateri so najlepši oziroma meni najbolj pri srcu, bom zadržal zase. Nedvomno pa je dejstvo: vsi grebeni od št. 3 in naprej do št. 8 so vredni obiska. Sicer Vzhodne Julijske Alpe nimajo takega bonbončka za dušo, kot so greben Zeleniški špic in Krofičke v Grintovcih ter greben Koren–Sedliš v Karavankah, vendar so zadostna, pred zadostno lahko dodaš predpono pre- nadomestila pri grebenih št. 4, še bolj pa pri naslednjih tako v pohodno plezalnem kot tudi v estetskem, filozofskem in doživlajaskem pogledu in podvigu.

Za konec samo še eno vprašanje, na katero odgovori sam: Zakaj so skoraj vsi julijski grebeni neoznačeni!?

LXI. (Krmski) MACESNOVEC–DIMNIKI–LUKNJA PEČ–RJAVINA

Biščkova glava 1351 m–Srednja gora 1361 m–Trta 1491 m–(Krmski) Macesnovec 1926 m–Dimniki 2101 m–Luknja peč 2245 m–(Krmska) Luknja (sedlo) 2117 m–Rjavina 2523 m (z dvema predvrhoma)–Dovška vratca 2254 m. IV, III, II, I, zahtevno do skrajno zahtevno brezpotje, 1450 višinskih metrov od Radovne do Rjavine + 20 %, 6,5 km + 30 %, od Macesnovca do vrha Rjavine 6 do 10 ur (z dostopom in sestopom vsaj 10 ur, najverjetneje pa več; v mislih imej bivak).

Na prvo mesto velegrebenov v Vzhodnih Julijskih Alpah sem postavil greben Macesnovec–Rjavina. Morda zato, ker me je kar samo obšlo, morda zaradi spominov, morda zato, ta pa mora biti napisan prvi, morda zato, ker je najbolj vzhoden (bolj vzhoden je sicer Debela peč–Tosc), opis grebenov poteka od vzhoda proti zahodu, morda pa res zasluži prvo mesto, saj se nadaljuje še do Triglava. In res, greben Macesnovec–Rjavina skupaj z grebenom Trent(ar)ška Goličica–Planja in (Vrtaško) Sleme–Škrlatica sodi med slovenske lepote in mistre grebenov, trent(ar)ski, bavški in loški so posebna kategorija. Nekaj plezalcev ga uvršča med slovenske grebenske prvake. Tudi jaz, le da mu prisojam prvenstvo zaradi kriterijev, ki jih išče vsak čuteči in razmišljajoči plezalec. To pa je: velika višinska razlika, velik gorski podvig, velik greben, velika samota, velika nedotaknjenost, lepota grebena, širna obzorja; in še - vse tu gori je samo moje in lastim si tisto, kar je bilo, kar je in bo ostalo samo »moj« greben. Po opravljenem podvigu sem ostal kar malo zamišljen in najlažje bi primerjal občutke s prvo zaljubljenostjo, še bolj pravilno, ljubeznijo. Brez besed, z zamišljenostjo vase, motno bleščečimi očmi, žgočim hrepenenjem in izpolnitvijo. Vse to mi je dal ta velegreben in ta občutja sem pozneje delil z več njegovimi obiskovalci na enak, zgoraj opisani način. Brez besed, samo globok dolg pogled v sogovornikove oči in vse sva si povedala samo z njimi.

Ostala so še nekatera merila, kot so gosto rušje, krušljiva skala, luska v grebenu med sedlom Luknja in vrhom Rjavine, trije predvrhi pred Macesnovcem in škrbine med njimi (ta predel se imenuje Luknja), nič vode in še drugo ..., ki bi jih lahko našel kak dlakopec. Žal ga moram razočarati. Šele z zajemanjem vsega, kar ponuja greben, tudi zgoraj opisanega, je to tisto tapravo in zato prepričano trdim: grebenu ne manjka nič, ima vse, kar jepomembno za plezalca. Sicer se vleče še naprej do vrha Triglava, toda pravi je le tisti med Macesnovcem in Rjavino. Opravi se lahko per partes ali v enem zamahu. V enem dnevu ali z bivakom. Brez vrvi ali z njo. Brez soplezalca ali z njim.

Pomembna značilnost grebena je njegova divjost. Če te v grebenu (Trentska) Goličica–(Trentska) Planja smer logično vodi in so obvozi nujna in jasna razvidnost, ravno tako na grebenu Kukova špica–Škrlatica, in se iz teh grebenov zaradi njihove »prijaznosti« še kar lahko izvlečeš, če ne drugače, po smeri nazaj, to za greben Trta–Rjavina nikakor ne velja. Resnost in zahtevnost grebena sta po mojem mnenju v Sloveniji izredno visoki, razen pri eksotičnih, ekskluzivnih in zunajka-

tegorijskih, kot so: Mlinarice–Spodnja Vrbanova špica, Plazki Vogel–Lepo špičje, Obljak–(Bavški) Pihavec, Visoka (Planiška) peč–Suhi vrh in morda še kakšen. Predvsem v delu med Luknjo pečjo in Rjavino je nešteto zobcev, rogličev, škrbin in zelo izpostavljenih lašt, ki so plezalsko kar zahtevne, še najbolj zaradi pogledov navzdol, delno tudi skale. Na njem lahko izbereš severno ali južno varianto in ko si v njej, mrmraš v brado: Moral bi iti drugje! Le da druga ni nič boljša. Tudi del med Trto in Macesnovcem je glede prehodnosti uganka. Za boljše razumevanje bom poskusil pojasniti ta klobčič: celo tak as, kot je Tačrn (Filip Bence), je v solovzponu z grebenom opravil z bivačom (od Trte do Rjavine), njegov komentar pa je: Tega grebena ne pozabiš do smrti! Enako jaz, le da sem ga preplezal po delih in v navezi, nekaj pa tudi sam.

Izhodišče: Radovna (806 m) za vzpon na Trto in naprej do Macesnovca, Krma za Ambrošček žleb in Lengarjev rovt (987 m) v dolini Kot za Jakijevo pot (pripelje do Doma Valentina Staniča, dostop do izvirčka Pri studencu in po lovski poti na vrh Macesnovca ali na sedlo vrh Ambroščekovega žleba). Če boš greben začel od zgoraj navzdol, je izhodišče Dom Valentina Staniča in po označeni poti na vrh Rjavine.

Dostop: Na (Krmski) Macesnovec je eden a) čez Studenec, preostala dva sta »izhod v (po) sili« (b in c), kajti pravi greben se začne od vrha Macesnovca oziroma bolj pravilno od sedla med Macesnovcem in Dimniki (1773 m). Toda vrh je kljub vračanju po isti poti (deset minut) vreden obiska. Še bolj pravi greben je Trta–Macesnovec. Na njem boš doživel »pravi« alpinizem v vsem svojem razkošju, enako kot na »dostopu« iz Krme:

a) Iz Mojstrane pred Radovno po gozdni cesti v dolino Kot do Lengarjevega rovta (parkirišče). Po Jakijevi poti proti Domu V. Staniča do izvira Pri studencu (malo manj kot ura). Od studenca še deset metrov naprej do levega roba hroudourniške grape in po njem gor na melišča pod steno Luknje peči. Po dveh tretjinah levo čez melišče (jasno vidna pot) v gozdnato, severno rušnato pobočje pod Dimniki, ki poševno levo gor vodi do vrha Macesnovca (1926 m, L-Z, od Pri studencu do vrha 1 h 15').

b) Iz Krme. Na koncu vasi Radovna (806 m), tam, kjer se združita cesti, v jugovzhodno pobočje Trte. Po lovski poti do vrha, čez greben Luknja na vrh Macesnovca. Greben Luknja ima tri vrhove, ena od njih je Žagana glava in prehod čez njo (Zakleta grapa) je bolj tvegan kot kakšen trentarski. Preplezaš lahko vse tri (je tudi možnost obvoza po severni strani, malo manjša podobna težavnost), pri obeh pa moraš pričakovati navpično ali previsno rušje, police s črno zemljo, izredno izpostavljenost, skrotje in občasno skalo (IV, III-II, SZ, najmanj tri ure, če boš našel najboljše prehode). Najbolj alpinističen (avanturističen) dostop.

c) Po Ambroščevem žlebu do sedla med Macesnovcem in Dimniki: od Zaisipske planine pri zadnji bajti na koncu pašnika (zahodno, Pri lesi) se začenja dobro shojena pot skozi gozd, ki pripelje do skal pod spodnjo glavo desnega (vzhodnega) ostenja pod Macesnovcem (L). Od skal prečiš levo na grebenček in po dveh lepih pomolih prideš do skrotaste, strme prečnice v grapo – žleb (Z). Po žlebu gor in pred zožitvijo žleba vodi levo gor še en žleb, ki pripelje levo navzgor do gredin pod previsnimi zaporami vzhodnega grebena Dimnikov. Po tem žlebu gor čez skoke (IZ, I-II), dokler ne prispeš do polovice (desno vidiš niši). Od tod sta dve možnosti: a) Pod nišami po skrotastem, rušnatem prehodu na grebenček (I) in na travnate, zelo strme vesine pobočja ter prečiš desno do sedla (IZ). b) Po žlebu do konca, desno po gredini do sedla (IZ, I-II, tri ure). Zelo pustolovski dostop.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti, značilnosti: Greben je izredno odprt in razgledno širok na vse strani. Še celo proti zahodu, kjer se riše Rjavina, se razprostirajo široki razgledi, da ne govorim o pogledih na Karavanke, Grintovce, Deželo (gorenjsko ravan) in seveda Julijce. Na južni strani leži skoraj ravna, široka, po nastanku ledeniška dolina Krma, na severni pa ravno tako

ledeniška, vendar bolj strma in ožja dolina Kot. Greben se na nekaterih mestih dviga celo tisoč tristo metrov nad dnom dolin in ostenja do grebena so med najbolj strašljivimi in nedostopnimi pri nas. To velja predvsem za južno stran, kjer je sestop verjetno skrajno problematičen, dostop pa še bolj, medtem ko so na severni strani Rjavine police, po katerih lahko v nuji težavno največkrat zapleteno sestopiš in se umakneš z grebena. Zanje je potrebna dobra orientacija. Za celotno ostenje je značilna horizontalna konfiguracija triasnih plasti, pri katerih je presenetljivo, da so mlajše nad starejšimi, kar je značilnost obsežnejšega Slatenskega nariva, ta tektonska struktura pa tvori predvsem v severni steni Luknja peči, tudi Rjavine nekaj narivov, predvsem pa v vzhodnem delu severne stene Rjavine boljši in lažji plezalni pristop. Zanimivo je naravno okno v grebenu med Dimniki in Luknja pečjo (pot PP), še bolj pa morda Rjavinino. Na območju Dimnikov raste rušje, na južni strani grebena med Dimniki in Luknjo pečjo so travnate, melnate in nizko rušnate police, greben med sedlom Luknja peč in vrhom Rjavine pa je skalnat. Skala je apnenec srednje do dobre kakovosti, v grebenu Rjavine se najdejo negotova in krušljiva mesta, ki se jih moraš izogibati in ki zahtevajo veliko izkušenj. Vode na grebenu ni.

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen, ko je dolg dan. Pozimi je greben tvegan zaradi plazovitih pobočij in zamedenih pristopov.

Opis: Prvi vrh pravovernega prečenja je **376. Trta** (1491 m), od koder se tvegano prebiješ čez tri predvrhove (območje Luknja, vrh **377. Žagana glava**, III-IV, IZ) ali jih obideš (II-III, IZ) in čez **378. Zakleto grapo** prideš v **379. Škrbino Luknje** ter po severovzhodni strani priplezaš na **380. (Krmški) Macenovce** (1926 m, II, 2-3 h. Od tod se začne navadni greben). Spust na rušnato sedlo med Macenovcem in Dimniki (1773 m, L), od tam so na Dimnike na voljo tri možnosti (vse privedejo na isti skrotasti, travnati in zaobljen, stopnjasti greben pred vrhom Dimnikov):

- Po severni strani grebena: po rušju od sedla do skal. Na severno stran grebena in po nizu krušljivih polic najprej proti desni, nato proti levi (jugu) do lažjega sveta (III) in med rušjem do stopnjastega sveta (II-III-).
- Po sredini grebena med rušjem do skal, po krušljivem kaminu (IV-) gor in levo v lažji svet.
- Po južni strani grebena: od sedla po gredinah pod južno stranjo grebena do strmega prehoda v greben (za previsnimi stenami na začetku grede se pokaže nakazan prehod na južno rez grebena, izredno strme trave in skrotje na greben, skala (IV-V) in po južni rezi grebena lažje med rušje.

Vse tri variante se združijo vzhodno od vrha na južnem robu grebena. Čez stopnjo (police in lahke zajede (III -, trave) v položnejši greben in lahko na vrh **381. Dimniki** (2101 m, I, ura in pol do dve). Vrhova sta dva, zahodni je nekaj metrov nižji, in za njima se greben spusti in postane škrbinast, posut z žandarji ter skoraj neprehoden (vsi, s katerimi sem se pogovarjal, so se mu izognili). Spustiš se na južno, poličasto stran grebena (I) - lahko tudi na severno (zelo krušljiv svet, drobeče se police, odsvetujem) - in hodiš po visečih travnatih gredah skoraj vodoravno do lahnega vzpona v naravno okno (stik s potjo PP), skozenj na severno stran in po spuščajoči se polici čez kot in za robom raza po grapi in dvigajočih se policah na greben (ZZ-IZ, I-II). Po grebenu na vrh **382. Luknja peč** (2245 m, uradno III, morda malo več, tri četrt do ena ura). Z vrha Luknja peči proti jugu dol večinoma desno (zahodno) od južnega raza Luknja peči (ZZ-IZ). Na koncu še po lažjem kaminčku desno na trave (I-II). Vodoravno po travah mimo skalne skulpture uje na **383. sedlo (Krmška) Luknja** (2117 m, MZ, od Macenovca 2-3 h). Od sedla po travah na južno stran grebena za Rjavino, vstop v skale grebena in nadaljuješ po njem. Strmim grebenskim odstavkom se izogibaš v jugovzhodna pobočja, če pa se strogo držiš grebena, imaš opraviti s številnimi stopnjami in dvema predvrhoma, v vsakem primeru pa prideš do škrbine in levo čez strm odstavke

(pazi na naloženo lusko) na grebensko rez in na vrh **384. Rjavina** (2532 m, IV-III, večina II, 2 h). Z vrha sestopiš po označeni poti ali proti zahodu na **385. Dovška (Triglavska) vratca** (druga Dovška vratca so Sovatnska) do Doma Valentina Staniča (2332 m, Z-ZZ, ura in pol) ali s sedla (2480 m) v grebenu Rjavine severno proti Peklu (2072 m, podobna težavnost in čas).

Možnosti za umik:

1. Z vrha Macesnovca: a) Zahodno (gledano navzdol - v Kot - levo, desno - severno od grebena) vodi po severnih pobočjih grebena Dimnikov poševna lovska pot do izvira Pri studencu na Jakijevi poti (glej dostop na Macesnovec, Z, ura in pol do Lengarjevega rovt, glej dostop a).

b) Sestop na krmsko stran je »po vrvi«: s skoki, s številnimi spusti, s hojo po gamsjih stečinah in zoprnjo zaporo na koncu. Ves čas v sestopu so drevesa, če to ne, pa vsaj korenine rušja. Še majhen nasvet: obdrži plezalni pas na sebi, dokler nisi petdeset višinskih metrov nad dolino. Opis: z vrha Macesnovca sestopi proti vzhodu (strme trave in izpostavljene poličke) do škrbine (še naprej je rušnat predvrh Žagana glava). Od škrbine je na južni strani žleb in po njem vodijo številni spusti (večinoma na drevesa, enkrat korenine rušja in enkrat klin PZS z vponko). Ko se strmina položi, levo (gledano dol) v pobočja in grebene levo od žleba. Po njih dol, desno do zadnjega skoka (zelo strmo skrotje) in opraviš zadnja dva spusta v žleb na desni strani in lahko po njem do Kovinarske koče (IZ, dve do tri ure). Menda je to prvi opravil Milenko Arnejšek - Prle 22. aprila 2003. Njegov komentar: Šele zdaj mi je jasno, zakaj vsi sestopajo na severno stran! In še predlog; ta žleb naj se imenuje Prletov žleb. Zakaj bi se ga spominjali samo po lepem in dobrem? Za spust zadošča petdesetmetrska vrv, kar je bolje kot dve, saj se ti bo vozal zanesljivo kje zataknil.

c) Sestop na Kotovo stran (proti Luknji): do škrbine vzhodno od vrha, prečnica do rušja na predvrhu, dol po severovzhodni strani do žleba, po žlebu dol do police, po njej levo in čez prag do lažjega sveta. Po desnem robu turnov do grape in po njej dol. Pred skokom levo iz rušja v gozd. Po pretrgani lovski poti proti levi in dol v dolino. Mimo turnov je mogoče še naprej vzhodno do lovske poti proti Trti (brezpotje, II, ZZ-IZ). Drugi umik je po Ambroščevem žlebu (glej dostop c).

2. Na poti Planica-Pokljuka (PP) v grebenu med Dimniki in Luknjo pečjo je naravno okno, skozi katero pelje pot PP. Tam se odločiš, ali se boš umaknil:

a) na severno stran-v dolino Kot (Kotel pod Rjavino-Gube-Jakijeva pot-Lengarjev rovt-Radovna (IZ-MZ, eno mesto III-, klin za spust) do Lengarjevega rovt, dve in pol do tri ure) ali

b) na južno stran-v Krmo (Teme Rjavine-Kravja dolina in na markirano pot Krma-Dom V. Staniča in po njej v Krmo, IZ, dve uri in pol do Kovinarske koče).

3. S sedla Luknja med Luknja pečjo in Rjavino:

a) Umik s sedla (Krmska) Luknja po normalnem dostopu za Luknjo peč: s sedla po zelo strmem melišču dol (IZ, severno) približno sedemdeset metrov dol (pazi, malo nižje je skok), levo (gledano navzdol) na plošče (malo gor) do rušja na robu stene in dol do škrbine na levi strani grape do vzornih klinov za spust (I-II). Spustiš se dvakrat in si na široki gredini pod severno steno Rjavine. Najprej po desni strani, nižje pa po levem boku (gledano navzdol) sredine gredine proti levi do skoka (klin za spust) in na lahko travnato pobočje do Gube na markirani poti.

b) S sedla lahko sestopiš tudi na južna pobočja grebena po poti PP mimo Temena Rjavine proti Kravji dolini in naprej za Krmo.

Dodatek: Za umik od sedla med prvim in drugim vzhodnim predvrhom Rjavine so Rjavinine grede, ki pripeljejo na zahodno ramo Rjavine (II-III, 5 h), lahko pa uporabiš tudi smeri Dimnik-Krušič (III) ali Drogenik-Križaj (II).

Sestop: Z vrha Rjavine do Doma Valentina Staniča po označeni zavarovani poti v Kot (Z, dve uri), Krmo ali v Vrata (daljše).

Opombe: Za varno plezanje po grebenu je potrebna plezalna oprema, nos za iskanje najlažje poti, posebno pri dostopu na Dimnike, še bolj pa od Trte do Macenovca, šaljiva pripomba: v seznam plezalne opreme uvrsti motoriko, obvladovanje krušljivih mest, poznavanje sten, sistemov polic, dostopov in sestopov (vsaj teoretično) in zadostno količino vode. Plezalsko najzahtevnejši del je greben vzhodno od vrha Rjavine. Sedlo Luknja ima fenomenalno lep dostop s severa (normalen dostop): od Gub gor v Kotel pod Rjavino, čez skok (stari lovski klini, II-III-), po široki gredi do konca (L). Vstop v rebro je po lašti od leve desno do kota (7 m, II-III) in po beli, čvrsti skali gor (IV, kk) dva raztežaja. Prečnica v melj grape in po grapi gor na sedlo (ZZ, čas plezalnega vzpona od Kotla pod Rjavino dve uri in pol). Ta dva raztežaja sta med najlepšimi pri nas in medtem ko sem v knjigi *Moje gore* napisal, da so v Slovenskih Alpah štirje enkratni raztežaji (Igličeva smer, Steber revežev, Zajeda usmiljenja, Severozahodni steber Srebrnjaka), tukaj spreminjam mnenje in pravim, da jih je pet. Albin Roessel je ta raztežaja 10. avgusta 1910 preplezal sam!? Ala-h (oprosti: Sieg heil) mu vera. Biščkova glava in Srednja gora nista strogo v grebenu in ju lahko izpustiš, razen če želiš opraviti še bolj pravoverno grebensko prečenje.

Greben Trta–Macenovca (Krmski)–Rjavina in se lahko prepleza tudi od zgoraj navzdol (v nasprotnem vrstnem redu, kot je napisano na začetku in v opisu). Težave so večje, če boš ves čas plezal, če se boš spuščal po vrvi, pa podobne, le čas bo daljši. Posebno vzhodno od vrha Rjavine je kar precej klinov za spust, ki so jih pustile naveze, ki so plezale severno steno Rjavine, manj ali skoraj nič pa od Luknje peči naprej proti vzhodu.

Biščkove glave in Srednje gore ni v opisu, kajti upravičeno domnevam, da teh dveh vrhov po opravljenem grebenu ne boš želel obiskati, pa tudi nista strogo v grebenu.

Greben med Dimniki in Luknjo pečjo strogo po grebenski rezi, kolikor (mi) je poznano, še ni bil preplezan. Vsi so se ga do sedaj izognili, bodisi po južni (lažji) ali severni (težji) strani. Greben se nadaljuje še naprej do vrha Triglava (glej poglavje Triglav).

Ime Luknja se omenja trikrat: prvič kot težko prehodni predel vzhodno od Macenovca, drugič kot Luknja peč (vrh) in sedlo Luknja (zahodno od vrha Luknja peči). Druga Macenovca sta: Planiški in Planjavski.

LXII. VRH SEDLA–DEBELA (Krmska) PEČ–MALI DRAŠKI VRH–VELIKI DRAŠKI VRH–TOSC

Vrh Sedla 1861 m–Stresenica 1789 m–Klečica 1889 m–Debela (Krmska) peč 2014 m–Okroglež 1965 m–Brda 2008 m–Lipanska vrata 1898 m–Lipanski vrh 1965 m–Mrežce–Vrh Razora 1893 m–Debeli Krmski vrh 1962 m–Veliki Selišnik (1952 m)–Mali Draški vrh 2132 m–Veliki Draški vrh 2243 m–Tosc 2275 m.

Od (sedla) Vrha Sedla do Debele Krmske peči lahko do manj zahtevno, skoraj neoznačeno, od Debele Krmske peči do Srenjskega prevala lahko in označeno, nemarkiran dostop na Mali Draški vrh zahteven, greben do sedla med Malim Draškim vrhom in Velikim Draškim vrhom III- (kamin, nižje skrotje ZZ, trave Z-MZ), pristop na Veliki Draški vrh lahko, neoznačeno, sestop z njega je neoznačen, manj zahtevno in neoznačeno do škrbine med Velikim Draškim vrhom in Toscem, greben na vrh Tosca izpostavljen in neoznačen, I, ZZ-IZ, celotna višinska razlika 1475 višinskih metrov + 15 %, 8,5 km, 14 vrhov, šest ur in pol do sedem.

Dodatek: Mesnova glava 1713 m–Močile–neimenovana vrhova 1823 m in 1873 m–Ablanca (Studorsko Sleme) 2004 m.

Zanimiv, čeprav mestoma puščoben greben z enkratnimi pogledi na južna ostecnja Luknja peči in Rjavine, pa tudi na širo planoto Pokljuko, gozdove in Spodnje Bohinjske gore. Venec oziroma veriga gora nad poključsko planoto z izjemnim smrekovim gozdom in gobišči pod njimi je kljub pomanjkanju ostric in vzvišenih vrhov, če ga potipaš od bliže, kar privlačen. Njegova podoba je omadeževana z dvema madežema. Oba sta zelo obljudeni, zdrasani poti. Prva je pot z Lipance na Debelo peč, druga pa pot stotih žensk na Triglav pod Toscem. Njuno nasprotje sta poti na Krmsko Debelo peč z vzhoda in pot med Srenjskim in Studorskim prevalom pod grebenom s skoraj neokrnjenim kotlom pod Velikim Draškim vrhom. Najlepša je z estetskega stališča od Vrha Sedla (1861 m) do (Krmske) Debele peči, pot je označena (na kartah ni) in malo shojena, poteka skozi poključski gozd do konspirativnega začetka vzhodnega grebena in po njem lepo na razgledno škrbino, na predvrh in vrh, nadaljevanje do Lipanskih vrat (1898 m) je travnato, skoraj planotasto, tudi preveč obljudeno, malo dolgočasno ali pa ne, odvisno od afinite do visokogorskega planotastega sveta, tam se pot grebenški rezi izogne na južna pobočja (če si zelo trmast, boš obiskal tudi Vrh Razora in (Krmski) Debeli vrh, kljub rušju in brezpotju) ter se vije do Srenjskega prevala, kjer zavije v južni greben-pobočje Malega Draškega vrha in tam se tudi konča označena pot. Pravzaprav se ne, saj so markacisti hoteli približati greben navadnim planincem, kar jim je in ni uspelo. Uspelo jim le do te mere, da so speljali pot do izjemne naravne okolice v kotlu med Malim in Velikim Draškim vrhom, v resnici pa je prava okolica in narava na grebeni. Razlogi za ta izogib so jasni: z Malega Draškega vrha je strogo grebenški sestop težaven in brezpoten, pa še viseč (III-) s skoraj previsnim kaminom (izpostavljeno, star obročkar za spust - pregled ga in po potrebi zabij še kaj zraven) pa poskrbi za tveganost. V nasprotju s svojim prepričanjem sem se odločil, da na to turo ne bom jemal plezalne krame, in če ne zmorem tega grebena, je že bolje, da me pobere. Na tistem mestu sem malo obžaloval neumno odločitev, vendar mi je ob zoprnem kaminskem plezanju, dobro nagnjenem pobočju pod mano, gvozdenju, metriskemu in pol razkoraku in zatikanju nahrbtnika le uspelo. Najbolj priporočljiv sestop je po vrvi, nadaljevanje je skrotasto na začetku, naprej pa travnato grebenško uživaško. S sedla (trideset metrov nižje od kotla) je brezpoten pristop na Veliki Draški vrh lahek, poskočen in označen z možici, sestop tudi do škrbine med Velikim Draškim vrhom in Toscem (Trapezom), greben naprej pa je za grebenske prečniške sladokusce (I). Strogo po grebenški rezi na severovzhodni vrh, najbolj priporočljivo je po precej visokih gamskih stečinah nekaj metrov nižje po južni strani, potem je pa še petdeset do sedemdeset metrov vršnega vodoravnega grebena na vrh. Pogledi s tega dela grebena v severno ostenje Trapeza so med najbolj izzivalnimi z veliko navpičnostjo in spodobno razčlenjenostjo (tam bi se dalo še kaj zlesti).

V celoti je greben kar dolg s štirinajstimi vrhovi, katerih vseh ne boš obiskal ali pač, ima več možnost iza umik, problem pa je logistika. Če boš moral priti nazaj do avta, boš za celo turo potreboval dolg dan. Morda je bolje, da ga opraviš po kosih.

Za ljubitelje krožnih, lažjih in samotnih poti predlagam turo: parkirišče Medvedova konta, 100-150 metrov po označeni poti za planino Lipanco, desno gor brezpotno na sedlo, v Kotel (poključki) in lahko prehodno na Vrh Sedla, kjer najdeš označeno pot pod grebenom (ni vrisana na karti), ki pripelje do vzhodnega grebena Debele Krmske peči, po njem na vrh in po označeni poti do Blejske koče in naprej (nazaj) do parkirišča (štiri do pet ur). Orientacijski problem je samo odcep za greben (glej opis), pot pa je zaradi goličav po (nad) Kotlu orientacijsko lahka. Druge možnosti kot: Pokljuka-Srenjski preval-Mali Draški vrh-Veliki Draški vrh-Tosc, tudi v nasprotni smeri, so za tiste, ki ne marajo dolgotrajnih tur, pristop s kotla (nad Jezercem) na Veliki Draški vrh in sestop po grapi - pobočju med Velikim Draškim vrhom in Toscem na pot Studorski preval-Vodnikova koča pa je za brezpotnike in občudovalce visokogorja brez nepotrebnega tveganja.

Izhodišče je parkirišče pri Medvedovi konti (še kar lahko najti), druga možnost je planina Velika Raven. Do tja prideš tako: z asfaltirane ceste zaviješ

pri Mrzlem studentcu desno (severno) na makadam in slediš kažipotom Lipanca.

Pristop: Če si parkiral avto na Medvedovi konti, 100 do 150 metrov naprej po poti proti Blejski koči, desno v gozd na preval, kjer stopiš na zahodni rob Kotla, od njega severoseverovzhodno (azimut 10°) skozi redkejši gozd na Vrh Sedla (1861 m) do stika z označeno potjo (L, 45°).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben, ki leži med dolino Krme na severu in Pokljuko na jugu, ki se z vzhoda začinja pri dolini Radovne in se konča na Velem polju, spada med manj slovite kljub zadostni privlačnosti. Na severni strani prevladujejo strma, prepadna pobočja in stene, ki so v vzhodnem območju od začetka do Debelega (Krmskega) vrha do polovice poraščena z gozdom, višje pa rušnata in z manjšimi stenami, od Malega Draškega vrha do Tosca pa nastopajo melišča in nad njimi stene. Prehodi na greben so redki, najlažji je po označeni poti od Pri Lesi v Krmi (944 m) na Lipanska vrata, brezpoten in mestoma plezalen je po grapi Šinovec od Kovinarske kočice (870 m) pod severno steno Debele (Krmske) peči na Lipanska vrata, tretji je plezalen, niti ne tako lahek, kljub nizki oceni po Zimski smeri v Trapezu. Na severni strani grebena so tudi veljavne stene, najbolj privlačna je severna stena Trapeza zaradi dobre skale, preostale v Debeli (Krm-ski) peči, Malem in Velikem Draškem vrhu in Toscu pa zaradi slabše manj. Nekoč je severna stena Tosca slovela po zelo solidni skali, po topovskih vajah v šestem desetletju drugega tisočletja pa je precej razbita. Južna stran grebena je popolno nasprotje severni. Blago, pa vendar visokogorsko prehaja s planot do roba grebena. Blago vzemi z rezervo, na določenih mestih je kar strmo. Dodatna težava je poraščenost. Čeprav poključski gozd ni gost, zasluži tudi pohvale glede prehodnosti, naj si bo po poteh ali brezpotju in ga obiskujejo številni obiskovalci zaradi nedoločne privlačnosti, ponosnih smrek, specifične flore in gobišč ter naseljujejo vikendaši, je ponekod kar zapleten. Višje ruše sicer ni tako neprehodno kot recimo na vitranškem ali trentarskem grebenu, je pa še vedno ruše. Edina zadrega v gozdu je predvsem orientacija, saj se ne vidijo orientacijska mesta (vrhovi), zaradi obširnosti pa se lahko pohodnik hitro izgubi, še posebno v oblačnem vremenu ali megli. Pokljuka je tudi preprejena z gozdnimi cestami s številnimi odcepi, kažipoti so skoraj na vseh razpotjih, pa vendar se lahko hitro zaide. Vzhodni del ima nedotaknjeno naravo in iz Radovne se poskusi vzpeti z gorskim kolesom po gozdnih cestah do konca in se sprehodi do Vrh Sedla, Klečice, Stresenice ali Kleka. Zagotovo te bo to raziskovanje bolj zadostilo kot nadaljnja ali marsikatera druga pot. Na zahodu se greben konča s strmimi travnatimi in skro-tastimi vesinami Tosca, ki so pogojno prehodne, na splošno pa lahko trdim, da jih alpinisti ne mara(m)jo posebno in se jih, če le ni potrebno, izognejo. Za romantike priporočam Zlate vode, kako jih boš našel, prepustim tebi, na vseh kartah jih ni, botanikom pa pobočja nad Jezercem proti Velikemu Draškemu vrhu z resasto popkoreso.

Greben, z nadmorsko višino med 1800 in 2250 metri je skoraj vodoraven, izstopajo le dvatisočaki. Najbolj impresiven pogled ponujajo s severne strani, manj z južne, saj so do višine 1800 merov poraščeni, južna pobočja Malega, Velikega Draškega vrha in Tosca pa so travnata ali skrotasta. Zaguljenih sedel in škrbin skoraj ni, so zaobljena in ne povzročajo večjih težav glede dostopa, geološka posebnost pa je škrbina - sedlo med Velikim Draškim vrhom in Toscem zaradi skoraj navpičnega preloma z močno zdrobljeno kamnino in lepo razvitimi prelomnimi ploskvami (zdaj veš, zakaj je smer DKV tako lepa). Posebnost so tudi svizci, ki so jih naselili v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja in so bili na začetku na južnih pobočjih grebena, sedaj pa so se samo zaradi njim znanih razlogov preselili na manj obiskana območja (južno od Studorskega prevala in na Komenske pode ter Travnikovo dolino). Botaniko bom prepustil tebi, obiskovalcu.

Opis: Pot od **386. Vrha Sedla** (1861 m) strogo po grebenski rezi do škrbine v vzhodnem grebenu Debele peči je otežena zaradi rušja. Če si zelo vztrajen in trmast, se med rušjem prebij z Vrha Sedla (1861 m) na **387. Stresenico** (1789 m) in še naprej po rušnatem, gozdnatem grebenu na **388. Klečico** (1889 m) ter podobno naprej do škrbine pod vzhodnim predvrhom Krmske Debele peči. Bolj priporočljivo pa je pod grebenom od Vrha Sedla po označeni, malo hojjeni poti mimo vrha Klečica do prvega gruščastega jezika z velikimi skalami in gor do skale, na kateri sta narisani puščica in markacija (možnost za umik št. 1). Odcep ni označen, skala je trideset metrov višje, azimut na (pred)vrh Krmske Debele peči je 280°, nadmorska višina pa okrog 1710 metrov. Po označeni poti do škrbine (lep pogled na Vzhodni raz Debele peči in Krmo) in med rušjem na vzhodni predvrh in vrh **389. Debela (Krmska) peč** (2014 m, L-MZ, 1 h). Naprej proti zahodu po označeni poti čez **390. Okroglež** (1965 m) in **391. Brda** (2008 m) na **392. Lipanska vrata** (1898 m, možnost za umik št. 2). Mimo vrhov **393. Lipanski vrh** (1965 m), pobočja **394. Mrežce** (hvaležen turnosmučarski cilj), **395. Vrh Razora** (1893 m), **396. Debeli (Krmski) vrh** (1962 m), sedla (1798 m) **397. Veliki Selišnik** (1952 m, 1959 m) čez pobočje-planoto Solnice na **398. Srenjski preval** (1959 m, L, ura in pol do dve, možnost za umik št. 3). Z njega neoznačeno (pot je dobro shojena) po južnem grebenu, na začetku skrotasto-poličasto, višje po nakazanem zlebu na **399. Mali Draški vrh** (2132 m, Z-ZZ, 30-45', v snegu tvegano zaradi plazul). Po grebenu naprej po južni skrotasti strani (Z-ZZ) okoli stolpiča do stopnje in po severni strani čez kamin (III-, klin obročkar) na gredino - pobočje, prečnica čez greben na južno stran in čez ostro rez (MT) v lažji, obel greben (I, ZZ) in po njem ter po pobočjih dol na sedlo med Malim Draškim vrhom in Velikim Draškim vrhom (stik z označeno potjo, MZ, možnost za umik št. 4). S sedla po poti približno trideset metrov vodoravno čez kotel - grapo na travnato in drnasto vzhodno pobočje Velikega Draškega vrha (levo - južno od grape - kotla, desno od kotla je pravi greben, ki se ga izogneš) in neoznačeno (možici) po njem na **400. Veliki Draški vrh** (2243 m, L-MZ, možnost za umik št. 5). Spust v škrbino med Velikim Draškim vrhom in Toscem je nezahteven, poteka po skrotju in travah (MZ, možnost za umika št. 6) in pod grebenom po travnatih gredinah do skal. Nadaljevanje grebena poteka po prečnicah, po južnih vesinah in skalnatih ozkih laštah in se do vršne škrbine Tosca občasno približa grebenski rezi na meter (I, izpostavljeno, viseče, MT nad Trapezom) ter se od škrbine dvajset metrov pod vršnim grebenom obrne levo v poličast, stopnjast svet na vodoraven severni greben Tosca (I). Po grebenu še plezaje približno petdeset do sedemdeset metrov na vrh **401. Tosca** (2275 m, I, malo izpostavljeno).

Možnosti za umik: 1. Po označeni poti naprej (zahodno) na Spodnja Brda in do Blejske koče (planina Lipanca). 2. Z Lipanskih vrat po označeni poti do Blejske koče. Druga možnost je ravno tako po označeni poti v Krmo. 3. S Srenjskega prevala so tri možnosti: a) najbolj priporočljiva in najhitrejša je južno po označeni poti (na nekaterh kartah ni) na Kačji rob in na Rudno polje; b) po označeni poti čez Viševnik na Rudno polje; c) po neoznačeni poti na Jezerce in ali na Rudno polje ali na planino Konjščico in Uskovnico. 4. S sedla - ravnice med Malim in Velikim Draškim vrhom po označeni poti na Studorski preval in naprej po označenih poteh. 5. Z vrha Velikega Draškega vrha po pristopni poti dol in naprej (glej št. 4). Druga možnost je po južnem grebenu na Studorski preval (hitreje, MZ). 6. S sedla med Velikim Draškim vrhom in Toscem po južnih pobočjih na pot Rudno polje-Vodnikova koča (MZ).

Sestop: Najbolj priporočljiv je po južni strani Tosca po neoznačeni poti (možici) na pot Rudno polje-Vodnikova koča (MZ, do poti 45' do 1h). Pazi na travah, prvič v vlagi na zdrs, drugič na kače (črni gad). Sestop na Bohinjska vrata zaradi strmih trav in skrotja ni priporočljiv, poteka pa precej z(a)vito in če ni nuje, se ga izogni (jaz sem ga opravil samo enkrat pozimi in ga odsvetujem).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen. Na pobočjih pod Malim, Velikim Draškim vrhom in Toscem je v času snežnih padavin in pozimi možnost plazu in klož.

Pripombe Tineta Miheliča: Med Debelo (Krmsko) pečjo in Srenjskim prevalom je velika razdalja, kup vrhov in nešteto variant. Pravoverna grebenska pot je na dveh mestih nekoliko zahtevna: sestop s prvega vršiča zahodno od Lipanskih vratc je nezavarovan (I) in prehod z Lipanskega vrha na Mrežce je izpostavljen in zavarovan. Na Mali Draški vrh je mogoče (pravoverno) po severovzhodnem grebenu (I-II, povprečna skala). Kamin v Malem Draškem vrhu ocenjuje z II (obročkar nad njim je zabil Matjaž Deržaj), vzhodni greben Tosca pa z I-II (krušljiv in nevaren). Sestop na Bohinjska vratca (1979 m) pa tudi ni (zanj) tako tvegan, kot ga jaz šacam. Drugi Veliki vrhovi so: Košutni, Medvodji, Jezerski, Robanov, Struški, Pavličev, Begunjski, Bedinji, Snežni in Polovniški. Po domače je Ablanca Sleme.

Opomba: Poleg Krmskega obstaja še Velski Debeli vrh. Druga Debela peč je pred grebenom Trent(ar)ska Goličica–Trent(ar)ska Planja. Ime vrha Tosc pišejo na več načinov: po domače in pravilno je Tosc. Izhaja iz imena Tolstec. Tošč je v Polhograjskih Dolomitih, Tosc pa v Julijskih Alpah.

Dodatek: Mesnova glava 1715 m–Močile 1823 m–neimenovani vrh 1873 m–Ablanca (Studorsko Sleme) 2004 m (L–Z, I–II, 700 m, 3,8 km, 2h) je podaljšek južnega grebena Velikega Draškega vrha na Uskovnico in leži med planino Konjščico in kotanjo Jezerce na vzhodni strani ter dolino-grapo Mostnice in pobočjem Čiprije na zahodni. Začne se pri lovski koči na Pšincu, se povzpne na tri glavne in šest stranskih vrhov. Greben je lep, dobro prehodan, zaobljen čez Mesnovo glavo in predel Močile, naprej je rušnat, brezpoten, malo bolj viseč, s skalnimi odstavki in rahlo plezalen.

Izhodišče je lovška bajta na Pšincu.

Pristop: a) s planine Uskovnice, b) od parkirišča (od konca gozdne ceste) pod Miščovcem pri Konjščici. a) Po označeni poti zahodno od grebena z Uskovnice do lovske bajte na Pšincu. b). Od parkirišča brezpotno čez hudournik na drugo stran, kjer naletiš na shojeno pot (L, 15').

Opis: Po dobro vidni lovski stezi na Mesnovo glavo (1715 m, do tja lahko prideš po lovski stezi s planine Konjščica), Močile (1823 m, ni povsem jasno, ali so Močile vrh ali mlaki - lokvi) in še naprej na neimenovani vrh, kjer se konča otrebljena pot. Brezpotno po grebenski rezi, najprej po vzhodni strani, potem na livado in na neimenovani vrh. Čez ruše na zahodni strani na skalno rez, čeznjo in zopet po zahodni rušnati strani pod vrh Ablanca (2004 m), čez krajšo travnato stopnjo na zahodni grebenček in še čez dva kratka kamina (I–II) na vrh.

Sestop je po kar shojeni, viseči, drobno drobljivi in neoznačeni potki na Studorski preval (Z, MT, 10').

Opomba: Lovska pot, ki je zarisana v karti Julijske Alpe Triglav, od neimenovane vrha naprej od Močil do Ablance, je fantazija geodetov in ne obstaja.

LXIII. MOŽIC–SLATNIK–LAJNAR–DRAVH

Lahka, označena krožna pot, 300 m, dve do tri ure.

Zakaj bi se, dragi prijatelj, nabadal na ostre roglje, zakaj bi hodil po drobcih se policah, zakaj bi se krivil pod težo nahrbtnika, zakaj bi vstal ob štirih jutraj, zakaj bi s seboj nosil plezalno opremo, zakaj bi te čas priganjal, zakaj bi se potil v planinski opravi, zakaj bi te žuljili težki planinski čevlji, zakaj bi ... ko pa na grebenih Soriške planine vsega tega ne potrebuješ. Za lahkoten, kratkočasen, travnat greben s čudovitimi razgledi zadostujejo kratke hlačke, poskočno lahko obutev in nahrbtnik samo s prigrizkom, pijačo in dekico, saj te na grebenu pričakujejo mehke travnate "mizice" s prtičkom in dekoracijo. Še lepša je narava. Nasadi rož,

samotne smreke in polja borovnic v juliju ti polepšajo in popestrijo dan. Na grebenu pa najdeš še utrdbe, široke poti, zapuščeno vojašnico in bunkerje, ki jih je zapustil vojni čas in jih lahko raziščeš, če te zanima "podzemni svet". Ne pozabi čelke. Na planini se pasejo krave in pri pastirjih se lahko dogovoriš za kislo mleko, še višje pa ovce, in pastoralna idila je skoraj popolna. Klopov na planini ni. Zakaj jih ni, vprašaj biologe. Če pa želiš samoto, jo boš tudi našel, kljub številnim obiskovalcem. Turo (sprehod) naredi krožno (svetujem nasprotno smer urnega kazalca, lahko pa tudi v nasprotni smeri).

Izhodišče: Litostrojska koča na Soriški planini (1306 m).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Soriška planina pomeni v ožjem smislu pašnike južno od Bohinjskega sedla (1277 m), v širšem (planinskem) pa celotno območje z zgoraj imenovanimi vrhovi južno od ceste Sorica-Bohinjska Bistrica. Obsega severna - osojna, večinoma travnata, tudi gozdnata pobočja, ki se blago vzpenjajo do verige-grebenov (od vzhoda proti zahodu) z vrhovi Dravh, Lajnar in Slatnik, Možic je že na severnem obrobju Soriške planine. Vrhovi so goli, na njih so bunkerji ter druga vojna zapuščina (bodeča žica, propadajoča vojašnica, strelski jarki ...). Planina je dobro prehodna in izbiraš lahko med potmi in brezpotjem: slednjega pravzaprav ni, saj so poti skoraj povsod zaradi nabiranja borovnic, nekaj pa jih je ostalo še iz prve svetovne vojne, svetujem ti pa označene. Vode ni, pozimi deluje smučarska žičnica, vse leto je odprta Litostrojska koča (1306 m), športni navdušenci pa izlet združijo s kolesarskim vzponom ali iz Bohinjske Bistrice, pogosteje pa iz Selške doline (Podrošt 563 m). V vasi Sorica lahko mimogrede obiščeš še muzej (Ivan Grohar), izlet pa končaš s postrvmi "Pri Slavcu" v vasi Zali Log.

Primeren čas: ko je sneg že skopnel, priporočam mesec julij, ko so borovnice.

Opis: Avto pusti na parkirišču pri spodnji postaji žičnice (lahko tudi pri Litostrojski koči, vendar boš tam težko našel prostor) in se mimo Litostrojske koče in zavetišča GRS (desno od vlečnice) napotiš po travah proti jugu do grape (zahodno, 15'), ki pelje mimo zapuščene vojašnice (blizu je kip Madone) na greben, ki vodi do Možica. Izberi desno (grebensko) pot (ura ali manj), vračaj se po levi (mulatjera). Na **402. Možicu** (1603 m) te pozdravi jeklena kupola bunkerja in lepa razgledna točka. Pri vračanju prideš skoraj na isto točko (sedlo) trideset metrov višje in s sedla zagrižeš v travnate severne vesine Slatnika grebensko ali nižje in se povzpneš čez strelsko jarke na **403. Slatnik** (1600 m, L, 15'). Po grebenu dol na sedlo med Slatnikom in Lajnarjem (1488 m) ter kratek vzpon na **404. Lajnar** (1549 m), kjer je druga jeklena kupola bunkerja. Spust do sedla med Lajnarjem in Dravhom ter po grebenu na **405. Dravh** (1547 m). Malo po isti poti dol in pred sedlom na trave in borovnice naravnost dol do Litostrojske koče.

Opomba: Ob poti je še kup vršičkov, ki so le nekaj metrov višje, na vsakega vodi shojena pot, na vrhu vsakega pa najdeš mehek travnat naslonjač. Malo pod grebenom Slatnik-Lajnar je mulatjera, ki vodi do Vrha Bače. Malo popazi na brezna, nekaj jih je.

LXIV. ČRNA (Baška) PRST-RODICA-ŠIJA

Črna (Baška) prst 1844 m-Konjski vrh 1879 m-Poljanski vrh 1897 m-Raskovec 1967 m-Rodica 1966 m-Čez (Bohinjsko) Suho (sedlo) 1773 m-Šija 1800 m-Vratca 1725 m.

Lahka do srednje zahtevna tura po označeni in zavarovani poti, 400 do 500 višinskih metrov, 9 km, čas hoje 5 ur.

Greben (Baška) Črna prst-Šija je eden tistih, ki ne zahtevajo ne velikega planinskega znanja ne naporov. Zanj moraš biti le dober hodec. Če odštejem pristop, je ravno prav razgleden, teče po široki lahki poti, ki je skoraj vodoravna, in daje na predelu pod Baško Črno prstjo z alpsko (kraljico) možino veliko botanično zado-

voljstvo. Naprej je visokogorski, mestoma melnato poličast svet z bornejšo floro. Pot se ne vzpne na vse vrhove, izogiba se manjših kuceljnov, preči položna pobočja in se večinoma vije po severni strani grebena. Če želiš podelati še stranske vrhove, je pristop lahek. Vendar pot sama, še posebej pa zapeljiva počivališča z edinstvenim razgledom na Triglavsko pogorje, Fužinske planine, Zgornje Bohinjske gore in severni bohinjski greben nad jezerom zadoščajo za polno planinsko doživetje. Vrhovi so kopasti, neizzivalni in na njih ne boš doživel adrenalinskih občutij, toda kje piše, da mora planinec čutiti zrak pod nogami, se boriti z navpičnimi stopnjami, stopati na nezanesljive stope, da mu visi nad glavo kamnolom, če lahko stopa po ravnem; estetski, pa tudi pohodni občutki so verjetno še boljši. In to na tem grebenu nedvomno velja. Žal skala ni bela, prevladujejo rjavi odtenki, toda dobro nadomestilo so trave in rože. Razgledi na sever in jug morajo zadovoljiti vsakogar, pogled na Bohinjsko jezero in dolino pa še bolj. Meni osebno je še ljubši proti jugu, kjer so pod grebenom majhne vasice, še posebno vas Rut, ki me s svojo ureditvijo, cerkvico, lipo in tirolsko-primorskimi (vaščani so potomci ubežnikov s Tirolskega) hišami vedno znova navdušuje. Greben je na začetku očarljiv, na sredini sproščajoč, proti koncu pa bolj resnoben.

Precej bolj udobno in manj naporno je, če se z gondolsko žičnico popelješ do Ski hotela Vogel (1540 m), še višje s sedežnico na Visoki Orlov rob (1880 m), pristopiš na Šijo in začneš greben v nasprotni smeri, kot je napisano. Greben in sestop je še vedno časovno zadosti dolg, vendar ga bo pravi planinec opravil skupaj s soncem (od vzhoda proti zahodu).

Izhodišča za (Baško) Črno prst so tri: a) z vzhoda, b) severno in c) južno.

Pristopi: a) Najbolj pravi grebenski pristop je z Vrha Bače: do tja prideš iz Bohinjske Bistrice po cesti na Soriško planino. Štiristo metrov pred Bohinjskim sedlom (1277 m) zaviješ desno na lepo gozdno cesto in po treh kilometrih in pol prispeš do lovske kočice (Vrh Bače 1273 m, možnost za parkiranje). Tam ujamеш označeno pot (SPP), ki te mimo Koble (1498 m), Na Kalu (sedlo, 1362 m), Kontnega vrha (1646 m), Čez (Baško) Suho (1760 m, sedlo, bohinjska je med Rodico in Šijo) pripelje do Doma Zorka Jelinčiča (1835 m), od koder je do vrha (Baške) Črne prsti le lučaj (L, MZ, 2 h, nekajkrat viseče, pazi na travah). Druga možnost je isti začetek; po cesti za Soriško planino mimo Nemškega Rovta do planine Vresje (901 m), desno po gozdni cesti skoraj do vrha žičnice Kobla (parkirišče in še peš kilometer in pol zahodno po smučišču, na koncu južno do stika s SPP). Naprej glej zgoraj. b) S severa. Izhodišče je Bohinjska Bistrica (512 m). Po označeni poti čez Ravenske Rovte (45', 804 m, Dom dr. Janeza Mencingerja, do sem se lahko pripelješ z avtom iz vasi Ravne, ob žičnici), planino Za Liscem (1338 m) in do sedla Čez (Baško) Suho (L, 1,5 h) ter naprej do Črne prsti. c) Z juga: izhodišče je Podbrdo (508 m). Po označeni poti skozi zaselek Trtnik (656 m), čez Sedlo (985 m), mimo Babjega (Baškega) zoba na sedlo Čez (Baško) Suho (L-MZ, pazi na mokrih travah, 2,5 h) in do kočice.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Velika grebenska pregrada med Bohinjem (Bohinj je ime za celo dolinsko območje od Ukanca do Bohinjske Bistrice) na severni in sredogorjem na južni strani so Spodnje Bohinjske gore. Imena vrhov si oglej zgoraj. Začnejo se pri Vrhju Bače, se vzpenjo do (Baške) Črne prsti, ki je dobila ime po črni zemlji, nastali pri preperevanju manj odpornih in temneje obarvanih skrilavoh glinencev, ležečih na triasnem apncencu, in se na višini okoli 1900 metrov nadaljujejo (v tem poglavju) do Vogla. Vrhovi so večinoma zaobljeni, skrotasti in precej meljasti. Grebenska rez ni izrazita, pot se je večinoma izogiba, pobočja so v zgornjem delu severne strani položna, nižje so skalnati odstavki, ki se čez rušnat pas spustijo do gozda in doline. Južna stran strmo pada na planotast svet nad Baško grapo.

Opis: S **406. Črne (Baške) prsti** (1844 m) po dobro označeni poti proti zahodu mimo ali čez vrhove **Četrt** (1832 m), **407. Konjski vrh** (1879 m), **408. Poljanski vrh** (1897 m), **Matajurski vrh** (1936 m), **409. Raskovec** (1967 m), **Novi vrh** (1944

m), **410. Rodica** (1966 m), **411. Čez (Bohinjsko) Suho** (sedlo 1773 m), **412. Šija** (1800 m) **413. Vratca** (Šijina, 1725 m, sedlo) do konca ture. Samo na območju Raskovca malo težavneje, drugače je pot široka, nezahtevna in neizpostavljena. Ni potrebno, da se tura opravi do konca, Vratca lahko pustiš za drugič in sestopiš s Šije čez **414. Visoki Orlov rob** (1880 m) do Žičnice Vogel (1535 m, L-MZ, 5h) in potem ali z vlačugo dol ali po Žagarjevem grabnu do ceste (1h) ali po planinski poti na Ribčev Laz (1,5-2h). **Možnosti za umik:** Edini priporočljivi umik je Čez (Bohinjsko) Suho po označeni poti, ki se spusti proti severu na Ribčev Laz. Drugi je ravno tako po označeni poti z vrha Rodice na južno stran do vasi Rut ali v Podbrdo po južnih pobočjih. Mogoči so še brezpotni umiki z Raskovca in Poljanskega vrha na sever, vendar je možnost, da zaideš, velika in sestop nepriporočljiv, še posebno zato, ker do označene poti ni daleč.

Sestop: Od Vratc proti severu do Žičnice Vogel. Naprej glej zgoraj.

Primeren čas: ko ni več snega. Zaradi botaničnih užitkov bi svetoval visoko poletje.

Opomba: Enodnevno turo organiziraj tako, da dobiš "taksista", saj te bo drugače čas priganjal. Če se pa odločiš za dvodnevno s prenočitvijo na Črni prsti, zadrege ne bi smelo biti. Druga Črna prst je v grebenu Črni (Lepenski) vrh–Kaluder–Velika (Lepenska) Baba. Kaj pomeni Šija, si oglej pri poglavju Brana (Grintovci). Bohinj v širšem (geografskem, tudi označitveno pravilnem) pogledu je celotno povirje Save Dolinke, v ljudskem (pogovornem) pa samo območje Bohinjskega jezera. Spodnje Bohinjske gore so po primorsko Peči, po tolminsko Tolminske gore, najde se pa še druga označitev.

Opozorilo: nedolžen pristop na Črno prst je na pomrznenih travah zahteval že nekaj življenj.

LXV. VOGEL–PODRTA GORA–BOGATIN

(Vogelska) Vratca 1725 m–Vogel 1922 m–Globoko (sedlo) 1828 m–Vrh (Bohinjske) Planje 1863 m–Rušnati vrh 1915 m–Meja 1996 m–Vrh nad Škrbino 2054 m–Škrbina 1910 m–Vrh Konte 2014 m–Podrta (Komnska) gora 2061 m–Mali vrh 2015 m–Zeleni vrh 2052 m–Tolminski Kuk 2085 m–Planja (sedlo) 1874 m–Vrh (Komnske) Planje 1971 m–Kser (sedlo) 1900 m–Vrh Škrli 1926 m–Mahavšček 2008 m–Bogatin 1977 m–Bogatinsko sedlo (Vratca) 1803 m.

Manj zahteven do zelo zahteven greben z označeno potjo in brezpotjem s plezalnimi mesti I. težavnostne stopnje, 360 metrov, celotna višinska razlika 1316 metrov + 10 %, 14 vrhov, dolžina grebena 11 km, 7-10 ur.

Sredi plezalne sezone okoli leta 1980 sem si pri padcu počil kosti v zapestju in dobil za tri tedne mavčno oblogo. Po dveh tednih, še vedno z mavcem na roki, ko se mi je začelo dozdevati, da gore bežijo mimo, sem se odločil: opravil bom lažjo turo. Začetek bo Koča pri Savici, nato Dom na Komni, kjer bi nekje zunaj prespal, prehodil greben Bogatinsko sedlo–Vrh Konte in čez Spodnjo Komno nazaj. Spremljevalka je bila nemška ovčarka Čura Golobova. Poznopopoldanski pristop sva ob nastopu mraka končala malo nad (Komnskimi) Peklom, kjer mi je kljub novim baterijam v nekaj minutah crknila čelka in sva zavila v skalno luknjo pol ure hoda nižje pod kočo. Tam sva prespala, izvilkel sem spalko, kohar⁸, si pogrnil armič⁹, prižgal svečo, uredil ležišče, skuhal juho in začel gruntati, kaj za en čuden dan je. Nove baterije so mi crknile v pol ure, tema babilonska, nenavadna, pot izmikajoča se, napetost skoraj oprijemljiva, grozeča, občutek, da se nekaj plazi okoli, ravno tako, budnost psice na visoki ravni. Pripravil sem nožiček in plezalno kladivo zraven ležišča in s psico sva zelo budna, pripravljena na ne vem kaj, čakala. Takrat sem že skoraj začel verjeti v bohinjski trikotnik. Po polnoči

8 kohar = plinski kuhalnik

9 armič = penasta izolacija za spanje

je napetost popustila in mirneje sva dočkala jutro. Precej zgodaj sva prispela v Dom na Komni. Kavica se je prav prilegla. Pri sosednjih mizah slišim angleščino in dobro jutro. Angleži, kot se je izkazalo pozneje, Škoti so se odpravljali na turo in so me vprašali, kje je najlepša pot. Katera je ta, ne vem, lahko pa se mi pridružijo in hodimo skupaj. Morda je ta najlepša. Petnajst žensk, trije moški in psica brez težav opravimo označeno pot, brezpotje in strmo stopnjo pred Podrto goro tako, da je vsak pazil na prejšnjega in slednjega, psico sem porinil čez, na vrh Podrte gore se vzpnemo brez težav in po melnatem pobočju prečimo pod Vrhom Konte na Globoko in potem po dolgi poti nazaj. Več kot devet ur. V temi sem se zavlekel na ležišče in zaspal. Ob treh zjutraj me zbudijo petje, hrup težkih gojzarjev in ples, spanje je bilo nemogoče. Stopil sem v jedilnico in videl udeleženke "moje ture" pri petju, praznjenju rumkol, plesu in zbadanju slovenskih mladeničev, češ, teh deset rumkol boste že prenesli. Dobri so ti Škoti, po celodnevem pohodu so imeli pred seboj še noč. Šel sem nazaj k psici in počakal jutro. Pri zajtrku vidim popolnoma sveže Škot(inj)e, pripravljene za novo turo. Uf, dobra rasa. Čez teden sem dobil kartico s pozdravi in zahvalo za turo, največ hvale pa je bila deležna psica.

P.S.: Mavec je bil neproblematična ovira.

Izhodišče je Vogel (Žičnica Vogel 1535 m).

Pristop: Po planinski poti (smučišče) do odcepa (1 km) desno in mimo Orlove glave na Vogelska Vratca (L, 1 h-1 h 15').

Zaključek ture je na Bogatinskem sedlu (Vratcih 1803 m).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Velika ločnica med bohinjsko kotlino na severu in tolminskimi planotami na jugu, imenovana Spodnje Bohinjske gore, ki se začne pri Črni Baški prsti in nadaljuje proti zahodu z Rodico in Voglom (glej poglavje prej) in še naprej proti zahodu z zgoraj opisanimi vrhovi in sedli, je nedvomno privlačen cilj. Medtem ko je greben do Vogla lažje prehoden z bolj jasno linijo, pa postaja zahodno od Vogla bolj zamotan z nejasno grebensko rezjo. Sicer je na pogled in po karti ta kar jasna, na kraju samem pa postreže z orientacijskimi zapletmi, ki sicer niso težko razrešljivi in dajejo več možnosti. Ali strogo (težje) po grebenski rezi ali lažje po obvozih in po nakazanih (opuščenih) poteh. Pogled nanj s severa je srednje mikaven, golim vrhovom manjka bela barva, so skrotasti, največkrat obli, brez izzivalnih sten in ponavadi čadasti, so pa kot meja med po karakterju resnejšo severno in sončno južno stranjo cilj planincev, ki radi pogledajo na obe strani. Hoja je kombinacija brezpotja, označenih poti in lažjih plezalnih mest (I) brez velikih ovir. Prvi del od Vogelskih Vratc do sedla Globoko in še naprej do Rušnatega vrha poteka po označeni poti, drugi se brezpotno in skromno plezalno čez Mejo (I) vije do Vrha nad Škrbino, kjer se priključi označeni poti do Škrbine, tretji se izogne (ali pa tudi ne brezpotnemu plezalnemu dostopu) na Vrh Konte, se še vedno brezpotno vzpne na Podrto goro in grebensko, na enem mestu plezalno nadaljuje (I) na Mali vrh in čezenj na označeno pot, in četrti del, ki se konča na Bogatinskem sedlu. Imena vrhov in sedel si oglej v glavi. Vseh je dvajset!, prišteješ pa lahko še nekaj manjših kucljev in škrbinc. Torej, ta večinoma skrotasta tura je za planince s krajšimi maratonskimi ambicijami, ki jih olajšujejo možnosti za umik. Manj pa je privlačna za estetske pohodnike. Prikrajšani so za širnost (mestoma pač) in za poglede na skale. Pod grebenom severno je Komna. Geografsko imenovana Spodnja Komna, bolj pravilno pa bi bila množina - Komne. Takšno množico poraščenih in rušnatih hribčkov, holmcev, kucljev, vzpetinic in podobnega ne najdeš nikjer drugje v Sloveniji, med njimi so doli, planine in rušnate globeli, ki so v slabih razmerah orientacijski zajeb, še posebno doživet v megli, če je zraven še zima, pa pravi labirint ali gordijski vozeli ali Ariadnina nit. Seveda je tak svet izziv za posebno (umirjeno) vrsto hribovcev, ki "ravninsko" označeno pot od Vogla do Doma na Komni vsako leto opravijo, se ustavijo na planinah (Planina za Migovcem, planina Govnjač) in uživajo v idiličnem mirnem planotnem okolju, v pogledih na

črnobino, ki raste le v bližini staj, in po višinskih metrih nenapornem dejanju. Nekaj podobnega boš doživel na golem grebenu, kjer motijo le dolžina ture, včasih tudi skrotje, povprečna skala in melj. Vse drugo je za grebenarje srednje privlačno do privlačno, k čemur pripomore hoja po vrhu, nekajkrat tudi pod njim, svoje pa doda še okolica, ki jo najlažje opišem s pridevnikom – komnska. Ker s tem nisem nič povedal, ti povem le, pojdi tja in si jo oglej. Žal ti ne bo, če pa si zraven še prikličesh v spomin Zlatoroga (pravljico, ne pivo), vedi, da gore niso le stene. Planinski koči sta na Voglu in na Komni, nekaj je tudi opuščenih staj, ki lahko v nuji postanejo bivač. Voda je nižje, na grebenski poti je ni. Svet severno od grebena je ustvarjen za turnosmučarske potepuhe (tura od Vogla do Doma na Komni).

Opis: Od **415. (Vogelskih) Vratc** (1725 m) po označeni poti grebensko na **416. Zadnji Vogel**, **417. Vogel** (1922 m), se izogneš **418. Vrh Krnic** (bohinjskih, 1896 m) in sestopiš na **419. Globoko** (sedlo, 1828 m, L-MZ, 45', možnost za umika št. 1. Od sedla po označeni poti na **420. Vrh (Bohinjske) Planje** (1863 m) in **421. Rušnati vrh** (1915 m), kjer se začne brezpotje (označena pot se spušča na Konjsko sedlo) na **422. Mejo** (1996 m, Z, lažje plezanje čez ožji greben, l, 50 m) ter na **423. Vrh nad Škrbino** (2054 m), kjer zopet prispeš na označeno pot, ki se spusti v **424. Škrbino** (Komnsko, 1910 m, MZ-Z, l, 3-4 h, možnost za umik št. 2. S Škrbine na južna melnata pobočja **423. Vrh Konte** (2014 m, če nisi načelen grebenar, se vrha izogni, l, slaba skala, nepriljubljiva in neprimerno sestop čez navpično dvometrsko stopnjo (l) na lažji greben, po njem na **425. Mali (Komnski) vrh** (2015 m), **426. Zeleni vrh** (2052 m), od koder je na **426. Tolminski Kuk** (2085 m) le lučaj (1 h 30'). Sestop na **427. Planjo** (sedlo, 1874 m) in po označeni poti na **428. Vrh (Komnske) Planje** (1971 m), **429. Kser** (sedlo, 1900 m), **430. Vrh Škrli** (1926 m), **431. Mahavšek** (2008 m), **432. Bogatin** (1977 m) in na **433. Bogatinsko sedlo** (Vratca, 1803 m, L-MZ, 1 h 30' do 2 h).

Možnosti za umik: 1. S sedla Globoko po označeni poti ali proti jugu (Koča na planini Razor) ali proti severu nazaj na zgornjo postajo žičnice Vogel ali po Žagarjevem grabnu v Ukanc. 2. S Škrbine po označeni poti proti jugu (Koča na planini Razor) ali na Dom na Komni (čez Planino za Migovcem in Planino Govnjač). 3. S sedla Kser po označeni poti na planino Govnjač in naprej do Doma na Komni.

Sestop: Z Bogatinskega sedla po označeni poti mimo Planine na Kraju (Koča pod Bogatinom 1513 m) do Doma na Komni (1520 m, L-MZ, 1 h 30 m). Do Koče pri Savici (653 m) še dve uri (L).

Primeren čas: poletje in jesen. Pozimi je po grebenu neprimerno zaradi dolin, v katere nanosi veliko snega.

Opomba: Tura se lahko opravi tudi v nasprotni smeri. Turni smuk od Vogla do Doma na Komni je v megli past, v katero so se ujeli že tudi domačini, v sončnem vremenu konec zime pa plaža. Podatke o grebenu čez Mejo mi je posredoval Lojze Budkovič. Druge Planje so: Trent(ars)ka, Ozebniška, Travniska, Kozja, Laška, Loška, Komnska, Ovčja, dva? sedla Planja... Druga Podrta gora je Vipavska. Vrh Krnic je v Spodnjih Bohinjskih gorah, Vrh Krnice je v Grebenu (Loške stene).

LXVI. PRŠIVEC 1761 m, greben severno od Bohinjskega jezera

Lahko do manj zahtevno na označeni poti, zahtevno na lovski od Pršivca do Črnega jezera, 707 m, 6,5 km, dve uri in pol do tri od Vogarja do Pršivca. Krožna pot: a) planina Vogar 1054 m–Pršivec 1761 m–planina Viševnik 1620 m–Vogar (L-MZ, 5 h); b) planina Vogar–Pršivec–Črno jezero 1294 m–planina Viševnik–Vogar (L-Z, 6 h).

Šestega oktobra 2004 sem prehodil greben – rob severno od Bohinjskega jezera. Sicer sem imel v načrtu nekaj večjega, vendar me je ustavila novica, da se ni vrnil

Tine (Mihelič), ki se je tri dni prej prišel "posloviti" na moj koncert. Zaradi globokega spoštovanja in pietete sem sklenil; obiskal bom njegov konec ...

Pot je bila lahkotna, kratka, z izredno naravo, razgledi in izjemno spoznavno zadovoljujoča. Dan tudi, na začetku sicer s težkimi koraki, od sredine naprej pa sem že uredil svoje misli in žalovanje.

Lep konec sem prehodil ob mislih na konec poti velikega planinca, gornika, alpinista in pisca.

Izhodišče: Parkirišče 10 minut stran - severno od Kosijevega doma na Vogarju na gozdni cesti iz Voj na Vogar. Do tja je mogoče priti po označeni poti od parkirišča nad Staro Fužino (L, 1 h).

Možnosti za umik: Po poti nazaj. Obstajajo še druge možnosti po gozdnih poteh v dolino na severni strani grebena, ki so pa vse daljše in zamudnejše.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben severno od Bohinjskega jezera nima značilnosti grebena, razen na vzhodni in zahodni strani Pršivca. So le široki gozdni hrbti nad strmimi stenami Bohinjskega jezera. Do višine okoli 1500 metrov je označena pot po smrekovih in bukovih južnih pobočjih. Šele vršne strmine - pobočja Pršivca so golo travnato macesnaste in z njih so izredni razgledi na Zgornje Bohinjske gore: Ograde, Debeli vrh, Stoge, Kredo in Slatno, Vogle, Bohinjske Tičarice, Kanjavec in seveda Triglav, tudi s pogledi na Bohinjsko jezero ter zaradi zapeljivih jas in pašnikov pohodno uživaške na vršnih planotah. Pod njimi so bohinjske planine, imena si oglej v karti. Vzhodni del območja je prehodni skoraj povsod po gozdnih poteh, kljub temu pa je bolje, da se držiš označenih poti: Vogar-Planina pri Jezeru in Vogar-Planina Viševnik. Na območju Pršivca so znane jame in brezna: Brezno pri Gamsovi glavici, Majska jama, ta predel je za pohodnike manj priporočljiv, ne samo zaradi nevarnosti zdrsov, temveč tudi zaradi slabo prehodnega visokogorskega krasa. Od Črnega jezera vodi na vrh Pršivca lovska pot, ki sicer ni zelo zahtevna, je pa orientacijsko zapletena. Izviri so pri planini Vogar in na severni strani območja. Signal mobitela je prisoten ves čas.

Opis: a) Od parkirišča pri planini **433. Vogar** (1054 m) po označeni poti na **434. Pršivec** (1761 m, L-MZ, 2 h). Sestop na planino **435. Viševnik** (1620 m) in po označenih poteh ali nazaj čez planino na dostopno pot (jugovzhodno) ali na **436. Planino pri Jezeru** in od tam zopet dve možnosti: ali čez **437. Vodični vrh** (1621 m, L) ali na **438. Planino Blato** (1147 m, gozdna cesta) in po cesti na izhodišče.

b) Z vrha Pršivca 300 metrov po poti do odcepa lovske poti (nerazvidno) in mimo skale in pečine skoraj grebensko do **439. Črnega jezera** (1294 m, brezpotje, če zgrešiš pravi odcep, je hoja avanturistična, tvegana in nepriporočljiva). Od Črnega jezera je mogoče: a) na planino Viševnik (naprej glej zgoraj), b) čez Komarčo v Ukanc (sestop, Z), c) čez Lopučniško dolino do Koče na Triglavskih jezerih.

Sestop je že v okviru krožne poti.

Primeren čas: Najlepše je jeseni, do prvega snega.

Opomba: Druga Pršivca sta na južni strani Rjavine.

LXVII. ČRNA GORA-MLINARICE-VRBANOVA ŠPICA

Pri Turnih 1349 m-Črna gora 1378 m-Predelov vrh 1453 m-Nizka dolina (Na Nizkem, sedlo) 1352 m-Lengarjeva glava 1497 m-Požar (Vratski) 1544 m-(Dovška) Mlinarica 1777 m-Rušnata Mlinarica 1809 m-neimenovani vrh 1868 m-Požgana Mlinarica 1873 m-Zadnja Mlinarica 1794 m-sedem grebenschkih vršičev-Spodnja Vrbanova špica 2299 m-Visoka Vrbanova špica 2408 m-Begunjska vratca 2341 m.

V dopisu, ki sta mi ga poslala domačina Dušan Polajnar in Avgust Delavec, so Mlinarice v tem vrstnem redu: Rušnata Mlinarica 1777 m-Požgana Mlinarica 1868 m-Zadnja Mlinarica 1882 m.

Brezpotje in plezanje. Greben Pri Turnih–Požar lahko do manj zahtevno (2-3 h), greben Dovška Mlinarica–Zadnja Mlinarica manj zahtevno do zelo zahtevno z dvema plezalnima mestoma I (3 h), greben Zadnja Mlinarica–Spodnja Vrbanova špica zelo do izredno zahtevno s plezalnimi mesti II-III in enim okoli V (3-4 h), greben Spodnja Vrbanova špica–Begunjska vratca zelo zahtevno (1 h), višinska razlika 1059 m + 30%, 8,7 km.

Predlogi za ture: 1. Lengarjev rovt–škrbina pred (Dovško) Mlinarico–Požar–Črna gora–Kosmačev preval (lahko do zahtevno, štiri do pet ur).

2. Kosmačev preval–Črna gora–Požar–škrbina pred (Dovško) Mlinarico–Lengarjev rovt (lahko do zahtevno, štiri do pet ur, nasprotna smer ture št. 1, glej opis).

3. Lengarjev rovt–škrbina pred (Dovško) Mlinarico–vse Mlinarice–sestop na pot Za Cmirom–Vrata (I-II, zahtevno do zelo zahtevno, mestoma izpostavljeno, pet do šest ur).

4. Kosmačev preval–Črna gora–Požar–vse Mlinarice–sestop na pot Za Cmirom–Vrata (I-II, zahtevno do zelo zahtevno, mestoma izpostavljeno, šest do sedem ur).

5. Škrbina za Zadnjo Mlinarico–Spodnja Vrbanova špica (ZZ-IZ, II-III, V, 3-4 h).

6. Greben Vrbanovih špic (ZZ, 1 h).

Veličasten greben z mnogoterimi odseki, v katerem lahko vsakdo najde svojo pot. Predvsem bi omenil lahek del čez Črno goro. Zame je ta greben št. 1 po lepoti. Morda se bo kdo oglasil, kje so pa skale, kje so tisočmeterske stene, kje je veliko dejanje? Moj odgovor je: popolnoma vseeno mi je za skale, veliko dejanje in še kaj, zame je pomembna lepota narave v absolutnem smislu. Absolutum pa je po svojem izvoru nedorečena in subjektivna zadeva. Vendar pa subjektivno za ta greben (ne) velja. Razkošje narave in njeno sprejemanje je zame največje v Sloveniji v absolutnem smislu. To velja samo za grebensko rez, pristopi so samo uvod v doživljajsko, mehko, nedotaknjeno, navdihnjeno pot v najlepšem naravnem okolju. Greben se začne Pri Turnih na višini okoli 1300 metrov in se za navadnega planinca konča v škrbini pred (prvo, Dovško) Mlinarico (zračne črte je šest kilometrov!). Do Črne gore se od začetka dvigne čez sedem kucljev, se vije čez odseke, od katerih je vsak lepši od prejšnjega, do škrbine pred (Dovško) Mlinarico. Sonca oziroma pripeke se ti ni bati, za senco poskrbijo macesni, smreke in bukve, če si žejen in lačen, si naberi borovnic, za spremljevalko pa šopek resja. Mravlje so poskrbele za najbolj impresivne »možice«, kar sem jih videl pri nas, nekaj pomolov pa je ideal belvijev. Pravih možic je malo, na grebenu samo eden (Na nizkem), več jih je na vstopu s Kosmačevega prevala. Poskrbi, da bo tako tudi ostalo. Pri hoji imaš zaradi polnosti doživljanja ves čas občutek, da si na velikem grebenu, pa tudi pogled je ves čas osredotočen nanj, čeprav spadata grebena desno in levo od njega med najbolj veljavne pri nas. Še več, na njem si bolj srečen in zadovoljen, če to ne velja zate, velja nedvomno zame. V tem (prvem) delu se povzpneš na pet imenovanih in okoli petnajst neimenovanih vrhov. Katera lahka pot ti jih še ponudi toliko? Višinska razlika je borih tristo metrov in pot poteka po »ravnem«. Drugi del, pri katerem se povzpneš na štiri »Mlinarice«, je že bolj odprt, rušnat in težavnejši. Toda pot je vzorno očiščena (požagana), saj se skoraj nikoli ni treba prebijati skozi rušje, pa tudi lovske konspiracije skoraj ni. Je tudi bolj sončna, macesni so bolj poredko in žal nima več bleška poti pred škrbino Mlinarice. Dejal bi, da je to pot za potrjevanje v tem smislu: Opravil sem z vsemi Mlinaricami! Kljub temu je pa še vedno nadpovprečno lepa, pa tudi razgledi so boljši zaradi odprtosti.

Toda greben postaja vedno bolj pravi in da bi spoznal nadaljevanje, sva se s sinom odpravila iz Vrat čez dolino - pobočje Za Cmirom do dostopa. Kljub poteči skali, ptičjemu miru in napetosti v ozračju sva prišla do grebena čez grdo krušljivo skalo in travnate skoke do škrbine med vršičema naprej od Zadnje Mlinarice. Potem so padle prve kaplje in sva se z dvema petdesetmetricama spustila. Izkušnja je bila poučna. Ugotovil sem, da je za ta del grebena potrebna popolna alpinistična oprema, kot za prvenstveni vzpon, ogledal pa sem si tudi traso, kar je bilo

nepotrebno. Precej bolj udobno bi si jo lahko s poti, Rjavine, Cmira ali Luknja peči. Z grebena se vidijo samo prvi stolpi, naprej pa nič.

Toda miru mi ni dal. Še posebej ne zaradi pogovora z Dušanom (Polajnarjem), ko sem ga vprašal, ali ga je že kdo in kdo ga je preplezal. Odgovor je bil: Hm, ne vem. Vprašaj Avgusta Delavca. Pa ga nisem, temveč sem raje kar šel. Tako sem 21. septembra 2003 vzel petdesetmetrsko devetmilimetrsko, tri kline za spuste in še dva za vsak primer, pet zatičev, plezalni pas, kladivo, pomožne vrvce in gurtne¹⁰, čelado in štihtovko¹¹. Iz Lengarjevega rovta (Kot) sem se po označeni Jakijevi poti povzpel do odcepa za Spodnjo Vrbanovo špico, kjer sem ugledal rdeči trikotnik s strelo in začel razmišljati, kaj naj to pomeni. Odgovor je bil: Pazi na poti! Zame brez pomena, saj bi šel, pa če bi bili narisani trije trikotniki. Pot do gelendra¹² pred Spodnjo Vrbanovo špico je zelo dobro zavarovana, sicer že zadelana z gruščem in mestoma viseča. Tam sem se ustavil in pogledal, kje bom vstopil na greben. Bil sem previsoko, zato sem sestopil na četrti grebenski turn (od zgoraj navzdol). Pogled dol ni zbujal večjega zadovoljstva. Daleč, daleč spodaj je bil greben. Večino sestopaje, nekaj spuščajoče, malo naloženo, srednje krušljivo, pa sem bil na grebenu. Za spust sem uporabil ruševje in en klin. Doli se je izkazala divjina. Nobenega sledu o človeku, le nekaj odtisov parkljev. Ko sem pogledal naprej, so se v meni mešale racionalne in iracionalne misli. Čakalo me je vsaj še sedem stolpičev. Šel sem naprej, mobitel je deloval. Pod grebenom sem videl shojeno in posušeno rušje. Gamsja pot. Po njej sem se prebijal čez rušje, nekaj po zelo dvomljivi rezi in večinoma po vzhodni strani, en obvoz pa naredil po zahodni strani. Nekaj spodkopanih skal in visečih lusk me je spotoma utrjevalo v nihilističnem, v usodo vdanem fatalističnem dogmatskem nazoru. Božja in lastna volja sta se izkazali za dobro sintezo. Vmes sem naredil še spusta čez dva stolpa, enega dolgega in drugega kratkega, in uporabil še zadnja dva klina, določena za ta namen. Obvozi bi bili za samohodca preveč tvegani, pa še štiri gamsje noge in skoke bi potreboval, načelnost pa bi dobila (pre)nevarne razpoke. Okolica je prekrasna, bila bi pa še bolj, če bi vedel prej, da je greben prehodni, da je kratek, kar ni, in sestop spodoben, kar tudi ni. Ko sem opazoval mesta, čez katera sem se spuščal, sem jih mimogrede ocenjeval, bolj šacal. Tu je II, tu III, tu tukaj mora biti IV in tam (čez) V, če ne celo več. Nekje na polovici grebena sem se na lepem koščku ustavil, v niši, gamsjem počivališču postavil možica, pustil plastično škatlico od filma in dal vanjo listek. V zadnji škrbini najdem dva klina iz šestdesetih let, kroparja in aluminajst proflec. Torej nisem bil edini, le, zakaj jih ni prej, ko je še težje. Odgovor sem hitro našel: v tako divjem, visečem in negotovem grebenu so fantje verjetno ugotovili, da dostop in grebensko plezanje nista zanje, in so obrnili. Tudi jaz bi, če bi šel z »njihove« strani, tako mi pa ni ostalo drugega kot priti dol. S pristopne poti do Debelega kamna sem si načrtoval sestop, ki sem ga tudi našel in ujel, ni bil pa tako nedolžen, kot sem si predstavljal. Po navpičnem rušju, s številnimi spusti, levo od rumenega odloma, s krvavimi rokami in nogami sem si spodaj na melju s suhimi usti zamišljeno prižgal smotko. Noro. Greben je eden najbolj divjih, kar sem jih potipal, lepota in izivalnost pa še bolj. Tistemu, ki ga bo opravi pravovern, se bom globoko priklonil, ga še bolj spoštoval ter ga povabil na pijačo in pogovor. Ta bo skrajno ekskluziven.

In je bil. Pogovor najprej s Francijem Savencem, ki ni imel podatkov, nato pa z Avgustom Delavcem, mi je razkril, da je »stari fotr« Tonač (Anton Sazonov) z alpinistko na tečaju razdevičil greben. Takoj sem ga poklical in ga vprašal: kako, kdaj, koliko časa sta potrebovala, težavnost in tako naprej. Odgovori so bili taki, kot se

10 gurtne = alpinistični izraz za najlonski trak; ta izraz se mi zdi smiseln, saj kljub spačenki (iz nemščine) pomeni pri alpinistih trak z določenimi vrednostmi (mejna vrednost pretrganja nad 16 kN)

11 štihtovka = ploščica za spust in varovanje

12 gelender = varovalna jeklena ograja iz jeklenice na zavarovanih označenih poteh

spodobi za starega alpinista: premišljeni, nič izjemno težavnega, dolgo, po letu petdeset in tako naprej. Po dolgem vrtanju je le povedal, da je greben naložen, celodnevni, kar težaven, dobro se pa ne spomni, tega je že davno. Nekaj je tudi zabijal, pa se ne spomni, ali jih je izbil. Po mojem je Tonač takrat, na vrhuncu svojih moči, sprašil mesta, ko je uvidel, da ni več šale, in se lotil plezanja s takratno filozofijo: Grem čez, če je treba, pa tudi onkraj! Nekaj mest je takih. Ali pa je naredil obvoze, ki jih jaz zaradi soliranja nisem, so pa mogoči. Najbolj verjetno je pa tako kot z mano: tudi jaz se (včasih) spominjam prvenstvenih smeri kot nečesa lepega in nič posebno težkega (resničnost in večnost trenutka, bivanja in spomina je premakljiva). Za konec: umik z grebena je skoraj nemogoč!

Pozneje sem izvedel, da je tudi mojstrska akademska družina (Jože Žumer, Tine Mihelič) v sedemdesetih letih preplezala najtežji del grebena. Ocenili so ga kot »švoh« štirko.

Po vseh bezpotnih in drugih mejnostih, ki jih daje greben, je zadnji del označene, dobro zavarovane poti na Vrbanovi špici samo še lep sprehod. Po vzorni, čeprav zagruščeni poti na vrha obeh Vrbanovih špic in rej je končan.

Opravi pravoverno ves greben po rezi v eni sapi meji na (znanstveno) plezalno fantastiko.

Povzetek: Na tem grebenu lahko vsakdo najde kaj zase. Ali lahko brezpotje ali malo težje, ali široko pot ali visečo gamsjo stezo, ali alpinizem ali ekstremizem ali rušnati mazohizem ali naravni hedonizem ali označeno pot. Nobeden ne bo razočaran.

Za še boljšo ponazoritev pa si doma zavrti arijo iz Figarove svatbe »Dove sono« (Kje sem) W. A. Mozarta in se zamisli nad besedami: »La memoria di quel bene, dal mio sen trapasso, mi portasse una speranza« (prosti prevod: lepi spomini mi prsa zapuste, mi upanje nosijo).

Točke grebena: Glej zgoraj. Ker verjetno ne boš opravil celega grebena, ampak po delih, najdi iz opisa, pristopa in sestopa najprimernejšo možnost.

Izhodišče: a) Kreda (Vrata), b) Lengarjev rovt (987 m, Kot), c) Mojstrana, d) Kosmačev preval (847 m).

Dostop: a) Od Krede. Brezpotni dostop na greben južno pred Predelovim vrhom. Makadamsko cesto Mojstrana–Vrata zapustiš pri parkirišču pri Koči pri slapu Peričnik (720 m). Prekoračiš (prebrodiš) potok Triglavsko Bistrico in po grapi - melišču (edina možnost) na levi (severni) strani velikega peščenega, konglomeratnega osamelca (ta je pomembna izhodiščna točka, ki jo vidiš južno od parkirišča) približno sedemdeset metrov gor in po melntem, drnastem pobočju kratka prečnica na greben nad osamalcem, ki ga dosežeš nekaj metrov nad njim. Po gozdnatem, strmem grebenu, večinoma po desni strani gor do višine okoli 1100 metrov, prečnica desno v grapo in po široki grapi s črno zemljo in skrotjem gor na glavni greben med Predelovim vrhom in Nizko dolino (ZZ, 2 h). Na poti se ravnaš po stečinah divjadi, ki bi te morale nezmotljivo pripeljati do grebena. Včasih se ti zazdi, da boš naletel na zagato, toda »dostop« nikoli ne naleti na nepreplezljive odstavke in je na svoj način kar zanimiv. Najmanj priporočljiv dostop. Ko si na grebenu, se lahko odločiš, ali boš šel proti jugu ali severno (glej naprej opis).

b) Skozi Kot (odcep s ceste Mojstrana–Radovna desno, malo po najvišji točki ceste, Kosmačevem prevalu, na levi je pašnik, prvi na levi strani ceste od Mojstrane do Radovne, 4 km) po gozdni cesti do Lengarjevega rovt. Od Lengarjevega rovt po Jakijevi poti do suhega hudournika. Označena pot ga preči, ti pa po desni strani struge hudournika nadaljuješ do odcepa desno v gozdnato pobočje (dobro shojena pot, tristo do štiristo metrov). Gor po desni strani hudournika (Biščkov studenec-zadnja voda), prečiš hudournik in po levi strani gor čez rušnato, macesnasto pobočje do pomola. Skozi redek bukov gozd do vršne strmine in desno na greben (L-MZ, ura

13. Greben Lopa–Črnela. Na sliki je Prevalski Konj.

14. Veliki Grintavec v grebenu Predel-Mangart.

in pol). Od tod so tri možnosti, pravzaprav dve - severno in južno: zakaj so tri, glej opis.

c) Iz Mojstrane na greben ne pelje nobena spodobna pot, če si zelo vztrajen in trmast, boš lahko od Mlačce (južni del Mojstrane) ali južno od Terleža (vodna zapornica na Triglavski Bistrici) našel drče, višje pa brezpoten svet, ki te pripelje na greben Pri Turnih. Nepriporočljivo.

d) Od Kosmačevega prevala (na cesti Mojstrana-Radovna) pelje na greben mimo skritega Bivaka (Laufarjev) lepa, dobro shojena, malo zahtevna neoznačena pot. Petdeset metrov pred najvišjo točko prevala poišči kolovoz in po njem, višje pa po stezi na greben (možici).

Možnosti za umik ni. Edini možnosti sta po poti naprej ali nazaj. To velja za posamezne dele (ture). Če hočeš opraviti cel greben in se moraš umakniti, glej dostope in sestope.

Zemljepisna lega in značilnosti: Greben leži med ledeniškima dolinama Vrata in Kot ter poteka prvi del od nadmorske višine okoli 1300 do 1544 (do Požarja) metrov. Ta del grebena se v širšem pomenu imenuje Črna gora. Do škrbine pred (Dovško) Mlinarico je širok, redko poraščen in skoraj brez skal. Na naslednjem (drugem, 1544 do 1873 metrov) delu pri Mlinaricah (vrstni red teh si oglej v glavi) skale so, pa tudi strma, izpostavljena mesta, kakor tudi rušje. Višinska razlika med dolinama in grebenom je od petsto do osemsto metrov, na obeh straneh so strma pobočja, skoki, skoraj navpične grape in stene, ki so komaj prehodne, razen na redkih odsekih, kjer strmina ni prehuda, je pa zato gosto rušje ali neprijetno skrotje. Tretji del grebena (od Zadnje Mlinarice 1794 m do Spodnje Vrbanove špice 2299 m) se nadaljuje proti jugu z ostro rezjo, grebenskimi žandarji, stolpi in stopnjami, od katerih je tista na tretjem stolpu posebno markantna, prepadni steni na obe strani pa se končujeta zahodno na meliščih, vzhodna pobočja so viseča, pečinasta, skrotasta in poraščena. Zadnji (četrti) del z Vrbanovima špica (Spodnja in Zgornja) se konča pri Begunjskih vratcih (2342 m). Cel greben ima okoli triindvajset vrhov, vršičev in špic.

Opis: Tura št. 1: **Lengarjev rovt-Požar-Črna gora-Kosmačev preval** (lahko do zahtevno, štiri do pet ur).in tura št. 2 sta za romantike, tudi navadne planince najbolj priporočljiva krožna pot. Začneš iz **440. Lengarjevega rovt**a (na greben, glej dostop) na škrbino pred (Dovško) Mlinarico in potem čez **441. Požar** (Vratski, 1544 m), **442. Lengarjevo glavo** (1497 m), **443. Nizko dolino** (Na Nizkem, 1352 m, sedlo), **444. Predelov vrh** (1453 m), **445. Črno goro** (1378 m), **446. Pri Turnih** (1349 m) in vzhodno na **447. Kosmačev preval** (847 m, ves čas jasno vidna, neoznačena, manj zahtevna pot, mestoma izpostavljeno, od Lengarjevega rovt do Kosmačevega prevala štiri do pet ur).

Tura št. 2: **Kosmačev preval-Črna gora-Požar-Lengarjev rovt** je nasprotna smer ture št. 1 (glej opis višje). Varianta s sestopom v Vrata: isto kot prejšnji opis do rame pred Predelovim vrhom, nakar sledi brezpotni, zelo zahtevni, tako orientacijsko kot »plezalni« sestop v Vrata: sto metrov pred vrhom Predela, ko dospeš na ramo, poraščeno z borovnicami in levo (zahodno) uzreš strmo pobočje-začetek grape, po njej sestopiš (glej dostop od Krede) v Vrata (najmanj priporočljiv sestop, ura in pol).

Tura št. 3: **Lengarjev rovt-škrbina pred (Dovško) Mlinarico-vse Mlinarice-sestop na pot Za Cmirom-Vrata** je za ljubitelje rušja, skoraj nedotaknjenih grebenov, mestoma izpostavljenega plezanja, brezpotja in samote. Pot na Mlinarice se začne v škrbini pred (Dovško) Mlinarico (pri Požaru, 1544 m, dostop iz Lengarjevega rovt). Kar strmo in izpostavljeno na vrh **448. (Dovške) Mlinarice** (1777 m) in potem ves čas strogo po grebenu čez **449. Rušnato Mlinarico** (1809 m), neimenovani vrh 1868 m in na **450. Požgano Mlinarico** (1873 m). Le na nekaj mestih se umakneš pod greben, prvo je zahodno od grebena, kjer je jeklenica (ni po doktrini PZS), večina kratkih umikov je na vzhodno stran, enkrat moraš preplezati v sestopu plezalno izpostavljeno mesto prve

do druge težavnostne stopnje. Pot je ves čas markirana z »motorko«, kljub tem markacijam pa lahko hitro zaideš med rušje, ker te nekatere goličave zapeljejo in se moraš potem prebiti nazaj na greben in na »markirano« pot. **Z 451. Zadnje Mlinarice** (1794 m) sestopiš na zahodno stran in po strmi grapi - melišču na melišča pod Spodnjo Vrbanovo špico (I-II, Z-ZZ, izpostavljeno, 2 h). Naprej glej sestop.

Tura št. 4: **Kosmačev preval–Črna gora–Požar–vse Mlinarice–sestop na pot Za Cmirom–Vrata** (I-II, zahtevno do zelo zahtevno, mestoma izpostavljeno, šest do sedem ur) je povezava tur št. 2 in 3 za dobro kondicijsko in tehnično pripravljene brezpotnike.

Tura št. 5: **Greben med Zadnjo Mlinarico in Spodnjo Vrbanovo špico** začneš zahodno z melišča (Za Cmirom) pod zadnjo rušnato glavo (vršič naprej od Zadnje Mlinarice). Po skrotju gredinsko gor na greben (II). Do tega mesta lahko prideš tudi od Zadnje Mlinarice, do nje po »markirani« (požagani) poti, nakar te čakata še škrbina in rušnata glava (nepriporočljivo). Naprej po grebenu, izogibajoč se stolpom na levo (vzhodno) stran, kljub temu pa moraš včasih naskočiti rez direktno. Prvi stolp III-IV, tretji stolp V, vmes pa še po rezi I-II-III. Zadnja vesina je II-III. Zelo naloženo, precej viseče, skala mestoma krušljiva. Štiri do pet ur. Z vzhodnega grebena Spodnje Vrbanove špice prečnica čez strme trave na označeno zavarovano pot.

Tura št. 6: **Greben Vrbanovih špic**. Malo višje od Debelega Kamna odcep desno in po označeni zavarovani poti na **452. Spodnjo Vrbanovo špico** (2299 m), grebensko naprej na **453. Visoko Vrbanovo špico** (2408 m) in sestopiš na **454. Begunjska vratca** (2341 m) ter do Doma Valentina Staniča (2332 m, ZZ, 1 h).

Sestop: Z Zadnje Mlinarice (najbolj južno) desno (zahodno) med rušjem po požagani poti na melišča pod grebenom Zadnja Mlinarica–Spodnja Vrbanova špica najprej po grapi dol, nato poševno levo dol in na travnato, macesnato ravnico vzhodno od melišč pod Nad Kuhinjo špico. Še prečnica zahodno do poti na melišču, do dna melišča in skozi gozd po dobro shojeni poti na cesto Mojstrana–Vrata (ena sama rdeča črta v gozdu, drugih markacij ni) med Turkovim in Poldovim rovtom (ura in pol, L-MZ). Sestop od Doma Valentina Staniča je po označenih poteh: a) v Kot (2h 30'), b) Za Cmirom v Vrata (2 h 30'–3 h), c) čez Prag v Vrata in č). v Krmo.

Primeren čas: pozno poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Ime Zadnja (Mlinarica) sem dodal sam, ker se mi zdi smiselno, da se ve, kateri vrh je to, čeprav oznaka ni najbolj pravilna, saj je južno od Zadnje Mlinarice še en podoben neimenovani vrh (kopast, rušnat, višji za meter ali dva), le da nanj ne vodi požagana pot. S tem poimenovanjem se strinjajo tudi domačini. Drugače pa je poimenovanje vrhov zmeda, saj v enem zemljevidu najdeš Rušnato Mlinarico, v drugem ne, v enem Vratarsko, v drugem ne, zato sem poskusil smiselno poimenovati Mlinarice po logičnem, pa tudi geografsko in rastlinsko utemeljenem redu (glej vrstni red v naslovu). Vratarska Mlinarica je samostojen vrh zahodno od glavnega grebena. Dostop in pot od Krede (Vrata) na greben Mlinaric, ki je vrisana v zemljevidu Julijske Alpe Triglav, 1 : 25.000, leto 1988, Geodetski zavod SRS Ljubljana, Kartografski oddelek, je čista fantazija. Poti tam ni! Na Črni gori je tudi bivač - lesenjača, ki so ga postavili mojstranški »laufarji«. Jugozahodno od Požarja lahko v zgornjetriasnih globljevodnih ploščastih apnencih najdeš številne fosile. Tine mi je pisal, da se strinja z estetskim vrednotenjem.

LXVIII. ŠTAPCE–VELIKA (Bohinjska) TIČARICA–VELIKA ZELNARICA–ČEZ HRIBARICE

Rušnata glava 1899 m–Štapce 1851 m–Mala (Bohinjska) Tičarica 2071 m–Velika (Bohinjska) Tičarica 2091 m–(Slatna) Kopica 2190 m–Mala Zelnarica 2310 m–Velika Zelnarica 2320 m–Zelnariška Vrata 2192 m–Čez Hribarice 2358 m.

Za ljubitelje lepih, ne preveč napornih poti in travnate romantike priporočam označen greben od Štapc do Zelnariških Vrat, za ljubitelje kamenja pa še naprej. Lahka do manj zahtevna označena planinska pot, 459 m + 10 %, do prevala Čez Hribarice še 100 do 150 višinskih metrov. Čas hoje: glej naprej.

Kaj posebno navdušujočega o tej turi, ležeči na skrajno zahodnem robu Slatenskega nariva s starejšimi triasnimi kamninami nad mlajšimi jurskimi, ne morem napisati. Prehodi sem jo pred davnimi tridesetimi leti in spomin nanjo je: trave, skrotje, pust svet, pobočje, na katerem manjka pogled proti zahodu, delno tudi proti vzhodu in severu, nepotešenost po strmih stenah in velikem podvigu. Vendar pa sem mnenje spremenil v zrelih letih, ko so me pogledi na začetku zime proti jugu na »majhne« kuceljčke zadovoljili s širino. Torej: ta tura je za (tehnično) nezahtevnega planinca z afiniteto do bohinjskega konca. Če pa je hkrati še navdušen obiskovalec planšarij, poslušalec kravjih zvoncev, občudovalec svojevrstne arhitekture in idilik, bo nenaporen, pa dolg izlet zadostitev za pokušnjo svojevrstnega estetskega užitka.

Izhodišče je parkirišče pri planini Blato (1147 m). Do tja iz Bohinja (Ribčevega Laza) po gozdni cesti 8 km. Drugo izhodišče je Koča pri Triglavskih jezerih (1685 m), pri katerem se izogneš brezpotnemu začetku Stadorja, na Rušnato glavo pa skočiš s Štapc.

Pristop: Do Štapc z vzhoda. Od planine Blato po označenem širokem kolo-vozu do Koče na Planini pri Jezeru (1453 m, 45'-1 h) in od tam dve varianti: a) južna čez Planino Viševnik (1615 m) in Planino Ovčarija (1660 m) do Štapc, b) severna čez Planino Dedno polje (1560 m) na Planino Ovčarija in do Štapc (obe 1 h 15' do 1 h 30'). Od Planine Ovčarija je mogoč brezpoten dostop na Stador in še naprej brezpotno na Rušnato glavo (rušje).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben, ki leži v osi sever-jug, s sedmimi vrhovi, je predstavnik južnotriglavskega (bolj bohinjskega) pogorja, kar pomeni, da nastopajo večinoma skrotasta, planotasta, dolinska, skalnata pobočja z majhno višinsko razliko med dolinami in vrhovi. To območje je kraško na svoj posebni način in na njem najdeš konte, škraplje, brezna in druge kraške pojave, ki so odvisni od geološke zgradbe. Zato je ta svet prehodni za brezpotnike, ki poleti ne bodo našli veliko zadovoljstva, saj je zelo razbit in gruščnat, pasti v njem so lahko zahrbtni, nekaj planincev je izginilo (Bohinjski trikotnik), pozimi pa se spremeni v turnosmučarski raj, izhodišča so planine s kočami (Dedno polje, Planina za Lazom), ki dajejo zasilno, precej elementarno izhodišče, prehodi proti severu (Za Kopico, Globoka konta, Dolina za Debelim vrhom) pa so večinoma položni (nekaj pobočij je strmih in stenastih). Greben se na jugu začne rušnato, brezpotno čez Stador (izpusti ga, razen če nisi navdušen brezpotnik, izhodišče je Planina Ovčarija) in Rušnato glavo, od Štapc (prehod, južni del grebena s sedlom med Rušnato Glavo in Malo Bohinjsko Tičarico) pa se pot vije po vzhodnih pobočjih (redko po vrhu) in se konča pri Zelnariških Vratih (imena vrhov si oglej v glavi). Vzhodna stran grebena je skrotasto travnata, dviga se iz doline Za Kopico, zahodna pa pada s stenami v Dolino Triglavskih jezer. Planinske koče (izhodišča) so: Koča pri Triglavskih jezerih (1685 m), Koča pri Planini pri Jezeru (1453 m), Zasavska koča na Prehodavcih (2071 m) in Tržaška koča na Doliču (2151 m), vse z zimsko sobo.

Opis: Pristopiš ali pa ne s Štapc na **455. Rušnato glavo** (1899 m), se vrneš na **456. Štapce** (1851 m) in po označeni poti na **457. Malo (Bohinjsko) Tičarico** (2071 m), **458. Veliko (Bohinjsko) Tičarico** (2091 m) in **459. (Slatno) Kopico** (2190 m). Grebenko naprej čez **460. Malo Zelnarico** (2310 m), **461. Veliko Zelnarico** (2320 m, L-MZ, 1 h 30') ter čez **462. Zelnariška Vrata** (2192 m) na **463. Hribarice** (2358 m, pobočje-dolina pod Kanjavcem). Do Hribaric še 45'.

Možnosti za umik: Po poti nazaj.

Sestop je mogoč na Zasavsko kočo (L, 45') ali drugam.

Primeren čas: poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Večini vrhov se označena pot izogne. Če želiš nanje, moraš malo poplezati. Preostale Tičarice so Trent(ar)ske in Dovška (vzhodno od Škrnatarice). Tretja možnost ture je po označeni poti od planine Dedno polje po dolini Za Kopico mimo Kovačičeve glave do Zelnariških Vratc.

LXIX. KREDA-SLATNA-VOGLI-ZELNARIŠKA VRATA

Kreda 2025 m–Slatna 2077 m–Prvi Vogel 2181 m–Srednji Vogel 2227 m–Zadnji Vogel 2327 m–Zelnariška Vrata 2192 m.

Lažje do mestoma zahtevno brezpotje, dosti skrotja, 250 m + 15%, ura in pol.

Brezpotni dvojček grebena Bohinjske Tičarice–Zelnarice, malo bolj zanimiv zaradi hoje po vrhu. Pridevnik zanimiv vzemi z rezervo, saj mu manjka vzvišenih občutij, ki jih ponavadi doživljaš na drugih grebenih, ker ni dominanten in ne vlada iz višav. Vendar pa nekaterim zahtevam (predvsem brezpotnim in samotnim) le zadošči. Včasih to zadošča.

Izhodišče: Glej poglavje LXVIII. Štapce–Velika (Bohinjska) Tičarica–Velika Zelnarica–Čez Hribarice.

Pristopa sta dva. Prvi je s poti z Dednega Polja v dolino Za Kopico. Po približno pol ure hoda po označeni poti brezpotno (so sledovi poti) desno po pobočju – dolini v sedlo med Prvim Voglom in Slatno (MZ, 1 h 30'). Drugi je s Planine v Lazu (1560 m) in potem po neoznačeni pastirski stezi proti zahodu do skalnatega podastega višavja in brezpotno na vrh Slatne (MZ, 1 h 15').

Možnosti za umik: Z grebena lahko sestopiš v dolino Za Kopico (več možnosti, lažje plezanje, skrotasto, poišči najlažje prehode) na označeno pot.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben, bolj hrbet med dolinama Za Kopico na zahodu in Konjskimi policami in Globoko konto na vzhodu se skromno in neizzivalno dviga nad njima. Njegova značilnost je: precej razbito skalovje, veliko melja, večinoma lahka grebenska rez, nekaj trav, zelo redko ruše pod njim, brez drevja, kraški pojavi, ki so lahko tudi zakriti, svojevrstna razglednost, predvsem proti jugu (v jasnem vremenu se vidi Tržaški zaliv) in večinoma lahka brezpotna prehodnost. Hojo motita velik grušč in konfiguracija, pri kateri je včasih bolje narediti ovinek. Najlažje je prehodni pozimi, ko sneg izravna konte in stopnje. Pri tem pazi na pasti (brezna in škraplje). Dolina Za Kopico, kakor tudi Globoka konta s pristopom na Zelnariška Vrata in spustom nazaj so (skromno – za nekatere prva liga) mikaven turnosmučarski cilj, ki zbledi ob velikopoteznih turah Doline Triglavskih jezer–Hribarice, še bolj pa pri spustu s Kanjavca.

Opis: S sedla med Slatno in Prvim Voglom vzhodno na **464. Kreda** (2025), nazaj na sedlo in brezpotno na **465. Slatno** (2077 m), **466. Prvi Vogel** (2181 m), **467. Srednji Vogel** (2227 m), in **468. Zadnji Vogel** (2327 m) ter sestop na Zelnariška Vrata (MZ-Z, občasno I, 1 h 30'–2 h).

Sestop: Glej poglavje Štapce–Velika (Bohinjska) Tičarica–Velika Zelnarica–Čez Hribarice. Turo lahko zaokrožiš s sestopom po grebenu Zelnaric in Bohinjskih Tičaric do Štapc in potem na izhodišč(i)e. Mogoč je tudi brezpotni sestop jugovzhodno v Planino na Lazu (1560 m) čez Globoko konto in Konjske police.

Primeren čas: Poleti in zgodaj jeseni, torej v suhem, je tura neprijetna zaradi grušča. Precej lepša je pozimi.

Opomba: Na Kreda lahko pristopiš ali iz Planine v Lazu ali z Dednega polja (lažje plezanje in brezpotje; nepriporočljivo zaradi skrotja in vesin). Potem po vrhu na Slatno in v sedlo med Slatno in Prvim Voglom (MZ). Zadnji Vogel je tudi v Spodnjih Bohinjskih gorah.

LXX. STOGI-ŠKEDNJOVEC-VRHH RIBARIC

Mali (Krsteniški) Stog 1879 m-Jezerski (Veliki) Stog 2040 m-Jezerski preval 1945 m-Adam in Eva-Prevalski Stog 2075 m-Mišeljski preval 1995 m-Škednjovec 2309 m-Vrh Hribaric 2388 m-(Vršaki 2448 m niso organsko povezani z grebenom).

Zahtevno do zelo zahtevno brezpotje z nakazanimi potmi in plezalnimi mesti I-II na Škednjovcu, 989 m + 20 %, 4,5 km + 15 %, tri ure.

Zgornji bohinjski konec ni imel zame nobenega privlačnega predznaka do zrelosti, obarvane z redkejšimi sivimi lasmi, razen da sem oddrvel na ekspresni turni smuk na Kanjavec in konec. Prednost so imele velike stene, razvpiti cilji in (od drugih) reklamirani podvigi. Ko sem vse to v treh desetletjih in pol približno opravil, sem se 22. junija 2004 odpravil z dvomom v srcu tja. Pričakoval sem grd, neprivačen in odbijajoč svet. Vendar je že dostop na Grintovico odpihnil dvome. Čudovito drevje, mehke trave, okusna voda, zvoki ptic, širina in mir okoli planine so me potrdili v prepričanju; rajev je več, niso samo v knjigah. Še posebno potem, ko mi je dvainosemdesetletna majerica ponudila domači čaj in »razkužilo«, še bolj pa me je vzradostila izvirna, pojoča starosvetna fužinska govorica, ki je nikoli nisem slišal pri jezzeru. Pogovor se je vrtil okoli majerstva, krav, koz in sirov. Izvedel sem, da je na planini dvesto krav in šestdeset koz. Pokazala mi je tudi bleščeči kotlič, za kozji sir se bova zmenila pa jutri. Prespal sem v prijateljevi koči in se ob zori prebudil. Pogled v nebo mi je obetal vsaj do poldneva lep dan, saj so se po deževni noči kazale že malo prosojne zvezde. Do takrat bo vreme že držalo, če ne, lahko še vedno obrnem. Po zelo zanemarjeni poti sem odkolovratil do Krstenice, vmes zataval in ponovno vdel zelo razsuto pot stotih krav (krave se selijo za pašo, od nižje na višje) in pomislil na pot stotih žensk na drugi strani doline. Kateri hudomušni utrinki so mi zarojili po glavi, bom zadržal zase, obe poti imata precej stičnih točk. Te misli so se hitro razblinile na lepih travnikih Krstenice in zagledal sem se v greben Stogov. Po površnem pregledu sem ga na Malem (Krsteniškem) Stogu ocenil kot rušnato plavanje in sklenil: šel bom po poti, dokler traja, nato pa ugriznil v rušnato jabolko (pozneje sem izvedel, da je grebenska pot otrebljena). Po pastirski poti sem prispel na rušnato sedlo in po vsej sili hotel s severa na Mali Stog, pa me je rušje zavrnilo oziroma ni se mi dalo riniti skozi (tudi to mesto je prehodno, le nekaj deset metrov je rušja). Skozi rušnato pot na sedlu sem že lažje hodil, pri skali pred južnim razom Jezerskega Stoga razmisli in se odločil za levo pot kljub nekaterim vprašanjem. Po rahlo shojeni in izginjajoči poti, največ sledov je bilo gamsjih, sem na koncu pobočja ulovil žleb in čez ramo prišel na vršni greben ter na vrh Jezerskega Stoga. Občutki so bili lepi, manj pa sestop. Zopet sem uporabil gamsje sledi in nadaljeval po širokem travnatem grebenu do Adama in Eve. Nekateri pravijo, da sta Adam in Eva vrhova zahodno od sedla, drugi (predvsem Bohinjci) pa, da sta skali na sedlu. Po obliki me niti eno niti drugo ni prepričalo v izv(i)orni greh ali prapočelo. Bolj se mi je motal po glavi vzpon, možnosti sta bili dve: ena po kaminu, druga levo po zelo strmih travah. Kamin sem hitro odpisal, saj je bil v njem še viseč čok snega, v drugi pa sem odkril sledi prijateljev (gamsov). Po teh sem kar malo tvegano, z nahrbtnikom ne morem skočiti meter in pol visoko, srečno prispel na grebensko rez in odkril se mi je eden najlepših pogledov. Na suhih travah je ležala čreda petindvajsetih gamsov, koz in kozličkov. Začudeno so se počasi dvignili in se odmaknili. Kam so šli, se mi je razkrilo pozneje, so pa bili ves čas pohoda stalni spremljevalci. Enkrat bliže, enkrat dlje in po pravilu samotni. Seveda sem tudi jaz užil blagodatni trav, razgleda in dobrega počutja tega osrečujočega konca grebena Prevalskega Stoga. Zelo strm sestop na Mišeljski preval me je zopet malo zresnil, vendar so me prijateljske sledi dobro vodile. Ošvrk na greben Škednjovca me je še bolj (zresnil in vodil), iz daljave se ni videlo nobene šibke točke. Morda pa je kaj za robom; in res: dostop te kar sam vodi, na vstopu v greben pa možica. Po lažjem, pa negotovem plezanju (v žlebu je bil še sneg) sem po štiridesetih višinskih metrih potipal kar široko grebensko rez. Na vrhu Škednjovca me je seveda pozdravil rahitičen možič in ostra izpostavljena rez, ki sem se je bolj bal, kot je bilo potrebno, težavna ni zelo,

le nekaj skal je že zrahljano rahitičnih, če to ne, pa vsaj dvomljivih. Teh dvesto metrov sem premagal na martuljski način (poseben način plezanja v skalo) in sestopil na sedlo med Škednjovcem in Vrhom Hribaric. Postanek sem izkoristil za ocenitev vremena; v kombinaciji z južnim vetrom pri triosminski oblačnosti so se po nebu podili cumulusi mediocris, nad njimi altostratusi in še nekaj cirusov, in kalkulacijo; z Vrha Hribaric sestopim in se vzpnem na Mišelski konec, Mišelj vrh in sestopim na Koštrunovec. Po hitrem vzponu na Vrh Hribaric ob pol dvanajstih sem kalkulacijo še enkrat obnovil, ugotovil, da je do dežja še dve do tri ure, in se odločil za sestop. Dolina Za Škednjovcem je bila zasnežena in v petnajstih minutah sem bil štiristo višinskih metrov nižje z nenehno opozarjajočo (pod)zavestjo o morebitnih zakritih brezni, škrapljah, krajnih zevih in snežnih rovih. Z vsakega hribočka in kuclja mi je pot prekrizal gams in kratka srečanja so bila prisrčna. Nižje me je pozdravila še osupljiva planina Jezerce in ob treh popoldne sem pod streho pri bohinjskem jezeru gledal gost dež, pil kavo in kadil smotko kot tipični bohinjski gost, po glavi pa mi je od zadovoljstva in osrečitve pelo: Porgi, amor, qualche ristoro, Al mio duolo, a' miei sospiri: O mi rendi il mio tesoro, O mi lascia almen morir (prosti prevod: Ljubezen, prinesi tolažbo moji bolečini in vzdihljajem: vrni mi moj zaklad ali me pusti v milosti umreti. Arija Contesse iz opere W. A. Mozarta: Figarova svatba).

Izhodišče: a) Planina Grintovica (1250 m). Do tja iz Bohinja po makadamski cesti (4,5 km) do zadnjih bajt v dolini Voje in naprej po označeni planinski poti proti Velemu polju. Na prvem pašniku (okoli 1150 m) pri koritu levo, na začetku po slabo shojeni, višje pa po široki obzidani poti (L, 2 h). Možnost tudi pri skali z napisom Vod. Dom levo in po bližnjici na Zgornjo Grintovico. Do označene poti na planino Krstenica še tri minute. b) Planina Krstenica (1670 m). Do nje najhitreje iz izhodišča a). Lahko tudi s planine Blato po gozdni cesti (za traktorje z verigami ali ekstremne off-road voznike).

Pristop: a) Po označeni poti z zelo obledelimi in postaranimi markacijami s planine Grintovica na planino Krstenica. Precej velika možnost, da se na koncu obzidanega dela poti zaide. Tam naravnost gor po desni strani in šele višje levo čez grapo po globoko utrti kravji poti (L-MZ, 1 h). b). Od planine Krstenice se že začne greben.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Zgornji bohinjski konec s številnimi planinami, planšarijami, dolinami, grebeni in svojevrstno geografsko, tudi geološko in glaciološko zgradbo je za amaterskega, pa tudi »poklicnega« planinca tako po estetski, prehodni, smučarski, planšarski, gozdarski in botanični plati velik izziv. Označitve do sedaj ni imel, zato ga bom svojevoljno krstil v Zgornje Bohinjske gore. Njegove geografske meje so: na vzhodu dolina Voje s potokom Mostnica z znamenitimi Koriti in slapom, Velo polje do Kredarice, na jugu dolina-nižjeravan planina Blato, Planina pri Jezeru, planina Dedno polje, planina Ovčarija (skupno ime za to območje so Fužinske planine) in prehod Štapce, na zahodu greben (Bohinjskih) Tičaric, Kopice, Zelnaric in na severu Hribarice z Velsko dolino. Namenoma sem izpustil Dolino Triglavskih jezer, Kanjavec in Triglav s sateliti (Vrh Zelenic, Šmarjetna glava, Rjavec...), ki pogojno še spadajo v ta konec, vendar pa so prave Zgornje Bohinjske gore zgoraj opisane. Ta pravokotnik s stranicama šest in pet kilometrov ima značilnosti brezpotja, saj so skoraj vsi vrhovi brez označenih poti. Vendar pa je velika večina teh lažje dostopnih po bohinjskem brezpotju, kar pomeni: poti so, le da so pastirske in manj planinske. Šele vršni vzponi so zahtevnejši in praviloma brezpotni. Tako lahko ta konec razdelim na dva dela: prvega, tistega, kjer je mogoča paša, in drugega, ki ga obiskujejo le brezpotniki. Prvi sega zelo visoko, do dva tisoč metrov, in z začudenjem sem opazoval na grebenu Stogov kravjeke ter se spraševal, kako neki je kravam uspelo priplezati tja gor. Drugi del je brezpoten. Je planotast, kontast, podast, skrotast, hrbtast, skromno travnat in visoko kraški z manjšo višinsko razliko do vrhov: Ogradi, Debeli vrh, Prvi, Srednji in Zadnji Vogel, Škednjovec, Vrh Hribaric, Vršaki in Mišelj vrh s sateliti (imena si oglej pri grebenu Mišelj

vrha) ter globokimi kontami–dolinami med njimi: Za Kopico, Globoka konta, Dolina za Debelim vrhom, Za Škednjovcem, Mišeljjska in Velska dolina od zahoda proti vzhodu. Ta konec ima tudi nekaj visokogorske zahrbtnosti, kot so brezna, škraplje, in slabše prehodnosti, ki je pogojena s kamnino - apnenecem, dodatna težava pa je pogostejša megla. Planin na južnem koncu je cel kup, polovica ali vsaj tretjina jih je še živih, imena najdi v karti, so pa lahko zasilno prebivališče v slabem vremenu. Geologijo, botaniko in etnološko arhitekturo bom prepustil strokovnjakom (tebi). Voda priteče na plan nižje pri planinah in hudournikih. Turno smučanje je mogoče z oblega Vrha Hribaric, po Mišeljjski in Velski dolini, Za Kopicami, manj pa z drugih vrhov zaradi bolj strmih vršnih vzpetin. Vseh čudes in lepot nisem in nikoli ne bom zapisal, nedvomno pa ostaja dejstvo: Zgornje Bohinjske gore dajejo planincu, alpinistu, brezpotniku in tudi globoko vernemu občudovalcu Narave nekaj, kar bo skril v globino svoje duše in potegnil na svetlo, ko bo iskal tolažbo in stik z Višjim.

Opis: S planine Krstenica po pašniku severno do konca. Potem dve možnosti: a) rušnata pravoverna otrebljena pot in b) po pastirski stezi na sedlo med Malim in Jezerskim Stogom. a) Z začetka grebena po levi strani gor in desno na **469. Mali (Krsteniški) Stog** (Z-MZ, 1879 m, 30-45', ruše pri spustu na sedlo, 20', macesen-marela). b) Po zložni pastirski pobočni, skoraj vodoravni stezi na sedlo med Malim in Jezerskim Stogom (L, 45'). Do južne stene Jezerskega Stoga po delno otrebljeni poti, (odcep pastirske poti desno na Velo polje pod vzhodno steno Jezerskega Stoga, možnost za umik št. 1), levo ob njej na zahodno stran - ramo in na **470. Jezerski Stog** (2040 m, Z, rahlo viseče skrotje in trava, 30'). Strm drnast sestop po zahodnem pobočju na lažji travnat greben in po njem 100 metrov dol na **471. Jezerski preval** (1945 m, L, možnost za umik št. 2, skali Adam in Eva?). Prečnica levo po strmih travah in še bolj travnato strmo na (vrh?) **472. Adam in Eva** (ZZ-IZ, MT, glej opombo) ter na **473. Prevalski Stog** (2075 m, 1 h). Na začetku po lahkem, v zadnjem delu pa zelo strmem drnastem sestopu na **474. Mišeljjski preval** (1995 m, MZ, možnost za umik št. 3). Po severni strani mimo dveh predvrhov–žandarjev Škednjovca (L-MZ) in s severne strani po plateh in žlebu (ne iti po levem žlebu pod visečimi skalami, možica) na razbit vzhodni greben (I) in po njem na **475. Škednjovec** (2309 m, Z, 1 h). Izpostavljeno in viseče sestopajoče po zahodnem grebenu (II-I) skoraj do zadnjega roglja, pred njim sestop na južno pobočje in desno (ZZ, možici) na sedlo (2357 m, 30') in po širokem hrbtu na **476. Vrh Hribaric** (2388 m, L, 30'-45'). Do vrha **477. Vršaki** (2448 m, Z, niso organsko povezani z grebenom) čez sekundaren kucelj še več kot pol ure.

Opomba: Najlažji brezpotni dostop na Prevalski Stog je z Jezerskega prevala še naprej po poti severno, po 200-300 metrih brezpotno levo in po vesinah na vrh (Z-ZZ).

Možnosti za umik: 1. Po še kar shojeni pastirski stezi vzhodno na označeno pot Voje–Vodnikov dom. 2. Po slabo označeni poti južno na planino Jezerce (pl. Krstenica) ali severno na Planino pod Mišelj vrhom (Velo polje–Vodnikov dom). 3. Po slabo označeni poti južno čez Lazovski preval (1966 m) na Planino v Lazu (1560 m) ali severno na Planino pod Mišelj vrhom.

Sestop: Po južni strani pod Škednjovcem (dolina Za Škednjovcem) in neoznačeno do planine Jezerce (1720 m). Naprej do planine Krstenica (MZ-L, 1h 30'-2 h).

Primeren čas: Začetek poletja. Če je bila obilna zima, bo dolina Za Škednjovcem zalita in bo omogočala ekspresen sestop. Brezen, kot je videti, nima, ima pa krajne zevi.

Opomba: Spodnja Grintovica je tristometrski jasa brez stavb 70 višinskih metrov severoseverovzhodno pod pravo Grintovico. Piše se po različnih kartah na tri načine: Grintovica, Grintovca in Grintovnica, domačini jo imenujejo Grintovca. Mogoča je tudi nasprotna (delno nepriporočljiva) smer.

LXXI. MIŠELJ VRH–MIŠELJ KONEC

Koštrunovec 2102 m–Mišelj vrh 2350 m–Mišeljska glava 2273 m–Na Nizkem 2275 m–trije neimenovani vrhovi–sedelce 2323 m–Mišeljski konec 2464 m. Neoznačen plezalni in brezpotni greben, sedem vrhov, II, I, brezpotje Z-ZZ, 516 m + 10 %, 3 km, 3-5 h.

Pogled od skoraj opuščenih stanov, dva sta še v uporabi, iz Planine pod Mišelj vrhom na greben Mišelj vrh–Mišelj konec mi je postavil prvo vprašanje: Kje začeti? Na izbiro sta mi bili dve možnosti: ali po vzhodni steni Koštrunovca ali po travah s planine. Prvo sem hitro odpisal, rjava barva pečine mi ni bila všeč, druga me pa tudi ni mikala zaradi poležanih trav in jugovzhodne sončne lege, kjer ne vidiš do tal in se plazijo kače, ki imajo zaradi bližine skal in samotnosti pobočja mir pred obiskovalci. Pa sem se kljub tem zadržkom odločil zanjo ter se počasi in premišljeno dvigal po pobočju. Na začetku celo opazim nekaj okljukov zaraščene poti, višje so bili vodniki gamsji stopi. Vznemirljivi občutki neshojenosti so izginili na pomolu z nekaj drevesci in po lepem travnatem robu, polnem planik, sem prispel na sedlo. Predirljiv žvižg bi mi skoraj prelučnjaval ušesa, ozrl sem se okoli, videl nič in šele po nekaj korakih ugotovil, da je svežih, dobro shojenih lukenj polno in da me je svizec opozoril na svojo domovinsko pravico. Dobro, nisem te prišel motit, sem le bežni obiskovalec in hitro se bom odpravil v stran. Nahrbtnik pustim na sedlu, skočim s fotoaparatom na vrh z možicem, si ogledam dve globoki vrtači z breznom in se vrnem do nahrbtnika. Pogled na Mišelj vrh je bil uganka z vsaj tremi možnostmi vzpona: levo, desno z dvema variantama ali temen žleb po sredini. V literaturi nisem zasledil nobenega pametnega opisa. Grem gor do konca trav, potem pa bom že kaj našel! In res, vzpon te kar sam vodi do žleba, ki je od daleč videti navpičen, od blizu pa prijazno strm kamin s svetlo sivo čvrsto skalo. Z razkorakom ga preplezam, nadaljujem po trdni skali na desni strani žleba in prečim levo do drobno melnatih poličk. Naprej do vrha je le še travnati grebenček in nekaj vršnega skrotja. Pri možicu se ustavim, nehote spodim zaljubljenca in se zagledam v nadaljevanje. Nič posebnega, ne po ostrini rezi ne po vzvišenosti - severno so višje gore - ne po beli barvi, ki je ni, skala je temnejša, pred mano je skrotasto travnat greben z neizrazitimi vršički, ki jim manjkata izpostavljenost in drznost oblik, celoten vtis je: razdrobljen, nekompakten, slabo travnat greben. Odločim se za pot po rezi, z Mišelj vrha drugje tudi ni mogoče, naprej pač, in trmoglavim na njej do pete-ga vršička. Ustavi me sedemmetrski razkrojen žandar, ki se začne podirati pod mano, tako da sestopim na južno stran in prečim po polici, kjer najdem še nižje klin za spust, ki sem ga ignoriral, in po delno tveganem plezanju le prispem na lažjo polico, od koder se vzpnem na sedelce pred Mišelj koncem. Nekaj je narobe z Zgornjimi Bohinjskimi gorami. Vedno ko se tu klatim, me ulovijo megle in slaba vidljivost, edina izjema je zima. Tako sem tam občepel, malo čakal ter se odločil za sestop. Po zelo naloženi gredini z občasnim snegom sem se spustil v konto severno pod Mišelj koncem. Tako, celega grebena nisem prehodil, izpustil sem zadnji vrh in njegov zahodni greben, bom povprašal domačine in lokalne grsjeve, kako je naprej. Žal teh podatkov kljub petim pogovorom nisem dobil, edina informacija je (bil) vodniček Bohinjske gore iz leta 1981, kjer piše: Mišeljski konec je razen dostopa po vzhodnem in zahodnem grebenu popolnoma neobdelan (ni niti ocene težavnosti, eden od sogovornikov je omenjal za zahodni greben oceno II-III).

Za konec še nekaj mojih impresij: lep je del pri Koštrunovcu, srednje privlačno je potepanje po srednjem delu grebena, najvišja vrhova sta manj privlačna, zame tudi delno odbojna, grebenska rez je preplezljiva ob precejšnji tveganosti, hoja po južnih policah, za kar se odloči večina obiskovalcev, je hendikep za polno doživetje, za celo prečenje pa velja: pozimi mora biti lepo, poleti pa je zaradi »umazanih« barv in neprivlačnosti, ki je sprejemljiva le kot dosežek, greben priporočljiv le za enkratni obisk, ki ga pa ne boš obžaloval zaradi izrednih pogledov na Triglav.

Točke grebena: V grebenu med Mišelj vrhom in Mišelj koncem je pet vrhov, za katere niti domačini in lokalni plezalci natančno ne vedo, približno pač, kateri je Mišelj glava in Na Nizkem.

Izhodišče: Planina pod Mišelj vrhom.

Pristop: Iz Bohinja skozi Voje po označeni poti proti Vodnikovemu domu, pri Razorjih odcep levo (1626 m) za Malo polje in Planino pod Mišelj vrhom (L, 3 h). Možnost tudi s Pokljuke, Krme, planine Blato in od drugod.

Možnosti za umik (v tem primeru kot možnost vzpona in sestopa na Mišelj vrh in Mišelj konec za nealpiniste): 1. S Planine pod Mišelj vrhom po pastirski, kar shojeni poti navzgor po Mišeljski dolini in desno (severno) na sedlo. Po grebenu na Mišelj vrh (Z-ZZ, 1 h 30'-2 h). 2. Iz konte pod severno steno Mišelj konca po naloženi, ponavadi tudi pozno v poletje zasneženi gredini pod steno levo gor do sedelca vzhodno pod vrhom Mišelj konec. Po skrotju na vrh (Z, 45'-1h).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben leži v smeri vzhod-zahod, se začne nad ravnico Velo polje in konča na prevalu - območju Hribarice. Tako na severni kot na južni strani grebena so stene in redki prehodi, ki jih na severni strani ni, razen s sedelca pred Mišelj koncem, z južne pa so tudi stene in pobočja z dvema pristopoma na greben. Pod grebenom sta prehodni dolini, ki se dvigata proti zahodu; južna Mišeljska ima neoznačeno pastirsko pot, ki višje izgineva in je zadosti razvidna do brezpotja pod vrhom - sedlom Na Nizkem, pobočja na tej strani so manj strma in skoraj brez sten, po severni Velski pa poteka označena pot Velo polje-Dolič in do grebena so stene, ki so plezalsko še kar zanimive, če ne poleti, pa pozimi. Obe sta v zimskem času in predvsem zgodaj spomladi tudi zelo privlačen turnosmučarski cilj. Greben se začne nad Velim poljem z vzhodno steno Koštrunovca in konča z zahodnim grebenom Mišelj konca na prevalu Čez Hribarice, vendar se večina obiskovalcev izogne tako plezalnemu začetku na Koštrunovec (Pristopna smer III, Koštrunova grapa V, Rumeni kamin V A1), kot tudi plezalnemu zahodnemu grebenu Mišelj konca (II-III). Pristop na Koštrunovec je po travah od Planine pod Mišelj vrhom po izginuli pastirski stezi (Z-ZZ, do 50° trave). Podobno je z Mišelj koncem; po dostopu z vzhoda na vrh se dostopniki vračajo po isti poti na sedelce in sestopijo po melišču - gredini pod severno steno Mišelj konca na melišča pod prevalom Čez Hribarice (najbolj priporočljivo), mogoče pa je tudi prečno po visečih, melnatih in skalnatih južnih pobočjih Mišelj konca na podast svet severno od Vrha Hribaric (ZZ), zahodni greben je doživel le nekaj vzponov. Kratek opis vrhov od vzhoda proti zahodu: Koštrunovec je rama - vrh s štirimi vrhovi na vzhodni (velski) strani, med njim in Mišelj vrhom je kotel z dvema globelma - breznom in bujno rušo, kjer sem naštel okoli dvajset lukenj sviščeve družine. Mišelj vrh kaže na vzhodno stran tri raze - grebene (južni, jugovzhodni in severovzhodni) ter steno, po sredini katere poteka najlažji pristop na vrh čez kratek kamin (II, 5 m, čvrsta skala) in grapo (I) na končni vzhodni greben (MZ-Z). Po njegovi severni steni poteka več plezalnih smeri predvsem po zaslugi zlate bohinjske generacije in njenega najvidnejšega predstavnika Marka Šurca. Zahodni greben Mišelj vrha je najprej ozek, mestoma razdrobljen, na rami pa že širši in travnat. Potem se greben spusti na sedlo. Od tod naprej pa do sedelca pred Mišelj koncem je mogoče napredovanje ali po rezi (zahtevnejše in mestoma tvegano) ali po policah - pobočjih na južni strani čez pet vrhov (dva od njih imata imeni: Mišelj glava in Na Nizkem). Prvi trije vrhovi so tehnično nezahtevni in neizpostavljeni, zadnja dva pa plezalna. Če ti je bolj pri srcu varna hoja, se boš izognil rezi na tretjem, četrtem in petem vrhu, posebno tvegan je peti z zelo razbitimi stolpi, obvezna pa je na prvem in drugem vrhu, kjer se pot spusti na najnižjo točko - sedlo grebena, od koder je mogoč sestop v Mišeljsko dolino. Višinska razlika med njimi je okoli petdeset metrov z večinoma blagimi sedelci in tam se odloči po višinomeru,

ali si Na Nizkem, na Mišelj glavi ali na neimenovanem vrhu. Zaključna točka srednjega dela grebena je sedelce pred Mišelj koncem (2323 m), od koder se povzpneš po nezahtevnem skrotju na vrh Mišelj konec. Pravoveren konec grebenskega prečenja je spust po zahodnem grebenu (III) na preval Čez Hribarice (2358 m). Prečenje je drnasto, travnato, skalnato, skrotasto, skala je še kar solidna, ponekod tudi nepriraščena in razkrojena, naloženost je skromna, trave so pogoste, tveganost povprečna, če se držiš shojenih poti, je hoja-plezanje srednje mikavno, kjer te razveseljujejo planike, arnika, materina dušica, ranjak in druge rože, prvaka na tem območju pa sta rožnardeči dežen in (Sokratova) preobjeda (trobelika). Pred nosom imaš ves čas Triglav z južno steno, Rjavcem, Šmarjetno glavo, Dom Planiko, Vernar s Činkelmanom in Cesarjem, Škednjovec, Velo polje, če omenim samo bližnje zanimivosti, seveda pa so razgledi in seznam imen tudi veliko širši. Vodo natoči pri pastirskem stanu na Velem polju ali iz izvirov na Malem polju pod Planino pod Mišelj vrhom.

Opis: Začenjam z navadnim pristopom. Od Planine pod Mišelj vrhom se napotiš severoseverozahodno na trave, kjer zaznaš poraščeno in opuščeno pot, ki se vije po travnatem pobočju (35-40°, mestoma tudi več) pod rušjem do majhnih macesnov na pomolu (Z). S pomola malo dol in po travnatem robu na sedlo med Kostruncem in Mišelj vrhom (MZ). Če želiš na **478. Kostrunovec** (2102 m), moraš iti vzhodno (S', izogni se brezna na sredini kotla) in tam lahko izbiraš med štirimi skoraj enako visokimi vrhovi. Eden izmed njih ima možica (1 h 15'). Vrneš se na sedlo in po travnatem grebenu do žleba na sredini vzhodne stene Mišelj vrha. Najprej čez kratek kamin (II, 5 m) in po desni strani žleba gor (I, 40 m) do skrotastih polic pod skalami na levi strani. Po njih gor do travnato drnatega grebenčka in po njem (MZ-Z) na **479. Mišelj vrh** (2350 m, 50'). Po skalnati rezi spust na zahodno ramo Mišelj vrha in naprej na travnato pobočno rez ter še naprej na neizrazit vrh **480. Mišeljska glava** (2273 m, Z, mestoma rahlo izpostavljeno). Spust na sedlo (možnost za umik št. 1, levo- južno v Mišeljsko dolino) pred vršičkom **481. Na Nizkem** (2295 m). Naprej po rezi (težje, izpostavljeno in tvegano čez tri vršičke, I-II) ali bolje južno pod njo (še kar shojeno) do sedelca (2323 m, možnost za umik št. 2) pred Mišeljskim koncem (Z-ZZ, mestoma I, delno izpostavljeno, 1 h 30'). Po lahkem skrotastem vzhodnem grebenu na vrh **482. Mišeljski konec** (2464 m, Z, 15') in najbolj priporočljiv je spust nazaj na sedelce (glej sestop). Po zahodnem grebenu (II-III, 110 m, manj priporočljivo, spusti) na preval **483. Čez Hribarice** (2353 m).

Sestop: S sedelca vzhodno od Mišelj Konca poševno levo (severozahodno) dol po gredini na melišča - snežišča pod potjo Hribarice-Dolič (MZ, 15', pazi na snegu pod steno).

Primeren čas: Visoko poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Na Nizkem je tudi v grebenu Črna gora-Vrbanova špica. S sedelca vzhodno od Mišelj konca je mogoče prečiti po južnih vesinah in meliščih na planotast svet severno od Vrha Hribaric (Z-ZZ, mestoma plezalno). Greben se lahko prehodi tudi v nasprotni smeri. Pogovorno se pri Mišeljski glavi in Mišeljskem koncu spuščata priponi -ska(i) in se izgovarja samo Mišelj glava in Mišelj konec.

LXXII. VERNAR 2225 m

I-II, zelo zahtevno brezpotje (zelo strme trave), ura in pol.

Zelo zahteven dostop na vrh, ki s svojo pojavo zbuja zanimanje. Skoraj nedostopen z vzhodne strani (rad bi poznal tistega, ki se ga bo lotil od tam. Ju poznam: Tine Mihelič in Jože Žumer), z zahodne skoraj isto, edini ne preveč tvegani možnosti sta s severa ali juga. S severa po grebenu od Cesarja (kolikor vem, je že opravljeno, a nepriporočljivo, Tine Mihelič meni drugače) ali od Bohinjskih vratc po jugovzhodnem (uradno, v resnici je bolj južni, če pa se ve, da je dostop po

zahodnem boku grebena, bi lahko bil celo jugozahodni greben, kjer poteka normalen dostop. Vrh je kljub strmim travam in negotovi skali še kar vreden obiska, saj s prostranimi razgledi na triglavsko kraljestvo, krožno verigo vrhov vsenaokoli in seveda očaka Triglava ponuja osrednji pregled območja.

Izhodišče: Vodnikov dom na(d) Velskim poljem (1817 m) na markirani poti, pristopi so s Pokljuke, Uskovnice, (tri ure), Krme, Stare Fužine (Voje, štiri ure) in planine Blato.

Zemljepisna lega in značilnosti: Vrh se nahaja južno od Cesarja (2098 m) in Konjskega prevala (2020 m), med zahodnim koncem doline Krme (Zgornja Krma) in Velim poljem (Velsko Dolino). Greben se začne južno pri Bohinjskih Vratci in se ne konča na vrhu Vernarja, temveč se še nadaljuje proti severu s še manj obiskanim vrhom Činkelman (2124 m) in prehaja čez drnasto travnato sedlo do vrha Cesarja (2098 m) in Konjskega prevala (2020 m). Za to turo so značilne strme trave, melnate lašte, izpostavljeno grebensko plezanje in slabša skala, geološko pa tudi manj prepustne plasti, ki so »vzrok« za izvir.

Opis: Turo začneš pri Vodnikovem domu z vzponom na Bohinjska vratca (1979 m), malo pred vrhom sedla prečiš levo (severno) v travnate vesine zahodno od grebena. Po žlebu na greben (mestoma II) in po grebenski rezi na **484. Vernar** (2225 m, I-II, ura in pol).

Sestop po isti poti.

Primeren čas: Poletje, ko na travah več ne drsi.

Opomba: Greben **485. Cesar** 2098 m–**486. Činkelman** 2124 m–Vernar 2225 m je preplezljiv. Neprehodni škrbini obidi po bohinjski strani.

LXXIII. GRIVA–STADOR–RUŠNATA GLAVA

Planina Viševnik 1615 m–(Bohinjska) Griva 1757 m–Vrtec 1809 m–Stador-ski Orlič 1782 m–(Bohinjski) Stador 1688 m–Rušnata glava 1899 m–Štapce 1851 m.

Manj zahtevno do zahtevno brezpotno na Bohinjsko Grivo, čez Vrtec, Stadorske Orliche in Stador brezpotje, težave so večinoma v rušju, manj v skrotju in drnu, 200 m + 30 %, 3,5 km, dve do tri ure.

Prisojni, pa odprt svet me po (mojem) svetovnem nazoru ne priteguje preveč, pa vendar se nisem tam nikoli počutil moreče. Prav nasprotno, nezahtevnost in lepa okolica sta me rahlo povzdigovali in pri sebi sem zaznaval: kar lepo je tu, navzlic nepotrditvi. To pa je veljalo le za poti, v brezpotju me je navdajalo rahlo nelagodje, nekaj koticov je bilo sicer osrečujočih in bil sem kar vesel, ko sem se zopet znašel na otrebljeni poti. Za ta brezpotni predel je bolje, da si po svetovnem nazoru gozdar rušar, ne planinec.

Izhodišče: Planina Viševnik, do nje najhitreje s parkirišča pri planini Blato (L, 1 h 30').

Zaključek je na Štapcah.

Zemljepisna lega: Rob oziroma širok greben s kopastimi, nezahtevnimi vrhovi nad Dolom pod Stadorjem, Črnim jezerom in Lopučniško dolino na jugu in razgibanimi, valovitimi poraščenimi bohinjskimi planotami in kontami ter dvema planinama (Viševnik in Ovčarija) na severu je bohinjski predstavnik sredogorja. Poti, razen izginjajočih pastirskih in tistih, ki sta jih naredili drobica in divjad, ni. Višina vrhov ne presega dva tisoč metrov, vrhovi so med 1700 in 1900 metri in na njih raste samo rušje. Šele nižje so drevesa, pretežno smreke, okoli planin pa pašniki. Medtem ko so vrhovi rušnati, skrotasti, pa so območja pod njimi kot ustvarjena za planinske romantike. Veliko prostora med drevesi s travami ponuja nehitečim planincem možnosti za postanek in oddih, ki ju popestrijo rože in gorski mir. Zato to območje največkrat obiskujejo nezahtevni planinci, ki jim je bolj pri srcu nenaporen pohod in se držijo označenih poti, brezpotje pa prepuščajo lovcem, pastirjem in svojevrstnemu

tipu brezpotnikov, ki jim ni mar za rušje. Slednje boš tudi doživel, če se boš odpravil na grebenko prečenje, pri čemer boš moral upoštevati gibanje, ki ni v navadi za gorski svet. Razgledi niso posebno navdušujoči, zato se osredotoči na bližnjo okolico in poišči v mikrokozmosu makrokozmos, še posebej če iščeš lilije. Te - kranjske lilije - najdeš okoli Bele skale v Spodnji Lopuščnici. Voda se dobi na planinah, tudi prostor za spanje, in v Črnem jezeru, kjer se lahko tudi - brrr - okopaš. Drži se roba jezera, menda ima jezero neke vleke, ki lahko kopalca potegnejo v globino. Greben (veriga) se nadaljuje proti severu še z Bohinjskima Tičaricama, Kopico in Zelnaricama.

Opis: S planine Viševnik (1615 m) se vzpneš na **487. Grivo** (Bohinjsko, 1757 m), prekoračiš pri spustu označeno pot, se brezpotno povzpneš na **488. Vrtec** (1809 m), **489. Stadorske Orliče** (1782 m), **490. Stador** (Bohinjski, 1688 m) in pri spustu z njega prispeš na označeno pot (planina Ovčarija-Koča pri Triglavskih jezerih, možnost za umik), od koder lahko brezpotno nadaljuješ po širokem grebenu na **491. Rušnato glavo** (1899 m) in se spustiš na **492. Štapce** (1851 m, MZ-Z, 2-3 h).

Možnosti za umik: Uradno na sedlo med Stadorjem in Rušnato glavo na označeno pot in potem dve možnosti: a) do Koče pri Triglavskih jezerih (45'), b) nazaj na planino Viševnik, neuradno pa brezpotno kjerkoli na sever (manj priporočljivo) in na jug (nepriporočljivo).

Sestop: S Štapca: a) proti vzhodu na planino Ovčarijo in naprej, b) proti zahodu na Kočo pri Triglavskih jezerih.

Primeren čas: Poletje in jesen do prvega snega. Zaradi rušja primerneje pozimi.

Opomba: Ta greben je za brezpotnike, ki ljubijo rušje. Druge Grive so Krnska, Trent(ar)ska in Pelška. Drugi Stadorji so: soški (nad vasjo Soča), krnski, bovški in bavški.

LXXIV. TRIGLAV 2864 M

493. Vzhodni greben Triglava.

Rž 2538 m-Kredarica 2541 m-Mali Triglav 2725 m-Triglav 2864 m.

Manj zahtevna do zelo zahtevna označena zavarovana planinska pot, 350 m + 5%, 2,7 km, več kot dve uri.

Zelo obljuden greben, na katerem skoraj zanesljivo ne boš trpel samote, še posebej ne na delu Kredarica-Triglav. Med Ržjo in Kredarico teče pot po širokem skalnem skrotastem grebenu, nekaj mest je ožjih in rahlo izpostavljenih. Na Rž, če želiš, lahko dostopiš na vrh po zahtevnem brezpotju z juga, lažje ti bo po označeni poti. Če imaš dober nos, boš tudi našel malo shojeno pot. Greben-sedlo pod Kredarico-Mali Triglav-Triglav je kar zahteven, izpostavljen, z zanesljivimi varovali, največkrat z veliko gnečo in zelo zlizano skalo.

Izhodišče in dostop: Od Doma Valentina Staniča (2332 m) po označeni poti na Rž. Do Doma Valentina Staniča lahko prideš po označenih poteh iz treh dolin: iz doline Vrat (tri ure in pol), iz doline Kot (tri ure) in iz doline Krme (tri in pol do štiri ure, odvisno od tega, kje parkiraš).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Nadaljevanje grebena Macesnovec-Dimniki-Luknja peč-Rjavina proti zahodu z vrhovi Rž (2538 m)-Kredarica (2541 m)-Mali Triglav (2725 m)-Triglav (2864 m) je pristopno navadnim planincem in ne zahteva posebnega plezalnega, še manj alpinističnega znanja. Pot je večinoma široka in lahka, tudi dobro označena, le na območju Malega Triglava in Triglava ožja in na težjih mestih zavarovana. Greben je visokogorski, apnenčast, vrh Triglava je narinjen nad osnovo - Steno, dolg 2,7 kilometra zračne črte z višinsko razliko 326 metrov + 10 % z izrazito malo rastlinja. Leži v smeri vzhod-zahod in ima dva dela: lažjega vzhodnega od Rži do sedla pod Kredarico in težjega zahodnega z Malim Triglavom in

Triglavom, ki se z njim ne konča, greben se obrne še proti jugu, kjer se čez Triglavsko škrbino konča z Nogo in vrhom Rjavec (2568 m). Na vrhu Triglava je Aljažev stolp (kovinski valjast bivak). Na severni strani grebena so visokogorske planote, krnice, konte, podi, vrtače in ledenik, od vzhoda proti zahodu so: Kotal (Triglavski), Konta pod Kredarico, Triglavski ledenik (Zeleni sneg) z Glavo (2426 m) in močno tektonsko porušena Kugyjeva polica. Ves ta svet je (pogojno) prehodni, najlažje pozimi, Konta pod Kredarico ima na vesti že nekaj plazov, na srečo brez hujših posledic, Triglavski ledenik zdrse, Kugyjeva polica pa je najtežja s precej naloženim kamenjem in visi, pot čeznjo je ozka, neoznačena in se izteče na Triglavske pode. Prehodi s severne strani na greben so skoraj izključno plezalni (najbolj znan je Müllerjev kamin), edini normalno prehodni mesti sta od Doma Valentina Staniča na Rž in na sedlo med Kredarico in Malim Triglavom. Južna stran grebena je bolj položna in pestra. Od vzhoda proti zahodu so: Ržki podi, Apnenica, Kalvarija, Snežna konta, Štapce in Zgornja ledina, če se omejim samo na višje, nižje je še kup planot, planin, dolin, vršičev, žlebov in drugih mest. To območje je zelo primerno za turno smuko, nevarnost plazu grozi v žlebu Kurica in na pobočju pri Kalvariji. Na zahodu se greben konča na Triglavskih podih. Pri Glavi (Triglavski ledenik) je še ne dokončno raziskano Triglavsko brezno, na zahodni strani Triglavskih podov pa ruševine italijanske vojašnice (Morbegna), eksotičen je bunker, preurejen v bivak, zdaj last svojevrstnega triglavskega zaljubljenca. Drugi zasilni bivak, bolj zavetišče (Staničevo), trenutno v razpadajočem stanju, je v južni steni Triglava malo pod vrhom. Na tem območju so tri koče: stalno odprti Triglavski dom na Kredarici (2515 m), preostali dve pa le v sezoni: Dom Valentina Staniča (2332 m, zimska soba) in Dom Planika (2408 m), zato opisov možnosti za umik v tem poglavju ni. Njih lego si oglej na karti. Botanično je triglavsko pogorje zanimivo na južni strani z rastlinami triglavski dimek, julijskoalpski mak, enocvetna smiljka, kamnokreč, triglavska roža in nebolglasnica.

Primeren čas: Ker je Triglav najbolj oblegana gora v Sloveniji, so vzponi nani celoletni, vendar bi opozoril na slabše razmere (led, sneg), ki lahko nastopijo ob prvem snegu, sodri, babjem pšenu in podobnem. Takrat pot postane zelo hitro ledena, posebno v prehodnem času, zato je potrebna zimska oprema (tudi vrv). Triglav je tudi dober strelolov in če se nakazuje nevihta, jo čim hitreje pobriši z grebena.

Opis: Od Doma Valentina Staniča na vrh **494. Rž** (2538 m, Z, več kot pol ure) po označeni poti do **495. Kredarice** (2541 m, koča Triglavski dom, L-MZ, manj kot 30'), se spustiš na sedlo med Kredarico in Malim Triglavom ter vstopiš na severni strani vzhodnega grebena v žleb, ki pripelje na škrbinco v vzhodni steni Malega Triglava. Po dvigajočih se policah in ploščah na vrh **496. Mali Triglav** (2725 m, ZZ). Lahen sestop na vezni greben med Malim Triglavom in Triglavom in izpostavljeno do rdeče stopnje vršne kupole Triglava, zelo zahtevno čez stopnjo ter po vršnem grebenu na **497. Triglav** (2864 m, ZZ, od Kredarice 1 h 15').

Sestop je po označenih poteh ali nazaj na Triglavski dom, ali Dom Planika, ali na Triglavske pode.

Opomba: Na tej poti imaš priložnost, da se povzpneš na očaka Triglav drugače, ne po zguljenih klasičnih dostopih: Pokljuka–Triglav, Krma–Triglav in Vrata–Triglav. Preostali kotli so: Kotel pod Grlom, Spodnji, Srednji in Zgornji Kotel (martuljski konec). Brezpotnikom priporočam izjemen dostop v pohodnem, pa tudi lepotno samotnem pogledu: Krma–Pri debeli bukvi–Pleša–Vrtača–Polje–Travna dolina–lovska koča–Kravja dolina–ravnica pod Rjavino–prečnje čez melišča do poti Krma–Staničev vrh (L-MZ, 3,5 h-4 h).

498. Severni greben Triglava.

III, 400 m, ura do ura in pol.

Alpinističen dostop na vrh Triglava. Na začetku sicer drobljiv, viseč in krušljiv, v grebensi rezi pa lep. Za tiste, ki želijo priti na najvišji slovenski vrh drugače. Še kar vredno truda in rahlega tveganja na začetku.

Izhodišče in dostop: Od Triglavskega doma (2515 m) čez Zeleni sneg (Triglavski ledenik) po Kugyjevi polici do vstopa. Vstop je s snega pod ploščami levo od rezi severnega grebena (Z, ura ali malo manj).

Opis: Z Zelenega snega levo od severnega grebena (s Kugyjeve police-Kugyjeva polica je prehod z Zelenega snega na Triglavske pode) po drobljivih ploščah (III, dva do tri raztežaje) gor, desno na greben in po njem na vrh. Spodnji del je krušljiv in neprijeten, greben do vrha pa kar prijeten.

Sestop: Isti kot poglavje višje.

499. Južni greben Triglava.

Zelo zahtevna zavarovana označena pot, 300 m, ena ura. Za ves južni greben glej dodatek.

Južni pristop poteka po zavarovanem in označenem južnem grebenu Malega Triglava. Je zavarovan samo v spodnjem delu nad Triglavskimi podi, višje pa je drobljiva, viseča pečina, ki zahteva dober stop. S Triglavske škrbine je mogoč tudi plezalni pristop čez Nogo na Rjavec (2568 m, III-II) ali v nasprotno smer, če si ljubitelji visečih, krušljivih grebenov.

Opis: Od Triglavskih podov do vstopa v zahodni bok južnega grebena Triglava. Od tam izpostavljena zavarovana prečnica, pozneje po strmi grapi - vseku do Triglavske škrbine (2650 m) in po drobljivi pečini južnega grebena na vrh Triglava (Z-ZZ, ena ura).

Sestop: Po označenih poteh ali na Triglavski dom, ali Dom Planika, ali na Triglavske pode.

Dodatek: **500. Rjavec** (2568 m)–**501. Triglavska škrbina** (2658 m). Z zahodne strani na vrh Rjavca ali od označene poti Dolič–Dom Planika grebenko (večinoma po levi strani). Po lažjem grebenu čez vršič v škrbino. Po lašti do kamina levo od grebena in na **502. Nogo** (2651 m). Čez dva grebenska vršička in sestop v Triglavsko škrbino (III, razbito, krušljivo in izpostavljeno).

503. Zahodni pristop na vrh Triglava.

Z zahodne strani (Triglavskih podov) vodi na vrh več plezalnih smeri vsaj četrte težavnostne stopnje. Ena levo od Kugyjeve police na severni greben, druga z zahodnega stebra in tretja po grapi in kaminih na vrh. Možnosti je več. Nekako je greben tudi pristop s sedla Luknja (1758 m) po zavarovani označeni poti čez Plemenice na Triglavske pode (ZZ-Z-MZ, 630 m, 1 h 30' do 2 h). Pot so večinoma žleb in police, na prvem delu stena, grebena se dotakne le v zgornjem delu, strogo po grebenski rezi je brezpotje do III. težavnostne stopnje. Zaradi naloženosti in visečega sveta se ga večina alpinistov po plezalnem vzponu v zahodnem delu Stene raje izogne na označeno pot ali na Kugyjevo polico.

Sestop: Glej zgoraj.

Opomba: Na greben (Mali Triglav) se lahko pride tudi z južne strani po označeni poti (Dom Planika 2408 m, Z, ena ura).

LXXV. SLEME–ŠKRLATICA

Čelesnik 1532 m–Vrtaški vrh 1898 m–(Vrtaško) Sleme 2077 m–Vrh nad Mužiči 2227 m–Kukova špica 2427 m–Čez Gulce 2257 m–Škrnatarica 2448 m–Dovški križ 2542 m–Grlo (Oltarsko) 2390 m–Veliki Oltar 2621 m–Visoki Rokav 2646 m–Škrlatica 2740 m.

IV, III, II, I, zelo do izredno zahtevno brezpotje, 1922 m + 20-25 %, skupna višinska razlika okoli 3500 m, 10,5 km + 30-40 %, 12-15 ur za greben.

Velegreben z različnimi težavami, različno lepoto, velikim, morda celo največjim izzivom pri nas, z nedosegljivo samopotrditvijo, z največjo razvpitostjo, s pogosti-

mi obiski, s številnimi literarnimi opisi, obilnim zadovoljstvom, horizontsko širino, različno samoto in izpolnjujočim hrepenenjem. Izrazito samosvoj in najboljša opredelitev bi bila: martuljški, kar ni najbolj točno, po določenih merilih spada delno med julijske. Kaj pomeni beseda martuljški, vedo skoraj vsi bolj izkušeni slovenski planinci: hojo ali plezanje po brezpotju, izzivalne grebene, viseče police, žagaste škrbine, očarljive kotičke, kristalne tolmune, skakljajoče hudournike, drzne poti in smeri, prelepe trave in rože, razglede za bogove, vznemirljivo brezpotje, drobljivo, krušljivo, pa tudi čvrsto, belo, sivo, rumeno, rdečo in rjavo skalo, prepovedujoče žandarje, dolge čase tur, neokrnjeno naravo in tudi tisto, kar si vsakdo želi: pogled proti vrhu, z njega in veliko planinsko doživetje. Vse to in še več boš tudi doživel na tem grebenu, še posebno če ga boš opravil v enem kosu oziroma bolje v enem dnevu in strogo po rezi. Mislim pa, da v Sloveniji še ni bilo takega junaka, saj je pravoverni rez izrazito tvegana med Dovškim križem in Oltarskim Grlom, vrhunec pa doseže na južnem grebenu Velikega Oltarja. Po delčkih ga je preplezalo že veliko navez in plezalcev. V vseh letnih časih. Najprimernejši čas je poletje, je pa nekaj odsekov, ki so lepši v drugih letnih časih. Ta greben pač izpolnjuje vsa časovna merila. Morda bi ga moral opisati po delih, vendar ga bom opisal vezno, saj je le tak opis smiseln. Ti si boš pa našel svoj čas, svoj vzpon po svoji izbiri. Turo je mogoče opraviti tudi v obrnjenem vrstnem redu.

Izhodišče in zaključek: Mojstrana 641 m, Aljažev dom v Vratih 1015 m.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Podrobneje zemljepisne lege ne bom opisoval, podal bom le nekaj splošnih podatkov in zanimivosti. Greben leži zahodno od doline Vrat, os je severovzhod-jugozahod, zahodno od njega je martuljški konec z vsemi svojimi mnogoterimi posebnostmi in značilnostmi, njegova dolžina - zračna črta od Vrtaškega Slemena do Škrlatice je 5,5 kilometra, turi dodaj + 40 % zaradi sestopov v škrbine, sedla in obvozov. Do Vrtaškega Slemena vodi označena pot, do tja je tudi gozd, naprej sta brezpotje in plezanje skoraj brez rastlinja, razen na Gulcah, nekaj ga je še na Oltarskem Grlu. Tipičen je zanj grebenski apnenec s pravimi koralami, ki so živele na robu karbonske platforme. Na območju Kukove špice so rdeči ploščasti apnenci, ki so nastajali v globljem morju, naprej proti jugu je masiven apnenec, nastal iz koral plitvejšega morja, večinoma zaobljen, tam, kjer so prelomi, pa je močno zdrobljen. Dovški križ je zgrajen iz zgornjetriasnih apnencev, vrh Škrlatice pa iz predgrebenskih dachsteinskih apnencev. Torej, ko potuješ s severa proti jugu, se lahko zamisliš nad zgodovino Zemlje in se počutiš v milijonih let čedalje mlajšega. Estetsko najbolj romantičen del je seveda med Vrtaškim vrhom in Vrtaškim Slemenom. Stari alpinisti so že vedeli, zakaj so peljali tja mlade alpinistke, v tistih časih so obstajali še seniki, nadaljevanje pa je klasično grebensko, ki doseže svoj vrhunec med Velikim Oltarjem in Škrlatico (greben Veliki Oltar-Visoki Rokav, Cigare, severni predvrh Škrlatice), čeprav tudi prej ni veliko slabše. Vode ni, edina streha (razen nekaj redkih previsov, zasilnih niš - bivakov) je Bivak II, ki ima cisterno. Skala je apnenec, nekaj odsekov je solidnih, večina pa krušljivih. Posebej popazi med Vrtaškim Slemenom in Vrhom nad Mužici, Škrnatarico in Dovškim Križem (pri prehodih nižje na vzhodno pobočje) in na zahodni strani Visokega Rokava pred Škrlatico.

Možnosti za umik: Več možnosti, ki so opisane v posameznih odsekih (glej opombe).

Opis: Do Vrtaške planine in (Vrtaškega) Slemena vodi označena, sicer strma, toda zložna pot. Začne se malo po klancu na koncu vasi, kjer zavije desno v gozd. Višje hodiš mimo Grančiča (skalna glava nad Mojstrano), mimo **504. Čelesnika** (1532 m), če hočeš biti grebensko vršno dosleden, boš skočil nanj, čeprav tam ni grebenske hoje, drugače pa nadaljuješ po poti na **505. Vrtaško planino** (1462 m, L-MZ, 2 h 30' - obišči jo jeseni, macesni in trave so takrat enkratni) in severozahodno čez goličave do grebena in po njem na **506. Vrtaški vrh** (1898 m). Spust na **507. Njivice** in mimo ali čez **508.**

Votlo Sleme (2029 m) na **509. Vrtaško Sleme** (2077 m, iz Mojstrane po nezahtevni poti tri ure, op. št. 1). Nezahtevno proti jugu do drobljivega grebena, po njem (ZZ, T) in levo (vzhodno) od grebenskega stolpa na travnato pobočje in po visečih gredah do sedla, desno v žleb (II) in na **510. Kukove prode** (op. št. 2. Možnost za umik po Kukovih prodih dol do lovske poti). Po melju skoraj do vrha, desno pred vrhom melišča po plezalsko netežavnem svetu na greben in po njem (II) na vrh **511. Kukove špice** (2427 m, od Vrtaškega Slemenca dve uri. Op. št. 3). Z vrha Kukove špice sestopiš najprej nekaj deset metrov proti jugovzhodu po gredi malo pod grebenčkom, po strmem melnatem svetu dol, prečnica desno čez grušč (viseče), čez skale desno in po travnatih vesinah poševno desno dol na travnato razgledno sedlo **512. Gulce** (2257 m, ZZ-IZ, MT. Op. št. 4. Možnost za umik). S sedla vodoravno po travnati, drnasti polici do rjavega žleba med severnim predvrhom Škrnatarice in Škrnatarico. Žleb je večino leta zasnežen in kar zoprn. Pod njim je prst(j)ena strmina, pa tudi skala je dvomljiva. Po njem do konca (II-III) in na vrh **513. Škrnatarice** (2448 m, od sedla Gulce pol ure. Op. št. 5). Nadaljevanje grebena do Dovškega križa je široko, razgledno in zelo lepo, manj dobra pa je skala, ki je precejkrat razbita in napočena. Večinoma se po njem hodi, posebno na začetku od Škrnatarice naprej, nekje po polovici pa lahko izbiraš med dvema možnostma. Ali strogo po grebenu ali mešano po grebenu in z odmiki na vzhodno stran. Če se boš strogo držal grebena, boš imel opraviiti s plezanjem III. težavnostne stopnje, pa tudi skala je nezanesljiva, če se boš odločil za drugo možnost, pa te čaka mestoma plezanje II. težavnostne stopnje pri sestopih na lažje police levo (vzhodno) od grebena (pazi na skalol! MT). Pri obeh možnostih pa prideš do škrbine pred vrhom Dovškega križa, po prečnici do drnatega grebena in po njem na vrh **514. Dovškega križa** (2542 m, od Škrnatarice ura in pol). Z vrha sestopiš jugovzhodno do škrbine (iztek Jugove grape, možnost za umik v Martuljek), po izklesanih skalnih stopnicah na vzhodno pobočje, malo naravnost dol, po drnastem svetu desno dol čez strmo škrapljasto prečnico na melišče nad **515. Sedlom pri Šplevti** in grebenom Dovški križ–Veliki Oltar (z vrha Dovškega Križa pol ure). Op. št. 6, št. 7, št. 8, možnost za umik v Vrata. Vstop za dostop na (Oltarsko) Grlo je severozahodno od Sedla pri Šplevti. Po melju in z velikimi skalami posejanem pobočju do pečine, po desnem boku grape gor v grebenček desno od grape. Po stopnjastem grebenčku približno osemdeset do sto metrov gor do bolj strmih pečin, pod njimi prečnica levo, prestop levo čez nakazano grapo in čez desni bok levega grebena, višje pa po grebenu gor do lažjega sveta. Malo pred glavnim grebenom levo na travnate ravni-ce pod (Oltarskim) Grlom. Po lahki poti do najnižje točke grebena - sedla med Dovškim križem in Velikim Oltarjem **516. (Oltarsko) Grlo** (2390 m, ozna-ka Oltarsko je smiselna, ker obstaja še Grlo v grebenu Ciprnik–Slemenova špica. Op. št. 9. Možnost za umik čez Kotel pod Grlom). Od Oltarskega Grla nekaj deset metrov po levem robu grebena gor, prečenje čez melišče na vzhodno pobočje Velikega Oltarja in po skrotastem, poličastem svetu levo od melišča v ključih gor do zaključne stopnje (I). Čez gladko stopnjo, levo je položena velika lуска, v lepem plezanju na vršni greben Velikega Oltarja (II). Še nekaj deset vodoravnih, lahkkih metrov do vrha **517. Velikega Oltarja** (2621 m). Op. št. 10. Možnost za umik v Veliko (Rokavsko) Dnino. Nadaljuješ po grebenu, ki je na začetku lahko prehoden, pozneje pa ga prekinjajo roglji in škrbine. Po desetih metrih najdeš spuščajočo se, sipko gredo v vzhodni bok (I), prečiš padajoči grebenček in še naprej po lašti tudi sedem-deset višinskih metrov pod grebenom v **518. Škrbino med Velikim Oltarjem in Visokim Rokavom** (II). Opomba št. 11. Od škrbine do vrha Visokega Rokava je najlažja pot po zahodnem boku. S škrbine malo gor, po gredi in spust na melnate lašte. Po njih približno trideset višinskih metrov pod grebenom prečiš po gredi vodoravno, prekoračiš dva žleba - grapi (II, zelo naložen svet, MT) in se po drugem žlebu - grapi in pozneje desnem boku vzpneš

15. Skala in Ruša v grebenu Predel–Mangart.

16. Dimniki. Na sliki se lepo vidita dostopa.

na greben (II-III, lažje kot prej zaradi že malo trdnejše skale) in mimo skromnih rogljev po grebenu na **519. Visoki Rokav** (2646 m, od Velikega Oltarja ura in pol). Po sipkem rogljatem grebenu jugovzhodno dol do točke, kjer se odcepi normalni dostop na Visoki Rokav. (Op. št. 13 in št. 14. Možnost za umik na Rokavsko škrbino - sedlo med Srednjim in Visokim Rokavom). Ta točka je približno petnajst višinskih metrov pod vrhom na jugovzhodnem grebenu in je prej sedlo kot škrbina. Desno (južno) vidiš melnate terase - police in po njih lahko (I, ZZ) do najnižje točke - škrbine (melnata terasa) v grebenu med Visokim Rokavom in Škrlatico. Po zahodni strani grebena mimo najbolj impresivnih žandarjev, stolpov, cigar in rogljev pri nas (plezalsko ime za ta odsek je) **520. Financarji ali Žaga ali Cigare** po vzpenjajoči se gredi do drugega stolpa (I, mestoma II), kjer vstopiš v kamin-levo in se v težavnem plezanju (IV, en raztežaj) prebiješ na greben. Po vzhodni strani grebena prečnica do strmega dela pred vrhom Škrlatice, kjer zaviješ levo v razdrapano severovzhodno steno in po neobetajočem, razbitem, kjer v vrtoglavlenu, toda presenetljivo lahkem in dobro prehodnem svetu v slalomu po sistemu vzpenjajočih se polic in stopenj (II, III redko) dosežeš lahek vršni severni greben Škrlatice (I, od Visokega Rokava tri ure, morda malo več). Po njem na vrh **521. Škrlatice** (2740 m).

Sestop: Z vrha Škrlatice po označeni zavarovani poti v Vrata (ZZ-L, vsaj tri ure).

Opombe: Stari plezalci so greben prečili po zdravi pameti, kar pomeni: izognili so se vsem tveganim mestom in plezanju po rezi, če je bil lažji obvoz nižje, in se povzpeli le na glavne vrhove. V tem (mojem) opisu pa imaš obe možnosti: ali pametno (zdravo) ali načelno.

1. Z Vrtaškega Slemena lahko sestopiš na Črlovec, kamor vodi lepa nezahtevna neoznačena pot. Opis: Z vrha (Vrtaškega) Slemena na začetku greš proti vzhodu, nato pa v navidezno nelogično smeri - proti severu, dokler ne ujameš lovske poti, ki naredi majhen ovinek in se pozneje obrne proti jugu v vzhodna gozdnata pobočja (Vrtaškega) Slemena, poševno dol proti jugu, kjer prečka Mali Črlovec in se po gozdnatem, resnatem in zložnem pobočju spusti do melja Velikega Črlovca (grapa-melišče vzhodno pod Kukovo špičo), kjer se priključi cesti v Vrata na vrhu klanca nad Peričnikom.

2. Principialna smer po grebenu vstopi v severni greben Mužicev in doseže **522. Vrh nad Mužici** (2227 m) po težavnem plezanju (IV-V) ter se južno od vrha priključi severovzhodnemu grebenu Kukove špiče.

3. Ta del je mestoma izrazito drobljiv, posebno greben z (Vrtaškega) Slemena do sedla, prehod desno v kamin in na melišče je orientacijsko zapleten, višje (Kukovi prodi) pa nastopi duhamorno melišče. Nadaljevanje po grebenu je precej bolj zadovoljujoče.

4. Možnost za umik s sedla Gulce v Vrata je po najprej srednje zahtevnem brezpotju dol (okoli 450 višinskih metrov) do lovske poti, po njej vodoravno severno (levo) do strmega prehoda v grapo, čez njo in po lahno vzpenjajoči se drnasti izpostavljeni poti (70 m) na severno (gledano navzdol levo) pobočje grape (Veliki Črlovec), na pomol in po udobni lovski stezi na cesto v Vratih.

5. Vrh žleba je mogoče doseči tudi s plezanjem po vzhodnem grebenu predvrha (II) in s spustom po vrvi (sedem metrov) na vrh žleba.

6. Če želiš nadaljevati na Oltarsko Grlo, je najbolje, da visoko v melišču prečiš vodoravno do dostopa na Grlo.

7. Možnost za umik v Vrata mimo B II (glej št. 948) ali po poti čez Brinovo glavo (glej sestop pri pogl. LXXXVII, dve uri).

8. Z vrha Dovškega križa do Oltarskega Grla se lahko pleza tudi strogo po grebenu. Po trebušastih stolpih, izpostavljenih prečnicah, po spustih v škrbine, po krušljivih rogljih, po dvomljivi skali, zelo težavno, tvegano in izrazito

nepriporočljivo. Tine Mihelič za ta del pravi, da je samo II brez izrazitih problemov in tveganja, jaz pač ne, kljub dvakratnemu obisku. Morda je našel lepšo smer - obvoz. Po podatkih neke druge naveze je težavnost mestoma IV, isto mi je potrdila samohodka s pripombo: Če bi vedela, da je tako grdo, kjer ti vsak kamen ostane v roki, ne bi nikoli šla tja.

9. Z Oltarskega Grla se lahko sestopi v Kotel pod Grlom in naprej Za Ak. Pri velikanskem možicu sestopiš po zelo strmem, razbitem, skrotastem in visečem svetu do žleba (k), ki pada do terase nad Kotlom pod Grlom. Od terase lahko v kotel in od čelne morene po desni, strmi melnati strani do začetka Jugove grape. Po drnastem zaobljenem pobočju do zelenice Trije macesni, po drnasti strmi lašti poševno desno dol, na desno pobočje grape do prehoda čez grapo in po poraščenem rebbru naprej do izvira potoka Martuljek. Od tam naprej po označeni poti v Gozd Martuljek (II, ZZ-IZ, tri ure in pol).

10. Z vrha Velikega Oltarja je mogoč sestop po zahodnem grebenu Velikega Oltarja v Veliko (Rokavsko) Dnino (II) in mimo B I v Krnico (Z-ZZ, dve uri in pol).

11. Lašte, police in gredine vzhodnega pobočja Velikega Oltarja ponujajo edini lažji prehod. Potekajo skoraj vodoravno s padajočo tendenco, s strmimi prehodi navzdol (nikar ne išči poti navzgor), z naloženimi prečnicami in srednjo skalo. Nekajkrat se zdi, da je prečenje komaj mogoče, kar se bliže ne uresniči.

Do škrbine se lahko pleza tudi strogo po grebenski rezi. V svojih mladih letih sem v skladu z mladostno nepopustljivo miselnostjo vztrajal in se prebil do škrbine. Čez navpične škrbine, s plezanjem po stenah ostrorobih rogljev, naštel sem jih sedem, krušljivimi stopnjami, visečimi prečnicami in skoki. Težavnost IV-V. Nepriporočljivo (komentar Janeza Kunstlja: Prle, kaj si nor?). Leta 2005 sem s sinom ponovil to turo, ga pripravi do miselnega kaosa, dezorientacije, mišične mlahavosti in odpovedi svetu, naredil nekaj meglenih posnetkov, ugotovil, da je »Konjev« na južnem delu Velikega Oltarja veliko in da je ta del kar grd, zelo naložen in izzivalno odsvetujoč.

12. Iz škrbine je lepše, pa tudi malo težje po grebenu. Najprej po zahodnem boku gor na greben in čez rogljiče in škrbinice po grebenski rezi do vrha Visokega Rokava. Zadnjemu roglju se umakneš na vzhodno stran.

13. Normalen umik (pristop) se odcepi levo v strm, sipek svet najprej po grebenu levo dol, sestop v ozko melnato grapo z rdečo prstjo levo (gledano dol), po grapi do rumeno rjave stence na levi (klin za spust) in čez strmo stopnjo (priporočam spust po vrvi). Desno dol po melnatih laštah desno do kamina, spust čez kamin in desno na Rokavsko škrbino. Naprej grej opombo št. 14.

14. Če želiš sestopiti in se izogniti najbolj resnemu delu grebena, priporočam sestop na Rokavsko škrbino (glej opombo št. 13; dva spusta, II-III, ura ali manj). Od tam sta dve možnosti: prva je sestop do zatrepa V kotlu in na markirano pot Vrata-Škrlatica (II, ZZ, malo več kot eno uro) in druga, če so snežne razmere dobre, po (Rokavskem) ozebniku do planote Na jezerih in mimo B II po neoznačeni poti v Vrata. Če so razmere slabe (po drugi polovici leta je v ozebniku ponavadi črn led), se lahko spuščaš po vrvi na melišče pod ozebnikom (štirje spusti, obvezni dve petdesetmetrski vrvi. Drugi majavi zaviti klin za spust popravi ali dodaj svojega).

Druga Slemenca so Rateško, Studorsko in Skutino. Tudi Dušan Vodeb v opisu poti PP uporablja to oznako.

Primeren čas: ko je visok dan. Najtežji je greben takrat, ko je malo snega in podlaga še ni zmrznjena. Drugače pa so posamezni, ne vsi! deli grebena primerni za vse letne čase (glej zgoraj).

Oprema: plezalna za III. (IV.) težavnostno stopnjo.

Logistika: pripravi ustrezno.

LXXVI. SKOČNIKI-VOTLO SLEME-VRTAŠKO SLEME

Brezpotje, ZZ-SZ, T-ZT, III-IV, 1000 m, 2,7 km, 3-4 h, škrbina poleti skoraj nepreplezljiva.

Dan pred začetkom šolskega leta 31. avgusta 2005 sem se iz Gozda - Martuljka povzpел na planino Zaprete, odtaval naravnost gor na Rutarski Vršič, se spustil nazaj na severno stran, ubral pot na Skočnike, se prebil po vzhodnih obronkih Rutarskega Vršiča na sedlo med njim in Vaneževim robom, zlezel na Vanežev rob in se vrnil na sedlo, se spustil do začetka Medvedjega grabna, vstopil pod Belimi stenami v podnožje Macesja, užil navpično rušje, višje spoznal popolnoma nedotaknjeno naravo Macesja, prišel do rušatega grebena na višini 1997 metrov in obrnil pred škrbino Votlega Slemenca. Pozneje sem doma izračunal višinske metre in prišel do številke nekaj pod pet tisoč. Ko sem v sebi premleval prehojeno pot, sem ugotavljal: ni mi žal, da sem jo prehodil, severovzhodni martuljski svet je nekaj posebnega tako v doživljajskem kot v pohodnem pogledu, tako brezpotje je izrazito tvegano, tako grdi strmin ni nikjer drugje v Sloveniji, nekaj kotičkov je za dušo, v tem svetu lahko izgineš brez sledu, gibanje je dostikrat na meji varnosti, možnost za porušitev je velika in: čeprav sem ostal živ, se tja ne odpravim več, morda le pozimi v najboljših razmerah. Pa še, neka kvazi potrditev se je izkazala s priokusom nedovršenosti, kajti načrtovane ture nisem opravil. Škrbina med Votlim Slemenom in Macesjem je bila preveč tvegana.

Okoli devete ure zjutraj sem parkiral v Gozdu - Martuljku, srečal domačina srednjih let, sina lovskega nadzornika, ki je v mlajših letih spremljal očeta pri čiščenju poti. Ta mi je natančno razložil brezpotje Martuljka ter povedal imena, ki jih ni v kartah.

Od hotela Špik v propadajočem stanju sem čez brv iz dveh hlodov prečkal potok Martuljek, zavil levo in se z gozdne jase začel vzpenjati. Po izjemno lepi poti sem prišel na višini 760 metrov do razpotja in izbral levo pot. Napaka, za Zaprete bi moral hoditi desno. Nadaljujem po »levi« poti in dospem na gozdno razrito cesto. Nekaj metrov hodim po njej z udiranjem v blato do gležnjev in višje odkrijem stezo. Te kmalu zmanjka, preveč je sledov sečnje, in se brezpotno, izrazito strmo po vlažnem, mahovnatem in zelo spolzkem pečinastem svetu vzpenjam na Rutarski Vršič. Zlezem do 1500 metrov in prečim slabo prehodna severovzhodna pobočja z zoparno strmino in rušjem do steze za Skočnike (steza je dvesto metrov nize). Vmes naletim na mino: za hlodom je bila kamuflirana past z listjem pred skalo in udre se mi v skalno luknjo do polovice goleni. Še dobro, da nisem divjal in da ni bila globlja, pri tem udoru bi si zanesljivo kaj polomil. Pomislim na mobilni telefon, ki sem ga pozabil doma, in si rečem: tudi z zlomljeno nogo in improvizirano imobilizacijo bi se še nekako priplazil do doline. Končno nižje naletim na stezo in najdem se, mislim, da že petič pri izviru Belega Potoka - Skočnikih. Sposodil si bom opis iz vodnička Martuljek (Igor Mezgec): Kako naj opišem Skočnike? Primerjave z biseri in dragulji se zdijo umetne in prazne, opisovanje s presežniki suhoparno ... Skočniki me še najbolj spominjajo na trop kozličkov, ki se veselo igrajo na najbolj nepristopnem parobku, v varstvu gorskih vil. Moj dodatek: po sledovih sodeč je obiskovalcev le okoli sto na leto, zato je kraj oaza tišine, miru, spokoja, zasanjanosti in doživetja.

Po lepi poti na Rutarski Vršič se dvigam do višine 1550 metrov, kjer uberem brezpotno pobočno pot, hodim po gamsjih stečinah, odkrijem jamarsko pobočje z brezni in skritimi vhodi v jame in se končno ustavim na sedlu (Tine piše, da se imenuje Gumno, domačin - sin lovskega nadzornika tega imena ne pozna in ga nikoli ni slišal) med Rutarskim Vršičem in Vaneževim robom. Po rušnatem grebenu se vzpnem na prvi vrh Vaneževega roba, pot je za zagrizene rušarje, in se vrnem na sedlo. Po melišču in nižje skozi martuljsko goščavje sestopim do zgornjega dela Belega Potoka, kjer se začne Medvedji graben. Na desni strani odkrijem jamo in si ogledam graben, ki je kopija soteske izpod krnice V škednju. Ozek, z navpičnimi in naloženimi mesti. Poleti skoraj neprehojen, bom počakal na zimo. Zavijem dol pod Bele stene in iščem najboljši prehod na

Macesje. Najprej poskusim desno, na levem (severnem) robu Medvedjega grabna, uvidim, da je strmina prehuda, podlaga pa slaba in vlažna. Sestopim nazaj na prod. Poiščem gamsje stečine in se po njih čez zelo strmo rušje vzpnem do Belih sten. Na desni vidim kamin in po zelo krušljivi pečini splezam ob luščenju skalnih plasti do njega. Kamin je brez oprimkov in vlažen, z algasto prevleko. Nekaj poskušam, iščem oprimke in obrnem. Kar sem navzgor zlezal zelo tvegano, je bilo navzdol še težje, lahko bi rekel, zdrs in porušitev stopov sta bila zelo blizu. Sestopim po tveganem svetu do rušja in se prebijem na desni spodnji rob Macesja. Od tam naprej je bila hoja sam užitek. Vijugal sem med macesni po stezicah, hodil po resju in borovnicah in odkrival sledove: človeške, ki jih ni, in divjačinske, ki jih je veliko. Na višini 1700 metrov zavijem levo na greben. Po njem nadaljujem po shojenih sledeh in mestoma tudi skozi rušje, občudujem svet zahodno od Vrtaškega vrha in Krničnikov in dospem do škrbine na višini 1997 metrov. Na sever je padala dvestometerska skoraj navpična prodnata strmina in na jug luščeca se grapa. Potipal sem rez, ugotovil, da je preperela meter globoko, jo poskusil očistiti in ko sem čepel na njej odmetavač naložene kamne, ko še vedno nisem prišel do čvrste kamnine, se še zagledal v majavo skalo nekaj metrov naprej, »poden« nekaj sto metrov nižje ter v rumeno pečino na drugi (južni) strani, sem razočarano obrnil. Tam ne hodijo niti gamsi. Zadrega je bila še večja zaradi prvega šolskega dneva naslednji dan in zaradi načrta: še sto višinskih metrov in sem na vrhu Votlega Slemena, do teme je še dve uri, in potem zlahka pridem do avta. Ogleдам si še možnosti za prehod nižje, ki jih ni, viseče skale v grapi so preveč grozeče, škrbina pa 98- do 99-odstotno smrtna. Prle, sestopi. Po poti nazaj in še v mraku poiščem raven prostor za bivač. Obledim vse, kar imam, zakurim ogenjček, premišlujem o Martuljku in o sebi, zakaj sem pozabil mobilni telefon, čelno svetlobo, vrv in vodo, delal razliko med skalno bavškega in martuljskega konca in strmel v zvezde. Zaspal sem šele ob treh zjutraj z nenehnim občutkom kalija v ustih. S prvo zoro že sestopam, se spustim čez navpično rušje pod Belimi stenami in ob osmih zjutraj sem pri vodi Skočnikov. Nalijem se kot kamela in čez pol ure sem že pri cesti Mojstrana–Kranjska Gora ter sklenem: po Martuljku bom hodil samo še po stezah, saj spada območje Macesja in Slemena med ekskluzivne grebene z oznako: Še sem živ!

Izhodišče in pristop: Glej pogl. LXXVII in pristop a) in b) št.1.

Možnosti za umik: Po poti nazaj.

Zemljepisna lega, zanimivosti in značilnosti: Severovzhodni predel Martuljka med Triglavsko Bistrico in potokom Martuljek, ki ga na jugu omejuje greben Vanežev rob, Kukova špica in Vrtaško Sleme in na severu Sava Dolinka, je večinoma poraščen in z dvema planinama: Robičevo in Vrtaško. Prehodnost do vrhov ni dobra zaradi strmih pobočij in specifične »geologije«. Edini označeni poti sta na Vrtaško Sleme iz Mojstrane in iz Gozda - Martuljka do izvira potoka Martuljek, vse druge niso označene, pastirske do planin (Jasenje, Zaprete, Robičeva in Vrtaška planina) in lovske, ki so vse izredno lepe in lahko prehodne, za kar gre zahvala vestnim lovskim nadzornikom pred drugo svetovno vojno in po njej, sedaj so žal precej nastlane, s podrtimi drevesi in ostanki po podiranju dreves. Namignem ti nekatere: s planine Martuljek na Zaprete, iz Gozda - Martuljka na Zaprete, s planine Zaprete na Skočnike, iz Lengarja na izvir Belega potoka (Skočnike), iz Podkuž na Smrjako, s Skočnikov na Rutarski Vršič in z Rutarskega Vršiča v krnico Za Akom. Na zemljevidu so zapisana imena: V jamah, Sence, Ravni, Krničnik, Macesje, Leskov graben, Njivice, nepoznani pa so Brezovi plazovi (pod Sencami), Bele stene (nad Belim potokom proti Votlemu slemenu) in Medvedji graben (v karti Macesnov graben, lovci in domačini že sto let uporabljajo to ime za zgornji del grape Belega potoka) med Vaneževim robom in južnimi ostenji Slemena. Če sem prej pohvalil izjemno lepe brezpotne poti, pa moram v isti sapi dodati: brezpotje na tem območju je ravno nasprotno. Je izjemno tvegano z izrazito nekompaktno skalo in drobnim nesprijetim belim gruščem, ki se nahaja od Kranjske Gore do Mojstrane, ta »kamnina« je pa za dodatek

še večinoma mahovnata, mokra in algasta (opomba B. Celarca: verjetno je ostanek ledeniške morene). Zaradi posebne geološke sestave je zelo bele barve, drobirasta in nesprijeta. Zato so grape in prehodi skrajno strmi, za primer bom navedel škrbino med Macesjem in Votlim Slemenom; na severni strani je dvesto metrov navpična stena iz nesprijetega drobirja. Kaj tam kamnino drži še skupaj, je zame uganka. Škrbina je preperela meter globoko, preperelo pa je tudi celotno območje. Erozija ima tam posebne zakonitosti. Vanežev rob z dvema vrhovoma je dostopen samo po grebenu in rad bi poznal tistega, ki se bo lotil plezanja nanj, recimo iz Medvedje-graba ali iz grape pod Skokom. Skala je približno dobra šele nad dva tisoč metri. Poseben status ima pogorje Slemen med Belim Potokom in Triglavsko Bistrico, ki je po površini večje kot masiv Prisanka in je večinoma neprehodno, razen po označenih poteh, kjer ima divjad mir pred obiskovalci. Gozd je nižje večinoma smrekov, višje macesnov in proti vrhu je rušje. Vredni ogleda so Skočniki v zgornjem delu Belega potoka, ki spadajo geološko v isto kategorijo kot Martuljski slapovi, izvir Belega potoka je podoben izviru potoka Martuljek. V dobrih zimah so Skočniki poledeneli in cilj lednih plezalcev. Skale je malo, izvirov dosti, narava je na martuljski način privlačna in zelo impresivna.

Opis: Od lovskega »štanta« pri izviru Belega potoka **523. Skočniki** po večino leta suhi strugi približno štiristo metrov višje do možica na skali do ozkega gruščnatega jezika pod Belimi stenami. Gor do sten, poraščenih z rušjem, levo do raziča desno od večje grape in sledeč stečinam čez rušje desno čez prve skoke do prečnice desno, ki pripelje na desni (južni) greben Macesja nad Medvedjim grabnom (ZZ-IZ, rušje). Po lepem, tudi strmem pobočju Macesja, držeč se desne strani do 1715 metrov, nakar levo na greben. Po njem do škrbine predvrha, čeznjo (III-IV, ZT) in po rušju do druge škrbine. Čez njo in na **524. Votlo Sleme** (2029 m). Po označeni poti na **525. Vrtaško Sleme** (2077 m).

Sestop je po označeni poti v Mojstrano, lepše je po neoznačeni z Vrtaškega vrha čez Črlovec na cesto Mojstrana–Vrata in tudi z Vrtaške planine na planino Višek do slapa Peričnik in na cesto Mojstrana–Vrata.

Primeren čas: poletje. Zaradi slabe skale je morda celo bolj primerna zima.

Opomba: Svetujem samo dostop na Macesje (ZZ-IZ), nadaljevanje na Votlo Sleme pa le pozimi. Drugo Macesje je karavanško (Košuta). Gozd - Martuljek je po domače Rute.

LXXVII. BELI POTOK ALI ZA AKOM–RUTARSKI VRŠIČ 1696 m–VANEŽEV ROB 1890 m–KUKOVA ŠPICA 2427 m

Neoznačena pot na Rutarski Vršič (L-MZ) in brezpotje na Vaneževem robu (Z-IZ), plezanje (Kajzeljev steber) na vrh Kukove špice (III-IV), 731 m + 20 %, 2,3 km, 6 h.

Ker sem pred desetletji blodil po tem koncu in naletel na izredno tvegana mesta, za katera se še zdaj sprašujem, kako da sem ostal živ, sem sklenil: Ta konec Martuljka me ne vidi več! In še: v skladu s foteljskimi pisci vodničkov ne bom opravil vseh tur, zadnjo bom napisal po pripovedovanju. Zato sem zaprosil Kostjo, naj mi opiše pot, ki jo je prehodil in preplezal. Povedal je, da je do Rutarskega Vršiča hoja užitek (to sem tudi sam vedel), za nadaljevanje proti Vaneževemu robu je rekel, da je muka nad mukami (tudi to sem delno vedel), pleža pa je minila, da se sam niti dobro ne spomni, kako kratka in lahkotna je bila. Povabil me je tudi, da turo ponoviva, pa sem se zahvalil.

Izhodišči sta dve: a) Lengar (med Mojstrano in Gozdom - Martuljkom), parikirišče pri železniškem mostu čez Savo Dolinko 6,3 km naprej od Mojstrane. b) Gozd - Martuljek.

Pristopi so štirje in so vsi neoznačeni. a) S parkirišča pri železniškem mostu čez Savo Dolinko čez Lengar po gozdni cesti in še čez Beli Potok na desno (zahodno) stran Belega Potoka. Najprej po strmi, pa zložni poti gor in potem lahko po dobro shojeni poti. Na višini Skočnikov odcep desno in na vrh Rutarskega Vršiča (L-MZ, 2 h). Pri odcepu je mogoče, če ne želiš pristopiti na Rutarski Vršič, nadaljevati pot čez Robičevo planino in na sedlo med Rutarskim Vršičem in Vaneževim robom (pravo brezpotje, odsvetujem). b) Iz Gozda - Martuljka so tri možnosti: 1. Čez Savo Dolinko po brvi in vzhodno po poti na planino Zaprete (30'). Še naprej po stezi v zatrep Belega Potoka do odcepa (naprej glej a.). 2. Iz krnice Za Akom in po lepi, na začetku skriti poti na sedlo med Rutarskim Vršičem in Vaneževim robom. 3. S planine Martuljek na Rutarski Vršič.

Zaključek je na vrhu Kukove špice.

Možnost za umik: Po policah do Skoka pod Amfiteatrom in nazaj v krnico Za Ak in v Gozd - Martuljek.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben med Robičevo planino in Medvedjim (Macesnovim po tuje) grabnom na severu in krnico Za Akom in grapo do Skoka pri Amfiteatru na jugu spada med ekskluzivne, brezpotne, plezalne in izredno redko obiskane. Razlog je samo eden: ruše na Vaneževem robu. Vse drugo kot: kruševje, podrte police in slaba skala bi pohodnik še prenesel, ko pa se vsi ti dejavniki združijo, celo domačini ne marajo tja. Morda le v mladih letih, tako kot je naredil Kostja Jerovšek. Dodatna zadrega je nemožnost prehodov, saj lahko iz lastne izkušnje povem, da se tam lahko sicer trmoglavijo, vendar se postavijo na pot skoraj navpični tudi stometrski grušč, kjer odpove tudi alpinistična tehnika. Proženje kamnov na spuščajočega je več kot 50-odstotno ali po domače, pri vsakem drugem spustu bi kamen ali skala zadela. Seveda pa se najdejo izrazito romantični kotički, ki so za dodatek še lahko dostopni. Nekaj jih bom naštel: Za Akom, sedlo med Rutarskim Vršičem in Vaneževim robom, vrh Rutarskega Vršiča, planina Zaprete, Robičeva planina in Skočniki. Vode je zadosti. Zelo privlačen je martuljski gozd do tisoč petsto metrov z malo shojenimi potmi in osojno lego poleti.

Opis: Od **526. Belega potoka** ali **Za Akom** na **527. Rutarski Vršič** (1696 m, glej pristope). Po dobro shojeni stezi na sedlo med Rutarskim Vršičem in Vaneževim robom. Od tam naprej se začne poraščen brezpoten greben, kjer izbiraš prehode po (najboljši) izbiri (dobrih prehodov tam ni, so le rušnati). Tako dosežeš **528. Vanežev rob** (1890 m, ZZ, 3 h, rušje!), kjer nadaljuješ do podnožja Kajzelvegega stebra. Po gredi navzgor, okoli previsnega vogala levo in navzgor do dveh polic. Po spodnji levo in čez deloma previsno steno na višjo polico, kjer prečiš levo do rdečega žleba in po njem gor do desetmetrskega kamina. Čezenj in čez težak, delikaten prestop na prodnat pomol. Še čez strmo stopnjo in po robu na vrh **529. Kukove špice** (2427 m, IV, 200 m, 2-3 h).

Sestop: Glej pogl. LXXVIII.

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

536.

LXXVIII. KUKOVA ŠPICA 2427 m

530. Pristop s Kukovih prodov-severovzhodni greben Kukove špice.

I-II, 300 m, tri četrt ure.

Dolg dostop, na srečo ne moreč, prelepa pot čez Goričico, smotan prehod čez grapo, precejšnja travnata strmina pod podstavkom, drobno rušeč melj na Kukovih prodih in kratek, pa sproščajoče zadovoljiv razgledni plezalni greben, strm negotov sestop na Gulce, zoprn skok pred lovsko potjo, naložen grušč na skalah, ponavadi vlažen spust v Veliki Črlovec in hiter sestop do ceste Mojstrana-Vrata

ter estetski užitki so karakteristike te ture. Spada med dopoldanske, saj se lahko vrneš domov že na (malo bolj pozno) kosilo.

Izhodišče je parkirišče pri Velikem Črlovcu na cesti Mojstrana–Vrata (malo več kot kilometer naprej od Doma pri Peričniku, pod prodnatim čelom melišča).

Pristop se začne po melju grape Veliki Črlovec gor okoli 200 metrov, kjer zavije desno (severno) v gozd (Goričica) in po njem gor (L, 1 h 15') do drobljive, višje prečnice v grapo, čeznjo in bolj strmo na lovsko pot (Z), ki poteka od Vrtaškega vrha do Rdečega potoka po vzhodni pobočni strani pod verigo vrhov Vrtaški vrh–Kukova špica–Škrnatarica–Dovški križ na višini okoli 1700 metrov in nižje. Ko prispeš na vodoravni del poti, brezpotno desno gor med rušje in trave in okoli vzhodnega podstavka vzhodnega grebena Kukove Špice desno na melj Kukovih prodov. Ob severni steni gor in do najvišje točke melišča (Z, 1 h-1 h 30', od parkirišča 2 h do 2 h 30').

Opomba: Do odcepa je široka shojena pot, naprej brezpotje. Pazi, da ne boš šel previsoko, ker je sestop po drnu desno od grape Velikega Črlovca rahlo tvegan. Popazi na prečnici.

Možnost za umik: Po poti nazaj.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Kukova špica je najbolj markanten vrh v verigi od Vrtaškega Slemenca do Škrlatic, ker so drugi vrhovi, če jih gledamo z makadamske ceste v Vrata, zakriti za pobočji in se jim vrhovi ne vidijo. Tudi vrh Kukove špice ni viden, ker se skriva za predvrhom vzhodnega grebena, je pa zelo viden s kranjske ravni s piramidasto pojavo, ki od bliže ni tako zaznavna. Pogled nanjo iz Zgornjesavske doline je viden le z nekaj mest in zopet ne zbuja osuplosti in občudovanja, kar pa ne velja za poglede z višjih točk. Ker je vrh skoraj samostojen in leži najbolj severno, mu velja prisoditi na svoj način prvaštvo med martuljškimi vrhovi. Zato je kljub brezpotnemu pristopu precej obiskan. Nahaja se na severni strani grebena Sleme–Škrlatica, v Vrata pada najprej z vzhodnim ostenjem, ki nižje preide v rušnati pas in še nižje v gozd. Proti severozahodu je greben Vanežev rob, prehod do njega je težak, saj je na zahodni strani stena, svoj delež pa prispeva še slabša pečina. Predel Goričica med Črlovcom (Velikim in Malim) spada med izjemno lepe zaradi narave, še bolj pa zaradi lahko prehodne, neoznačene poti. Povezava le-teh z Vrtaškim Slemenom spada med cilje neambicioznih planincev, ki jim več pomenijo nezahtevna tura, navdušujoča okolica in zadovoljivi razgledi.

Opis: Vstopiš na najnižji točki grebena in po njem na vrh Kukove špice (2427 m, II, 45').

Sestop: Z vrha Kukove špice sestopiš najprej nekaj deset metrov proti jugovzhodu po gredi malo pod grebenčkom, po strmem melnatem svetu dol, prečnica desno čez gruč (viseče), čez skale desno in po travnatih vesinah poševno desno dol na travnato razgledno sedlo Gulce (2257 m, ZZ-IZ, MT). S sedla Gulce v Vrata po najprej manj zahtevnem brezpotju dol (okoli 450 višinskih metrov, popazi na skoku v višine prvih skal vzhodnega ostenja) do lovske poti, po njej vodoravno severno (levo) do strmega prehoda v grapo, čez njo in po lahno vzpenjajoči se drnasti poti na severno (gledano navzdol levo) pobočje grape (Veliki Črlovec), na pomol in po udobni lovski stezi do ceste v Vrata.

Primeren čas: Visoko poletje in jesen do prvega snega.

Opomba: Sestop s Kukove špice je tvegan v mokroti in nepredelanem snegu zaradi precejšnje možnosti zdrsa. Nikar ne poskusi na pobočjih (dostopu) iskati lažjih poti, jih ni, zato se drži shojenih!

531. Jugovzhodni raz–greben Kukove špice.

Plezalni greben, v spodnjem delu štiri raztežaje visok raz, nad njim greben, III–IV, 400 m, 3 h.

Ko sem bil še pripravnik, se mi je ponudila priložnost, da zapeljem mlado tečajnico v višave. Odločil sem se za jugovzhodni raz Kukove špice. Zlezel sem prvi in še drugi raztežaj, nakar se je tečajnica spuntala. Strmina in težave so bile zanj prehude. Namesto da bi jo peljal na lepe trave Gulc, pogrnil prtiček in razvil dekico, sem jo vlekel v zanj nemikavne zadeve. Verjetno si je gorske radosti predstavljala drugače. Tako sem bil besen, da je sploh nisem hotel pogledati, ona je pa tudi zahtevala, da se takoj vrne domov.

Izhodišče: Parkirišče pod Velikim Črlovcem na cesti Mojstrana–Vrata.

Pristop se začne po melju grape Veliki Črlovec gor okoli 200 metrov, kjer zaviješ desno (severno) v gozd (Goričica) in po njem gor (L, 1 h 15') do drobljive, dobro shojene viseče prečnice v grapo, čeznjo in bolj strmo na lovsko pot (Z), ki poteka od Vrtaškega vrha do Rdečega potoka po vzhodni pobočni strani pod verigo vrhov Vrtaški vrh–Kukova špica–Škrnatarica–Dovški križ na višini okoli 1700 metrov in nižje. Ko prispeš na vodoravni del poti, se vzpneš po skrotju 250 višinskih metrov nad skalno zaporo nad meliščem in zaviješ desno na teraso pod rumenkasto steno in nad gladko vzhodno steno – stolp nad lovsko stezo.

Možnost za umik je po smeri nazaj.

Opis: Najprej po razu in višje po odprti steni na vrh stene »Prižnico« (III-IV, 4 r, nekaj klinov). Po grebenu na vrh Kukove špice (II, 3–4 h).

Sestop: Glej št. 530.

Primeren čas: Poletje in jesen.

LXXIX. DOVŠKI KRIŽ 2531 m, normalen pristop.

I, zahtevno, 290 višinskih metrov, od Sedla pri Šplevti na vrh Dovškega križa petdeset minut.

Pobočno gredinski pristop na vrh, ki je greben v zadnjih stotih metrih, pa še to ne tipičen.

Ko sem začel postajati alpinist v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, saj poznate tisto: najprej tečajnik, nato mlajši pripravnik, starejši pripravnik in šele na koncu alpinist, vmes pa pogoji in izpit, smo na AAO (Akademski alpinistični odsek) naredili skupno turo za tečajnike in pripravnike. Popoldne v petek dostop na B II, v soboto pa na vrhove. Da so nastaja)li zapleti s ključem, prevozom in vodenjem, se mi skoraj ne zdi vredno omembe. Ključ se je dobil v Planinskem društvu Jesenice in v petek popoldne se seveda nobenemu funkcionarju kljub dogovorjeni uri ni ljubilo čakati Ljubljancanov. Po telefonadi, mobitelov takrat še ni bilo, in čakanju smo le prišli do ključa. Prevoz je bil avtobus, osebne avtomobile so imeli le redki. Vodenje ture je bilo zaupano vodji alpinistične šole, ki seveda ni imel časa za zelence. Izgovor: izpiti, obveznosti in pomanjkanje časa. Tako se nas je nabralo osem tečajnikov in eden ali dva alpinista in po vožnji do Jesenic, čakanju na ključ, prestopu na naslednji avtobus smo se iz Mojstrane zagnali po dolgi pešpoti po cesti do Poldovega Rovta in razvlečenem dostopu do B II. Priganjala nas je mladostna zagnanost. Kljub njej pa je bila hoja mučna. Ob enajstih zvečer smo prispeli do pogradov prav dobro utrujeni. Za deset ljudi je bivak premajhen, pred nami so prišli še privilegirani (zgornjesavski) lastniki ključev in gneča v bivaku je bila prevelika. Najbolj zagrebeni so takoj dojeli situacijo in si zagotovili ležišče, nekaj nas je moralo spati na klopi, ostanek pa zunaj. Pod streho je ob občasnem smrčanju, slabem zraku, negodovanju ob štrlečih komolcih, lažjem nadiranju zaradi jemanja prostora, vlečenju dek nase, zmedu z množico nahrbtnikov, čevlji pod nogami in negibnem ležanju minevala noč. Obrniti se je bilo skoraj nemogoče. Tudi preoblačenje je bilo boj, saj se je sočasno gnetlo na štirih kvadratnih metrih pet ljudi. Jutro je bilo tako, kakršno je jutro v gorah. Sveže, mrzlo, z vlažnimi oblaki in od znoja premočenimi čevlji. Z zavistjo smo opazovali starejše. Ti so si skuhal čaj, ki ga je bilo premalo za vse, tisto, kar ga je še ostalo, je pa šlo v

čutarice. Da bi si sami skuhal čaj, nam ni prišlo na misel, čeprav so čajne vrečke in sladkor bili, pustili so jih predhodniki. Vse, kar bi morali narediti, je bilo: zakuriti v šporhetu, drva oziroma les je v socialističnih časih še bil, zmanjkalo ga je šele v N(e)o(dvis)v(n)i Sloveniji, natočiti vodo v lonček in skuhati čaj. Mamini sinčki s(m)o bili od doma vajeni postrežbe, ki je v bivaku seveda ni bilo. Tako smo k pri-grizku pili vodo ali tisto, kar je ostalo še od včeraj. Večini nič. Po nekem skrivnem dogovoru sta po francosko izginili navezi z alpinistoma in tečajniki smo ostali sami. Najprej smo postopali okoli bivaka, ko pa smo se začeli dolgočasiti, smo se povzpeli na Sedlo pri Šplevti. Tam so se naše znanje, pogum in volja končali. Postavljanje, razgledovanje in ogledovanje nam ni dalo odgovora, kam naj gremo in na kakšen cilj. Bili smo breithornovske ovce¹³ brez vodnika. Tako se je končal moj prvi »vzpon« na Dovški križi.

Pozneje sem bil na vrhu še nekajkrat. Poleti in pozimi. Celo s psom. Brez vodstva. Izhodišče je **532. Sedlo pri Šplevti** (2250 m), pristop do tja si oglej pri B II, grebenu Šplevte ali grebenu Vrtaško Sleme–Škrlatica.

Možnost za umik je po isti poti.

Zemljepisna lega in značilnosti: Najlažje dostopen martuljski vrh si deli lah-koto pristopa s Kukovo špico, Na pečeh in morda še Malo Martuljsko Ponco. Je precej obiskan, nahaja se na križišču grebenov Vrtaško Sleme–Škrlatica in Široka peč–Kopice in je južni, tudi najvišji vrh grebenske verige Škrlatari-ca–Dovški križ. Je izrazito visokogorski kopasti vrh z lepim razgledom, še kar solidno skalo, tam, kjer je skrotje, pa so poti večinoma očiščene, shojene, ozi-roma vsaj utrte. Pred Škrbino Jugove grape so v skalo vklesane stopnice, žal že precej zadelane z gruščem. Na vzhodni strani je bolj melnato kot travnato pobočje Med plazmi, na jugovzhodni bolj travnato kot melnato pobočje - planota Na brinju, ki se spušča do nadmorske višine tisoč šeststo metrov, obe pa gostita črede ovac in nista strmi, nižje pač. Na južno, severno in zahodno stran se nadaljujejo grebeni, najbolj impresiven pogled nanje in na vrh je iz Amfiteatra, kjer lahko občuduješ nenavadno skalnato, stebrasto, grapasto in poličasto severno strukturo gore. S Sedla pri Šplevti je vrh komaj opazen, saj ga zakriva greben, tudi iz Vrat je isto, in na splošno se lahko trdi, da ni markanten. Bolj je viden z višjih točk, saj je edina višja grebenska vzpetina po Velikem Oltarju proti severu. Južno od njega je Škrbina Jugove grape. Rastlinja je malo ali skoraj nič v vršnem delu, čedalje več ga je nižje, posebno pašniki Na brinju so zelo bujni.

Opis: S Sedla pri Šplevti po melišču (severno) gor do skal. Vstopiš na nakaza-no skalnato gredino, poševno desno gor in naravnost gor (v ključih) na ramo. Od tam do polic na vzhodnem boku grebena. Po njih poševno desno gor in rahel sestop (I, vsekane stopnice, viseče, najtežje mesto) v **533. Škrbino Jugove grape**. Po jugovzhodnem drnastem pobočju na vrh **534. Dovškega križa**.

Sestop: Isti kot vzpon.

Primeren čas: Najlepsi letni čas za obisk vrha je jesen, ko še ni snega. Drugače pa vse leto s tem, da je treba pozimi in zgodaj spomladi upoštevati objektiv-ne nevarnosti (plazovi in klože).

Opomba: Poznam nekaj ljudi, ki jim je vrh Dovškega križa zelo pri srcu in ga obiščejo vsako leto.

LXXX. VELIKI OLTAR 2621 m

535. Vzhodni greben Velikega Oltarja (pristop s Sedla pri Šplevti, glej tudi Sle-me–Škrlatica).

I-II, 540 m, ena ura in pol.

¹³ Na Breithornu se je na izletu Škofjeločanov v megli raztepla in ločila skupina in so zaradi dezorganizacije izgubili udeležence.

Najlažji vzpon na veličastnega, precej obiskanega spoštljivega martuljškega očaka. Sem ga obiskal morda desetkrat, največkrat pristopil (sestopil) po gredinah, manjkrat po melišču in še po severnem grebenu - steni. Vse druge pristope razen opisanega odsvetujem zaradi viseče krušljive skale in tveganosti.

Pristop: Glej Šplevta in B II (št. 948).

Opis: Začetek za dostop na (Oltarsko) Grlo je s Sedla pri Šplevti. Po melju severozahodno in po pobočju, posejanem z velikimi skalami, do pečine, po desnem boku grape gor v grebenček desno od grape. Po stopnjastem grebenčku približno osemdeset do sto metrov gor do bolj strmih pečin, pod njimi prečnica levo, prestop levo čez nakazano grapo in čez desni bok levega grebena, višje pa po grebenu gor do lažjega sveta. Malo pred glavnim grebenom levo na travnate ravnice pod (Oltarskim) Grlom (I). Po lahki poti na sedlo Oltarsko Grlo (2390 m). Nato nekaj deset metrov po levem robu grebena gor, prečenje čez melišče na vzhodno pobočje Velikega Oltarja in po skrotastem, poličastim svetom levo od melišča gor do zaključne stopnje (I). Čez gladko stopnjo, levo je položena velika luska, v lepem plezanju na vršni greben Velikega Oltarja (II). Še nekaj deset vodoravnih, lahkih metrov do vrha Velikega Oltarja (2621 m).

Sestop po isti poti.

536. Zahodni greben Velikega Oltarja (pristop z: a) Velike (Rokavske) Dnine, b) čez Kačji jezik).

II-III, 120 metrov, ena ura.

Kratkočasen plezalni greben z malo zoprnim vstopom, nadaljevanje nad prečnico od škrbine med Veliko Martuljško Ponco in Velikim Oltarjem (izstop Kačje-ga jezika) na vrh pa je čisto uživanje v presenetljivo čvrsti skali. Značilen je kratek čas plezanja, kar pa ne velja za dolg, ponavadi poteč pristop, ko sonce pripeka v jugozahodna pobočja verige Veliki Oltar-Škratica, še posebej med rušjem Gruntovnice. Do desetih dopoldne je v senci. Običajni pristop je Krnica-Veliki Oltar, sestop pa na Oltarsko Grlo in mimo B II v Vrata ali po smeri nazaj. Vsi drugi naprej opisani so za iskalce težav.

Izhodišče: a) Krnica ali b) in c) Gozd - Martuljek (dva dostopa na Veliki melj - melišče severno pod verigo Velika Martuljška Ponca-Mali Oltar).

Pristop: a) Od Koče v Krnici po poti na B I (glej B I št. 947) na vrh melišča Velike (Rokavske) Dnine. Vmes lahko pod južnim grebenom Velike Martuljške Ponce ugledaš komaj opazen B I, še nižje pa naravni bivak pod piramidasto skalo (L-Z, naporno, tri do štiri ure).

Iz Gozda - Martuljka: b) čez Kotle ali čez c) Tri macesne.

b) Opis je isti kot za dostop Na pečeh (pogl. XC). Ko prideš na travnato ravnico pod Zgornjim kotlom (2030 m), pa sta dve možnosti: ali vzhodno na greben Na pečeh in po gredinah (shojena pot) levo na Veliki melj in po njem do vstopa v Kačji jezik (severno pobočje pod škrbino med Veliko Martuljško Ponco in Velikim Oltarjem) ali čez Zgornji kotel v polkrogu in prek drobljivega grebena pod severno steno Velike Martuljške Ponce vzhodno na Veliki melj in do vstopa v Kačji jezik (Z-ZZ, tri do štiri ure).

c) Dostop mimo Treh macesnov: iz Gozda - Martuljka po označeni poti do izvira potoka Martuljek (Z, glej B III). Nedaleč vstran v gozdu je B III. Po vodoravnem melišču (bolje je desno po poti skozi rušje) južno do drnatega pobočja desno od grape, ki poteka od Široke peči in gor. Levo čez grapo, navzgor in pod zaporo do podnožja Treh macesnov (L). Po strmi, skrotasti polici do Treh macesnov (II, IZ, MT) in naprej po razbitem, naloženem svetu do izteka Jugove grape (MZ-Z). Desno (zahodno) po nakazani poti čez Veliki melj in pod vstop Kačjega jezika (MZ, tri do štiri ure).

Sestop: a) Po isti smeri (enkrat spust ali pa tudi ne). b) Na Oltarsko Grlo in potem ali v Kotel pod Grlom (nepriporočljivo, krušljivo, naloženo) in naprej dol mimo Treh macesnov v Gozd - Martuljek ali na Sedlo pri Šplevti

(običajni sestop) in potem čez Brinovo glavo ali mimo B II na Poldov rovt (cesta v Vrata).

Zemljepisna lega in značilnosti: Za zemljepisno lego si opis preberi v grebenu Mala Martuljška Ponca–Veliki Oltar. Za zahodni greben so značilni zelo solidna skala, kratek čas plezanja in dobro počutje. Še celo kamin, ki je od spodaj videti težavno preplezljiv, ima na desni strani stopnje presenetljivo lahek prehod. To velja samo, če se držiš opisane smeri, če pa iščeš lažjo, ki je ni, lahko zaideš na zelo krušljiva mesta. Edina malo bolj negotova pečina je v kratki prečnici od škrbine do vršnega dela. Na melišču pod zahodno steno Škrlatice je naravni bivač pod piramidasto skalo, kjer mi je psica z mahanjem repa, vabljenjem in drugačnimi očmi dopovedovala, da je to pravi prostor za postanek in prenočišče. Je že vedela, zakaj, jaz malo manj, morda bi več vedeli povedati stari Egipčani, ki so bili mojstri za takšne gradnje. Zadnja voda je pri Koči v Krnici, kjer pa so zaprli pipo, porušili korito – vodnjak in v stranišču napisali Nepitna voda, prodajajo pa manj okusno v plastenkah.

Opis: Običajni pristop: z najvišjega jezika melišča Velike (rokavske) Dnine se po zelo naloženi grapici-žlebu-polici od desne proti levi povzpneš do kaminaste stopnje. Levo je svež rumenkast odlom (pod njim je klin), vmes je tri- do štirimetrski kamin, prehod čez stopnjo pa teče korak ali dva desno od kamina v čvrsti, razčlenjeni skali (III, k). Po žlebu naprej gor in čez metrski prag skoraj do škrbine Kačjega jezika med Veliko Martuljško Ponco in Velikim Oltarjem. Pred njo po ozki polici na južni strani grebena do izstopa Kačjega jezika (30-35 m). Po presenetljivo trdni skali, večinoma plitkih žlebovih in dvigajočih se policah na vrh Velikega Oltarja (II-I, ena ura).

Pristop čez Kačji jezik: Vstopiš z najvišjega jezika melišča in od desne proti levi čez rušeči se svet na položnejšo rez (nad veliko pečjo) grebena v melišču. Še proti levi in čez krušljiva mesta na greben (dvajset do trideset metrov vzhodno od škrbine). Naprej glej zgornji opis. Ocene zahtevnosti in težavnosti ni, ker so razmere spremenljive. Za boljši uvid samo še podatek: Kačji jezik vodi po številu nesreč med severnimi martuljškimi pristopi.

Sestop: Isti ali št. 535.

Primeren čas: Visoko poletje in zgodnja jesen. Pozimi je lahko kar neprijeten zaradi gladkih, sicer kratkih mest (3 x, 2-5 m), pri katerih so oprimki zaliti s snegom ali ledom.

Opomba: Vzpon čez Kačji jezik je težaven, delno tvegan, primeren le v ugodnih razmerah (v dobrem snegu ali ko ga ni). Drugo Grlo je planiško, obstaja pa še planjavsko. Druga Velika Dnina je vršiška.

LXXXI. OLTARSKA SKUPINA

Mali Oltar 2521 m–Veliki Oltar 2621 m, Oltarček 2470 m, Oltarček–Mali Oltar, Mali Oltar.

Skupina Oltarjev je najbolj, še bolj pravilna oznaka je skrajno ekskluzivno gorsko območje v Sloveniji. Praviloma dostopno le alpinistom. Strnil sem ga v eno poglavje, saj so grebeni, stebri in prehodi, pokrajina in značilnosti organsko povezani.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Skupina Oltarjev je masiv (oziroma območje), zgrajeno iz zgornjetriasnih apnencev, ki so lahko ali izredno kompaktni – tam, kjer je pravi koralni greben, ali močno krušljivi zaradi tektonskih vplivov in zaradi kotaljenja koral proti globljemu morju; vključuje pa tri brezpotne vrhove: Veliki Oltar (2621 m), Mali Oltar (2521 m) in Oltarček (2470 m). Je najbolj nepristopno območje v Sloveniji, saj so na vseh straneh stene, izrazitih žlebov in grap ni, edina lažja pristopa sta plezalna grebena z vzhoda in zahoda. Zato je najbolj pristopen in seveda obiskan Veliki Oltar, ki leži le nekaj deset metrov južno od teh dveh grebenov, druga

dva vrhova, Mali Oltar in Oltarček, pa nista, zato sta redko, prvi malo, drugi še manj, obiskana. Pogled na skupino je najboljši s severne strani, kjer pa je zakrit Veliki Oltar in se vidita samo Oltarček in Mali Oltar, z drugih strani je skupina skrivnostna in bi se najbolje videla s krožne poti, ki je pa ni. Zato mora alpinist Oltarje odkrivati postopoma in še(le) potem ugotovi, da vseh tančic ne bo razkril, saj so prehodi in smeri med tistimi, pri katerih je tveganje zelo veliko. Tako Oltarji ne dajejo z daljav osupljivega vtisa, tega dobiš šele od blizu. Najbolj izstopa severna stena Malega Oltarja, z drugih strani pa je videti kot zamotana uganka. Pogledi z Velike Rokavske Dnine, od planote Na jezerih (B II) in z Velikega melja kažejo večinoma sivo rjave stene, stebre, manj žlebove in še manj grape, ki se dvigujejo do grebenov in vrhov. Za spoznavanje so najzanimivejši pogledi s sosednjih vrhov (Škrlatica, Velika Martuljška Ponca, Dovški križ, Visoki Rokav, Široka peč), ki pa še vedno ne dajo celotne slike in šele od blizu dojemaš zgradbo Oltarjev in jo začneš spoštovati. Poleg vseh skoraj nepristopnih stebrov, grap, sten najdeš tudi skrivnostne koticke. Eden izmed njih je Kotel pod Grlom, nad katerim kraljuje falusna pojava Oltarčka, vidna tudi z Oltarskega Grla, in ta stolp - vrh je med najbolj impresivnimi v slovenskih gorah. Območje Oltarjev je v središču martuljških gora in je v sklopu martuljških grebenov, ki naredijo križ: Kukova špica–Škrlatica, Martuljške Ponce–Veliki Oltar–Dovški križ. Ta groba opredelitev pa potrebuje podrobnejšo razlago: pravo območje Oltarjev je severno od grebena Oltarsko Grlo–škrbina Kačjega jezika, vključno z najvišjim vrhom Veliki Oltar. Poleg že zgoraj zapisanih vrhov ima Veliki Oltar še dva sekundarna (severna) vrhova, teh sekundarnih pa je še več, predvsem v severovzhodnem grebenu Malega Oltarja. Nad melišči s severne strani se dvigajo stene. Melišča se začenjajo od vzhoda pri izteku Jugove grape in se končajo pri prstenem, konglomeratnem grebenu Na pečeh–Velika (Martuljška) Ponca in so nad skalno pobočno pregrado nad Za Akom v višini zelenice ali malo pod njo Pri treh macesnih (1810 m) in imajo le eno pot, to je vodoravna pot čez Veliki melj, ki se začne pri izteku Jugove grape in vodi do Zgornjega kotla, in seveda pristop (dva) od krnice Za Akom. Do sedaj to melišče še ni imelo imena, domačini ga niso obiskovali, čeprav se nad Za Akom pasejo ovce in so celo območje imenovali Kotli, kar je netočno, Kotli so pod sedlom med Malo in Veliko Martuljško Ponco do krnice - zatrepa Pod Špikom in za točno lokacijo, ki jo potrebujejo alpinisti, brezpotniki, turni smučarji, gorski reševalci in drugi premalo. Tako sem to območje poimenoval **Veliki melj**, ki je dolgo en kilometer, široko (do pregrade nad knico Za Akom) osemsto metrov in na nadmorski višini med 1700 in 2100 metri. Je vsako leto drugačno, ker plazovi in nalivi preoblikujejo relief in ustvarjajo kamnito-prodnate plaznice in struge. Vzhodno od Malega Oltarja je Kotel pod Grlom na približni nadmorski višini 2150 metrov, drugih kotlov na tem območju ni, so pa zahodno Spodnji, Srednji in Zgornji kotel (glej Na pečeh). Nad Velikim meljem se začinja masiv Oltarjev, ki je izredno razdrapan z vrtoglaviimi grapami, prstenimi predvrhovi, stenami, stebri in nakazanimi grebeni, edini pravi greben je severovzhodni greben Malega Oltarja (od Velikega melja do vrha, bolj pravilno do škrbine Oltarčka, naprej je vzhodna vršna stena Malega Oltarja), delno še severozahodni greben istega vrha (vršni del smeri Kristan–Bučer), oba se končata (združita) na vrhu Malega Oltarja in se čez škrbino Malega Oltarja (južno od vrha), grebena na sekundarna (severna) vrhova Velikega Oltarja, čez prodnato prvo škrbino Velikega Oltarja in še višje drugo skalnato (stik severnega in zahodnega dvajset metrov pred vrhom Velikega Oltarja) končata na Velikem Oltarju. Kamnina je apnenec zelo različne kakovosti in barve. Največkrat je razdrobljen, krušljiv, konglomeraten, sipek, kar velja za vzhodno stran Oltarčka. Na severni strani Malega Oltarja je čvrst in kompakten, mestoma je tudi delno naložena skala, ki pa plezalcev ne ovira pri napredovanju, in smeri s te strani so čudovite predvsem zaradi izvrstne skale (Kristan–Bučer in Severni steber) ter izjemne slikovitosti, še bolj pa zaradi izredno velike izzivalne privlačnosti. Vzhodna

stran Malega Oltarja ima slabšo pečino, kakor tudi zahodna, slednja je bolj preprežena z grapami, ki še čakajo prvopristopnike (sledi gamsov so). Še bolj zahodno med Velikim Oltarjem in Veliko (Martuljško) Ponco je pobočje Kačji jezik (50°), ki je dobilo ime zaradi skale v (nad) sredini, ki razcepi snežišče na dva kraka. Rastlinja je na Oltarjih zelo malo, nekaj je trav in cvetic okoli Kotla pod Grlom, v severnih stenah pa so mah in visokogorska zelena prevleka na skalah. Nižje nad krnico Za Akom so macesni, redko borno rušje in trave. Zadnja spodobna voda je izvir potoka Martuljek, najde pa se tudi višje ob padavinah in topljenju snega. Celotno območje Oltarjev je brezpotno in plezalno. Umiki so zelo problematični. Po določenih merilih je turno smučanje na tem območju neprekosljivo. Velika količina snega, plazovi, ki izravnavajo strmino, sneg severnih pobočij in zadostna, mestoma tudi krepka strmina in dolžina, več kot tri kilometre do krnice Za Akom dajejo po Kačjem jeziku (do 50°), s Kotla pod Grlom in po Jugovi grapi usposobljenemu turnemu smučarju enkratni užitek. Žal se smuka prekine pod B III, kjer je z jeklenicami zavarovan zahtevni viseči izpostavljeni odsek najbolj varno prehoditi. Sicer je mogoče še en prehod zahodno od B III na pot Martuljek–Za Akom, ki je pa tudi viseč in v slabih snežnih razmerah tvegan ter plazovit. Smuka do Martuljka je mogoča le v dobrih zimah (v zadnjih desetih zimah zame le enkrat).

Opomba: Primerjava Rokavov in Oltarjev: Rokavi imajo boljše skalo in slabši »karakter«, Oltarji nasprotno, oboji pa so mejni. Velika Ponca je martuljška, Visoka je planiška. Drugi Oltarji so: v severozahodnem grebenu Jezerske Kočne, grebenu Šmihelovec–Špičica in grebenu Ložke stene. Tine Mihelič mi je v korespondenci napisal: Vem, da si nekoliko bolj zaljubljen v ta konec, pa še prav imaš.

537. Mali Oltar–Veliki Oltar.

100 m, III-II, ena ura in pol do dve.

Greben, ki zanesljivo nima dosti ponovitev. Najprej je treba priti na vrh in Mali Oltar je kar težko dostopen vrh. Nadaljevanje po grebenu na Veliki Oltar je izrazito tvegano, saj je pečina zelo krušljiva in prst(j)ena. Še posebej zato, ker sta tam sekundarna vrhova, ki stojita samo še po božji volji. Za primer bom navedel solo vzpon po tem grebenu. Hotel sem opraviti Veliki Oltar–Mali Oltar po severnem grebenu in naprej po smeri Kristan–Bučer na Veliki melj pod Malim Oltarjem. Iz škrbine severno od Velikega Oltarja sem zlezel na prvi sekundarni vrh po zelo drobljivi pečini tretje težavnostne stopnje, se prebil še naprej po grebenu tako, da sem greben stiskal in napredoval še malo naprej. Sestop in vzpon do drugega sekundarnega vrha je bil videti še težavnejši (bolj krušljivo). Zabil sem klin v razrahljano kamnino, preluknjaj meter debel greben s plezalnimi kladivom, napeljal pomožno vrstico skozi luknjo in klin ter se previdno, večinoma s plezanjem spustil nazaj. P. S.: Po podatkih, ki so mi bili na voljo, je ta greben že bil preplezan. Toda za take smeri mi ni. Prej ali slej moraš v takem svetu naleteti na mino.

Morda bo to pisanje spodbudilo kakšnega (prvo)pristopnika, upam, da ne prijatelj.

Vendar pa obstaja določena vrsta plezalcev, ki je vzela to območje za svoje in še več: sem vodijo kliente, ki si želijo spoznati martuljški svet, plezanje v njem in doživeti (ne)odkrito. Z enim sem se pogovarjal: edino, kar sem izvil iz njega, je bilo, tam sem bil! Primerna je primerjava s kompulzivno obsesivno ljubeznijo. Pri njej se ne vpraša, ali je obojestranska, enakovredna. Je, zato, ker pač je! Cena ni pomembna.

Opis: Spust (2x) z Malega Oltarja v škrbino, po grebenu tri raztežaje (II-III), po žlebu na prvi sekundarni vrh, prečnica do drugega in spust (2 x) na široko prodnato škrbino. S škrbine grebensko stopnjasto na drugo škrbino, čez njo in grebensko na vrh Velikega Oltarja (II-III, 1 h 30'-2 h, krušljivo, tvegana pečina).

Dodatek: Pristop je mogoč z (Oltarskega) Grla prečno pod severnima sekundarnima vrhovoma v škrbino med Malim in Velikim Oltarjem (I-II, grd, naložen, viseč in krušljiv svet, zoprn je prestop - spust v grapo).

Sestop: Glej Veliki Oltar (LXXX).

538. Oltarček.

II, III, 400 m, dve do tri ure od Kotla pod Grlom.

Doživetje martuljškega sveta v najsvetlejši luči. Za to avro pa moraš biti že kompleten alpinist.

Večinoma grebensko martuljško plezanje. Opis in drugo poišči v knjigi Milenka Arnejška - Prleta: Moje gore, strani 249-254.

539. Oltarček-Mali Oltar.

Kratek »plezalni sprehod« po enem najbolj bleščečih predelov v slovenskih gorah. Neprekosljiva okolica, odmaknjenost, tišina, izredno cenjen podvig so njegove odlike. Narekovaje v plezalnem sprehodu pa le vzemi resno.

Opis: S škrbine pred Oltarčkom prečnica čez bele plati v žleb pod škrbino Malega Oltarja. Po žlebu gor in iz škrbine po plateh na vrh. (50-60 m, III-IV, II, 1 h-1 h 30'). Direktna smer iz škrbine na vrh Malega Oltarja čez plati še čaka prvopristopnike. Moralo bi biti zelo lepo.

Sestop: (glej b) in tudi smer Kristan-Bučer iz iste knjige na straneh 173-178.

540. Mali Oltar, severovzhodni greben.

400 m, II-III, 3 h.

Izredno naložen, drobno drobirast greben s temnejšo skalo na začetku, izjemno prečnico v sredini in strmim, fapastim žlebom pod škrbino. Za enkratno uporabo.

Opis: S Kotla pod Grlom desno na gruščast in skrotast hrbet, višje zelo naložen greben in po policah na Škrbino Oltarčka. Naprej glej št. 538 in 539 in poglavje LXXX. Vstop v greben je tudi z Velikega melja (nepriporočljivo).

LXXXII. VISOKI ROKAV 2646 m

541. Pristop skozi (Rokavski) ozebnik med Srednjim in Visokim Rokavom (običajni pristop).

Ozebnik do 45 stopinj, pazi na zakrit skok (krajna poč), III (kamin in plošča), drugo II-I, 530 metrov (od B II), dve uri (od vznožja ozebnika do vrha).

Redko obiskan vrh, ki mu po mojem mnenju manjka karizma. Ne manjka mu pa plezalni podvig. Priti nanj je kar dober zalogaj. Toda vrh je kup razbite skale, nima širine in borni rogljiči me ne zadovoljujejo. Postanek je izsiljen v tem smislu: no, pa sem na vrhu, zmagoslavno se bom ustavil, se razgledal in užil trenutek triumfa. Potem sem nekaj minut posedel, si zamrmral v brado: Dober sem, da sem prišel sem, ampak občutki niso navdušujoči, razgled je še kar, nekaj tu gori se ne sklada, sedaj pa dol. (Delno podpirajo moje mnenje tudi drugi pisci. Redko sem v opisih zasledil navdušenje.) Pač pa je sedlo med Srednjim in Visokim Rokavom (Rokavska škrbina) srednje lep prostor za oddih, sončenje in piknik, pa še temu nekaj manjka.

P. S.: Opravičujem se zaljublencem v Visoki Rokav, ki ga klasificirajo v vrh 1 A. Jih je kar nekaj, med drugimi tudi Tine Mihelič, zato svojega mnenja sicer ne bom spremenil, dodal bom le: vsake oči imajo svojega malarja.

Pristop: Od B II do vznožja ozebnika po travah (pol do tri četrt ure).

Možnost za umik: S sedla (2565 m, Rokavska škrbina) med Srednjim in Visokim Rokavom se lahko umakneš v zatrep V Kotlu. Po desnem robu skalnega, naloženega, skrotastega pobočja proti JZ blizu stene do melišča pod Žago (Financarji). Pred koncem je bolj strma stopnja (II, klin za spust). Po snegu in

melju v dno in po razčlenjenem poličastem svetu do škrbine na markirano pot nad južnim grebenom Škrlatice.

Primeren čas je takrat, ko v ozebniku še ni črnega ledu (poznopomladni meseci) in je skala v steni že kopna. Če pa zelo ljubiš umazanijo, če ti je všeč gvozdenje med skalo in črnim ledom, če ti ugajajo padajoče fape z vzhodne stene Visokega Rokava, lahko poskusiš tudi pozno poleti in jeseni (zelo tvegano in nepriporočljivo). V suhem času je desni rob ozebnika lepo skalnat, suh in preplezljiv.

Opis: Po ozebniku do sedla med Srednjim in Visokim Rokavom (45 stopinj, dereze in cepin, pazi na morebitno napoko - krajno poč v spodnjem desnem delu ozebnika). Malo pod vrhom sedla (20-25 metrov nižje, severno) vstopiš v poč-kamin, osem do deset metrov gor, na poličko desno (klin za spust) in desno naprej (k) do temnega kamina, dvajset metrov po njem (III) do klina za spust. Desno na zagruščene police in gor (okrog 200m). Kažipot je desno nad teboj rumena stena-stolp, do katere prideš po poči-kaminu levo pod njo (8-10 m, III) in poševno desno gor do klina za spust v rumeni stenici. Gor nekaj metrov ob steni, levo in gor po grapi (rdeč teren), desno na poličko in po njej levo na jugovzhodni greben. Po njem na vrh (okoli 250 m, Z, od B II 2 h).

Sestop: Po isti smeri (dvakrat spust v vzhodni steni Visokega Rokava). V ozebniku so štirje spusti na levi (visokorokavski) strani za dve petdesetmetrski vrvi. Druga možnost je po(d) grebenu na Veliki Oltar (II, precej naloženo) in ali na Oltarsko Grlo (I-II) ali po zahodnem grebenu v Veliko (Rokavsko) Dnino (II, B I).

Opomba: Pristop na Visoki Rokav z Velikega Oltarja je enako težaven, toda bolj tvegano. Zdrs v Rokavskem ozebniku je zadeva, ki je lahko dokončna za hojo in plezanje. Primer: Neki Gorenjec je zdrsnil na snegu in priletel na grušč. Od takrat ni nikoli več šel v hribe.

542. Pristop iz zatrepa V Kotlu.

Zelo zahtevno do zatrepa V Kotlu, do sedla II, višinska razlika 400 metrov (od škrbine na markirani poti na Škrlatico do sedla med Srednjim in Visokim Rokavom 2565 m, ena ura). Na vrh Visokega Rokava še malo več kot ura (III, opis glej zgoraj).

Če hočeš v popolnosti doživeti čar, mik in izziv »južnih martuljških« grebenov, ti svetujem naslednjo turo: Vrata-Spodnji rokav (Potočnik-Tominšek)-V Kotlu-Višoki Rokav-Veliki Oltar-Oltarsko Grlo-B II-Poldov rovt. Čeprav ta tura spada strogo geografsko gledano med julijske, je po značaju martuljška, primerna za zelo izurjenega alpinističnega samohodca, in ni izrazito tvegana. Nekakšen nadomestek je naprej opisani pristop iz škrbine z markirane poti na Škrlatico do osamljene krnice, čudovitega prostora za sončenje V Kotlu. Tudi ta je zelo lepa in dolga, ni pa tako negotova. Škrbino najdeš brez težav, naprej pa tudi skoraj ni orientacijskih težav. Lahko pa greš samo do sedla med Srednjim in Visokim Rokavom, mimogrede skočiš na vrh Srednjega Rokava in sestopiš po ozebniku do B II.

Lzhodišče (za turo): Škrbina nad južnim grebenom Škrlatice (2450 m).

Lzhodišče in pristop: Od Aljaževega doma v Vratih po markirani poti na Škrlatico do škrbine v južnem grebenu Škrlatice (L-ZZ, več kot tri ure).

Opis: S škrbine nad južnim grebenom Škrlatice sestopiš v zatrep V Kotlu do snega (melja, zelo zahtevno brezpotje, mestoma I), desno gor (severno) do vrha melišča pod južno steno Visokega Rokava. Po razčlenjeni pečini desno od stika med steno in desnim visečim pobočjem desno gor. Na začetku je bolj strma stopnja (II), višje pa položnejši naložen svet do sedla med Srednjim in Visokim Rokavom (I). Naprej glej št. 541.

Primeren čas: Zgodnje poletje. Pozneje je v Rokavskem ozebniku lahko črn led.

Opomba: Če nameravaš sestopiti po ozebniku, priporočam dereze in cepin.

Sestop: Glej št. 541.

LXXXIII. GREBENSKO PREČENJE ROKAVOV

Spodnji Rokav 2500m–Rogljati Rokav–Srednji Rokav 2589 m–Visoki Rokav 2646 m.

II-IV, pri Srednjem Rokavu že blizu V, 150 m, 3-4 h, morda je varnejša nasprotna smer (čez težja mesta se spustiš).

Najbolj negotov greben, ki sem ga imel priložnost potipati, me je dodobra utrdil v prepričanju: tja se vrnem samo, da pomagam prijatelju, zaradi plezalnih užitkov nikakor ne, ker jih ni; na drugi strani pa je še vedno ostala veljavnost, ki ni nič izgubila tudi v sedanjih, z dosežki napolnjenih časih. Plezalci, ki so ga opravili, spadajo (zame) v najvišjo elito. Plezanje po najvišji, najbolj nedorečeni in najbolj negotovi strehi Slovenije spada med izjemna dejanja. Besedo izjemno vzemi z vseh strani in pogledov. Zase osebno moram žal priznati, da tudi za en odsek ne morem reči, da sem v njem užival. Najlažje bi primerjal občutek s spusti v temne jame, za katere se vnaprej ve, da se ruši. Sicer ti na grebenu ne visi nič nad glavo, pač pa pod podplati. Vijuganje med prosto stoječimi skalami in prečanja po zelo naloženih, tudi spodkopanih policah, prepadne vesine, stopnjičasta zgradba, viseče luske ter nemožnost umika so za enkratni obisk. Tudi na enem mestu ni občutja osvobojenosti, ves čas je prisoten morast občutek, nekje bolj, nekje manj in da ga preneseš, moraš biti kar tr(d)moglava osebnost z visoko motivacijo. Odločitev niha med samopotrditvijo, tveganjem in težavami. Slednje niso skrajne, toda nenehna prisotnost nezanesljive skale in izpostavljenosti vpliva na psiho in na ravnanje, pri katerem vem, da če bom uporabil pravila varnega plezanja (obremenjevanja), se bom še vrnil, toda podtalno oziroma na dnu zavesti je tleče zavedanje podzavestne odbojnosti, seštevek in zmnožek slabo pritrjenih lusk, vsajenih balvanov, spodkopanih skal in zavestnega konvergenčno približevalno diferencialnega računa z enačbo med neznano funkcijo in njenimi odvodi verjetnosti tveganja uradne statistike povprečne življenjske dobe alpinista.

Po opravljenem vzponu in kratkemu ošvrku z očmi od B II sem se vprašal: Tam gor sem bil!? in v meni so se mešale misli: ala sem dober, da grem šlatat tako gnusobo, zmešani (v obeh pomenih) ponos nad grdo potjo me je sočasno povzdigoval in tlačil, minam na grebenu sem se izognil, prijateljem bom zamolčal, da sem bil tam, vsaj energija tam gori bi lahko bila malo bolj pozitivna, erektivni ponos ega se je spremenil v mlahavost in samoobrambo, zakaj moram razdevičiti razdevičeno, organski odpor na dnu trebuha me spominja na vonj nepredelane hrane, vonj grebena je vonj mokre skale, razklanosti in rezkosti, vpliv okolice nespodbuden, pamet razdvojena, tako daleč od »doma« še nisem bil. Končna vsota konvergenčno diferencialnega računa grebena je koitusna, pa še kakšna praznina.

Obiskovalcem priporočam, da se oborožijo z oklepom lastne pomembnosti, moči, prevladujočega samozadostnega duha in zanikanjem vpliva narave, kar bo na kraju samem težko.

P.S.: Tam je Narava introvertna vladarica menjavanja koitusne erekcije post festum brez ejakulacije.

Izhodišče: B II (najkrajši pristop) ali parkirišče v Vratih za smer Potočnik-Tominšek.

Pristop: Glej Spodnji Rokav (št. 548 in 552, sestop pogl. LXXXII).

Možnosti za umik ni, razen s sedla med Srednjim in Visokim Rokavom (najbolj priporočljiva je čez zatrep V Kotlu. Za ozebnik do B II potrebuješ dve petdesetmetrski vrvi, če je črn led).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben med krnico-zatrepom V Kotlu na južni strani in planotama Na gruntu in Na jezerih na severni s tremi Rokavi spada poleg območja Oltarjev s severne strani med najekskluzivnejše in najmanj obiskane pri nas, pa potihem najbolj zaželeno. Po karakterju ni ne martuljski ne julijski in ni primerljiv z nobenim drugim, število plezalcev na njem se verjetno lahko prešteje na prste obeh rok ali ene, njegova (moja) oznaka je rokavski, kar pomeni stopnjo več kot martuljski, in značilnosti so: odmaknjenost, težaven, krušljiv in dolg dostop, pomanjkanje poti, tudi gamsjih, negotov sestop, zelo nedostopen del med Spodnjim in

17. Kumlehova glava z Velikega Kumleha.

18. Greben Plazki Vogel–Plazki Kuk.

Srednjim Rokavom, ki je po odmaknjenosti primerljiv z grebenom Kanceljni-Prevčev stolp, ni pa po solidnosti skale, ta je v Trenti solidna, na Rokavih ne, ime tega dela je Rogljati Rokav, ki ima slikovita stolpa (Škarje, ime samo pove, za kakšno obliko gre), tvegano plezanje in pečina. Pečina je res apnenec, ki pa je zaradi strukture, lege, strel in vremena dobro razkrojen, voda ga tudi ni očistila, barve je temnejše, večinoma sivo rjave s sivo belo, rjavo in rdečo primesjo. To velja za ves greben, pa še za dostope. Še najboljša skala je v Visokem rokavu, pa še tam ni kaj prida, in v vzhodnem grebenu Srednjega Rokava. Naloženost v grebenu Spodnjega Rokava je visoka in rolerčki zahtevajo čiščenje. Luske, vsajeni stolpi, razbita skala, majave police in viseče lašte na veznem grebenu Rogljatega Rokava so dejavniki, ki tveganost povečujejo, barvne palete apnenca si nisem dobro ogledal, se mi je preveč mudilo vstran. Tudi žleb nad njim je dobro naložen in majav, stenca pa ima še kar solidno skalo, pri kateri nikoli ne veš, ali ni napočena že od znotraj. Sicer velikih odlomov greben nima, toda skal pod njim in lusk v njem je kar nekaj in dvom v takem svetu vedno obstaja. Stolpi pred Srednjim Rokavom to potrjujejo. Na grebenu se opazi navrtanost zaradi strel in globoke napoke.

Opis: Do vrha **543. Spodnjega Rokava** (2500 m) glej Spodnji Rokav (pogl. LXXXIV, št. 548 in 552). Nadaljuješ po ostri grebenski rezi **544. Rogljatega Rokava** (II-III, 300 metrov) do stene Srednjega Rokava. Po strmem žlebu levo navzgor (II-III, jugovzhodna stena), čez dvajsetmetrsko steno (III-IV, mestoma IV+, dvomljiva skala) in po lažjem razbitem svetu na vrh **545. Srednjega Rokava** (2589 m, II, mestoma III, 1 h 30', glej opombo). Sestop po sipkih visečih laštah na **546. Sedlo med Srednjim in Visokim Rokavom-Rokavsko škrbino** (I-II, neprijetna podlaga, 10'). Naprej za **547. Visoki Rokav** glej poglavje LXXXII-običajni pristop.

Sestop: Glej Visoki Rokav (pogl. LXXXII). Morda je najboljši »sestop« nadaljevanje po grebenu na Veliki Oltar (II, 1 h 30') in potem ali čez Oltarsko Grlo na B II ali po zahodnem grebenu Velikega Oltarja na B I.

Primeren čas je poletje, ko na grebenu ni več snega, v ozebniku pa je še mehek.

Opomba: Na oko se zdi, da je višinska razlika med Spodnjim in Srednjim Rokavom okoli 150 metrov, ne 89. Za tiste, ki hočejo dolgo živeti: morda je najprimerneje začeti od zgoraj navzdol. Janez Kunstelj je priplezal na vrh Srednjega Rokava z desne (vzhodnoseverovzhodne) strani čez preduh-kamin in čez vršno vesino.

LXXXIV. SPODNJI ROKAV 2500 m

548. Jugovzhodni greben Spodnjega Rokava (smer Potočnik-Tominšek).

III, II-I, zahtevno brezpotje, 1450 m, štiri do pet ur.

Lepa tura za ljubitelje samote, brezpotij in lažjega, čeprav ne s prav solidno skalo grebenskega plezanja. Toda na najtežjem mestu je trdna, v njej pa rjavijo trije klini. Morda je še lepše Pod Dolkom. Nedotaknjeno melišče, na njem so samo sledovi gamsov, čudovit macesnov greben desno od njega, ki po mojem prekaša greben Brinove glave in zatrep V Kotlu zaključujejo seznam lepot, ki vsaka zase zadostuje za popolno doživetje. Vmes so manj mikavni deli, kot pristop od parkirišča do melišča, skrotasto plezanje pod ramo, naložena greda pod vrhom, izpostavljena prečnica in negotova skala pod vrhom, ki samo še poudarijo blesk in izpolnitev visokih zahtev za sproščajoč, razgledni postanek na zgoraj opisanih mestih. Sam vrh ni nič posebnega, rjava, od strel razbita skala opozarja na nedoločljivost, nesprejemanje in negativni naboj, ki jih razumsko težko definira(m)š. Toda vrh je vrh, pa naj bo kakršenkoli. Razgled je julijski, značaj martuljski, odmaknjenost in vzvišenost vrha je povzdigujoča, saj ni nobenih označenih poti, in to je tisto, kar plezalec potrebuje za ekskluzivno samopotrditev, predrzen v Kraljestvu brezpotja in Rokavov.

Izhodišče je severni konec parkirišča pred Aljaževim domom.

Zemljepisna lega, posebnosti in značilnosti: Od Visokega Rokava pada proti jugovzhodu veriga Rokavov (Srednji in Spodnji). Na južni strani mejijo na grapo, mestoma celo na dolino, ki je prekinjena s skoki od zatrepa V Kotlu do zatrepa-krnice Pod Dolkom. Ta grapa me že in še vedno dolgo mika, da bi jo potipal. Edina zadrega je skok pod V Kotlu, v katerem ne želim puščati železja, toda drugače verjetno ne bo šlo. Tako bom ta prehod pustil bolj ambicioznim »prvopristopnikom«, ki so ga že opravili, delno opremili, zamenjati boš moral le pomožne vrvice in pregledati kline). Na severu je dolina (melišče) Suhi plaz (mojstransko ime za Škrlatice, v tekstu mišljeno samo melišče), ki s težko prehodnim rušjem, zagamanim brezpotjem in visečim svetom ne dovoljuje lahkih prehodov za severno stran grebena, višje je še planota Na gruntu. Sam greben je prehodni s še kar trdno skrotasto skalo, vmes pa najdeš grape in police, ki ne ponujajo zelo tveganega plezanja. Toda to velja samo do Spodnjega Rokava. Povezava s Srednjim Rokavom je težavna naloga, ki je niso rešili niti vrhunski plezalci, in vrnitve s tega dela so bile zgodbe zase (nekaj jih poznam). Akterji so bili mladeniči z mejno ideologijo, brezmejnim samozaupanjem in srečno izbiro smeri (tudi te poznam). Če pa to vrtoglavo mejnost že dam vnemar in se osredotočim samo na greben od Vrat do Spodnjega Rokava, lahko mirno trdim, da je spodnji del Pod Dolkom in okoli Suhega potoka kot ustvarjen za raziskovalce kotičkov in pogrinjanje prtičkov, kjer te ne moti noben obiskovalec. Narava je zelo nedotaknjena, gamsi pa so zgradili mrežo cest, ki te lahko vodijo po brezpotju. Vode ni. Smer poteka po južni (levi) strani grebena.

Primeren čas je, ko ni več snega in verjetno še bolje jeseni, ko sonce več ne pripeka.

Opis: S severnega konca parkirišča slediš zaraščeno gozdno cesto, ki je kmalu zmanjka, in nadaljuješ skozi dobro prehodni gozd v smeri proti grapi izpod zatrepa V Kotlu. Smer gibanja si oglej že na parkirišču, ker moraš v gozdu ovinkariti, dokler se ne znajdeš na lepem melišču-zatrepu-krnici **549. Pod Dolkom** (L, 1 h). Po desnem delu melišča gor do bolj strmega gruščnatega jezika, ki se od desne spušča na melišče (ZZ). Po jeziku gor in pred skalami najdeš gamsjo avtocesto proti grebenu na desni. Po »avtocesti« na macesnov greben, po njem gor in desno pod grapo-žleb v grebenu (L, dve uri). Po žlebu gor do škrbine mimo žandarja na levi strani in še po poličastem skrotju do naslednje škrbine, ravno tako z žandarjem na levi strani. Plezanje do sem ni prav vabljivo, saj je skala temno rjava, vendar strmina ni huda in dostikrat moraš stopati na drn (II). Po drugi škrbini prečiš v bolj strm svet in po prečenju strmine na desni se znajdeš v glavni grapi grebena. Malo po njej (bolje desno od nje), višje pa po desni strani grape gor do zapore in po naloženi gredi desno pod njo do kota - zajede (I-II). Čez navpično mesto (III+, dobra skala, sedem metrov, 3k, moja pripomba v dnevnik po turi: žal edino čudovito mesto) na drnast svet rame in po njem na gredino dvajset višinskih metrov pod vrhom. Z gredine izpostavljeno po polici na severno stran, čez ozek kamin-lusko (podrt svet) in na vrh **550. Spodnjega Rokava** (II, dvomljiva skala).

Sestop: Z vrha po isti poti kot vzpon na gredo dvajset višinskih metrov nižje na vzhodni strani, prečiš po polici vodoravno proti jugu čez visečo grapo do grebenčka z dvema »možicama« (naravnima), dol sedem metrov (zelo naloženo in precej strmo), po lašti naprej, gor dva metra (II) in po lažji gredi vodoravno sedemdeset do osemdeset metrov do južnih vesin Spodnjega Rokava in jugozahodno po melnatem pobočju v zatrep **551. V Kotlu** (popazi pri prehodu čez grapo). Iz dna zatrepa-kotla po lepo razčlenjenem svetu na škrbino nad južnim grebenom Škrlatice (stik z označeno potjo Vrata-Škrlatica, manj kot ura, zahtevno do zelo zahtevno, od škrbine po zavarovani označeni poti v Vrata tri ure).

Opomba: Najlažji sestop z vrha je po pristopni smeri, da se pa tudi (previsno nepriporočljivo) drugje. Vsaj jaz sem.

552. Vzhodni greben Spodnjega Rokava (pristop z Grunta).

III, II-I, 380 m, ura in pol do dve uri.

Za ljubitelja razbitih grebenov, brezpotij, naloženih polic, nedotaknjene sveta je vzhodni greben Spodnjega Rokava prava rešitev (izbira). Če želi, lahko izbere krajšo ali daljšo varianto. Krajša je od B II pod greben in čez severno, poličasto in na koncu žlebasto navpično steno na greben. Daljša pa je od škrbine med Kališčem (vratskim) in Spodnjim Rokavom. Krajša je bolj priporočljiva. Pri obeh pa se bo plezalec spraševal: Kaj mi je tega treba? Prva ima tvegan prehod na greben, druga pa prebijanje skozi rušje. Pri prvi ga bodo začudeno opazovale planinske miši in kače, pri drugi pa gamsi, saj je človek v tistem koncu redka prikazen. Sam greben pa tudi ni vzor lepote. Naložen, drnast, z drobljivo skalo. Pa vendar: v nekem določenem človekovem življenjskem obdobju je raziskovalna želja močnejša od naravnih ovir in tako je tudi vzhodni greben Spodnjega Rokava zadostitev, povračilo tveganja in iskanja težav, ki (ni)so hitro prevelike.

Izhodišče je Poldov rovt v Vratih.

Pristop: a) Po neoznačeni poti ob Rdečem potoku za B II (glej B II). Če želiš preplezati greben od škrbine med Kališčem in Spodnjim Rokavom, moraš na melišču pod **553. Malim Matterhornom (Skali)** zaviti levo med rušje in se skozenj prebiti na prodišče pred škrbino in do nje (dve uri in pol do tri), b). Če se pa hočeš izogniti rušju in vstopiti v greben čez njegovo severno plat, nadaljuješ proti B II in se v kotlu pred njim obrneš južno ter čez gričasto visokogorsko planjavo Na gruntu dosežeš severno steno grebena (precej nizko, jugovzhodno od B II, tri ure).

Opis: a) Vzhodni greben od škrbine med Kališčem in Spodnjim Rokavom: od škrbine na poraščen stop, spust z njega in po grebenu na vrh (III, večina II, tri ure).

b) Na greben vstopiš precej nizko (Na gruntu), vendar nad poraščenim stolpom, kjer opaziš strmo grapo, malo po njej, potem po polici v strm svet levo in izpostavljeno po njem na greben (III za pristop, preostalo II, dve uri in pol).

Sestop: Glej št. 548.

LXXXV. SREDNJI ROKAV 2589 m

554. Vzhodni greben Srednjega Rokava.

III, 350 m, dve uri.

Eden zelo lepih grebenov, čeprav plezaš grebensko le v zgornjem delu. Nižje plezaš po ploščah, policah in kaminu. Pač pa je od daleč videti kot greben. Skala je tako-tako, najbolj motita naloženo kamenje in možnost pomote pri oknu. Vršni del je lep kljub mestoma drobljivi pečini. Najlepše mesto je kamin - prehod z vzhodne na severno stran grebena. Če želiš izvedeti, kaj o tem grebenu meni povprečna planinka, si preberi v Arnejškovi knjigi Moje gore od strani 81-83.

Izhodišče in dostop: Od B II (št. 948) po travah do vstopa v smer. Vstop je levo od najnižje točke grebena (južno od raza), ko v podnožju opaziš grapo in plošče levo nad tabo (petinštirideset minut).

Opis: Levo od raza po žlebu in kaminih na levo stran ploščatega podstavka (II). Po policah levo na majhno melnato terasico (I). Desno, nato v kamin levo čez zagozdено skalo in pred oknom še po strmem kaminu na raz (III). Po desni (zahodni) strani raza do grebena (police, žlebovi, II-III, naloženo) in po njem lahko do predvrha (I-II). Spust po vrvi v škrbino in po skrotasti polici na vrh **555. Srednjega Rokava.**

Primeren čas sta visoko poletje in zgodnja jesen.

Sestop: S škrbine na zahodni greben in po strmih, visečih, drobno melnatih laštah in skrotju na Rokavsko škrbino (I-II, MT, 10-15'). Naprej glej št. 541.

556. Pristop skozi Rokavski ozebnik (med Srednjim in Visokim Rokavom) **na Srednji Rokav.**

Za izhodišče, dostop in sestop glej pogl. LXXXII. Levo (vzhodno) od **557. Rokavske škrbine**. Sedla med Srednjim in Visokim Rokavom vstopiš v strmo skrotje in po drobljivih policah na škrbino. Od škrbine po severni strani na vrh (neprijeten svet, I-II, skoplji si stope, petnajst minut). Sestopaš po isti smeri.

558. Pristop iz zatrepa V Kotlu glej št. 542. Od sedla naprej glej št. 557.

LXXXVI. ŠKRLATICA 2740 m

559. Pristop iz krnice–zatrepa V Kotlu.

Težavnost: V spustu s škrbine v južnem grebenu do zatrepa V kotlu zelo zahtevno. V škrlatiškem delu I. do II., mestoma III. težavnostne stopnje. Višinska razlika: Škrbina 2450 m, V Kotlu 2350 m, vrh Škrlatice 2740 m. Ura in pol do dve uri.

Če si že naveličal normalnih poti, ti priporočam severovzhodni nekonvencionalni, bolj stenski kot grebenški pristop na drugo slovensko najvišjo goro. Ni posebno zahteven, niti zelo težaven, niti zelo lep, je pa malo drugačen, po težavnosti precej podoben markirani poti, torej kar težaven, vendar brez varoval, nima pa tako težavne plošče, pač pa je skoraj vedno mokro v grapastih kaminih. Je tudi precej vijugast.

Pristop je po označeni poti iz Vrat na Škrlatico do škrbine, kjer se priključi južni greben Škrlatice (tri ure in pol).

Izhodišče je škrbina in konec plezalnega južnega grebena Škrlatice, zaključek vrh Škrlatice.

Značilnost in zanimivost: Solidna skala v sestopu do krnice V kotlu, plezanje proti vrhu po policah in mestoma strmo zarezanih naloženih kaminih - grapah in negotovi skali. Lahko pa narediš turo samo do krnice V Kotlu, se naužiješ snežnega samotnega sončenja in se vrneš po isti poti do škrbine.

Opis: S škrbine sestopiš v zatrep **560. V Kotlu** (zelo zahtevno brezpotje), po melju do severovzhodne strani Škrlatice in po grapah, kaminih ter policah proti vrhu (I-II). Zadnje metre na vrh **561. Škrlatice** prehodiš -preplezaš po grebenu.

Sestop je po označeni poti v Vrata. Pazi, da ne boš sestopal prehitro in te v južnih pobočjih Škrlatice ne bodo zapeljali gručasti jeziki (bližnjice?), ki so pod označeno potjo, nižje pa je neprehodno (ZZ-L, več kot tri ure).

562. Južni greben Škrlatice.

III-IV, 350 m, dve do tri ure.

Sončna smer, ki ima svoj mik v plezanju. Ni posebno lepa (Tine meni nasprotno ...), skala je naložena, kar solidna, je pa že malo razmajana. Konča se na škrbini, do vrha je označena pot.

Izhodišče: Aljažev dom v Vratih.

Dostop po poti na Škrlatico. Pod Zadnjim Dolkom poiščeš travnato gredino (kjer je konec trav pod Dolkovo špico), po travnati gredini do konca in še malo desno pod rumenimi ploščami do podnožja grebena. Iz Vrat tri ure in pol (okoli 2100 m).

Možnosti za umik ni.

Značilnost: Tipičnega grebenskega plezanja v smeri ni. Plezanje je po lažjih odprtih kaminih v spodnjem delu in po počeh z navpičnim dvometrskim izstopom. Klinov v smeri ni.

Opis: Smer začneš še malo naprej od travnate gredine pred razom. Plezaš po počeh in kaminih najprej naravnost gor, malo levo in nato desno do lažjega sveta levo od rumenih plošč (200 m, III) do škrbine za večjim žandarjem. Rumene plošče so tudi na stolpu na desni strani. Iz škrbine dva raztežaja gor in desno do počī-stika med navpično (desno) steno in poševno levo, čez (precej strmo) ploščo ter do navpičnega izstopnega mesta (izstopa sta dva - levi je lažji, vendar ima razmajano skalo, - desni je navpičen z dobro skalo, IV-). Po lažjem razčlenjenem grebenu do škrbine (I-II, stik z označeno potjo in po njej na vrh).

Sestop je po označeni poti v Vrata.

Primeren čas: Zgodnja jesen in do prvega snega.

LXXXVII. ŠPLEVTA 2262 m – SPODNJA ŠPLEVTA 2046 m – BRINOVA GLAVA 1586 m

Krožna pot za romantike: Poldov rovt–Prag–Mali Matterhorn (Skala)–B II–Sedlo pri Šplevti–Šplevta–Spodnja Šplevta–Brinova glava–Poldov rovt.

Manj zahtevno (večinoma) do zahtevno brezpotje, ura in petnajst minut, 650 m, cela tura 6-7 ur, višinska razlika iz Vrat 1300 m.

Greben, ki v primerjavi s sosedji ni pomemben, je pa v slabem vremenu nekakšen nadomestek za višje cilje. Kljub temu pa je kar zadovoljiva razgledna točka s travnatimi naslanjači. Če pa si romantično razpoložen, bo ta greben lepši kot bolj veljavni sosedje, saj je udobje, poležavanje in sončenje na travah dostoj(p)en užitek. Dostop, sestop in greben so skoraj enakovredni po (skromni) težavnosti.

Dostop: Glej opis Bivak II (št. 948) ter na Sedlo (2230 m) pri Šplevti (med Šplevto in grebenom Dovški križ–Veliki Oltar, dve in pol do tri ure). Manj zahtevno do zahtevno brezpotje.

Značilnosti: Travnat, mestoma drnast greben, zgrajen iz belega, čvrstega apnenca z okroglimi preseki koral in relativna nedotaknjenost (najpogostejši obiskovalci so ovce).

Opis: Od Sedla pri Šplevti se vzpneš na **563. Šplevto** (2262 m, 20-30 višinskih metrov) in nadaljuješ proti jugovzhodu do vrha **564. Spodnja Šplevta** (2046 m) ter strm sestop (severno!, nikar ne nadaljuj po vzhodnem grebenu) po policah in travah na melišča Na Brinju. Prečiti moraš vodoravno do konca melišč (po travah in med rušjem) na severni strani, kjer se začne pot spuščati pod gladkimi ploščami nad tabo, dokler ne ugledaš pod sabo zopet travnatega sveta med macesni, po katerem dosežeš **565. Brinovo glavo** (1586 m).

Sestop: Z Brinove glave v Vrata (Poldov rovt) je brezpotno zahteven do zelo zahteven po neoznačeni, kar shojeni poti. Ko prideš do konca trav in se začneja padajoče pobočje–greben, poišči na desni (gledano navzdol) kratek strm koreninast prehod na južna pobočja Brinove glave, sestopi nekaj metrov in vodoravno na jugovzhodno pobočje in potem v okljukih dol. Ta točka je pomembna (možic), ker če boš (za)šel levo, te čaka zelo do izredno zahtevno brezpotje s plezalnimi odstavki in skoki. Dostopni poti se priključiš pri **Smešku** (v lubje bukve vrezan nasmejan obraz - pomembno razpotje, pred začetkom Rdečega potoka). Ura do ura in pol.

Primeren čas je poletje in jesen.

Opomba: Morda je skoraj bolje, da se tura naredi v nasprotni smeri (tudi Tine Mihelič meni tako). Žal je potem po mojem mnenju manj zanosna.

LXXXVIII. GREBEN ŠIROKE PEČI 2497 m, sedem vrhov.

III, štiri do pet ur. Vrhovi v opisu so od severa proti jugu (prvi je najbolj severno, drugi južno od njega in tako naprej). Višinska razlika je majhna (300–400 metrov), dolg je okoli 800 m.

Greben, na katerem ti zanesljivo ne bo manjkalo vrtoglavih razgledov. Pogled čez severozahodno steno je med najbolj impresivnimi. Tudi Amfiteater ni brez privlačnosti, še bolj pa nepozabni vtis martuljskega sveta. Tudi pot, ki jo prehodiš na dostopu, sestopu in seveda grebenu, tvori celoto, pri kateri ne bo manjkalo vzvišenih doživetij. Toda vsaka vrtnica ima trnje in tako ga ima tudi ta greben. To pa je: brezpotje, iskanje prave poti, izpostavljena mesta, nabadanje na roglje, krušljivost in prečenje po drobljivih policah in ... drugi dejavniki, ki polepšajo kar težavno grebensko prečenje, kajti izhodišče in zaključek je sicer lahko eno (Za Akom ali B II), vendar se boš verjetno zaradi pomanjkanja časa odločil za čim hitrejši sestop (drugje ali pa ne). Če se boš odločil za najlažjo varianto (od Dovškega križa), pa je najbolj priporočljiv sestop čez Skok. Pristop nazaj na greben z vrha Amfiteatra je eden tistih, ki se jim z veseljem izognem. Na grebenskem prečenju te čaka sedem vrhov, za katere (ne) vem, kako jih najbolje povezati v krožno varianto, kajti do prvega (zadnjega severovzhodnega) moraš narediti ovinek - sestop (z Dovškega križa) in se vračati, to pa jemlje čas, ki ga pri tej turi ni v izobilju. Tako povezavo je mogoče narediti takole: čez Skok v Amfiteater, se vzpeti na prvi (severni vrh), obrati vseh sedem vrhov in sestopiti z grebena pod Dovškim križem v Amfiteater. Ali druga povezava: spustiti se z grebena med Dovškim križem in sedmim (glavnim) vrhom Široke peči v Amfiteater (klini za spust so), pristopiti na prvi vrh, opraviti prečenje s koncem na vrhu Dovškega križa in sestopiti na Sedlo pri Šplevti.

Nasprotna smer ni priporočljiva, ker so dostop iz Amfiteatra na greben med zadnjim (sedmim) vrhom Široke peči in Dovškim križem preklinjali že taki asi, ki so preplezali prvenstveno smer v Široki peči. Najlažji dostop na greben je z Dovškega križa (II), naslednji malo težji je čez Skok pod Amfiteatom (III+), naslednji je iz Jugove grape na greben in še najbolj velikopotezen po severni strani čez severovzhodni steber (smer Ogrin-Župančič ali Juvan-Šteblaj ali drugje). Ti dostopi tudi določijo nadaljnjo smer. Od Dovškega križa najprej proti zahodu in od polovice grebena v Amfiteater, če si zelo zagnan, do konca grebena; od prvega (severovzhodnega) vrha nazaj do Dovškega križa (na prvi vrh moraš najprej priti); iz Amfiteatra in potem polovica vrhov do (južnega - najvišjega - sedmega); s konca Amfiteatra na greben in na glavni vrh ter potem ali nazaj na Dovški križ ali dol Za Ak; to so vprašanja, na katera ti ne znam najbolj pametno odgovoriti, to moraš storiti sam! Svetujem ti, da si skrbno prebereš vse (obe, ena v smeri urnega kazalca in druga v nasprotni smeri) možnosti (z variantami) in se potem odločiš: želim ves greben, želim glavni vrh, želim najlažjo, najtežjo, ali neko vmesno varianto. **Pravoverno** prečenje je (po starcih - moje spoštovanje - in opisih) samo eno: B III-Skok-Amfiteater-prvi (severovzhodni) vrh-vrh Široke peči-Dovški križ. Ali je najlepše, je odgovor subjektiven. Tisti, ki je opravil samo to, bo seveda na ves glas zatrjeval, da je to prečenje najbolj pravo. Drugi, ki so opravili še kaj zraven, bodo na to trditev samo skomignili z rameni. Vsega pa niso preplezali niti najboljši. Seveda si pa vsakdo želi vse, toda najverjetneje boš hitro ugotovil, da je spanje boljše kot stanje (t lahko zamenjaš z r-jem) in da je treba v dolino priti do noči. V vseh »smereh in variantah« pa boš naletel na skrotasto, krušljivo, mestoma tvegano pečino in na zaguljene škrbine, za katere potrebuješ nekaj plezalnih izkušenj. Tudi uporaba vrvi ti ne sme biti tuja. Dolg dostop, sestop in zahteven greben, ne sicer zaradi plezalskih težav, temveč zaradi dvomljive skale, pa zahtevajo lepo vreme, dolg dan in preudarno ravnanje. O občutjih se ne bom razpisal, o tem grebenu imam svoje mnenje, toda na opravljeno dejanje boš lahko kar (neljasno) ponosen; Široka peč pač ni za vsakogar. Za konec: na tem grebenu boš spoznal, kaj pomeni definicija »martuljski«!

Sedem vrhov Široke peči lahko na turi, bolje po njej, enačiš z numerološko astrologijo, pri kateri je številka sedem umik iz sveta in skrivnostnost, pa tudi vzvišen mističen odnos do vsakdanjosti in s sedmimi dnevi Stvaritelja Sveta. Glasbena (moja) primerjava je: zadnji (drugi) stavek Beethovnovе sonate za klavir v c-molu opus: 111. Dialektika (razvojnost) glasbenega motiva in variacijska obdelava s stalnim crescendo, triglasnim trilerjem in reminiscenčno apoteozo finala se s to turo zelo sklada.

Točke grebena: V grebenu je sedem vrhov, vmes je še nekaj predvrhov (stolpov), na katere skoraj zanesljivo ne boš stopil. Višinska razlika med njimi je pičila. Opomba: V nekaterih opisih je govor o enajstih stolpih; za splošno rabo zadošča sedem vrhov, vsoto vseh žandarjev, stolpov, rogljev in vrhov pa seštej sam po končani turi (jaz sem jih šestnajst).

Izhodišče in dostop: a) B II. Od B II na Dovški križ (pogl. LXXIX). b) B III. Po melišču–grapi proti vzhodu (orientir je (severo)vzhodni steber Široke peči). Na koncu melišča v desno grapo in med velikimi balvani do prve zapore, ki jo preplezaš po levi strani (II, k). Še naprej po grapi do druge zapore in pred njo levo po gladki, največkrat mokri plošči–grapici na polico (II, klin za spust). Levo na drnast greben in desno na skrotje in melišča pod zaporo (Skok). Malo pred Skokom prečiš desno čez strm drn–meljšče na grebenček pod severovzhodnim stebrom Široke peči. Pod steno po polici – prehodu levo dvajset metrov pod vstop v **566. Skok** (ZZ, od izvira potoka Martuljek dve uri). Čez Skok (III+, dva raztežaja, kk), levo na drnast greben in gor v krnico **567. Amfiteater** (glej sestop). Nekje na polovici krnice desno gor in prečnica (severno) na prvi vrh (I, tri in pol do štiri ure).

Možnosti za umik sta dve (tretje, v Jugovo grapo, raje ne omenjam, je pa mogoča). Prva je s četrtega vrha po grapi dol do Amfiteatra (II mestoma, večinoma po melu grape, Z, petnajst do dvajset minut). Mogoč je tudi sestop s prvega, drugega in tretjega vrha, najprej malo bolj strmo do police nekje na (po) polovici vzhodnega pobočja Široke peči, od koder ujameš zgoraj omejnjeni sestop. Isto velja tudi za peti vrh. S šestega se spustiš po vrvi in prečiš do sestopa (istega). 2. Po sedmem vrhu se lahko spustiš po vrvi (dvajset metrov levo od vrha) in prečiš ter plezaš po grapi do sestopa v Amfiteater ali 3. po glavnem vrhu proti jugovzhodu (polica na južni strani – nadaljevanje grebena, pet do deset metrov pod njim, vmes preplezaš ali obideš nekaj stolpov) in nekje okoli najnižje točke grebena (sto petdeset ali dvesto metrov pred Dovškim križem) najdeš prehod na severno stran grebena in po polici na severni strani pod grebenom prečiš (proti zahodu, okoli šestdeset metrov) do klinov za spust. Spustiš se dvakrat na najvišjo točko snežišča Amfiteatra (pazi na trdoto snega). Pri vseh umikih sestopiš v Amfiteater in se ali spustiš (sestopiš) čez Skok do B III in druga možnost (tudi dostop na greben Dovški križ–Široka peč): s konca Amfiteatra splezaš na greben med glavnim vrhom Široke peči in Dovškim križem in na Dovški križ (zelo drobljivo – tvegano do police pod grebenom, izsekaj si stope, greben naprej je krušljiv in razbit).

Zemljepisna lega in značilnosti: Široka peč je skoraj samostojna veriga sedmih vrhov, ki se le na vzhodu priključi glavnemu martuljskemu grebenu Kukova špica–Škratica. Višina vrhov je med 2420 in 2497 metri (glavni vrh), vmes so škrbine, med katerimi je najgloblja tista med petim in šestim vrhom. Njena glavna os je v smeri severoseverovzhod–jugojugozahod, ki se na južnem koncu obrne proti jugojugovzhodu in se z grebenom pripoji na Dovški križ. Na zahodni strani pod njo so melnata, tudi drnasta in rušnata pobočja, ki se od krnice Za Akom vzpenjajo do severozahodne stene. Na tem pobočju je lep, tudi slikovit primer zelenice Trije macesni, ki je zaradi svoje pomolne lege zaščiten pred plazovi in erozijo. Na južni strani se od meljšč (Velkega melja) pod Malim Oltarjem in Kotlom pod Grlom vzpenja Jugova grapa z naklonom največ štirideset stopinj proti grebenu do Škrbine Jugove grape, južno pred Dovškim križem. Na vzhodu leži težko dostopna krnica Amfiteater, ki je večino leta zasnežena. Severno območje

je ozko, tam je melišče–pobočje z grapo (skoki), ki poteka od severovzhodnega stebra Široke peči in se izteče pri izviru potoka Martuljek, v bližini je tudi izhodišče B III. Kamnina je apnenec, ki je obarvan, večinoma prevladuje rdeče rjav odtenek in je zato krušljiv. Sivo bel nastopa redko. Vmes so konglomerati, žile in manj kompaktne nezlepljene plasti. Posebna značilnost so ponekod slabo zlepljeni drobljivi prodi, ki so precej neprijetni za napredovanje, pa tudi strmina je taka, da se v primeru luščenja ali odloma zlahka zvalijo v dolino. Med temi so grape, ki imajo še bolj strme odstavke in je zato plezanje tvegano. Rastlinja v višini grebena skoraj ni, več je mahov in zelo redko resaste trave, je pa nižje na dostopih do višine 1800 metrov več alpske flore, ki je zaradi pomanjkanja mokrote in sonca slabše razvita, pa vendar vredna ogleda. Drevesa na dostopu od B III so večinoma macesni in rušje, redkeje pritlikava bukev. Vodo lahko najdeš v odlomih, kjer curlja iz plasti in se nabira v ponvicah, zadnja spodobna voda je izvir potoka Martuljek. Izhodišče je B III, če si zagovornik naravnega življenja, pa biva pod veliko skalo na prodih krnice Za Akom. Za plezalne vzpone si ogled vodniček Martuljek Igorja Mezgeca.

Opis: Poteka od prvega (severnega vrha) do Dovškega križa. Na prvi vrh najlažje prideš od polovice Amfiteatra (v vpadnici četrtega vrha) po grapi gor in po melnatih prečnicah poševno desno gor do vrha (I, večina MZ-Z, 30-45'). Od prvega vrha do petega po grebenu brez posebnih težav. Med petim in šestim je globoka škrbina (spust po vrvi) in po grapi na jugozahodni strani na šesti vrh. Po krušljivem grebenu na **568. glavni (sedmi) vrh Široke peči** (2497 m). Tu greben zavije proti jugovzhodu in mimo ter pod stolpi (trije glavni in več manjših) po poličastem, krušljivem svetu do najnižje točke grebena pred Dovškim križem. Po razbitih, krušljivih prehodih v zahodno pobočje - greben Dovškega križa in na vrh Dovškega križa (III, III +, večinoma I-II, 3-5 h).

Sestop: Če si opravil greben in prišel na Dovški križ, sta dve možnosti za sestop: prva je po Jugovi grapi. Začetek je strm in naložen, če je v grapi še sneg, pogled, ali ni pretrd - priporočljive so dereze in cepin. Po dveh tretjinah grape pazi, da ne boš šel preveč desno (skale - plošče in skok), zato se drži leve strani (v sestopu). Naprej mimo Treh macesnov do B III in v Gozd - Martuljek (I-II, ZZ, štiri ure). Druga najbolj priporočljiva, tudi najhitrejša, je sestop na B II (glej št. 947 in pogl. LXXIX, LXXX) in v Vrata (Z, tri ure). Tretja (nepriporočljiva) možnost je v Jugovo grapo: z grebena pod Dovškim križem (tretja škrbina po Dovškemu križu proti glavnemu vrhu) na ozko polico pod previsi in še naprej v ozek žleb. Po njem na zahodni raz in levo v kamin, ki se konča v odprti steni. Spust po vrvi čez previs in izpostavljeno do širokega žleba. Po njem do konca in levo okoli roba v odprto steno in po policah daleč levo v Jugovo grapo. Po njej dol (ali gor). Če želiš sestopiti za Ak, glej možnost umika št. 3. Četrta: z zadnje škrbine pred Dovškim križem po lahki polici zahodno 60 metrov do klinov za spust. Spustiš se dvakrat in si na najvišji (južni) točki Amfiteatra (pazi na snežne razmere). Po njem dol do klinov za spust čez Skok in do B III (glej dostop b in naprej). Opomba: na tem sestopu-dostopu je bilo puščenih nekaj pomožnih vrvic, ki ti omogočijo varnejši prehod čez belo drobljivo pečino.

Če pa si opravil greben od Dovškega križa do prvega vrha (severnega), sestopiš s prvega vrha proti jugu v škrbinico (30 m), po grapi dol 40-50 metrov, po skrotju skoraj vodoravno do grape pod četrtilim vrhom in po njej v Amfiteater. Po dnu krnice dol v kotanjo in levo do vzhodne stene Široke peči. Dol čez plati, desno in nižje levo na drnast, travnat grebenček in prečnica levo po strmem, visečem svetu pod severovzhodno steno Široke peči. Deset metrov pred steno v kotanjici sta klina (sidrišče - spust), nižje pa še eden za pod Skok. Naprej glej dostop b).

Primeren čas je poletje in zgodnja jesen (sneg je lahko jeseni že zoprn trd). Seveda pa je greben zanimiv tudi pozimi (ker so na ključnih mestih klini - klin za spust čez Skok, klin za spust v škrbino med petim in šestim vrhom, klin

za spust z glavnega vrha, klin za spust z grebena med glavnim vrhom in Dovškim križem na severni strani nad Amfiteatrom - jih bo kar težko najti, izkopati).

Opomba: Greben se od severa začne od severoseverovzhoda proti jugoju-gozahodu od prvega do četrtega vrha, potem teče proti jugu do šestega in sedmega (glavnega vrha) ter se obrne proti jugovzhodu in na koncu skoraj proti vzhodu. Zatorej vzemi označbe severno, vzhodno itn. z rezervo in jih upoštevaj le kot smernice. Greben se lahko prepleza tudi v nasprotni smeri, kot je napisano. Spusti so urejeni, preglej vrvice, precej je tudi klinov za varovanje.

LXXXIX. KOPICE 2202 m

III, okoli 700 m, 2 km, dve do tri ure. Za pravoverni začetek nad lovsko potjo še 2-3 ure (IZ, II, T-ZT, rušeče).

Pred desetimi leti sem se namenil preplezati greben Kopic. Seveda pravoverno. Začel sem z lovske poti štiristo metrov severovzhodno od Smeška (začetek poti na Brinovo glavo) na nadmorski višini okoli 1350 metrov. Po navpičnih travah, razkrojeni pečini in po ruščem se skrotju. Ko sem bil petdeset metrov visoko, se nisem mogel več umakniti. Ostala mi je le banzai jurišna varianta. Ko sem prispel na trave severno od Brinove glave, sem samo še zmajal z glavo, se globoko zamislil, pljunil, se obrnil in sestopil v dolino. Tako sem preplezal izrazito nepriporočljivi spodnji del grebena. Ker sem sklenil, da me tisti svet ne vidi več, sem zaprosil Tineta za opis in za vse, kar spada zraven. On je plezal od 1550 metrov naprej. Zelo hitro mi je poslal pisanje, njegove čitabe so priznane, se presenetljivo približal mojemu miselnemu nazoru, izgleda, da imajo prismuknjeni grebenarji skupne točke, in od tod naprej beri njegova razmišljanja in opis.

Tine Mihelič: Greben Kopic je pravzaprav jugovzhodni greben Dovškega Križa nad dolino Vrat, ki se približno 300 m pod vrhom izgubi v prostranih bokih matične gore. Greben Kopic sestavljajo trije dokaj samostojni vršiči, na zemljevidu sta zabeleženi kot 1904 (Spodnja Kopica?) in 2202 m z imenom Gornja Kopica. Greben se v obliki vpadljive kulise lepo vidi od Aljaževega doma v Vratih. V primeri z drugimi grebeni v tem predelu je greben Kopic neznacen, manjka mu martuljske dinamike, financarjev in podobnih atrakcij. Že ime pove, da je oblikovan bolj masivno, kar pa ne pomeni, da mu manjka prepadnih sten. Sam greben je mestoma oster in izpostavljen, stranske stene pa so razbite in kot kaže, brez plezalnih mikov. Južno ostenje pada v dolino **569. Na brinju**, severno pa v dolino **570. Med plazmi**. Spodnji izrastek grebena sega v hosto nad Vrat.

Greben Kopic je za plezalca malo mikaven cilj, kar pa je relativna oznaka. Na njem boš doživel popoln »odklop«, saj ne boš srečal nobene sledi človeka. Odročni, neatraktivni greben redko privabi kako navezo, morda je ravno v tem njegov mik. Mene je zvabil dvakrat in obakrat mi ni bilo žal. Prvič sem ga preplezal s Stankom Klinarjem v sivi davnini (od B II čez Šplevto in dol k vznožju), drugič pa z Rudijem Zamanom (iz Vrat, po poti čez Brinovo glavo). Podrobnosti se komaj spominjam in bom lahko podal le grob opis. V spominu imam kar prijetno, raznoliko grebensko plezanje v solidni skali, v povprečju boljši kot na razvpitih martuljskih grebenih. Težavnost ne sega čez III. stopnjo, spominjam pa se, da so bili sestopi z vršičev v škrbine težji od plezanja navzgor. (Seveda sem se silil vse splezati prosto, brez »abzajlov«.) Detajlni opis sploh ni potreben, saj je greben pregleden in ne predolg. Če strnem misli, bi rekel, da je greben Kopic nekoliko »odštekan«, za alpinistične alternativce, take ki jih Prle in jaz oba dobro pozna in malce tudi sodiva mednje. Prvi plezalci niso znani, vem pa, da ima greben zimsko ponovitev (Janči Rupar-Vako Šlamberger, akademci, kajpak).

Izhodišče: Trate nad Brinovo glavo. Do tja dve možnosti: a) dolina Vrat (Podov rovt 941 m), b) Bivak II (2118 m, iz Vrat 3 h).

Pristop: Glej Šplevta (pogl. LXXXVII) in B II.

Opis: Skalnat greben se kar na lepem vzpne iznad travnate strmine in je sprva oblikovan v široko hrbtišče, kjer izbiraš prehode po občutku. Višje gori se zoži in plezanje postane bolj grebenko. Tako priplezaš na prvo glavo (kota 1904 m). Sestop v naslednjo škrbino je strm in zahteven, seveda če ga opraviš prosto. Priporočam spust po vrvi (klina ob mojem zadnjem obisku ni bilo). Potem postopek ponovi še dvakrat. Torej: v prijetnem grebenkem plezanju na naslednji vršič in težavno na drugo stran v škrbino. Tretji vršič je že glavni vrh **571. Gornja Kopica** (2202 m). Sestop je za spremembo lahek in znajdeš se na sedelcu, kjer je grebena konec. Po moji oceni potrebuješ za greben 2-3 h.

Od tod se proti vrhu Dovškega križa vzpenja zmerno strmo pobočje (trava, skrotje). Najboljša smer pelje proti levi in se višje gori priključi shojeni stezi običajne smeri. Od konca grebena potrebuješ do vrha slabo uro (iz Vrat 6-7 h).

Sestop: Najboljši je po običajni smeri k B II in naprej v Vrata (3-4h). Mogoče je tudi po pobočju Na Brinju (nevarnost zaitja pod Brinovo glavo) in naprej v Vrata.

Opomba (M. A. P.): Kopica je vrh nad Dolino Triglavskih jezer, Kopice so nad dolino Vrat.

Povzetek (M. A. P.): Greben (po Tinetovo) je priporočljiv, saj je skala bela, sprana in večinoma solidna, spodnji del (po Prletovo) je za igralce z usodo, cel pa za ekskluzivce z mejno plezalsko filozofijo.

XC. NA PEČEH 2039 m

Zahtevno do zelo zahtevno brezpotje, eno plezalno mesto I, 780 m, ura in pol do dve uri od krnice Pod Srcem.

Kratek, lepo travnat, zelo kratek romantičen greben, ki s čudovitimi pogledi na martuljski konec in mehkimi travami zbuja notranjo zasanjanost in intenziven stik z naravo. Severna osojna pobočja so pač nekaj drugega kot južna in to območje je čudovit, trden dokaz za to. Pot (dostop) sama ni greben, lahko bi se drugače imenovala tudi Pot čez Kotle, pelje pa med grebenoma Na Pečeh in Vrhom za stenami.

Pristop je po markirani poti od Gozda - Martuljka do krnice Pod Srcem. Ura in pol do dve uri.

Izhodišče: Krnica Pod Srcem 1424 m.

Možnost za umik: Skoraj edini umik je po isti poti nazaj. Morda je še po grebenu navzdol in do B III (zelo zahtevno, priporočljiva vrv) ali prečenje čez Veliki melj do začetka Jugove grape in dol do zelenice Pri treh macesnih, do izvira potoka Martuljka in po označeni poti v dolino (daljše in napornejše).

Posebnosti in značilnosti: Nad meliščem po polovici poti moraš najti pravilno nadaljevanje, ki je malo zoprno zaradi nerazvidnosti in ponavadi mokre, spolzke skale (ne pojdi v žleb - kamin na desni strani). Okoli vrha najdeš lepa mesta za piknik. Pozimi je mogoča turna smuka.

Opis: Iz krnice Pod Srcem se obrneš proti vzhodu, rahlo sestopiš po melju in se dvigneš do skal (severno podnožje grebena Vrh za stenami), prečiš pod njimi in ujameš strmo pot skozi nizko goščavje. Ko vidiš na levi velike skale, na melišču sestopiš do njih, nadaljuješ čez **572. Spodnji Kotel** in gor do zapore. Na desni je strm žleb. Zapore se lotiš od leve proti desni po dveh zvitih ovinkih in nadaljuješ po žlebu (I) ter čez **573. Srednji Kotel** med grebenom Na pečeh na levi in grebenom desno - vzhodno od Špikovega grabna (Vrh za stenami). Malo pred koncem zaviješ rahlo levo in po lepi travnati poti prispeš na trave nekaj metrov nižje od vrha Na pečeh. Vrh ni zelo zanimiv, zato se večina odloči le za kratek skok nanj ter se vrne na trave. Še malo naprej je **574. Zgornji Kotel**.

Sestop je po isti poti (najbolj priporočljivo, če želiš druge možnosti, si jih oglej pri možnostih za umik. Še tretja: v škrbino med Malo in Veliko Martuljško Ponco in po viseči gredini do B I.

Opomba: Prehoden greben nastopa samo v zgornjem delu (pod Zgornjim kotlom in nad melišči Velikega melja pod Veliko Martuljško Ponco), če pa želiš brezpotje in rušje, lahko vztrajaš na njem in sestopiš na B III (zamotano, vrv?).

Primeren čas je poletje in zgodnja jesen. Tudi pozimi v dobrih snežnih razmerah (precej redko).

XCI. MARTULJŠKE PONCE–VELIKI OLTAR

Špikova škrbina 2184 m–Mala Martuljška Ponca 2502 m–Velika Martuljška Ponca 2602 m–Veliki Oltar 2621 m.

IV, III, II, višinska razlika 550 m, 1,5 km, štiri do pet ur +.

Greben, za katerega moraš biti reinkarnacija Van Gogha, Gaugina ali vsaj Groharja. Edino tako ti bo uspelo poslušalcem in občudovalcem pričarati barvno paleto skale in na drugi strani mojstri besede, ki so znali onomatopoetsko posnemati zven črke g. Začel bom pri barvah. Te imajo rdečo osnovo s pridihi čmine, rjavine, rumenine in skromne sivine. Jasno ti slikajo martuljško govorico trdnosti skale. Zvok gr je pa tisti, ki ga govorijo lomeče se fape, rušeče se skale in police. Vso to visoko mešanico slikarije in poezije boš zanesljivo spoznal na grebenu Martuljških Ponc. Manjka samo še glasba, ki je pa tudi navzoča; povzroča jo adrenalin, ki ti opominjajoče prepeva z visokim brnečim tlakom v ušesih, vonj je visokogorsko rezek z dodatkom vonja na strelščih ali novoletnih petard. Umetniški vtis grebena je tako popoln, krepko manj (bolj) pa doživljajski, filozofskega si ustvari sam. Moj vtis o grebenu je: tja ne grem več! Pa da bi bil samo moj. Tudi od enega prijatelja plezalca nisem slišal drugačnega mnenja. Še dobro, da ima greben neke odrešitve, ki so na vrhu, škrbinah in ravnih delih. Vesine so pa popolno nasprotje: Žaga iz škrbine med Lipnico in Malo Martuljško Ponco na Malo Martuljško Ponco, iz sedla na Veliko Martuljško Ponco in s Paradajzom (greben med Veliko Martuljško Ponco in škrbino Kačjega jezika) se pnejo popolni prototipi martuljškega sveta in o popolnejših ne moreš niti sanjati. Samo za primer ti navedem, da sem po Paradajzu takoj popokal opremo in poiskal najhitrejšo pot v dolino. Pa da te ne bi preveč strašil; obstaja določena vrsta ljudi, ki si ravno take vrste grebenov želijo. In potem so srečni. Visoka potrditev lastne vrednosti in angela varuha jim stoji ob strani in govori: Dober sem!

P. S.: V dobrih snežnih razmerah pa je greben res poezija, Oda radosti, Sejalec in tahitijske domačinke.

Moje mnenje: je še bolj tvegan kot Spodnji Rokav–Visoki Rokav in Rigljica–Frđamane police.

Tinetova (Miheličeva) osebna pripomba: Ta greben je res pravi festival slabih strani Martuljka in: dosti in bržkone preveč sem motovilil po takihle Paradajzih, pa mi ni žal. Nekaj posebnega ti dajo. Morda občutek, da si se rodil pod srečno zvezdo, saj drugače ne bi bil več živ. Tudi tvoj uvod mi je všeč.

Izhodišči sta dve: a) Koča v Krnici (1113 m, začetek grebena iz škrbine med Lipnico in Malo Martuljško Ponco); b) Bivak pod Špikom (1424 m, začetek grebena iz škrbine Špikovega grabna). Tretje izhodišče je pogojno lahko B I, od koder prečiš daleč in viseče do vstopa v smer.

Pristop (začetek ture je pod jugozahodnimi grebenskimi stolpi Male Martuljške Ponce): a) Iz Koče v Krnici po Gruntovnici, še naprej po grapi, nato desno iz nje in pod škrbino med Lipnico in Malo Martuljško Ponco (Z-IZ, plezalna mesta I in II, MT, tri ure). b) Od Bivaka pod Špikom v Špikov graben, najprej po vzhodni strani Špika, desno (zahodno) od glavne grape na osrednje melišče (snežišče) grabna (III, dve do tri ure). c) Do sem je mogoče priti iz Zgornjega

kotla, zelo viseče, (za pristop glej pogl. Na pečeh). Po desni strani do konca melišča do žlebov pod škrbino. Po enem od njih (najdi najlažjega, kateri je ta, ne vem, ga še nisem odkril), težavam se umikaš desno, na Špikovo škrbino (tu se začne zahodni greben Male Martuljske Ponce). S škrbine sestop po zahodni strani Male Martuljske Ponce do podnožja grebenskih stolpov (III, II, I, tri ure). d) Od B I po gredinah pod južnim ostenjem Velike Martuljske Ponce do stolpov (I-II, tri četrt do ena ura).

Možnosti za umik ali sestop: 1. Iz Špikove škrbine zahodno od Male Martuljske Ponce: a) po Špikovem grabnu dol (I-II, dve do tri ure), b) po grapi nad Gruntovnico dol (I-II, viseče, dve do tri ure), c) po martuljski strani Lipnice na vrh Lipnice in na označeno pot proti Špiku (III, II, dve uri, krušljivo). 2. Iz škrbine med Malo in Veliko Martuljsko Ponco: a) po visečih gredinah jugozahodnih vesin Velike Martuljske Ponce do melišč pod B 1 in naprej po neoznačeni poti v Krnico (I-II, ZZ, tri ure in pol), b) v Zgornji kotel in naprej čez Kotle Pod Srce in v Gozd - Martuljek (glej Na pečeh) 3. Z vrha Velike Martuljske Ponce po normalnem dostopu: z vrha proti jugovzhodu do padajočega predostenja nad Veliko (Rokavsko) Dnino. Približno sto petdeset metrov pod grebenom v škrbinico in po kaminu ter padajoči lašti na melj Velike (Rokavske) Dnine (do melja pol ure, eno mesto II, preostalo ZZ-Z, krušljivo). 4. S škrbine Kačjega jezika: a) po zahodnem grebenu dol na melj Velike (Rokavske) Dnine (II, klin za spust, manj kot pol ure, glej Veliki Oltar-zahodni greben), b) po Kačjem jeziku dol na Veliki melj (zelo viseče, T, nepriporočljivo).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben Mala Martuljska Ponca-Velika Martuljska Ponca-Veliki Oltar leži v osrčju martuljskega pogorja in je ločnica med severnimi in južnimi pobočji ter poldne (ponca je stara beseda za najvišjo točko sonca - poldne) za Martuljčane. Kamnina je na obeh straneh enaka, po nastanku je značilen grebenki apnenec, na prelomih močno zdobljena in zaradi limonita rdečkasto obarvana, je pa zaradi vpliva sonca, vetra in padavin za plezalca precej različna. Tudi s krušljivostjo je podobno. Melj je na južni strani sočasno drobnejši ali pa večji, srednjega skoraj ni, na severni strani je pa bolj enakomeren. Posebna značilnost severne strani so obširna melišča Veliki melj do ravnice Za Akom, vsako leto drugačna zaradi nalivov in plazov in imajo meliščne struge, ki so globoke tudi nekaj metrov. Medtem ko sem pred dvajsetimi leti nad Akom opazoval zelena pobočja, pa se zdaj gruščnati in melnati jeziki spuščajo že skoraj do dna. Tudi količina melja je po mojem mnenju največja v Sloveniji, kar je zadosten dokaz za silo erozije in slabšo pečino, še bolj pa za krušljivost obeh Ponc. Južna stran je bolj prhka, suha in porozna, z bolj strmimi odstavki, tako da vode višje od Krnice ni. Izjema je samo hudourniški slapič, ki priteče izpod Rakove špice in Rogljice in ga samo slišiš, od blizu ga pa še nisem šel pogledat zaradi rušja. Na severni strani pa je kar nekaj studencev na nadmorski višini okoli 1200 do 1300 metrov ter seveda izvir potoka Martuljek. Gozd, večinoma macesnast in rušje je na vzhodni strani Gruntovnice in pod ostenji Škrlatic, Rakove špice in Rogljice, na severni strani pa se neha v višini zelenice Pri Treh macesnih (1818 m), nižje so smreke in nekaj bukovja. Na vzhodu se prilepi pri Velikem Oltarju na greben (Vrtaško) Sleme-Škrlatica, na zahodu pa na Špik. Posebnost so tudi trije Kotli na severu s svojevrstno floro. Ledeniki oziroma snežišča so že skoraj povsem izginila pred desetimi leti. Območje nima nobenih označenih poti in je naravni rezervat. Še neka posebnost je zelo značilna: iskanje novih poti se ne obnese, zato ti svetujem: drži se poti in ustaljenih smeri.

Opis: S **575. Špikove škrbine** (2184 m) pod prvimi grebenskimi stolpi v jugozahodnem ostenju Male Martuljske Ponce po žlebovih in policah na vrh **576. Male Martuljske Ponce** (2502 m, II-III, MT-T, ura in pol). Sestop v **577. sedlo med Malo in Veliko Martuljsko Ponco** (možnost za umik št. 2), sto metrov jugovzho-

dno (v smeri B I) in čez pragove ter gredine jugozahodne stene Velike Martuljske Ponca na vrh **578. Velika Martuljska Ponca** (2602 m, III, zelo krušljivo, možnost za umik št. 3). Po grebenu naprej čez **579. Paradajz** (II-III, T, južna gredasta stran nekaj metrov pod grebenom, zelo krušljiva, na koncu Paradajza mogoč umik - spust v Veliko Rokavsko Dnino) do **580. Škrbine Kačjega jezika** (možnost za umik št. 4) in po lažjem svetu na **581. Veliki Oltar** (2621 m, II).

Sestop je z vrha Velikega Oltarja po normalnem pristopu (glej Veliki oltar, pogl. LXXXI).

Primeren čas: poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Edino zadnji del grebena ni krušljiv, vse drugo pa od srednje do zelo. Opisi variirajo od krušljivo v vodniku Vzhodne Julijske Alpe, izredno krušljivo v Miheličevih Julijskih Alpah do silno krušljivo v Mezgečevem Martuljku. Prle se je vzdržal opisa krušljivosti, njegovo mnenje si preberi v poševnem tisku.

XCII. MALA MARTULJSKA PONCA 2502 m

582. Zahodni greben Male Martuljske Ponca.

III-IV, 320 m, štiri do pet ur!

Za ta greben, pravo Žago (druga je med Visokim Rokavom in Škratico, tretja je pri Vrh nad Kamnom) si oglej samo zgornje podatke in ti bo vse jasno. Za borih tristo višinskih metrov potrebuješ vsaj štiri ure! Martuljska Žaga s sedmimi stolpi, vršiči in žandarji med Špikovo škrbino in Malo Martuljsko Ponco poskrbi za izredno posebno doživetje. Prosim za komentar po opravljeni turi, najverjetneje pa bo tako kot pri vseh, ki so ga že opravili: popolna tišina in debel pljunek!

Izhodišče: Špikova škrbina (2184 m), pristop si oglej pri Mala Martuljska Ponca–Velika Martuljska Ponca–Veliki Oltar pogl. XCI.

Zaključek za normalne je sedlo med Malo in Veliko Martuljsko Ponco, za ambicioznejše vrh Velikega Oltarja (glej M. Martuljska Ponca–V. Martuljska Ponca–V. Oltar, pogl. XCI).

Možnost za umik: je ni.

Opis: Iz Špikove škrbine na raz, čez grebenske stolpe (ni jih mogoče obiti) in škrbine na vrh.

Sestop po normalnem pristopu (I, ena ura do škrbine, naprej ali čez Kotle ali do B I ali v Gruntovnico).

Opomba: Kako boš opravil s stolpi in žandarji Žage, prepustim tebi, še prej pa napiši oporoko!

583. Normalen pristop na Malo Martuljsko Ponco.

I, 200 m, ena ura.

Najlepše pozimi v dobrih snežnih razmerah, poleti je karakter martuljski.

Izhodišče: Škrbina med Malo in Veliko Martuljsko Ponco. Pristop: Glej Na pečeh in čez Zgornji kotel netežavno po melišču (snežišču) do škrbine.

Opis: Po vzhodnem pobočju - grebenu na vrh.

Sestop isti kot vzpon.

Primeren čas: poletje in zgodnja jesen, v dobrih snežnih razmerah je zimski vzpon skoraj ugodnejši od poletnega.

Opomba: Priporočljivo je imeti s saeobj zimsko opremo za pristope s severne strani.

XCIII. VELIKA MARTULJSKA PONCA 2602 M

584. Običajni pristop na Veliko Martuljsko Ponco (vzhodnojugovzhodni greben).

I-II, Z-ZZ, 100 do 150 m, tri četrt do ena ura.

Ker je ta pristop martuljski, tudi zanj velja, da je krušljiv. V tolažbo naj ti bo, da pa je normalen prehod gamsov s severne na južno stran in kar zmore gami, zmore tudi človek. Nad stopnjo se svet položi in vršna planota je kar privlačna, vrh pa manj zaradi nedoločenega občutka neizpolnitve.

Izhodišče: Približno sto metrov pod najvišjo točko Velike Rokavske Dnine (melišča), pristop: od B I po dnu Velike Rokavske Dnine gor (ena ura).

Možnosti za umika so, pa bi jih najraje zamolčal: a) čez Paradaž do škrbine Kačjega jezika, b) po zahodnem grebenu v škrbino med Malo in Veliko Martuljsko Ponco (obe izrazito nepriporočljivi). Najboljša je po smeri navzdol.

Opis: Levo (zahodno) v rdečkasto kaminasto - žlebasto stopnjo (II-I, dvajset metrov). V stopnji imaš dve možnosti: a) po gamsji stezi (levo) ali b) desno, bolj strmo, pa z malenkostno boljšo skalo, čez melišče, v kamin, čez ploščo desno in potem čez melišče, po gredi desno gor (I-II) in po netežavnih skalnih planjavah na vrh **585. Velike Martuljske Ponce**.

Sestop po isti poti.

Primeren čas: poletje in zgodnja jesen. Morda je bolj priporočljivo pozimi.

Opomba: Če se ti ljubi, lahko najdeš veliko koral.

586. Južni greben Velike Martuljske Ponce.

III-II, ZZ-Z, 420 m, ura in pol.

Ta greben sem preplezal pred davnimi dvajsetimi leti s tečajnikom, ker sem mislil, da obstaja smer ...

Izhodišče: B I. Dostop: od B I štirideset metrov vzhodno na melišče - grapo in po njej do stene na zahodnem boku južnega grebena.

Opis: Po žlebasti strmi steni gor desno dva raztezaja (III), še nekaj lažjih raztezajev desno na greben in po položnejšem svetu na vrh.

Sestop: po običajnem pristopu.

587. Zahodni greben Velike Martuljske Ponce.

III, 250 m, ena ura in pol do dve.

Je že opisan v grebenu Mala Martuljska Ponca–Velika Martuljska Ponca–Veliki Oltar. Najbolj priporočljivo je začeti južno 100 do 150 metrov pod škrbino, če si pa zelo zagnan, lahko poskusiš naravnost iz škrbine. So že preplezali, komentariji niso (bili) za tisk ...

Izhodišče je škrbina med Malo in Veliko Martuljsko Ponco.

Opis: Iz škrbine sestopiš sto metrov jugovzhodno (v smeri B I) in čez prage ter gredine jugozahodne stene Velike Martuljske Ponce na vrh (zelo krušljivo).

Sestop: po normalnem pristopu in mimo B 1 v Krnico.

Primeren čas: visoko poletje in zgodnja jesen.

XCIV. ŠPIK 2472 m vzhodni greben

Zopet greben, o katerem obiskovalci molčijo. Zakaj molčijo, mi ni uspelo izvedeti, še celo od prijatelja Pavleta Kozjeka ne. Malo mi je odgovoril Janez Kunstelj: Ne hodi tja! Pa nisem šel in sem podatke preplonkal iz vodničkov in pripovedovanj. Pavle je omenil, da je šel tako hitro, da si ni mogel vsega ogledati, taktika sestopanja pa je bila skupaj z rušečimi se kamni. Prijateljica mi je pripovedovala, da je tako strah ni bilo ne prej ne pozneje.

I, mestoma II-III, 240 m, dve uri.

Izhodišče: Špikova škrbina (2184 m), pristop do nje glej Mala M. Ponca–Velika Martuljska Ponca–Veliki Oltar (pogl. XCI).

Opis: Iz škrbine po martuljski strani na Lipnico in na vrh **588. Špika** (II-III, krušljivo).

Sestop po označeni poti ali v Krnico ali čez Kačji graben v Veliko Pišn(i)co.

Primeren čas: poletje in zgodnja jesen.

Opomba. Popolnega plonkanja v opisu ni. Nekaj malega sem tudi tam pošaril.

XCIV. RIGLJICA-FRDMANE POLICE-ŠPIK

I. varianta: Priporočljiva pot po grebenu Rigljica-Frdamane police-Špik: Črni (Kranjskogorski) vrh 1476 m-Kurji (Kranjskogorski) vrh 1750 m-Zadnji Rigeljn-Srednji Rigeljn (dva skalna kuclja na grebenski rezi)-Rigeljn 2030 m-Rigljica 2050 m-Rušica 2074 m-Gamsovo okno 1950 m-(Rusa peč 2108 m)-zahodni vrh Frdamanih polic 2274 m-Frdamane police 2284 m-Špik 2472 m. Pri tej varianti se izogneš sestopom (spustom) v škrbini kot tudi južnemu grebenu Ruse peči.

II. varianta. Pravoverna pot po grebenski rezi: Črni (Kranjskogorski) vrh 1476 m-Kurji (Kranjskogorski) vrh 1750 m-Zadnji Rigeljn-Srednji Rigeljn (dva skalna kuclja na grebenski rezi)-Rigeljn 2030 m-Rigljica 2050 m-Rušica 2074 m-Škrbina med Rušico in Ruso pečjo-Rusa peč (Vrh nad Rudo) 2108 m-Škrbina med Ruso pečjo in Frdamanimi policami-zahodni vrh Frdamanih polic 2274 m-Frdamane police 2284 m-Vršč v Škrbini (2245 m?)-Špik 2472 m.

Podatki za I. varianto: IV, III, II, I, MZ-Z, 708 m, 1300 do 1400 višinskih metrov od Črnega vrha do Špika zaradi globokih škrbin, 4 km + 20-30%, 6 do 7 ur. Za II. varianto so podatki približno isti, je pa časovno nekoliko daljša.

Osmega in devetega septembra leta 2004 sem s soplezalcem Borutom Svolfškom delno preplezal greben Rigljica-Frdamane police. Zakaj nisem celega, ti bo jasno na koncu pisanja.

Priprave na prečenje mi niso vzele preveč časa. Površno sem prebral nasvete Janeza Kunstlja in pripravil nekaj ur pred spanjem plezalno kramo. Napaka. Če bi pozorneje prebral Janezov opis, bi spoznal, da je treba zaviti malo vstran z glavnega grebena. Seveda se mi je v duši nekaj uprlo, saj se ni skladalo s načelnostjo. Pamet ima svoje zakonitosti, Prle pa tudi (svoje ...). Pametne ali nespametne, to je pa že vprašanje, uskladitev pameti in načelnosti je pa tudi preveč za eno osebo. Plezalna krama je bila klasika: dve dvojni petdesetmetrski vrvi (nisem zanemarljivo pameti), komplet jeb, frendi, klini za varovanje in dva (odpisana) za spuste, trije sistemi, tri matičarke, tri pomožne vrvice, cevar in drobnarije (fotoaparati, mobilni, čelka itn.). Žal sem pozabil vprašati soplezalca, ali je plezal v stenah, kateri pripomoček uporablja za varovanje in ali ima kaj robe. Zanesel sem se tudi na dejstvo, da je vaditelj športnega plezanja in da ve, za kaj pri plezanju gre. Njegov pripomoček za varovanje je bila osmica (za dvojno vrv neuporabna), smer pa njegova prva v visokih gorah.

Ob jutranji zarji sva štartala z gozdne ceste pri Rogarjevem grabnu na Kurji vrh. Po eni uri in petdesetih minutah sva se že vpisala v knjigo. Pot naprej mi je ostala v spominu kot lagoden sprehod, ki se je izkazal za težjega, kako hitro se pozabi borovje, in v škrbini med Zadnjim in Srednjim Rigeljnem sva se navezala. Borutu dam tudi cevar. Preplezam gredo proti desni, pogledam za rob, tu ne gre, se vrnem in se po grapi - žlebu vzpnem na zahodni greben Srednjega Rigeljna. Borut mi je lepo in molče sledil. Prekoračim grapo, se malo vzpnem po lašti in za robom preplezam čudovito oporno mesto, ki sem ga seveda zavaroval z zatičem in frendom, višje me je že čakal kropar. Prek lepih plati se vzpnem na sedelce v zahodnem greben(č)u Rigljice. Še nekaj metrov in bila sva na glavnem grebenu. Okolica je bila nepopisna. Dvajset metrov nazaj so bile najbolj impresivne tri špi-ce - vrh Rigljice, kar jih je pri nas, pogledi na Frdamane police in Špik so osupljivi, pa tudi na »vzhodni« martuljški svet s Široko pečjo, Kukovo špico, Na pečeh in knrico Pod Srcem. Če bi vedel, da je na špički vpisna knjiga, bi naredil še tistih deset metrov, žal je pa od tam nisem videl, pa še dan je bil kratek. Nadaljujema po grebenu, ki je postajal čedalje bolj krušljiv in navpičen, in čez grdo porušeno mesto priplezam najprej na rez, ki naju je pripeljala na vrh Rušice z možicem. Greben - rez postaja čedalje bolj pravi in po zoprnem sestopanju po krušljivi ostrini

prideva z zahodne strani do navpične stopnje. Daleč, daleč spodaj je bila škrbina. Torej spust. Zadrega. So vrvi dovolj dolge? Tam se Borut odloči: »Spusti me dol!« Ovijem vrvi okoli borovca debeline meč in z majhnim dvomom ga spustim. Sam se ni mogel spustiti zaradi neprimernega pripomočka za spuščanje (osmice), ker bi se vrvi preveč zapletle. Po tridesetih metrih zaslišim: »Tu je prusik.« Super, od tam se bova pa še enkrat spustila. Zabijem klin, vpletem prusik, rogelj, okoli kate-rega je bil prusik, mi ni bil všeč, preverim še enkrat vse točke (povezava vrvi, pas, matičarko, tek vrvi, pomožno vrvico, za klin sem bil prepričan, da je dober) in se spustim. Tudi kratek spust v martuljškem svetu ni šala, saj je bila tretjina spusta po zraku. Poskušava potegniti vrvi, a se ne premaknejo. Oba se obešava na en konec, ki se raztegne za štiri metre, spolzi pa ne. Sranje, le kje se je zalomilo. »Določim« Boruta, dvaindvajsetletnega navitega difovca za prusikarjenje z občutkom (moje) krivde. Nekaj sem naredil narobe. Oprosti, Borut, si še mlad, streniran, boš že opravil nadležen vzpon. Dam mu pomožne vrvce, cevar in po krajšem zapletu s pravilno dolžino odprusikari do vrha. Tam sta se vrvi zajedli v poč. Pri spustu jih je premaknil na skalo in potegnili sva jih k sebi. Uporabim deblo rušja za nov spust in po Borutovem obotavljanju, ali bom prišel do »podna«, ga spustim in po metru manj kot petdeset metrov dolgem spustu zaslišim odrešilen glas: Dol sem. Ha, kamen od srca, vrvi so zadosti dolge.

Kam sedaj? Severna stran Ruse peči je stenska, mestoma previsna. S pogledom poiščem najbolj šibko točko gore, to so bile grape—kamini sto metrov nižje in se-stopiva do njih. Po »s pogledom določenih« grapah, bolj žlebovih, preplezam pet raztežajev s severozahodne strani na Ruso peč. Prva dva sta bila kar zanimiva po zelo strmem svetu s počmi črne zemlje, višje se je strmina malo unesla. Na vrhu naju pozdravi večerna zarja, negodovanje Boruta in odsotnost možica. Prej sem jih našel na vseh točkah, morda so še od Pavle (Jesihove) in Joža (Čopa) dav-nega leta 1927 - morala sta biti še zelo mlada - Rusa peč je brez njega. Ha, vsaj en vrh brez naloženega kupa kamnov. Hitim naprej, Borut pa zadaj čedalje bolj negoduje: »Nič ne vidim. Tu bova bivakirala.« Jao, Prle, zgodovina se ponavlja. Ne jemlji na vzpone ne plezalcev z dioptrijo ne zelencev! Solata iz vrvi, počasno varovanje, težave z vidom in počasno izbijanje klinov so že znana stalnica. Ma, to je to, tu smo, kar je, je, vse se enkrat konča, tudi to bova preživela.

In sva. Spustim skoraj slepega soplezalca v rušnato kotlinico, najdeva trave, od-preva nahrbtnike, potegniva ven oblačila, kapo na glavo, rokavice na roke in se pripraviva na bivak. Zakurim ogenj, plameni so se zagotovo videli na Vršič, briga-jo me določila TNP, nadzornika TNP se nisem nadejal, telo potrebuje toploto, in se grejeva ob ognju. Čez uro se odpraviva spat. Ležem na zvito vrv in se pokrijem z alufolijo. Najprej ležim sam, potem pride k meni Borut, se zavleče pod alufolijo in leživa drug drugega. Noč mine z minimalnim, občasnim šklepetanjem zob in ob zori vstanem. Nekam čudne so noge, pa tudi ravnotežje ni najboljše. Po posilje-nem razmigovanju sem v desetih minutah zopet pravi. Gremo naprej, dol s tega zagamanega kuclja.

Grebenska rez je zelo ozka, razbita, viseča in krušljiva, zato se odločim za obvoz po zahodni strani. Po visečih policah pridem do južnega dela - stene—škrbine. Ista slika kot pri prejšnji. Daleč, daleč spodaj je grapa. Malo nižje opazi Borut prusik. Grem do njega, vendar mi ni všeč. Snamem ga s kilavega roglja, opozorilo z gre-bena Škrlatica—Visoki Rokav je bilo prestroga šola (skupaj z rogljem sta v zatrep V Kotlu padla ljubljanska plezalca tristo metrov nižje), zabijem »darilo«, klin Betke Galičič, in vpletem podvojeno vrv snetega prusika. Spustim Boruta in se spustim še sam. Spust je nor, vendar je bil to šele začetek. V ozki spodrezani grapi sva še vedno visoko nad tlemi grape. Uau, nekako bo treba dol. Iz grape ne gre. Zlezem smotano prsteno skrotasto prečnico na sekundaren prečen grebenček pred škrbi-no. Zmagala sva. Na grebenčku je borovec. Borut premišljeno pripleza do mene. Okoli debela in korenine borovca ovijem pomožno vrvico in zopet spustim Boruta, ki je malo bentil, kaj, če so vrvi prekratke. Na oko (moje) bi morale biti zadosti dolge. No prav, pa me spusti. Odrešilen klic je bil pravi balzam. Spustim se še sam in moram priznati, tako noro, podobno spustu s severnega stebra Malega Oltarja,

19. Greben Stogov.

20. Greben Spodnjih Bohijskih gora z Rodice proti vzhodu.

se še nisem spustil. Najprej pet metrov lepo, potem dvajset metrov previsa do poličke in še en previs. Ko sem se ustavil na polički, pogledal dol, sem začel razmišljati o večjem zaviranju, ugotovil, da bi bilo dobro imeti samovarovanje, ki ga v tisti situaciji nisem mogel narediti, lahko bi sicer ga, vendar bi moral zelo »pomutiti«, malo »pomoliti« na moj način, si rekel, saj imaš močne roke in se spustil čez bout¹⁴. Petindvajset in osem metrov stran od stene. Vrvi sva brez težav potegnili k sebi.

Kaj zdaj? Meni se mudi dol, čakajo me obveznosti, Borut teh težav kot študent ni imel. Tako sestopiva po grapi, opraviva tri spuste (adijo nove pomožne vrvice, vponka in klin) in se pred razširitvijo grape vzpneva dvesto višinskih metrov na rušnato pobočje zahodnega vrha Frdamanih polic. Tam nekje je tudi pot PP, ki sva jo morda vdela, mogoče ne, zakaj, Prle prej ne prehodiš že prehojenih poti in po rušnati divjini, mestoma tudi po planem prispeva po gamsji stezi za formulo ena na polico (brez možica) pod jugozahodnim grebenom - pečino Frdamanih polic. Še nekaj rušja in gamsjih predorov do označene poti in po meni zopni poti čez Kačji graben sva dospela v Veliko Pišnico, Borut s kravjimi nogami, jaz v skrbeh zaradi službenih obveznosti. Daleč je bilo še do avta.

Kako se je potem razpletel dan, »plavi četrtek«, ti bom pojasnil v zelo zaupnem pogovoru ob šanku.

Sedemindvajsetega novembra 2004 sem dokončal še manjkajoči del, žal zopet s spuščnim delčkom - skalnim predvrhom - , o katerem Den Cedilnik po zimskem prečenju s Šraufom trdi, da ni lahek pred zahodnim vrhom Frdamanih polic. Sem pa zato vstopil na istem mestu, s katerega sva se z Borutom spustila v Veliko Pišnico, odkril s soplezalcema Sašom Hočevarjem in Janezom Gartnerjem še en izjemno lep dostop - jugozahodni greben Frdamane peči, kjer so bili sopotniki zimsko ozaljšani gamsi, samotna pot, martuljski svet, sneg, praskanje derez po skali, izjemni pogledi v knico Pod Srcem, razgledi na Prisank in verigo Rokav-Škrlatica-Rogljica, lep dan in zanosna vršna rez grebena.

Izhodišči sta dve: a) Martuljek, b) Jasna (Počitniško naselje Ivana Krivica, Kranjska Gora). Izhodišče za greben je Kurji vrh.

Pristop: a) Glej B III do odcepa za Špik (Pod srcem), desno, prekoračiš Bučanov graben, mimo dobro skrite lovske bajte na pobočje Pod špikom (150 m nižje od klopce), desno (naravnost vodi Pod Srce) po uhojeni, neoznačeni, orientacijsko srednje zahtevni poti na Črni (kranjskogorski) vrh (1476 m). Od tam na stezico proti Rigljici in na sedlo južno od Kurjega vrha (MZ, 2 h 30').

b) Malo pred gostiščem Jasna zaviješ levo v počitniško naselje in po asfaltirani cesti skozi naselje na makadam in naprej do serpentine, desno po gozdni cesti do Rogarjevega grabna (1,5-1,7 km, prevozno z avtomobilom). Po levi strani hudournika levo gor po gozdni stezi na Kurji vrh (L-MZ, 2 h). Druga možnost: pri serpentinu gozdne ceste tristo metrov od naselja levo, do konca gozdne ceste na Ravneh (990 m) in desno gor po pobočni gozdni poti na Kurji vrh (L-MZ, 1 h 50').

Opomba: Vsi opisani pristopi so shojeni in kljub neoznačenosti kar razvidni.

Možnosti za umik: Z vrha Rušice po normalnem pristopu (II-III, 2 h-2h 30'). Z istega vrha do Galerij (polic) in spusti po smeri Aga. Z Gamsovega okna na kranjskogorsko stran v Rušev graben (Ruševce) in po njem dol. Iz Škrbine med Ruso pečjo in Frdamanimi policami trikrat spust po vrvi po grapi (zahodno), sestop do poti PP (II) in po njej do Kačjega grabna na poti Velika Pišni(ca)-Špik (3 h). Za spuste sta obvezni dve petdesetmetrski vrvi.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Najbolj zagoneten greben v Slovenskih Alpah je tudi največja uganka glede imenovanja in poti. Imena vrhov so podana (glej glavo), vendar je zmeda zaradi različnih gledišč

¹⁴ Bout: v trentarski govorici strehasta tvorba z ravnim dnom; v njih je zavet(išč)je za ovce pred ujмами.

(ali s kranjskogorske ali z martuljške strani) nerazčiščena. Da bi malo omilili to zmedo, sem si dovolil malo spremeniti in dodati prvotna in stara imena (po Dušanu Vodebu, glej njegov opis poti PP). Da boš pa popolnoma razumel nadaljnje pisanje, si oglej imena vrhov v varianti II (zgoraj in na koncu poglavja) in se ravnaj po njih, kar pomeni, vrstni red in imena so taki, kot so tam napisani.

Največji problem je z Rigljico. Po kranjskogorsko (Kunstljevo) so Rigljice štiri: Zadnji Rigelj (vrh v obliki črke »r«, viden iz Martuljka, Srednji Rigelj (2030 m), Rigelj (2050 m) in Rigljica (2074 m, na grebenu ni Rušice, ta naj bi bila vzhodno od Rigljice z višino 1907 m), po martuljško pa: Zadnji Rigelj, Srednji Rigelj, Rigelj (2030 m), Rigljica (2050 m, vpisna knjiga) in Rušica (2074 m). Druga (martuljška) označitev - poimenovanje je za alpinistično rabo bolj primerno, saj vključuje alpinistične vzpone, ki so že opisani v vodničkih Vzhodne Julijske Alpe in Martuljek (Igor Mezgec, v njegovem vodničku so tudi risbe vrhov z vrisanimi smermi, Rusa peč je med Kurjim vrhom in Rigljico, Vrh nad Rudo je med Rušico in Frdamanimi policami). Zato tudi ni potrebe, da bi se imena spreminjala ali dodajala, z izjemo mojega skromnega dodatka (za boljšo jasnost). Za še večjo zmedo bom v tem (martuljškem - po Omanovo) poimenovanju podal še njegovo razlago: ime Rigljica naj bi prišlo od roglja - vrha (Zadnjega Rigeljina) v obliki male črke r južno od Kurjega vrha.

Za popolno razjasnitev pa se bom v tem opisu tudi potrudil podati še geografsko, pa tudi geološko sliko tega (najbolj nedorečenega) območja pri nas. Najprej geografska: na pogled s ceste Kranjska Gora-Vrščič, iz Gozda - Martuljka ali z vrhov (Široka peč, Škrbinjek) je greben jasno razviden, vendar na njem obstajata dva pogleda. Bližnji, na kraju samem in od daleč. Od daleč je vse videti jasno, tam je šest vrhov, ki se zdijo kar prehodni. Bližnji pogled, bolje (p)otip je popolno nasprotje. Nič več ni zapeljiv, privlačen, temveč ponosen, vzvišen, skoraj nedotakljiv, slabo prehodan, z izjemnim vrhom Rigljico ter izredno težkimi, zapletenimi in tveganimi prehodi, za dodatek pa tudi geografsko in alpinistično poimenovalno nerazjasnjen.

Opis območja: Med dolino Velike Pišnice na zahodu in dolino potoka Martuljek ter dvigajoče se doline - gorske gozdnate pokrajine na vzhodu, ki se dviguje čez martuljško ravnico - pobočje Pod Špikom, zatrepom Pod Srcem in se konča s Špikovim grabnom ter Špikovo Škrbino na vzhodu, se dviga v ožjem pomenu greben Rigljica-Frdamane police, v širšem pa cel greben Črni (Kurji) vrh-Špik. Opredelitev ožji ima svoj smisel v dejstvu, da je preplezljiv le z alpinistično tehniko, je izrazito zahteven, težaven in ekskluziven, drugi deli grebena (Črni vrh, Kurji vrh, tudi Špik po označeni poti) pa nimajo več takih (martuljških) težav in so dostopni tudi planincem, kar še zdaleč ne velja za celega (integralnega). Če se pleza od Kurjega vrha do glavnega vrha Frdamanih polic, je - ponavljam! - izrazito težaven in zahteva popolnega alpinista.

Začne se iz Zgornjesavske doline (Doline) vzhodno od Kranjske Gore in se konča na Špiku. Ima tri dele. Prvi je severni: Do Kurjega vrha je strmo pobočen, poraščen, gozdat in na to območje, na Črni in Kurji vrh vrhova vodijo iz Doline izjemno lepe in shojene poti (iz Hrašne, čez Bučanov graben, čez pobočje - jaso Pod Špikom, iz Ravni, ob Rogarjevem grabnu), ki jih pa ne bom opisal zaradi osebnih, pa tudi splošnih zadržkov. Če želiš obiskati ta dva vrhova, si odpri karto, najdi izhodišče in poišči pot, ki je večinoma jasno shojena, ima pa tudi nekaj orientacijskih zank. Da jih razvozlaš, moraš biti že planinec s stažem, z brezpotnim in stezosledskim nagonom.

Srednji del: greben Kurji vrh-Rigljica-Rušica-Rusa peč-Frdamane police spada med najtežje preplezljive grebene pri nas. Čezenj vodita dve poti: prva (Župančičeva) po najlažjih prehodih z dvema variantama, druga (Prletova, pa še koga drugega) po rezi z manjšimi obvozi. Tako za prvo kot drugo si oglej opis. Obe pa potekata v strašljivi martuljški okolici, pri kateri ne bo manjkalo

spustov po vrvi, plezanja v krušljivi skali, visečih polic, ozke rezi, razdrobljene skale in zraka pod nogami. Posebna zanimivost sta Škrbini (glej glavo). Obe sta najtežji, kar sem jih imel priložnost preplezati, in po slikovitosti najveličastnejši v slovenskih Alpah. Tako norega sveta ne doživiš ne na Široki peči, ne na grebenu Goličica–Planja, ne na Grebenu (Ložke stene), ne na Visokem Rokavu–Škrlatici, torej nikjer v Sloveniji, malo sta podobni škrbinam v grebenu Zadnja Mlinarica–Spodnja Vrbanova špica s to razliko, da sta petkrat globlji, kar pomeni skoraj sto metrov vertikale z navpičnimi in previsnimi odstavki, kjer so spusti obvezni in potekajo vstran od stene najmanj pet in največ osem do deset metrov.

Zgradba srednjega dela grebena je zopet posebna zgodba. Lahko bi jo razdelil na prisojno in osojno. Prisojna je zahodna stran, ki bi morala biti po definiciji lahko prehodna, pa ni. Prva (lažja) zadrega je dostop od Kurjega vrha mimo dveh kuceljev – predvrhov začetka grebena. Pot, ki te pripelje do Škrbine pri Zadnjem Rigeljnu, ni izrazito viseča, je rahlo izpostavljena, zraven je pa prebijanje skozi jezike rušja, pri katerih je najbolje, da sestopiš, poiščeš manj rušja, se zopet dvigneš, prečiš pod skalami in se ponovno vzpneš po grapah. Od Škrbine pri Zadnjem in pred Srednjim Rigeljom naprej do Frdamanih polic pa se začenja plezanje martuljškega značaja, kar pomeni: skala je ali ni solidna, je čudno metamorfozirana, strukturno podobna kot na vsem kranjskogorskem območju, izredno bele barve, drobno drobljiva, na grebenu razklana od strel, kjer krušljivost sicer ni skrajna, je pa ves čas, vesine so skrotaste in še bolj smotane kot trentarske trave, saj so povsod rolerčki, spodrezane police in naložene fape. To se na kratko prekinem z izredno lepim opornim mestom in platmi pod Rigljico (k), od Rušice naprej pa se martuljški greben razkazuje v najsvetlejšem ponosu (nedotakljivosti). Predvsem Rušica in Rusa peč sta izjemna predstavnika vrhov, ki se branita obiskovalcev z raznoterimi ovirami, plezanju navzgor in navzdol II. in III. težavnostne stopnje, najtežja sta spusta v Škrbini, pa tudi plezanje po rezi je posebno poglavje, ki sicer ne postreže s skrajnimi plezalskimi težavami, toda svet je tak, da raje plezam Ašota ali Direktno v Štajerski Rinki kot tak razsut in razbit greben. Pri padcu se obvezno krepko razbiješ. Do sem sem obdelal prisojni vršni svet, a ni nič manj zanimiv »nižinski«! Nad dolino Velike Pišnice se dviga do grebena kranjskogorski svet, ki je nižje gozdnat, zelo poraščen, višje rušnat, še višje skalnat, boljša definicija je skrotast in pečinast, ki se konča z vršnimi, tudi pečinasto travnato rušnatimi stenami. Je težko do izredno težko prehodni, najraje bi poudaril neprehodni, toda iz lastnih izkušenj vem, da nemogoče in neprehodno v alpinizmu ne obstaja, toda dejstvo ostaja, v teh pobočjih so skoraj povsod skoki s pečino, ki jo priporočam le sovražniku, pa še temu s težkim srcem. Edina pogojno prehodna mesta, bolje rečeno preplezljiva, so grape (grabni), pa še te v večini primerov le pozimi z navpičnimi nepreplezljivimi odstavki, kjer moraš najti obvoz. To velja za direktne pristope na greben, na višini okoli 1500 do 1600 metrov poteka prečna (rušnata) pot PP. Edini lažji prehod je Kačji graben, po katerem poteka označena zavarovana pot na Špik, drugi komaj prehodni zaradi skokov so Rušev, Vršičev in Rogarjev graben. Izjemno lepi v martuljškem pomenu sta grapi, ki se začneta: prva s Škrbine med Rušico in Ruso pečjo in druga s Škrbine med Ruso pečjo in Frdamanimi policami. V njih se najlepše vidi geološka zgradba grebena. Ta je za normalnega plezalca, tudi alpinista, skoraj neuporabna, saj nastopajo bela, drobno drobljiva skala (domnevno konglomeratnega izvora, B. Celarec meni, da je dolomitnega), stisnjene metamorfozirane gline, apnenec je večinoma temno škrlatno obarvan ter pečine rumenkaste barve, ki po zgradbi spominjajo na dolomit z izrazito malo razčlembami. Ta raznolikost, bolje rečeno za plezalca manj kakovostna skala nastopa na vsem grebenu in pod njim ter je hoja večinoma tvegana, kar dokazuje odsotnost bobkov, ki jih tudi nižje ni prav dosti. Dokazi za tveganost (Tonček Oman) so: na tem območju naj bi izginil nikoli

najden Prevc, nekega drugega alpinista so po naključju našli po petnajstih letih. Od vegetacije najdeš resaste trave, v izobilju ruše tudi zelo visoko in seveda - planike. Za dodatek še en majhen pojasnilni prispevek: Janez Marinčič (slovenski zmagovalec Čihula-Široka peč je plezal neko smer v Rušici. Za sestop se je odločil na kranjskogorsko stran. Po grapi dol motaje in s spusti po vrvi, z obvozi, skozi ruše, čez pečine, skoje in podobno. Rezultat sestopa: bivak! Izjava Antona Sazonova - Tonača: s soplezalcem Ljubom (Juvanom) sva »priabzajlala« na cesto Kranjska Gora-Vršič!

Osojna stran je vzhodna. Je mokra, temnejše barve, z bujno vegetacijo, gobišči in s številnimi izviri. Od dvigajoče se doline, ki se začne pri Gozdu - Martuljku, se nadaljuje čez Bučanov graben, pobočje Pod Špikom in zatrep Pod Srcem se do sten grebena dvigajo gozdnata osojna pobočja z nekaj (precej) izviri in potmi, ki višje prehajajo v melišča in ruše. Nad njimi so od severa proti jugu martuljske stene: prva je vzhodna stena Kurjega vrha (pečinasta, rušnata in plezalsko nezanimiva), potem je Siljica (zakrnel vršič vzhodnega grebena Rigljice z nekaj smermi), naslednje so plezalsko zanimive na vrhove Rigljica, Rušica, Frdamane police in Vršič v Škrbini (med Špikom in Frdamanimi policami). Skala je podobna prisojni z eno veliko razliko: je osojna! To pomeni, sestava je približno enaka, žal pa je dostikrat mokra, z mahovi, z drsečo zeleno navlakom in vzponi v teh stenah zahtevajo zelo dobrega plezalca. Seveda osojna stran ni povsod osojna, zaradi oblikovanosti posije na nekatere dele sten sonce, ki »naredi« nekaj smeri suhih, vendar je večina osojnih. Zato so vzponi (smeri) iz krnice Pod Srcem na greben zelo (p)osebni, saj zanje ni dovolj, da si dober plezalec, moraš biti tudi preudaren z obvladovanjem krušljivih, vlažnih in spolzkih mest (najboljša ilustracija je smer Zgubljene duše Igorja Škamperleta in Lidije Pajnkier). Najpomembnejša pa je naklonina. Ta je povsod visoka, ki jo začinjajo navpični in previsni odstavki. Umiki na to stran so zelo težavni, edini pogojno priporočljiv je normalni do(se)stop na Rušico (glej tudi možnosti za umik) in po grapi med Rušico in Ruso pečjo ali spusti po smeri Aga. Na tem vzhodnem območju se od Rigljice proti vzhodu nadaljuje še krajši stranski greben z vrhovoma Rušica (1907 m) in Siljica, ki je približno petnajst višinskih metrov nižja od (K)Rušice. Ker je Rušica že uveljavljen vrh s smermi (glej zgoraj) v glavnem grebenu, predlagam, da se ji doda soglasnik K in se naj imenuje Krušica, ime Siljica pa naj ostane za najbolj vzhodni vrh te skupine - grebena. Vzhodne stene Rušice, Ruse peči in Frdamanih polic imajo sistem polic, ki so verjetno najlažji prehod z Rigljice na vrh Frdamanih polic.

Zadnji del grebena: Frdamane police-Vršič v Škrbini-zahodni greben Špika je po vrhu, recimo še prehodni po martuljskem svetu, po težavah podoben srednjemu, kjer so obvozi obvezni, krušljivost stalna sopotnica, najtežji na tem delu je predvrh zahodnega vrha Frdamanih polic, posebno veselje bo imel načelen plezalec z Vršičem v Škrbini, ki ga na koncu še »olepša« zahodna stena-greben Špika (izstopna varianta Dibonove smeri). Težave se gibaljejo od III do II.

Na koncu bom nanizal imenovane in neimenovane vrhove, tudi kuclje, škrbine in sedla na grebenski rezi od Kurjega vrha do Špika: Kurji vrh, sedlo, čez katero poteka pot PP, Zadnji Rigelj, Škrbina Zadnjega Rigeljna, Srednji Rigelj, Rigelj, Rigljica, nakazano sedlo pred Rušico, Rušica, Škrbina med Rušico in Ruso pečjo, Rusa peč z dvema vrhovoma, majhen (50 m) prečni grebenski kuclj pred Škrbino med Ruso pečjo in Frdamanimi policami, Škrbina med Ruso pečjo in Frdamanimi policami, predvrh Frdamanih polic, severozahodni vrh Frdamanih polic, sedlo Frdamanih polic, vrh Frdamanih polic, Škrbina med Frdamanimi policami in Vršičem v Škrbini, trije Vršiči v Škrbini, škrbina med Vršičem v Škrbini in Špikom, vrh Špika.

Opis lažje (obvozne) variante (po Janezu Kunstlju): S 589. Črnega (Kranjskogorskega) vrha (1476 m), od koder je le »streljaj« (L-MZ, 30') na **590. Kurji vrh** (1762

m, 1750 m je na starih kartah) po še kar shojeni poti in mimo poraščenega, višje skalnatega kuclja po zahodni strani do **591. Sedla pod Rigljico** (L-MZ, 30-45'). Po kaminu in neizraziti grapi (I-II) najprej rahlo proti desni (100-150 m), nato navpično v sedlo desno (zahodno) od predvrha Rigljice in prek težavne strme stopnje (III, k) na polico v zahodni steni Rigljice. **592. Rigljica** ima tri vrhove (2030 m, 2050 m, skrinjica, 2074 m). Težaven prestop v pečeve drugega vrha in plezaje po zahodni strani do lažjega vršnega pečevja glavnega vrha in na vrh Rigljice (2074 m, II-I, 1h 30' do 2 h). Glavni greben se nadaljuje na Ruso peč (2108 m), je izpostavljen, oster in so potrebni spusti po vrvi. Priporočljivo: z vrha Rigljice se po južni (vzhodni?) strani spustiš 100 višinskih metrov dol in ob prvi priložnosti zaviješ desno (III-IV, 1 h, klini so, Uroševa vpisna knjiga in fantastičen pogled v zahodni del Frdamanih polic) na Galerije ter vodoravno prečiš do markantnega **593. Gamsovega okna** (1950 m, III+, 5 metrov, možnost za umik), ga prečiš in skozenj, za debelejšje priporočam hujšanje. Po vzhodni strani po lahkem pečevju na vrh **594. Ruse peči** (Vrh nad Rudo, 2108 m). V naslednje sedlo pred Frdamanimi policami spust po vrvi (klin, možnost za umik) in po zahodni strani grebena do **595. zahodnega vrha Frdamanih polic** (2274 m, II, 3 h). Z njega na **596. Frdamane police** (2284 m, glavni vrh) in sestopiš po krušljivem svetu (I-II) na označeno pot za **597. Špik** (2472 m) do konca grebena.

Opis lažje (obvozne) variante (po Tončku Omanu): S Črnega (Kranjskogorskega) vrha (1476 m), od koder je le »streljaj« (L-MZ, 30') na Kurji vrh po še kar shojeni poti in mimo poraščenega, višje skalnatega kuclja po zahodni strani do sedla pod Rigljico (L-MZ, 30-45'). Po kaminu in neizraziti grapi (I-II) najprej rahlo proti desni (100-150 m), nato navpično v sedlo desno (zahodno) od predvrha Rigljice in prek težavne strme stopnje (III, k) mimo vrha Prednje Rigljice (2030 m) in na zahodno sedlo ter grebenu na Rigljico (2050 m, skrinjica). Po grebenu naprej na Rušico (2074 m, 1h 30' do 2 h). Nazaj na Rigljico in se z vrha po jugovzhodni strani spustiš 150 višinskih metrov dol in ob prvi priložnosti zaviješ desno (južno) na Galerije (tri police, poišči pravo) ter vodoravno prečiš 200 metrov. Tam te ustavi gladka stena, deset metrov nad polico je Gamsovo okna. Skozi okno (III+) na zahodno stran po grapi dol. Po severnem ostenju 2-3 raztežaje gor in po lažjem pečevju na vrh Ruse peči (imena Vrh nad Rudo Martuljčani ne poznajo, 2108 m), nazaj na polico na vzhodni strani in do sedla (škrbine) pred Frdamanimi policami (spust po vrvi, klin je) in po severozahodni strani grebena (trave, skrotje, dva lažja kamina) do zahodnega vrha Frdamanih polic (2274 m, II, 3 h). Z njega na Frdamane police (2284 m, glavni vrh) in sestopiš po krušljivem svetu (I-II) na označeno pot proti Špiku (2472 m) do konca grebena.

Opis variante po grebenski rezi (po Milenku Arnejšku - Prletu): S Črnega (Kranjskogorskega) vrha (1476 m) na Kurji vrh (1762 m, L-MZ, 30') po še kar shojeni poti. Mimo treh poraščenih (dveh?) vršnih skalnatih kucljev - predvrhov po zahodni strani do **599. Škrbine Zadnjega Rigeljna** (L-MZ, 30-45'). Po gredi desno in po kaminu - neizraziti grapi (I-II) strmo na rez zahodnega grebena **600. Rigeljna** (2030 m). Prečnica desno okoli roba in po oporni poči (IV, k, 7 m) ter po plateh desno navzgor (II-III) na grebensko sedlo desno (zahodno) od vrha Rigljice. Po lažjem svetu na rez nekaj metrov južno od izredno markantnih špic, ki so vrh **601. Rigljica** (2050 m, skrinjica, vpisna knjiga). Po razsutem grebenu naprej na **602. Rušico** (2074 m, I-II, 1h 30' do 2 h, možnost za umik). Še naprej po grebenski rezi sestopaje do jugozahodne strani, kjer se s korenine debelega borovca in klina spustiš 70-80 višinskih metrov približno dvajset metrov nižje od **603. Škrbine med Rušico in Ruso pečjo** (možnost za umik). Dol po grapi do kaminasto platastih žlebov in levo pet raztežajev (III+II) na vrh **604. Rusa peč** (Vrh nad Rudo, 2108 m). Po jugozahodni strani dol (II, 80 m, razbit svet), levo po polici do klina in zopet petdesetmetrski spust v spodrezano grapo. Po zelo strmem skrotastem svetu deset metrov levo gor (II, T) na razsut greben s krmežljivimi borovci. Okoli debla in korenine enega je ovita pomožna vrstica; in še en spust v grapo, ki se spušča od

605. Škrbine med Ruso pečjo in Frdamanimi policami proti Pišnici (zahodno, možnost za umik). Lažji vzpon na Škrbino med Ruso pečjo in Frdamanimi policami in po travnatih, skrotastih in kaminskih vevinah cikcakasto na skalnat predvrh, kar težavno čezenj in lažje na **606. Zahodni vrh Frdamanih polic** (2274 m, II, 3 h, glej opombo). Z njega po naloženem svetu in rahlo viseči rezi na **607. Frdamane police** (2284 m, glavni vrh) in sestopiš (I-II) s škrbine po grapi v kotel med Špikom in Lipnico na označeno pot za **608. Špik** (2472 m). Pravoverno grebenko prečenje se še nadaljuje z **609. Vršičem v Škrbini** in po zahodnem grebenu - steni Špika na vrh (Špika 2472 m, III-I, 1-2 h).

Opomba: Lažja varianta vzpona je po jugozahodnem grebenu Frdamanih polic (do tja glej poševni tisk). Med rušjem in po grapi gor na jugozahodni greben (I, ZZ) in po njem na zahodni vrh (Z).

Sestop: Najhitrejši je po označeni poti Velika Pišn(i)ca-Špik čez Kačji graben (L-MZ, 2h 30' do 3 h). Možnost je še z vrha Špik v Krnico (Koča v Krnici) čez Lipnico (2418 m), Gamsovo špico (1931 m) in pobočje Gruntovnico južno pod njo. Za sestop po Špikovem vzhodnem grebenu glej pogl. XCI.

Opomba: Morda je za ponavljavce primernejša kombinacija rezi in vzhodnih sten Rušice in Ruse peči. Žal potem ta varianta ni več orto.

Primeren čas: visoko poletje in začetek jeseni.

Opomba: Obvezna oprema sta dve petdesetmetrski vrvi. Varianti Janeza Kunstlja in Tončka Omana potekata večinoma po vzhodnem ostenju grebena. Greben s Frdamanih polic na Špik se prekine s škrbino (dvema škrbincama, tremi, štirimi grebenskimi žandarji) in če želiš strogo po rezi, te čaka še krušljiv, smotan, precej naložen in strm zahodni greben (skoraj bolj stena) Špika. Nepriporočljivo. Zemljevida oziroma karte ni treba vzeti s seboj, saj je območje okoli Frdamanih polic površno (napačno) izrisano, pogojno dobro le za pristop in za splošen vpogled. Tine mi je v dopisu napisal, da je na Kurji vrh prišel po treh poteh, od katerih niti ena ni bila »moja«. Našel je pa tudi sestop v dolino Velike Pišnice s pobočij pod vrhom Rušice brez spustov po vrvi.

XCVI. ŠKRLATICA 2740 m-RAKOVA ŠPICA 2545 m-ROGLJICA 2547 m-DOVŠKI GAMSOVEC 2440 m

Greben, ki v celoti še ni bil preplezan in še čaka raziskovalca nekoristnega sveta. Razlogi, zakaj ne, so jasni. Prvič: pod grebenom so zapeljiva melišča in police, ki omogočajo udobne prehode. Drugič: pri sestopu s Škrlatice bi bili potrebni spusti, pa še prava smer bi se morala najti, da ne bi naveza obvisela pod previsi. Tretjič: greben nad grapo (sedlom) med Škrlatice in Rakovo špico je grd, ozek, izpostavljen in rumeno rjave barve, kar dovolj pove o kakovosti skale, je pa tudi drobljiv. Z vrha Rakove špice do škrbine pred Rogljico bi moral poiskati obvoz(e) na vzhodno pobočje, saj je greben ogabno naložen in od škrbine na vrh Rogljice se strmina zelo zviša in bi plezanje bilo kar zanimivo (težavno). Od tam naprej bi bilo mogoče po grebenski rezi, vendar je petnajst metrov nižje na vzhodni strani pot, kjer lahko daš roke v žep. Če bi pa želel nadaljevati po grebenu na Dovški Gamsovec, te najprej pričakuje globoka škrbina in od nje zahtevno in tvegano plezanje po severnem grebenu in če veš, da je Dovški Gamsovec najbolj preluknjana gora pri nas in da veže skalo le sipki prod, je (bo) tako dejanje vredno polnega spoštovanja v smislu zanikanja vrednot življenja (to je izkušeno in dokazano po piščevi prvenstveni smeri in še neki drugi smeri) in nekoristnosti. Četrtrič: skala je slaba, razrahljana zaradi strel in vpliva ozračja, tam boš le redko našel solidno, in petič: strogo po rezi grebena je (bo) zelo težavno in rušeče. Torej: raziskovalci nekoristnih dejanj, čaka vas dejanje tretjega tisočletja.

Delno sem ga tudi preplezal, potem, ko sem se pa zagledal v nadaljevanje, sem se obrnil, sestopil na pot in greben prekrizal.

V vodniku Vzhodne Julijske Alpe je omenjeno, da je Adolf Schulze 22. julija 1906 preplezal greben Dolkova špica–Škrlatica. Ocena II. Plezal naj bi po grebenu Dolkova špica–Rakova špica–južna stena Škrlatice po vzhodni strani na vrh. Moj (cinični) komentar je: Dober je bil! Seveda so pa taki samohodski podvigi ved(č)no vprašanja etike, poštenja in dvomov ...

Še dopis Tineta Miheliča: Si prepričan, da greben ni bil preplezan? Jaz ne. Kar za deva Adolfa Schulzeja, je cinizem nepotreben. Res je bil dober, veljaven alpinist, eden »velikih« svojega časa. Dvomim, da bi lagal. Ti stari fotri so se sijajno znašli v »šodru«, kjer nam, »ta mladim«, gredo lasje pokonci. Precejšnji del grebena sem preplezal tudi jaz, pa se mi preostanek ni zdel nemogoč.

Opis (virtualnega) grebena: Z vrha **610. Škrlatice** po grebenski rezi čez vrhove **611. Rakova špica**, **612. Rogljica** in **613. Dovški Gamsovec** na vrh Kriške stene.

XCVII. SPODNJA DOLKOVA ŠPICA 2541 m–DOLKOVA ŠPICA 2591 m

I-II, Z, 50 m, dolžina manj kot kilometer, pol ure.

Dve varianti: a) od Rdeče škrbine do Spodnje Dolkove špice, b) s poti B IV – Škrlatica po vzhodnem grebenu od Strmih Polic na Spodnjo Dolkovo špico in naprej do Rdeče škrbine.

Kratek razgledni greben na samostojni opazni gori, ki naredi največji vtis iz Vrat. Težave na grebenski rezi so zmerne, večje so na celem grebenu, če ga začneš od vzhoda (s poti B IV–Škrlatica).

Izhodišče: a) Rdeča škrbina (2500 m), pristop: od B IV po vzhodnih planotastih vesinah do označene poti škrbina Kriške stene–Rdeča Škrbina in na Rdečo škrbino (L-MZ, ura in pol). b) od B IV po poti do jugovzhodnega podnožja Spodnje Dolkove špice (MZ, pol do tri četrt ure).

Možnost za umik: Po poti (smeri nazaj). Če plezaš od vzhoda, je najbolje priti na Rdečo škrbino.

Zemljepisna lega: Tako kot ima ves greben (Vrtaško) Sleme–Škrlatica grebene, ki se spuščajo na vzhodno stran v Vrata, ima tudi južni podaljšek te verige imenitno samostojno stoječo goro, ki se pa ne spusti do Vrat ter se konča proti vzhodu – Vratom s podstavkom – vrhoma Strme police (1981 m) in Dolkova glava (1717 m). To je greben Dolkove špice z dvema vrhoma - vzhodno Spodnjo in centralno Dolkovo špico, ki ga na severu obkrožata krničasti Zadnji, na vzhodu travnati Prednji Dolek, še nižje Dolkova glava, na jugu pa je visokogorska padajoča skromno rušnata planota Na Rušju z B IV. Na zahodu je pripet na greben Škrlatica–Rakova špica–Rogljica–Dovški Gamsovec. Vmes je prehod Rdeča škrbina.

Opis: a) Iz Rdeče škrbine po označeni poti na vrh Dolkove špice in naprej po grebenu na vrh Spodnje Dolkove špice (I, pol ure). Vračaš se po isti poti. b) S travnatih vesin do skal, čez žlebasti začetek v jugovzhodni steni (II) v kamin, čezenj in po širši poklini (III) gor in desno po blažji vršni vesini na vrh **614. Spodnje Dolkove špice** (2541 m). Po grebenu na **615. Dolkovo špico** (2591 m) in še naprej do **616. Rdeče škrbine** (2500 m, I, 200 m, ena ura do vrha Spodnje Dolkove špice, manj zahtevno do zahtevno na vrh Dolkove špice in še pol ure do Rdeče škrbine).

Sestop: Po označeni poti ali v Vrata (MZ-Z, tri ure in pol) ali čez Kriško steno v Krnico (ZZ, tri ure).

Primeren čas: Visoko poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Zadnja voda je v plasteh (slap) pod Dolkovo glavo (redko). Bolje je, da si jo natočiš v Aljaževem domu v Vratih. V vodnikih se ta tura imenuje Južni greben Dolkove špice.

XCVIII. PLAZKI KUK–PLAZKI VOGEL–VELIKO ŠPIČJE

Planina za Skalo 1510 m–Plazki Kuk 2038 m–Travniška Planja 2092 m–Travniški rob 2136 m–Travniška škrbina 2077 m–Travnik (Trent(ar)ski) 2258 m–Plazki Vogel 2348 m–Vrh Labrja 2326 m–Veliko Špičje 2398 m–neimenovana vrhova 2355 in 2320 m–Malo Špičje 2312 m–Zadnja Lopa 2115 m–Prehodavci 2021 m.

Neoznačen greben s tremi deli: 1. Greben Plazki Kuk–Plazki Vogel je manj zahteven z dvema mestoma I in zelo do izredno zahtevno na grebenski rezi pred vrhom Plazkega Vogla, 310 metrov + 15%, 2,9 km, dve uri. 2. Trije vrhovi Plazkega Vogla–Labrje (predel in vrh)–Veliko Špičje (sestop pred velikim stolpom, prečenje pod grebenko rezjo Labrja–po rezi II–III, čez žandarje tudi več, na vrh Velike Špice 40 do 50° skrotje (Brda, ura in pol do dve, 1,4 km), 3. Nadaljevanje z Velike Špice na Prehodavce je po označeni pot (MZ–ZZ, 2,8 km, dve uri).

Opomba: Po podatkih, ki so mi bili na voljo, greben po grebenski rezi med Plazkim Voglom in Veliko špico (vključno s severnim vrhom Plazkega Vogla) še ni bil preplezan.

Izredno lep greben v prvem delu, ki se lahko »slabotno« primerja s travnatimi karavanškimi, Krnčice in Kobariškega (Trnovskega) Stola. Medtem ko so ti obljudeni, pa je greben Plazki Kuk–Plazki Vogel malo, izraz slabotno pa vzemi v pozitivnem smislu. Obiskovalcev je po vpisih v vpisno knjigo na vrhu Trent(ar)skega Travnika manj kot sto na leto. Sprehod po strogi grebenski rezi je resnično navdušujoč in v Sloveniji najbolj po vrhu. Niti za meter se pot ne odmakne z rezi. Razgledi so izredno širni: čez dolino Soče so Trentski Pelc, Srebrnjak, Bavški Grintavec, Jalovec, Pelci, Mangart, Viš in Kanin, za »vogalom« se vidi Triglav z zahodno steno, na sever Zadnjiški Ozebnik, Pihavec, Razor, Planja, Razor, Prisank in greben Mojstrovke–Šite, na jug Krn, širna Komna in Bohinjske gore ter greben Bohinjskih Tičaric z Zelnicaricami. V daljavi se belijo tritisočaki v Italiji. Za nameček je pot lahka, z mehкими bujnimi travami. Pod grebenom je zelo nedotaknjena, s floro bogata Travnikova dolina. Če si ljubitelj fotografskega safarija, boš lahko poslikal svizce, gamse in snjag. Tudi rože bi morale najti prostor v fotoalbumu in obisk doline popolnoma zadošča planinskim romantikom. Vendar pa je v tem odmaknjenem gorskem območju še en prostor, ki mi še bolj ustreza. To je terasa jugovzhodno pod Plazkim Voglom nad Komnskimi podi¹⁵, ki je zame eden bolj srečnih. Tudi žal kratek postanek me je dobobra prepričal: tja se še vrnem, popolnoma zadovoljen sem, zakaj so lepi trenutki tako kratki? Ta predel je v slovenskih gorah najbolj v skladu s kitajsko filozofijo dobrega bivanja (feng shui): za tabo hrib, lepa terasa, varno zaokroženi vrhovi okoli, pod tabo jezero, širina, več nivojev pokrajine, stik s soncem, vetrom, vodo, belo skalo in naravo.

Ti trije kraji (Travnikova dolina, greben Plazki Kuk–Plazki Vogel in terasa pod Plazkim Voglom) bi morali popolnoma zadostovati planinskim estutom, svetujem ti tudi, da se omejiš nanje, sestaviš logistiko za krožno turo (Planina za Skalo–Plazki Kuk–Plazki Vogel–Škrbina–Travniška dolina–Planina za Skalo), ostanek grebena je za ambiciozneže, dosežkarje in ljubitelje šodra. Sam ugotovi, kje sta tvoj doseg in zadovoljitev.

Izhodišče in pristop: 617. Planina za Skalo (1510 m). Po asfaltirani cesti od vasi Soča do Pod Zjabci (3,4 km), nato desno gor po označeni poti. Svetujem, da greš po označeni poti do višine nekaj pod 1500 metri, potem levo po dobro shojeni poti na planino, ker je direkten pristop zelo strm in nastlan s steklovino, odpadki in lesom. Pristop s planine do grebena je trentarski, manj zahteven in urejen. S planine severno po zaraščeni mulatieri (350–400 m), desno poševno gor čez tri mostičke (hlodi s prečnimi letvami) in levo pod stenastim pobočjem Čela do široke Travnikove doline. Do vstopa v dostopno grapo pod Plazkim Kukom od Pod Zjabci (ceste) tri ure (L–MZ).

15 Ime Komnski podi sem dodal sam (glej zemljepisna lega).

Dostop: na greben. Na vrh Plazkega Kuka iz Travnikove doline vodita v vpadnici vrha dve travnati grapi. Po desni na škrbino vzhodnega grebenčka in po travah na rez (ZZ, strme trave, 15-20').

Zaključek prvega dela grebena je na Plazkem Voglu, drugega na Veliki Špici, tretjega pa na Prehodavcih.

Možnosti umika: S prvega dela se je mogoče umakniti v Travnikovo dolino in nazaj na izhodišče (skoraj izključno strme trave, najdi manj strme). Dolina je lahko prehodna. Z vrha Plazkega Vogla po travah poševeno desno dol na vrh Komnskih podov (glej sestop) in nato tri možnosti: 1. na škrbino med (Komnskimi) Vršacem in Trent(ar)skim Travnikom in po Travnikovi dolini na izhodišče (najbolj priporočljivo, L); 2. pod Komnskimi Vršacem in Čelom do južnega konca Čela in potem prečnica po podih na Velika vrata (1924 m) ter po označeni poti na izhodišče (srednje priporočljivo, predvsem za tiste, ki ljubijo krožno pot in brezpotje); 3. na sedlo med Brdi in Debelim laštom in potem severno na pot Velika Špica–Koča pri Triglavskih jezerih (manj priporočljivo). Z Velike špice: 1. po označeni poti do Koče pri Triglavskih jezerih, 2. po Tumovi smeri v Ravni dol (II-I, 1-1,5 h, vstop vanjo je 10-15' severno od Velike špice s poti, kjer vidiš iz škrbine v grapi levo stožčast peščen grebenček, priporočljiva vrv, spusti, trije klini v grapi, nižje strm prehod na greben in v Ravni dol).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben se v širšem pomenu nahaja med Dolino Triglavskih jezer na vzhodu in dolino Soče na zahodu. Na obeh straneh se kar strmo dviga do rezi s prostiranimi ravnmi. Na vzhodni strani je višinska razlika od njih manjša, do dvesto metrov, in pobočja so manj strma, na zahodni pa je impresivno ostenje, visoko tudi do osemsto metrov, ki naredi največji vtis z vršiške strani (stalnica planinskih koledarjev). Njegova os je jugozahod-severovzhod in značne črte od Prehodavcev do Plazkega Kuka je 6,5 km s trinajstimi vrhovi. Njih imena si sledijo od juga proti severu in si jih oglej v naslovu. Nekaj jih je tudi neimenovanih. Vendar je za greben potreben podrobnejši opis: na njegovi vzhodni strani je od juga proti severu Travnikova dolina pod vrhovi Plazki Kuk, Travniška Planja, Travniški rob, neimenovani vrh in Trent(ar)ski Travnik na zahodu, ki jo na vzhodni strani omejujejo vrhovi Čelo (2223 m) ter Travniški Vršac (2236 m). Trentski Travnik ima na vrhu lično izdelan miniaturnen Aljažev stolp, ki je skrinjica za žig in vpisno knjigo. Travnikova dolina je eden najlepših slovenskih koticov s trentarsko-bohinjskim bogastvom rastlinskega in živalskega sveta, v njej se najdejo svizci, ki so se preselili tja s pobočij pod grebenom Mali Draški vrh–Tosc. Njena nadmorska višina je od 1650 do 2100 m. Zanimiva je tudi za jamarje z Breznom pod Čelom in se konča s Škrbino (2171 m). Na glavnem grebenu je še ena Škrbina–Travniška (2077 m) med Travniškim Vršacem in Trentskim Travnikom. Naprej od Škrbine proti vzhodu pod vrhovi (Travniški) Vršac in Čelo se začenja macesnasta in rušnata Zgornja Komna, njen zgornji del nosi ime Pri bajti in Konte (globoka vdornina v zatrepu med Gladkim laštom, Plazkim Voglom in Travniškim Vršacem), ki je severozahodni podaljšek Lopučniške doline, bolje njen zgornji rob in še bolje bi bilo to območje poimenovati Komnski podi. Ti presegajo po slikovitosti Kaninske, Kriške in grintovške Velike in Male pode. Začenjajo se nad gozdno mejo severno od Dvojnega jezera, planine Lopučnice in Skodelice z macesni in rušjem ter se končajo pod pobočji grebena. Njegove značilnosti so: spuščajoči se apneniški podi, globoka konta, pestre in globoke škraplje, veliki bolvani, brezna, apneniške razpoke, horizontalna, nekeje rahlo padajoča plastovitost, barvitost razgleda in odprtost proti soncu (jugu in jugovzhodu). Od Doline Triglavskih jezer jih loči poraščen greben z vrhom Debeli lašt (2050 m) s škrbino med njim in glavnim grebenom, kjer se nahaja pod pobočji Lepošpičja pogojno prehodno brezpotje (Za dolino in Brda, lovska steza) do stika z označeno potjo Veliko špičje–Koča pri Triglavskih jezerih. Šele od tod se v ožjem pomenu

začne Dolina Triglavskih jezer. Pod zahodno stranjo grebena (stenami) so planote, travniki, pobočja, dolí in goličave. Od juga do zaključka na severu na škrbini med Trentsko Grivo in Lepošpičjem so: Zaskovska Ščanovca, Plazjanska Ščanovca, Bukovec, Zajezero, Dol pod Plazmi, Plazjanske lope in Ravni dol. Zgornji (severni) zahodni del pod grebenom je Goriški rob in Trebiške lope, še nižje pa Trebiški dol. Greben se konča pri Prehodavcih.

Plazki Vogel ima tri vrhove: jugovzhodni (uradni) vrh z žigom in višino 2348 metri, 150 metrov severozahodno je najvišji vrh (2356 m), do njega se pride po grebenu (Z), tretji je na rezi in se iz škrbine monolitno vzpenja do višine okoli 2340 m, visok od 60 do 70 metrov ter je glavni razlog, zakaj greben še ni bil preplezan po grebenski rezi.

Prvi del grebena je za to nadmorsko višino presenetljivo travnat in lahko prehoden, skale in rušja (le na Travniški Planji) je izrazito malo, največji problem je dostop po strmih travah, le pred Plazkim Voglom sta dva predvrha, ki se ju da preplezati, računati moraš s strmimi travami in trentarsko l (enko), bolje se ju je izogniti spodaj in se povzpeti po normalnem dostopu (še vedno kar strme trave). Pri drugem delu grebena je največja težava monoliten steber - stolp, katerega strmina in razčlembe niso primerljive z nobenim grebenskim mestom pri nas in mirno lahko trdim, da je videti stopnja v Prevčevem stolpu v primerjavi z njim zelo nedolžno. Greben Labrja (območje med in pod Plazkim Voglom in Veliko špico) ima zelo razbito skalo s težavnimi žandarji in plezalnimi mesti II-III, nekje pa verjetno tudi več. Vršno južno pobočje - greben Velike špice (Brda) je skrotasto, grdo in nepriljavno, sprejemljivo le pozimi. Plezalske težave niso velike, vendar v takem svetu ni užitka. Nadaljevanje po označeni poti do Prehodavcev je mestoma izpostavljeno z negotovo skalo in uradno zelo zahtevno.

Območje Zgornje Komne oziroma Komnskih podov in Lepe Komne je tudi ekskluziven turnosmučarski cilj, ki v primerjavi s klasičnimi (Komna-Bogatinško sedlo, Komna-Krn, Komna-Lanževica) ponuja turnemu smučarju redko občuten užitek samote in vzvišenosti. Spusti s Trentskega Vršiča, Plazkega Vogla ali Velikega špiča so razen prvega za drznejše, po Travnikovi dolini in z vrhov zahodno od nje pa izjemno lepi. Paziti je treba le na zamedene globoke škraplje in brezna ter seveda na vreme, ki lahko ob megli dodobra zmede orientacijo. Poznavanje območja je tudi pogoj za varnost, saj nima značilnih orientacijskih točk, zato ga prehodi poleti.

Opis: Z vrha **618. Plazkega Kuka** (2038 m) strogo po grebenski rezi čez vrhove **619. Travniška Planja** (2092 m), **620. Travniški rob** (2136 m) in **621. Travniško škrbino** (2077 m) na **622. (Trentski) Travnik** (2258 m, L-MZ, 1 h, vpisna knjiga). Iz škrbine med Trentskim Travnikom in Plazkim Voglom sta dve možnosti: 1. Lažja po normalnem dostopu: sestop na Škrbino in za njo na podasto teraso, po njej do melišča in po njem gor, desno čez strmo kaminasto travnato stopnjo (5 m, najtežje mesto) in po travah gor na vzhodno stran Plazkega Vogla in na vrh (Z-ZZ, 30', možici). 2. Po grebenski rezi: obideš po vzhodni strani prvi stolp (ZZ-IZ), po grapi gor na grebenko rez in plezaje čez kratko skalno stopnjo (I) na greben in po njem ali malo pod njim na **623. Plazki Vogel** (2348 m, vrh z žigom). Na najvišji vrh Plazkega Vogla še pet minut po rezi (2356 m, MZ) in sestop v škrbino pod stolpom (ZZ-IZ) in po grapi dol na vzhodno grebenko pobočje. Naprej sta dve možnosti: 1. Prečenje po pobočju do Brd (za Vrhom Labrja) in po skrotasti vesini na grebenko rez in po njej na vrh Velike špice (Lepošpičja, Z-ZZ, mestoma I-II, najprimernejši čas pozimi). 2. Za stolpom na greben in po razbiti, krušljivi grebenski rezi čez tri vrhove **624. Vrh Labrja** (2326 m) na vrh **625. Velike špice** (2398 m, II-III, mestoma tudi več), naprej po označeni poti čez neimenovana vrhova (2355 in 2320 m), **626. Malo špiče** (2312 m), **627. Zadnje Lopo** (2115 m) na **628. Prehodavce** (2071 m, Zasavska koča, Z-ZZ, 2 h). Pazi na izpostavljeneh mestih.

Sestop: Od Zasavske Koče na Prehodavcih po označenih poteh. Za sestop s Plazkega Vogla za krožno turo (poševni tisk) na Škrbino in po Traviški dolini na izhodišče (glej tudi možnost za umik št. 1).

Primeren čas: Zgodnja jesen, ko so se trave že polegale in so macesni začeli rumeneti.

Opomba: Pravoverno prečenje po grebenski rezi še čaka prvoprstopnika. Največji problem bo stolp severno od Plazkega Vogla (tretji vrh). Verjetna težavnost okoli ali nad VI. težavnostno stopnjo. Greben čez Labrje ima zelo razbito in slabšo skalo. Travnikovo dolino najdeš v nekaterih zemljevidih kot Traviško dolino. Druge Grive so Krnska, Pelška in Bohinjska. Lepošpičje je uradno ime za najvišji vrh grebena, Bohinjci in Trentarji zanj uporabljajo ime Velika špica. Poleg Trentskega je še Tamarski in Loški Travnik. Plazki Vogel se piše po starem z z, po novem kot Plaski. Če si tradicionalist, boš uporabljal z, če si modernist, pa s. Še predlog za imenovanje območja Labrja, Velike Špice, Malega špičja in Zadnje Lope: Lepošpičje (že obstaja v kartah). Druge Planje so: Trent(ar)ška, Ozebniška, Kozja, Bohinjska, Laška, Loška, Komnska, Ovčja, dve? sedli Planja...

Dodatek: Zelo nedotaknjen, ekskluziven, dva kilometra in pol dolg greben na vzhodni strani Travnikove doline je: **Traviška škrbina** (2171 m)–**629. (Traviški) Vršac** (2236 m)–**630. Čelo** (2228 m)–**Velika Vrata** (Komnska, 1924 m) s popolnim brezpotjem, skalami po vrhu in trentarsko - bohinjskim rušjem na južnem koncu, pa tudi prej. Eden tistih, pri katerih bom izdal le splošne podatke. Opis: S Traviške škrbine po vzhodni strani gor na Traviški Vršac in po grebenski rezi na Čelo ter naprej po rušnatih planjavah in podih na Velika Vrata (težavnost je odvisna od izbire poti, pravoverno II-III, Z-ZZ na brezpotju in utrudljivo skozi rušje. Iskanje prehodov na Velika Vrata bi moralo biti za opazovalca zelo zabavno). Priporočljivo le za popolne brezpotnike s plezalnimi izkušnjami in opremljene z motorko.

XCIX. KANJAVEC–TEME–POPROVEC

Kanjavec 2568 m–zahodni vrh Kanjavca 2569 m–Teme (Kanjavca) 2498 m–Poprovec 2495 m.

Zimska tura, 30–40°, 80 m, 0,85 km, 30–45'.

Kratek, nenaporen greben, ki je lahko v dobrih snežnih razmerah terna. Ker pa so zadetki na tomboli redki, je tako tudi s tem grebenom. Zelo verjetno bodo razmere dvomljive in v takem ti priporočam, da pusti greben za drugič.

Z moje strani pa: nikoli nisem nič zadel na loteriji, na grebenu sem. Izvrstne razmere, samotni sončen dan, na vrhu sem bil tisti marčevski dan sam, ekspresna vrnitev domov: štart od doma ob šestih, vožnja do planine Blato, vzpon na Kanjavec, greben, smuka nazaj do avta in ob treh popoldne že doma.

Kakšen je greben poleti, ne vem, ga nisem prehodil. Po poletnem ošvrku s pogledom z vrha verjetno ni priporočljiv.

Izhodišče: Zasavska koča na Prehodavcih (2071 m) ali Tržaška koča na Doliču (2151 m).

Pristop: Do koč (izhodišča) so iz Doline Triglavskih jezer, iz Zadnjice, s planine Blato, z Velega polja ...

Možnost za umik: Na južno stran je problematičen (plazovi in velika strmina, mestoma tudi skale).

Zemljepisna lega in značilnosti: Vrh Kanjavca je eden najlepših in zaželenih turnosmučarskih ciljev v Sloveniji. Običajni turnosmučarski pristop in spust je po južnem pobočju ali od prevala Čez Hribarice (2358 m) ali bolj priporočljivo iz konte 800 metrov zahodno od prevala. Strmina komajda kje presega 30° in ne pomeni velikega tveganja. Pač pa je greben ovešen z velikimi opastmi, ki visijo na severno stran in so stalna potencialna nevarnost. Pona-

vadi prečenje poteka mestoma viseče pod rezjo na južni strani. Medtem ko je z južne strani Kanjavca razmeroma lahko dostopen vrh, pa je s severa izrazito težko. Iz Zadnjice do vrha se pne 1500 metrov visoka severna stena, ki je najvišja pri nas s šolskim primerom nariva z zdrobljeno kamnino pod naravno ploskvijo na Kanjavčevih policah (označena pot). Pogorje Kanjavca je v obliki široke narobe obrnjene črke V in grebenska rez se začne z Zobom Kanjavca (2426 m, nanj je treba splezati, najlažja je Dianina smer II), se nadaljuje v severozahodni smeri na vrh Kanjavca, še naprej zahodno do zahodnega vrha Kanjavca, nakar se obrne proti jugozahodu s Temenom (Kanjavca) in se konča s Poprovcem. Skala je slabše kakovosti, razen v južni steni Zoba Kanjavca.

Opis: Najlažji zimski dostop je s konte 800 metrov zahodno od prevala **631. Čez Hribarice** (2353 m), po južnih vesinah gor in prečnica desno na južni greben Kanjavca. Po njem na vrh **632. Kanjavca** (2568 m, 30°, nekje blizu 35°, 45°). Po grebenski rezi (bolje je malo pod njo po južni strani) na **633. Zahodni vrh Kanjavca** (2569 m) in še naprej čez **634. Teme Kanjavca** (2498 m) na **635. Poprovec** (2495 m, Z-ZZ, mestoma viseče, 30-45°).

Sestop je najbolj priporočljiv nazaj na vrh Kanjavca in po dostopni poti dol. Z vrha Poprovca južno so snežne flanke in če so dobre snežne razmere, se lahko uporabijo (v večini primerov nepriporočljivo).

Primeren čas: Konec zime, ko je sneg stabilen in izravna strmino.

Opomba: Najbolj znano Teme je Teme Rjavine. Na severno stran visijo ene od najbolj veličastnih opasti v Sloveniji (do deset metrov). Popazi na snežne razmere, opasti in plazove. Greben z Zoba Kanjavca je avanturističen, mestoma tvegan in nepriporočljiv. Poleti je tura manj priporočljiva zaradi strmih skrotastih vesin.

C. BOVŠKI GAMSOVEC–(Zadnjiški) PIHAVEC

Bovški Gamsovec 2392 m–Vrh nad Kamnom 2365 m–Zadnjiški Pihavec 2419 m. II-IV, (kamin, prečnice na vzhodni strani Vrha nad Kamnom, sestopi v škrbine), štirje spusti po vrvi, 81 m + 250 %, 1,5 km, 4-5 h.

Sosed slovitega grebena Goličica–Planja, ki se vidi na drugi (zahodni) strani, ima z njim malo skupnih točk. Nekaj pa jih je in te so: vzvišeni pogledi z vrhov, navidezno zanosna rez, samota in konec. Če pa primerjam skalo in plezanje, moram predvsem poudariti: plezanje na grebenu Bovški Gamsovec–(Zadnjiški) Pihavec je dokaj tvegano, lahko bi ga primerjal z vesinami Moreža, z žlebom Škrnatarice in prečnicami na južni strani pod Trapezom na grebenu Veliki Draški vrh–Tosc, o katerih Tine (Mihelič) pravi, da so tvegane, podobne tisti v Kovinarski smeri Mojstrovke in skala, ki se na severni strani Vrha nad Kamnom približa tisti z Zelene glave do Dibonove police v Špiku (sin trdi, da je v Špiku boljša). Slika pa je res popolna, ker nastopa še Žaga, rez grebena med južno škrbino Bovškega Gamsovca in Vrhom nad Kamnom, ki je ena od treh Žag v slovenskih Alpah, drugi dve sta martuljški; najbolj zoprna je med Špikovo škrbino in Malo Martuljško Ponco ter najbolj razvpita med Visokim Rokavom in Škrlatico. Da so nižje pod rezjo navpične vesine, se mi skoraj ne da omeniti, saj so jasno vidne.

Ko sva s sinom 28. julija 2005dopoldne prisopihala na vrh Bovškega Gamsovca in sem se razgledal po nadaljevanju, se mi je zazdelo, kaj posebnega pač ne more biti, morda bo problem le Žaga, ki jo bova potipala, ali pa ne. Sestop do južnega prevrha Bovškega Gamsovca mimo dveh omalovažujočih kozorogov, ki sta komaj dvignila rogove, ko sva na razdalji dveh metrov kolovratila mimo, je bil kar lahko brezpoten. Vendar se je strmina, pa tudi naloženost povečevala in zadnje metre sva se po vrvi spustila v sto višinskih metrov nižjo škrbino s stolpom, kjer naju je čakala delikatna prečnica. Po četrta metra široki polici s čuovitim zrakom sem se ob meter in pol dolgem prestopu navzdol prebil do žleba, vmes vpletel v uho najdeno pomožno vrvico, zataknil jebo in zlezal na rogelj, od koder sem se zagledal v Žago. Ne, hvala, ta svet ni zame, spomini na južni greben Velike-

ga Oltarja so bili še premočni. Tako sem zavil dol na police na vzhodni strani. Take naloženosti, zraka in trebušov nisem pričakoval. Tri viseče, rahlo sestopne izpostavljene raztežaje sva previdno preplezala ob zatikanju zatičev in frendov ter končno dospela do klina za spust. Po spustu čez gladko plat sva prispela na nižjo polico in po strmeh svetih sem priplezal do kamina. Občutja so bila že v prečnicah napeta, tu, pred vstopom v kamin pa so se zaradi drseče zemlje še bolj napela. Ozki, navpični algasti kamini s kombinacijo vlage, zemlje in naloženega kamena na zelo strmih vmesnih mestih so žame najbolj ogaben način plezarije. Podplati čevljev so bili zaradi rdeče rjavo črne zemlje kot namazani z mastjo in ob drgnjenju - čiščenju ob algasto skalo ter ob varovanju na meter in pol tudi na odpočeno lusko sem končno le prispel na sončno polico. Za preklinjanje in besedne izlive nisem imel časa, kamin je bil preveč resen. Sinu sem naročil, naj pusti klin. Še raztežaj lepšega sveta in bila sva na Vrh nad Kamnom. Benti, tako razgibanega sveta pa še ne. Čakali so naju še trije vršiči in navpične škrbine. Dol in gor, dol in gor, pa še enkrat isto, vse tretje težavnostne stopnje in izredne izpostavljenosti z enim spustom sva končno le prišla do zaključnega spusta z dvema klinoma, opremljenega s preperelimi konopljenimi vrvicami iz davnega leta 1950, ki sem jih prerezal, in iz kompleta vzel gurno, to sem že tako ali tako hotel zamenjati, jo vpletel v klina, počakal na sina, ga spustil na plošče in se še sam spustil. Sledil je še sestop po nezanesljivi ferrati Velikega Zadnjiškega Pihavca, narejeni tako, da če se vršni klin izruva, gre cela napeljava po gobe, in ob misli na nesrečo v Jalovcu, kjer je neki Nemec zaradi izpuljenega klina izgubil življenje, srečno pristal na grdem melišču na zahodni strani grebena.

Za konec še karakterizacija grebena, ki jo bom primerjal s sosedom na drugi strani, grebenom Goličica-Planja. Medtem ko je greben Goličica-Planja nezaslužen slaven zaradi izvrstnega Avčinovega opisa, lepši od njega so Obljak-Pihavec, Greben in Prevala-Črneta, ima dobro skalo in je priljuden, medtem ko so trave še dobro prehodne, ima samo dve težki mesti, škrbine so sicer mastne in globoke, a še vedno znosno prehodne, medtem ko je še kar resen, pa ne preveč, in čeprav je prosto preplezljiv, je greben Gamsovec-Pihavec po krivici anonimen, z izredno visečimi prečnicami, z visoko naloženostjo, s škrbinami, ki so plezalsko in psihično težavne, z ogabnim kaminom, z obveznimi spusti po vrvi, z mestoma dvomljivo skalo in silovito izpostavljeno resen, ki se spogleduje z resnostjo martuljskega sveta na trentarski način. Tako mi ostane samo še ugotovitev: greben Gamsovec-Pihavec spada v kategorijo zelo težavnih in še bolj med ekskluzivne grebene, katerih skupna značilnost je večja ali manjša tveganost, pri kateri je Gamsovec-Pihavec vidnejši predstavnik; s to značilnostjo pa je glede podviga izrazito potrjujejo. Ti dve oznaki pa se niti približno ne dotikata razgledov; ti so med največjastnejšimi pri nas in prav zaviram Tinetu, da si je na indijanski način za zadnjo pot izbral ta konec. Morda samo še pripomba: višje na rezi je Bog (IHVH) še bliže in še: pravoverni greben čez Žago še čaka prvoprstopnike. Dvesto petdeset odstotkov pri višinski razliki ni pomota, škrbine so globoke.

P.S.: Stalni sopotniki na grebenu so bili kozorogi in gamsi, adrenalin, sonce, nebo in potrjujoče zadovoljstvo.

Točke grebena: Bovški Gamsovec (2392 m), južni predvrh Bovškega Gamsovca, škrbina Bovškega Gamsovca (2268 m), Žaga se izpusti, Vrh nad Kamnom (2365 m), trije južni predvrhi Vrha nad Kamnom, škrbina med Vrhom nad Kamnom in Velikim Pihavcem, Veliki (Zadnjiški) Pihavec (2419 m).

Izhodišče: Dovška (Sovatnska) vratca (2180 m). Do tja iz: a) Vrat (3 h 30'), b) Zadnjice (3 h 30'-4 h).

Pristop je po označeni in zavarovani poti na Bovški Gamsovec (ZZ-IZ, 30', izpostavljeno). Druga možnost je tudi po rezi (II-III, izpostavljeno, brez zveze, bolj varno - oglej si table - je po poti).

Zaključek je na Velikem (Zadnjiškem) Pihavcu za še približno normalne, za izjemno ambiciozne Mali (Zadnjiški) Pihavec in sestop na planino Zajavor, za onkraj pameti raziskovalne in skrajno navite brezpotnike pa blodenje po

južnem koncu pogorja z (Zadnjiško) Šplevto in po drugih neimenovanih vrhovih.

Možnosti za umik ni, v skrajni sili so mogoči izrazito nepriporočljivi spusti na ravnine na vzhodni strani grebena (pot Luknja–Bovški Gamsovec), najlažje je pri drugem spustu z dvema spustoma (prvi je opremljen, v drugem je klin); še bolj nepriporočljivi so na zahodno stran.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben, ki se začne pri Dovških (Sovatskih) Vratih, leži med dolino Vrat (Bukovlje), prevalom Luknjo (1758 m) in Koriti na vzhodni strani, Zadnjico (Široki prodi) na južni in pobočjem - dolino Belega potoka, V konteh, Na Utrci, Spodnjim Kriškem jezerom in Kriškimi podi na zahodu z vrhovi in škrbinami od severa proti jugu (glej točke grebena), ki so vršna rez gamsje-kozorogovega kraljestva, v tem opisu tudi plezalnega grebena, ki se nižje in še naprej proti jugu nadaljuje z Malim (Zadnjiškim) Pihavcem (2185 m) do planine Zajavor (1470 m), od rezi proti zahodu pa so še (Zadnjiška) Šplevta (2224 m) in neimenovani vrhovi 2126 m, 1957 in 1815 m. Južno pobočje nad Zadnjico je skrotasto, travnato in pečinasto z nekaj gamsjimi gredinami, ki omogočajo kar tvegan pristop z juga. To skoraj nedotaknjeno območje zmoti samo ena, kar obljudena SPP Pogačnikov dom (2050 m)–Bovški Gamsovec–Luknja, ki po spustu z Bovškega Gamsovca proti Luknji poteka po najbolj zapeljivih travnatih planotah in razglediščih, kar jih je v slovenskih Alpah z edinstvenimi pogledi na Steno in Triglav, zraven pa še na bližnje in daljne vrhove: Stenar in Križ na severu, Cmir in Rjavino na vzhodu, Goličico–Planjo in Razor, Jalovec in Mangart na zahodu ter na Zadnjiški Ozebnik, Kanjavec, Vršac, Velikošpičje, Krn in Kanin na jugu. Druga označena in zavarovana (z dvomljivimi varovorali), precej manj obiskana pot je s Pogačnikovega doma na Kriških podih (2052 m) na Veliki Pihavec. Tretja, neoznačena pot je prečno pobočna pod Malim (Zadnjiškim) Pihavcem do lovske bajte Na utrci, četrta, podobna je na Luknjo. Obe sta manj priporočljivi. To najbolj osrčno gorsko območje pri nas ima še tri biserčke: Spodnje, Srednje in Zgornje Kriško jezero. Prehodnost je priporočljiva samo po označenih poteh, za izvrstne brezpotnike so mogoča še južna pobočja Malega (Zadnjiškega) Pihavca, če zadeneš pravo polico, vse drugo je pod predznakom velikega tveganja. Za slednje poskrbijo: velika strmina, razbita skala, naložen svet, škraplje, odpočeni stolpi in luske, brezna, nekje celo ledeniška, strme trave in algasto-mahovnati prehodi. Za to območje je značilno, da je skoraj brez drevja, le z otočki suhega rušja, pač pa so trave med najmehekšimi in s prelepo cvetlično dekoracijo. Najbolj vidni predstavniki živalskega sveta so vzvišeni, za obiskovalce ne meneči se kozorogi. Izredni so tudi turni smuki s škrbin: ali s tiste pri Pihavcu ali s tiste pri Gamsovcu v Luknjo, pa tudi čez Sovatno.

Opis: Z vrha **636. Bovški Gamsovec** (2392 m) lahko proti nakazanemu južnemu predvrhu in plezaje v škrbino (spust po vrvi, II-III). Po izpostavljeni prečnici desno (III-IV) okoli stolpa in na rez. Prestop na nižje vzhodne police (II-III, pod Žago) in po njih izpostavljeno tri raztežaje do spusta po vrvi (III). Po policah poševno levo gor (II) do algastega kamina, čezenj (IV, spolzko) in na **637. Vrh nad Kamnom** (2365 m, II). Spust po vrvi v škrbino in čez tri žandarje (III) do zaključnega spusta na skalnate plati v škrbino. Po označeni poti na **638. (Zadnjiški) Pihavec** (2419 m, ZZ).

Sestop: Po označeni poti nazaj do škrbine, po jeklenicah in skobah na melišče (ZZ-IZ) in do Pogačnikovega doma (L-MZ, 1 h 30'). S škrbine lahko tudi sestopiš vzhodno po meliščih na pot proti Luknji (MZ).

Primeren čas: Poletje in jesen.

Opomba: Druga Dovška vratca so Triglavska (med Rjavino in Ržjo). Druga Pihavca sta bavška. Druga Šplevta je pri B II. Na grebenu sem pustil tri kline, dva češka krommolibdenova za spust, preglej jih, dolgi so le sedem centimetrov, v spustih zamenjal pomožne vrvice in pustil jeseničana v kaminu.

639. Pihavec s planine Zajavor.

Brezpotje, ZZ-IZ, 1000 m, 4-5 h.

Komentarja in podrobnejšega opisa ne dajem zaradi osebnih razlogov in na zahtevo domorodcev.

Izhodišče: Zadnjica.

Pristop: Po pastirski stezi na planino Zajavor (1 h).

Možnosti za umik: Po isti poti nazaj.

Opis: Po travnatih in skrotastih pobočjih na Mali (Zadnjiški) Pihavec (2185 m, ZZ-IZ, 3-4 h) in naprej na Pihavec (1 h).

Sestop: Na pot za Luknjo ali po smeri pristopa.

Opomba: treba je vdeti pravo gredino za Mali (Zadnjiški) Pihavec.

CI. ZADNJIŠKI OZEBNIK 2084 m**640. Južni greben Zadnjiškega Ozebnika** (pristop z juga).

Manj zahtevno do zahtevno brezpotje, od prevala Čez (Zadnjiški) Dol do vrha 452 metrov, ura in pol.

Malo obiskan vrh, ki mi je zapustil veliko vtisov. Najprej bi omenil močan občutek vrha: na njem sem se počutil bolj vladarja kot na Široki peči. Za to sta poskrbela izjemna pogleda proti severu (Pihavec, Bovški Gamsovec, Razor, Trentska Planja) in vzhodu (zahodne stene Vodnikovega Vršaca) ter izredno velika višinska razlika med vrhom in dolino (okoli tisoč metrov sten). Drugi je bil občutek divjosti, bolje nedostopnosti, sočasne zaprtosti, slabe splošne prehodnosti, ki se razreši s kar lahkim vrhom. Tretji je trentarska narava: tipične trave, krmežljava drevesa, večinoma macesni, skrotje z zapeljivimi, čeprav rahlo odbijajočimi, pa še vedno vabljivimi postanki in visokogorsko kraško-trentarsko planotasto vzdušje. Mešanica vsega je koktajl doživljanja, ki ga dodatno osladijo čiste-rezke-travnato-macesnaste-rušnate vonjave. Posebej velja to za moderne plezalne smeri, ki se s severne strani priključijo vrhu, pa tudi na zahodni strani iz vasi Trenta.

Planote južno pod grebenom Zadnjiški Ozebnik-Veliki Vršovec; Ozebniška Planja, Na koncu, Utrce in druge so za Trentarje z njihovimi potmi. Seveda si zdaj že vsak meščan-dolinec-gornik-planinec domišlja, da je najmanj Tožbar, Špik ali Pavr in da so sprehodi tam šala mala. Verjetno pa bo kmalu ugotovil, da so v resnici Via mala (prosti prevod: slaba pot) in da bi bilo lepo, če bi imel vodnika. Kakšnega? Težko ti svetujem. Sicer so v dolini direktni potomci zgoraj napisanih, ki se pa držijo trentarske omerte (sicilijansko načelo molka). Potemtakem: razišči ta svet v skladu s svojimi sposobnostmi in nikar se ne jezi, če boš naletel na ne-prehodna mesta.

Izhodišče je vas Trenta (620 m). Za brezpotni pristop na vrh je preval **641. Čez (Zadnjiški) Dol** (glej naprej).

Pristopa: Do prevala Čez (Zadnjiški) Dol sta dva: a) Severni iz vasi Trenta po gozdni cesti (vzhodno) v dolino Zadnjice in do parkirišča (2 km) in desno (zapora?) še naprej po cesti do konca (kilometer in pol). Po označeni poti v Zadnjiški dol (desno) in na preval Čez (Zadnjiški) Dol (1632 m, L, ura in pol). b) Južni iz vasi Trenta južno do odcepa levo in na gozdno cesto proti Gmajni in planini Krotica (951 m). Naprej po označeni poti na preval Čez (Zadnjiški) Dol (L, ura in pol do dve).

Možnosti za umik: Po isti poti nazaj.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Masiv Zadnjiškega Ozebnika je na svoj način samostojen. Ločnice od drugih vrhov in verig so jasno določene: na zahodu je dolina reke Soče, na severu in jugu prehodni dolini: Zadnjica-Zadnjiški dol in Trebiški dol, ki se na vzhodu v polkrogu združita na prevalu Čez (Zadnjiški) Dol (1632 m), ki geološko spada v Lukenjski (Vratni) prelom, (premočrtna linija severovzhod-jugozahod: Trebiški

dol–Zadnjiški dol–Korita–Luknja). Na zahodni, tudi severni strani prepadno pada do Soče in Zadnjice in tam so nastale tudi moderne plezalne smeri Marka Čara in Slavca Svetičiča, prehodnost pa je omejena, le za alpiniste. Na južno stran se z grebena Zadnjiški Ozebnik–Veliki Vršovec blažje, pa še vedno trentarsko spušča v Trebiški dol, kjer je kup staj, tamarjev in planin (v bovško-trentarskem smislu). Od spodaj navzgor so: Krotica, Lepoča (1090 m) in Trebiščina (1412 m), pa tudi dve lovski koči. Celotno območje je precej razbrazdano, pogojno (ne)prehodno, mestoma viseče in brezpotno tvegano z več vrhovi in vršički (južni predvrh Zadnjiškega Ozebnika 2034 m, Velika Glava 1869 m in drugimi neimenovanimi). Četudi si obiskovalci večinoma želijo vrh, pa je morda lepši obisk planot Utrce, Na Koncu, Ozebniška Planja nad Trebiškim dolom s trentarsko naravo, kar v tem primeru pomeni: trave, rušje, macesne, samoto in malo skrotja in seveda višje komaj prehodna soteska Kloma s slapovi. Za turne smučarje je zanimiv Zadnjiški dol v kombinaciji s Prehodavci in Kanjavcem.

Opis: Od prevala Čez (Zadnjiški) Dol se zahodno začne srednje shojena trentarska pot, mestoma označena z možici. Po travnih vesinah nekaj deset metrov gor zahodno, dokler ne uloviš gredine, police, ki se lahko vzpenja proti desni (severno) gor do trav, nato levo med rušjem do južnega pobočja–grebena in po njem do skalnatega zaključka pod vrhom. Plezaje na vrh **642. Zadnjiškega Ozebnika** (2084 m, MZ-ZZ, 1 h, viseče trave, mestoma rahlo izpostavljeno, lažje plezanje pod vrhom, komaj l).

Sestop: Po isti poti.

Primeren čas: ko ni snega. Vesine proti Zadnjiškemu dolu so lahko zahrbtnje, saj je možnost za plazenje pozimi, pa tudi zdrsov dokajšnja.

Opomba: Drugi Čez Dol je kaninski. Druge Planje so: Ložka, Trent(ars)ka, Travniska, Kozja, Bohinjska, Laška, Komnska, Ovčja, dve sedli Planja ...

643. Zadnjiški Ozebnik 2084 m–**Veliki Vršovec** 1856 m.

Manj zahtevno do zahtevno brezpotje, 228 m + 5%, ena ura.

Kratek sprehod s slabotnim pridihom grebena. Pot večinoma vodi po nezahtevnih pobočjih z otočki rušja, se izogiba rezi in popolnoma zadosti iskalcem miru, rož, macesnov in samote. Za stezosledje pa si ponovno preberi Karla Maya (Winnetou in podobno) ali »Trentarske divje lovce«.

Izhodišče: Zadnjiški Ozebnik (glej a) št. 640).

Možnosti za umik: Po isti poti.

Opis: Z vrha Zadnjiškega Ozebnika sestop po slabo vidni poti na **Veliki Vršovec** (1856 m).

Sestop: Nazaj na Zadnjiški Ozebnik in na preval Čez (Zadnjiški) Dol.

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Strogo po grebenski rezi je nepriporočljivo (rušje, vesine). Od Ozebniške planje vodi proti jugu trentarska (lovska) pot do Velike glave in do pobočja Na koncu ter še naprej do označene poti Trenta–Prehodavci. Svetujem vodnika domačina, možnost, da zaideš, je velika.

CII. GOLIČICA–PLANJA

(Trentska) Goličica 2101 m–Germlajt 2051 m–Kanceljni 2133 m–Prevčev stolp 2213 m–(Trentska) Planja 2453 m.

V (plošča, enkrat, 5 metrov, klin dva metra nižje), IV (kamin, 25-30 metrov, klin na začetku in koncu), III, II, I. Vmes so večinoma zelo strme trave, posebna težava so zelo strmi prehodi v škrbine, kjer se pleza po skrotju s črno zemljo. Višinska razlika od Goličice do Planje: 452 metrov + 40-50 % zaradi spustov v škrbine. Dolžina 3,5 km (zračne črte), zaradi spustov lahko dodaš + 40%. Čas plezanja: 6-10 ur.

21. Greben Bovški Gamsovec–Zadnjiški Pihavec.

22. Greben Mlinarice–Vrbanove špice.

Eden izmed velegrebenov. Prvenstvo si deli z grebeni Kukova špica–Šklatica, Rjavina–Macesnovec in morda še Visoka Rateška Ponca–Kotova špica ali Ta Visoko Rosojansko potjo. Izrazito dolg, z veliko višinsko razliko in dvema kar težavnima plezalnima mestoma.

Vendar so bavški, trentarski in bovški grebeni druga kategorija in dimenzija in ta greben je eden vidnejših predstavnikov. Da bi opisoval njegovo lepoto, bi mi vzelo preveč prostora, zato ti svetujem: preberi Avčinovo knjigo Kjer tišina šepeta, Mihelečvo Slovenske stene ali Arnejškovo Moje gore (str. 61-63 in 87-88) in boš na teh straneh izvedel, zakaj spada ta greben med najlepše in še kar spodobno preplezljive pri nas. Vsi omenjeni pisci so polni skoraj neskončnega priznanja grebenu zaradi lepote, izzivalnosti, težavnosti, vzvišenosti, še bolj pa zaradi občutij.

Dostop: a) Od zapuščene cestarske hiše na cesti Vršič–Trenta (n. m. v. 1089 m). Po široki poti vzhodno do potoka, (pazi, da boš našel pravi odcep), čezenj in malo levo od vpadnice Temnega žleba gor. Prečnica desno do **646. Kukle** (1318 m) in levo gor na rušnat greben, kjer je pot s požaganim rušjem nad Kozjim žlebom (tudi možen dostop od hudournika naravnost gor do severnega roba zahodnega grebena Trentske Goličice. Zelo naporno in strmo). Do skal in z zahoda na vrh (eno mesto III-, preostalo zelo zahtevno brezpotje s plezalnimi mesti (I). Pot je delno markirana. Morda je pa še bolje od Kukle proti jugovzhodu do sedla med **647. Debelo (Soško) pečjo** (1620 m, voda) in Trentsko Goličico in po južni strani na vrh. Obe možnosti: tri ure.

b) Od Kugyjevega spomenika po še kar shojeni poti do Kukle. Naprej glej zgornji opis.

Možnosti za umik ni (čeprav bi je bil zelo vesel). Zasilne so: če je potreben umik v prvi tretjini, se vračaj po smeri in poti nazaj, lahko pa se tudi spustiš iz prve škrbine pred Germajtom v Kozji žleb. Prvi metri (okoli sto) so kar strmi, nižje pa je trentarsko melišče do (Razorske) Mlinarice. Z Germajta je v stiski mogoč tudi umik po zasilni, izrazito slabo opazni lovski poti proti jugu. Zelo trentarski umik je mogoč (vzhodno) na pot Zadnjica–Pogačnikov dom z območja Kanceljnov na lovsko stezo (zimski vzponi po grapah) in v dolino Zadnjice. Janči Rupar je ob nesreči Poldeta Potočnika sestopil z grebena na sever pred Prevčevim stolpom pod najtežjim mestom! Kratek opis: Spust po vrvi (2x) v krnico pod Prevčevim stolpom. Po melju dol do bolj strmega sveta, čezenj (spust) do gredine levo, po njej do konca in po nižji desno (ne dol!) na melišča (Razorske) Mlinarice. Iz kotla je tudi mogoč spust v grapo - polico pod steno Planje.

Značilnosti: Zelo dolg greben zaradi globokih škrbin. Pleza se lahko na več načinov: prvi je po gamsjih poteh (najbolj priporočljivo) vzhodno od grebena, drugi strogo po grebenski rezi (precej težje - do VI. težavnostne stopnje) in kombinacije obojega. Dobrega varovanja dostikrat ni zaradi trav in pomanjkanja rušja. Vode ni, niti snega, zadnja voda je pol ure pod Trentsko Goličico, če jo boš našel. Malo pod vrhom (Razorske) Planje so globljevodni rdečkasti ploščasti apnenci s hitrejšim preperevanjem.

Opis: Začneš z vrha **648. (Trentska) Goličica** (2101 m) po travnatem jugovzhodnem pobočju severnega grebena Trentske Goličice (400-500 m) in sestopiš 100 višinskih metrov v škrbino (črna zemlja). Gor na trave **649. Germajta** (2051 m) in vodoravno do predzadnjega sedelca v vzhodnem grebenu in poševen, dva raztežaja dolg strm sestop (še bolj črna zemlja, MT) v škrbino. Po grapi dol petdeset metrov, levo na gredo in po grapi - žlebu (I-II) gor na plošče pod kaminom. Skozi kamin (IV) do klina za spust in prečnica desno gor na trave **650. Kanceljnov** (2133 m). Rahel sestop in vodoravno do grebena pred **651. Prevčevim stolpom** (2228 m). Izpostavljeno po njem do plošče (II-III), čeznjo (V, 2 k, sliko tega dela grebena si lahko ogledaš na naslovnici knjige M. Arnejšek - Prle: Moje gore) in prečnica desno ter po kaminu na vrh (II). Sestop v škrbino pod **652. Hruško** (II-III, klin za spust), malo po grapi desno dol in levo

v lažji svet. Po razčlenjenem svetu na vrh **653. (Trentske) Planje** (2453 m, I-II, 450 višinskih metrov). Sestop po poti na **654. sedlo Planja** (Razorska, 2349 m). Sestop: a) Po markirani poti proti Vršiču in po meliščih (Razorske) Mlinarice dol, kjer precej nižje uloviš lovsko pot do cestarske hiše. Najhitrejši sestop, še posebej če si tam pustil avto. Več kot dve uri. b) Po markirani poti na Vršič. Dve in pol do tri ure. c) Na Pogačnikov dom na Kriških podih (45' do 1 h).

Primeren čas: Visoko poletje.

Opomba: Potrebna je plezalna oprema in (za)dosti vode. Logistiko si ogled v uvodu. Poleg Trentske Planje so še: Travniška, Ložka, Ozebniška, Travniška, Kozja, Laška, Bohinjska, Komnska, dve sedli Planja ... Druge Mlinarice so: Dovška, Rušnata, Požgana, Zadnja in Vratarska. Oceno v Prevcem stolpu sem dvignil na V. Primerljivo je s težjimi mesti v Igličevi smeri ali s ploščo v Dibonovi smeri (Špik), le da je skala v Prevcem stolpu na levem robu stopnje nezanesljiva. Druga Debela peč je krmska. Druge Goličice so: Vršiški in Tamarski.

CIII. PRISANK

655. Prednja glava–Vršiški Goličici–Mali Prisank–vrh Hudičevega stebra–Prisank.

Prednja glava 1684 m–Mala (Vršiška) Goličica 1950 m–Velika (Vršiška) Goličica 2078 m–Mali Prisank 2215 m–vrh Hudičevega stebra 2237 m–Prisank 2547 m.

III, od Koče na Gozdu 1320 m + 20%, celotna tura 7-8 ur.

Petega avgusta 2005 sem se namenil povzpeti na vrh Prisanka, prečiti Zvonike, Zadnji Prisank in šestega avgusta 2005 še preplezati severni greben Prisanka. Oboje mi je uspelo delno, ne pa v celoti. Umiki so bili izsiljeni, najprej zaradi tveganja, in drugo: zaradi narave. Tukaj se bom na kratko dotaknil biti (ontologije) alpinizma, ki se povezuje z reklom Kjer je volja, je pot! Drugo, tiho (reklo) bom samo zašepetal: Pri plezanju v gorah se lahko umre. Pri prvem (načelu) so sile narave včasih močnejše in tako je bilo tudi v (mojem) primeru Prisanka, drugega ne bom komentiral. Več o obeh (načelih) boš izvedel v opisu, tako pohodnem, stvarnem, ideološko-filozofskem kot v dogajanju.

Petega avgusta 2005 ob pol dvanajstih sem začel z Vršiča in prispel po jugozahodnem grebenu, malo tudi po svoje, južna pobočja imajo spodkopane skale, čez Gladki rob na vrh Prisanka in si misli: tisti ki preplezajo Kopiščarjevo pot skozi Prvo okno in sestopijo na Vršič, niso opravili ture. Ta je šele z vzponom na vrh prava. Res pa je, da je dolga in kljub občasni zavarovanosti zaradi naloženosti in porušenosti tvegana. Potem sem sestopil do škrbine, kjer se začne Jubilejna pot, in splezal na (Prvi) Zvonik. Skala je bila mestoma nezanesljiva, večinoma pa kar solidna, in v desetih minutah sem bil na petdeset metrov višjem vrhu brez močica (II-III). Zagledal sem se v nadaljevanje in ugotovil, da brez soplezalca ne grem. Ostrina rezi do (Drugega) Zvonika je bila podobna tisti v Prevalskem Konju, le da je bila štirikrat daljša (okoli petindvajset do trideset metrov), strmina na obe strani popolna, skala pa gladka, zbita, rjava, geološko zanimiva in brez razpok, le z dvema rogljema (možnostjo varovanja), domnevno četrte težavnostne stopnje, in izjemno psiho. Sestopil sem prosto nazaj in na Vršič. Tveganje v prečnici je bilo na oko preveliko. Pa drugič. Ogledal sem si tudi nadaljevanje na Zadnji Prisank in ga ocenil s slabo trojko z verjetno obveznim spustom na vzhodni strani.

Šestega avgusta 2005 sem po prenočitvi pri Milču (Herlecu) začel ob pol sedmih zjutraj severni greben Prisanka. Po lepem začetku čez travnik zavijem gor, se prebijem skozi rušje do melišč pod Prednjo glavo in po visečem melnatem svetu, travnatih policah in iskanju prehodov končno pridem do grape z navpičnim gruščem in na drugi strani do močicev. Neumno, bolje in hitreje bi bilo, če bi šel

po označeni poti in se povzpel do vznožja grape izpod krnice V škednju. Po grapi sem nadaljeval do zožitve. Grapa je bila višje še ožja z navpičnim petmetrskim mahovnatim skokom in s curkom vode debeline sto- ali več letne bukve, še višje je bilo podobnih mest več. Hvala, tu ne grem. Levo me tudi ni mikalo, preveč je bilo rušja. Malo sem sestopil in vstopil čez črno izprano mesto na police na desni strani grape. Po njih sem nadaljeval in se malo naprej odločil za pobočno grapno plezanje. Svet je bil tvegan, z določeno mero sprejemljivosti. Nad mano je bilo previsno rušje, vendar sem raje motal čez skoraj navpične skoke. V kotu višje se je končala pot. Na tri četrť odklana luska v žmuli je sicer dajala možnost za prehod, ponujala pa je tudi polet v dno grape tristo metrov nižje. Ustavil sem se, ugotavljal možnosti za prehod, iskal razpoko za klin, ki je ni bilo, razmišljal o Tomaževi (Humarjevi) in moji mišnici, nazadnje izklesal razpoko za zatič, potegnil vrv iz nahrbtnika in se spustil nazaj do rušja. Čez prevesno rušje sem se zelo na silo izvlekel do lažjega sveta in prišel do grape pod Malo (Vršiško) Goličico. Po njej sem nadaljeval gamsjo pot, lezel dvojko z občasno štirico, občudoval belo nerazčlenjeno skalo, mestoma tudi temno izprano z iztekom že petsto metrov nižje v grapi, se izogibal spodkopanim in prosto visečim skalam, motal po gamsjih policah, prečil šestdesetstopinjsko skrotje, se prebijal po skoraj navpičnem grušču in nazadnje le prišel na trave malo pod vrhom ter ugotavljal: ta svet je še bolj tvegan kot tisti v grebenu Kurji vrh—Frdamane police ali drugi martuljski ocvirki. Verjetno pa sem zgrešil pravo grapo in začel eno prezgodaj.

Z vrha Male (Vršiške) Goličice me je neka komaj zaznavna pot vodila levo in desno po grebenu in malo pred vrhom Velike (Vršiške) Goličice uzrem možica. Še nekaj metrov in okoli ene ure popoldne sem bil pri vpisni knjigi, kjer je bil samo en vpis: GRS Kranjska Gora. Pogled blizu naokoli in v nebo me ni ravno navdušil; na vse strani so bile resne, naložene strmine, oblaki pa so se temnili in zgoščevali. Nadaljujem proti škrbini in čez pol ure ugotovim: do nevihte je samo še ura in pol. Po že znani, kar zopni poti sestopim na Malo (Vršiško) Goličico, kjer po manjši orientacijski težavi nižje le najdem pot zahodno in prečenje desno. Takrat se je tudi prvič zabliskalo in iz oblakov se je vsulo babje pšeno. Po spolzkih policah in zelo visečem svetu nadaljujem, babje pšeno je zamenjal leden dež in v zadnjem delu izvlečem vrv ter se z borovcev spustim na zeleno sedlo pri Prednji glavi. Še divji spust po meliščih, kjer sem opazoval sinergijo dežja in polzenja kamnitih mas ter popolnoma premočen vstopil v Kočo na Gozdu. Tam zaprosim člana CAI (Club Alpino Italiano), da me zapelje do avta, kjer me je čakal tiskan listek TNP in v terencu »mandatnokazenski« nadzornik, ki pa zato, ker je lilo kot iz škafe, ni mogel izstopiti iz avta.

Za konec še nekaj (mojih) ugotovitev in trditev. Prva in najpomembnejša je: Prisank je iz Krnice (s severa) najbolj nepriljudna gora pri nas brez (mojega) dokazovanja in argumentiranja. Če mi ne verjameš, ti samo svetujem, da poskusiš. Dostopi na Prednjo in Zadnjo glavo, kakor tudi v krnico V škednju, so dokaj do zelo tvegani, začinjeni z rušjem, spodkopanimi skalami in z (a)tipično kamnino. Nekje na sredini, med 1600 in 1800 metri, je sicer nekaj »ravnine«, ki pa ima grozeč prizvok zaradi nadaljevanja ali umika. Plezanje, manj hojo na tem območju, ocenjujem kot eno najbolj tveganih in delikatnih. Sicer nesreč (še) ni bilo predvsem zato, ker so se tja odpravili le najbolj preudarni alpinisti (Uroš Župančič, Janez Krušic, Tine Mihelič, Stane Belak - Štrauf in drugi), ki so znali tudi iz tako grdega sveta izvleči celo glavo in najti prehode, saj je tam blodenje, iskanje, razved in dober nos prvi pogoj za varno vrnitev. Pametnih prehodov pa tam ni.

Doživljanje je povezano z dolžino poti. Da bi tam užival v lepoti narave in se predal filozofiji vzvišenosti ter ekskluzivnosti, preprosto ni časa. Čuti in pamet morajo biti ves čas na preži zaradi možnosti, da zgrešiš in rušečega se sveta. Tvegana mesta si sledijo drugo za drugim. Edina, kjer si lahko privoščiš duškanje, so na vrhah.

Torej, Prisank s severa odsvetujem tistim, ki še niso izpolnili pripravnškega staža, in ga svetujem le tistim, ki kombinirajo alpinizem z izredno zahtevnim

brezpotjem, dodaten pogoj pa je: imeti morajo izvrstno orientacijo, psiho in svetobolni nazor usode - če se kaj podre, se pač podre. To pa je na severni strani Prisanka večna, dokaj velika možnost.

Za prijatelje pa le kratak nasvet: ne hodi tja.

P.S.: Tisti dan so Tomaža in še dve navezi (iz Stene in iz Dibonove v Špiku) reševali s helikopterjem, mene niso.

Izhodišče: Koča na Gozdu 1226 m.

Dostop: S Koče na Gozdu po napornih meliščih in žlebu na sedlo med Prednjo glavo in Malo (Vršiško) Goličico (Z, 1h 30'). Na vrh Prednje glave, če želiš, se s sedla prebiješ skozi rušje severno.

Možnosti za umik: 1. Po grapi (vzhodno) s sedla dol v krnico V škednju in dol v Krnico (I-II, ZZ-IZ, ta sestop je med bolj pustolovskimi, ki ga olajšuje rušje v spodnjem delu. Čeprav se v vodnikih omenja ena ura, prištet še vsaj eno ali dve). 2. Z vrha Hudičevega stebra po označeni in zavarovani Hanzovi pot v Kočo na Gozdu (1226 m, ZZ, 2 h).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Masiv Prisanka je eden bolj nedoumljivih in se lahko primerja le z nekaterimi trentskega (Ložka stena, Srebrnjak-Tretski Pelc, Bavški Grintavec in Plazki Vogel), čeprav je prav lepo opremljen s potmi. Medtem ko se na južni strani kaže kot slova(e)nsko radodajski, pa svoj pravi obraz pokaže na severu, kjer je zastrt s feredžo in zarom kot pri najbolj vernih muslimankah. Tako kot v haremu se je razkril le peščici najbolj drznih, pustolovskih in zvedavih plezalcev.

Prisank ima glavno os vrhov v smeri vzhod-zahod z vrhovi Zadnji Prisank (2392 m), Zvoniki (2430 m), Prisank (2547 m) in Kraj Sten (2311 m), ki jih zaključujeta Škrbina (Mlinarska, 1995 m) na vzhodu in sedlo Vršič (1611 m) na zahodu. Druga os masiva je severna veriga, ki se začne s Prednjo Glavo, nadaljuje z obema (Vršiška) Goličicama, Malim Prisankom in Hudičevim stebrom ter vršnim severnim grebenom Prisanka. Na severu meji na hudournik, tudi dolino Suha Pišn(i)ca, na jugu ravno tako na hudournik in dolino (Razorska) Mlinarica. Višinska razlika od teh do vrha je 1500 metrov. Zračne črte od severnega podnožja pri Suhi Pišn(i)ci do južnega pri (Razorski) Mlinarici je 4,5 kilometra, nekaj podobnega je od Mlinarske škrbine do Vršiča. Izvorno domačinska imena so: Ajdova deklica, V Škednju, Prvo in Drugo okno (Prednje in Zadnje), Prednja in Zadnja glava, Travno brdo, Gladki rob, Kranjska planina, Osojna glava, Sov(l)na glava, Suha Pišn(i)ca, Lipna Trava, Zadnje plate, Koritnik in morda še kakšno. Prispevek alpinistov k poimenovanju je Mala in Velika (Vršiška) Goličica. Prej je bila Goličica samo ena. Vendar to še ni vse: dodali so še Hudičev steber (prej je bil Hudi turn), Hudičev žleb, Turn (drugo ime zanj je Škofova glava), Spodnja in Zgornja gredina, ocvirek kot smer JTM(eb... t., mater, vzemi kot imena prvih plezalcev - Jani, Tone in Miha. Nekaj podobnega kot smer JLA v Šitah-Jugoslovanska ljudska armada, v resnici: Jaz ljubim alkohol!) pa kaže na izbran okus prvopristopnikov. Vseh teh več kot dvajset imen dokazuje, da je Prisank prej rtina kot gora. Če pa dodaš še konfiguracijo, ki je na južni strani še kar preprosta z vzpenjajočimi se širokimi travnatimi planjavami, gozdom in višje skrotjem ter vmesnim, z vrha padajočim grebenom v (Razorsko) Mlinarico in jo primerjaš z zapleteno severno, ki se prepleta prek sten, grebenov, stebrov, kotlov, krnic in škrbin, se vprašam, kako Prisank prečesati, raziskati, prehoditi in preplezati. Iz doline (Razorske) Mlinarice preprosto: na vrh vodi več poti: od 31. serpentine na Kranjsko planino označena malo obiskana pot, od opuščene cestarske bajte (1090 m) lovska pot na (Razorsko) Mlinarico, vmes je še odcep za Kranjsko planino, po potrebi pa naravnost navzgor na sedlo med Zvoniki in Prisankom. S severa so pristopi na vrh plezalnici, in to tiste vrste, ki jih nihče ne ljubi in zato tudi niso pogosti. Tam sta tudi dve zeleni glavi, vzhodna je Zadnja z grebenom in steno na Zadnji Prisank, zahodna je Prednja, ki se grebeno in škrbinsko nadaljuje do vrha Prisanka, med obema je krnica V škednju. Obe glavi sta na severno strani zelo

strmi s skoraj navpičnimi poraščenimi stenami, dostop v krnico V škednju je malo manj strm, vendar pa mahovnat in sluzast, grapa do nje pa je vodnata in prekinjena s skoki in slapovi. Prisank je po potresu razmajana gora, polna prislonjenih lusk, in ko sem s severa plezal nanj ter se je uslo (štirikrat) z vrha, sem hitro obrnil. Stena ima kar nekaj pasti, kot so police brez lepega nadaljevanja, mokri previsi, gladke plošče, peskaste grede, naložene fape in krušljiva mesta. Druge pasti so skoraj samostojno stoječi stolpi, tudi vršički in stebri s komaj prehodnimi grapami, stenami in žlebovi. Zato je Prisank s severa, delno tudi z zahoda cilj redke zvrsti alpinistov, saj tam ni mogoče pričakovati velikega priznanja, prej tveganje. Tudi privlačne cilje, kot so Ajdova deklica, Hudičev žleb in delno Škofova glava, je bolje opazovati kot potipati, še posebej zato, ker se je tam izlila v morje rdečkasto-rjavkasta vulkanska kamnina (lava) violit. Nad njo so ploščati apnenci z lepo ohranjenimi fosili alg, polžev, školjk, ramenonožcev in koral. Vendar pa sta ostali še Pr(ednje)vo in Drugo (Zadnje) okno, ki sta na označenih zavarovanih poteh in seveda pristopni z manj tveganja. Zvoniki in vrh Zadnjega Prisanka sta plezalna. Skoraj brez tveganja za dobre planince pa je normalni (južni) pristop na vrh Prisanka, kamor vodi tudi nekaj označenih plezalnih in zavarovanih poti: Hanzova pot (I-II, 1200 m, 4 do 5 h), Pot skozi Prednje okno (ZZ-IZ, 2 h 30'), Jeseniška ali Kopsičarjeva pot (ZZ-IZ, 2 h) in Pot skozi Zadnje okno (ZZ-IZ, od (Razorske) Mlinarice do Prisanka 1 h 30'). Do zadnjega desetletja dvajsetega stoletja je bil v kotlih in krnicah Prisanka sneg vse leto in nekateri lažje dostopni (kotel-zatrep pod Hudičevim žlebom) so bili priljubljeno poletno smučišče. Vode v masivu je kar dovolj; zelo visoko je izvir (Razorske) Mlinarice, ki presahne le v najhujši suši, kakovost vode je slabša, toda zadostna za potešitev najhujše žeje. Slap pod Hudičevim stebrom se napaja iz velike konte za Škofovo glavo in območja zahodno od Severnega grebena. S Prednje glave polzi voda iz plasti, ravno tako iz krnice V škednju v skoraj nedostopna korita, pa tudi na južni strani je nekaj izvirov. Rastlinje lahko deliš na severno in južno, čeprav so na obeh straneh Prisanka (neba) iste vrste rastlin in drevja. Razliko poišči sam, tudi žal ti ne bo, pogled na rožice, trave in drevesa, tudi mahovje me vedno odobrovolji, macesen na Prednji glavi pa je tako kakovosten, da so ga uporabili pri kritju cerkve v Kranjski Gori. Pod Hudičevim žlebom nastanejo pozimi precej obiskani ledeni slapovi.

Prisank smo do nedavnega imenovali Prisojnik, to ime je (bilo) v skladu z jezikovnimi pravili, ni pa v skladu z domačinskim poimenovanjem, Trentarji ga imenujejo Prisanek.

Opis: S sedla (glej opombo in dostop) po vzhodnem boku najprej po gladkih ploščah v neizrazito sedlo in v območju grebena desno, nato levo na vrh **656.**

Male (Vršiške) Goličice (1950 m, II, 1 h, skrotje, večinoma lepa skala). Z vrha se spustiš po grebenu in se po sedlu držiš vzhodnega boka Velike (Vršiške) Goličice in napreduješ cikcak iskaje najboljše prehode na vrh **657. Velike (Vršiške)**

Goličice (2078 m, Z-ZZ, 30'). Nadaljevanje ni po grebenu, temveč po gamsjih stezah in bornih travah petdeset metrov dol zahodno na zahodni (vršiški) strani do police in po njej do izrazitega grebena, kjer poteka spust v sedlo med Veliko (Vršiško) Goličico in Malim Prisankom čez kamin. Kamin lahko preplezaš prosto, bolj priporočljiv pa je spust po vrvi (III-, možnost za umik št. 1). V sedlu je izrazit stolp, ki ga obplezaš bodisi levo bodisi desno (težje). Če boš izbral desno varianto, se boš moral spustiti po vrvi vzhodno na krniško stran. S sedla dol in po polici levo in po vzhodni strani Malega Prisanka po žlebovih in kaminih na **658. Mali Prisank** (2215 m, II-III). Z njega sestopiš skoraj po ravnem, izredno krušljivem svetu na vrh **659. Hudičevega žleba**. Naprej sta dve možnosti: a) na vrh Prisanka, b) na vrh Hudičevega stebra in na Hanzovo pot. a) Po levi strani grebena po gredini do kaminov in žlebov, gor po njih na predvrh, kjer se priključiš zadnjemu delu Hanzove poti in po njej na **660.**

Prisank (2547 m, II, z Velike Goličice štiri ure). b) Po peščeni gredini desno na **661. Vrh Hudičevega stebra** (2237 m, III-II, priključek Hanzove poti, možnost za

umik št. 2, morda še bolj smotano kot pristop iz Amfiteatra na greben glavni vrh Široke peči–Dovški križ) in po Hanzovi poti na vrh Prisanka.

Sestop: Z vrha Prisanka je po označeni poti na Vršič (L-MZ, 2 h, vršni del Z). Najlažja z vrha je proti jugu, malo težja čez Gladki rob, še težja skozi Prednje okno.

Primeren čas: Visoko poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Če si grebenko dosleden, se s sedla lahko povzpneš na Prednjo glavo in se vrneš, če si še bolj dosleden, lahko začneš od Mihovega doma - enkrat sem to storil - lahko pa pristopiš iz grape–krnice V škednju. Tako preplezaš ves greben, čeprav je stena tam le v detajlih grebenska. Domače ime za Pišnico je Pišna. Druge Goličice so: Trentska in Tamarski.

662. Severni greben Malega Prisanka (2215 m).

III, 1540 m, 5-8 h.

Glej poglavje višje. Ker sem verjetno zgrešil pravo grapo, ti svetujem: prebij se po levi strani grape - korita (glej opombo) do krnice V škednju gor in nato desno.

Izhodišče je pot v Krnico.

Možnosti za umik: Glej možnost za umik št. 2 poglavje višje.

Opis: Po grapi gor in višje desno po ploščatem žlebu v škrbino med Veliko (Vršiško) Goličico in Malim Prisankom. Naprej glej poglavje CIII (št. 655).

Sestop: poglavje CII.

Opomba: Opis pristopa: po poti s 3. serpentine v Krnico do grape izpod krnice V škednju. Po njej navzgor v kotanjo, levo čez rob v manjši jarek, po njem in strmi levi poraščeni strani naporno gor. Višje desno in v grapo–žleb, ki pada s škrbine med Malim Prisankom in Veliko (Vršiško) Goličico (900 višinskih metrov, naloženo in podrto). Naprej glej poglavje prej.

663. Zahodni greben Prisanka.

IV+, III, II, 250 m, 2-3 h.

Samosvoja pot, kombinacija označene poti in plezanja, vredna poistovetenja z velikim samohodcem in alpinistom Urošem Župančičem, ki lahko tudi v vršnem delu poteka zunaj meril planinstva. Posebno zadovoljstvo boš imel nad Oknom.

Izhodišče: Vršič.

Pristop: Po Kopsičarjevi (Jeseniški plezalni) poti do stika s Hanzovo potjo. Še kakšnih sto metrov naprej proti Prvemu oknu in desno po gruščnati polici.

Opis: Z gruščnate police, ki je na koncu delno zaprta z lusko, desno na greben. Po grapi gor skozi kamine do navpičnega kamina (IV+) in na vrh stolpa. Nad nišo desno po ploščah, po grapi gor in višje po kaminu na greben. Po njem čez Prvo okno in na markirano pot. Greben lahko nadaljuješ strogo po rezi (II-III) ali po (mestoma porušeni) poti na vrh Prisanka.

664. Označena pot po jugozahodnem grebenu Prisanka.

L-ZZ, 4 h, 930 m, mestoma porušeno in delno izpostavljeno.

Eden lažjih označenih grebenov v tej knjigi z blažjim prizvokom rezi.

Opis: Po označeni in zavarovani poti z Vršiča na vrh Prisanka. Od Tičarjevega doma najprej čez Sovno glavo, nato čez melišče in pri travnati ravnici–razpotju na višini 1870 m levo in čez Gladki rinter mimo Prvega okna po gebenu na vrh.

665. Prisank 2547 m–Zvoniki 2430 m–Zadnji Prisank 2392 m.

IV-II, cela višinska razlika okoli 150 m, 650 m, 45'-1 h.

Zvoniki brez možica, Zadnji Prisank z možicem, da o Prisanku sploh ne govorim, orto pot je ena najbolj po vrhu v Sloveniji, označeni nekaj manjka, predznaki so: samota in preobljudenost, gnus in razkritje. Kje so ta mesta, odkrij sam.

Izhodišče: Škrbina med Prisankom in Zvoniki (začetek Jubilejne poti skozi Drugo okno).

Pristop: Po označenih poteh, lahko pa tudi drugje.

Možnost za umik je s spustom po vrvi severno do Jubilejne poti.

Opis: Iz škrbine po razu na **666. Prvi Zvonik** (2430 m, II-III). Po rezi na **Drugi Zvonik** (IV) in spust po vrvi. Po razčlenjenem svetu (II-III) na **667. Zadnji Prisank** (2392 m). Še naprej po grebenu in spust po vrvi na Jubilejno pot.

Sestop po označeni poti.

Opomba: Obvezna je plezalna oprema. Smer je mogoča tudi v nasprotni smeri, a z večjimi težavami.

CIV. ROBIČJE (Prednje 1941 m, Zadnje 1930 m)

III-IV, pet ur, 50°, zimski pristop po (Meniskusovem) žlebu in grebensko prečenje, za poletnega od sedla med Vavovjem in Zadnjim Robičjem glej pogl. CVI Škrbinjek–Kumlehi–Robičje–Vratca.

Greben, ki je zanimiv le pozimi, delno poleti. Poleti ga pleza le rušnato travnat navdušenec, čeprav je tudi nekaj skale, več skrotja, še več rušja, pozimi pa je dobro obiskan. Običajna smer ture je od začetka vzhodnega grebena Zadnjega Robičja do (vršiških) Vratc. Zanimivi in nenavadni so pogledi na severno stran, kjer je precej vržgačen svet kot tisti pod Mojstrovko. Prečenje Robičja je tudi imeniten začetek za veličastno nočno zimsko turo ob polni luni: Robičje (Meniskus)–Uroševa grapa v Šitni glavi–Pripraviška ali Butinarjeva smer v Mali Mojstrovki. Kot zanimivost omenjam: nekoč sem pozimi v Robičju sam plezal med obema v vodničku opisanimi smerema do osemdesetstopinjski led in so mi prijatelji svetovali, prijavi prvenstveno. Nisem je. Zakaj bi jo.

Izhodišče in dostop je 17. serpentina (parkirišče) na cesti Kranjska Gora–Vršč (Šraufov ovinek; tu je pustil avto Stane Belak – Šrauf na svoji zadnji gorski poti). Mogoče tudi od Koče na Gozdu. Pristop od serpentine: po gozdnih brezpotnih stezakah skoraj vodoravno do vstopa na greben (manj kot ura). Od Koče na Gozdu: po bližnjici proti Vršču, skozi gozd ter po plaznicah do vznožja vzhodnega grebena (ura do ura in pol).

Možnost za umik: Pred strmo stopnjo pred Prednjim Robičjem lahko sestopiš po Sestopni smeri na vzhodni strani Robičja (30–40°).

Primeren čas je pozimi, ko se je sneg že stabiliziral. Pri novem snegu velika verjetnost plazu na vzhodnih pobočjih.

Opis: Vstop je v vpadnici vrha (Zadnje Robičje) čez ploščo v žleb. Pod kratko stopnjo desno na raz in po njem nad njo ter na grebensko rez (50°) levo od vrha **668. Zadnje Robičje** (1930 m). Sestop v škrbino in po grebenu naprej do strme stopnje (lahko jo obideš po vzhodni strani) in na vrh **669. Prednje Robičje** (1941 m). Še naprej po grebenu do prelaza **670. Vratca** (Vršiška, 1807 m).

Sestop z (Vršiških) Vratc na cesto Kranjska Gora–Vršč (L, 30').

Primeren čas: Večina navez si izbere zimski čas, ko je rušje lepo pokrito in je grapa brez skokov in drsečih mest. Pazi na snežne razmere, plazovi na vzhodno stran so pogosti. Tudi poleti je primerno, če moreš najti pot brez rušja (je ni, vsaj jaz je nisem odkril). Nekaj je tudi lukenj.

CV. VITRANC–CIPRNIK–SLEMENOVA ŠPICA–MALA MOJSTROVKA

Mali Vratnik 1093 m–Veliki Vratnik 1392 m–Vitranc 1576 m–neimenovani vrh (trije kuclji) 1638 m–Ciprnik 1746 m–Visoka Planiška peč 1749 m–neimenovano sedlo 1484 m–Suhi vrh 1645 m–Sračnik–neimenovani vrh 1516 m–Planiško Grlo 1467 m–Slemenova špica 1911 m (skoraj neobiskan greben)–(Rateško) Sleme (Slatnica) 1815 m–Mala Mojstrovka 2332 m, grebenko–piezalno.

Od Jasne do Ciprnika (označena pot, L, MZ, 2 h 15'), naprej neoznačeno, Visoka (Planiška) peč (Z-ZZ, 30'), spust z Visoke peči na sedlo pred Suhim vrhom, če je grapa neprehodna, obvoz po razu južno (Z, IZ in I, 1 h 15'-1 h 30'), na Suhi vrh (ZZ-IZ, I-II, 1 h 30'-2 h), Sračnik-Planiško Grlo (MZ-Z, 1 h), grebenski rezi Planiško Grlo-Slemenova špica se izogneš, do Rateškega Slemenca (MZ-Z, 1 h-1 h 30'), z Rateškega Slemenca do vrha Male Mojstrovke (IV-III, 2-3 h), 1320 višinskih metrov od Jasne do Planiškega Grla (všteti tudi spusti), od Planiškega Grla do Slemenove špice 444 višinskih metrov, do vrha Male Mojstrovke še 512 višinskih metrov, 8,5 km + 10-15%.

Šest popolnoma različnih odsekov sestavlja greben Vitranc-Mala Mojstrovka: prvi (do Vitranca), ki je izrazito priporočljiv, čudovit in primeren za družinski izlet, drugi je za zbiralce vrhov z malo večjimi ambicijami (do Ciprnika), tretji je za ljubitelje brezpotij in (k)ruševja (do sedla pred Suhim vrhom), četrti je za rušnate ekstremiste in stezosledce (na Suhi vrh), peti je za iskalce prehodov in uživače v gorski pokrajini (s Suhega vrha na Rateško Slemo, po grebenski rezi še ni plezal nihče) in šesti za plezalce (na vrh Male Mojstrovke). Ta raznolikost grebena potrjuje, da mora biti pristopnik z(n)anj kompleten ali bolje popoln planinec. Ker pa popoln ni nobeden, se bo na tej poti izkazala (po)polnost (ne)smisla. Zmes visoko zapeljive poti na začetku, prebijanja skozi rušje do Visoke peči, pristop na Suhi vrh, pravoverno grebensko nadaljevanje Slemenove špice in zaključno plezanje pač sodi med tiste, pri katerih odpove zdrava pamet. Tistemu, ki ga (je) bo opravil v celoti, bom naklonil iskreno priznanje z mešanico dvoma, privoščljivosti, nasmeška in poglobljene psihoanalize. Če na kratko opišem odseke, bom seveda začel s prvim: tako lepe poti, kot je na Vitranc iz Jasne, v Sloveniji ni. Približujejo se ji poti na Kurji vrh, Virnikov Grintovec, Črno goro, pa morda še katera karavanška ter poti v Čičariji, vendar ne dosegajo vzornice. Čeprav je Kranjska Gora ena bolj obleganih izletniških točk v Sloveniji, se tam še vedno najdejo poti, na katerih boš redko srečal pohodnika, kjer te čaka mehka stezica, ravno pravo razmerje med vresjem, drevesi in nebot, presenetljivo lepa flora in izpolnitev. Greben je peščen in zato rastejo tam bori, manj macesni, še manj smreke, ker so edini sposobni preživetja na taki podlagi, na njem pa so enkratne poti in okolica. Kekec je že vedel, kje so domovanja gorskih vil in škratev. Malo je podoben grebenu med Slavkovim domom in Katarino pri Ljubljani po rastlinju in drevesih. Pinus mugos (rušje) je na njem dobil dostojne odrasle predstavnike. Višje se zemlja spremeni in z njo rastlinstvo, toda ne na slabše, temveč na boljše. Pot je lahka, ravno prav shojena in primerna za družinski izlet. Morda bi povedal še kaj več, pa ne bom, saj me je France (Zupan) že ukoril zaradi izdaje najlepših kotičkov slovenske zemlje. Nadaljevanje od Doma na Vitrancu do Ciprnika je slabša izdaja prejšnje poti, pa še vedno zadosti lepa, ki jo pa žal motijo žičničarski pohodniki, ki se pripeljejo na vrh z vlačugo in naredijo tričetrtturni izlet. Tu se tudi konča turistični del grebena. Naprej te čaka konspirativna divjina, ki se začne s petmetrskim rušnatim prehodom brez jasno vidne poti, še kar strm spust na greben in po njem skozi rušje na vrh Visoke (Planiške) peči. Steza je komaj shojena s posekanimi borovci na večji razdalji, ki te opozarja, da lovška steza obstaja in da so tam že bili obiskovalci. Na Visoko (Planiško) peč sem prišel že z mešanimi občutki, češ, če se bo še tako nadaljevalo, bi bilo morda najbolje, da obrnem. Morda je to še najboljša rešitev, saj se nadaljevanje ravna po Murphyjevem zakonu (s slabega na slabše in tako naprej). V boljšo voljo me je spravila drnasta, še kar prehodna vesina, ki pripelje do strme, porušene in naložene grape, ki je bila takrat neprehodna zaradi silovitih nalivov pred tednom prej, ki so poplavalili Kranjsko Goro. Zaradi spodkopanih skal sem se ji izognil po grebenu levo. Grdo, izpostavljeno, skrotasto in viseče. Po skoraj neshojenem grebenu sem nadaljeval in iskal možnost, da najdem čim manj rušnat prehod. Nekje na sredini grebena sem sestopil in šele ko sem lomastil nižje, sem uvidel, da bi moral iti do konca in potem še vedno skozi rušje, ki je pa malo nižje. Po strmih vesinah sem plaval dol do dreves in prišel malo nižje od sedla v gozd. Sedlo je rušnato in po vrhu skoraj neprehodno. Pod, nad in skozi rušje sem se prebil do severnega grebena, bolje ostenja Suhega vrha. S sestopa pred

njim sem si »narisal« traso, ko pa sem prišel bliže, sem spoznal, da Martuljek ni samo eden, obstaja še kranjskogorski. Pečina tam je vzoren predstavnik Paradajza, grebena Mali-Veliki Oltar, Žage Martuljskih Ponc in po trmoglavem plezanju na greben, ki se je začel rušiti pod mano, sem obrnil. Za slovo od njega sem proti svojemu prepričanju na stolpiču postavil možica. Naj se ve. Do vrha je bilo še približno šestdeset metrov podobnega ali še težjega sranja in po sestopu na sedlo sem spoznal, da bo treba najti rešitev. Bili sta dve: prva vzhodno dol, na vzhodno pobočje Suhega vrha in po njem na vrh, in druga: sestop v Planico. Obveljala je tretja: po hudourniški grapi dol do lovske koč v Mali Pišnici. Razlogi so bili preprosti: vzhodni greben Suhega vrha in nadaljevanje je še bolj rušnato in rušja mi je bilo za tisti dan zadosti, pa še avto sem imel pri Jasni. Tudi pristop do njega je višje, zopr in brezpoten, zraven je pa še tristo višinskih metrov in kilometer in pol »ravnine« lepo zelene igličaste smolnate barve in plazenja čez, pod in skozi nabadajoče veje. Ne, hvala! Tako sem sestopil po hudourniški grapi. Nikoli mi za to ne bo žal. Kotički, ki sem jih tam odkril, so bili najlepše plačilo. Voda je izdolbla tolmane, teče po najbolj beli skali, žal pa je naredila tudi neprehodne skoke. Tem sem se izogibal v desno previsno rušje. Čisto na koncu sem se še spustil po vrvi, ko sem odkril pomožno vrvico okoli korenine. Zadnji metri so bili lahki in ustavil sem se pri lovski koči v Mali Pišnici (1066 m). Vpisal sem se v vpisno knjigo v skrinjici, pogledal imena in našel znance. V nasprotju s Ciprnikom, kjer so vpisana skoraj samo tuja imena, so v Mali Pišnici le domača imena in priimki. Ti že vedo, kaj je naše, kje je najlepše, poznajo pa tudi prehode. Pot iz Jasne v Malo Pišnico je uradno zaprta in smrtno nevarna. Po moji klasifikaciji tveganosti spada neke med srednje do zelo tvegane. Poteka po peščenem, strmem in ruščem se južnem pobočju Vitranca in tam sem inšalahovsko sestopil ter ugotavljal: če se pesek pod mano poruši, me postaja GRS Kranjska Gora ne bo vesela, ker se bo moj gorski džihad zanesljivo končal, rušnatga na grebenu sem že zaključil in ga prekrizal. Med tisto rušje me ne z vleče nobena sila več! Pač pa me bo prod nad jezom Male Pišnice še zanesljivo videl, severozahodni greben Male Mojstrovke me je pred petindvajsetimi leti. Tja se bom odpravil, ko bom ugotovil svoj čas in se poslavljal. Isto tako kot s potjo na Vitranc.

Presenetljivo je bogastvo živalskega sveta. Zaradi popolnega miru in nedotaknjenosti sem srečal ruševce, jerebice in prav nič plašne gamse.

Izhodišče: Jasna 820 m.

Zaključek: Za tiste, ki ne želijo splezati na vrh Male Mojstrovke, je Rateško Sleme (možnost za umik št. 8).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben Vitranc-Mala Mojstrovka med dolinama Pišnico in Planico sodi po nadmorski višini med sredogorje, razen južnega dela s Slemenovo Špico in Malo Mojstrovko. Zato je tudi poraščen, vmes se pa najdejo skalnati, bolj pečinasti odseki večje strmine. Pogojno je prehodni, predvsem tam, kjer je interes obiskovalcev. Ti so večinoma turisti, za lovce se pa tako ve, da nikoli niso marali obiskovalcev in so njihove poti skrite. Pašnikov in travnikov, razen na severni strani Vitranca, ni, niti ovac. Tako je greben podoben Trnuljčici. Neobiskan in prepuščen naravi. Geološko je zanimiv, posebnost je bela drobnoprodната skala (menda dolomitskega izvora), na severnem koncu so vrhovi, katerih južna pobočja so peščena s prisojno floro, večinoma bori, ki so v Julijcih prej izjema kot pravilo, severna pa so pokrita s plastjo zemlje, ki omogoča bujno rastje. Sredina grebena je drnast, skrotast apnenec, pokrit s črno zemljo, ki je na bolj izpostavljenih mestih večinoma sprana in se pod njo kažeta pesek in pečina bele barve. Tudi flora je drugačna, prevladujejo rušje in macesni. Tam, kjer je podlaga apnenec, je pa razbita in razkrojena pečina, ki je neprijetna za napredovanje. Zaradi neprepustnih plasti je območje dokaj vodnato, podobno Rabeljskim plastem, zato se je s Ciprnika usul plaz in na pobočjih pronica in polzi voda, nižje, predvsem na vzhodni strani, pa so izviri, ki se po grapah stekajo v strugo Male Pišnice. Porasčenost je tudi največja ovira za

pohodnika, rušje je izrazito gosto in slabo prehodno, naslednja je precejšnja strmina iz dolin na greben. Pobočja so zelena, kjer je pa pečina, so pristopi izrazito krušljivi. Edini prehodi so po grapah, plezalni vzponi v stenah so primernejši pozimi, ko led zlepi podlago. Poti, ki potekajo po pobočjih, se zaradi erozije rušijo in so mestoma precej tvegane. Dolini na vzhodni in zahodni strani grebena sta med lepšimi pri nas. Zahodna je turistična dolina Planice, ki je dobro prehodna z mrežo cest, poti in stezic, vzhodna je dolina Male Pišnice, ki je manj poznana in je po bogastvu flore in favne ter nedotaknjenosti narave alpski biser zaradi nedostopnosti. Posebno v zgornjem delu nad jezom so prodi Male Pišnice izjemno lepi, potoček pa navdihujoč s kristalno čisto vodo. Na poti iz Male Pišn(i)ce na Planiško Grlo je najstarejše živo bitje v Sloveniji-Veliki macesen, star 1130 let, še vedno zelen.

Opis: Zahodno od umetnega jezera pri Jasni stopiš na dvigajočo se pot, ki pelje na greben Malega Vratnika. Pri križpotju desno (levo za lovsko koč v Mali Pišn(i)ci, zaprta pot) in po lepi poti mimo vršička **671. Mali Vratnik** (1093 m) nad kranjskogorskimi žičnicami (priključek poti iz Kranjske Gore), desno (levo je odcep za lovsko pot na južno pobočje Vitranca Klečete in pozneje Kloma) čezl **672. Krivi plaz** (ne po pobočju gor pred Krivim plazom, ker tista pot ne pripelje na vrh Vitranca) na vrh **673. Velikega Vratnika** (1392 m) in do Doma na Vitrancu (1555 m, L-MZ, 1h 30', možnost za umik št. 1). **674. Vrh Vitranca** (1576 m) je nekaj minut stran (jugozahodno). Z njega po označeni grebenski poti trikrat gor in dol čez neimenovani vrh (1638 m) in lahko do manj zahtevno na vrh **675. Ciprnika** (1746 m, 45', možnost za umik št. 2). S Ciprnika proti jugozahodu po rušnatem, prehodnem, brezpotnem in mestoma očiščenem (požaganem) grebenu do **676. Visoke (Planiške) peči** (1749 m). Najlažji (pa še vedno zaguljen) sestop je s skrajnega zahodnega vrha, ki se najprej strmo spušča po krušljivih travnatih (grapa nižje je zoprna zaradi spodkopanih skal, bolje je po grebenčku), nižje po rušnatih še bolj strmih južnih vesinah, grabnih in tratah do sedla (1484 m, Z-ZZ, možnost za umik št. 3, 4). Pot na **677. Suhi vrh** (1645 m) je izredno do zelo zahtevna in delno shojena, manj zaradi ljudi in bolj zaradi živali, in poišči najbolj prehodno, saj severni konec zapira peščeno, skalnato ostenje in sestopi na višino 1350 metrov, preči do rušatega grebena na desnem (vzhodnem) boku Suhega vrha in po njem na vrh (IZ, nisem opravil, informacija Janez Kunstelj). Nato med rušjem čez **678. Sračnik** na **679. (Planiško) Grlo** (1467 m, MZ, 3 h). Rušju na grebenu pred Planiškim Grlom se pred rušnatim predvrhom lahko izogneš po polici petdeset metrov nižje, lahko pa seveda rušnato grebensko trmoglaviš strogo po rezi. S Planiškega Grla (možnost za umik št. 5, 6 in 7) vodi na Slemenovo špico plezalni, slabo obiskan, strm, zelo skrotast in ogaben greben z nezanesljivo skalo, zato je bolj priporočljivo v polkrogu hoditi po označeni poti čez **680. Rupe** do stika z označeno potjo Vršič-Tamar in od tam po njej na Rateško Sleme ter na **681. Slemenovo špico** (1911 m). Od Rateškega Slemena (1815 m, možnost za umik št. 8) se nadaljuje greben s piramidastim vrhom proti Mali Mojstrovki, ki se ga večina plezalcev izogne in pristopi na škrbino pod Zahodnim razom Male Mojstrovke po dveh poteh: a) desni in b) levi. a) Od Rateškega Slemena po melišču zahodno pod grebenom skoraj tik ob steni dol do vstopa v strmo rampo gor (pot PP), nato po izpostavljeni gredi poševno gor (pazi na spodjedene trave) in po 150 metrih si v kotlu - melišču pod Kovinarsko smerjo v Veliki Mojstrovki. Po melju gor do žleba na levi strani melišča, po njem gor in prečnica levo do škrbine (I, ZZ, 45'-1h). b) Po levi (vzhodni) meliščni strani grebena do prodnatega stožca v vpadnici škrbine in po žlebu na škrbino (I, Z, 45'). Iz škrbine naprej je greben prej raz kot greben III. do IV. težavnostne stopnje z dvema variantama: desno in levo. Prvi raztežaj je skupen, lep, poteka po rezi IV. do III. težavnostne stopnje s štirimi

klini. Nato sta dve varianti: desna je po izpostavljeni polički okoli raza navzdol in po razu zanimivo navzgor do stika s Hanzovo potjo in po njej na vrh **682. Male Mojstrovke** (2332 m, IV). Leva je po dolgi polički levo navzdol in po navpični grapi s solidno skalo tri raztežaje gor (III-IV, 1 h-1 h 30') do stika s Hanzovo potjo in po njej na vrh Male Mojstrovke.

Možnosti za umik: 1. Od Doma na Vitrancu sta dve možnosti: a) južna, b) severna. a) Po lovski poti jugovzhodno dol in po pobočju vodoravno do stika s pristopno potjo (orientacijsko zahtevno). b) Po smučišču dol severno mimo Bedančevega doma in v Kranjsko Goro. Lepša je obvozna pot zgornjega strmega dela smučišča: proti vzhodu približno 250 metrov, proti zahodu do sedežnice in po poti dol (L, 1 h 15'-1 h 30'). 2. S Ciprnika po poti nazaj do odcepa za Planico in po poti dol (MZ-Z, 2 h) 3. Krušljiv, brezpoten umik z grebena II. težavnostne stopnje v Planico (čas dve uri in pol). 4. S sedla po grapi hudournika proti vzhodu dol, na koncu srednjega dela desno, po rušju dol in v grapo desno, spust po vrvi, še naprej do stika z glavno grapo in po njej dol do lovske kočice (Z-ZZ-IZ, I-II) 5. Zahodno s Planiškega Grla po zahtevni označeni poti v Tamar (MZ, zelo gručasto, 45'-1 h). 6. S Planiškega Grla vzhodno po označeni poti čez Rupe na stik s potjo Vršič-Rateško Sleme in po njej na Vršič (MZ-Z, 2 h). 7. S Planiškega Grla umik po lovski poti v dolino Male Pišn(i)ce in mimo lovske kočice v Jasno (MZ-IZ, 2 h 30', pot je uradno zaprta in izrazito tvegana). 8. Z Rateškega Slemen po označeni poti ali na Vršič (L-MZ, 1 h 15' do 1 h 30') ali v Tamar (L-MZ, 1 h 30').

Sestop: Najhitrejši sestop je po Grebencu po označeni poti na Vršič (L-MZ, 1 h 15' do 1 h 30').

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Od Ciprnika do (Planiškega) Grla se pripravi na zoparno prebijanje skozi rušje. Ta del grebena je prej lovski kot hribovski. Ime Sleme se uporablja za dva kraja: prvo je za sedlo - Rateško Sleme med Slemenovo špico in drugo macesnasto-travnata planota-pobočje na istem območju. Preostala Slemen po Vrtaško, Studorsko in Skutino. Drugo Grlo je Oltarsko, obstaja pa še planjavsko. Območje Male Pišnce je zdaj uradno zaprto, pot v dolino je in ni označena, če jo želiš obiskati, se zanesi na svojo iznajdljivost, domačini o njej ne povedo ničesar, zahtevnost pa je mestoma izredna. Poleg Visoke (Planiške) peči obstaja še Olševska.

IV.

CVI. ŠKRBINJEK-KUMLEHI-VAVOVJE-ROBIČJE-VRATICA

Ivje 928 m-Škrbinjek 1341 m-Mali Kumleh 1461 m-Veliki Kumleh 1680 m-Kumlehova glava trije vrhovi, glavni vrh 1789 m-Vavovje dva vrhova, severni vrh 1819 m-Zadnje Robičje 1930 m-žandar-Prednje Robičje 1941 m-(Vršiška) Vratca 1799 m.

L, MZ, Z, ZZ, IZ, II-III, I, 1013 višinskih metrov + 10-15%, 5,25 km + 15-20%, več kot 7 ur (od mosta čez Veliko Pišnco do Vratice). Brezpotje na vrh Škrbinjeka, neoznačena grebenska pot čez Mali Kumleh, plezalno čez Veliki Kumleh, grebenko brezpotje (mestoma požagana pot) na Kumlehovo glavo, brezpotje in plezanje (mestoma požagano rušje) čez Vavovje, plezalno brezpotno do zahodnega grebena Zadnjega Robičja in rušnato plezalno nanj ter plezalno-sprehajalno-rušnato čez Robičje.

Greben, za katerega ne morem trditi niti, da je visokogorski, niti srednjegorski. Ima zelo različne odseke, tako po lepoti kot po zahtevnosti oziroma težavnosti. Najlepši, žal kratek, je del med Škrbinjekom in Malim Kumlehom, ki konkurira Kurjemu vrhu in Črni gori, najzahtevnejši je sestop z Velikega Kumleha, najbolj brezpoten je pristop s severa na Škrbinjek, najbolj rušnato je del med Kumlehovo glavo in Vavovjem ter rez Robičja, najbolj (skromno) plezalen vzpon je na Zadnje Robičje, najbolj po vrhu je prečenje Robičja in najtežji je sestop v škrbino med vrhovoma Vavovja. Občutja, ki sem jih doživeljal, so bila zelo pisana. Zoprna str-

mina pred Škrbinjekom se je razpletla z nenadno odprtostjo vrha, pot čez resnat greben do škrbine za Malim Kumlehom mi je kar sama lahkotno nosila telo, zagamana, pa ne preveč zahtevna prečenja na severnem pobočju Velikega Kumleha so bila malo odvečna, vrh Velikega Kumleha priložnost za postanek, razmislek in vpis v malo popisano knjigo, kjer mi je eden padel v oči: 29. oktobra. Gospa ta in ta in gospa ta in ta; sva mislili, da greva na Mavrinc. In še: Kako bova prišli dol? Pod njim: 29. oktobra. Janez Kunstelj in člani GRS Kranjska Gora; reševalna akcija. Ho, ho, sestop je videti kar 'ornk in res'. Je eden najbolj nerazvidnih pri nas, viseč, izrazito krušljiv in tvegan. Razrešiti ga moraš po logiki konfiguracije, kar v tem primeru pomeni: cilj je grebenska škrbina, do nje vodi visoka stezosledska plezalska inteligentnost. Skrotast, višje rušnat vzpon s škrbine med Velikim Kumlehom in Kumlehovo glavo je eden holcarsko tlačanskih, nadaljevanje proti Vavovju pa rušnato suženjsko neestetsko, škrbina je za preizkuševalce trdnosti skale (trdne tam ni), posebno na sestopu, ki se enkrat le konča. Ker pa narava poskrbi za ravnovesje, je na jasi pred vrhom zopet eden tistih kotičkov za iskalce deviškosti. Vavovje je popoln kranjskogorski predstavnik nezanesljive skale s trimetrsko navpično tvegano stopnjo v škrbini, nadaljevanje je rušnata pravljica. Vzpon, pardon, sestop in prečenje po polici in lažje, pa krušljivo žleбно plezanje do rušja, plavanje po njem in lažje plezanje na Zadnje Robičje je k(s)ončna odrešitev, ki jo na grebenski rezi Robičja zagrenijo zopet rušje, žandar in stopnja pred Prednjim Robičjem, potem pa je do (Vrškiških) Vrat(i)c samo še rušnata! goličava. Cel greben je izrazito dolg, za svojeglave trmoglavce, saj se lahko krasno umakneš s Kumlehove glave, pa tudi po spustu z Velikega Kumleha, še bolj pa z Vavovja te kar mine volja po vrhovih. Toda po opravljeni turi imaš moje (tiho) priznanje.

P. S.: Skupni imenovalec poti so rušje, samota in nedotaknjenost.

Izhodišče je parkirišče pri Eriki (most čez Veliko Pišn(i)co) 914 m ali od Jasne. Če želiš začeti s Kumlehove glave in se izogniti izredno zahtevnemu prečanju Velikega Kumleha, pristopiš nanjo od Ruske kapelice po Dolgi bližnjici, 10 metrov po poti, nato desno in po shojeni poti na vrh (L-MZ, 1 h 30', glej Mavrinc–Kumlehova glava).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Kranjskogorski greben Škrbinjek–Kumlehi–Robičje si deli lepoto prvenstvo z drugim kranjskogorskim; Vitranc–Ciprnik–Suhi vrh. Ta lepota je pri obeh povezana s specifično geološko zgradbo, pri kateri je osnova bela prodnata kamnina (dolomit), zato je poraščenost lokalno posebna in prehodnost večinoma lahka, ni pa strmina. Kumlehi spadajo med sredno- do visokogorje, grebenska rez je široka do Malega Kumleha, naprej do Kumlehove glave pa ozka in višja. Medtem ko je greben Ciprnik–Suhi vrh izrazito brezpoten, so Kumlehi obdarjeni s potmi. Poti je »podarila« zelo ozka skupina obiskovalcev, ki je »zakupila« svoj fevd. Dokazuje za to najdeš v vpisnih knjigah, imen in priimkov obiskovalcev je malo več kot ducat, agilni posamezniki iz vrst GRS Kranjska Gora z načelnikom Janezom Kunstljem pa so postavili na vrhu Škrbinjeka in Velikega Kumleha vpisni skrinjici (pločevinasti škatli), za povrh pa montirali še jeklenici, ki olajšajta vzpon in sestop z Velikega Kumleha. Žal so imeli pri sebi premalo materiala in so samo napeljali jeklenici skozi ušesa ploščic, ne da bi jih dodatno pritrtili s sponami in pri taki pritrditvi pohodniku puščajo vprašanje, kaj bo, če se (en sam) klin (svedrovec) izdre. Celotno območje ima tudi množico lovskih poti in kolovozov. To velja le za jugovzhodno stran, tisto, ki tangira proti cesti Kranjska Gora–Vršič, medtem ko je severna, od Male Pišnice, skoraj brezpotna s strmimi grapami, pobočji in stenami, edina lovska pot je več kot kilometer naprej od lovske bajte v Mali Pišn(i)ci na severna pobočja Robičja. Greben s sedmimi imenovanimi in več neimenovani vrhovi se začne pri Jasni. Je presenetljivo lahko prehoden, kar se tiče goličav in rušja do Velikega Kumleha. Moja opomba: še nikoli nisem hodil pod rušjem, da se mi še sklanjati ni bilo treba. Grebenska pot se začne na gozdnatih vzhodnih pobočjih Škrbinjeka, kjer ni poti. Prosto izbiraš malo bolj desno, malo bolj levo, malo bolj ali malo manj strmo do vršne resnate grape - pobočja

do vrha Škrbinjeka. Azimut, bolje vodilo, ti je: levo od roba - grebena gor. Vršni del je kar strm in priporočljivo je imeti s seboj tretjo nogo; tudi pole-ti ti prav pride cepin. Vrh Škrbinjeka je (s Krasjim vrhom in Matkovo Kopo) kralj razgledov med slovenskimi gorami. S klopce je izjemno širok razgled na celotno kranskokogorsko pogorje; na greben Kurji vrh-Frdamane police, Špik, za njim greben Oltar-Rokav-Škrlatica-Rakova špica-Rogljica-Dovški Gamsovec, proti jugu na Razor, Prisank in Malo Mojstrovko, na zahod se vidi celotna veriga Rateških Ponc do Mangarta in Jalovca, na sever si ogleduješ greben Vitranca in za nameček v daljavi zasnežene avstrijske tritisočake, pa še del Karavank. Sicer Janez (Kunstelj) trdi, da je Mavrinc bolj razgleden, kar po svoje je, po mojem mnenju mu pa manjka severno obzorje. Tu nastopa-ta dva razgledna nazora: prvi je globalističen, drugi lokalni. Kljub mojemu odporu do globalizma se tu odločam zanj, saj je Mavrinc (zame) pregloboko v središču. Se pa strinjam, da sta oba kralja. Fotk in diasov nisem posnel, ker še niso iznašli kamere s 360-stopinjskim objektivom. Nadaljevanje je v slo-gu poti čez Črno goro in po vzhodnem grebenu Vitranca - torej najboljše od najlepšega. Ta krajši odsek se žal konča pri razpotju, ena še kar shojena pot vodi dol (v dolino Za Kumlehom), druga, neshojena, lahko resnata po grebenu čez Mali Kumleh (1481 m), od koder postaja vedno bolj zahtevna in strma. Grebenu se umakne na severna pobočja in se po spustu v sedelce precej strmo po policah, grapah in grebensko vzpne na Veliki Kumleh (1680 m). Tam se začne najtežji, zelo nerazviden »zavaroan« del. Ker ni markacij, možici so redki, moraš imeti dober nos, da najdeš izredno zahteven, tudi tvegan sestop (glej opis). Od tam vodi pod stolpom in iz škrbine za njim na Kumleholovo glavo dokaj lep pristop. Sestopi (obvozi) s Kumleholove glave naprej so praviloma na severno stran in slabše prehodni, izjemno lepa je nedotaknjena jasa -ravnica pred Vavovjem, najtežji in kršljiv sestop je v škr-bino med vrhoma Vavovja, v škrbino pred Robičjem je rušnat, orientacijsko malo zapleten in lažje prehodni (padeš lahko samo v rušje). Severna stran Robičja spada med zagonetne, s strmimi, skoraj neprehodnimi pobočji na vzhodno in severovzhodno stran, ki še čakajo zimske junake, najlažje preplezljiva so (bodo) pozimi, severna stran je stenska s stometrsko vodoravno polico, ki se konča v žlebu, ta pa vodi na severozahodno rušnato glavo, od koder se najprej prebije skozi rušje do spranega, kamnitega ozkega žleba in po njem do vršnih strmin Zadnjega Robičja in po lahkih pečinah (I-II) na greben, deset metrov južno od vrha. Grebenska rez Robičja je poraščena z rušjem in vmesnim (neprehodnim) žandarjem, obvozi in sestop so na desno (zahodno) stran.

Greben leži med dolino Male Pišnice in cesto Kranjska Gora-Vrhič. Njegova pobočja so poraščena, na vzhodni strani sta območji Za Kumlehom s hudournikom, ki priteče v Veliko Pišn(i)co pri Eriki in plazovita Kamnitnica pod Robičjem, tipična zanj je kranskokogorska skala. Ta je izredno bela, drobno drobljiva in za plezalca ali pohodnika neprijetna dolomitnega izvora, najdeš pa tudi obarvane apnenčaste odseke. Nastopa le na razkritih delih in višje (nad 1700 metri), večina grebena pa je prstena in poti ali prehodi so delno ali nič shojeni. Pač pa je pod njim množica lovskih, izredno privlačnih poti. Kranj-skogorci jih ne označujejo, najti jih tudi ni v turističnih prospektih, verjetno nočejo, da bi tujci in turisti hodili po njih. Drevje je mešano, smreke, bukev, macesni, rušje in tudi bori, podrast je večinoma resje, manj trave in mahovi. Izvirov in hudournikov je nekaj pod grebenom.

Opis: Za mostom čez Veliko Pišn(i)co pri Eriki zaviješ desno, mimo vile (od ceste sto metrov severno) in poišči lovsko pot levo, ki te vodi po(d) južnih pobočjih Škrbinjeka in te s sedla med Malim Kumlehom in Škrbinjekom pripelje na vrh (1341 m, L-MZ, 1 h). Lahko tudi iz Jasne, pred belim majhnim meliščem gor čez kosmati vrh Lvje (928 m) po zelo strmem, resnatem, rušnatem in gozdnem grebenu na vrh **683. Škrbinjek** (1341 m, za pravoverne grebenarje, ni za navadne planince, precej strmo v vršnih vesinah MZ-Z).

S Škrbinjeka po grebenu skozi rušje, tudi gozd na gozdnat vrh **684. Mali Kumleh** (1461 m, L, 1 h, orientacija zahtevna, pot je požagana do odcepa za dolino Za Kumlehom). Z Malega Kumleha 20 metrov dol v sedlo (možnost za umik št. 1) in po požaganem grebenu strmo mimo predvrha (na levi strani) po severnih pobočjih na **685. Veliki Kumleh** (1680 m, Z, 1 h 30'). Sestopiš po grebenu levo mimo skalnatega stolpa (pod njim prečnica po počeni skali, viseče in izpostavljeno, l) in po požagani poti skozi nizko rušje po zahodnem pobočju na škrbinico, po grebenčku (nikar ne sestopi v zapeljivo grapo na začetku grebenčka) vodoravno dvajset metrov, dol desno nekaj metrov do začetka police, kjer te levo pričaka jeklenica, ni popolnoma po doktrini PZS (ϕ 10 mm), pet metrov kamina, nato po grebenčku - polici levo in po polici desno v jugovzhodno steno (druga jeklenica) in po njej do sedla (možiči, slabša skala, krušljivo, IZ, T, zahtevna orientacija. Možnost za umik na melišča spodaj, Z). Stolp premagaš po vzhodni strani tako, da sestopiš 50 metrov, ga prečiš in v naslednje sedlo ter po desni strani grebena po grapi mimo macesna skozi požagano rušje na **686. Kumlehovo glavo** (1788 m, MZ, možnost umika št. 2). Nadaljevanje (po Janezu Kunstlju, glej dodatek) na **687. Vavovje** (1819 m) je rušnata, sicer požagana, pa zelo krušljiva s strmimi skalnatimi odstavki brezpotna »pravljica« do sedla pod Robičjem (stik s potjo PP, Z-ZZ, 2 h 30' do 3 h od Velikega Kumleha, odvisno od sreče pri iskanju, možnost za umik št. 3). S sedla (naravnost po grebenu je mogoče za ekstremiste) dol na zahodno stran približno 30 višinskih metrov na izredno lep poličast prehod (PP) in po zahodni strani na vrh **688. Zadnjega Robičja** (1930 m, II-III, ZZ, 100 višinskih metrov, 30'), po grebenu na **689. Prednje Robičje** (1941 m, I, Z) in sestop na Vratica (1799 m, MZ-Z, 45').

Dodatek (po Prletu) pravovernega grebena: spust s sedelca 30 metrov južno od Kumlehove glave na zahodno stran (ZZ, 20 m) in pod skalami do lažjega prehoda - spusta na macesnasto ravnico (Z). Po prehodih med rušjem na severni vrh Vavovja (1819 m, ZZ). Strm sestop v škrbino (II, zelo krušljivo) in na južni vrh Vavovja (ZZ) in po zahodni strani, pred sedlom po južni do sedla pod Robičjem (stik s potjo PP, Z-ZZ, II, 2 h 30' do 3 h od Velikega Kumleha, možnost za umik št. 3). S sedla dol po grapi na severo-zahodno stran Zadnjega Robičja približno 30 višinskih metrov na izredno lep poličast prehod (pot PP, Z, drobna pečina), sto metrov do žleba in po njem gor do rušnate glave desno (I-II), gor in čez rušje desno do kamnitega žlebiča, zakritega z vejami rušja. Po njem gor do pečin in na greben deset metrov južno od vrha Zadnje Robičje (1930 m, II-III, ZZ, 100 višinskih metrov, 30'). Po grebenski izrazito rušnati rezi (izogni se žandarju desno) na Prednje Robičje (1941 m, I, Z, obvozi so na obe strani) in sestop na (Vršiška) Vratica (1799 m, MZ-Z, mestoma ZZ, 45').

Možnosti za umik: 1. Z Malega Kumleha po neoznačeni stezi proti jugu, nato s škrbine vzhodno v dolino Za Kumlehom, potem po kolovozih in gozdnih poteh severovzhodno do ali 2. serpentine vršiške ceste ali do Erike. 2. S Kumlehove glave vzhodnojugovzhodno dol na sedelce pred Mavrcincem (Špico v sedelcih) in a) ridasto proti jugu in do Ruske kapelice (ves čas shojena in skromno označena pot PP), b) s sedelca severoseverovzhodno po neoznačeni gozdni stezi skozi dolino Za Kumlehom v dolino Velike Pišn(i)ce. 3. S sedla pred Robičjem proti jugu po meliščih pod steno brezpotno poševno navzdol, pozneje tudi po travah in redkem gozdu do 17. serpentine, če boš ubral malo višjo varianto, na Erjavčevo koč (obe varianti skoraj brez rušja, če ne boš zašel prenizko). Lahko uporabiš tudi pot PP.

Sestop: Z (Vršiških) Vrtic po označeni poti ali na Vršič (45') ali na Erjavčevo koč (50').

Primeren čas: Pozno poletje, zgodnja in pozna jesen do prvega snega. V visokem poletju je lahko med rušjem huda pripeka. Za pot čez Vavovje od Kumlehove glave in Robičje je morebiti primernejša zima.

Opomba: Voda je pod grebenom v hudournikih in izvirih. Če uporabiš karto (več različnih izdaj), pazi na različna imena vrhov, predvsem pri starejših. Mavrinc po kranjskogorsko je Špica v sedelcih (1562 m), po kartah je Mavrinc vrh z višino 1272 m južno nad dolino Za Kumlehom, nižje je še Kumlehova špica (1097 m). Če ne želiš prehoditi celega grebena, svetujem, da obiščeš njegove dele. Priporočljive ture so: iz doline Za Kumlehom na Škrbinjek po lovski poti, grebenska pot Škrbinjek–Mali Kumleh, manj pa zaradi velike zahtevnosti Kumlehova Glava–Veliki Kumleh–Mali Kumleh–Škrbinjek ali v nasprotni smeri. Lahko pa si izbereš deloma grebensko pot PP čez Vavovje (PP se vrhu izogne). Vrh Ivje, delno tudi Škrbinjek odsvetujem s severa zaradi strmega rušja. Druga Vratca so Rateška. Kumleh je tudi pod (Tamarskim) Travnikom nad Malim kotom in Kumlehovimi prodi v Planici.

CVII. MAVRINC 1562 m (po starih kartah Špica v Sedelcih)–KUMLEHOVA GLAVA 1788 m

Neoznačena grebenska pot, lahko do manj zahtevno, 266 m, 45'–1 h.

Najboljša izbira za tiste, ki v nedeljo radi malo poležijo, potem pa si zaželijo lahek, kratek, še kar samoten hribovski sprehod z najlepšo naravo in izjemnimi razgledi. Krepko lepši kot okoli Blejskega jezera, razen če si pozer in moraš pokazati nov anorak in zglancane čevlje. Na kremšnitah se ustaviš na poti nazaj.

Izhodišče: a) Parkirišče pod Rusko kapelico. b). Druga serpentina vršiške ceste.

Pristop: a) S parkirišča pod Rusko kapelico mimo nje in še višje mimo vikenda čez asfaltirano cesto Kranjska Gora–Vršič, mimo kažipota (treh) na smreki, deset metrov po markirani Dolgi bližnjici, nato desno po nižje zelo shojeni neoznačeni gozdni poti (PP), višje malo manj, pa še vedno jasno razvidni na sedlo med Mavrincem in Kumlehovalo glavo (L, 45'–1h). b) Pri drugi serpentinu vršiške ceste desno na gozdno cesto in najprej po njej, pozneje pa Za Kumlehom po gozdni poti na sedlo med Mavrincem in Kumlehovalo glavo (L, 1 h). Mogoče tudi iz Erike po pašniku in ob hudourniku gor do gozdne ceste.

Možnosti za umik: Nepotrebno. Po pristopu.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Z glavnega grebena Kumlehov, točneje od Kumlehove glave, se proti Suhi Pišn(i)ci jugovzhodno spušča na severni strani poraščen, na južni pa skalnat, tudi skrovtast greben. Na vrhu je rušje z redkimi macesni, nižje smreke in gozdna pobočja, ki se iztečejo pri Suhi in Veliki Pišnici na predelu V klinu. Gozdni greben se od spodaj začne s Kumlehovalo špico (1097 m) in z nepravim Mavrincem. Ta Mavrinc (1272 m) obstaja le na kartah, Kranjskogorci ga ne priznavajo, se nadaljuje s pravim Mavrincem (1562 m) in konča s Kumlehovalo glavo (1788 m). Ti predeli južno (vzhodno) od glavnega grebena Kumlehov spadajo med kranjskogorske skrite zaklade. Poti, ki so pod njim in okoli njega, so med najlepšimi v Sloveniji, enakovredne tistim pod Krofičko in na Virnikovem Grintovcu. Mehke, postlane z iglicami, s čudovitimi smrekami in hudourniki. So neoznačene, lahko prehodne in namignem ti nekatere: iz Erike Za Kumlehom na Mavrinc, iz Jasne pod Škrbinjekom Za Kumlehom na Mavrinc, od vile pri mostu čez Veliko Pišnico pod Škrbinjekom Za Kumlehom na Mavrinc, med 2. in 3. serpentinu vršiške ceste Za Kumlehom na Mavrinc, od Ruske kapelice, pa verjetno boš našel še kakšno. Primerne so za družine z otroki, končajo se večinoma na kralju razgledov - vrhu Mavrincu. Pot na grebenu Mavrince je sicer lahka, toda viseča in pobočja pod njo so strma, zato opazite na otroke. Pot na Kumlehovalo glavo je ravno tako lahka, mestoma podobno viseča, v zgornjem delu pa poteka skozi požagano rušje. Zadnji vršni del je ozek, grebenski s strmimi stenami na severno stran. Nedvomno je obisk tega predela veliko doživetje za planinske romantike, manj za stremuhe.

Opis: S sedla med Mavrincem in Kumlehovo glavo po gozdnem grebenu na začetku, proti koncu malo viseče po travnati polici-poti in čez rahlo stopnjo na vrh **690. Mavrinca** (1562 m, L-MZ, 10'). Sestopiš nazaj na sedlo in proti zahodu po grebenu, razbitemu skalnemu stolpu se izogneš po prečnici desno okoli njega (Z) in po pobočju - grebenu, višje med požaganim rušjem do skal glavnega grebena. Pod njimi na grebensko rez in po njej 30 metrov na vrh **691. Kumlehove glave** (1788 m, L-MZ, mestoma malo viseče, grebenska rez izpostavljena, 45'-1h).

Opomba: Med rušjem v vršnem delu sta dve požagani poti; izberi tisto, ki ti bolj ustreza, obe pripeljeta do skal pod grebensko rezjo.

Sestop je po smeri vzpona. Za avanturiste in iskalce brezpotja po grebenu na škrbino med Kumlehovo glavo in Velikim Kumlehom (MZ-Z) in potem na melišča nad dolino Za Kumlehom (Z).

Primeren čas: ko ni snega.

CVIII. MALA MOJSTROVKA-VELIKA MOJSTROVKA-TRAVNIK-ŠITE

Vrška Vrat(i)ca 1799 m-Nad Šitom glava (Šitna glava) 2087 m-Mala Mojstrovka 2332 m-Velika Mojstrovka 2366 m in 2372 m (izstop Debelakove smeri)-Zadnja Mojstrovka 2354 m-(Tamarski) Travnik 2379 m-Kol 2350 m-Rob Velike (Vršiške) Dnine 2234 m-Mala Šita 2228 m-območje vmes Šite-Velika Šita 2305 m-Mala (Tamarska) Goličica-(Tamarska) Lopa 2267 m-Jalovška škrbina 2138 m.

Do Male Mojstrovke označena, zelo zahtevna zavarovana pot, po grebenu večinoma lahko do zahtevno brezpotje z mesti I. težavnostne stopnje, sestop z grebena zahteven do izredno zahteven (I-II, spust po vrvi?), 700 višinskih metrov, 10 km, 5-7 ur, zadnja vrhova se ponavadi izpustita, ker je sestop z njiju izrazito težaven (III-IV). Obideta se po vzhodni strani.

Kaj posebno navdušujočega o grebenu ne morem povedati, morda le to, da hodiš po vrhu najbolj veljavnih sten pri nas in da si rečeš: ta greben bom prehodil. Toda že slednje je dovolj. Hoditi, bolje skakljati po presenetljivo lahki grebenski poti in se razgledovati, malo ustaviti in uživati samoto je že zadosten razlog za obisk. Začetek poti je poln pričakovanja, ki se tudi izpolni. Najprej pod severno steno Nad Šitom glave, potem slikovita Hanzova pot, še lepše nadaljevanje po severnem grebenu (pravoverni je severni raz Male Mojstrovke III-IV) na vrh Male Mojstrovke in potem se pravljnični občutki začenjajo razblinjati. Pot postane melnata, razbita, se izogne grebenski rezi in do Velike Mojstrovke se prebiješ po zdrasani vzhodni policiasti strani in si na vrhu. Okoli je sam kamen. Sicer je tako na večini vrhov, vendar je zame ta (vrh) puščoben. Popestri ga lahko grebensko nadaljevanje in po kraško širokem razmetanem grebenu dospeš na vrh Zadnje Mojstrovke in zopet isto. Širok greben, skakanje s skale na skalo, izogibanje velikim skalam, viju-ganje in tako naprej do sedla pred Travnikom in zopet tako grebensko naprej do Roba Velike Dnine in zopet tako naprej do Šit. Tam se greben spremeni in tudi tvoje gibanje. Medtem si prej lahko še kar lahkotno motal po grebenu, se tukaj ustavi za razmislek. Greben naprej ni več tako nedolžen in po glavi se ti zapodijo misli, kje boš prišel dol. Naprej po grebenu je zoprna škrbina, nato strma stopnja, kako je na drugi strani, je tudi vprašanje. Po spominu kar krepko strmo. Torej, sestopil bom s Šit. Toda sestop je popolnoma druga kategorija kot greben. Zelo strm, viseč, rahlo podirajoč z navpičnimi skoki in na koncu še naložena grapa in melišče z velikimi kamni. Še dobro, da sem našel klin za spust, potegnil vrv iz nahrbtnika in se spustil v še vedno dokaj zoprno pobočje in pozneje na odrešilno melišče pod steno. Grebena je šele tu konec in ne na vrhu. Tudi občutki so mi ostali podobni: bil sem na vrhu, sedaj sem pa dol al' pa nekje na sred'!

Izhodišče: Vršič (1611 m).

Pristop od Vršiča do Vratc je kratek (L, 50'), poteka po vzhodnih rušnatih in melnatih pobočjih pod Nad Šitom glavo (Šitno glavo).

23. Mlinarice–Vrbanove špice.

24. Financarji, Žaga ali Cigare v grebenu Veliki Oltar–Škrlatica.

Možnosti za umik: 1. Z vrha Male Mojstrovke po označeni poti na Vršič (Grebenc, L-MZ, 2 h 15'). 2. Neoznačena pot z vrha Velike Mojstrovke na stik z označeno potjo za Malo Mojstrovko in na Vršič (Z, 2 h 30'). 3. S sedla pred Tamarskim Travnikom: po strmem, gručasto-travnatem in poličastem pobočju na melj planote Velike (Vršiške) Dnine (ZZ, MT, 15-20) in po njenem dnu severovzhodno do Malih vrtac in do poti proti Mali Mojstrovki (3 h). 4. Po vzhodnih meliščnih pobočjih v Veliko (Vršiško) Dnino (Z-IZ, čeprav nekateri trdijo, da je ta sestop lahek, popazi! Dokaz: tam doli so se prekopicevali že alpinisti, 20').

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben med Vršičem in Tamarjem sestavlja sedem vrhov, ki se z vršiške strani kažejo kot neizraziti vršiči, povezani s skoraj vodoravnim golim grebenom. Vrhovi so še bolj neizraziti kot v Spodnjih Bohinjskih gorah in nevpadljivi. Pod njimi vzhodno so melnate skalnate planjave in skupno ime zanje je Velika (Vršiška) Dnina. Oznako vršiška sem dodal, ker obstaja še rokavska. Vršiška se od juga začne pri Mizah in konča pri Malih vrtacih med Suhim vrhom in Zadnjo Mojstrovko. Uveljavljenih prehodov z nje na greben skoraj ni, so le tisti, ki jih uporabljajo alpinisti pri sestopih po plezanju sten Travnika in Šit (glej odstavek višje pri možnostih za umik). Medtem ko greben od vzhoda definiram kot veliko skalno goličavo z bolj strmim krajšim vršnim delom, pa je podoba iz Planice popolnoma drugačna. Od Rateškega Slemenca pa do Jalovške škrbine se razprostira izredno dolgo ostenje, kjer izstopata steni Tamarskega Travnika in Šit, ostenje Mojstrovk (Velike in Zadnje) malenkostno manj, ker se začena z rjavo steno in je šele nadaljevanje impresivno. Na južnem koncu izstopa vršac Mala (Tamarska) Goličica in manj (Tamarska) Lopa, ki je na pol skrita. To nedvomno pri nas vladajoče ostenje pusti planincu, pa tudi alpinistu močan vtis, saj je dolžina okoli šest kilometrov, višina pa tudi do 850 metrov, čezenj pa vodijo zelo veljavne smeri. Južno območje se imenuje Šite, sam vrh pa je Šita. Sam sem za neimenovani (nižji) vrh dodal opisnik Mala, (Tamarska) Goličica pa je že od prej. S trentarske strani je Šita po trentarsko Rob Velike Dnine, sedaj je pa samostojen vrh pred njo (severno). Medtem ko so pristopi na greben z vzhodne vršiške strani težavni, če ne drugo, pa vsaj zelo strmi in tvegani, pa so iz planiške (tamarske) vsi brez izjeme plezalni. Edini spodoben pristop na greben je z Vršiča. Na južnem koncu grebena se začne že znana zmeda s poimenovanjem. Po zemljevidu naj bi bil zadnji vrh Šite, pa ni. V alpinistični kartografiji sta od Šit proti jugu še dva vrhova: prvi Mala (Tamarska) Goličica in drugi (zadnji) (Tamarska) Lopa. Mala (Tamarska) Goličica naj bi bila vrh južno od Jalovške škrbine s ponovno poimenovalno zmedo. Goličica je uradno sedaj samo ena in to je vrh vzhodno od Jalovca. V mojih mladih letih so mi razložili, da sta Goličici dve: Mala in Goličica. Mala naj bi bila skrajno južni vrh grebena, Goličica pa že znana. Pravilno pa je: Tamarska Lopa je najbolj južni vrh grebena, Mala Tamarska Goličica pa severno od njega. Razlogi, zakaj domačini nimajo poimenovanja, so znani. Kranjskogorci in Ratečani so bili v nasprotju s Trentarji in Bovčani bogatejši in njihov glavni »poklic« je bilo tihotapstvo, gorsko vodništvo in ovčereja manj, in se zato niso zanimali za vrhove. Tako tu pride do navzkrižja med uradnim, gorniškim, planinskim, domačinsko rateškim, trentarskem, kranjskogorskim in alpinističnim poimenovanjem, na karti je tudi premalo prostora za take detaje in verjetno bo alpinistično kar obveljalo, če bodo objavljeni članki in reportaže.

Rastlinja na grebenu skoraj ni, le na vzhodni strani se občasno najdejo šopi trav, apnenec je srednje kakovosti, barva je od večinoma sive do redkeje rumeno rjave (npr. izstop smeri Belač-Zupan v Šitah). Nad Šitom glava je uradno ime, domačini uporabljajo izraz Šitna glava.

Opis: Od Vrtac pod severnim ostenjem Nad Šitom (Šitne) glave (2087 m) skoraj vodoravno do vstopa v zavarovano označeno Hanzovo pot pod severno steno Male Mojstrovke (L, 30'). Po lepo nadelani poti z jeklenicami in skobami v obliki narobe obrnjene črke Z čez steno na sedlo-ramo med Nad Šitom glave in Malo Mojstrovko (ZZ, samovarovanje, čelada) in kratko-

časno z lažjim plezanjem jugozahodno čez mestoma zavarovan vršni raz s solidno skalo na vrh **692. Male Mojstrovke** (2332 m, Z-ZZ, 1 h 30'). Sestop z vrha pod greben med Malo in Veliko Mojstrovko. Po neoznačeni poti z vzhodne strani (melišča) vijugasto na vrh **693. Velike Mojstrovke** (2366 m in 2372 m-izstop Debelakove smeri, MZ-ZZ, 30'). Po grebenu naprej proti jugu do **694. Zadnje Mojstrovke** (2354 m, L, 15'). Tu se pot začne izgubljati in brezpotno po širokem razbitem grebenu do sedla pred Tamarskim Travnikom (MZ-Z, več kot ura, možnost za umik št. 3). Od tod lahko izbiraš med pristopom na vrh **695. (Tamarskega) Travnika** (2379 m) in potem sestopom južno (Z-ZZ) ali med prečnico po vzhodnem pobočju čez **696. Kol** (2350 m) do sedla med Tamarskim Travnikom in Robom Velike (vršiške) Dnine (MZ, 45', možnost za umik št. 4). Po grebenu naprej do vrha **697. Roba Velike Dnine** (2234 m) in čez **698. Malo Šito** (2228 m) naprej do **699. Velike Šite** (2305 m, Z, I, 1 h). Še naprej proti jugu, dokler ne vidiš levo sestopa. Po melnatem, skrotastem, redko travnatem pobočju dol levo (vzhodno) pod vzhodnim grebenom Velike Šite čez skoke v nakazano grapo, kjer je zabit klin za spust, in še naprej po melju na Veliko (Vršiško) Dnino (I-II, ZZ-IZ, MT, 30'). Za južni konec grebena glej dodatek.

Sestopa sta dva: a) Tamar, b) nazaj na Vršič. a). V Tamar. Z melja Velike (Vršiške) Dnine se povzpneš na Jalovško škrbino (stik z označeno potjo) in se spustiš v Jalovčev ozebnik (jeklenice, včasih zoprna krajna snežna poč) in po melju ali ledu ozebnika dol do Planinskega doma Tamar (1108 m, 2,5-3 h, sestop s škrbine ZZ, drugo L, pazi na led v ozebniku, dereze in cepin, bajla?). b) Na Vršič sta dve možnosti: 1. je skoraj brezpotna, z obledelimi markacijami po planotah Velike (Vršiške) Dnine, in 2. dol proti jugu do stika z označeno potjo in po njej na Vršič.

1. Po melju dol do Miz (1909 m) in potem severovzhodno vodoravno po ploščatem svetu do Malih vratc zahodno od Suhega vrha v globel med Grebencem in Suhim vrhom in lahen vzpon na škrbino (stik s potjo proti Mali Mojstrovki) in spust na Vršič (L, 2,5-3 h). 2. Proti jugu do označene poti, dol po njej do razpotja Zavetišče pod Špičkom, Vršič, Koča pri izviru Soče in po poti na Vršič (L, 3-3,5 h). Tukaj se lahko tudi odločiš za sestop v Zadnjo Trento (Koča pri izviru Soče 886 m, L, 2,5 h)

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen. Greben je mikaven in po svoje celo lažje preplezljiv tudi pozimi.

Opomba: Če se želiš strogo držati grebenske rezi od (Vršiških) Vratc na Šitno glavo, si moraš izbrati eno od plezalnih smeri (najbolj pravoveren je severovzhodni greben okoli V. težavnostne stopnje in z butastimi obvozi), ki peljejo na vrh Šitne glave in naprej po rami do grebena Male Mojstrovke. Obvozi so večinoma na vzhodno stran, na grebenu pred Malo Šito pa po severni polici. Druga Lopa je Bovška (Črnelska). Druge Goličice so: Trentska in Vršiški. Vode ni.

Dodatek: Vrhova **700. Mala (Tamarska) Goličica** in **701. (Tamarska) Lopa** (2267 m) postrežeta z večjimi težavami, sta razbita in krušljiva, sestop z njiju je spust po vrvi in ju odsvetujem.

CIX. RATEŠKE PONCE-STRUG-VEVNICA-V KONCU ŠPICA-KOTOVA ŠPICA

Macesnovec (Planiški) 1512 m-Kucerji 1611 m-Mala Rateška Ponca 1925 m-(Rateška) Vratca 1844 m-Visoka Rateška Ponca 2272 m-Srednja Rateška Ponca 2228 m-Zadnja Rateška Ponca 2242 m-Strug (Strmi) 2265 m-Struške špice-Vevnica 2340 m-V Koncu špica 2350 m-Kotova špica 2376 m-Kotovo sedlo 2138 m.

Čez Visoko Rateško in Srednjo Rateško Ponco označeno, do Vevnice izginja joče markacije, skoraj brezpotje, preostalo brezpotje, III-, II, ZZ-MZ, 10-12 ur od Vratc do Kotovega sedla.

Greben je opisan od Vratca naprej proti jugu. Za greben severno od Vratca glej dodatek.

Velik, zelo dolg, zahtevno težaven greben. Takoj bi ga tudi razglasil za velegreben, če ne bi imel označene, mestoma tudi zavarovane poti. Sedaj so varovala med Strugom in Vevnico potrjana in razbita, tako da je na tem mestu potrebno plezanje. Izpolnjuje vse pogoje. Ti so: strogo gibanje po rezi (mestoma tudi pod njo, večinoma zahodno, nekaj tudi vzhodno od grebena), brezpotje, plezalna mesta, označena pot, spust po vrvi, velika višinska razlika, izzivalna mesta, izredno strme trave, nezanesljivo skrotje in drnje, lepa mesta za oddih, obilen izziv, širni razgledi, dolga hoja in plezanje, zadovolj(ujoč)ni pogledi na dolini (planiško in mangartsko). Kaj bi si obiskovalec še lahko želel? Morda izvir in mehke trave. Žal tega ni, z vodo so težave, vedno je je premalo, greben je tudi nima, trave pa so resasto skrotaste. Vendar pa izzivalnost in lepota grebena odtehtata nepomembne podrobnosti, pa tudi glorijska na Visoki Ponci. Mesta v grebenu, kot so menhiri V Koncu špici, greben pred njo in police pri Kotovi špici, so nepozabni, tudi pogledi proti jugu, še posebej pa potepanje po južnem koncu grebena. Prečenje se ponavadi začne iz Tamarja, se povzpne na Srednjo Rateško Ponco in se potem nadaljuje proti jugu, za kar se odloči večina plezalcev, junaški začetek iz Rateč čez vse opisane vrhove je za ljubitelje bivakov ali dirkače in izrazite brezpotnike. Greben je na začetku kar priljuden, bolj ko gre proti koncu, težavnejši postaja, pa tudi začetni plezalni vzpon na Visoko Rateško Ponco ni od muh. Prečenje od juga proti severu postreže z večjimi težavami, saj so strmi sestopi kar zaguljeni, vzpon po strmih travah na Kotovo špico je pa manj tvegan kot sestop.

Izhodišče in pristop: a) Izhodišče za pristop na Srednjo Rateško Ponco je Planinski dom v Tamarju (1108 m). b) Izhodišče za Vratca so skakalnice v Planici ali c) gozdna cesta, ki petsto metrov zahodno od križišča glavne ceste Rateč–mejni prehod–Planica vodi v gozdnato pobočje Drnice.

a) Od Planinskega doma v Tamarju vodi na Srednjo Rateško Ponco označena planinska pot (Z, dve uri in pol). b) Južno od skakalnic v Planici (Drnice) se pri Kompoševem talu začne lovska pot gor ob Belem potoku, ki ga sto višinskih metrov višje zapusti in se obrne levo. Mimo vrha Ovčja stran (1760 m) po severni strani in na Vratca (dve uri). c) Po gozdni cesti iz Rateč proti jugu do Srednjega brda (1035 m), kilometer naprej odcep levo in vodoravno do konca (do hudournika Beli potok, konec ceste). Še malo gor ob desni strani potoka (gledano gor) prečijo strugo potoka ter na levi strani ulovijo lovsko pot proti Vratcem. Naprej glej dostop b).

Možnosti za umik: 1. S Srednje Rateške Ponce po markirani poti v Tamar (Z, dve uri). 2. Z grebena med Zadnjo Rateško Ponco in Strugom po označeni poti do Zavetišča Luigija Zaczija (ZZ, dve uri). 3. Po grapi pod severno steno Vevnice (najnižja točka grebena, škrbina med Strugom in Vevnico). Alpinističen sestop (V-, večina I-III, IZ, potrebni spusti, sneg večino leta, do Stare planine dve uri. Tine svetuje, da ga črtam). 4. Z Vevniškega sedla: a) V Tamar. S sedla po strmem, melnatem, vzhodnem pobočju V Koncu špice dol (IZ), prečijo desno (južno) čez nakazano grapo in po ozki, spuščajoči se polici čez obronke vzhodne stene V Koncu špice (I-II) na melišča pod Kotovim sedlom in naprej po označeni poti v Tamar ali čez Veliki kot ali Čez Brkico (dve do tri ure). b) V Koritnico. Z Vevniškega sedla sestop po zgornjem delu poti Via della Vita (IZ, pazi, na gladkih ploščah naloženo kamenje) do škrbine Rob nad Zagačami, do bivaka in naprej po markirani poti v Koritnico (tri ure in pol). c) V Mangartsko dolino po Vii della Vita čez Zagače in na Staro planino. Do škrbine Rob nad Zagačami glej opis b). Od škrbine navzdol proti severu po izredno drzni, zahtevni ferrati dol. Na srednjem delu pazi na gladkih izpostavljenih ploščah, kjer ni jeklenic (plezalci, ki so pred sestopom po tej ferrati plezali šestico v Malem Koritniškem Mangartu, so mi pripovedovali, da so že premišljevali, ali bi potegnili vrh iz nahrbtnika, jaz tudi) in v zadnjem delu, kjer dvakrat nastopita previsni mesti. Do Stare planine dve uri.

Posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben je tipično visokogorski in njegovo skalo bi lahko primerjal z grebensko skalo Triglava. To pomeni, da je še kar čvrsta in ni izrazito krhka, razen na delu med Strugom in Vevniško škrbino. Svet med Vevniško škrbino in Kotovo špico je visokogorsko kraški, primerljiv s svetom pod Kaninom, le da ima več drobirja. Čez greben se vleče reverzni geološki prelom, nagnjen proti jugu za 45°, ki se začne pod Mojstrovkami in (Tamarskim) Travnikom (pot PP), se nadaljuje čez Veliki Kot in višje v škrbini med Kotovo špico in V Koncu špice, zavije proti Koritnici, Možnici in na severno stran Rombonskega in Kaninskega masiva. Nad Vevniško škrbino so zelo strme trave in plezanje (hoja) je izpostavljeno. Na grebenu ne boš našel dreves, nekaj malega rušja, pa tudi rastline je borno, razen okoli Vratice. Zanimive so skale pri V Koncu špici. Opis si preberi v Arnejškovi knjigi *Moje gore*, strani 86-87. Priporočam vrv in plezalno opremo (minimalno), saj je na nekaj mestih varovanje umestno. Lahko pa tudi ne, če si pripravljen na dolge ovinke in obvladaš zelo strme trave (jaz jih ne). Na severnem pobočju pod Vevnico je več naravnih bivakov, ki so jih uredili plezalci severne stene.

Opis: **Z 702. (Rateških) Vratice** (1844 m) po severnem grebenu Visoke Rateške Ponce (bolj strme stolpe obideš na zahodni strani) v škrbino pod vršno grmado. Desno v žleb v zahodnem boku. Po žlebu, čez ozek kamin na lahek vršni greben in na vrh **703. Visoke (Rateške) Ponce** (2272 m, II, 430 m, dve uri in pol). Sestopiš po označeni, strmi, viseči poti na **704. Planiško škrbino** (jeklenice) in obideš stolp po zahodni strani ter lahko na vrh **705. Srednje (Rateške) Ponce** (2228 m, možnost za umik št. 1). Po lahko prehodnem grebenu do **706. Zadnje (Rateške) Ponce** (2242 m) in **707. Struga** (2265 m, vmes možnost za umik št. 2, manj kot ura). Od Struga do Vevnice je nekoč vodila zavarovana markirana plezalna pot, zdaj so označbe zabrisane, varovala potrgana in polomljena, tako da nastopajo plezalna mesta do III-. Pot se nekje po polovici izogne podolgovatemu grebenu - stolpu **708. Struškim špicam** na zahodno stran in se tudi nadaljuje malo pod grebenom po zahodni strani do **709. Vevniške škrbine** pod vzhodnim pobočjem Vevnice (I, ZZ, možnost za umik št. 3). Od škrbine po visečem svetu z zelo strmimi travami poševno levo gor do **710. Vevnice** (2340 m, IZ na začetku, višje Z, ura in pol do dve uri, možnost za umik št. 4). Po kraškem svetu dol do zahodne stenice V Koncu špice. V lepem plezanju po čvrsti skali na vrh **711. V Koncu špice** (2350 m, I-II, pol do tričetrt ure). Po grebenu proti jugu do klina za spust. Po kraškem visokogorju (vmes lahko občuduješ svetišče za alpiniste - obeliske in menhire s centralno točko v smeri gibanja sonca) do sedelca zahodno od vrha Kotove špice (Z). Do vrha **712. Kotove špice** (2376 m) petdeset ali malo več metrov in se vračaš po isti poti na sedelce. Po zelo strmih travnatih policah jugozahodno dol, da prideš na južno stran Kotove špice (ZZ-IZ), in potem imaš dve možnosti: a) desno opaziš še bolj strm, travnat, drnast žleb proti jugu, prečiš do njega in po njem sestopiš okoli petdeset metrov (izredno strme trave, T, dereze?; poskusi najti kline za spust, nekaj jih je) in zopet prečiš levo na ploščo ter na rob pred Kotovim sedlom. Po kaminu - polici v polkrogu na melišča **713. Kotovega sedla** (2138 m, 250 m, I, ena ura ali malo več). b). Če ti niso všeč zelo strme trave v sestopu, se lahko odločiš za spust po Direktni smeri. Spusti so urejeni, zadošča petdesetmetrska vrv. Približno štirideset višinskih metrov pod vrhom Kotove špice pripelje na rob vzhodne stene travnata polica, kjer je velik balvan, okoli katerega so ovite vrvce za spust. Spustiš se štirikrat z enojno petdesetmetrsko vrvjo vzhodno čez kamine in si na terasi nad meliščem. Še sto metrov lahkega plezanja (I) dol do melišč Kotovega sedla.

Sestop: S Kotovega sedla po označeni poti v Tamar (dve uri).

Dodatek: **714. Macesovec** (Planiški, 1512 m), **715. Kucerji** (1611 m), **716. Mala Rateška Ponca** (1925 m) in **Vratice** (Rateška, 1844 m) so zelo nedotaknjeni in brezpoten greben z značilnostmi pragozda. Po grebenski rezi precej avanturističen. Opisa ne dam.

Primeren čas: Visoko poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Spust na južno stran s police pod vrhom Kotove špice je pomota, čeprav je tam klin. Če imaš 70-metrsko vrh, ni pomota. Druga Vratca so Vršička. Druga Macesnovca sta Krmski in Planjavski.

CX. ROB NAD ZAGAČAMI–VELIKI MANGART

Rob nad Zagačami 2145 m–Mali Koritniški Mangart 2333 m–Huda škrbina 2401 m–Veliki Mangart 2679 m.

a) Označena, mestoma zavarovana zahtevna do zelo zahtevna pot, eno mesto izredno zahtevno, 534 m + 10 %, 2,5 km, tri do štiri ure.

b) Neoznačena grebenska pot čez dva vrhova Malega Koritniškega Mangarta (ZZ) do Hude škrbine. Iz nje težavno (III, trave) na rez in po njej izogibaje se stolpom na južno stran na sedlo pred Velikim Mangartom (IZ, mestoma III, T, zelo strme trave). Varovala v kaminu so potrgana. Ponekod se še najdejo opuščene markacije.

Visokogorski greben s številnimi vršiči, posebno na območju med sedlom in Hudo škrbino, na Malem Koritniškem Mangartu so špičke, balvani in lesen drog. Škrbina je lepo zavarovana. Za tveganost poskrbijo drsne trave in dober kup ne-lagodja pod podplati. Skala je čvrsta, žal je malo na zahodnem delu grebena. Grebenska rez je vrtoglava. Strmina pod nogami je izredna, z zelo veliko višinsko razliko. Na Velikem Mangartu je skala zlizana in škrapljasta. Arhitekturno so zanimivi kupi balvanov na vzhodnem delu. Razgledi so široki, z veliko sonca. Karakter hoje in plezanja je julijski (po Juliusu Kugyju) s travnatim poudarkom na drugačnosti. Za počitekoči in oddih poskrbita jezerci v dolini skoraj na »dosegu« in množica planik. Pot je napeta in zahteva pozornost, pri kateri planinec obžaluje za kvedrovci na nogah. Gora, bolj pogorje je samostojno in ravno tak občutek ima obiskovalec; to je neodvisno cesarstvo sten in planjav Mangarta, težko dostopno iz vseh strani. Zato je na grebenu najmočnejši vtis oddaljenost od globalističnih tokov, ki pa so (žal) zelo prisotni na Velikem Mangartu.

To je moj suhoparno telegrafski opis, ki nima nikakršne zveze z občudovanjem mangartske pokrajine, do katere gojim globoko spoštovanje in mi daje občutje samote in širnih razgledov samosvoje navdihujočega konca Julijcev.

P. S.: Vrh Mangarta ne spada sem.

Izhodišče: a) Log pod Mangartom 651 m, b) Belopeška jezera 999 m. Mogoči so še drugi pristopi: z Vevnice ali z grebena Ponce–Vevnica ali Kotovo sedlo–Vevnica ali po označeni poti Kotovo sedlo–Rob nad Zagačami.

Pristop: a) po dolini Lošč(ž)ke Koritnice po označeni poti do Bivaka Trbiž (Tarvisio 2149 m, MZ, 4 h), b) po označeni poti čez Staro planino in po zavarovani označeni poti Via della Vita (Morte) do Bivaka Trbiž (IZ, 3 h).

Možnosti za umik: po isti poti.

Zemljepisna lega in značilnosti: Mejni greben med dolino Belopeških jezer (Mangartski (Klanški) jezeri), drugo ime je Mangartska dolina, na severu in Loško Koritnico na jugu poteka v smeri vzhod-zahod in ga lahko okarakteriziram kot »pravi« greben. O tem pričajo slovita severna stena Malega Koritniškega Mangarta, Gamsji zob in stena Mangarta, ki se začnejo nad 1850 metri in so cilj zelo dobrih plezalcev. Na južni strani so travne, tudi pečinaste vesine, ki strmo padajo v dolino Loške Koritnice. Te vesine so lahko zelo zahrbtnje, ko je vlažno, saj se poveča možnost zdrsa. Nekje na označeni poti so tudi luknje, ki jih mora pohodnik zapaziti, sama pot pa je na skalnih odstavkih dokaj dobro zavarovana z jeklenicami, mestoma tudi strganimi, vendar bi jo označil kot delno tvegano zaradi trav. Priporočam hojo navzgor - od Roba nad Zagačami (Mangartsko sedlo) na Mangart. Za greben (b) je tipična solidna skala, strme trave, nekaj žandarjev in vijuganje po rezi. Južna stran grebena je botanično privlačna s travami, planikami, rmanom in pelinom,

grebenska rez pa je gola. Pod Mangartom proti jugu so imena, ki so na zemljevidu napačno napisana, (dveh tudi ni) in jih popravljam ter dodajam: Škrbina, Mlake, Jaček (v karti Jački), Mečave (v karti Mežave) in Lom. Druga (pravilna) imena so: Veliki žleb, Hudi žleb, Goli rob in Hriber. Na severni strani so: Plazje, Travnik, Požganica, Gamsov rob in Zagače (malo se pozabavaj z etimologijo. Skoraj vsa imena imajo svaričen pomen). Še majhno opozorilo: izogni se hoji takoj po padavinah.

Opis: a) Po označeni zavarovani poti od **717. Roba nad Zagačami** (2145 m) po travnatih vesinah pobočja pod **718. Malim Koritniškim Mangartom** na **719. Hudo škrbino** (2401 m, ZZ, trave, mestoma precej izpostavljeno) in še naprej po pobočnih vesinah na sedelce pri neimenovanem vrhu (2472 m). Po lažji poti na vrh **720. Velikega Mangarta** (2679 m, IZ-MZ, 3-4 h).

b) Po označeni poti z **Roba nad Zagačami** (2145 m) do razpotja, desno gor čez kamin (potrgana varovala) in na **Mali Koritniški Mangart** (2333 m in 2370 m, ZZ-IZ). Po grebenski rezi v **Hudo škrbino** (2401 m, Z-ZZ, 1 h 15'). Naprej priporočam pot a) Grebenska rez iz Hude škrbine na neimenovani vrh proti Mangartu je težko preplezljiva zaradi izjemne (travnate) strmine, ki jo prekinjajo stolpi (III).

Sestop: Po označeni in zavarovani slovenski ali italijanski (lažji, zlizana skala) poti do ceste na Mangartskem sedlu (Čez jezik, 1 h 15'), od koder se vrneš na izhodišče. V Log pod Mangartom po cesti, na Belopeška jezera po treh označenih poteh. Najlažja je čez Plazje (skrajno leva).

Primeren čas: do prvega snega.

Opomba: V vodničku Plezalni vzponi Vzhodne Julijske Alpe je greben označen kot nevaren (str. 200). Gamsov rob je tudi Gamsji zob. Greben je mogoče prehoditi tudi v nasprotni smeri. Druga Huda škrbina je škrbina Hudega praska.

CXI. UŠJE-PLEŠIVEC-TRENTSKI PELC-RIBEŽNI-SREBRNJAK

Zelo do izredno zahtevno brezpotje s plezalnimi mesti I, II in III, 6 imenovanih in 8 neimenovanih vrhov, 794 višinskih metrov + 30%, 4,5 km + 40 % do 50%, sedem ur in pol, grebenska rez je večinoma rušnata.

Uradne višine in vrhovi po karti so: Ušje (Trentsko) 1820 m–Plešivec (Trentski) 2008 m–Vratca 1901 m–Trentski Pelc 2109 m–(Trentski) Ribežni 1933 m–Srebrnjak 2100 m–Mala vrata 1814 m.

Realne višine, ki sem jih izmeril na grebenu, in imena vrhov, ki jih še edini v Trenti pozna in mi jih je povedal dvainosemdesetletni Janko Kravanja, ki je štiri desetletja pasel ovce pod grebenom: Ušje 1746 m, (Trentska) Krnica 1885 m, Na lašte 1895 m, Trentski Plešivec 2008 m, zahodni predvrh Plešivca 1966 m, Vratca 1863 m (tega sedla ne pozna), 1. predvrh Trentskega Pelca. Pri babi (2. predvrh Trentskega Pelca), Trentski Pelc 2109, sedlo Ribežni 1923 m, Zvirnikov rob (1. in 2. vrh 2020 m in 2025 m), žandar 2018 m, trije vrhovi Srebrnjaka 2045 in 2085 m, škrbina 2035 m in zahodni Srebrnjak 2050 m, Mala vrata 1810 m.

Greben, na katerem ti ne bo zmanjkalo rušatega veselja. Sedem osmin poti je rušnate. Z njegovimi redkimi obiskovalci sem se pogovoril in vsi so mi odgovorili, da so našli prelepe lovske poti brez rušja. Jaz, Prle, sem ga opravil pravoverni po grebenski rezi in odkrito priznam: več kot tri četrt sem ga preplaval, prebrodil, se boril in se nabadal na, pod ali skozi rušje. Edini del, kjer nisem užil rušatega veselja, je bil Srebrnjak, pa še nekaj malega na vršnem delu Trentskega Pelca. Na kratko bom opisal greben: na Ušje sem prispel po trentarski poti, ki je ni več, po popolnem brezpotju. Edini vodnik so bile gamsje stečine. Žal sem za drugo jeklenico namenoma »zgrešil« otrebljeno pot, ki jo je »nadelal« svojevrstni trentski zaljubljenec Janko Šeme s škarjami - držal sem se stare izginule trentarske - zgradil na Ušju možica, pustil platenki in v njej vpisno knjigo. Poleg njegovega pisanja so bili še romantični izlivi Vlada Habjana, skeptični pomisleki Marjane in Marka

(kje sva in ali je to sploh Ušje) ter imena nekih Nemcev (le kako so zašli tja) in konec. Sam sem se samo vpisal. Naprej je po trditvi Janka pot očiščena, žal ne na grebenski rezi, tam je rušje, rušje in še enkrat rušje. Do Ribežnov sem tako nadaljeval in pri sebi premleval: škoda, da nisem vzel s seboj prijatelja, za katerega nočem več, da je moj prijatelj, pripravnik, ki mu hočem zagreniti alpinizem, in da nimam s seboj nadebudne pripravnice; ta bi mi vse obljubila in dala, samo da jo spravim do Zapotoka. Te in še druge misli (tako rušatega grebena še nisem prehodil, samota tu gori je absolutna, en encijan bom utrgal in ga podaril dragi osebi z voščilom: Tvoje očke so kot encijan plav, še bolj bodo plave, ko te bom našgal ... Prisank je s te strani kar zanimiva gora, kako daleč spodaj sta Zapodnem in Gmajna, greben Mojstrovke–Šite in Pelcev je blizu, cumulusi humilisi so dobrohotni, vsake poti je enkrat konec, sonce je skoraj tropsko) so se mi »nežno« valile in minevale ob napredovanju 500 do 700 rušnatih metrov na uro. Trentski Pelc mi je dal priokus ekskluzivnosti, obiskovalcev je tam izrazilo malo, še bolj pa nedorečenost, kje in kaj so Ribežni. Ali sedlo ali vrh. Domačini ne vedo. Še lepa končna plezarija dvakrat po belih ploščah in hoja po goli izpostavljeni grebenski rezi Srebrnjaka me je po petih urah martira navdušila in prepričala: take izkušnje so na koncu za telo, še bolj pa za dušo zelo impresivne in samopotrčilne. Pri spustih s »pravega« Srebrnjaka se skompam z idrijskimi tečajniki, dve vrvi sta boljši kot ena sama, pred dvajsetimi leti sem po teh gredinah prosto sestopil in dve uri pred mrakom sem bil na Zapotoku v družbi petnajstih idrijskih plezalcev. Voda! Umivanje, zamenjava prepotenih nogavic in podarjeno pivo. Podebatiram še z vodjo alpinističnega tečaja Simonom, imeli so reševalno akcijo, tečajniku je padla skala na nart in mu ga zlomila, helikopter je prišel v pol ure, lahko spim v njegovi spalki ... Zapotok, nebeški (k)raj, spet sem tu. Luna, ogenj, mesečina, macesni, slap, trentarski duh ...

Opomba: Višina Srebrnjaka iz različnih kotov (Trentskega Pelca, Skutnika, Bavškega Grintovca in Pelcev) se kaže v različnih vrednostih. S Trentskega Pelca se zdi za okoli trideset metrov nižja, s Skutnika in Pelcev pa manj, odvisno od perspektive in paralakse. Morda bo še kdo kdaj preveril moje meritve.

Izhodišče: Ali Pri Cerkvi ali kamping (Štrukelj-Bolčina, 720 m) v Zgornji Trenti.

Pristop: Od obeh izhodišč po brvi čez reko Sočo na sprehajalno pot na desnem bregu Soče do hudournika izpod bale Po dolu. Tretja brv pri Pavru je razpadla. Po ozki stezi ob hudourniku po levi (orografsko desni) strani gor do razpotja (Ušje desno, Staro utro - lovska koča naravnost gor). Po poti proti Ušju, čez hudournik in po desnem (gledano navzgor) bregu - pobočju Riže v okljukih gor. Pot je označena z oranžno rdečo plastiko in možici še kar na gosto, vendar pa je zaradi malo obiskov slabo vidna, dvakrat gre precej daleč desno. Pri drugi jeklenici levo do trentarskih goljav (še vedno kar zaraščeno) in po otrebljeni poti na Ušje. Nikakor ne desno po stari trentarski (moji) poti desno in brezpotno z vzhodne strani na vrh. Po »označeni« poti tri ure, pri trentarskem dostopu pa več (1050 višinskih metrov, Z-ZZ, pot je mestoma viseča in precej zadelana s podrtim drevjem).

Opomba: Druga varianta je: Pri kampu Bolčina čez brv na Soško pot, desno, po tridesetih metrih levo gor (rumena označba na smreki). Do grape, po njej gor do zapore, desno in prečno do vznožja stene. Po ozki lašti do jeklenice in še naprej po njej v gozd (izrazito izpostavljeno, viseče, ZZ-IZ, 20' do stika s potjo Po dolu, označbe so rumeni krogi).

Možnosti za umik: Z zahodnega predvrha Plešivca po mestoma otrebljeni poti, mogoče tudi z melišč pod Trentskim Pelcem na Staro utro in po bali (dolini) Po dolu z ozko stezico do Pavra (Soče). S Trentskega Pelca je mogoč umik na Za Predolino do mulatjere in mimo planine Berebica v dolino Soče (nori svet). Z Ribežnov proti jugu dol na nakazano lovsko pot, prečno vzhodno dol na mulatjero na utro Za Predolino in po njej mimo planine Berebica v dolino Soče. Lahko tudi na višini 1600 metrov po lovski stezi prečno (vzhodno) do lovske koče na Starem utru in še naprej po njej čez dolino-hudournik Po

dolu na izhodišče. Z Ribežnov je mogoč sestop po Tumovi smeri na Gamsovo Rušo (melната gredina pod severno steno Srebrnjaka, I-II, 250 m, po vodniču 3-4 h, po Tumovo 1 h 15'). Pred vzhodnim vrhom Srebrnjaka po strmih travah, skrotju in med rušjem dol na vrh doline Zvirnik in ali po njej ali levo na mulatjero in v dolino Soče.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben Ušje-Plešivec-Trentski Pelc-Ribežni-Srebrnjak je eden tistih, kjer je po karti vse jasno, pa tudi na pogled je z Vršiča ali z grebena Mojstrovke-Site in Plazki Kuk-Veliko špiče podobno. Pet glavnih vrhov, med katerimi izstopa Trentski Pelc, tvori grebensko verigo, ki leži v osi 10-8, je po karti dolga štiri kilometre in pol, se začne pri reki Sočai in konča pri Malih vratih. Tudi iz dolin je podobno; iz Zadnje Trente je vršna slika podobna, iz Soče (Spodnje Trente) se zaradi planot in roba vidi malo. Tako se vršni greben kaže na splošno dobro prehodno z razvidno potjo. Vendar pa je resničnost drugačna. Po informaciji, ki sem jo dobil, da se za vrh šteje tisti, ki ima višinsko razliko 50 metrov, je po tej definiciji na tem grebenu štirinajst vrhov. Potem se začne primerjava s karto in kar na lepem sem ugotovil, da ti vrhovi niso vrisani, čeprav je merilo 1 : 25000. Tudi višine niso točne. Edini, ki sta točni, sta za Trentski Pelc in Trentski Plešivec. Vse druge ne, za dodatek pa je še najvišji vrh zahodnega dela grebena Srebrnjak po karti 2100 m. Ker sem na Srebrnjak dvakrat plezal, seveda vem, kje sem prišel na vrh, in to še zdaleč ni tista točka, ki je na karti. Srebrnjak je po alpinistično skrajni zahodni vrh z višino 2050 metrov, najvišji Srebrnjak je vrh vzhodno od njega z višino 2085 m, še bolj vzhodno je še en Srebrnjak (2045 m, mogoče je tudi, da je to najvišji vrh Ribežnov). Ribežni z dvema vrhoma (Zvirnikov rob?) so nižji z najvišjo koto 2025 m in če so sedlo, je višina 1923 m (na karti je 1933 m). Zmešnjava z višino in poimenovanjem se začne že na vzhodu z Ušjem in se nadaljuje proti zahodu. V Slavčevem (Svetičič) vodniku Zadnja Trenta iz leta 1984 je drugi vrh Veverica (uporabil je uradno poimenovanje, po trentarsko je Berebica z višino 1978 m, resnična višina je 1895 m), višina Srebrnjaka je 2009 metrov, nima pa Plešivca. Vsaka nova karta ima drugačne višine, imena vrhov se ustalijo, izgine pa Berebica. Zato si oglej realne višine in vrhove v glavi poglavja pod uradnimi višinami, ki so preverjene na kraju samem. Ta opis in višine veljajo! Za primer navajam (uradno) višinsko razliko med Trentskim Pelcem in Srebrnjakom: že površnemu opazovalcu je tudi iz daljave takoj jasno, da višinska razlika med njima ne more biti devet metrov!

Še nekaj splošnih, večinoma uporabnih informacij: greben je izrazito rušnat, le skrajno zahodni del (Srebrnjak) ni. Ta slika se na južni strani ne spremeni do Soče, le da je nižje drevje, večinoma macesni in listavci (bukve) ter skrotasta, skalnata in strma travnata, slabo prehodna pobočja. Planini oziroma travnika sta dva: Berebica (1248 m) in Staro utro (1590 m, lovska koča). Na tem (južnem) območju grebena so tudi nižji vrhovi: od zahoda proti vzhodu Za česnom 1542 m, Na glavah 1664 m in Na gri-vah 1612 m. Najlepši in najlažji pristop na to območje je po gozdni, med gorskimi kolesarji izredno priljubljeni cesti do območja za Predolino pod Trentskim Pelcem mimo planine Berebica. Planote, pašniki in planjave (od zahoda proti vzhodu) so: Strmarice, Na kamnu, Zvirnik, Srednik, Končarjev žleb, Rigej, Po dolu in Riže. Severna stran grebena je izrazito pustolovska, stenska in plezalna pod grebenom z dvema nezanesljivima prehodoma (od ravnice Zapodnem v grapo V žlebeh na Krnico in čez široko melišče - žleb Kloma pod Vratca, pred njimi levo na greben), nižje so strma melišča, skrotje, žlebi in poraščena naložena pobočja, ki so prehodna le za »šodrovsko trentarske« alpiniste s precejšnjo tveganostjo. To so od vzhoda proti zahodu: V žlebeh, Jurcev žleb, Anclov žleb (ga ni več v kartah), Kloma in gozdni rezervat Apica. Vsi pristopi na vrhove iz obeh dolin so brezpotni in plezalni, najlažji so grebenski in dva južna: od planin (v bovškem smislu) Za Predolino in Staro utro, ki sta tudi možnost za umik. Skala na grebenski

rezi je večinoma čvrsta, motita pa naloženost in poraščenost. Nižje so izviri, voda je vedno v bali Po dolu, pri Starem utru je po potresu poniknila, na grebenu je ni. Botanično je greben zadovoljstvo, mene so konec junija razveseljevali encijani.

Opis: Grebensko prečenje (v oklepajih so uradne višine) poteka ves čas po grebenski rezi ali blizu nje (umiki so praviloma na južno stran) in se začne pri rušnatem vrhu **721. Ušje** 1746 m (1688 m, močič z vpisno knjigo v plaštenki, štirje vpisi od leta 2000, zadnji leta 2002), s katerega se čez rušje prebije na **722. Krnico** 1885 m (Trentsko, 1820 m, Z, 1 h 20'), še isto na vrh **723.**

Na lašte 1895 m in na vzhodni predvrh Plešivca ter na **724. (Trentski) Plešivec** 2008 m (Z, 2008 m, 1 h 20'). Čez rušje na zahodni predvrh Plešivca (1966 m) in na neizrazito sedlo **725. (Trentska) Vratca** 1863 m (1901 m, MZ, 30'). Na 1. predvrh Trentskega Pelca (Z, rušje in skala) in 2. predvrh Trentskega Pelca **726. Pri babi** (lahko se ju izogneš po južni strani, priporočljivo) ter grebensko na **727. Trentski Pelc** 2109 m (točna višina, I, 1 h 50'). Spust po vrvi ali po polici na severni strani (II, izpostavljeno) na rušnato grebensko rez in po njej na sedlo **728. Ribežni** 1933 m (1923 m, Z, 1 h 30'; glej opombe). Po južni strani na 1. in 2. vrh **729. Zvirnikov rob** 2020 in 2025 m (ZZ, 45'), sestop v škrbino 2005 m in mimo žandarja (2018 m) na vzhodni vrh Srebrnjaka 2045 m (I-II, 45'). Sestop v škrbino 2035 m, plezalno po plošči na rez (25 m, II) in na najvišji **730. Srebrnjak** 2085 m (2100 m, ZZ, I-II) in po lepem grebenu na (pravi) Srebrnjak 2050 m (Z, eno mesto I). Sestop na severno stran do padajočih plasti (gredin), do klinov in ali plezaje ali spuščajoče se po vrvi (dvakrat po 50 m) na **731. Mala vrata** 1814 m (1810 m, III, 30').

Sestop je z Malih vrat na planino **732. Zapotok** (1385 m, ZZ, 1h, MT, prvih sto višinskih metrov zelo visečih) in po označeni poti do Koče pri izviru Soče (886 m, MZ-Z, 1 h 15'). Po visečem vršnem delu sestopa se drži levo in ne pojdi naravnost dol, preči levo do označene poti. Drugi (nepriporočljiv) sestop je z vrha Srebrnjaka južno na Kozjo planjo, do planot nad vrhom Za česnom in po Zvirniku mimo Podskalarja dol. Bolj priporočljivo pa je prečiti do Berebice in po gozdni cesti dol.

Primeren čas: ko še ni visokih trav (maj in junij).

Opomba: Drugo Ušje je Veliko in Malo Rombonsko. Drugi Plešivci so: jezerski, ložki, bovški in koroški. Veverica je uradno ime, po domače je Berebica ali Verevica. Drugi Ribežni so breginjski. Greben se še nadaljuje proti Bavškemu Grintavcu z **733. Zapotoškim vrhom** (1941 m), **734. sedlom Velika vrata** (1794 m), neimenovanim vrhom (**735. Srvnik?**, 1994 m) in **736. Škodelo** (2331 m). Mestoma II. Ribežni so izraz za ostro, škrapljasto pečevje, podobno strugalu.

Trentarski slovar: jaček: nizka luknja (niša), v kateri spijo gamsi (ovce). Skrev: previs. Bout: večja votlina z ravnim dnem in veliko streho.

CXII. VRH RUŠ–VRH BRDA–MALI GRINTAVEC–BAVŠKI GRINTAVEC–KAN(J)SKI PREVAL

Bavšica 701 m–Planina Bukovec 1346 m–Vrh Ruš 1995 m (sedlo)–Vrh Brda 2152 m–Mali Grintavec 2294 m–Bavški Grintavec 2347 m.

Označena pot iz Bavšice (701 m), L-ZZ, mestoma porušeno, 1646 m, 6,5 km, 4 h 30'–5 h.

Izvrsten, malo hojen in zelo lep južni greben z Vrha Ruš do Malega Grintavca zanesljivo zasluži mesto v tej knjigi. Vse drugo na tej poti je v okvirih bavškega konca, ki pa ima zame veliko veljavo. Ker pa so posebnosti Bavšice brezpotne in s svojevrstno floro visoko cenjene med starimi planinci, se mi seveda zdi omembe vredno, da je za navadne obiskovalce po mojem mnenju ta označena pot verjetno še najbolj priporočljiva za spoznavanje območja, bolj kot tista Čez Brežice. Majhno, pa zadostno spoznavno pokušnjo ambienta in miljeja s tisoči planik boš doživel na njej.

Izhodišče: Parkirišče pri Mladinskem domu v Bavšici. Do tja po asfaltirani cesti iz Kluž.

Možnosti za umik: Po poti nazaj. Vse druge: po lovski poti na Lepoče in Kosmato glavo, s sedla med Vrhom Ruš in Vrhom Brd na Planino nad Sočo odsvetujem, pa še daljše so.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Glej poglavja Pelški greben pogl. CXIV in Ušje–Srebrnjak pogl. CXI. Kljub tem podatkom še nekaj značilnosti: greben je samo v zgornjem delu od 1990 metrov naprej. Skala je izvrstna do Vrh Brd, naprej se barva spremeni in krušljivost poveča, precej je tudi svežih odlomov in nalomljenih odstavkov. Pri Malem Grintavcu se moraš na poti spustiti osemdeset višinskih metrov na zaradi potresa razbita jugovzhodna pobočja in se po njih vzpeti mestoma delno tvegano na vršni kratki greben Bavškega Grintavca, kjer lahko občuduješ zelo strme, ponekod tudi navpične plasti dachsteinskega apnenca proti jugu.

Opis: Iz Bavšice po označeni poti čez spodnji konec doline Na Produ in višje Tesne na **737. planino Bukovec** (1346 m, L-MZ, večinoma mokro in mestoma spolzko). Po rahlo viseči poti do odcepa desno in čez pobočje desno gor na sedlo pod **738. Vrhom Ruš** (1995 m). Po lepem grebenu na **739. Vrh Brda** (2152 m) in po izpostavljenem grebenu na **740. Mali (Bavški) Grintavec** (2282 in 2294 m, Z-ZZ). Sestop iz škrbine na jugovzhodna pobočja in po njih prečiš levo do vršnega grebena in po njem na **741. Bavški Grintavec** (2347 m, Z, podrt svet, MT). Če želiš turo končati grebensko, sestopiš po izpostavljeni ferrati na **742. Kanjski preval** (2030 m, ZZ, krušljiv in izpostavljen).

Sestopi z Bavškega Grintavca: Označeni: a) najbolj priporočljiv je na planino Zapotok in v Zadnjo Trento (ZZ-L, uradno 6 h) ali b) po pristopni poti, c) še priporočljiv sestop je v vas Soča (Z-MZ, 4 h 30'), č) najmanj priporočljiv je na Kanjski preval. Drugi sestopi so vsaj druge težavnostne stopnje, neoznačeni in so samo za alpiniste: Škodela–Velika vrata–lovska pot čez Strmarice–Na melu–dolina Soče in Škodela–Veliki Muzci–Mali Muzci–Kol–Predolina–Lemovje–dolina Soče (GRS svetuje, naj ta dva sestopa črtam).

Primeren čas: poletje.

Opomba: Sedlo med Bavškim Grintavcem in Šmihelovcem se je po starem imenovalo Kanja (to je tudi vrh nižje), sedaj je Kanski (brez j) preval. Drugi Mali Grintavec je predelski. Sestop na Kanjski preval je tvegano in zelo zahteven, zato je morda bolje, da se pot opravi: Bavšica 701 m–planina Bukovec 1346 m–Kanjski preval 2030 m–Bavški Grintavec 2347 m–Mali Grintavec 2294 m–Vrh Brda 2152 m–Vrh Ruš 1995 m (sedlo)–Bavšica 701 m.

CXIII. SVINJAK–OSTRI ROB–ŠPIČICA–VRH OVČJE PLANJE–PRI BANDERI–VRH LEH–VRH RUŠ

Malo Čelo 574 m–Veliko Čelo 789 m–Svinjak 1653 m–Ostri rob 1761 m–(Bavška) Špičica 1783 m–Vrh Kozje planje–Vrh Ovčje planje 1955 m–Pri (Bavški) Banderi 1964 m–Vrh Leh 1959 m–Vrh Ruš 1995 m–sestop pl. Bukovec.

Označena pot na Svinjak (MZ-Z, mestoma viseče, 2 h), brezpotje do Vrh Ruš (MZ-Z, Ostri vrh in Bovška Špičica sta rušnata, 3 h), sestop po označeni poti v Bavšico (MZ, 1500 m, 3h). 1500 m + 15 %, 7,5 km, 7-8 h.

Petindvajsetega avgusta 2005 sem delno prehodil soški greben. Celega v enem dnevu nisem, spodnji del do Svinjaka sem opravil že v rosnih mladosti, pa še, označene poti mi niso najbolj pri srcu. Tako sem se z avtom (že stotič) 24. avgusta pripeljal do Trente, srečal Igorja in še tri nadzornike TNP v bifeju Kamba, kjer niso vedeli povedati nič o grebenu. Navrgli so še dobrohotno opozorilo: Pazi na jagre, ti te imajo že poln k....c, v cevi pa tudi naboj. Preveč jagrskih skrivnosti že veš in preveč pišeš! S temi pomisleki sem se že sam pri sebi boril, koliko povedati in napisati, in sem sklenil: pisal bom po resnici, pa ne čisto vsega. Nekaj trentarske omerte se

bom držal in prepustil svojim naslednikom, naj se znajdejo. Po njihovih napotkih se bodo, če bodo zadosti tiščavi, že prebili čez brezpotja in skrite prehode.

Pozno popoldne sem iz vasi Soča, kjer sem natočil liter in pol vode v plastenko in napolnil čutarico, si vrezal pohodno leskovko ter čez Lemovje ob srednje trdem mraku prišel do lovske kočice na Planini nad Sočo. Vmes sem še z leskovko odstranil neko črno, mlahavo zadevo s poti. Ker se mi je mudilo, si nisem vzel časa, da bi si ogledal, ali je črni gad ali belouška. Potem sem hitro prižgal čelko, v gozdu je bila tema. Pri lovski koči sem bil sam in predal sem se soško-trentarskemu vzdušju, gledal zvezde, okolico, osluškoval zvokom ter zadovoljil primarne potrebe. Potem sem se zavlekel v spalno in sladko zaspal. Zjutraj sem si skuhal kavo, nekaj malega pojedel, nalil v čutarico kavo in skril odvečno kramo (spalko, armič, vrečko s hrano in prepotena oblačila). Po lovski, komaj zaznavni stezi pridem do štanta in še višje do konca travnika. S pogledom sem iskal lovsko pastirsko pot, ki je nisem zaznal. Po mučnem prebijanju skozi najožji pas gozda se najdem na čistinah pod vrhom Pri Banderi. Vmes odkrijem še gibčno belouško in kot ovčja taca debelega, rumenkastega modrasa z izrazitim cikcakom na hrbtu. Trate so bile čedalje lepše in bel trak skal me je vodil navzgor. Do rezi je še kratek travnat grebenček in znašel sem se na popolnoma neshojeni rezi. Z bavške strani oddivjata kot furije gamsa čez poljane na soško stran. Na vrhu se ustavim, odložim nahrbtnik in se razgledam. Bože moj, nebesa si ustvaril zame. Razgled in hoja sta nadzemska in če sem to oznako uporabil le enkrat – pri grebenu Pavličev vrh – Mrzla gora, vedi, da z njo ne pretiravam. Greben Plazkega Kuka in južni greben Bricejka sta le slabi kopiji samotnega nirvanističnega grebena vrhov Pri Banderi in Vrha Ovčje planje. Sestopim s fotoaparatom in mobitelom do Špičice, si ogledam greben naprej do Svinjaka, ugotovim, da mi je rušja dovolj s severnega grebena Prisanka en teden prej, ne da se mi vleči čez navpične ali zelo strme odstavke, prehodnost je rušno tako mogoča in se čez Vrh kozje planje vrnem do nahrbtnika. Nadaljujem po grebenu čez Vrh Leh do Vrha Ruš, kjer me pozdravi rušje. Dvajset metrov nižje me opazuje koza in poševno navzdol pridem do frat, kjer sem premišljeval, ali naj sestopim dol do lovske kočice ali naj nadaljujem na vrh Bavškega Gintavca. Vreme je bilo tako-tako, ura šele pol dvanajstih, pa sem sklenil: že dolgo nisem bil moker in čas je že, da malo skusim, kako je hoditi v dežju. Po lepem grebenu Vrha Brda z vsaj petimi planikami na meter hoje pridem do škrbine in konec je uživanja. Podrt, naložen in grd, mestoma tvegan svet pod Malim Grintavcem me pripelje na vrh Bavškega Gintavca. Srečam tri skupinice planincev, se vpišem v knjigo, sestopim po označeni poti na Predolino in do lovske kočice. V nahrbtnik zbašem puščeno kramo in izlijem vodo iz plastenke. Čez dve uri sem že v vasi Soča, kjer se umijem in zamenjam mokra oblačila. Leskovko pustim pri kašipotu.

Z mislimi na najlepši travni greben pri nas, Vrh Ovčje planje in Pri Banderi, pomislím na jagre in na naboj v cevi, na tri plazilce, na nadzemsko grebensko rez, na deviškost soške pokrajine in si rečem: Prav imajo Trentarji, molk je zlato!

Izhodišče: vas Koritnica (460 m).

Pristop: iz vasi se že začne greben.

Zaključek je na sedlu pri Vrh Ruš.

Možnosti za umik: so brezpotne. Z vrha Pri Banderi se lahko umakneš vzhodno po travnatih pobočjih in nižje skozi gozd na Planino nad Sočo (MZ–Z, 1 h 30'). Iz škrbine med Ostrim robom in Špičico je mogoč sestop zahodno na Lepoče (lovska pot) dvesto petdeset metrov nižje in potem na Kosmato glavo, Sleme in v vas Kal – Koritnica. Potrebna je vrh. Sestop je mogoč tudi s sedla pri Vrh Ruš južno na Planino nad Sočo (MZ).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Nadaljevanje grebena na zahodni strani reke Soče in vzhodno od reke Koritnice, doline Bavšice in južno od Zadnje Trente, ki se začne z vrhovi Ušje–Trentski Pelc–Srebrnjak–Zapotoški vrh–Škodela do najvišje točke–Bavški Grintavec in se v opisu tega poglavja proti jugu spušča z vrhovi Mali Grintavec, Vrh Brda, Vrh Ruš, Vrh Leh, Pri Banderi, Vrh ovčje planje, Vrh kozje planje, Špičica, Ostri

rob in Svinjak do sotočja rek Koritnice in Soče, je veličasten, šestnajst kilometrov zračne črte dolg greben s šestnajstimi glavnimi vrhovi. Opis je v nasprotni smeri. Višinska razlika iz dolin do vrhov je od tisoč do tisoč devetsto metrov. Pobočja so večinoma poraščena, na južni strani je nižje bukove, višje manj smreke in več macesnov in na vršnih pobočjih rušje ter nekaj visokogorskih pašnikov, na severni strani je podobno, le pašnikov oziroma trat ni več. Prehodnost do rezi je mogoča le po že znanih utrlih prehodih in planinskih poteh, vsi drugi so lovski, brezpotni in alpinistični. Greben po vrhu–rezi je večinoma rušnat, brezpoten in hoja po njem je zamudna. Goli oziroma skalnati so le vrhovi Srebrnjak, Škodela, Bavški Grintavec in greben do Vrha Ruš, kjer je zopet rušje, nadaljevanje do Vrha kozje planje je med najlepšimi pohodnimi užitki pri nas po travnati rezi, končni spust s Špičice do Koritnice pa je (zopet) poraščen. Vode ni, razen nižje na nekaterih planinah (Zapotok, Berebica, Lemovje). Zaradi vseh teh dejstev je greben malo obiskan, še največ obiska imata Bavški Grintavec in Svinjak, vsi drugi vrhovi so plezalni ali vsaj bezpotni in z manj kot ducat obiski na leto. Zato je nedotaknjenost narave prvobitna, lepota vrhov pa največkrat dvomljiva zaradi mučnega prebijanja skozi rušje. Najlepše točke so Ribežni, trije vrhovi Srebrnjaka, Vrh Brda in vrhunca tega območja – vrha Pri Banderi in Vrh ovčje planje. Pečina je večinoma bela, tudi siva, na Bavškem Grintavcu še rdeča, mestoma razkrojena (Trentski Pelc), zelo čvrsta na Vrh Brda in različne slojevitosti, od vertikalne do diagonalne in horizontalne. Flora je med najbolj pestrimi pri nas, posebno na mesasnjah in utro, pa tudi višje, trave (bilnica sršica, po domače ležka) so goste in visoke. Med grmovjem prevladuje košeničica. Najbolj opazni predstavniki živalskega sveta so gamsi, nekje še pasejo ovce, precej je tudi kač. Koč ni, razen lovskih in, žal, večinoma podrtih pastirskih.

Opis: Iz vasi Koritnica čez Malo (574 m) in **743. Veliko Čelo** (789 m) na **744. Svinjak** (1653 m, MZ-Z, nekajkrat viseče, 2 h 15'). Brezpotno po rušnatem grebenu, iskaje najboljše (rušnate) prehode čez sedelce in na **745. Ostri rob** (1761 m, MZ-Z), **746. (Bavško) Špičico** (1763 m) in čez pašnik–sedlo **Vrh kozje planje** (konec rušja) na **747. Vrh ovčje planje** (1965 m, MZ-Z, 1 h). Po travnatem grebenu na vrh **748. Pri (Bavški) Banderi** (1974 m), **749. Vrh Leh** (1958 m, vmes je po kartah sedlo 1925 m, ki ga ni) in na (zopet) rušnat **750. Vrh Ruš** (1995 m, L-MZ, 1 h). Še petdeset metrov lahkega spusta na sedlo (stik z označeno potjo Bavšica–Bavški Grintavec) in po njej ali a) vzpon na vrh ali b).

Sestop je čez **751. planino – lovsko kočo Bukovec** v Bavšico (MZ, 2 h 30', glej pogl. CXII).

Primeren čas: Poletje ali zgodnja jesen. Zaradi rušja tudi zima, ko je sneg že utrjen.

Dodatek: Izjemno lep brezpotni greben na tem območju je tudi Predolina–dva neimenovana vrha 1729 in 1820 m–(Soški) Kol 1924 m–Mali Muzci 2026 m–Veliki Muzci 2166 m–Škodela 2331 m–Bavški Grintavec (2347 m, 750 m, Z-IZ, II, 3-4 h).

Opomba: Druga Špičica je zapotoška v grebenu Zagorelec–Skutnik–Špičica. Drugi vrh Pri Banderi je bovški. Druge Planje so: Ložka, Trentska, Ozebniška, Traviška, Kozja, Laška, Bohinjska, Komnska, dve sedli Planja ... Drugi Kol je v grebenu Mala Mojstrovka–Šite. Morda je bolj priporočljivo opraviti greben v nasprotni smeri in pozimi.

CXIV. ŠMIHELOVEC–ZAGORELEC–JELENK–SKUTNIK–ŠPIČICA–NIZKI VRH–PELCI–PELC NAD KLONICAMI

Greben v dveh delih; južni – Bavški greben od juga na sever, Pelški greben – grebensko prečenje Pelcev od severa proti jugu.

Bavški greben: Kan(j)ski preval 2030 m–Šmihelovec 2137 m–Čez lužo 1986 m–Zagorelec 2090 m–Mali Jelenk 2075 m–Veliki Jelenk (Zapotoški) 2114 m–dva žandarja (Tumov Oltar)–(Bavški) Skutnik 2172 m–neimenovani vrh 2089 m–(Zapotoška) Špičica 2169 m.

Grebensko prečenje Pelcev–Pelški greben: Škrbina za Gradom 2277 m–Pelc nad Klonicami 2442 m–neimenovani vrh 2384 m–Veliki Pelc 2388 m–Srednji Pelc 2336 m–Zadnji Pelc 2315 m (konec grebena in sestop)–neimenovani vrh 2202 m–Nizki vrh 2162 m (glej naprej).

752. Bavški greben (južni del grebena): od Šmihelovca do Špičice zahteven do izredno zahteven, neoznačeno brezpotje, plezalna težavnost do II. stopnje, 687 m + 40 %, 3 km + 40 %, 9 vrhov, 5 do 7 ur, trije spusti po vrvi, strme do zelo strme trave. Priporočljiva smer grebena je od juga na sever.

Popoln trentarski greben, na katerem boš doživel trentarsko vzdušje v najsvetlejši luči z izrazito samoto, z najbolj nedotaknjenimi kottički, s špičasto grebensko rezjo, z izjemno strmimi travami, z belimi vrhovi, z botaničnim eldoradom in pristopom ter sestopom, ki skupaj s prečenjem tvori eno najbolj cenjenih dejanj zelo redkih posameznikov v doživljajskem, brezpotnem, plezalnem in planinskem pomenu. Dokazuje ti bom hitro navrgel: pristop in sestop sta dolga, trentarsko-bavško okolje in hoja sta krepko polna (neshojenih) vtisov, grebenska rez tudi navzlic kratki zračni črti, v resnici se približuje petim kilometrom, ni možnosti za umik, strme vesine in skalne stopnje so v vrednostih visoke trentarske plezarije, srce razveseljujoči encijani, triglavske rože, pogačice, planike, svišči in druge rože so oko božajoči in nepreplezljiva stolpa z razgledi z vzvišenega grebena so za grebenarja visoka pesem duše. Tam se miselno že približaš in poistovetiš z gamsi, ki so stalni spremljevalci in puščajo edino logično pot. Edino, česar si ne privoščiš, so trimetrski skoki v navpičnih travah. Morda še nekaj o barvah: te so prijazno zelene z občasno belino skale, nebo, razgledi in vonjave so trentarski. Torej nekaj posebnega. Obkroža te venec grebenov. Na zahodu je greben Oblljak–Piha-vec–Vrh Osojnika, za njim Greben, na severu greben Mojstrovke–Šite, na vzhodu Ušje–Trentski Pelc–Srebrnjak, na jugu Bavški Grintavec, če se omejim samo na bližnje. Kolorit pejsažev pa dopolnjuje trentarsko-bavška pokrajina pod njim. Ta mešanica vtisov, podatkov in doživetij je neopisljiva, zato pojdi tja, potipaj, povohaj, prehodi, preplezaj, podoživi, pa morebiti boš našel še kaj, česar jaz nisem do-rekel. Včasih mi je tudi žal, da se o tej turi lahko pogovarjam z redkimi izvoljenci, z vsemi drugimi je tako, kot da bi se pogovarjal z otroki, pa ti bi še morebiti razumeli v nasprotju z odraslimi, ki tudi približno ne morejo doumeti trentarskogrebenskih razsežnosti in vsega tistega, kar spada zraven, in me gledajo kot malo zaostalega bebca. Vendar pa, ekskluzivnost dejanja spada med ekslektentne in onstranmejne primere pohodniškega podviga predvsem iz doživljajskega, tudi pohodnega vidika z odmikom od vsakdanjega planinstva, iskanje vrednot je v (moji) religioznosti in nekem dokazovanju, ki je tam v visoki čistosti. Zato bom v družbi molčal, kimal in poslušal »velika dejanja gornikov«, pogovarjal pa se bom (žal) le z obiskovalci grebena. Samo ti lahko vedo, za kaj gre. »Odklop« tam gori je mejen.

Še kratek opis moje poti: 14. julija 2004 sem iz Bavšice štartal ob štirih jutraj, zgrešil pravo pot, v poltemi me je zapeljala pokošena, se vrnil na pravo, ki je bila komaj vidna med visoko travo in mokra od nočnega dežja in rose. Tudi višje do planine Bukovec ni bilo nič bolje, pot je bavška v najboljšem pomenu, in popolnoma premočen sem prispel do razpotja z obledelimi napisi. Nekje tam so se mi zatresla tla pod nogami, tresenje pa je spremljalo bobnenje. Potres se še ni umiril. Čez melišča s trdimi snežišči sem kopal stopinje in si pomagal s palico, ki je nadomestila cepin. Po treh urah kopanja in kopanja sem bil na Kanjskem prevalu delno posušen. Zlezel sem na južni predvrh Šmihelovca, se prebil na naslednjega in skoraj do cigare, potem sem pa obrnil. Že na prvem predvrhu sem imel opraviti z odklanimi stolpi, porušeno pečino in svežimi rumenimi stopnjami, zadnje mesto pa je bilo pika na i s četrtmetrsko razpoko med stolpom in zemljo, plezanje je bilo potresno-kamnolomsko. Vračanje na Kanjski preval je bilo posebna (z)godba, ki

se je srečno izpela. Po normalnem svetu sem se spustil in povzpel na sedlo Čez lužo. Še lahek sprehod na Zagorelec in zagledal sem se v nadaljevanje. Že videno: travnata rez je videti prehodna, na obe strani so strme trave in nižje prepadno ter malce zagonetna smer. Najprej sem se vzel na oba Jlenka ob stalni prisotnosti zraka in strmih trav pod nogami ter ob kar spodobni tveganosti sem za Velikim Jlenkom našel gamsji hotel s petimi zvezdicami, si privezal dušo, potešil žejo in glad ter užil mehke trave. Dva skalna stolpa (Oltarja) sem preplezal, se na severni strani spustil po vrvi, posebno drugi je bil zanimiv pet metrov stran od skale, in bil sem na sedlu pred Skutnikom. Pred očmi so se mi zvrstile vrstice iz vodnička Plezalni vzponi Vzhodne Julijske Alpe: Skutnik, prvi plezal Henrik Tuma. Ocena 1. Škoda, da ga ni več med živimi, bi ga poklical in ga vprašal, kje je plezal, po (mojem) spominu je vzhodna stran Skutnika spodaj prevesna in s strahotno strmimi travami, po njegovem naklonina ne preseže 40°. Morda je pa plezal s krampeži, ali pa spodaj. Dobri so bili ti starci in mu kar verjamem, kljub pomislekom. Tam sem že razmišljal o umiku, oblaki so se že plazili okoli Bavškega Grintavca, čeprav je bilo napovedano lepo vreme.. Dajmo, Prle, še dva vrha, pa si dol! Na Skutnik sem priplezal še kar lahko, na vrhu našel porušene drogove, se spustil v sedlo in levo od grebena dlezel čez masten previsen kamin na vrh Špičice, kjer so me ob dveh popoldne dokončno objeli oblaki in megla z vidljivostjo deset metrov in pršenjem. Ta dan mi ni bilo prihranjeno kopanje: najprej travno, nato snežno in še nebeško. Zavlekel sem se v jaček (glej trentarski slovar pri grebenu Ušje–Trentski Pelc–Srebrnjak) in dve uri strmel v sivino. Sprijaznil sem se tudi z bivakom. Vključil sem mobilni telefon, signala ni bilo. Potem se je malo zjasnilo, poskočil sem in šel iskat sestop. Takoj ko sem prišel do bolj razglednega mesta, me je zopet ovila megla. Vrnem se v jaček (nišo) in čakam še pol ure. Vidljivost se je izboljšala na petdeset metrov. Pod sabo zagledam manjšo skupino gamsov, ki so s trimetrskimi skoki premagovali sedemdeset- do osemdesetstopinske trave. Uau, to bi bilo nekaj zame. Dobro, imam vsaj smer umika in varna tla so približno sedemdeset metrov pod mano. Reši celo glavo, Prle, kline in najlonske trakove boš kupil v trgovini. Najdem rogljič, ga malo obklešem, natakнем najlonski trak in se spustim. Naslednji je bil s klinom in še zadnji okoli roglja. Dvakrat po zraku, pri zadnjem spustu tri metre stran od stene. Potem sem bil na melišču. Še čez velikanske balvane z globokimi škrapljami, globelmi se prebijem na desni rob in po njem dosežem sedlo Vrh Osojnika. Po karti naj bi bila tam pot na Prevalo. Poti ni, predvsem zaradi nasutih potresnih skal. Zapomnim si smer (sever) in prečim grdo melišče z velikimi kamni na greben desno. Čezenj in zopet po melišču dol in poševno desno blodim po škrapljastem svetu z globokimi luknjami, vse zakrito z visokim rododendronom, reso in tipičnim grmom-omeliko-košeničico, kjer sem se bal, da si zlomim nogo prispeč do visokih mokrih trav, in tako motaje dosežem dolino Balo. Verjetno sem tam vdel najslabšo varianto, saj sem se čez tak svet v trdi temi prebijal uro in pol. Posebno mi je ostalo v spominu Jezerce z meter in pol visoko travo, spolzkimi kamni in polmetrskimi luknjami. Končno sem le naletel na pot in opolnoči sem še zadnjič popolnoma premočen prišel do avta. Poleg travno jutranjega, snežno prečnega, nebeško popoldanskega sem preživel še večerno travno kopanje. Skok v suha oblaciča, v avtu sem vključil gretje na maksimum in ob spominu na Šraufa, ki je po podobni taki p.z...riji med vožnjo zaspal in zapeljal v jarek, oddrvel domov. Na cesti v Bavšici do Kluž mi prekrizajo pot košuti, zajci in podlasica. Za nameček me pri Mojstrani ustavijo še policisti s kontrolo prometa in vprašanjem, ali sem kaj pil. Verjetno sem bil videti malo čuden.

P.S.: Pa še malo o vraževernosti. Ponavadi se izogibam plezanju in hoji v gorah na štirinajsti dan meseca. Pa sem se kljub tem zadržkom odločil za pot zaradi lepe vremenske napovedi in nekega podzavestnega tiščanja. Dogajanje na ta dan je bilo v skladu z (mojo) predestinacijo. Vse se je odvijalo tako, kot je zapisano v zvezdah. Potresna pot, megleno čepenje na vrhu Špičice, negotovost na žandarjih (Oltarjih) pred Skutnikom in mokro nočno blodenje po bavški pokrajini brez možnosti vplivanja. Dokaz o tem, da mora vsakdo poslušati notranji glas.

Opomba: Dvanajstega julija 2004 je bil v Posočju potres, ki je kljub državnim certifikatom o potresni varnosti dodobra stresel in uničil za bivanje sanirane hiše po velikem potresu 12. aprila 1998, zasul ceste in poti ter delno spremenil »moj« greben.

Izhodišče: Kanjski preval (2030 m). Do njega iz dveh dolin: a) Zgornja Trenta, b) Bavšica. a) Od konca makadamske ceste (zapornica) po označeni poti mimo planine Zapotok (1385 m, možnost za bivačiranje, voda) in do Kanjskega prevala (MZ, 3 h-3 h 30'). b) Od Mladinskega centra PZS v Bavšici (701 m) po malo hojeni poti z obledelimi markacijami mimo planine Bukovec (1348 m, voda) vzhodno, nato jugovzhodno do razpotja na višini 1540 m in levo (vzhodno) do Kanjskega prevala (MZ, 3 h 30').

Možnosti za umik: S Šmihelovca po pristopni poti, z Zagorelca na preval Čez lužo, z Malega in Velikega Jelenka nazaj na Zagorelec, s sedla med Skutnikom in Špičico na vzhodno stran (potrebni spusti z dvema vrvema). Vsi umiki razen z Zagorelca so problematični.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben Zagorelec–(Zapotoška) Špičica, ki je v verigi vrhov od Jalovca do Svinjaka in leži v osi sever-jug, spada med najbolj nedotaknjene. Razlogov je več. Greben je tvegan, njegovi vrhovi nimajo slovesa, potrebna je alpinistična trentarska tehnika in verjetno najpomembnejši – dolžina in zahtevnost pristopov ter sestopov. Ti so vsi dolgi, od treh ur naprej, »vroči«, za dodatek pa imajo še prizvok brezpotja in poti so obledelo označene, večinoma slabo shojene, svoje pa prispeva še podlaga, na kateri se mestoma slabo poznajo stopinje. Pristopni označeni poti na Kanjski preval sta ali z vzhoda (Zapotok) ali z zahoda (Bavšica). Na vzhodni strani pod grebenom obstaja še ena pot: od Rutarske Trente do Kanjskega prevala. Ta je na nadmorski višini med 1600 in 2000 metri, večinoma travnata, izginjajoča, z zankami za planince, kjer lahko preizkusijo zmožnost orientacije in zdrav smisel za iskanje naravnih prehodov, ki so največkrat jasno predočeni, na nekaj mestih pa zamaknjeni za ravnic, pobočje ali prehod višje ali nižje, markacije so blede in redke, svoj delež pa doda še zelo do izredno zahteven prehod čez (Pelškega) Konja. Zdaj, leta 2004, je pot obnovljena, na novo markirana, še vedno pa velja: možnosti, da se pot zgreši, so precejšnje. Zahodni del pod grebenom spada v kategorijo brezpotja. Sicer je na karti narisana označena pot na Vrh Osojnika in v Bavšico in neoznačena na sedlo med Špičico in Nizkim vrhom, vendar sta zaradi redkih obiskovalcev izrazito nerazvidni. Svetujem ti, da si pristope in sestope pred obiskom grebena ogledaš, prehodiš in dobiš sliko območja, ki je zelo obširno in z nekje skoraj neprehodnimi območji. Vendar prehodi so, le da so »okrašeni« z zelo visoko travo, z neprijetnimi melišči, škrapljastimi otoki rododendrona in visokogorskega grmovja (omelika in košeničica). Rušja ni dosti. Zaradi potresa so poti predvsem zahodno od grebena mestoma zasute z velikimi skalami. Imena vrhov od juga proti severu glej v glavi. Vmes so še neimenovani vrh med Špičico in Skutnikom ter dva žandarja, že skoraj bolj vršiča (/Tumov/ Oltarja) med Velikim Jelenkom in Skutnikom. Škrbine in sedla so izraziti, globoki in (skoraj) brez možnosti za umik ali na vzhodno ali na zahodno stran. Dodatno izhodišče ali zaključek je v trentarskem smislu lahko sedlo med (Zapotoško) Špičico in Nizkim vrhom (2070 m) tako z vzhoda: dostop je s planine Zapotok – ob suhi strugi zahodno, na koncu je slap, pred njim desno gor, še desno na travnate poljane in po planoti Velika planina med Pelško Grivo in Skutnikom do sedla (MZ-Z, brezpotje, 2 h) kakor dostop z zahoda: po označeni poti po Bali do Prevale (Bavške, 1560 m), nato južno po izginjajoči poti skoraj brezpotno na sedlo Vrh Osojnika (1975 m) in po grapi – pobočju na isto sedlo. To sedlo je neprehodno (poznam sicer nekoga, ki je vlekel ženo tja gor) na vzhodno stran, najlažja povezava je: škrbina med Nizkim vrhom in Zadnjim Pelcem, do nje po prečni poti pod Nizkim in neimenovanim vrhom po zahodni strani. Z zadržkom ti še omenim lovsko pot z Vrh Osojnika po meliščih (Bavškega) Doliča dol in po gredinah

in prehodih pobočja Na klancu na sedlo Čez lužo (Z-ZZ, 2 h 30'). Te poti, bolje pristopi, so posebno v brezpotju izjemno navdušujoči zaradi nedotaknjenosti in cvetnega bogastva. Po mojem mnenju še bolj kot Ravni dol, Baška Črna prst ali Olševa, manj pa Travniška dolina zaradi dolžine poti in ekskluzivnosti. Vrhovi so trentarski, bolje je, da uporabiš izraz bavš(kars)ki, visoki od 2100 do 2200 metrov, z bogato travo, veliko strmino, s prepadnimi vesinami na obe strani, nižje zopet z izjemnim bogastvom cvetja in izrazito malo obiskani. Edini priporočljivi pristop nanje je po grebenu, saj so stene drnaste s skoraj navpičnimi travami in na začetku spodjedene, prepadne. Najbolj je obiskan lahko pristopen Zagorelec, drugi spadajo med alpinistične. Grebenska rez je ostra, na imenovanih vrhovih še kar spodobno, po trentarsko prehodna, kar pomeni, strmina trav je od 40 do 65°, v orto varianti pa sta največji problem žandarja (Oltarja) s previsno steno na severni strani, zato plezaj greben od juga na sever. V geografskem pogledu leži ves greben med Bukovcem na zahodni strani (ni ga na karti, dolina med Obljakom, Pihavcem in sedlom Vrh Osojnika ter obravnavanim grebenom, imena po karti od juga na sever do konca celega grebena (Pinje) so V tesnih, Bukovška korita, Na klancu, Dolič, Osojnik, Prehodec in Klonice), ki je pogojno prehodna po zelo zaraščeni in delno zasuti označeni poti do planine (koče) Bukovec z razpotjem severno in vzhodno, na vzhodu grebena je planotast trentarski svet (od juga na sever so Kopišča, Za Razorcem, Velika planina, Prehodec, Matijeva čuklja, Srednjica, Rokavci, Konj, Pod rokavci), ki se nižje dokaj strmo, deloma tudi stensko prevesno spušča do Zapotoka in v Zadnjo Trento, zato so brezpotni sestopi po svoje večinoma nemogoči, pogojno dovoljeni le z alpinistično tehniko. Cel greben se na severu konča s Škrbino za Gradom (Čez Drn), južni del pa med Špičico in Nizkim vrhom. Za varno hojo bi priporočil travne dereze in bi ta greben ocenil kot tvegane. Za samohodca precej, za navezo manj. Voda je na obeh straneh grebena, ali na planini Zapotok ali pri planini Bukovec. Skala je navzlic na pogled sumljivi trdnosti še kar solidna, večinoma bele barve, paziti je treba le na čisto naloženost in nepriraščenost. Tudi napoke po potresu in viseči, razmajani stolpiči niso zelo resna ovira, verjetno pa se bo stanje spremenilo po nekaj zimah. Trave na pristopu z zahoda (Bukovec) so visoke do bokov in v jutrih mokre od rose. Šaljiva pripomba: uporabi potapljaško obleko ali obleko za raft.

Opis: Pravoverni varianta grebenskega prečenja se začne pri **753. Kanjskem prevalu** (2030 m). Po levi (zahodni) strani grebena čez strme trave na greben. Čez stolp, mimo žandarja in cigare v vršno travno strmino in po njej na **754. Šmihelovec** (2137 m, IZ, II, T, napočena stolpa, 45', ta vrh lahko izpustiš, saj je samostojen in ni organsko povezan z grebenom). Najlažji sestop z njega je proti vzhodu čez kratek vršni del (30 m, ZZ) do melišča in po njem na sedlo **755. Čez lužo** (1986 m). Po lahkih vesinah na **756. Zagorelec** (2090 m, L, 30'). Od tod naprej se začne grebensko prečenje strogo po rezi. Odmiki so redki samo za nekaj metrov nižje levo ali desno. Vse do sedla med Špičico in Nizkim vrhom je rez izpostavljena, skalno-travnato viseča, plezalna, I. do II. težavnostne stopnje in večinoma tvegana. Po rezi na **757. Mali (Bavški) Jelenk** (ZZ-IZ, 2075 m), v globoko sedlo in na **758. Veliki (Bavški) Jelenk** (2114 m, ZZ-IZ z mesti I, 1 h 10'). Čez dva žandarja, **759. (Bavški-Tumov) Oltar** (II), gor plezaje, sestopa sta spusta po vrvi na sedlo in po lažji rezi od zahoda na **760. (Bavški) Skutnik** (2172 m, ZZ, 2 h 30'). Grebensko čez neimenovani vrh (2089 m), spust na sedlo in po levi strani grebena čez mastni kamin (II, T) na vrh **761. (Zapotoška) Špičica** (2169 m, ZZ-IZ, 1 h 30'). Najlažji sestop po pripovedovanju Bovčanov je na sever po travnatih laštah in enem težjem mestu (II-III, k, spust po vrvi) na travnato sedlo, moj sestop (glej poševni tisk) je bil na zahod do konca travne police do roglja (gurnta, spust), levo dol do skal (k, spust) in do roglja (gurnta, spust). Dva spusta sta po zraku. Potrebna je 50-metrška vrv. Ta del grebena sem končal na zahodni strani Špičice približno 20 višinskih metrov pod sedlom. Na tem sedlu se tudi konča južni del grebena.

25. Paradajz v grebenu Velika Martuljška Ponca–Veliki Oltar.

26. Veliki Oltar-Škrlatica.

Sestop: S sedla med Špičico in Nizkim vrhom je mogoč a) na vzhod in b) na zahod (Prevala, Bala). a) Čez Nizki vrh in neimenovani vrh (2202 m) do škrbine pred jugozahodnim grebenom Zadnjega Pelca, po žlebu dol (Z) in po široki dolini Velika planina med Skutnikom in (Pelško) Grivo dol jugovzhodno do poti Zavetišče pod Špičkom–Kanjski preval (L-MZ, 45'-1h). Naprej glej sestop pri grebenskem prečanju Pelcev. b) Bolj priporočljiv, čeprav daljši sestop, če imaš avto v Bavšici, je: po široki grapi-pobočju z velikimi balvani na sedlo Vrh Osojnika, desno (severno) dol na melišča, prekoračiš padajoči greben pod Srednjim Pelcem na naslednje melišče in po njegovi desni strani najprej severno, nato zahodno na Prevalo (1560 m, MZ-Z, 1 h 30', poti skoraj ni). Po označenih, na Prevali slabo, nižje dobro shojeni poti po Bali v Bavšico (L-MZ, 2 h). Manj priporočljiv, zelo zaraščen in mestoma zasut sestop je: s sedla Vrh Osojnika južno po dolini (Bavški) Dolič, skozi Bukovška korita na planino Bukovec (lovška koča) v sotesko Tesne in čez ravnico Na produ (pot poteka vzhodno od grebena Ob(i)ljak–Pihavec, Z, je samo v obrisih in spolzka, 2 h 30'-3 h) v Bavšico.

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Drugi Skutniki so: Ložki, Rezijski in Lepenski. Drugi Jelenk je bovški. Druga Špičica je bavška v grebenu Svinjak–Bavški Grintavec. Priporočam plezanje v navezi, oprema naj bo popolna za III. težavnostno stopnjo. Dereze so lahko zelo koristne. Seznani se s konfiguracijo ter dostopi in sestopi. V megli je gibanje zelo oteženo. Greben je opremljen s spusti.

762. Grebenko prečenje Pelcev–Pelški greben (severni del grebena).

Škrbina za Gradom 2277 m–Pelc nad Klonicami (Pinja) 2442 m–neimenovani vrh 2384 m–Veliki Pelc 2388 m–Srednji Pelc 2336 m–Zadnji Pelc 2315 m–neimenovani vrh 2202 m–Nizki vrh 2162 m.

Brezpotno-plezalni greben, I-II, MZ-IZ, 493 m + 15-20 %, 2 km + 20 %, 3-5 h, 12 vrhov (5 imenovanih), zelo lep in varen je vzpon na Pelc nad Klonicami, do Velikega Pelca je prečenje pretežno skalnato z dvema strmima travnatima škrbinama, nadaljevanje je večinoma travnato, tvegan je Zadnji Pelc.

Grebenko prečenje Pelcev postreže z doživljajske, pa tudi s filozofske plati z razmišljanjem o simetriji in protislovnosti. Vse v naravi ima poleg podstati svoje nasprotje, kot na primer: noč-dan, luč-senca, stvarno-duhovno, dobro-zlo, pamet-neumnost, lepota-grdost, nevarnost-varnost in greben Pelcev je eden izmed predstavnikov simetrije in dvojnosti. Ta se kaže v njegovem severnem in južnem delu. Tako lep kot je greben Škrbina za Gradom–Pelec nad Klonicami, je le malokateri. Primerljiv je z Zeleniškiimi špicami in Krofičko in tudi zanj velja: skala je bela, trdna, pot je kratka, varna in kratkočasna, plezanje uživaško, »karakter« je v pozitivnem trentarskem smislu z velikim plusom. Zadnji Pelc s severne in južne strani je druga podoba (a)simetrije: nanj vodijo 75-stopinjske trave, garnirane z vložki zakrite skale, verjetno je vzpon tam precej tvegan. Pa bi kljub temu poskusil tam gor, če me ne bi pogled na soplezalca zavrl. Težave, ki jih je že prej imel na travah, so bile velike, pred tem mestom pa je izrazito pogodrnjal in izjavil: »Tu gor pa ne gre(m)!« Tako sem prečil po njegovi želji in proti svoji volji po Zajčji? (to ime ni pravo, prava Zajčja polica je pod Srednjim Pelcem) polici, vmes preplezal žleb, ki pada med obema vrhoma, zabil klin in skrbel za varnost soplezalca, skoraj bolj klienta. Ker sem mu obljubil Visoki Rokav, na katerega se mi že petič ali šestič ni dalo iti, sem mislil: greben Pelcev bo lepo nadomestilo. Kar se mene tiče, ni lepota, ne varnost, ne plezanje P(inje)lcev prav nič vprašljivo, še več, po mojem mnenju je eden lepših trentarskih grebenov, precej varen tudi pri neimenovanem vrhu, Velikem in Srednjem Pelcu kljub dvema strmima škrbinama, razen pri (okoli) Zadnjem Pelcu, in za Trento kratek. Njegova (ne)preudarna izjava po končani turi pa je bila: na tem grebenu sem bil trikrat; prvič, zadnjič in nikoli več! Če naredim kratko primerjavo grebena Pelcev z grebenom Visoki Rokav–Veliki Oltar, bi dejal: Greben Pelcev je kot prvo lepši, zaradi trav malo bolj tvegan, bolj razgleden in uživaški, predvsem pa bolj velikopotezen in napolnjujoč z občutkom zadovolj-

stva, ki je najbolj izrazito na širokem travnatem hrbtu med Srednjim in Zadnjim Pelcem. Seveda pa moraš biti zanj kompleten alpinist, tudi tak, ki obvlada trave. Če misliš, da boš tam hodil in plezal po skalah, si se krepko zmotil, saj je tri petine grebena travnatega, na srečo največ do petdeset stopinj. Če pa prišteješ še hojo - sestop po trentarskih poteh in krajino, ki je posebno lepa in nedotaknjena pri Veliki planini in pod njo, na planoti Za razorcem, si svojim estetskim iskanjem zadostil v zelo veliki meri, če ti deviškost še kaj pomeni in te ni pokvarilo urbano civilizacijsko gornišstvo, nakladanje in prebiranje strašljivo nerealnih opisov, ki so jih napisali pristopniki.

Literatura in informacije, ki sem jih dobil, so bile izrazito skope ali pesniške. Ali iz vodnika Vzhodne Julijske Alpe ali na internetu (Marijana in Marko), brezpotni dostopi (več avtorjev) in ustne: Jelko Flajs - sem plezal pred tridesetimi leti, Peter Podgornik - se ne spomnim dobro, raje ne rečem nič, da ne povem narobe, akademci pred dvajsetimi leti: smo šli, pa obrnili s pripombo: pa še Ali je umrl tam, Prle okoli leta 1997, smo šli na zimsko prečenje, pa sta se pripravnika spuntala ... Tako sem se že ne vem katerič moral zanesti na lastno voljo, korak, orientacijo in preudarno iznajdljivost, obremenjen s plašljivimi podatki. Kot rezime prebranih opisov in mojega obiska bi izjavil samo: ne verjemi vsemu, kar prebereš, saj je grebenko prečenje Pelcev izrazito priporočljivo do travnatega grebena pred Zadnjim Pelcem, tam se obrni, izpusti Zadnji Pelc in se vračaj po isti poti ali sestopi po zahodnem grebenu Srednjega Pelca (možici) na Prevalo. Morda je celo najbolje, zanesljivo pa najlepše samo vzpon na Pelc nad Klonicami in sestop nazaj na Škrbino za Gradom. Za strah ni ne nobene podlage ne razlogov.

Za konec samo še pohodnodoživljajski opis prečenja: dvomi zaradi krušljivosti in izpostavljenosti grebena se razpršijo dvajset metrov višje nad Škrbino za Gradom. Skala je super, plezanje lahko, izpostavljenost borna. Sestop do žleba je malenkostno težji, v žlebu sem dal že roke v žep in užival v grebenu. Pri klinu za spust v škrbinci me je malo zaskrbelo, vendar je spust mačji kašelj. Če ne bi bilo izpostavljenosti in čudnega prestopa, bi šlo zlahka prosto (III, solidna skala). Vzpon iz škrbine je bil zopet užitek, kakor tudi prečenje po policah na zahodni strani. Ko se te nehajo, je do grebena le nekaj metrov. Splošen vtis: po tako varnem, s čvrsto skalo obdarjenem grebenu že dolgo nisem plezal. Lepo, lahkotno, brez zagat in zadovoljujoče. Do možica na vrhu naredim še nekaj korakov. Čez neimenovani vrh, Veliki in Srednji Pelc se pot nadaljuje strogo po mešani travnato-skalnati grebenski rezi, dvakrat nastopita škrbini, ki sem ju opremil s spustoma (soplezalca ni maral trav, pomožne vrvice so bile njegove). Ko tako obereva devet vzpetin, med katerimi težko razločiš, kaj je glavni vrh in kaj stranski, se znajdeva na deset metrov širokem travnatem, sončnem grebenu z rožicami, močicema in zaslužnim postankom. Potem nadaljujeva po grebenu do Zadnjega Pelca. Pred njim se ustavim in ugotavljam, kje je najbolje nadaljevati. Na severni strani je 70- do 80-stopinjska travnata strmina s pasovi zakrite skale, na severozahodni malenkostno manj isto. Zopet posladek za Prleta. Iz adrenalinske travnato-trentarske evforije me zbudi ukazovalno moledujoči negotovi glas soplezalca. Ozrem se in iz barve njegovega obraza ugotovim, da so za določene plezalce starejših let nekatere stopnje prevelike, predvsem psihična zavora. Dobro, bom pa izbral najlažjo možnost, poskrbel za varnost in te varno pripeljal v dolino. Tako sem prečil po strmi travah (Zajčje?) police, zatikal jebe in frende, zabil v žlebu klin in ga srečno pripeljal do lahkega jugozahodnega grebena Zadnjega Pelca. Tako sem se žal izognil vrhu, zato ne morem podati pravovernega opisa. Tudi Bovčani mi ga niso vedeli povedati, komentar soplezalca pa je bil: opisovanje je čud(n)o! Kakorkoli, za Zadnji Pelc in njegovo kratko prečenje se dobro pripravi, moj nasvet je: poskusi, še raje se izogni. Sončna simetrija lepote se tam spremeni v (senčno) asimetrijo.

Pri sestopu čez zelo skalnato, delno melnato Veliko planino sva skusila še vse blagodatne trentske visokokrajine in prispela na pot Kanjski preval-Rutarska Trenta. Ker te označene poti še nisem opravil, se odločim zanjo. Napaka. Pot je komaj vidna, se izgubi pred Rokavci in brezpotno sem šel po svoje. Soplezalec je zaskr-

bljen ostal zadaj, sam pa sem blodil do začetka vzhodnega grebena (Pelškega, tudi Zapotoškega) Vršaca, kjer sem videl, da sestopa tam ni. Sestopil sem po grebenu dol in tam me je dohitel soplezalec. Po njegovem ogorčenem poduku o obnašanju v gorah sva sestopila dol, kjer sem zaznal pot čez (Pelškega) Konja. Sestop čezenj je trentarski, zelo strm in tvegan. Potem se pot dviga in po mučni hoji prispeva do označene, dobro shojene poti Zavetišče pod Špičkom–Zadnja Trenta. Še likof pri Koči pri izviru Soče, kjer sem soplezalcu dejal: "Tvoj bes in negodovanje sta neupravičena, opravil si greben Pelcev, redkokdo ga je tako kot ti, Visoki Rokav je v celoti lažji in krajši, sicer dvakrat plezalsko težji, toda Pelci po mojem mnenju kotirajo višje, saj je trentarsko plezanje in hoja nekaj posebnega, tako moraš sprejeti, še posebej okolico in vzdušje, in na podvig boš, če ne danes, pa jutri lahko upravičeno ponosen!"

Izhodišče: Zavetišče pod Špičkom (2064 m). Do njega po označenih poteh iz a) Zgornje Trente (L-MZ, 2 h 30'), b) z Vršiča (L, 3 h-4 h), c) iz Bavšice čez Balo do Škrbine za Gradom (Z, več kot 4 h), č) iz Loš(ž)ke Koritnice na sedlo Čez Brežice do Škrbine za Gradom (Z-ZZ, 3 h-4 h).

Pristop: Po označeni poti na Škrbino za Gradom (L-MZ, 20-30').

Možnosti za umik: S Pelca nad Klonicami nazaj po smeri vzpona, s Srednjega Pelca zahodno po trentarsko travnatih vesinah na Prevalo (normalen pristop) in po označeni poti v Bavšico.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Za splošen opis glej južni del grebena (zgoraj). Dodal bom samo nekaj podrobnosti, ki jih boš morda potreboval. Del med Škrbino za Gradom in Pelcem nad Klonicami (Pinja, Klonice so zatrep na zahodni strani) ima solidno skalo, je brez trav in ni tvegan, naprej proti jugu je travnat s pečino, ki je na izpostavljenih mestih sprana in bela, rez med Pelcem nad Klonicami in Velikim Pelcem je grebenasta, rahlo viseča z dvema malo zaguljenima škrbinama in deloma travnata, lahek je del s Srednjega Pelca do Zadnjega Pelca, pravoverni vzpon na Zadnji Pelc je izjemno strmo travnat, gredina na zahodni strani (Zajčja polica) pod njim je malenkostno lažja in malo tvegana. Tako na vzhodno kot na zahodno stran pod grebenom so stene, večkrat je preplezana vzhodna in severna stran. Razgledi so najlepši v zasnežene kotle na vzhodni strani grebena (Pod rokavci, Srednjica in Matijeva čukla), kjer se pasejo črede gamsov, skoraj nič slabši niso zahodno na greben Loške stene, Balo in Obljak–(Bavški) Pihavci. S trav pred Zadnjim Pelcem sem v grebenu našel enajst vrhov, vršičev, kuceljev, žandarjev in stolpov. Strela na njem ni tako pogosta, kot piše V. Habjan, naš(t)el sem le dve luknji okoli Pelca nad Klonicami. Skala je večinoma trdna in solidna. Greben se na jugu konča z Nizkim vrhom, vendar priporočam pred njim sestop po žlebu na podasto balvanasto kontasto Veliko planino.

Najbolj pravoverno prečenje Pelcev je: Pelška Griva–Zadnji Pelc in naprej lažje do Škrbine za Gradom (Čez Drn). Opravil sem ga do Grive, kjer sem imel petnajstcentimetrsko srečanje s črnim gadom, potem sem prečenje končal. Do nje in na Zadnji Pelc je plezanje trentarsko z mestoma 80-stopinjno travo.

763. Pelški Vršac (2112 m) ni v sklopu grebena, pristop nanj spada med najbolj ekskluzivne v slovenskih gorah. Najlažji je z Velikega Pelca.

Opis: S **764. Škrbine za Gradom** (2277 m) vstopiš v zahodnoseverozahodni greben okoli deset metrov vzhodno od rezi. Tri raztežaje gor po vzhodni strani grebena, četrti je po zahodni strani do prekinitve grebena s škrbinico in navpičnim žandarjem. Plezanje je ves čas blizu rezi (I). Sestop na vzhodno stran (II, 7 m, k) in po žlebu gor (MZ-Z, 60 m). Po grebenski rezi naprej (2-3 r, I) do klina za spust, v škrbinico z rogljem (prosto III, 8-10 m, zelo izpostavljeno). Gor (I-II) in po policiasti zahodni strani grebena do prehoda gor na rez deset metrov južno od vrha **765. Pelc nad Klonicami** (Pinja, 2442 m, I, 1 h 30'-2 h). Po grebenski rezi, vmes je škrbina (spust?), na neimenovani vrh (2384 m, I). Čez globljo škrbino in še naprej po rezi na **766. Veliki Pelc** (2388 m, I, mestoma komaj II) in čez strmo stopnjo (spust po vrvi, strme trave 60-70°) na sedlo

in po travah na vrh **767. Srednji Pelc** (2336 m). Po lahko prehodnih travah do sedla pred Zadnjim Pelcem (MZ). Po njegovem zahodnem boku približno trideset višinskih metrov pod rezjo po travnati gredini (Zajčja polica) tri do štiri raztežaje do travnatega jugozahodnega grebena (gredina je vmes prekinjena z žlebom, ki poteka s škrbine med obema vrhoma, I-III, ZZ-IZ, T, k, izpostavljeno in viseče). Od tod je mogoč skok na južni vrh **768. Zadnjega Pelca** (2315 m, I-II, 5', pred severnim vrhom je trebušasta stopnja; glej tudi opombo). Po travnatem grebenu dol do škrbine pred Nizkim vrhom (najbolj pripročljiv sestop - po travnatem žlebu na zgornja melišča Velike planine) in po skrotasto-skalnato-travnatem grebenu na **769. Nizki vrh** (2162 m, I, 3-4 h, veliki žandar obideš po zahodni strani, sestop je potem obvezen na sedlo **770. Vrh Osojnika** - glej južni del grebena, s sedla med Nizkim vrhom in Špičico proti vzhodu ne sestopajo niti gamsi).

Sestop na vzhod: s škrbine pred Nizkim vrhom po šestdeset metrov dolgem žlebu (ZZ-IZ) na melišča Velike planine. Po njej dol, dvema kontama se izogibaš na levo stran in po travah dol do planote Za Razorcem (stik z označeno potjo Rutarska Trenta-Kanjski preval, MZ-Z, 1 h). Od tod dve možnosti: a) Brezpotna, krajša na planino Zapotok. S poti jugojugovzhodno po hrbtastih travnatih podih (MZ, 15') do mesta, kjer se pobočje prevesi proti Zapotoku, in po dolgi, padajoči gredini južno pod skalno plastjo skoraj do slapa na jugozahodnem koncu planine Zapotok. Pred njim levo dol in po razvidnem svetu do planine Zapotok (MZ, 1 h, stik z označeno potjo Bavški Grintavec-Zadnja Trenta).

b) Po označeni poti pod Pelci na označeno pot Zavetišče pod Špičkom-Zgornja Trenta. Po označeni poti severoseverovzhodno čez travnata pobočja vzhodnega pobočja (Pelške) Grive, Prehodca in naprej lahko dvigajoče se do travnatega, redko rušatega pobočja - grebena Rokavcev pod (Pelškim) Vršcem (L, 1 h 15', pot se pred Rokavci začne izgublja). Dol čez (Pelškega) Konja (ZZ-IZ, viseče, MT) na melišče in naprej po dvigajoči se poti do Starega Utra (L-MZ, 1 h). Desno in čez zapuščeno planino Trenta do ceste v Zadnji Trenti (L, 1 h). Opomba: pot je malo hojena, problematično je iskanje poti pred Konjem, je pa tudi spuščajoča in dvigajoča se in precej daljša kot brezpotni sestop na Zapotok.

Sestop na zahod: a) S škrbine pred Nizkim vrhom brezpotno zahodno dol izogibajoč se pečinam (strme trave, obvezno vijuganje zaradi iskanja najlažjih prehodov) do sedelca na višini okoli 1870 metrov (ZZ-IZ) in po meliščih Prehodca na Prevalo. b) s sedla med Nizkim vrhom in (Bavško) Špičico dol do prevala Vrh Osojnika (MZ-Z). Naprej glej Bavški greben št. 752.

Opomba: Drugi Konji so: Krnski, na poti Velika Planina-Korošica, Prevalski (greben Lopa-Črnela) in v grebenu Kranjska Rinka-Skuta. Za pravega grebenarja je morda bolj priporočljiv greben od juga na sever (Zapotok-Velika planina, jugozahodni greben Zadnjega Pelca, spust po vrvi na trave in grebenko plezaje čez vse (druge) Pelce do Škrbine za Gradom. Pelc nad Klonicami se imenuje po bavško Pinja (kotel za maslo). Dvoglavi Nizki Pelc je s severne strani preplezljiv po severni strani (trave in skrotje 70°, 80°?) in po rezi na severni vrh, naprej do škrbine, spust v žleb - škrbino in na južni vrh (II-III) in po lažjem grebenu dol. Greben je po mojem obisku opremljen s spusti. Novi karti manjka kup imen, boljša, pa še vedno nepopolna je stara - Trenta.

Povzetek: Ves greben Šmihelovec-Zagorelec-Jelenk-Skutnik-Špičica-Nizki vrh-Pelci-Pelc nad Klonicami je preplezljiv. Pogoji so: naveza mora biti izredno hitra, spusti so obvezni, oprema alpinistična, plezalec mora biti vešč strmih trav, dan mora biti dolg in vidljivost brezhibna. Še malo špekulacije s časi za zelo hitre: Zadnja Trenta-Zapotok-Kanjski preval (2 h 30'-3 h)-Zagorelec-Špičica (4-5 h)-Nizki vrh-Pelci-Škrbina za gradom (4 h) in Zavetišče za Špičkom (20'). Skupaj od 11 do 13 ur, 21 vrhov! V nasprotni smeri sta zelo problematična žandarja-stolpa (Bavška) Oltarja med Skutnikom in Jelenkom.

Z Velike planine je mogoč ekstremen trentarski vzpon na (Pelško) Grivo in Zadnji Pelc.

CXV. VRH OSOJNIKA – (Bavški) PIHAVEC – OBLJAK – (Bavški) LIPNIK

Vrh Osojnika 1975 m – neimenovani vrh 2049 m – Oplačnica 2052 m – neimenovani vrh 2076 m – Veliki (Bavški) Pihavec 2090 m – Mali (Bavški) Pihavec 2074 m – neimenovani vrh 2008 m – Obljak 1866 m – (Bavški) Lipnik – Črni (Bavški) vrh – Bavšica 701 m.

Plezalno brezpotni greben, višinska razlika plezalnega grebena Vrh Osojnika – Obljak, 415 m + 40–50 %, celega (Vrh Osojnika – Bavšica) 1570 m, V- do III, II, I, Z-IZ, 3,7 km, štiri do pet ur za plezalni greben Vrh Osojnika – Obljak in dve in pol za brezpotni (tudi večinoma grebenski) sestop v Bavšico, Z-IZ, strme do izredno strme trave. Tveganost je zaradi dobre skale in utrlih gamsjih stopov nizka. Izpostavljenost je na začetku resna, po prvi četrtini zaradi dokaj širokega grebena na rezi nizka do srednja, vendar se moraš zavedati, da je nekaj metrov nižje skrajna. V nasprotni smeri: Bavšica – Vrh Osojnika je greben za stopnjo težji.

Enaindvajsetega maja 2005 sem v solo vzponu preplezal zadnji greben bavškega konca-greben Obljak – Pihavec. Zaradi dvoumnih informacij sem se opremil kot za resno stensko plezarijo. V nahrbtnik sem zbasal šestdesetmetrsko devetmilimeterco, dva sistema, dve matičarki in še dve odpisani za spuste, klavdo, pet klinov, komplet zatičev, dva frenda in deset metrov pomožnih vrvic, fotografski aparat in drugo. Psihična priprava je bila drugačna. Ker primorski plezalci (Peter Podgornik, Marko Berginc, Miranda Ortar in Simon Čopi, Jelko Flajs in drugi) ocenjujejo to turo-grebensko pležo kot najtežjo v njihovem koncu, mi ni ostalo drugega, kot jim verjeti. Zato sem pri načrtovanju pretehtal vse možnosti. Ali solo ali v navezi. Ali z varovanjem ali brez njega. Tako sem po telefonu poklical kup plezalcev. Nobeden ni imel časa. Verjetno je vsakemu začela delati prpa, kar glede na sloves in anonimnost grebena niti ni presenetljivo. Tako mi je ostala le ena, pravzaprav dve možnosti. Prva v smislu ziherašev: dostopim na Vrh Osojnika in si ogledam greben, se malo posončim, užijem bavsko okolje, greben virtualno preplezam in sestopim (zbežim), ter druga, v smislu radikalcev: pristopim, preplezam in končam. Za obe možnosti pa sem potreboval podatke. Te sem v glavi uredil šele po končani turi in z velikim spoštovanjem ter radostjo ti jih posredujem.

Bavški konec z grebeni Zagorelec – Špičica, Pelci, Grebenom (Ložke stene) in Obljakom – Pihavcem je sanjsko grebensko območje. Tam so najlepši slovenski grebeni. To trditev si upam po preplezanih sto štiriindevetdesetih grebenih kadarkoli in kjerkoli zagovarjati. Značilnosti in značaj območja so: nedotaknjena, lahko bi rekel primorska, najbolj pravilno samotna bavška narava s kriticami, doli, čukljami, soteskami, strmimi pobočji, travnatimi in skalnimi stenami in izizzivalnimi prehodi, z mehki šopastimi travami, posebno floro in čredami gamsov, vse obkroženo z vencem gora, ki se vzhodno začnejo s Svinjakom, Bavškim Grintavcem, Skutnikom, Pelci in prevalom Čez Brežice, kjer se venec obrne proti jugu z devetnajstimi vrhovi Grebena (Ložke stene), ki se konča pri Klužah. Sredi tega območja je najlepši, najbolj izizzivalen greben Slovenije, pa naj ga pogledaš od koderkoli: Obljak – Pihavec. Še bolj upoštevana (z moje strani) je pa s sosednjih in z grebena samega širina in razglednost, ki obsega skoraj vse očake vzhodno in zahodno od Soče s Triglavom, Jalovcem, Mangartom in Kaninom, če se omejim samo na najbolj veljavne vrhove. Največje v (moji) duši je pa zadovoljstvo, stik z (mojim) Bogom in naravo, zraven pa še meditacija in (moja) nema molitev, ki sem jo na poti (v Nejčevem smislu) mrmral na vseh glavnih bavških vrhovih. To sem še posebej izrazilo počel na najlepšem grebenu Slovenije (se ponavljam, kaj?), grebenu Obljak – Pihavec, ki je eden najtežjih pri nas, kar dokazujeta dve izjemni plezalni mesti, hoja najbolj po vrhu, z njo se lahko skromno primerjata le vršni rezi Plazkega Vogla in južni greben (Ložkega) Oltarja in Briceljka, solidna skala in shojene gamsje steze, vršne trave, izjemna izpostavljenost, padec in zdrs je tam dokončen, do sedemsto metrov visoka skoraj neprehodna

navpična pobočja iz dolin do rezi, ni možnosti za umik, vzvišeni razgledni prostori, kjer se še na nobenem grebenu nisem tako z užitkom ustavil, se ozrl po pokrajini in potoval z očmi po obzorjih in malo, bolje rečeno nič opisov in skrivanje podatkov. Žal ima greben Obljak–Pihavec dve črni piki in to sta dolg dostop in avanturistični sestop, drugih nima. Obe črni piki sta bavški poti, kar pomeni; neoznačenost, neotrebjenost, nastlanost, trave, zaraščenost, nerazvidnost, brezpotje in dvom. Do začetka grebena je daleč in do njega je treba priti, enako velja za sestop, kar pomeni skupaj šest ur. Oba sta zoprna in skoraj na koncu jezika imam besedo odvečna, tudi zahtevna do izredno zahtevna, kar posebej velja za južno stran Obljaka, vendar je položaj enak kot pri nirvani: do nje je težko priti, toda je vredno truda. Tudi kralj slovenskih grebenov »drugega planeta« Obljak–Pihavec je deležen enakega pristopa; muka pristopa, sestopa in užitek grebenske rezi se obiskovalcu in iskalcu nedotaknjenosti vrne z največji nagrado skrajne lepote.

Primerjava z drugimi grebeni ne pride v poštev, vključno z martuljskimi. Martuljski so martuljski, bavški so bavški. Oceno, kateri so lepši in bolj vzvišeni, bom prepustil tistemu, ki jih bo vse preplezal. Ker sem pa sam prehodil in preplezal vse grebene bavškega, pa martuljskega območja, niti približno nimam namena, da bi utemeljeval vtise in trditev: bavški konec je sanjsko grebenko območje!

Vstal sem pred četrto uro, pozajtrkoval, si nalil v čutarico pol litra kave in iz Škofje Loke oddrvel čez mejni prehod Predel v Bavšico, od koder sem četrč čez šesto začel dostopati. Petsto višinskih metrov do lovske kočice v Bali sem porabil za ogledovanje grebenske rezi, vrhov in prehodov po vrhu, kar mi ni nič pomagalo, od spodaj se prehodnost ne vidi, edini uvid je v vršne strmali, ki se niso kazale kot preveč strme, se »kunšval«, kje sta strma stopnja in obvezen spust, in našel tri mesta, kar se na grebenu ni potrdilo. S Pečanca so pogledi drugačni kot z rezi. V lovski koči srečam bizelskega lovca, ki je opravljal obvezno lovsko ceho. Njegova žena mi je ponudila kapučin, pogovorili smo se o bavških poteh, na vprašanje, kam grem, pa sem odvrnil: Tja gor. Na Prevali sem iskal shojeno pot desno, nisem je našel, in se napotil v edino pobočno čistino. Po gamsjih stezah v travnatem žlebu Prehodca nadaljujem naravnost navzgor, vmes sem proučeval možnost desno, ki sem jo že doma odpisal, premočan spomin mi je ostal na sestop s Špičice, in po snegu melišča pod Nizkim vrhom nadaljeval z nekaj udiranji do riti na sedlo z možicem. Sestop v konto Osojnik je bil podoben z nenehnim udiranjem do kolen in občasnim do riti v pomladni sneg na deseti ali petnajsti korak. Štiri ure sem porabil do sedla Vrh Osojnika. Najprej sem se odteščal (v obeh pogledih), se zagledal v Špičico in Skutnik, si priklical spomine, naredil isto z Grebenom, Balo, Bukovcem in Lepočem, šele nato sem si začel ogledovati greben Oplačnice. Skoraj me je že minila volja po nadaljevanju, rez je zelo izpostavljena s kupom vršičkov, žandarjev in krepko visečih lašt z navidezno dvomljivo skalo. Po omahujočem zbiranju poguma in vraževernem prepričevanju, zvezde, dan in znaki so bili pozitivni, sem si nadel plezalni pas, se ovesil s kramo in si rekel: grem pogledat; če bom videl, da je prehudo, bom pa obrnil. Isto naj bi veljalo za ledno-snežne odstavke. Motaje po travnato-sneženi rezi pridem do prvih na pogled sumljivih skal, ki se izkažejo na otip bolj čvrste kot na pogled, zlezem na skalno rez, nadaljujem po njej okobal v čudnem položaju, sestopim v škrbino in tako jaham čez tri vršičke. Adrenalinska napetost je bila podobna napeti struni E na violini za kvarto višje, ob somisli, nazaj skoraj ne gre. Tako nadaljujem še čez tri vršičke, včasih zavijem na poličasto zahodno stran, kjer se moram pod predzadnjim vršičkom prebiti čez vesno prečnico, zelo podobno tisti v smeri Ogrin–Omersa v Ojstrici, ocenjeno s V-, jo srečno preplezam in prestopim v škrbinco. Kar izpostavljeno premagam še nekaj malo manj adrenalinskih stopenj, si dejal, varovanje na tem delu bi bilo kar umestno, lepota solo vzpona je lahko tvegana, in znašel sem se na vrhu Oplačnice. Zagledam se naprej, ošvrknem s pogledom preplezano rez, se ustavim za sprostitev, ugotovim, da nazaj ne grem, je prehudo, spusti niso mogoči zaradi vodoravnosti, tudi plezanje nazaj je skoraj nemogoče zaradi poledenelih trav, ki sem jih že ob vzponu komaj obšel, v notes zapisal – blazne prečnice, nadaljevanje je videti lepše kljub snegu v kaminih na severozahodni strani. Tudi ta

mesta srečno obidem, preplezam še šest vršičev in večinoma po rezi, nekaj pa po policah z izogibanjem poledenelim travam prispem na Veliki (Bavški) Pihavec. Greben postane širši, kopen, izjemno odprt, suhe trave so mehko poležane, z utrtimi gamsjimi stezicami in prijazen. Po lažjem plezanju in prečenju dokaj strmih trav pridem do drugega ključnega mesta - dveh spustov. Prvega sem izdelal sam, okoli roglja sem dal pomožno vrvico, najdeno na vrhu Velikega Pihavca, in vpel protip vponke, izdelane v Titanu Kamnik za GRS, se spustil do drugega, kjer sem dodatno vpletel najlonski trak, se spustil v spodrezano škrbino in navpično mesto ocenil s V. Nadaljevanje čez Mali Pihavec in neimenovani vrh je bilo travnato, uživaško, mestoma plezalno največ druge plezalne stopnje s kaminom tretje težavnostne stopnje, ki ga je zagrenilo petnajst metrov borovja pred vrhom Obljaka. Čez zahodno stran pridem na vrh, kjer sem se zadnjič ustavil. Prej sem se ustavil na vsakem pomembnejšem vrhu, sedel na suhe trave, prižgal smotko, popil požirek kave, poslikal greben, nikamor se mi ni mudilo, opazoval okolico in gamse, si z nekega mesta vtisnil v spomin in na film podobo Oltarja (Bavškega) in Triglava ter se predajal spominom in razgledom. Sopotniki in somišljeniki peturnega najlepšega grebena Slovenije so bili oprezni gamsi. Z vrha Obljaka, edinega manj povzdigujočega mesta grebena, sestopim jugovzhodno dol po travah, ugotovim, da se moram prebiti na skrajno južni greben—rob, kar mi je tudi uspelo čez borovje in zelo strme trave. Po grebenu nadaljujem dvesto petdeset višinskih metrov dol, gledam zelenje bukev Črnega vrha pod sabo in se odločim za sestop naravnost. Z dreves se štirikrat spustim po vrvi čez prevesne trave, še nikjer prej nisem videl takih travnatih previsov (spust je malo podoben spustom v Prletozem žlebu v južnem ostenju Macenovca pod Žaganovo glavo) in srečno prispem v redki bukovi gozdi. Po oblem hrbtu sestopam naravnost navzdol, najdem izginjajočo, komaj zaznavno stezo, zatavam med goščavje, se spotikam ob vejevje, brodim po listju čez gležnje, ulovim klopa, zopet najdem pot in končam najgrši del ture, tisočstometrski sestop z Obljaka do Gajerja.

Vtisi in doživetje na tem grebenu so: od sto šestindevetdesetih grebenov, ki sem jih do sedaj preplezal, je greben Obljak–Pihavec najlepši. Vse drugo si zamisli sam, jaz trdim brez dokazovanja: greben Obljak–Pihavec je naj!!! po lepoti, pa tudi varen je.

Za konec še majhen pripis: Tine Mihelič opisuje to območje kot drug planet, Andrej Stritar po zimskem prečenju daje vnemar Bianco grat Bernine (PV 1978, št. 5, po mojem mnenju upravičeno, Bianco grat sem preplezal), Boris Mlekuž se čudi Čudesom Bavšice, Petra Podgornika spremlja čreda tristo gamsov, Prle potuje po sanjskem območju, ki ni samo to, ampak še nekaj več!

P. S.: V dolini sem si zabundal: Oj božime, oj božime bavški konec, kuo vas težko zapustim (moja verzija svatovske in poslovične pesmi Beneške Slovenije).

Točke grebena: Do prvega neimenovanega vrha sem naštel sedem vršičev, potem pa so čez vsak vrh do Velikega Pihavca vsaj trije, tako da je njihova vsota okoli dvajset, ki jih moraš razen treh vse preplezati.

Izhodišče: Bavšica (701 m).

Pristop: Po označeni poti mimo pašnika Logje (843 m), Ledanca, lovske bajte Bala (1290 m) in Jezerca na Prevalo (1560 m) in desno po neoznačeni stezi na preval Vrh Osojnika (1975 m), mogoči sta dve varianti: začetek je za obe enak, na višini okoli 1720 (odcep variante 2) pa se ena nadaljuje naravnost gor na sedlo (možic), od tam pa malo navzdol na melišče—utro Osojnik in po njem na preval Vrh Osojnika (1975 m, MZ, 3 h). Druga je pod vršičem na desni strani (MZ-Z) pod vpadnico Nizkega vrha po policah na melišča in gor na preval Vrh Osojnika. Za pristop Bavšica–Obljak glej zadnje stavke opisa, a) Gajer in b) od Bukovca (Tesen) po žlebu gor na glavo Obljaka. Pristop (skoraj brezpoten) je tudi mimo planine Bukovec pod vzhodno stranjo grebena na Vrh Osojnika (nepriporočljivo).

Zaključek ture je v Bavšici.

Možnosti za umik: Jih ni. Tudi vračanje je problematično in težavnejše.

Opis: S **771. Prevale** (Bavške, 1560 m) na preval **772. Vrh Osojnika** (1975 m, glej pristop), nakar čez sedem grebenschkih vršičev na neimenovani vrh (2049 m, večina I-II, mestoma III, eno mesto V-, izpostavljene prečnice in grebensko jahanje, malo trav) in na vrh **773. Oplačnica** (2052 m). Od tod naprej se začne večinoma travno, mestoma izpostavljeno plezanje, ki je zaradi utrlih gamsjih stečin dokaj varno, seveda pa je občasno tudi skalno (trave ZZ-Z, skala I-II). Tako čez precej grebenschkih vršičev na neimenovani vrh (2076 m) in na **774. Veliki (Bavški) Pihavec** (2090 m). Najprej sestop po travah do skalnega grebena in v dveh spustih v spodrezano škrbino (spusta sta urejena). Čez **775. Mali (Bavški) Pihavec** (2074 m, kamin III), neimenovani vrh (2008 m), spust (urejen) po vrvi v škrbino in skozi ruše (uporabi gamsjo pot) na **776. Obljak** (1866 m, I, Z-ZZ, 4-5 h). Sestop z njega je bavškarski (stopnja višje od trentarske). Z vrha se proti vzhodu in jugovzhodu spuščajo trije (rušnati) grebeni in prebij se do najbolj južnega. Po robu (jugojugovzhodno) do višine okoli 1700 m (ZZ-IZ) na glavo in s spusti po vrvi z dreves do bukev **777. Črnega (Bavškega) vrha** (skrajno strme trave). Po širokem, oblem, srednje strmem gozdnem grebenu skoraj brezpotno južno dol do **778. (Bavškega) Lipnika**, kjer naletiš na zapuščeno, zelo nastlano pot, ki te pripelje do Gajerja (MZ-Z, 2 h 30'). Z glave je mogoče tudi po žlebu dol (vzhodno) v dol (Bukovška korita) pod planino Bukovec.

Sestop je že vključen v opis.

Primeren čas: ko še ni visokih trav (druga polovica maja in prva polovica junija ali pozna jesen).

Opomba: Nekaj (premalo) informacij so mi posredovali Jelko Flajs in Primorci s skritim nasmeškom. Druga, Mali Pihavec in Pihavec sta (Zadnjiška) pri Kriških podih nad dolino Zadnjica. V starejših kartah je Obljak Obiljak. Druga Prevala je kaninska. Zemljepisno lego si oglej v drugih poglavjih (Pelci, Šmihelovec–Špičica, Greben). Obvezna je petdesetmetrska vrv zaradi spustov, oprema naj bo plezalna (pomožne vrvice, nekaj klinov, zatiči in frenda). Plezalec naj do popolnosti obvlada tehniko spusta po vrvi in sestopa po travah. Boljša označba grebena bi bila Pihavec–Obljak zaradi vrstnega reda ture, saj so ga skoraj vsi opravili s severa na jug. Priporočam navezo.

CXVI. ČRNI (Lepenski) VRH–VOVENK–KALUDER–ČRNA (Lepenska) PRST–VELIKA (Lepenska) BABA

Črni (Lepenski) vrh 1544 m–Predel (sedlo) 1282 m–Vovenk 1515 m–neimenovani vrh 1651 m–Kaluder 1980 m–Črna (Lepenska) prst 1960 m–Velika (Lepenska) Baba 2016 m.

Lahko do zelo zahtevno brezpotje, gozdna planinska pot med Predelom in Vovenkom, mestoma plezalna mesta I, 500 m + 15-20 %, 4,5 km + 25 %, tri do štiri ure.

Božični čas leta 2003 me je zvabil na svojevrstno turo, pri kateri so mi bili osnovni podatki popolnoma nepoznani. Znani so bili le tisti iz karte: neoznačena pot iz Lepene na sedlo Predel, višinska razlika med dolino in vrhom (1300 m) in dolžina (okoli 6 km). Kar se tiče težavnosti in prehodnosti, bom ugotovil na kraju samem. S seboj bom vzel plezalno zimsko kramo in še dodatno (50 m devetmilimeterce, dva klina, dve matičarki, čutarico čaja, sendvič, četrt čokolade in načet zavitek dateljnov). Snega je bilo na Kredarici 110 cm, pred dnevi je pihal močan veter, zato se je bilo nadejati dobrih razmer.

Ob pol osmih zjutraj sva bila s sinom v dolini Lepene dva kilometra pred Domom dr. Klementa Juga. Pogled z nje ni kazal, kje poteka pastirska pot. Ben, greva gor, nekje bova že naletela nanjo. Temperatura -4°C, zemlja zmrznjena. Po hudourniku in melju med bukovjem motava gor, nekje na zadnji tretjini pobočja natakneva dereze, strmina in poledenela zemlja sta bili preveč tvegani, ter se po mučnem vzponu le znajdeva na sedlu Predel, kjer naju na skali pozdravijo gozdarske oznake in široka pot. Dereze dol, požirek iz čutarice in nekaj dateljnov. Po zelo lepem, redko poraščenem gozdnem grebenu nadaljujeva proti Vovenku. Zopet neko

mesto, kjer se lepota sreča z mojim telesom. Za vrhom se ta konča. Razpotje - ena pot levo dol, druga desno dol, le grebenske gor ni in je sled. Že malo postarana, pa vendar dokaz, da so na grebenu že hodili. Edino, kar me je malo zmotilo, sta bili velikost in oblika. Kot rokometna žoga veliki zaobljeni sledovi, hod večji od pol metra. Krepko sem moral raztegniti korak, da sem jih sledil. Nekaj sto metrov naprej najdeva potlačen sneg, pravo ležišče in še malo naprej bolj jasne sledove. Čuden popotnik je bil na tem grebenu, ki ima štiri prednje zobce derez in ubira najboljše prehode. Tudi čas je bil nenavaden. Namesto da bi spal zimski spanec, je kolovratil okoli. Dlak ni bilo nobenih, ne ostankov hrane, ne iztrebkov. Medved ima očitno isto pot kot midva. Malo sva okrepila pogovor, bolj ropotala s cepinoma in se ogledovala po okolici. Skoraj želel sem si srečanja z njim in ovekovečenja na film. Strahu ni bilo, le previdnost. Žal se ni pokazal. Za prvim predvrhom izginejo njegove stopinje, nadomestijo jih gamsje, in zopet natakneva dereze. Po zoprnih vesinah prečiva, se prebija čez rušje in po grapi priplezava na Kaluder. Grebenska rez je privlačna, pa vendar se odločiva za sestop »na gliho«. Sestop je ekspresen, škripajoč z derezami, sneg še ni bil predelan, in sva na pastirski poti. Zopet najdeva medvedje stopinje, ki se strogo držijo poti, na koncu naju zapeljejo med škraplje in rušje, od koder se morava vrniti na pot. V temi po velikem ovinku najdeva označeno pot in po njej sestopiva v Lepeno.

Pot od Kaluderja do Velike Lepenske Babe so mi povedali člani postaje GRS Bovec.

Izhodišče je sedlo Predel (1282 m).

Pristopa: Do sedla Predel sta dva: a) Planina za Črnim vrhom (1529 m), b) Lepena. a) Iz Vrsnika, točneje po poljani Na Rutah po lovski stezi do lovske kočice in mimo nje do Planine za Črnim (Lepenskim) vrhom (trentarska pot, MZ-Z, 1 h 30'). Mogoča je še konspirativna lovska pot od Pod Zjabci čez Zjabco (nepriporočljivo brez lovca vodnika). Na grebensko rez se prispe med Vovenkom in neimenovanim vrhom (30'). b) Iz Lepene je pristop na greben, na sedlo Predel pustolovski, skoraj brezpoten in naporen. Pot na Planino Zamosti obstaja, vendar je skrita in za začetek se pozanimaj pri domačinih ali se zanesi na dober nos. Od nje se na Predel pride po trentarski poti. Če te »poti« ne najdeš, je mogoče pristopiti po nakazanem hudourniku v južni vpadnici sedla. Nehvaležno, strmo, z nakazanimi gamsjimi stečinami (Z-ZZ, 500 m, 1 h 15'-1h 30').

Zaključek je na vrhu Velike (Lepenske) Babe (2016 m).

Možnosti za umik: 1. Na Planino za Črnim vrhom. (severno). 2. Desno dol na pastirsko pot in na travnate planjave ter na Duplje (južno).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Obsežno območje vzhodno od Spodnje Trente in Soče (predel pri vasi Soča med zaselkoma Podklanec in V Klancu) nosi ime Črni (Lepenski) vrh in je terra incognita v opisih in pripovedovanju. Zakaj je tako, prepuščam vsakemu bralcu posebej. Največ bi vedeli povedati lovci in domačini, ki pa skrbno pazijo na besede. Od zahoda je skoraj neprehodno in zato nedotaknjeno. Pač pa je vzhodno od tega vrha dostopno na sedlo Predel s severa in iz juga po trentarskih poteh in od tam po grebenski rezi. Obiskovalcev je malo. Proti vzhodu se začne trentarski greben (imena glej v glavi). Brezpoten oziroma s potjo pod njim na južni in severni strani na Vovenk. Ti edini poti, lepi na svoj način, se vzpenjata s Planine za Črnim vrhom ali s travnatih pašnih planjav južno pod grebenom, se združita vzhodno od Vovenka in se nadaljujeta še do Črnega (Lepenskega) vrha. Cel greben - območje do Vovenka je poraščen, gozdat, jasast, s travnatimi vesinami, rušnat, skoraj neobiskan, skrotast, melnat in s številnimi štirinožnimi prebivalci. Najimennitnejši je poleg kozlov (gamsov) in koz, lisic, zajcev in podlasic redko viden medved. Konča se vzhodno od Vovenka. Nadaljnja grebenska rez je do zadnjega predvrha Kaluderja slabo prehodna zaradi rušja (predvrhovi so štirje). Za zadnjim rušje izgine in nadomestijo ga večinoma lažje prehodno skrotje, pečina, trave in greben postane privlačnejši. Ne povsem, saj so na obe strani vesine, na jug trave in skrotje, na sever stene in rušje, skala je trentarska, ne najbolj čvrsta in rumeno rjava obarvana, le na grebenski rezi zanesljivojša.

Zato se je je najbolje držati, kar ni prav lahko, prečenja po travnatih vesinah so obvezna in odurna, strogo po grebenski rezi je težavno, pa vendar potrebno, bolj po sili razmer. Ko preplezaš Kaluder, Črno (Lepensko) prst in Veliko (Lepensko) Babo in se naužiš trentarskega, nezahtevnega grebena, sestopiš po označeni poti na planino Duplje. Ti vrhovi niso uglednega videza, so razbite, travnate, melnate, skrotaste vzpetine in srednje privlačni. Tudi razglednost je povprečna. Na severni strani je tajinstveni svet Dola za Bajarjem in planot nad njim do doline med Lanževico in Veliko (Lepensko) Babo s trentarsko pastirsko potjo. Južna stran celega grebena je poraščena z listavci (bukvijo), severna z iglavci (smreko), vmes so čistine, predvsem na južni strani. Svet je pogojno brezpotno prehodan skoraj vsepovsod, vendar moraš imeti v krvi genetsko zasnovu Špinkov, Tožbarjev, Komacev in Trentarjev, gozdarjev, lovcev, pastirjev ter svojevrstno mentaliteto, saj boš zanesljivo na kateremkoli pristopu naletel na tvegana viseča mesta. Zavetišči sta dve: med sezono oskrbovani Planinski dom pri Krnskih jezerih (Duplje) in neoskrbovana Planina za Črnim vrhom.

Opis: S sedla **779. Predel** (1282 m) zahodno na **780. Črni (Lepenski) vrh** (1544 m, L, 30'), nazaj na sedlo in naprej (vzhodno) po gozdni poti na južni strani grebena na **781. Vovenk** (1515 m, L, 45'). Še naprej po poti do grebenskega razpotja (možic na štoru): ena pot levo (možnost za umik št. 1), druga desno dol na pastirsko pot in na Duplje (možnost za umik št. 2). Naprej brezpotno po grebenski rezi čez štiri grebenske vrhove (viseče, izpostavljeno, čez rušje) na vrh **782. Kaluder** (1980 m, ZZ, 1 h 30', obvozi so na južno stran). Še naprej brezpotno po grebenski rezi čez vrh **783. Črna (Lepenska) prst** (1960 m) in na **784. Veliko (Lepensko) Babo** (2016 m, MZ-ZZ, mestoma I, 1 h 30').

Sestop je po označeni planinski poti do Planinskega doma pri Krnskih jezerih (1385 m, MZ-Z, 1 h 30'), malo pred njim desno in na izhodišče (L, 1 h 30').

Primeren čas je mešan. Za del med sedlom Predel in Kaluderjem (tudi Črni Lepenski vrh) jesen, ko se trave že poležejo, za greben Kaluder–Velika (Lepenska) Baba zima.

Opomba: Druga Velika Baba je Jezerska, druga Črna prst je Baška. Z grebena se je skoraj povsod mogoče umakniti na pastirsko pot na južni strani grebena (ZZ, skrotje, strme trave). Cela tura z začetkom in koncem v dolini je celodnevna.

CXVII. RAVNI DOL–GRIVA–PLAZKI VRŠAC–ČISTI VRH–ŠNITA–KOŠUTNIK–VELIKA (Trentska) TIČARICA

Ravni (Raven) dol (Zajezero 1378 m)–(Trentska) Griva 1804 m–Plazki (Plazjanski) Vršac 1868 m–Čez Drt 1808 m (škrbina)–Čisti vrh 1875 m–Šnita 1803 m–Košutnik 1818 m–Velika (Trentska) Tičarica 1892 m.

Krožna pot, dolga 14,7 km, lahko do manj zahtevno brezpotje, lovske poti, 700 višinskih metrov od izhodišča do zadnjega vrha, tri ure in še ura za sestop.

Romantični greben za iskalce samote in najlepših rož. V Ravnem dolu nepopisno navdušenje nad naravo, v grebenu izziv iskanja poti. Trentarsko okolje in čist zrak, ponosni macesni in pogledi na zid belih vrhov. Potoček in vabljivi postanki. Nikar ne hiti, ne postavljaš rekordov, ustavi se in se ozri. To ni sprehod za upokojene alpiniste, ne za mladeniške divjake, ne za neuslišane nezadovoljene planince srednjih let; to je za spoštovalce Narave. Molitev, ki jo tam šepetaš, je hvalnica Stvaritelju. Melodija, ki ti igra v glavi in ki jo soustvarjajo sape in vonjave.

Izhodišče je konec gozdne poti na začetku Ravnega dola.

Dostop: Iz vasi Soča severno do odcepa desno za Brvice, Vas na Skali, čez Vrsnik do konca ceste pri zadnjih hišah (13 km, Metivec, Skokar, okrog 970 m n.m.v.). Konca ceste nad zadnjo hišo ni, je le zapora (šranga), ki prepoveduje nadaljnjo vožnjo v lovski rezervat, gozdna cesta pa te po devetih kilometrih pripelje do začetka Ravnega dola (uporabi gorsko kolo ali VIP). Mogoče je

pred zadnjimi hišami zaviti desno in nadaljevati po gozdni cesti skoraj do konca, kjer najdeš malo hojeno, zaraščeno pot pod zahodnimi pobožji grebena Plazki Kuk–Lepo Špičje in po treh kilometrih si na začetku Ravnega dola. Mislim pa, da so tudi tam že postavili šrango.

Možnosti za umik ni, najbolje se je vrniti po poti. Lovsko-trentarski umiki pa so: strm, neoznačen trentarski sestop severno s sedelca Čez Drt na označeno pot Trenta–Prehodavci ali južno z istega sedelca do konca gozdne ceste in s Košutnika južno čez Utro do konca gozdne ceste.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Obsežno območje lovskega rezervata vzhodno od Spodnje Trente je ohranilo veliko značilnosti prvobitne narave. Ker tudi ovčereje skoraj ni, je slika pokrajine specifično idilična kljub območju Utro, kar v bovško-trentarski govorici pomeni pašni predel stran od staje. Planota je prekrita z macesnovim gozdom, redkeje z bukovjem in rušjem, med katerim so okoli pastirske bajte (Planina v Plazeh, 1548 m) pašniki, višje pa ozke travnate zelenice, bolje tuneli, po katerih tečejo divjadni prehodi. Ker je nadmorska višina med 1300 in skoraj 1900 metri, je rastlinstvo bujno, še posebno zato, ker je vode, bolje mokrote zadosti, saj na začetku Ravnega dola teče potoček, ki se napaja z grebena Plazki Kuk–Lepo Špičje in na koncu ponikne. Zahodni del planote nima toliko vode, zato sta rastlinje in drevje tam drugačna. Posebno pozornost zbujejo številne rože v Ravnem dolu, deloma tudi višje in skoraj do grebenov. Ravni dol je kilometer in pol dolga ravница, ki se začne z livado na nadmorski višini okoli 1400 metrov, leži pod vrhovi Plazki Vogel, Vrh Labrja in Lepo Špičje, na začetku je vodoravna, od sredine se lahno dviguje in na koncu precej strmo na greben. Greben je samo eden, in to na severni strani planote. Pripet je na greben Plazki Kuk–Lepo Špičje. Njegova nadmorska višina je med 1800 in 1900 metri, od vzhoda proti zahodu se začne z (Trentsko) Grivo, nato pa so Plazki Vršac, Čez Drt (škrbina), neimenovani vrh, Šnita, Košutnik in Velika (Trentska) Tičarica. Na te vrhove vodi lovska trentarska pot, ki ima seveda vse dobre in slabe lastnosti lovske poti. Te pa so: pripelje te čez vse zagate, vodi tam, kjer ni rušja, je še kar razvidna, mestoma požagana, na določenih mestih konspirativna in dobro je, če imaš s sabo vodnika lovca. Ker ga verjetno ne boš dobil, se boš moral zanesti na svoj dobri nos. Na vrhova zahodno od Velike (Trentske) Tičarice na (neimenovani vrh in Malo Trentsko Tičarico) ne vodi pot. Greben se na severni strani strmo spušča v balo (trentarsko ime za dolino), ki se začne Na Logu (Trenta), pelje mimo Krotice, Pod kotom, čez planino Lepoč, Korita, planino Trebiščina, Trebiški dol in se konča pri Čez dolu (1832 m), na južni strani grebena se blago spušča do zaselkov (Vas na Skali, Vrsnik), vzhodno pa je pripet na greben Plazki Kuk–Lepo Špičje in nanj vodi tudi lep, sicer trentarski prehod, plezalni vzpon prve, mestoma druge težavnostne stopnje po Tumovi smeri. Slikovitost planote zaljša na vzhodu greben Velikega špičja s trinajstimi vrhovi, na zahodu pa pogled na greben zahodno od Trente (Soče) z verigo vrhov od Trentskega Pelca do Bavškega Grintavca in še naprej, še bolj pa planina V Plazeh ter mesasnje (pašniki - planjave stran od pastirskih koč) Utro, Škerlavje, Strmca, Klanci, Robci in Osojna dolina. Še dodatna zanimivost: na planoti je tudi jama. Pozanimaj se pri jamarjih.

Opis: Pot začneš z jase na koncu gozdne ceste. Prečiš potok in desno od njega po poti v **785. Ravni (Raven) dol** (Zajezero 1378 m, L, 5-10'). Po sredini travnatega dola in pozneje po njegovi zahodni strani do konca. Čez bolj strmo stopnjo na greben. Pot pride nanj minuto ali dve zahodno od vrha **786. Griva** (Trentska, 1804 m, MZ-L, 45'-1 h). Po grebenu, večinoma pod njim zahodno po lovski poti na **787. Plazki (Plazjanski) Vršac** (1868 m). Spust na **788. Čez Drt** (1808 m, škrbina, možnost za umik), naprej na **789. Čisti vrh** (1875 m), rušnato motaje večinoma pod grebenom na neimenovani vrh, **790. Šnita** (1803 m), **791. Košutnik** (1818 m, možnost za umik) in še naprej na **792. Veliko (Trentsko) Tičarico** (1892 m). Povratek na Košutnik in z njega sestop jugozahodno na **793. Škerlavje, Utro** ali na planino **794. Na plazeh** in na gozdno cesto (Strmca) ter do izhodišča.

Sestop je že vključen v opis.

Primeren čas: Če želiš občudovati rože, zgodnje poletje, če macesne, jesen, drugače pa do prvega snega. Pozimi je turni smuk po Tumovi smeri s škrbine Lepo (Velikega) špiča med poznavalci eden najbolj cenjenih.

Opomba: Čeprav je videti pot zelo rušnata, ni tako zelo. Teče skozi predore, po goličavah in si z višjih točk oglej nadaljevanje. Med rušjem lahko kar hitro zaideš. Druge Tičarice so Bohinjske in Dovška. Druge Grive so Krnska, Pelška in Bohinjska.

Bovški slovar: (g)hudrt: ovčja staja, bala: dolina planina, mesasnja: pašnik vstran, utro: območje okoli pašne planine, največkrat na drugi, bližnji lokaciji, plánina: planšarstvo.

CXVIII. ZAPRIKRAJ-KRASJI VRH-VELIKI (Polovniški) VRH-PIRHOVEC-POLOVNIK

Planina Zaprikraj 1208 m-Kobilnica 1568 m-Krasji vrh 1773 m-Veliki (Polovniški) vrh 1764 m-Pirhovec 1660 m-Špik (Polovniški) 1482 m-Nad Pečem 1458 m-Vrh travnika 1476 m-Veliki Polovnik 1476 m-Na požarju 1186 m-Mali Polovnik.

Lahko do manj zahtevno, do Krasjega vrha označeno, naprej neoznačeno, če se hočeš strogo držati grebenske rezi, zahtevno in lažje plezanje, 1521m + 15-20 %, 12,5 km, celodnevna tura z dvema izhodiščema; ali planina Zaprikraj (1208 m, tura od zgoraj navzdol) ali Žaga (Log Čezsoški, 352 m, od spodaj navzgor), zato so časi različni (glej pri opisu, okvirno 7 h).

Dvojček grebena Trnovski Stol-Muzci je nedvomno bolj privlačen kot njegov nižji brat. Skupnih točk imata veliko: prevladujočo južno travnato stran, severna ni tako značilna, veliko dolžino, hojo po stezah, skoraj cestah, podobno rastlinje, pogled v dolino, širino, ovčje in kozje kraljestvo, dosti sonca ... Vendar pa je Polovnik v nasprotju s Stalom in Muzci večinoma brezpoten, bolje neoznačen, kar zaraščen in zato nima toliko obiskovalcev. Poti pa je nebroj, za grebenarja sicer ena sama, ve se, katera, in prehoditi jo je doživetje. Resda dolgo, a hvaležno.

Za to poskrbi razgledni car Krasji vrh, ki si deli prvenstvo z drugimi kralji razgledov – Mavrincem, Škrbinjekom in Matkovo kopo, pustimo ob strani karavanški greben Bavha-Zajčnik ali Visoki Kurji vrh, kjer oko obseže celotno soško gorovje. Če si zraven še amaterski zgodovinar in te zanima soška fronta, pa navdušenja ne bo (z)manjkalo. Malo le popazi na ostanke, v vaseh pod Krnom ni skoraj nobene družine, kjer se (po)vojni davek ni plačal.

Izhodišče je planina Zaprikraj (1208 m). Do nje iz Kobarida, čez Napoleonov most v Drežnico po ozki asfaltirani cesti in po makadamski, mestoma betonirani, skoraj gozdni cesti na planino (od Kobarida več kot 15 km).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Hrbet-greben, geološko velika antiklinalna guba - Polovnik leži v trikotniku Kal-Koritnica-, Žaga in Kobarid. To obsežno območje je v širšem pomenu cel greben od Loga Čezsoškega do planine Zaprikraj, v ožjem pa samo del nad Logom Čezsoškim. Po zemljevidni obliki spominja na klin-trn-rog, ki ga omejuje na jugu reka Soča, na severu nekako tudi, oziroma dolina Slatenik z istoimenskim potokom - hudournikom in leži v osi vzhod-zahod. Je večinoma travnat z bujnimi šopi vegetacije, drevje je bukev z izrazito malo smrekami. Skala se kaže le na redkih odsekih, predvsem na srednjem delu (Pirhovec, Polovniški Špik in Nad Pečem) in je dobro »očiščena« zaradi padavin in vetra ter večinoma trdna, tipična so za ta greben južna travnata pobočja, rušje se najde le v zaplatah na severni strani, ki je na splošno poraščeno z iglavci, v zgornjem delu pa nastopajo skrotje in nižje stene. Čez ves greben so speljane poti, največkrat mulatjere, ki so večinoma zapuščene, nekatere zrušene, pa še vedno uporabne, zgradili so jih med 1. svetovno vojno, in obiskovalec lahko izbira med višjimi in nižjimi. Tudi dru-

gi vojni ostanki se najdejo: granate, neeksplodirane ali šrapneli, železje, rovi, tuneli, strelski jarki, ruševine, kaverne, naboji, kosti, koloje (betoniran krog za obračanje topov), kamnite utrdbe in podobno. Na južni strani grebena je kup imen (od zahoda proti vzhodu): Lipovec, Prevejk, Peči, Drežniški prodi, Brežce, Sivo brdo, Lazni, Labrje, Dereznik, Morizna, Globoščak, Kras, Podkras, Pretovč in Mel, ki dokazujejo domačinsko povezavo, izkoriščanje, plánino (planšarijo) in obiskovanje teh travnikov, dolin, mest, brežin, senožeti in vesin. Na severni strani je imen manj; Strma drasta, Čopijeva stena, Javorjeva dolina, Kesra, Perna jama, Jama, Grad in Volarnica, kar je povezano s slabšo prehodnostjo, nad strmimi gozdnimi strminami pa se do grebenske rezi pnejo večinoma skalnate ali zelo skrotaste stene. Najlepsi razgled je s Krasjega vrha, ki je lahko dostopen tistim planincem, ki nočejo zapustiti označenih poti, in je najboljša točka za spoznavanje gorskega reliefa Julijskih Alp zahodno od Triglava. Razgled je izjemno širok in obsega na severu v polkrogu skoraj vse pomembnejše vrhove: Kaninske gore, mejni greben od Prestreljenika do Jerebice, greben Loške stene in za njo Mangartsko skupino, južni greben Bavškega Grintavca, greben Srebrnjaka in Trentskega Pelca, za njim Jalovško skupino, greben Lepošpičja in za njim Triglav, pred njim pa travnate vesine (Drežniškega) Vršiča, Oblenega brda, Krničice, ki se na vzhodu končajo z zahodno steno Krna. Za dodatek pa lahko ob jasnem vremenu vidiš še Snežnik, Tržaški zaliv, Matajur in greben Trnovskega (Kobariškega) Stola z Muzci pa že tako ali tako spadata k sosedom. Zahodno od Krasjega vrha je brezpotje, bolje rečeno neoznačenost, saj poti oziroma vojaške steze obstajajo, čeprav že zaraščene. Voda je pri planini Zaprikraj. Lovske koče so tri in so dokaz za izjemno lovsko bogastvo.

Možnosti za umik: 1. S planine Dolec čez Morizno (južno) po neoznačeni poti v zaselek Magozd. 2. Z grebena med Polovniškim Špihom in Nad Pečem po neoznačeni poti severno čez Javorjevo dolino in Petnik v vas Čezsočo.

Opis: S planine **795. Zaprikraj** (1208 m) po označeni poti čez **796. Kobilnico** (1568 m) na **797. Krasji vrh** (1773 m, L, 1 h). Potem po neoznačeni vojaški stezi grebenko čez neimenovani vrh in **798. Veliki (Polovniški) vrh** (1764 m) na planino **799. Dolec** (L-MZ, viseče, 1h-1h 15', možnost za umik št. 1). Sestop do nje ponuja dve možnosti: desno in levo in v polkrogu na neimenovano sedlo (1515 m) in na **800. Pirhovec** (1660 m, L-MZ). Še grebenko naprej čez neimenovano sedlo (1403 m), **801. Polovniški Špih** (1482 m), **802. Nad Pečem** (1458 m, med tema možnost za umik št. 2), **803. Vrh travnika** (1476 m), **804. Veliki Polovnik** (1471 m), **805. Na požarju** (1186 m, MZ, L, mestoma viseče, umiki so na severno stran, 2 h 30') in z **806. Malega Polovnika** sestop ali proti jugu ali zahodu (bolj priporočljivo) do levega brega reke Soče in v zaselek Log Čezsoški (L-MZ, 1 h do 1 h 30').

Sestop je že v opisu.

Primeren čas: ko ni prevroče. Greben je zbiralec vročine iz soške doline.

Opomba: Logistika naj bo dobro premišljena. Plánina pomeni po bovško (zgornjesoško) planšarijo. Poudarek je na prvem a. Pazi na strmih travah. Tura se lahko opravi tudi v nasprotni smeri (daljša). Drugi Napoleonov most je čez Nadižo pri Breginju. Drugi Veliki vrhovi so: Košutni, Medvodji, Jezerski, Robanov, Struški, Pavličev, Draški, Begunjski in Snežni. Etično (moralno) čisto je začeti greben od spodaj navzgor, opis beri od zadaj naprej.

CXIX. KAL–VRŠIČ (Lepenski)–OBLENO BRDO–LOPARNIK–KRNČICA–SREDNJI KRNSKI VRH–KRN

Kal 1698 m–neimenovani kucelj 1774 m–(Lepenski) Vršič 1897 m–Vrh Ruš 1864 m–trije neimenovani kucelji 1860 m, 1942 m in 1933 m–Obleno brdo 1957 m–neimenovani kucelj–(Krnka) Vrata 1938 m–Krnčica 2142 m–neimenovani kucelj (Police 2127 m)–Srednji Krnski vrh 2134 m–neimenovani kucelj–(Krnki) Konj–Krn 2244 m.

Brezpotje in plezanje, od Kala do Krnčice pod rezjo vojaška mulatjera, rez lahka do zahtevna, na območju Krnčice že mestoma porušena in zasuta mulatjera s predorom, od Krnčice do Srednjega Krnskega vrha manj zahtevno po mulatjeri, po grebenski rezi II (izpostavljeno mesto v dolžini petih metrov, drugo manj zahtevno), čez Konja do Krna zelo izpostavljeno plezanje po grebenski rezi I-II in vršni greben Krna I-II, 968 m + 10 %, 5,8 km + 10 %, 6 ur, sedem imenovanih vrhov in več neimenovanih (sedem?). Opozorilo: za greben od (Krnskega) Konja do Krna je obvezna naveza! Opomba: Cel greben je mogoče preplezati strogo po rezi. Čas hoje se podaljša za uro ali več.

Zopet en greben, o katerem nisem dobil nobenih podatkov. Pa sem povprašal Davorina Žagarja, člana GRS Tolmin in nekdanjega soplezalca, kako je tam. Odgovoril je: Ne vem, ga nisem prehodil. Potem sem si malo priklical v meglen spomin pisanje iz ne vem katerega časopisa, da je greben lahek in uživaški. Dobro, ga grem potipat. Devetega junija 2004 sem bil ob pol osmih zjutraj na planini Prikrjaj, kjer sem se ustavil pri pastirjih in se pozanimal, ali kaj poznajo pot, po kateri sem namenjen. Vedeli niso ničesar, le to, da so gori kače, ki kar same skačejo na planince, in da naj v luknjah pozdravim kosmatega prijatelja (medveda), ki mu bodo že pokazali. Italijani, ki so bili prejšnji teden tam, so obrnili zaradi preobilice snega. Dobro, bom pa opravil »prvenstveni« neinformirani vzpon.

Po zložni mulatjeri sem v eni uri prispel na Kal. Pod grebenom naletim na tri vojaške ruševine. Pogled nanje je bil vprašanje: le kako se jim je dalo tu kaj graditi. Pa sem odgnal te misli, si mislil svoje (korist so imeli le orožarji in politiki, drugi ...) in se odpravil proti višjim ciljem. Rez je bila lahkotna, pa vendar mi je bilo po tretjem vršiču zadosti nabadanja in sem raje zavil dol na vojaško pot, ki se ves čas vije pod grebenom deset metrov nižje. Kljub tej skušnjavi pa sem le skočil na vsak vrh in nadaljeval kombinacijo rezi in poti. Do Oblenega brda in Krnskih Vrat sem z veseljem, zelo razgledno in lahkotno prehodil začetek grebena in občudoval vsaj dvajset vojaških lukenj vseh vrst. Potem sem se moral odločiti, ali naj se povzpnem na Krnčico po grebenu ali po poti, kjer je znamenitost predor. Odločil sem se za drugo kljub snegu, predor je bil doživetje, ki ga nisem hotel zamuditi, firbec potešen, nadaljevanje pa malo manj, saj je bil na pobočju sneg, vojaška pot zakrita, tudi podrtja in po lažjem plezanju in motoviljenju sem se zopet znašel na rezi ob ponovnem občudovanju utrdb vseh vrst. Manj sem občudoval strme snežne vesine, ki so me prisilile k nadaljevanju po rezi. Kmalu sem naletel na navpičen štirimetrski skok, ki sem se ga izognil po zelo izpostavljeni prečnici, tolažilna je bila dobra skala. Te je pa čedalje bolj zmanjkovalo, nadomestil jo je sneg, zaradi prvega vročinskega vala, na grebenu je bilo +27° C, dodobra omehečan, tako da sem kljub strmini dobro hodil. Ostali sta le še dve uganki; greben Konja in vršni razgreben Krna. Od daleč sta bila videti težavna in ker se bliže bolje vidi, sem seveda nadaljeval. Umik me ni mikal, saj je bil na pobočjih strni sneg, hoditi do Krnske škrbine pa se mi tudi ni dalo. Greben se je kmalu zožil in postal na obe strani skoraj navpičen. Rez je bila na začetku kar spodobno prehodna, pozneje se je skrčila na en sam meter, še naprej na pol metra, na vzhodno stran je navpičen dvestometrski prepad, na zahodno pa 70- do 80-stopinjska strmina osemsto metrov daleč dol do podna in škrbina, ki me je malo spominjala na škrbino med Malim in Velikim Klekom v Avstriji. Po vseh štirih sem napredoval, potem sem zajahal skalo in napredoval po četrtem metra. Rez se je prekinila in skoraj nisem verjel svojim očem, v navpičnem mestu so bili zabiti štirje klini. Nadaljevanje je bilo bolj adrenalinsko kot težavna smer v plezalnem vrtcu, tudi bolj kot v prvenstvenih smereh, saj mi je bilo jasno: samo napakica in znašel se bom s polmetrske rezi najmanj dvesto metrov nižje. Sarkastična somisel je bila: vsaj GRS ne bo imela težkega dela, lahko bodo pristopili po ravnem, pobrali koščke in napolnili vrečo. Koncentracija je bila popolna, gibanje premišljeno, le še neka druga misel mi je rojila po glavi: Kaj pa, če se deset metrov visok, zgoraj meter širok, spodaj tri metre in okoli petindvajset metrov dolg zid podre? Odgovor, tudi tolažba je bil: Če je zdržal potrese, bo sedemdeset kil že zdržal, to je le malo odstotkov kubika. In je res, samo na koncu je skalo zamenjala spodkopana zemlja in ob čudnem razkoraku s priti-

skom navznoter sem stopil na travo. Še za neko drugo misel nisem imel časa: potres bi me na tem mestu stresel kot hruško z drevesa, ker sem pa moral imeti vso zbranost za napredovanje, so ti miselni utrinki nastopili šele na sestopu. Najbolj presenetljivo je bilo duševno stanje: na ozki rezi je v meni vladala koncentrirana zavestna širina duše, na širokem grebenu pred njo utusnjena, čeprav razgledna ozkost. Vršni greben Krna je bil kopen, plezanje ugodno, le v sredini so bili sveži odlomi, stolpi razklani in silno previdno sem jih preplezal. Nekaj podobnega kot v Glavi Štajerske Rinke. Na vrhu sem si prižgal; adrenalin se najlažje gasi z ognjem, se spomnil prijatelja Hipija (Igor Gruden), ki je v takem svetu »s pogledom« sprožil skalo, se zahvalil Bogu Krna in Skale, da je ni bolj razkrojil in da sem se izognil minam, ter v sebi premleval ozkost in širino. Beri Dies irae, ali se drži Carpe diem. Na sestopu po Poti Silva Korena sem spoznal še dvojčka preplezanega grebena s to razliko, da je bil tudi okičen z železjem, ne takšnim kot na prejšnjem, pa tudi z zelo strmimi travami in dobro, po nekaterih merilih celo izvrstno naloženostjo. Po jajcih sem le srečno prispel na ravno. Do avta je bilo še devet kilometrov. Kako sem prišel do njega, je pa že druga zgodba, ki ti jo bom povedal ob pivu, takrat pa sem potreboval Castanedo in njegove Mojstre čarovnike s kilometrskimi koraki ...

Lzhodišče: Planina Zaprikraj (1208 m). Do nje po pastirsko-gozdni makadamski cesti iz Drežniških Raven (7 km).

Pristop: S planine Zaprikraj po vojaški mulatjeri travnatega zahodnega pobočja grebena na vrh Kala (1698 m, L, 1 h).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: greben Kal–Krn ni tako preprosto geografsko označiti, predvsem zato, ker ne leži med dolinama, temveč so vzhodno in zahodno od njega planote, planine, podi in sekundarni grebeni. Leži v osi severozahod-jugovzhod. Začne se pri vasi Čezsoča v vrhovoma Humčič (810 m) in Javoršček (1557 m), kjer se spusti do prevala Čez Utro (1305 m, lovska koča), ter se čez Lukeževo brdo na Kalu priključi glavnemu grebenu z vrhovi: neimenovani kucelj, (Lepenski) Vršič, Vrh Ruš, trije neimenovani kucelji, Obleno brdo, neimenovani kucelj, (Krnska) Vrata, Krnčica, neimenovani kucelj (Police), Srednji Krnski vrh, neimenovani kucelj in Krn. Najlažji opis območja je na zahodni strani: od Drežnice na jugu pa do Čezsoče je dolinska nižjeveran z najvišjo točko prelazom (Mali Homec 1259 m) in planotami, travniki, pobočji (Ograjenca, Na Vlakah, Za Ustinsko steno, Dol) in planinami (Zapleč, še živa pl. Zaprikraj, Predolina). Ta dolina se konča s Slatenikom (dolina in potok), ki se izteče pri Soči. Od te planine pa do grebena med Kalom in Oblenim brdom (v karti Oblo, po domačinsko Obleno) so travnata pobočja s pašniki nižje za krave, utro (višje) pa za ovce. Na vzhodni strani je dolina Lepene, od koder so do grebena dviga poraščena, strma, težko prehodna in na svoj (trentarski) način privlačna pobočja (Hudi plaz in Ruše). Kljub slabši prehodnosti so Lepenarji utrli poti na planino Zagreben z lovsko kočo in čez Mlakco ter čez pobočje V Sleču na preval Čez Potoče (1850 m) s končnim ciljem – planino Na polju (1530 m) nad Krnskimi jezerom. Za turne smučarje je zanimivo severovzhodno območje V Laštah z mehкими oblinami, primernim padcem in osrednjo vzpetino **Glavica** (1954 m) ter s spustom do Krnskega jezera (1391 m). Glavni greben je rahlo dvigajoč se, travnato-skalnati, bolj sedlast kot škrbinast, začne se na višini 1700 metrov, je neporaščen in od Kala do sedla pred Srednjim Krnskimi vrhom posejan z vojaškimi objekti (strelski jarki, rovi, kaverne, predori, bunkerji, vojaške postojanke, železje, bodeča žica, beton ...) na vsakih petdeset metrov. Višine na karti so približno točne, vendar plezalca ne motijo, manjkata pa tudi dva vršička. Skala na rezi je večinoma dobra. (Krnski) Konj zavzema poseben položaj med grebenskimi mesti, drugi štirje (Konji) so: prvi je na označeni poti Velika planina–Korošica, drugi na plezalnem grebenu Kranjska Rinka–Skuta, tretji pod (Pelškim) Vršičem in četrti je Prevalski (na grebenu Lopa–Črnela). Vsi so zelo izpostavljeni in zato psihično naporni, vendar je Krnski Konj (po mojem mnenju) za brezpotnike prvak. Malo mu je iz daljave podoben Prevalski. Je izredno izpostavljen, izredno lahko mirne duše zamenjaš z izjemno

in ko sem bil na njem, sem se že spraševal, kje sem: ali v Čopovi, ali Herletovi ali Butinarjevi (Kovinarska smer) prečnici. Izpostavljenost je podobna, le s to razliko, da je na Konju na obe strani, sama rez pa široka samo meter in manj. Bolje je, da me ne vprašate, kako sem preplezal tisto mesto (me je sram priznati - po pasje in jahaje). Po karti je Konj zahodno pobočje grebena, vendar so me prikrajski pastirji prepričali: Konj je greben, pa tudi pobočje. Vodo lahko natočiš pri planini Prikraj, višje je ni. Na tem območju so še drugi brezpotni vrhovi in grebeni (glej naprej dodatek).

Opis: Z vrha **807. Kal** (1700 m) po grebeni rezi na neimenovani kucelj (1774 m) in še naprej po njej na **808. (Lepenski) Vršič** (1897 m, možnost za umik št. 1). Po rezi ali udobneje pod njo po vojaški poti na **809. Vrh Ruš** (1864 m) in podobno čez tri neimenovane kucelje (1860 m, 1942 m in 1933 m) na **810. Obleno brdo** (1957 m, L-MZ, 50'). Čez neimenovani kucelj in spust na sedlo **811. (Krnska) Vrata** (1938 m, L-MZ, možnost za umik št. 2). Po vojaški poti skozi desetmetrski predor po zahodni strani na vrh **812. Krnčice** (2142 m, MZ-Z, 30') in po grebeni rezi, navpičen skok preplezaš po izpostavljeni prečnici pod rezjo na vzhodni strani (II, 3 m, bolje je iti po vojaški poti pod grebenom, MZ). Čez nakazano sedelce na neimenovani kucelj (menda naj bi se imenoval **813. Police** 2117 m) in na **814. Srednji Krnski vrh** (2134 m, MZ-Z) in zopet na sedelce (možnost za umik št. 3), na neimenovani kucelj (Z-MZ) ter po izredno izpostavljenem ozkem, skoraj vodoravnem grebenu **815. Krnski Konj** (II, 50-60 m, štirje zarjaveli klini v navpični škrbini) na trave in čez severovzhodni vršni grebena Krna (I-II, 40-50 višinskih metrov, sveža skala nekje na polovici) na vrh **816. Krna** (2244 m, 2 h).

Možnosti za umik: Vse tri so po večinoma udobnih in lahkih vojaških poteh 1. svetovne vojne zahodno (kjer niso porušene ali zadelane s skalami) do makadamske ceste. Pri možnosti za umik št. 3 se lahko napotiš tudi jugovzhodno čez planoto V Laštah do **Gašperce** (stik z označeno potjo Lepena-Krn).

Sestop: Ker sem imel avto na planini Prikraj, sem sestopil po zavarovani označeni poti Silva Korena do Bivaka na Črniku (1216 m) in v Drežnico (ZZ-IZ, jeklenice, klini, skobe, dve lestvi, zelo strme trave, malo shojeno, zelo naloženo, MT, 2 h 30'). Drugi (lažji, tudi bolj priporočljivi) sestopi so: a) čez Kožljak v Drežnico (540 m), b) čez Leger do Koče na Planini Kuhinja (991 m), c) mimo Krnskega jezera (1391 m) in Planinskega doma pri Krnskih jezerih (1385 m) v dolino Lepene (Dom dr. Klementa Juga 700 m).

Primeren čas: ko ni snega.

Opomba: Zaradi spoštovanja do domačinov sem se odločil, da bom Obleno brdo zapisal tako, kot so ga govorili stoletja. Zahodno pobočje Krna je nevarno zaradi padajočega kamenja. Pri mojem sestopu se je trikrat uslo s strmin nad mano. Za tiste, ki ne ljubijo izpostavljenosti, ne plezanja, ne nezanesljive skale, je priporočljiva tura po vojaških poteh in brezpotju: Zaprikraj-Vrata-Krnčica-V Laštah-Gašperca-Krn (MZ-Z, 4 h). Drugi Skutniki so: Ložki, Bavški in Rezijski.

Dodatek: stranski brezpotni grebeni. Podatkov o zahtevnosti in drugega ne objavljam.

a) Iz sedla **817. Čez Utro** (1305 m) po lovski stezi na **818. Hudi vrh** (1804 m), vrhova **819. Srednja špica** (1819 m) in **820. (Lepenski) Lipnik** 1867 m. Sestop je po pristopni poti.

b) Od Planinskega doma pri Krnskih jezerih brezpotno na **821. Debeljak** (1869 m) in potem grebensko naprej čez sedelce **Škrbina** (1753 m) na vrhova **822. Veliki Lemež** (2043 m) in **823. (Krnski) Vogel** (1980 m). Sestop je na preval **824. Čez Potoče**.

c) Stranski (vzhodni) priključek glavnega grebena od prevala Čez Potoče na **825. (Krnsko) Grivo** (1999 m), **826. Lopatnik** (2012 m) in **827. (Lepenski) Skutnik** (2074 m, vzhodno od Krnčice).

27. Greben Savinjek–Mrzla gora.

28. Kojnik–Kavčič.

CXX. STARIJSKI VRH–TRNOVSKI (Kobariški) STOL–RIBEŽNI (Breginjski)–MUZCI–GNJILICA

Baba (Kobariška) 772 m–Hum 1015 m–Starijski vrh 1147 m–Na vrhu 1231 m–Vršanja glava 1368 m–Mali vrh (Kobariški) 1405 m–Trnovski (Kobariški) Stol 1673 m–naprej proti zahodu Puntarčič 1562 m–Ribežni (Breginjski) 1516 m–Mali Muzec (Musc) 1612 m–Veliki Muzec (Musc) 1638 m–Nad Ohojami 1576 m–Gnjilica 1463 m.

Lahko do manj zahtevna označena planinska pot, 12 vrhov (večini se pot izogne), 1500 višinskih metrov + 20 %, 16 km, šest do sedem ur do vrha Nad Ohojami.

Primeren greben za pet- ali osemdesetletnega planinca. Srednje zadovoljujoč, lepo razgleden, širok, s široko mulatjero, prevozen z otroškim vozičkom ali manjšim tankom do polovice, v drugi polovici so travnate poti. Ne predolg, niti prenaporen, sončen, z »južno« vegetacijo in kar obljuden. Z bivakom in vodo. S prostori za prticek in sončenje. Primorsko skromen, z ovčami na utro, s kočjo (antenskim repetitorjem) na najvišji točki in kar privlačno potjo. Obljubljena dežela za jadrnalne letalce, padalce in zmajarje, saj so vertikalno dviganje zraka in vzgonski vetrovi na travnatih južnih pobočjih grebena stalnica, ki odpove le ob prehodih vremenskih front. Tudi gorski kolesarji najdejo veselje na njem (Učja–Mali vrh–Kobarid ali bolje Trnovo). Turo združi s kopanjem v potoku Nadiža, ker je njegova zdravilnost dokazana in kombinacija pohoda ter kopanja bi ti morala zagotoviti dolgo zdravje. Greben lahko opraviš v celoti ali delno, do Trnovskega Stola je lahek, naprej pa malo težavnejši, pri čemer težave niso velike, bolj so odvisne od pohodnikov volje. Zadnji vrh Gnjilica je brezpoten in ga skoraj nihče ne obišče, običajen sestop pa je s sedla zahodno od Nad Ohojami po neoznačeni poti jugovzhodno na planino Ohoje (1058 m) in še naprej vzhodno do označene poti Mali Muzec–Breginj. Logistika naj bo dobro premišljena, saj je od Breginja do Kobarida po cesti štirinajst kilometrov.

Izhodišče: Kobarid 234 m.

Zaključek: Vas Breginj 550 m.

Možnosti za umik: S poti do Stola so tri priporočljive in ena nepriporočljiva. 1. Pri (Kobariški) Babi, kamor pripelje vozna pot s severa, in po njej dol. Bolje je, da greš po isti poti nazaj v Kobarid. 2. Nepriporočljiva je naprej od bivaka po neoznačeni poti severno v Srpenico. 3. Na južno stran pri Bivaku Hlek 1225 m po označeni poti v vas Potoki. 4. Pri Malem vrhu, kamor pripelje gozdna cesta, in a) po njej sestop južno v dolino Nadiže (tudi označena planinska pot) ali b) po njej na mejni prelaz Učja. 5. S Trnovskega (Kobariškega) Stola v Breginj po označeni planinski poti. Strme trave. 6. Z Malega Muzca po označeni planinski poti v Breginj (najbolj priporočljiv sestop z grebena, kajti z vrha Nad Ohojami je sestop po neoznačeni poti).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Sedemnajst do osemnajst kilometrov dolg greben z nadmorsko višino med 1200 in 1600 metri s trinajstimi vrhovi (glej glavo) je pregrada med dolinama Nadiže na jugu in Učje na severu z istoimenskima potokoma. Do višine 1200 metrov je porasel z listavci, redko z iglavci, nad to višino pa je travnat. Do polovice je tudi prevozen, saj je na njegovi južni strani širok kolovoz, nanj vodi tudi gozdna cesta z juga in severa, od polovice naprej pa so samo še poti. Iz doline Nadiže se strmo vzpenja do grebena, na začetku z listavci, potem pa s travnatimi strmalmi, le na koncu je nekaj drevja. Medtem ko je na južni strani gol, je na severni bolj položen, poraščen s slabo prehodnim nizkim drevjem in grmičevjem. Greben je v prvi polovici kar pozidan, oprosti, pokroven in na njem najdeš zapuščene staje, pastirske koče, počitniške hiše, lovsko bajto in na novo urejen bivač. Televizijska kočja na vrhu Trnovskega (Kobariškega) Stola je odprta ali ni, zato se pozanimaj pri planinskem društvu. Posebno sloviti je potok Nadiža zaradi zdravilnih lastnosti (najbolj

pomaga menda očem), ogleda vreden pa je tudi Napoleonov most (drugi je pri Kobaridu).

Opis: Z glavnega trga Kobarida (234 m) med hišami severozahodno gor v južna pobočja in po dobro shojeni in označeni poti na ravnico zahodno od **828. (Kobariške) Babe** (772 m). Tam te »pozdravi« civilizacija v obliki vikendov, ki jo še naprej videvaš na severni strani grebena, kjer pelje pot. Čez **829. Hum** (1015 m), **830. Starijski vrh** (1147 m), **831. Na vrhu** (1231 m, lovška koča) in po širokem kolovozu do Bivaka Hlek (1225 m), kjer iz cevi teče voda. Naprej po poti na južni strani, severno so planotasti pašniki in listnati gozd mimo **832. Vršanje glave** (1368 m) in **833. Malega (Kobariškega) vrha** (1405 m) na brezimni preval, kjer je stik z gozdno cesto. Malo pod grebenom gor in po širokem grebenu na **834. Trnovski (Kobariški) Stol** (1673 m) s planinskim zavetiščem in repetitorjem. Malo bolj strmo dol na grebenko škrbino (možnost za umik št. 5) in po grebenu naprej na **835. Puntarčič** (1561 m), **836. (Breginjske) Ribežne** (1516 m), **837. Mali Muzec** (1612 m, možnost za umik št. 6) in na **838. Veliki Muzec** (1638 m). Še naprej grebenko do **839. Nad Ohojami** (1576 m) in sestop na sedlo (1445 m), kjer je konec »uradnega« grebena in se začne sestop. Možnost je še brezpotno naprej do vrha **840. Gnjilica** (1463 m), vendar se boš moral vračati po isti poti. Od sedla med Puntarčičem in Trnovskim (Kobariškim) Stolum proti zahodu je grebenska pot bolj strma, manj shojena, po svoje zahtevnejša in pustolovska.

Sestop: Če se želiš držati označenih poti, se moraš vrniti na Veliki Muzec, Mali Muzec in po južnih pobočjih mimo Prekope in cerkvice Marije Snežne v Breginj (MZ, 1 h). Neoznačen (delno priporočljiv) sestop je: s sedla zahodno od Nad Ohojami po neoznačeni poti na južnih pobočjih pod grebenom jugo-vzhodno do planine Ohoje in potem vzhodno do stika z označeno potjo Mali Muzec–Breginj (MZ-Z, 1,5–2 h).

Primeren čas: Pozna pomlad in jesen. Poleti je zelo vroče.

Opomba: Pazi na zdrs na strmih travah. Južno pobočje je izrazito travnato in ko sem hodil po grebenu, sem si predstavljal, da na njih lahko zagori in kaj bom v tem primeru naredil. Domačini imenujejo Stol trnovski, za širšo slovensko (nepoznavalsko) javnost je kobariški, pa tudi breginjski. Izreki in zapisa za Muzec sta različna: Muzc in Musc. Drugi Ribežni in Muzci so Trentski.

CXXI. SKUTNIK–VELIKA (Rezijska) BABA–MED BABAN–VRH LAŠKE PLANJE–VISOKI KANIN

Skutnik (Rezijski) 1720 m–Predolina 1655 m–Mala (Rezijska) Baba 1977 m–Velika (Rezijska) Baba 2137 m–Med Baban 2030 m–Vrh Žlebi 2317 m–Kamen 2315 m–Vrh Laške planje 2448 m–Mali dol 2379 m–Črni Vogel 2422 m–Čez (Kaninski) Dol 2345 m–Pod Kaninom 2450 m–Mali Kanin 2572 m–Visoki Kanin 2587 m.

Od sedla Med Baban do Visokega Kanina **841. Ta Visoka Rosojanska pot** (julij 1981, SPD Trst), I–II, zelo do izredno zahtevna označena pot, varovalo samo enkrat, nekaj malega lahko do manj zahtevno, do Vrha Laške planje po grebenski rezi (pri Kamnu, nezanesljiva tanka jeklenica z navadnimi klini, če plezaš brez, III+), naprej izpostavljene prečnice do sedelca Čez (Kaninski) dol, strma kratka stopnja (II) Podkaninom, višinska razlika 550 m, celotna 800 do 850 metrov, od sedla Med Baban do Visokega Kanina 3,7 km + 20–30%. Od bivaka Manzano do Visokega Kanina 5–6 ur. Obvezne alpinistične izkušnje, priporočam uporabo vrvi in varovanje ter spremstvo alpinista. Brez njih je tura lahkomiselnost. S pristopom, vzponom in sestopom vsaj osem ur, raje več, zato mora biti planinec dobro telesno pripravljen. Tura se lahko opravi tudi v nasprotni smeri. Težave so malo večje. Običajna pot se začne pri sedlu Med Baban in se Rezijski Babi izpustita, če pa želiš, lahko s sedla Med Baban skočiš na Veliko (rezijsko) Babo (MZ-Z, 10'). Greben Skutnik–Mala (Rezijska)

Baba–Velika (Rezijska) Baba strogo po grebenski rezi postreže s težavami okoli III. težavnostne stopnje.

Svoje videnje grebena bom začel z:

Da horä tä Čänynauä

nä jä pur palä vysokä

la la li le lo nä

jë pur palä vysokä

la la.

Jë makoj skalä anu rob

jë makoj skalä anu rob,

la la la la la la

jë makoj skalä anu rob.

(prevod rezijske ljudske: Gora Kanin je zelo visoka ... tam so samo skale in prepadi.)

Ta zanosna pesem, ki temelji na bourdonu, dvigajoči se melodiji in rubatom, konsonancami in sozvočjem, ki so v najvišjem skladu z globokim notranjim človekovim občutjem reda, z mehкими specifičnimi rezijskimi soglasniki in samoglasniki, z zakritim glasovnim fundamentom gh mešanega s č, z ritmom, ki je podzavesten, zasidran v njej in ni simetričen, s primarno harmonizacijo, ki asociira Buha (boga) in netemperirano poodmeva širokost, ki se vrne k izhodišču, ki jo uporabim s svojim besedilom po navdušujočem vzponu, najbolje ilustrira Ta Visoko Rosojanko pot (Visoko Rezijsko pot). Ta poteka ves čas nad dvatisoč metri nadmorske višine, prekorači devet vrhov in se skoraj ves čas drži grebenske rezi. Je obdarjena s čudovito trdno skalo izredno bele barve. Po geološki klasifikaciji naj bi bila dahštajnski apnenec, vendar predlagam, da je preprosto kaninski. Žal so tu naši petrografi rahlo zaostali. Medtem ko sem predvsem od tujcev poslušal pohvale skali, res ne vem, zakaj bi se moral apnenec takih lastnosti imenovati po tuje. Če se (morda) po naključju kronološko sklada z avstrijskim, pa se še zdaleč ne po lastnostih. Mestoma me je že spominjal na granit, kjer sem se grabil za centimeterske luske, ki so držale. Tu na grebenu je enako, z izjemami, ki so jih naredile strele. Dvakrat ali trikrat sem moral narediti »trimetrski« korak čez razbito mesto. Vse drugo je v najvišjih vrednostih trdnosti. Greben ima dva obraza: vzhodnega in zahodnega. Vzhodni pada s strmimi stenami na Kaninske pode, zahodni pa deloma poraščeno skoraj ravno tako strmo daleč dol do Rezije. Oznaka Kaninski podi, ki sem si jo tukaj privoščil, geografsko ni najbolj točna, saj so pod grebenom Prodi in Zadnji Dol, vendar glej na to širše. Pogled nanje zasluži veliko pozornost, kajti če sem pri Križevniku pisal o rušnatem, lahko tukaj mirno o kamnitem oceanu. Strogo gledano so Kaninski podi samo pod grebenom Kanin–Hudi vršič, tukaj jih pa lahko vzameš v širšem pomenu in se razprostirajo od Babanjskih Škednjov pa tja do Vrhja Osojnic. Na njih najdeš vzpetine, vršičke, brezna, jame, škraplje, plošče, luknje, razpoke, mostove in vse tisto, kar je značilno za visokogorski kras. Če bi mene kdo vprašal, ali sem za to, da so Podi narodni zaklad – pardon narodni park, sem takoj za. Slaba prehodnost, velika slikovitost in apneniški »seraki« nedvomno zaslužijo poseben status. Morda je pa bolje, da ga nimajo, saj tako ni obiskovalcev. Z grebena ta svet najbolj priteguje pozornost. Zahodni ga manj, saj je spodaj razgledno srednje zanimivo pobočje in čadasta Rezija.

Zakaj je skala na grebenu tako trdna? Prvič: obiskovalcev je malo, drugič: apnenec je boljše kakovosti, tretjič: padavine, so najobilnejše v Sloveniji in sperejo naslago in četrtič: tektonski premiki so naredili vertikalno mikrogeokonfiguracijo na zahodnem robu planote in zato je taka slojevitost pogoj za trdnost skale. Če se vrnem k točki 1: na nekem strmem ozkem mestu v grebenu sem z začudenjem opazoval zrušeno kamenje in sledove Vibrama. Neki planinci so ozek kamin porušili in naredili drčo. Škoda, da niso šli v osnovno alpinistično šolo, kjer je prva lekcija uporaba razkoraka. Sami vrhovi so kot vrhovi, nič posebnega, je pa na grebenu pred sedelcem Čez dol obelisk, ki tekmuje z Ustoličenjem, le da je malo manjši. Plezalne težave so večinoma skromne, razen gladke, precej izpostavljene prečnice (II) pred Kamnom in strmega spusta z njega (prosto III+, opomba: Kratka Nemška nima tako težkega

mesta), kjer si lahko pomagaš z nezanesljivo jeklenico. Prečnice v območju Malega in Črnega dola so v zelo strmih vesinah s prostorom za pol čevlja, čudovitim zrakom in so potencialno najbolj tvegana mesta. Tu nekje proti koncu nastopi tudi edini orientacijski zajeb. Medtem ko je greben prej solidno označen z že malo obledelimi trikotniki in je gibanje skoraj strogo po grebenski rezi, je pa treba tukaj sestopiti krepko dol na zahodno stran in zopet prečiti do grebena. Markacij tu ni. Markacisti so že vedeli, da ta greben ni za vsakogar, in so izpustili šestdeset metrov. Tam sem trikrat zlezal gor in dol, dokler nisem zaznal (edine varne?) poti. Naprej za sedelcem Čez (Kaninski) Dol je še kratek del II. težavnostne stopnje in še kar lahko ali po zahodni strani ali po grebenu na Podkanin, Mali Kanin in Visoki Kanin. Na grebenu se moraš gibati pazljivo, ker so vesine nekje kar strme, prečnice izpostavljene, grebensko rezo pa je na nekaj mestih najboljše opraviti po pasje.

Na Ta Visoko Rosojansko pot moraš gledati večznačajsko (multidimenzionalno). Ni samo pohodni podvig tisto, kar dela to pot povzdigujočo, ni le samota tisto, kar te napolnjuje, ni vrh tisto, kar iščeš, v tem okolju se ponuja tudi nekaj za dušo, zato ti predlagam, da sestaviš izlet v celoto, pri kateri ne manjka celotnosti. Skupaj s planinskim podvigom je še: Rezija, citire, bunkula, Lipe rožice, Te Rozajanske uize, Won ste hore, kres, rej, Šmarnamiša, tu eterne vyte, paravyža, Sadnjé din, Bon di, utyčázé, rišnik, Ta pustaua, plesi: Na towsto, Na tenko, Na križ, babaz, Plänynd ... (prevod glej pri opombah). Ti sestavni deli ti skupaj z vzponom morajo napolniti in izpolniti smisel poti. Cvaki (glej opombe, tukaj koraki), ki jih opraviš na grebenu, nimajo pomena, če ne združiš tostranskega z onostranskim, zato opravi Ta visoko rosojanko pot skupaj s Šmarnomišo. Moj predlog je: 13. avgusta dostopi do Bivaka Manzano, prespi, 14. opravi greben in sestopi zahodno čez Vrh Krnice po izredno zahtevni ferrati na Preval (Bivak Marussich) in v dolino Rezije, bodisi na Planino Kot (Malga Coot) ali v Korito, pač tja, kjer si pustil avto. Prespiš, kje in kako, se najdi sam in 15. avgusta obišči informacijski center v Ravanci (Prato) z muzejem in prikazom Rezije, se ob pol enajstih udeleži Šmarnemiše, se popoldne okopaj v potoku Rezija ali Ronek, zvečer pa si oglej še procesijo in nastop folklorne skupine.

P. S.: Ni potrebno, da si veren!

Pristop na Malo in Veliko (Rezijsko) Babo v povezavi od Skutnika z grebenom je bolj priporočljiv pozimi, saj so poleti visoke trave, kjer se plazijo mondraki (rezijsko: mondrasi).

Narava je precej prvobitna in tako sem dvakrat imel priložnost opazovati večje ujede pri letu in lovu.

Na zahodni strani so nadvse izzivalne strmine in žal Rezija še ni rodila Karničarjev, ki bi tam imeli nedvomno veliko možnosti. Do sedaj po trditvah domačinov ekstremnih smučarskih spustov še ni bilo.

Za konec: Ta tura je balzam, tolažba, blaženost, molitev in maziljenje za upokojene alpiniste, če ne zate, pa zame vsekakor! (poslušaj in se poistoveti z: Da horá ta Čánynduá). In še čisto za konec: v tem okolju se s citiro in bunkulo vzburka in vžge moja prastara atavistična slovanska kri!

Izhodišče je planina Kot (1190 m, Malga Coot) v vzhodnem koncu doline Rezije. Deset minut nižje je parkirišče, ker je planina narodni park, kjer ni dovoljen promet.

Pristopi: Iz Rezije do bivaka Manzano (1650 m) sta dva: a) čez Skutnik, b) čez planino Zgornje Brdo.

a) S planine Kot (Malga Coot) vzhodno, mestoma jugovzhodno po lahki travnati označeni poti do razpotja: levo (severno) pod grebenom na prevalu Predolina (1655 m), desno (S) na vrh Skutnika (1721 m) in dol levo (severno) do sedelca Predoline (1655 m), tu se variantici združita in po zahodnem pobočju Male (Rezijske) Babe (1977 m) skoraj vodoravno do Bivaka Manzano (1650 m, šest ležišč, voda, če je, je v pobočju Med Baban 5' vstran, L, 1 h 45'). Malo lepši pristop kot čez planino Zgornje brdo.

b) S planine Kot (Malga Coot) severno do severovzhodno po označeni poti do planine Zgornje brdo, nato desno (vzhodno) do bivaka Manzano. (L, 1 h 30').

Iz doline Soče: c) Iz vasi Žaga po označeni, malo shojeni planinski poti na sedlo Med Baban. Kar 1700 višinskih metrov! Hoja traja (vsaj štiri ure).

č) Če želiš opraviti greben v nasprotni smeri, kot je opis: s Kaninsko žičnico do postaje D Podi in po označeni poti na vrh Visokega Kanina (L-Z, 1h 30' do 2 h).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben med Rezijskimi Babami in Visokim Kaninom, po katerem poteka Ta Visoka Rosojanska pot z devetimi vrhovi, ki so jo uradno odprli julija 1981, je še kar dobro opazen iz Rezije in manj iz doline Soče. Začne se na nadmorski višini 2030 m in se konča na 2587 m. Je povzdignjeni rob visokogorske kraške planote, ki se začenja zahodno nad gozdnim pasom pobočij Bovške kotline in se konča z grebenom. Ta kamnita, večinoma neporaščena kraška planota se začne nad 1800 metri in je ne moreš pojmovati kot ravan, saj so v njej doline, vršiči in podi. Visokogorske kraške doline in ravnice so Prodi, Zadnji dol, Veliki dol in Dolgi prodi, vršičev je cel kup, nekaj z imeni, večina brez, podi pa so slikovito in impresivno »obklesane« skalnate plošče s škrapljami in razpokami, ki so jih naredili padavine in ledenik. Uradno so podi samo eni, in to Kaninski, Prestreljeniški ne spadajo v to poglavje, vendar je podov več, ki pa so brez imen. Tako bi lahko naštel še južne, osrednje, vzhodne, Krlišče in še ne bi obsegel vseh. Imen zanje ni, saj se ve, da so imena dajali pastirji, lovci in domačini, ki so imeli opravke, ker jih pa na podih niso imeli, tudi imen ni, čeprav tam pasejo ovce. To kraško visokogorje se na zahodu konča z grebenom, ki ima od podov majhno višinsko razliko, med 150 in 250 metri z večinoma strmimi stenami. Edina pogojno prehodna depresija v grebenu je škrbina Čez (Kaninski) dol in seveda označena planinska pot na Vrh Laške planje. Geološko je kaninsko pogorje (Kaninske gora) iz dachsteinskega apnenca, ki leži na dolomitu. Ker se apnenec raztaplja v vodi, so na tem območju kraški pojavi, posebno slovita so brezna, ta so speleološki eldorado, ki še ni popolnoma raziskan. Poleg drugih je najbolj znano Skalarjevo brezno, ki pa zaradi nesreče jamarjev še ni doseglo končne globine. Na zahodni strani se greben strmo spušča 1500 višinskih metrov s skrotastimi in travnatimi vesinami do Rezije, proti zahodu pa se od Visokega Kanina z vrhom Krnica (Vrh Krnice, Picco di Carnizza, 2441 m) vije še en greben do Prevala (2041 m). Na grebenu je visokogorska vegetacija.

Posebna zanimivost bi moral biti za Slovence jezik domačinov (Rezijanov). Ta je in ni slovenščina. Domačini ponosno zatrjujejo, da je njihov jezik bolj ruski kot slovenski, da je starejši od slovenščine, saj so se naselili še pred Slovenci, in da so zaradi osame ohranili prabitnost. Kakšna je ta, ugotovi na kraju samem, domnevam pa, da bo komunikacija če že ne otežena, pa vsaj zanimiva. Še posebej zato, ker je njihov jezik njihov in ga hranijo zase, ne pa za pritepence. Naslednja zanimivost je botanična: karnijski šeboj (tudi fajgelj ali levkoja) te bo z dehtivimi vijoličastimi cvetovi zanesljivo pritegnil.

Rezija je dolina, ki je prometno najlažje dostopna iz zahodne strani s ceste Viden (Udine)–Trbiž (Tarvisio) pri kraju Ressiutta. Cestna povezava iz doline Soče čez mejni prelaz Učja in prelaza Krnica (Sella Carnizza, 1085 m) v Rezijo je z zelo ozko cesto ter številnimi ovinki in ridami. Imena krajev na tablah v Reziji so dvojezična. Koroška, zgleduj se!

Opis: S sedla **842. Med Baban** (2030 m), kjer te pozdravi bronasta tabla z napisom Ta Visoka Rosojanska pot in rdeče rjavi obledeli trikotnik (markacija) preprosto slediš grebenu po zaznavni, še kar solidno označeni poti čez **843. Vrh Žlebi** (2317 m) do konca. Malo pred koncem prestopiš na zahodno stran in po zelo gladki, izpostavljeni prečnici (II+, 10-15 m) prečiš do škrbine in gor na **844. Kamen** (2315 m). Po grebenu do konca in na levi strani po gladki počī-kaminu dol (najtežje mesto grebena, zavarovano s tanko jeklenico in

majavimi klini, podobno najtežjemu mestu v Kramarjevi smeri v Storžiču, 15-20 m, trije metri vmes zelo gladki, prosto III+). Lažje naprej na **845. Vrh Laške planje** (2448 m, možnost za umik 2) in po širokem lahkem grebenu na **846. Mali dol** (2379 m) in potem se začnajo prečnice, najprej še kar lahke, pozneje pa zelo izpostavljene (I-II) čez **847. Črni Vogel** (2422 m), zvit spust na zahodno stran in šestdeset metrov pobočne prečnice brez markacij ter zopet na greben, kjer te pričakajo najtežje, zelo izpostavljene prečnice grebena (II). Čez najnižjo točko grebena **848. Čez (Kaninski) dol** (2345 m, možnost za umik 3), grebensko čez stopnjo (II, 5 m) in po grebenu, mestoma tudi po zahodni strani čez vrhove **849. Pod Kaninom** (2450 m), **850. Mali Kanin** (2572 m) in neimenovani kucelj na **851. Visoki Kanin** (2587 m, Z-ZZ, morda še kje I).

Možnosti za umik: 1. S sedla Med Baban: po označeni poti v Žago. 2. Z Vrh Laške planje po označeni, naloženi poti vzhodno do križpotja (Z, 1 h) in potem ali na Dom Petra Skalarja (L-MZ, 45' do 1h) ali dol v Bovec (L, 3 h). 3. S sedla Čez (Kaninski) dol: po melju vzhodno dol (MZ, 15') v Zadnji dol do označene poti Bovec-Visoki Kanin.

Opomba: Grebena **852. Skutnik** (Rezijski 1720 m)-**853. Predolina** (1655 m)-**854. Mala (Rezijska) Baba** (1977 m)-**855. Velika (Rezijska) Baba** (2137 m) ni v sklopu Ta Visoke Rosojanske poti. Je preplezljiv, nekaj po označeni poti, nekaj po brezpotju in plezalno (L-ZZ, I-III).

Sestop: 1. Čez **Vrh Krnice** (2441 m) v Rezijsko. Netežavno po označeni poti na Vrh Krnice (Z), naprej je ferrata do **Prevala** (it. Peravo, bivak Marussich 2041 m, ZZ-IZ, dobro zavarovano, samovarovanje, 1h 30'). Do Malga kota (coota) še tri ure.

2. Po normalni označeni poti severovzhodno čez **Dolge prode** na preval pod Vrhom Osojnic (mestoma Z, večina L, 1h 15') in potem a) Kaninska žičnica (20'), b) Dom Petra Skalarja (35').

3. Po označeni poti jugovzhodno dol v **Zadnji dol** in naprej po poti v Bovec (začetek zahteven, naprej lahko, vsaj štiri ure).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opombe: Vode na grebenu ni, niti na podih, zadnja zanesljiva voda je na Planini Kot, pogojno še pri bivaku Manzano, če ni suše. Priporočam vsaj dva litra tekočine na posameznika. Sporazumevanje z domačini je težavno zaradi svojstvene govore, ki jo težko razumeš. Drugi Skutniki so: Ložki, Bavški, in Lepenski. Druge Planje so: Ložka, Trent(ars)ka, Ozebniška, Travniška, Kozja, Bohinjska, Komnska, Ovčja, dve (?) sedli Planja... Drugi Vrh Krnice je v Grebenu (Ložke stene). Drugi Čez dol je zadnjiški. Skala na grebenu ni čisto nič zlizana in prijemat jo je čisti užitek. Kaninskega apnenca geologi ne bodo ustoličili, saj se za dachsteinskega točno ve nastanek in čas in ta podatek velja za vso Evropo.

Prevod: *citire*=violina, *gusle*, *bunkula*=violončelo, *Liperožice*=lepe rožice (pesem se nanaša na vse rožice), *Te Rozajanske uize*=rezijske pesmi, *Won ste hore*=nagore, *rej*=ples, *Šmarnamiša*=slovesna maša na Veliki Šmaren (15. avgust, Vnebovzetje), *tu eterne vyte*=večno življenje, *paravyža*=paradiž, *Sadnjē din*=pogreb, *Bon di(n)*=dober dan, *utyčāžē*=ptice, *rišnik*=grešnik, *Ta pustaua*=pustna, *piesi*: *Na towsto*, *Na tenko*, *Na križ*=rezijski plesi, *babaz*=šema, *Plānyna*=planina, pomuj v širšem pomenu, Bovčani, Trentarji in Rezijski nimajo izraza za planšarji, pri njih je vse planina, *cvak*=poteg z lokom na citiro.

CXXII. VISOKI KANIN-HUDI VRŠIČ-PRESTRELJENIK-PREVALA

Visoki Kanin 2587 m-Kaninska škrbina 2490 m-Kaninski vršič 2530 m-Srednji Vršič 2543 m-(Kaninske) Peči dva vrhova 2453 in 2464 m-(Kaninski) Hudi vršič 2478 m-Prestreljenik 2499 m-Prestreljeniški vršič 2262 m-Prevala 2067 m.

Plezalni greben II.-III. težavnostne stopnje, na nekaterih mestih se že približa IV. stopnji, 718 m + 20-30%, 3,6 km, pet ur.

Eden grših grebenov, kar sem jih potipal. Delno sem ga preplezal in sem potem, ko sem se seznanil s skalo, obrnil. Če bi imel soplezalca, bi morda še vztrajal - saj poznate tisto; alpinisti iščemo težave -, vendar bi še vedno moral kompanjon biti psihično zelo trden. Viseče spodkopane zadeve mi nikoli niso ugajale in vsakemu, ki se bo napotil na greben, priporočam dober »štant«, vrh in zanesljivo napredovanje, ki ga pa tam ne bo. Pravoverna grebeńska rez je izrazito težavna, tista lažja (z ovinki) ni orto. Še en razlog več, da greben odpišeš in, ali ga opraviš po svoji vesti, ki se bo mestoma že približala stenski plezariji. S podatki naprej od Hudega vršiča so me oskrbeli domačini - člani postaje GRS Bovec s pripombo: Ali bi rad poletel v Italijo? Tam imaš bližnjico. Pa nekaj skal in fap vzemi s sabo!

Lzhodišče je Visoki Kanin (2587 m).

Pristop: Najlažji je s Kaninsko žičnico do Postaje D (Podi, 2202 m) in potem po označeni poti na vrh (MZ, 1 h 30'). Drugi pristopi so: od Planinskega doma Petra Skalarja (2268 m), iz Bovca čez Veliki dol, z italijanske strani (bivak Marušič-Vrh Knrice, Nevejsko sedlo-Rif. Gilberti čez Kaninski led in Findeggov ozebnik). Ker se plezalni greben začne pri Kaninski Škrbini (tam je označena pot), se ni treba povzpeti na Visoki Kanin, če si že bil na njem, pravoverno pa je seveda od začetka do konca.

Možnosti za umik so spusti po vrvi na Dolge prode, nekaj možnosti je tudi po meliščih do označene poti.

Zemljepisna lega in značilnosti: Brezpotno plezalni osrednji (vzhodni) skalnati greben Kanina se razlikuje od drugih po slabši in naloženi skali, spodkopanih policah in barvi. O prvih dveh karakteristikah ne kaže izgubljati besed, večina plezalcev pozna tak svet, slednja - barva pa je temnejša, rumeno rjava do rdečkasto siva in je mestoma sicer solidna, večinoma pa ne. Škrbine so nekajkrat zaguljene, smer iščeš z izogibanjem težavam - po laštah in policah višje ali nižje, ki se jih ne moreš povsod izogniti, saj večkrat nastopijo navpična mesta. Najbolj markantna pojava na poti je Prestreljeniško okno, manjših (oken) je pa tudi več.

Opis: **Z 856. Visokega Kanina** (2587 m) po označeni poti na **857. Kaninsko škrbino** (2490 m), **858. Kaninski vršič** (2530 m) in škrbino pred Srednjim Vršičem (koniec označene poti). Po grebenski rezi, nekaj tudi pod njo na **859. Srednji Vršič** (2543 m, I-II). Čez dva vršiča (zoparno, III) na **860. Peči** (dva vrhova 2453 in 2464 m, II-III). Spust v **861. Škrbino v Pečeh** (2417 m). Z zahodne strani na predvrh (2448 m, II) in na **862. (Kaninski) Hudi vršič** (2478 m). Po policah pod, malo višje ali nižje, na zahodni ali vzhodni strani po naravnih prehodih (povsod zelo težavno zaradi spodrezanih polic, IV ali več) na **863. Prestreljenik** (2499 m). Še prej po rezi na **864. Prestreljeniški vršič** (2262 m) in po pobočju ali na **865. Škrbino pod Prestreljenikom** (2292 m) ali na **866. Prevalo** (Kaninsko, 2067 m).

Sestop: a) Do postaje Podi Kaninske žičnice (pozanimaj se, kdaj je zadnja fura), b) s Prevale do Rif. Gilberti (L-MZ, 45'-1 h).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Drugi Hudi vršič je Črnelški v grebenu Lopa-Črnelška špica. Druga Prevala je bavška.

CXXIII. VELIKI ŠKEDENJ 1832 in 1779 m

II, III, izredno do skrajno zahtevno brezpotje, 500 m, dve do tri ure. Smer gibanja: od zgoraj navzdol.

Težko prehodni greben, na katerem boš lahko uporabil alpinistične zvijače, brezpotno sledenje, kjer boš potipal nedotaknjeno naravo in občudoval najširši razgled v Sloveniji. Dokazi so: greben obiščejo samo plezalci in gamsi, zato neke sledi poti so, ki pa večinoma niso človeškega izvora. Razgled z najvišjega vrha

Slovenije bi moral biti po teoriji najširši, pa ni. Skromni po višini Veliki Škedenj ga absolutno prekaša, njegova osrednja lega pa pogojuje daljine. Pogled proti jugu vzdolž doline Soče pokaže večnivojsko sliko, ki je Triglav tudi približno nima, na zahodu je ogrlica vrhov, vmes so širni podi, proti vzhodu in severu zopet večplastnost kuceljčkov, hribov, gora in očakov, spodaj pa je lepota kraljica evropskih rek Soča. Grebenska rez je kar široka, poraščena s smrekami in borovci, rušja ni, trave so med najbolj resastimi, na obe strani sta navpični najmanj stometrski steni, dostop na greben pa spada med najbolj trentarske, kar jih poznam. Pri naju ni bil dostop, temveč sestop. S Primožem Štularjem sva preplezala smer ZSZ in medtem ko je Primož vodil v smeri, sem jaz v sestopu. Hitro sem ugotovil, da sta navadna tehnika in taktika sestopanja preveč tvegani, ker so trave prestrme, zato sva ovila vrv okoli dreves in se spuščala. Posebno mesto je neki pomol v grebenu, kjer sem si hotel vzeti čas in se »pogovoriti« s prostorom in časom, pa grozeči nevihtni oblaki tega žal niso dovolili. Tisto mesto je po vsebini podobno sv. Krišku, le da je religiozna introspektivna kontemplacija izrazito zasebna, religija pa v smislu poistovetenja z naravo.

Točke grebena: Veliki Škedenj 1832 m, 1778 m, Turn v Škedenju 1555 m.

Izhodišče: Bovec.

Pristopa: a) Od postaje D Kaninske žičnice po neoznačeni poti jugojugovzhodno na Krlišče (skalnat podi - planota nad Velikim Škedenjem, ena ura), b) po gozdni cesti iz Bovca mimo Kaninske vasi do postaje B, še naprej po cesti do stika z označeno planinsko potjo proti Planinskemu domu Ruševina (od ceste ena ura) in po neoznačeni poti za postajo D malo več kot četrt ure na zgornji začetek grebena.

Zaključek in sestop: V gozdu nad cesto nad postajo B Kaninske žičnice. Četrt ure po gozdnem brezpotju do ceste.

Možnosti za umik ni.

Zemljepisna lega, posebnosti in značilnosti: Na spuščajočih se vzhodnih pobočjih Kaninskega pogorja proti dolini Soče so specifični skalni izrastki, ki s svojo grebenasto obliko, s strmimi stenami na južni in severni strani pritegnejo pozornost. To so samorastniški Mali (2132 m), Veliki Škedenj (1832 m, 1779 m, Turn 1555), Mali (1963 m) in Veliki Babanjski Škedenj (2121 m). Sem spada še Konjc (2289 m) tri minute vzhodno od Doma Petra Skalarja. Dolgi so okoli kilometer, pečina pa je skalna mavrica, ki vsebuje vse barve skale: od bele do sive, rumene, rjave, rdeče in črne. Najbolj presenetljivo je pri njej to, da je trdna. Domnevam da zaradi sestave, delovanja ledenika, vetrov in poznejše suhosti mikrookolja. Mali Škedenj, izrazito opazen s Kaninske žičnice, je malo oziroma skoraj nič poraščen, je višji, na Velikem pa so trdožive smreke, redkeje macesni, nekaj borovcev, in je nižji, leži pa pod kraškimi visokogorskimi podi Krlišče, nanje je tudi pripet, na jug in sever ga omejujeta navpični steni impresivnih barv, proti vzhodu pa se izteče v gozdne strmale. Sestavljajo ga trije vršiči, med katerimi so škrbine, podobne tistim v grebenu Goličica-Planja.

Opis: Gor na greben. Po grebenu na vrh in spust v škrbino. Vzpon na drugi vrh **867. Veliki Škedenj** (oba vrhova sta v sklopu Velikega Škedenja) in po severovzhodni spust v drugo škrbino. Vzpon na tretji vrh Turn v Škedenju (III) in ves čas po rezi navzdol. Greben je večinoma širok, nima skoraj nobenih izpostavljenih polic, ima pa stopnje, pragove in skoke, ki so zelo strmi, skrotasti, travnati in tvegano preplezljivi, zato so priporočljivi spusti po vrvi. V zadnji šestini po severni (levi) strani grebena v gozd (II, ZZ-SZ, ura in pol do dve).

Sestop: Po gozdu na gozdno cesto (četrt ure).

Primeren čas: Poletje in zgodnja jesen.

Opomba: Po nekaterih virih se Veliki Škedenj imenuje Veliki Skedenj. Ni polnoma definirano, ali je Veliki Škedenj cel greben ali najvišji vrh. Brez vrvi in alpinistične tehnike precej tvegano.

CXXIV. SKLEP–VELIKI STADOR

Neimenovani vrh 1618 m–(Mali Stador 1970 m, stranski izrastek grebena)–Sklep 2136 m–Veliki Stador 2165 m–neimenovani vrh 2235 m–Škrbina pod Prestreljenikom 2292 m.

Brezpotni plezalni greben, I-II, 617 m + 15 %, 2,25 km + 10 %, 2-3 h.

Predstavnik brezpotja in grebenov, pri katerem so občutja odvisna od tvoje naklonjenosti nekoristnemu svetu in plezalsko-brezpotni filozofiji. Ali so zelo vzvišena: tukaj redkokdo hodi in biti izvoljenec je čast, ali: že spet en šoder in če sem že tu, bom pa malo raziskal nedotaknjenost brez pričakovanj neodkritega. Oboje ima svoj mik in privlačnost.

Izhodišče: Postaja C Kaninske žičnice (1640 m).

Pristop je čez škrapljasti, podasti svet do grebena. Po žlebu na prvi greben (Z-MZ, I, 30-45'). Drugi greben je severno z neimenovanim vrhom (1618 m). Pristop nanj je s planine Krnica (1292 m, brezpotje) ali višje - iz zatrepa Za lego po poti za Gorenji prehod in brezpotno na vrh.

Možnosti za umik: Težje kot sam vzpon (v Krnico). Najlažja je po poti nazaj.

Zemljepisna lega in značilnosti: Greben, ki se spušča s Škrbine pod Prestreljenikom proti vzhodu je manj privlačen kot robni grebeni (Visoki Kanin–Velika Baba, Lopa–Črnelški vršiči). Leži med - pod dolinama Skripi in Krnica in je precej skrotast ter nižje rušnat.

Opis: Po grebenski rezi po naravnih prehodih čez neimenovani vrh (1618 m), lahko narediš ovinek čez **868. Mali (Kaninski) Stador** (1970 m), ki ni v grebenski verigi, ali se ga izogneš, se vzpneš na **869. Sklep** (2136 m), **870. Veliki (Kaninski) Stador** (2165 m), neimenovani vrh 2235 m na **871. Škrbino pod Prestreljenikom** (2292 m, I-II, Z-ZZ, 2-3 h).

Sestop je desetminutni, do postaje Podi.

Opomba: Drugi Stadorji so: soški (nad vasjo Soča), krnski, bavški in bohinjski.

CXXV. ROGELJ–PLEŠIVEC–JELENK–PRI BANDERI

Rogelj 1702 m–Plešivec (Bovški) 1962 m–Vratni vrh 1996 m–Naklo (Bovško) 1955 m–Jelenk (Bovški) 2050 m–Pri Banderi (Bovški) 2055 m.

Brezpotni greben, zahtevno do mestoma zelo zahtevno, plezalne težave so borne, večje so orientacijske, 355 m, 2,8 km, 2-3 h.

Brezpoten greben z vzdušjem kaninskega sveta. Lepo in priporočljivo za jamarje, ti so navajeni vsega hudega, pa še pristop imajo pravi, za planince pa: pri takem brezpotju se nikar ne nadejaj lepe poti, čvrste skale, jasne smeri in zraka pod platí. Prej boš našel kup obvozov, zoprne vzpone in sestope, globoke škraplje, tudi rušje, brezna, naložene skale, jame, neprijetno naloženost, visokogorski kraški svet, ovčje črede, pa tudi nedotaknjene koticke, samoto in odmaknjenost. Morda (vse) to iščeš in želiš.

Izhodišče: Konec ceste pri Zavrzelnem nad Bovcem.

Pristop: Po označeni poti iz Bovca za Rombon do višine okoli 1150 m na pastirsko pot južno in nad točko Na vrhu robu še po stezi do Piglja (okoli 1300 m). Brezpotno naprej na Rogelj (1702 m, MZ-Z, 1 h 30'-2 h).

Možnost za umik: po poti nazaj.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben severno od (Kaninske) Krnice je greben v obrisih. Sicer tam obstaja neka grebenska rez, ki pa je od blizu komaj zaznavna kombinacija vrhov, podov, vrtač in drugih čudes Kaninskega Krasa, ki so bolj vidne od daleč, na samem območju pač ne. Kako se boš prebil čez to območje, je odvisno od tebe, saj je rušja veliko in višje slabe prehodnosti, možnosti je nebroj. Priporočljivo za planince z zelo

izraženimi jamarskimi (tam je najgloblja slovenska jama Čehi 2, 1533 m in 7. na svetu, januar 2006) in brezpotnimi ambicijami ter izvrstno orientacijo.

Opis: Brezpotno po naravnih prehodih čez **872. Rogelj** (1702 m), **873. (Bovški) Plešivec** (1962 m), **874. Vratni vrh** (1996 m), **875. (Bovško) Naklo** (1955 m) in **876. (Bovški) Jelenk** (2050 m) na zadnji vrh **877. Pri Banderi** (Bovški, 2055 m).

Sestop: Glej pogl. CXXVI in CXXIV.

Primeren čas: Poletje.

Opomba: Drugi Plešivci so: Jezerski, Loški, Trentski in Koroški. Druga Jelenka sta Mali in Veliki v grebenu Šmihelovec–Skutnik–Špičica. Drugo Naklo je bavško.

CXXVI. (Bovška) LOPA–VELIKA ČRNELSKA ŠPICA–ROMBON (Črnelški greben)

Prevala (Kaninska) 2067 m–Vršiči pod Lopo 2196 m–Prevalski Kuntar 2285 m–Bovška Lopa 2406 m–Konjske police 2297 m–Grdi vršič 2327 m–Črnelški Hudi vršič 2344 m–Velika Črnelška špica 2332 m–Mala Črnelška špica 2273 m–sedlo 1955 m–Vrh Ribežnov 2024 m–Prišna glava 1946 m–Malo Ušje 2007 m–Veliko Ušje 2048 m (Vrh Polic)–Rombon (Veliki vrh) 2208 m.

Zahtevno do izredno zahtevno, izpostavljeno brezpotje z enim mestom III. težavnostne stopnje, pri sestopih v škrbine do II. težavnostne stopnje na grebenu od Prevale do Velike Črnelške Špice (Črnele), od sedla med Črnelo in Vrhom Ribežnov manj zahtevna do mestoma zahtevna označena pot na Rombon, ki se izogne robu in poteka po južnih pobočjih, 1774 m + 30–35 %, 7,25 km + 50 %, 13 glavnih vrhov ter dvakrat toliko sekundarnih, 7–9 ur. Če želiš opraviti greben strogo po rezi naprej od Črnele do Rombona, dodaj dve do tri ure (I–II, ZZ).

Osemnajstega septembra 2004 sem prehodil in preplezal »zgornji« kaninski-Črnelški greben. Seveda sem se prej pozanimal, kakšen je, kolikšna sta težavnost in čas. Domačin, poznavalec, Bovčan mi je povedal: malo popazi pred Lopo, tam je malo težje, naprej je lahko, traja pa pet ur ali malo več. Po vzponu sem odprl vodniček Moznica (Igor Škamperle in Edo Kozorog) na strani 13, kjer je pisalo: Grebensko prečenje Rombon–Ribežni–Lopa (brez grebena jugozahodno od Lope, sestop z Lope na italijansko stran in po njej na Prevalo?) III–IV, 12 h, Alojz Fon, Damjan in Boris Mlekuž, Franci Šter (vsi primorska elita).

K tem podatkom bom pristavil svoj lonček in v naslednjih besedah boš izvedel še mojo, na kraju samem izkušeno, prehojeno in preverjeno verzijo.

Malo pred sedmo uro zjutraj sem parkiral avto pri (spodnji) postaji Dvor Kaninske žičnice, stisnil roko Ladu Mrakiču, načelniku postaje GRS Bovec, pa tudi Petru Podgorniku, pozdravil nekaj domačih članov GRS in se prijazno razveselil pritepenih tujerodcev, Janeza Kunstlja, Jožeta Rožiča in drugih. Hu, sama klasa. Kaj delam, Prle, tu?

Oni gredo svojo (Ta Visoko Rosojansko) pot, jaz tudi (svojo). Med vožnjo z gondalo mi Lado v kabini razloži, kje so »smučarska« brezna, ena mojih strasti je smučanje po celcu, za enega je pohvalno dejal, da je globoko sto osemdeset metrov, pri smučanju ga vidiš takrat, ko je že prepozno, še greben Stadorjev, Rogelj–Jelenk–Pri Banderi, in me povabil na pasulj in druženje po končani turi. Vprašal me je tudi, ali imam jurja za prevoz. Oprosti, Lado, denar sem pustil v avtu, saj ga na turi ne potrebujem. Dobro, pa potem. Prav.

Ob pol osmih zjutraj pri postaji D-Podi zapustim skupino in se napotim na Škrbino pod Prestreljenikom. Tam opraviš za robom veliko potrebo in pri slačenju izgubim uro, verjetno je padla v škrapljo, kar sem ugotovil šele na Prevali. Lepa smučarska točka je ta »mejni« prehod, treba ga bo obisk(ov)ati pozimi. Kam zdaj? Na greben. Mimo porušene stavbe, okna, po plaznatih stožcih in travah prispem na grebensko rez. Nič posebnega, take trave so mi že malo odvečne. Pač pa je rez čisto nekaj drugega. Je izredno lepa, razgledna in uživaška čez Vršiče pod Lopo

in Prevalski Kuntar. Kot vedno, pa me na taki hoji spremlja tudi mešani občutek užitka in negotovosti. Užitek je bil v razgledih; vidljivost je bila dvestokilometrsko, vrhovi od Triglava do Tur blizu. Podtalna negotovost pa: kje se bo zalomilo, kje bodo nastopile težave, kje neprehodna, tudi porušena mesta, kje bo tveganost prevelika? Lepo, skoraj bi rekel lahko, prehodim kup kucljev, žandarjev po vrhu, izognil sem se le nekaj skalam, in se zagledam v nadaljevanje. Greben postaja čedalje ožji, resnejši, izpostavljen in malo pred Lopo vodi naprej le noževa (grebenova), v slovenskih Alpah najbolj koničasta (priporočljivo neizogibna) ostrina - Prevalski Konj. Zaradi izjemne izpostavljenosti sem se ji izognil na italijansko stran po viseči (gamsovi) polici, nekje na polovici uvidel, da je prečenje prestrmo in preveč tvegano, ter čez strmo stopnjo s še kar solidno skalno (III) preplezam na rez. Le zakaj nisem šel takoj po njej, sploh ni tako težavna, kot se zdi iz daljave, bolj je psiho kot resno, je pa silovito izpostavljena, kot se spodobi imenu (mojemu) Konju. Tudi sestop ni bil šala. Spodrezana stopnja vodi v škrbino, ki sem jo srečno obvozil po italijanski, črnozemeljski strani. Vzpon na Lopo je bil v primerjavi s Konjem le sprehod. Zopet strme trave in dvometrski gamsji stopi. Moj svet. Po polici desno, levo, desno, levo in na vrh. Postanek in duškanje. Sestop je strm, orientacijsko malo zapleten, ki ga malo olajšujejo možici (običajen dostop z italijanske strani) in na njem srečam slovenska planinca. Iz škrbine hočem nadaljevati po rezi, kjer me ustavi rumen odlom. Tisto navpično mesto bi že preplezal, samo višje je še ena rumena viseča polkubična skalca, ki se je ne upam dotakniti. Torej obvoz. Na italijanski strani je lahka malo shojena pot pod tremi vršiči in končno sem na rezi. Nekaj preostalih (štirih) vršičev Konjskih polic in Grdega Vršiča prehodim po rezi, sestopam v škrbine, ki so po pravilu spodrezane, v eni celo najdem obročkar za spust, in to v lažji, v težjih ni nič, na rezi preskočim meter in pol široko in šest metrov globoko škrbino, dober odriv in tvegan polet sem si privoščil, ne počni tega prepogosto, Prle, in se znajdem pred vršnimi strminami Hudega Vršiča. Ni človeških sledov. Po polici dvajset metrov vodoravno, prehod meter ali dva na višjo in zopet dvajset, trideset metrov vodoravno, na višjo polico in tako še dvakrat ali trikrat. To se je prej ponavljalo že večkrat, zato se nikar ne čudi, da sem na začetku pisanja podal visoko vrednost za dolžino poti v tej knjigi + 50 %. Vrh je skoraj nedotaknjen z majhnim možicem. Na sestopu me napadejo ovce, ki me grizejo v hlače, mi sezujejo čevlje in butajo vame, za obrambo sem moral uporabiti malo nasilna sredstva. Globoka škrbina s 120 višinskimi metri je pomenila manjšo težavo, sicer še vedno visoko, vendar sem se že navadil dveh zakonitosti grebena. Prva je: vzponi niso zelo težavni, škrbine in sestopi pač z manjšim, pa še sprejemljivim tveganjem, in druga: na grebenu išči najlažje prehode, ki so neke precej vijugastvi. Čez petdeset- in kratke šestdesetstopinjske travnate vesine priplezam na Veliko Črnelso špico in končam neoznačeni brezpotni del grebena. Dober sem, ta greben konkurira po lepoti in težavah Grebenu (Ložke stene), po razglednosti je prvak in sploh mi ni žal, da sem ga prehodil in preplezal. Tudi ga ne bom razdelil na dele, kakor druge, njegova značilnost je celovitost, hoja zelo po vrhu in izjemno vabljiva lepota, ki se dokazuje od blizu, iz daljave plezalske privlačnosti ni mogoče videti, pa tudi razglednosti, ki je med največjastnejšimi v Sloveniji ni mogoče slutiti in se tudi ne da občutiti njegove imenitnosti. Po moji lepotni lestvici ga postavljam med prve tri grebenske veljake in po določenih merilih presega celo martuljške, predvsem po širini, lepoti, malo manj pa jo izpostavljenosti in delni tveganosti. Vsem obiskovalcem priporočam vrh. To sem tudi nosil s seboj, žal pa nisem imel soplezalca. Ob trinajsti uri sem si v rovu zapuščene vojaške postojanke na sedlu med Črnelama privoščil kosilo (kos kruha, gnjat, sir, papriko in košček čokolade). Poplaknil sem z vodo in si zvil smotko. Od tod naprej ne bi smelo biti več težav.

In res jih ni bilo, samo še časovne. Sestop z Male Črnele je bil zoprni po melišču z velikimi kamni, nadaljevanje je travno skrotasto, shojena pot oboje in pri speleološkem bivaku se zagledam po grebenu - nadaljevanju, po osupljivem svetu južno pod Jerebico, na rušnato rez-planote Snežnega vrha, na pode (V Jami) pod njim in užijem (zopet) širino. Rjavo polt sem imel že od prej, na tej turi jo je

sonce le še »okrepilo«. Označena pot me vodi mimo severnega vršnega grebena z Vrhom Ribežnov, Prišne glave in Malega ter Velikega Ušja. Pogledi v Moženico (Možnico) čez stene mi vzbujaajo plezalsko strast. Le zakaj nisem vedel za te stene, tu se dajo opraviti najbolj nori vzponi pri nas. Pozabi, Prle na Ašota, Šite, Široko peč, Steno, Dolgi hrbet, prava najstena Slovenskih Alp je severna stena Možnice (Prišna glava in Ušje). Globoko v mislih se priklonim Petru Podgorniku in soplezalcu, ki sta plezala tam, vendar mislim, da je glavni problem stene še nedotaknjen. Oj, mladost ti, moja, kam odšla si, kje si...? Žal sem Primorec samo po rodovniku. Dobro skuhan opravim še zaključni dolg vzpon na Rombon in še daljši sestop v Bovec. Po mobitelu pokličem Lada, na grebenu prej ni bilo signala, in mu povem, kje sem in vprašam, ali so pasulj že pojedli. Odgovori da so že končali. Dobro, se bom pa ustavil pri tebi in poravnal dolg. Pusti, boš že drugič!

Zaključni akordi simfonije: Črnelški greben (greben Lopa-Črnela-Rombon) so mi odzvanjali v glavi na poti domov. Veličastna harmonija neba, skale, poti in okolice bi bila vredna peresa J. S. Bacha ali C. Francka in kontrapunktične obdelave s preplavljajočim zvokom orgel. Suita (skala) z motivom, ki se ponavlja, ima vzporednico(e) z vrhom, škrbino, grebenom in potjo. Ves čas po vrhu. S fugiranimi zapleti in razpleti (grebenom), z razvezljivimi disonancami (škrbinami), ki se končajo v vsakem stavku (vrhu) in v velikem, odrešilnem finalu Rombona. Če je Marjan Kozina uglasbil Belo Krajino, je severni rob Kanina glasba sama zase, ki v fortissimu, pa tudi pianissimu govori: Pridi, poslušaj me, poglej me, potipaj me, užij me, nebo, skale in pot so samo-zate. Pritrjujočih nevsiljivih poslušalcev boš imel obilo: rože, trave, macesni, jelke, kamni, skale, vrhovi in veter bodo člani orkestra in melodija z mnogoterimi instrumenti in sopotniki.

P. S.: Na poti domov z avtom sem na cesti med Bledom in Kranjem opazil, da vozim po levi strani. Kako, da se mi oči kar same zapirajo? Potem sem se zboksaj po telesu in obrazu, zatulil pesem in pol ure pred polnočjo parkiral avto pod oknom doma.

Izhodišče: Zgornja postaja (D) Kaninske žičnice, Planinski dom Petra Skalarja (2268 m).

Pristop: Od Postaje D Kaninske žičnice po označeni poti na Prevalo (L-MZ, 30-45'). Do Planinskega doma Petra Skalarja iz Bovca po označeni poti čez Planino Gozdec (MZ, 6 h). Do postaje D 45' in 30-45' do Prevale.

Možnosti za umik: Načelno se je mogoče umakniti z brezpotnega grebena (Prevala-Črnela) ves čas na vzhodno stran na označeno pot pod grebenom. Poišči varno (ni povsod) možnost po travah, meliščih in skrotju. Umik je mogoč tudi na poličasto italijansko stran. Do Lope vodi s te strani neoznačena, nižje pa označena pot na Prevalo.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Iz doline Soče, Bovške kotline se proti severu in severovzhodu dviga severovzhodni del Kaninskega pogorja. Imen planot, planin, pobočij, grebenov in vrhov je preveč, da bi jih navajal. Vzemi karto in jih v miru preštudiraj. Podal bom le meje območja: na jugovzhodu je Bovška kotlina, na jugozahodu dolina, ki se začne z Goščo, se nadaljuje s Črčo, se dviguje s planino Krnica (1252 m) in dolino Krnica do najvišje točke - prelaza Prevale (Kaninske, 2067 m). Severozahodna meja območja je greben z zgoraj opisanimi vrhovi, kakor tudi severovzhodna (glej imena vrhov od Male Črnele do Rombona), ki se z dolino Možnice konča pri trdnjavi Kluže. V tem opisu sem si dovolil Veliko in Malo Črnelško Špico imenovati Črnela, tako kot domačini, čeprav je Črnela pobočje - planota pod njima. Severna stran Rombona postreže s kupom imen, nekaj jih tudi ni v karti. Od vzhoda proti zahodu in od spodaj navzgor so: Dolenja, Srednja in Gorenja Kanja, grapa Po jami, Konj, Zelenica, Zeleni žleb, Brdo, Zaslap, Nad prebito jamo, Meli, Prodiči, Plaz in Za prebito jamo. Ta svet s stranicami: od Bovca do Prevale (7,15 km), od Prevale do Male Črnele (3,6 km), od Male Črnele do Kluž (6,15 km) in od Kluž do Bovca (4,2 km) je kraški, apnenčast in verjetno najboljša oznaka bi bila kaninski. Zanj

veljajo ista dejstva in podatki (geološki, botanični, pokrajinski, jamarski ...), ki so že zapisani v poglavju Visoka Rosojanska pot (greben Med Baban–Visoki Kanin), pri čemer bi opozoril, da je svet na tem območju bolj dostopen obiskovalcu, saj po njem peljeta dve, navadnim planincem dostopni poti (pod severovzhodnim grebenom in čez Rupo). Najmočnejši vtis pa je doživljajski; pogledi na Podo (na tem območju ni uradno nobenih podov, pa sem jih kljub temu zapisal z veliko začetnico), so pa Ribežni, ki so s širino obzorja nepredstavljivi. Da jih v popolnosti dojameš, moraš imeti že »podarski« staž, pa še takrat (po vseh Podih: Velikih, Malih, Kaninskih, Triglavskih, Komnskih, Kriških...) pustijo (v meni) močan vtis. Razgledi so morda še mo(go)čnejši: vidijo se vsi glavni vrhovi Julijcev, Triglav, Jalovec, Mangart s podaniki, v daljavah se belijo v večni led odeti očaki Italije in Avstrije, sosed(a) na zahodu je veličastna veriga Zahodnih Julijcev z najznamenitejšima Višem in Montažem, na jugu ugleda modrino Jadranskega morja. Pod grebenom so globoke doline in ravni: najveličastnejši je pogled čez tisočmetske stene v Možnico, pa tudi na Prevalsko ravan (v Italiji), kraljica daleč spodaj je seveda turkizna, pardon, smaragdna boginja Soča. Jamarski eldorado dokazujeta speleološka bivaka, na naši in italijanski strani. Geološka zgradba je posebna: večinoma je horizontalna, na grebenih pa tudi vertikalna in je greben - skala zaradi tega solidna. Zanimiva je tudi podzemna (zgradba): veliko je brezen, jam, lukenj, škrapelj, rovov in podobnega podzemnega sveta. Več o njem si preberi v jamarskih publikacijah. Kot zanimivost omenjam: ena od jam se imenuje Lentornova (hudičeva), najlepše v Sloveniji po trditvah starih jamarjev pa je Črnelso brezno. Označeni poti sta dve: obe, čez Rupo in na Rombon, sta dobro označeni. Seveda pa je zanimivo tudi brezpotje. Zaradi »ostankov« prve svetovne vojne je na vsem območju množica opuščenih vojaških poti (iz Kluž, pod grebenom in drugje), ki lahko zadovoljijo še tako razvajenega brezpotnika, kakor tudi pastirske. Drugi ostanki so (tudi) vojni. Kot na vseh grebenih, kjer je tekla frontna in mejna črta, so tudi na tem porušeni vojaški objekti, kaverne, rovi, bunkerji, strelski jarki in še kaj. Za bivač torej ni problema. Tudi voda se najde. Oglej si še stavbo - spomenik na Čukli. Rastlinje je pestro, kakor se spodobi za tako imenitno in veliko območje. Iz Bovca pa do vrhov se naniza paleta rastlinskih pasov z listavci, iglavci in rušjem, nižinskimi, sredogorskimi in visokogorskimi rožami, pa še vrstami grmičevja in trav. Živalstva nisem opazil dosti, več sem ga občudoval na zidovih bovških bajt v obliki trofej, kar verjetno pomeni: gamsi, mufloni, kozorogi, svizci, ruševci in drugo obstaja, le da tisti dan, ko sem se klatil tam, verjetno ni bil pravi.

Opis: S prelaza **878. Prevala** (Kaninska, 2067m) se takoj vzpneš po travnatih vesinah mimo ruševin na greben (trave, 40°). Po njem mimo bunkerja, strojničnih gnezd čez vrh **879. Vršič pod Lopo** (2196 m) na **880. Prevalski Kuntar** (2285 m, Z-ZZ, silovito lepo, vmes je več vršičev in žandarjev). Po grebenski rezi naprej in jahaje čez **881. Prevalskega Konja** (III, zelo izpostavljeno, varovanje) v škrbino (II). Po vzhodni strani cikcak gor na vrh **882. (Bovška) Lopa** (2406 m, I-II, Z-IZ, 2 h 10'). Sestop v škrbino in po obvozni - italijanski strani zopet na rez in po njej na **883. Konjske police** (2297 m), **884. Grdi vršič** (2327 m) in **885. (Črnelški) Hudi vršič** (2344 m, obvozi so na italijansko terasasto stran, na rezi preskočiš meter in pol široko globoko škrbino, ZZ-IZ, I-II, najtežavnejši so sestopi v škrbine večinoma po italijanski strani, eden je na slovensko, med Lopo in (Črnelskim) Hudim vršičem sem naštel devet vrhov, 1 h 30', lepo). Velik sestop v škrbino (2210 m) in izrazito cikcak na vrh **886. Velika Črnelška špica** (2332 m, ZZ-IZ, I-II, trave 50°, na kratkem mestu 60°, 1 h 20'). Kratek sestop - prečenje na **887. Malo Črnelso špico** (2276 m, MZ, 10'). Sestop je ali po travah ali melišču na sedlo med Črnelo in Vrhom Ribežnov (Ribežni?, 1955 m, Speleološki bivak) in po označeni poti pod vrhovi: **888. Vrh Ribežnov** (2024 m), **889. Prišna glava** (1946 m), **890. Malo Ušje** (2007 m) in **891. Veliko Ušje** (2048 m) na **892. Rombon** (Veliki vrh, 2208 m, MZ-Z, 3 h).

Opomba: Od Vrha Ribežnov do Rombona je mogoče brezpotno in mestoma plezalno po grebenski rezi (ZZ, I-II, nepriporočljivo in tvegano zaradi brezen in globokih škrapelj, čas je za polovico daljši).

Sestop: Po označeni poti v Bovec (MZ-Z, 3 h, uradni čas je 5 ur).

Primeren čas: Zgodnja jesen ali pozna pomlad, poleti je lahko izredno vroče.

Opomba: Za greben med Prevalo in Črnelskimi vršiči (Črnelskimi špicami) priporočam navezo in varovanje. Druga Lopa je Tamarska. Drugi Hudi Vršič je Kaninski. Mobitelskega signala na večini grebena ni, je le na jugozahodnem pobočju Rombona. Drugi Konji so: Krnski, na označeni poti Velika planina-Korošica, na plezalnem grebenu Kranjska Rinka-Skuta in pod (Pelškim) Vršičem. Po domače je Možnica Moženca. Druga Prevala je bavška. Črnelški vršiči (Črnelske špice) so izum slovničnih in inštitutskih čistunov: po domače sta Mala in Velika Črneta.

893. Čukla-Rombon-Velika Črneta-Prevala-zgornja postaja (Podi) Kaninske žičnice. Bovec 460 m-Čukla 1767 m-neimenovani vrh 2000 m-Rombon 2208 m-Veliko Ušje (Rombonsko) 2048 m-Malo Ušje (Rombonsko) 2007 m-Prišna glava 1947 m-Vrh Ribežnov 2022 m-sedlo 1955 m-(Mala Črnelska špica 2276 m)-Velika Črnelska špica 2332 m-Kotel 2024 m-Prevala 2067 m-postaja kaninske žičnice Podi 2202 m.

Označena pot, manj zahtevno do mestoma zahtevno, 2050 m, 15 km, 6-8 ur. Ker je večina opisov, poti in vzponov v tem vodničku namenjena plezalcem, alpinistom in brezpotnikom, bom dodal enega za normalne planince po označenih poteh. Ta ni posebno težka, je pa dolga, hkrati pa v drobcih ponuja blesk grebena, ki je posebno očiten na Rombonu in Veliki Črnelški špici. Planinci turo ponavadi opravijo v nasprotni smeri: z gondolo ob sedmih zjutraj na Podo in potem po označeni poti v Bovec. Najzanimivejši je Rombon z robom in prostranstvi, pa Velika Črneta z izjemnim razgledom, sama pot tudi z zelo drugačnim svetom, kot si ga navajen. Podrobnejše informacije preberi v poglavju višje.

Izhodišče: Bovec.

Možnosti za umik: Od Speleološkega bivaka po poti čez Rupo v Bovec (tudi krožna tura Bovec-Rombon-speleološki bivak, Rupa-Bovec).

Zemljepisna lega in zanimivost: Glej poglavje višje.

Opis: Iz Bovca po označeni poti na Čuklo (1767 m), neimenovani vrh (2000 m) in na Rombon (2208 m, MZ-Z, 5 h). Naprej po označeni poti lahen sestop do sedla (1955 m) in na Malo, z nje prečiš na Veliko Črnelško špico (2276 m) in sestopiš južno na skoraj vodoravno označeno pot pod grebenom. Po njej na Prevalo (2067 m) in krajši vzpon na Škrbino pod Prestreljenikom ter sestop do postaje Podi (2202 m, MZ, 4 h).

Sestop je najlažji v tej knjigi. Sedeš v kabino Kaninske žičnice in v zelo kratkem času si v dolini.

Primeren čas: ko ni prevroče.

Opomba: Delno priporočljivo in najlažje je turo opraviti v nasprotni smeri (vzpon z žičnico), če pa jo želiš opraviti pravovernostno - iz doline na vrhove - pa ponuja planinsko gostoljubje in spanje Dom Petra Skalarja (2268 m, od postaje Podi po označeni poti 45 minut).

CXXVII. MALA ČRNELA-VELIKI SNEŽNI VRH-GORNJI VOGEL-JEREBICA-NEMŠKE GLAVE

Čez Brežič 1699 m-Bavhica 1873 m-Škrbina pod Škrapljo-Škraplja 1794 m-Veliki Snežni vrh 1973 m-Jezersko sedlo 1720 m-Gornji Vogel 1873 m-Krivi rob 2009 m-Jerebica 2126 m-(Ložka) Planja 1693 m-Veliko Poldne 1460 m-Nemške glave 1597 m-Predel 1154 m.

IZ-Z, III, 2558 m + 20 %, 8 km, 10 vrhov, 12-15 h.

Petindvajsetega septembra 2005 sva z Icotom (Iztok Kužel) prehodila še (moj) zadnji greben. Ob pol petih zjutraj sva začela iz Škofje Loke in se vrnila domov ob desetih zvečer. Vmes sva prehodila najbolj nepriporočljiv slovenski greben z najboljšim rušjem, z najglobljimi škrapljami, najslabšim sestopom in z drzno, tudi tvegano pomoto v Koritih, ki sem jo zagrešil zaradi nevednosti.

Približno ob pol sedmih sva pri Gostolu parkirala avto in se napotila po široki cesti do Prodov. Še v bukovju naju je zapeljala označena pot, ni se nama zdelo verjetno, da je tako hitro odcep, in čez porušeno zidovje ter listje sva prišla na Prode. Nekaj sto metrov sva gazila po prodih in se končno le odločila za levo stran. Dobro sva vdela pot, ki je pa izginjajoča, in po dvomeči gozdni strmini sva se vzpela na levo stran doline. Vmes najdeva dva možica in končno sva na planem. Prečiva poraščeno melišče, se razgledujeva po stenah Prišne glave in Ušja (Vrh Polic) nad nama, pleža tu gori mora biti izjemna v vseh pogledih, v glavi preletim vodniček Moznica–Koritnica Igorja Škamperleta in Eda Kozoroga in najdeva pot trideset metrov nižje. Ta naju levo od peščenih stolpov pripelje do stražarnice z dvema zidoma. Tam se ustaviva in se ogledam za nadaljevanjem. Če je to pastirska pot, so morali biti pastirji od hudiča. Natakneva plezalna pasova, izvlečeva vrv, se naveževa in začnem plezati prečnico. Takega drobirja in kruševja še nisem plezal, z nogami sem kopal stope, priplezal do zabetoniranega klina in zabil še en klin. Nadaljeval sem še naprej in prišel do spodkopane skale s klinom. Teh šestdeset metrov džihadsko kamikazne prečnice je med najbolj tveganimi, kar sem jih potipal. Vpletem pomožno vrvico v uho klina in se spustiva po vrvi v Korita, jaz seveda prvi, skala je bila prosto viseča, igra z rusko ruleto »vabljiva«!?, pa še zadosti star sem že. Naprej po grapi je bila pleža po sprani, še bolj beli skali kot tisti v Mali Pišnici, lepa. Višje lco omeni, pot mora iti čez sedelce levo (res je, to sem izvedel pozneje po pogovoru z Ladom Mrakičem). Po visokih nedotaknjenih travah in poraščenih ostankih mulatjere prispeva na sedlo Čez Brežič. Na drugi (italijanski) strani, skoraj nisem verjel svojim očem, ugledava markacije. Po zelo neshojeni, zahvaljujoč markacistom izvrstno označeni poti zahodnojulijskega karakterja, sledov Vibrama skoraj ni, se vzpnema na Bavhico, ugotavljam, da bi se pot morala imenovati Pot čez škraplje, in končno sva ob pol dvanajstih na dokaj neobiskanem vrhu, kjer sva si privoščila »kosilo«. Levo in desno naju pozdravljajo številne vojaške zgradbe, ki si jih z zanimanjem ogledujeva, se povzpneva na vrh, da bi ugotavljala, kako nadaljevati, sestopiva nazaj na pot in se po njej, vmes ogledujoč kaverne in strelske jarke, spustiva v Škrbino pod Škrapljo. Tam ugledava še več vojaških ostankov. Motajoč med njimi in zelo razdrapanim svetom prideva do »končne postaje«, kjer se neha (vojaška) civilizacija. Čakalo naju je osemsto metrov rušja z upanjem, vojaki so le morali zgraditi mulatjere. Nič ni bilo. Po najbolj norem planotastem svetu z desetmetrskimi škrapljami, z rušjem čez ramena, nekaj brezni in skalnimi do dvajset metrov globokimi navpičnimi nepreplezljivimi vseki sva se nekaj manj kot dve uri prebijala, vmes pobirala naboje, si ogledovala šrapnele granat in razmišljala o neeksplozivnih minah do odrešilnih trav pred vrhom Škraplja. Po čistinah tavajoč med rušjem sva končno le prišla do Škraplje. Zdaj vem, zakaj se vrh tako imenuje, in če sem prej omenjal Pot čez škraplje, mi je sedaj jasno: prava Pot čez škraplje je pri Škrbini pod Škrapljo. Na višini čez tisoč osemsto metrov švigne pred nama črna verveca v rušje. Po grebenski rezi nadaljujeva, nekaj delčkov je za dušo in romantiko, do predvrha Snežnega vrha, kjer sta se sončila na suhih travah prepletena črna gada. Odvržem nahrbtnik, da bi potegnil fotoaparata iz njega, pa me je prehitel lco z digitalcem, ki je ob ekspoziciji oddal pisk in gada sta jo urno pobrisala v rušje. Škoda, nič ne bo s posnetkom seksi gadov. Lepa, občasno gola vršna rez in Veliki Snežni vrh naju nista navdušila. V glavah se nama je motalo, kje se rez konča in kako bova sestopila. Še spust v škrbinco in uživaški zaključni vzpon naju je pripeljal na neimenovani vrh. Ugotovim, da je severna stran stensko previsna in da morava sestopiti vzhodno, na pot Moženca–Jerebica. Zaradi izbočenosti (konveksnosti) pobočij se ni videlo do dna,

po konfiguraciji pa sem domneval, da so rušje in drevesca na vsej trasi spustov. S škrbince deset metrov pred vrhom se petkrat spustiva po trideset metrov čez rušnat žleb - steno in se odločiva: Jerebica pride na vrsto drugič. Po označeni poti sestopiva v Gostol, sedeva v avto in se z vmesnim likofom v Ratečah pripeljeva domov.

Kaj naj pohvalnega in navdušujočega izrečem o grebenu? Res je navdihujoč za rušarje, res je privlačen za jamarje, res je zanimiv za zbiralce vojnih ostankov, res je romantičen na kratkem odseku, res je razgleden - takih pogledov na Zahodne Julijce ni od nikjer drugje - res je vabeč za proučevalce nedotaknjene flore in živalskega sveta in res je poseben - za premaknjeno vrsto hribovcev. Za vse normalne in za vse druge, ki iščete užitek, pa nasvet: Nikar ne hodite tja!

Izhodišče: a) Dom Gostol v Moženci (Možnici, 793 m); b) Speleološki (italijanski) bivak (1850 m).

Pristopi: a) Dostop iz Možence na sedlo Brežič je zaradi visečega prodastega prehoda v Korita med najbolj tveganimi pri nas. Opis: Po poti za Jerebico od 700 do 800 metrov, ko ta zavije desno gor, kar naravnost po dnu doline. Najprej po desni strani doline, nato prehod na levo stran in skozi gozd nad rušje. Po melnatih in rahlo poraščenih pobočjih levo od peščenih stolpov do zidanih vrat (vojaške stražarnica, MZ). Po izrazito tvegani, viseči in zelo kršljivi nakazani porušeni polici na levi strani Korit 50 metrov do viseče skale s klinom (IZ, T). Spust po vrvi v Korita in po sprani beli skali gor (I) do trav desno in po njih gor do sedla Čez Brežič (L-MZ, 2 h-2 h 30').

Pravilen in skoraj netvegan izogib (mojim) težavam je: pred vojaško stražarnico levo, po travnatih vesinah po slabo vidni stezi gor levo od špička v sedelce in po melju grape dol v vrh Korit (Z-ZZ, 10').

b) Do Speleološkega (italijanskega) bivaka sta dve možnosti: prva peš (pred prelazom Sella Nevea 1190 m) po označeni poti in druga z žičnico (Rif. Gilberti 1850 m) in skoraj vodoravno označeno do bivaka. Po rušnatem, škrapljastem in brezpotno lahko svetlo do sedla Čez Brežič.

c) S sedla Ribežni (pod Malo Črnelo) gor in po severni strani Male Črnele (ZZ) po opuščeni vojaški poti do italijanskega Speleološkega bivaka.

Možnosti za umik: po označeni poti s Škrbine pod Škrapljo v Italijo (Jezerško dolino). Z Jezerskega sedla po označeni poti v Moženco ali v Jezersko dolino.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Greben med Jezerško dolino na zahodu, Moženco na jugu, dolino reko Koritnico na vzhodu, ki se končuje severno na sedlu Predel, je najbolj nepopisano in slabo prehodno območje Slovenije. Razlogov za to je več: prvi je zgradba pogorja, drugi je mejni, tretji je ekonomska upravičenost, četrti je poraščenost, peti je pomanjkanje planin in šesti je voda, ki je ni, vsaj ob poti ne. Najprej se bom ustavil pri opisu grebena. Greben je iz obeh dolin slabo dostopen z dvema označenima potema. Nekaj je še pastirskih in lovskih stez, predvsem na slovenski strani, ki pa so zaradi strmin in neshojenosti kar zahtevne. Povsod drugod so strma do zelo strma pobočja, poraščena z bukovjem, višje je rušje, proti vrhu se spremenijo v poraščene stene večinoma čvrstega dolomita z navpičnimi odstavki, ponekod pa se najde tudi prhka kamnina (peščenjaki, apnenec različne kakovosti ...) in dosti je rendzine. Te različne kamnine tudi pogojujejo dostope. V Koritih je peščena, drobirasta in neprepustna kamnina, podobna tisti, na kateri leži Kranjska Gora, grapa - struga je neprehodna tudi pozimi, v Škrbini pod Škrapljo je hitro topni apnenec, kjer nastopajo najgloblje škraplje in brezna, kar sem jih videl pri nas, med pasovi apnenca pa so izredno globoki in široki vseki, ki so za pohodnika izredna zadrega. Ti so še posebno zoprnji zaradi svoje lege, ki je prečna na smer hoje. Vrhova Škraplja in Veliki Snežni vrh sta že dolomitna. Posebno slovita zaradi čvrste kamnine je južna stena Jerebice, severna malo manj zaradi mučnega, skrotastega in

29. Trstelj–Fajtji vrh.

30. Gubno-Kepa.

poraščenega dostopa. Trave so primorske in v nekaj kotlih ter zavetnih legah visoke, večinoma pa borne. Umiki z grebena naravnost navzdol v dolino so zelo štrpacni in (meni) znani so primeri plezalcev, ki so plezali severno steno Jerebice ter sestopali v Log pod Mangartom, za kar so porabili tri ure s prisen-ganjem: tam ne sestopim nikoli več! Imen grap, planj, mesasnj in strmali je izrazilo malo: edina so Korita, Čez meli, Mesnovke in V Globokem od juga na sever na slovenski strani in na italijanski Mirnik, kar je na tako obširnem območju; greben je dolg 7,3 km, širok od 3 do 3,5 km, površina meri več kot 21 kvadratnih km, zadosten dokaz za neprehodnost oziroma slabo prehodnost, višinska razlika iz dolin do vrhov je od tisoč do tisoč petsto metrov. Naslednji razlog za slabo prehodnost in nepopisanost je (bila) meja. Ne na italijanski ne na slovenski strani ni bilo nikoli volje za obiskovanje in raziskovanje območja, občasne obiske jamarjev, brezpotnikov in tihotapcev ne moremo upoštevati. Tudi vojaških (grebenskih) poti skoraj ni. Ekonomsko je območje nezanimivo, ker ni možnosti za pašo. Edina voda je (bila) pri lovski koči, po potresih je poniknila, zaradi vertikalnega apnenčasto prepustnega sveta v negativu pa so izviri šele v dolinah. Posebno zanimivi, po mojem mnenju najbolj med vsemi grebeni, so vojni ostanki. Na planoti Škrbina pod Škrapljo, pa tudi na Bavhici je nebroj utrdb, stavb, kavern in strelskih jarkov z ostanki žičnice in streliva v škrapljah. Že na kratkem obisku sem našel naboje z letnicama 1914 in 1915, šrapnele in druge železne ostanke (granate, bodeča žica, drogovi, klini v stenah ...). Na Bavhico pelje označena kvazi grebenska, neshojena, označena pot z italijanskimi markacijami, s Škrbine pod Škrapljo do vrha Škraplja je rušnat, izredno škrapljast, brezpoten, planotast svet, dolg osemsto metrov, z vrha naprej je greben rušnat z nekaj golimi prehodi. Severno od Velikega Snežnega vrha z dvema vrhoma (pravilno ime so Snežni vrhovi, do tja se občasno najdejo rdeče packe - oznake) je še neimenovani vrh, ki je skoraj neprehoden po severni strain, in z njega se spusti iz škrbince deset metrov pred vrhom po vrvi (5x) na pot Moženca-Jerebica. Rastlinje je večinoma rušje, mestoma pa najdeš tudi trave in planike, s tega vidika lep je del pred Velikim Snežnim vrhom, kjer je tudi nekaj živalstva: črni gad, samotni pari gamsov in veverice. Razgledno so najlepši pogledi na Zahodne Julijce (Viš, Montaž), skoraj nič slabši pa na greben Svinjak-Bavški Grintavec, Greben, na Mangart in Jalovec.

Opis: S sedla **895. Čez Brežič** (1699 m) po označeni, malo hojeni (italijanski) poti na vrh **896. (Ložka) Bavhica** (1873 m, MZ-Z, 1 h 30'). Še po označeni poti na ravnico **Škrbina pod Škrapljo**. Čez izrazilo rušnato brezpoten svet dolg malo manj kot kilometer, ki ga prekinjajo globoke škraplje in globoki skalnati vseki z brezni do travnatih vesin, in po njih na vrh **897. Škraplja** (1794 m, Z, 2 h). Po grebenski rezi na **898. Veliki Snežni vrh** (1973 m, Z-ZZ, dva vrhova, 3 h). Spust v sedlo (mejna oznaka 10 13, 1 h 20') in na neimenovani vršič (II). S škrbin-ce pred njim se spustiš po vrvi na **899. Jezersko sedlo** (1720 m, 2 h 15'). Po označeni poti pod vrhom **900. Gornji Vogel** (1873 m, nanj se ni treba vzpeti) in čez **901. Krivi rob** (2009 m) na vrh **902. Jerebica** (2126 m, MZ-Z, 1 h 30'). Po zahodnem grebenu do spustov po vrvi na gredinast svet pod severno ste-no Jerebice in pošeavno desno dol z občasnimi spusti (vrh **903. (Ložka) Planja** 1693 m izpustiš) na sedlo **904. Veliko Poldne** (1460 m, ZZ-IZ). Po posekani poti na **905. Nemške glave** (1597 m) in na mejni prehod Predel.

Opomba: Z vrha **894. Mala Črnelska špica** (2276 m, če želiš opraviti greben po-vezavo Črnala-Čez Brežič po slovenski strani) hodiš po opuščeni poti čez rušnat in škrapljast svet na sedlo Čez Brežič – glej pristopa a) in b).

Sestop: Na mejnem prehodu naj te čaka avto.

Primeren čas: Ga ni. Poleti so prehodi čez rušje in skalne vseke izrazilo neprijetni, pozimi pa je sestop z neimenovanega vrha in z Jerebice tvegan zaradi plazovitih vesin.

Dodatek: Mala Črnelska špica 2276 m–Vrh Laških brežičev 1896 m–Mali Ru-kavec 1805 ni greben. Pot poteka (glej pristop c).

Opomba: Druga Bavhica je v karavanškem grebenu Koren–Jepca. Druge Planje so: Trent(ars)ka, Ozebniška, Travniška, Kozja, Bohinjska, Laška, Komnska, Ovčja, (dve?) sedli Planja ... Po domače je Moznica Moženca. Greben z Jerebice na Veliko Poldne so preplezali že lovci (ustna informacija).

CXXVIII. GREBEN LOŽKE STENE

Izgora–Naklo (Bavško) 1711 m–(V Gradu 1966 m)–Vrh Male Krnice 2098 m–Vrh Krnice 2234 m–Oblica 2246 m–Vrh Rup 2245 m–Oltarji 2308 m–Bricelj 2346 m–sedlo–žandar–žandar–Morež 2261 m–trije žandarji–Votli vrh 2197 m–Konjska škrbina 2063 m–Mali Bedinji vrh 2175 m–Veliki Bedinji vrh 2196 m–neimenovani vrh 2186 m–Vrh Goleževce 2119 m–neimenovani vrh 2163 m–Bavh 2186 m–Plešivec (Ložki) 2184 m–Čez Brežice (sedlo) 1980 m.

Podatki za priporočljivo smer hoje in plezanja od sedla Čez Brežice do zadnjega vrha Naklo so: manj zahtevno do izredno zahtevno, I–IV, 19 vrhov, 1413 m + 35–40 %, 6,5 km + 30 %, 11–17 ur za grebensko rez. Temu prištej še dostop (3 ure) in sestop (2 uri). Imena vrhov beri od zadaj naprej.

Opis Grebena Ložke stene je v dveh delih. Južni del: Vrh Male Krnice–Bricelj (smer gibanja z juga na sever) in severni del: Ložki Plešivec–Morež (smer gibanja s severa na jug).

Za celoten Greben si moraš iz obeh delov sestaviti turo (en del moraš brati od zadaj naprej).

Naklo–Bricelj (južni del Grebena Ložke stene).

Naklo (Bavško) 1711 m–(V Gradu 1966 m)–Vrh Male Krnice 2098 m–Vrh Krnice 2234 m–Oblica 2246 m–Vrh Rup 2245 m–Oltarji 2308 m–Bricelj 2346 m. Brezpotno plezalni greben, sedem vrhov, zelo do skrajno zahtevno (sestop, eno mesto, 5 m), II–IV, štirje spusti, 637 m + 30 %, 3,5 km + 20 %, 5–7 ur.

Sedim pri računalniku in zbiram vtise po zaključnem vzponu, prečenju južne polovice Grebena Ložke stene. Prvi vtis je: dokončal sem, drugi je malo bolj grenak, manjka mi osemstometrski del med Briceljkom in Morežem, tretji je s popolnim prepričanjem: Greben Ložke stene je slovenski najgreben! Njegova veličastnost, dolžina, plezalna težavnost, trajanje in lepota so brez primere v Sloveniji. To velja le za integralen, združen cel greben, ki sem ga zaradi nevednosti opravil po polovičkah. Žal veličastnosti in lepote ne morem dokazati, drugo pač in podatki govorijo sami zase. Potegni jih iz pisanja in si (sam) izračunaj najgreben. Potem si v sanjah naredi načrt in ga nekega zelo lepega, zelo dolgega dne uresniči. Zanesljivo bo oboje, lep in dolg. Le nekaj bi ti še priporočil; nikar ne zahlastaj takoj po njem, najprej se usposobi za strme trave, potem za skale, za zelo hitro neprekinjeno večurno (celodnevno) hojo in plezanje ter za tekočnost alpinističnih manevrov. Pa še v tem primeru bo možnost bivakiranja nenehna mora. Toda doživetje Grebena Ložke stene bo ostalo v srcu in spominu, ki ga boš lahko s ponosom pripovedoval vnukom. Ponavadi mi besede tečejo kar lahko, zdaj pa se počutim nekako tako, kot da sem na rojstnem dnevu osebe, ki mi je zelo blizu in draga in ji želim vse naj, voščilo pa je okorno in nerodno, kot da ne znam govoriti. Natanko tako je s tem grebenom: vse tisto (neizgovorjeno) je, kar je »naj«!

Samo še kratka pripomba: Avčin je pisal o Peutereju slovenskih Alp in na to mesto postavil greben Goličica–Planja. Malo morgen, peterejski greben Slovenije je Greben Ložke stene!

Triindvajsetega avgusta 2004 sem končal Ložko odisejado (Grebena Ložke stene) v dveh delih ali bolje v dveh dnevih. Ko se oziram nazaj, mi je žal, da nisem zbral poguma in ga opravil v enem delu, integralno. Šlo bi tudi v enem dnevu, če bi poznal logistiko, zahtevnost, težavnost, imel opis, dobil soplezalca in poskrbel za vodo na sredini (bi že našel kakšno žrtev). Žal je s tem grebenom tako kot z devico, samo enkrat ti lahko podari telo in ljubezen.

Dvaindvajsetega avgusta 2004 sem se popoldne z avtom zapeljal do Kluž, parkiral avto na parkirišču in se odpravil na Izgoro. Po nasvetu Igorja (Škamperleta) sem imel s seboj vrv (petdesetmetrsko devetmilimeterco), pet vponk, cevar¹⁶, kladio, kline, ki sem jih nabral, ko sem pomagal Betki (Galičič) pri urejanju plezališč, pomožne vrvice in ključ. Vode nisem vzel, zanesel sem se na Igorjevo trditev, da je voda petdeset metrov nižje od njune hiške na Izgori (sonajemnik je Edo Kozorog). Po uri lagodne hoje po izjemno lepi poti sem bil pri hiški. Odklenem vrata, odložim opremo in se odpravim iskat vodo. Prebrškam vse tri grape pod hiško, vode ni. Pokličem po mobilu v Ljubljano še Igorja za podrobnejše informacije in mi je ponovil napotke, vode pa še vedno nisem našel. Potem mi ni ostalo drugega, ko da sem si oprtal čutaro in oddrvel v Kluže. V petintridesetih minutah sem bil pri trdnjavi, kjer zadnjo minuto pred zapiranjem ulovim bovško pupo¹⁷, blagajničarico in turistično delavko v eni osebi. V kontejnerju poiščem plastenko in vanjo ter v čutaro natočim dva litra in pol mlačne vode iz pipe. Se bo že ohladila v hladu hiške. Ponovno gor, prehodim petsto višinskih metrov, najdem polha, ki me zvedavo gleda s stropa in se podprem. Večerja ob svečah, ognju iz šporheta in mlačni vodi je bila priložnost za spomine. Ko sem še igral protokolarni Bösendorfer (klavir) na Brdu pri Kranju, sem imel nekajkrat priložnost uživati kulinarčne dobrote vrhunskih kuharskih mojstrov. Pa te niso bile nič v primerjavi z juho, kosom kruha in pohanjem s čebulo na Izgori. Zavlečem se pod streho na vzmeti, pokrite z armičem v staro izvrstno JLA spalno vrečo. Ob prvem svitu se zbudim, si skuham čaj in se odpravim na pot. Lepota poti do Okrogle me je ves čas navduševala. Pri pomolu na višini 1350 metrov opazim odcep, skočim trideset metrov desno na rob in se znajdem pri izredno lepi, zaklenjeni lovski koči - bivaku Okrogla. Dobri so ti jagri, ti že vedo, kje je najlepše, zraven pa so še edini pravi skrbniki narave, poti in okolja. Planinci, predvsem pa raznorazni vodniki iz Bavšice, bi se lahko od njih kaj naučili. Še vedno nadaljujem po izjemni poti gor do grebena, kjer se pot konča pri možicu (1570 m). Kam, Prle? Odločim se za greben, ki me po prvi plezariji zavrne s škrbino. Vrnem se in zmotam grdo travnato strmino po bavški strani in po sedemdesetih metrih opazim jeklenico (1577 m) s starimi klini in novimi sponami. Prekoračim greben na zahodno stran in po komaj vidni potki prispem na travnato sedlo nekaj korakov severno od Nakla. Seveda skočim na vrh in se naužijem razgleda, ki je posebno impresiven proti jugu. Ravno tak je na Vrh Male Krnice z vertikalno geološko nagubanostjo in belo skalo. Skoraj bi se vdal plezalskemu mamonu, vendar me je iz pohlepne vročične vznepenosti zdramila misel o dolgi poti še pred mano. Pa drugič, s soplezalcem. Po visokih travah Male Krnice brodim skoraj do vzhodne stene Vrha Male Krnice, si ogledujem zahodno veličastno Krnico in vrh V Gradu, pred steno zavijem desno in še nadaljujem po travnatih policah do sedla vzhodnega grebena. Še nekaj več kot sto metrov strmih travnatih prehodov, pa sem na Vrh Male Krnice, kjer nataknem plezalni pas, razobesim plezalno kramo in se ovesim s pomožnimi vrvicami. Z vrha prispem po razglednem, dokaj širokem, že skalnatem grebenu v dvajsetih minutah na Vrh Krnice, kjer me pozdravi »vpisni Aljažev stolp«. Vpišem se, se zmotim v datumu, čas ni pomemben, preletim imena in se razgledam. Okoli so sami znanci - gore, ki sem jih že obiskal, pa tudi v vpisni knjigi je skoraj isto. Večino imen poznam. Pojavi se pa še drugi stalni (znanec), močan južni veter z dviganjem zraka iz Soške doline, meglami in orografskimi oblaki ter čudnim plesom na grebenu. Ali me morajo res vedno spremljati sivina, slaba vidljivost in negotovost? Morda je pa to le sopotnik, ki me skuša v moji skušnjavi, naslednji je bil nebeški. Če bom dovolj trden, bo »spremljevalec« dobrohoten, kljub vidnim stotim metrom z občasnimi razjasnitvami. Greben postaja čedalje lepši, malo me zaskrbi plastovita, spodjedena pojava Oblice, ki pa ima z ložke strani uživaški strm kamin s trdno skalo, in kmalu sem na vrhu. Lepo, kje pa so težave? Do sem je hoja, manj pleža, lahka. Kot da bi klical hudiča, se (pre)hitro pokažejo. Sestop z vrha je čez dve

16 cevar: pripomoček za spuščanje in varovanje

17 pupa: dekle po bovško

navpični stopnji, obe sta opremljeni s klini za spust, en klin sem premestil, zabit je bil tako, da je bila os silnice v smeri spusta, se spustil po vrvi, zakaj sem jo nosil, bi mi zamerila, če je ne bi uporabil, preplezal v prečni spodjedeno naloženo večubično skalo v škrbini z izjemnim zrakom in enoinpolmetrskim razkorakom ter dvomom o solidnosti. Je (z)držala. Potem pride še stopnja, ki sem jo opremil z enajstmilimetrsko vrvjo okoli roglja. Naprej se je podobna plezalna situacija ponovila. Vidljivost je bila dvajset metrov in tisto mesto se mi je v sivini zdelo preveč tvegano. Potem je posijalo sonce in kar na lepem se mi je zazdelo, saj to pa ni tako težko, kar varno bom zmogel. Čez deset sekund me je zopet zagrnila megla in zopet se mi je (za)zdelo preveč tvegano. Z vponke sem snel klin, ga zabil, opremil s pomožno vrvico in se spustil po vrv čez zadnjo gladko stopnjo s klinom in vžlasto vrvjo in po špičastem grebenu pridem na Vrh Rup. Sestop je na ložko stran, označen s sprejem in zopet pridem do klina za spust. Ignoriram ga, ni se mi dalo izvleči vrvi iz nahrbtnika, in sestopim do navpične, s črno zemljo obdarjene stopnje brez pametnih oprimkov s krepkim nagibom pod njo. Nazaj do klina za spust, vrv ven in se varno spustim po vrvi. Sicer je bil klin zopet zabit v nasprotju z varnostjo, v smeri spusta, vendar je po preskusu s kladivom lepo zvenel. Po strmih, črno zemljastih policah dospem na sedelce. Teh petdeset sestopno odbijajočih metrov je edina črna pika grebena. Vse drugo je poezija, velik užitek, izvrstna skakla in dokajšnja varnost. Po belem grebenu nadaljujem v občasni megli, pa boljše, še vedno ne dobri menjajoči se mlečni vidljivosti. Vodnik je bil ptiček, ki se je na začetku zaključnega vzpona (Ložkega) Oltarja dvignil, zapel, preletel dvajset metrov, me počakal, zažvrgoel, ponovno preletel vidno razdaljo, zabrlizgal in vse to ponavljal do zadnjega predvrha Briceljka. S tako pomočjo že skoraj nadnaravnega vodnika - sopotnika s perutmi prekoračim nekaj vršičkov (pet?) Oltarja, kjer sem megleno za vsakega domneval, da je vrh, in končno po dolgi, izredno lepi rezi le prispem do možica Briceljka. Ura je 14 h 15'. Pogledam na višinomer, kazal je 2285 metrov, kar ni potrevalo višine iz karte (2346 m). Zopet sem podvomil o točnosti podatkov, ti veljajo še iz Tumovih časov, ki so po mojem dvomljivi. Višinomer je kazal točno na Okrogli in na Naklu, na Vrh Male Krnice pa 2058 m (2098 uradno) in na Oltarjih 2248 (uradno 2308 m). Upam, da bo Geodetski zavod kdaj ponovno premeril in potrdil višine. Polurni postanek, zadnji požirki iz čutare, bonbon, smotka, zamegljeni posnetki in samota. Iz nahrbtnika potegnem karto in kompas, smeri sestopa je bilo več. Ali po grebenu ali po travah dol z dvema možnostma. Panika, karta kaže, da moram severovzhodno, pamet vzhodnojugovzhodno. Potem poiščem še slabo vidne stop(in)je in se odločim iti po njih ter po najlažji poti. Sicer so tam neke sive packe na skali, ki so pa popolnoma neuporabne. Neki idiotski genialec s prepričanjem dobrotnika je prebarval markacije. Zakaj? Začetek grebena sem prehodil po nosu, dokler nisem v škrbini zopet ugledal sive prebarvane neprepričljive oznake. Morda gre tu dol, od tod bi moral priti v Predelno, tam pa pot že poznam. Prvi metri so negotovi, potem pa v pobočju zagledam sled, ki se je od bliže izkazala za pot. Nos in nagon starega plezalca me nista izdala. Po še kar strmih travah in gredah pridem v Predelno in po že znani poti v Bavšico. Na asfaltu odložim nahrbtnik in se odločim za avtostop. Še preden zvijem smotko, se pripelje panda z oznako Triglavski narodni park in voznikom Jelkom Flajsom. Ustavi, naloži nahrbtnik, presede mlad par in me zapelje do avta. Povem mu, kje sem hodil, in odgovori, da ga je že večkrat prehodil. Na vprašanje, kako je premagal tisto štirimetrsko gladko stopnjo med Oblico in Vrhom Rup, mi odvrne: »Tam moraš malo skočiti.« Hm ... Pove še, da je greben med Bricelkom in Morežem prehodil, in na vprašanje, kje se gre, odgovori: »Šel sem tam, kjer gredo gamsi.« Kako je pa s stolpoma pred Morežem? »Tam ne hodim, jaz se držim gamsjih stez!« Tako, dragi brezpotnik, zdaj veš, ko boš prebral še Plešivec–Morež, vse o grebenu.

Morda še to: greben Briceljek–Vrh Male Krnice–Kluže je lažji in krepko lepši v nasprotju, ne v moji smeri. Najbolj velikopotezen podvig pa je seveda celotno prečenje. Kako boš opravil z delom med Morežem in Bricelkom, prepustim tebi. Ali spodaj čez bavško, ali po ložki strani, ali po rezi. Da se povsod, nikjer ni videti

večjih ovir, pravoverno je seveda po rezi, čez prvi južni predvrh – stolp Moreža se spusti po vrvi.

Edino, kar ti bom na koncu pustil, so čustva, vtisi in doživetje. Ta bodo samo tvoja s hrepenenjem, izpolnjenim ponosom. Vsakomur boš lahko pogledal v oči in preprosto rekel: »Bil sem na Grebenu!« Vse to: čustva, vtisi, doživetje, podvig, uresničitev in izpolnitev bodo v tvoji duši zanesljivo naj, saj si tudi sam dokazal, da si naj! Več v slovenskih gorah ne obstaja!!!

In še čisto za konec: edini Greben, ki v Sloveniji zasluži veliko začetnico, je Greben Ložke stene, vsi drugi so samo grebeni. Edina konkurenca je njegov sosed, greben Obljak–Pihavec, ki je sicer lepši, toda krajši in, hm, varnejši.

Izhodišče: Trdnjava Kluže (529 m).

Pristop: Pri parkirišču petdeset metrov naprej od trdnjave na cesti Kluže–Bavšica najdeš ne preveč shojeno pot, ki s parkirišča zavije v breg. Po njej dvajset metrov na širšo, z buldožerjem zravnano pot. Nekaj metrov po njej, desno v gozd (začetek je malo konspirativen in precej zanalašč zaraščen) in po levem (zahodnem) pobočju sedemsto metrov rahlo dvigajoče se do grape. Po njej gor in levo na gozdnat grebenček in po njem do gozdarske koče na Izgori (977 m, L, 1 h, po prvih sto metrih lepo shojena široka pot). Še naprej po najprej jelkovo-smrekovem, nato bukovem gozdu na rob, malo časa po njem in v pobočje do pomola (odcep desno proti zaklenjeni lovski bajti, Bivak Okrogla 1350 m, lepa in očiščena pot). Po robu gor do možica na greben (L, do sem razvidna pot, naprej malo ali skoraj nič). Mimo jelše na vzhodni strani grebena do jeklenice (1577 m, ZZ-IZ, 70 m, viseče) in na zahodno travnato stran ter po travah na sedlo pri vrhu Naklo (1711 m, L-MZ, 1 h 45'), kjer se severno začneja pašnik - kotel Mala Krnica. Za pristop na greben v nasprotni smeri Bricelj–Vrh Krnice–Kluže glej sestop.

Možnosti za umik: Zasilni umik je mogoč z Vrha Krnice na vzhod čez Veliko in Malo Rup v Logje in Bavšico (če poti - sestopa ne poznaš, nepriporočljivo).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Južna polovica Grebena Ložke stene je lepša polovica celotnega. Strogo gledano je greben samo med Vrhom Male Krnice in Briceljkom, v širšem pomenu pa sem ga še malo razširil na južni greben Nakla, ki že zaradi trentarskih, pardon, bavških visečih trav tudi zasluži prostor v opisu. Če se še malo pomudim pri skrajno južnem začetku grebena, moram omeniti, da sta začetka dva: prvi, opisani v tem poglavju, in drugi, ki je izrazito malo obiskan, se začne na jugozahodu ali z Grapo ali od Frjanovca, pripelje na jugozahodni konec Grebena Ložke stene z vrhom Na Gradu (1966 m), se z grebenom pripoji na Vrh Male Krnice in je izziv za raziskovalca nekoristnega sveta. Za še boljše ponazoritev bom še malo podrobnejši: od Vrha Male Krnice se spuščata proti jugu dva grebena: jugozahodni in jugovzhodni z navadnim pristopom. Med njima in pod južnim ostenjem Vrha Male Krnice leži težko dostopna mesasnja¹⁸ Krnica. Lažje dostopna je Mala Krnica med Vrhom Male Krnice in vzhodnim, z Vrha Krnice proti Bavšici padajočim grebenom z vršičkom Kobila (2098 m). Vršni greben, ki se začne z Vrhom Male Krnice, je izredno privlačen, z belo čvrsto skalo na grebenski rezi, ima precej manj trav kot severna polovica, je plezalsko težavnejši, ni krušljiv, nima razdrobljene skale, je precej raztolčen zaradi strel brez posledic za skalo in plezanje ter ima (večno) tipiko grebena - na obe strani visi. Ta je posebno očitna pri Oblici in Vrh Rup. Prvi del med Vrhom Male Krnice in Vrhom Krnice je netežaven, nadaljevanje do Oblice tudi, kamin pred njo je lep, težave pa nastopijo pri sestopu. Tri mesta s težavnostno stopnjo III-IV so plezalsko zahtevna, pa zelo viseča na obe strani, to se še enkrat ponovi na sestopu z Vrha Rup. Tam je tudi edini obvoz na ložko - zahodno stran, prej in potem so redki, jih skoraj ni, na bavško stran. Čez Oltarje vodi izjemno lep bel, manj težaven greben, kakor

¹⁸ mesasnja: pašnik. Drugi Vrh Krnice je zahodno od Kanina. Drugo Naklo je bovško. Pravilno je pisati Ložka, ne Loška stena (ta je nad Kolpo).

tudi na Briceljki. Tveganost ni velika, prvič je na travah pod Naklom (pri možicu), drugič na sestopih pri Oblici (pri spustih po vrvi nizka) in tretjič pri sestopu z Vrha Rup. Vsa potencialno nevarna mesta so opremljena (klin, vrv okoli roglja, razen na travah pod Naklom, je pa tam jeklenica). Južni del Grebena Ložke stene je časovno krajši, čeprav je nekoliko daljši. Pogledi z grebena so najlepši v kotle-ravnice-mesasnje na vzhodni strani z imeni od juga proti severu: Mala Krnica, Velika Rupa, Pejča in Predelna ter seveda čez Ložko steno v dolino Koritnice. Njegovo lepoto dopolnjuje rastlinje z rožami; na grebenu predvsem s planikami ter tudi s štirinožnimi prebivalci (gamsi) in jerebicami.

Opis: Od vrha-sedla Naklo (Bavško, 1711 m) po travah poševno gor desno do konca trav in po vzhodnem travnatem grebenu na **906. Vrh Male Krnice** (2098 m, MZ-Z). Po krajšem skalnem grebenu na **907. Vrh Krnice** (2234 m, MZ-Z, 2-2 h 30', vpisna knjiga in žig). Še naprej po grebenu do kamina na ložki strani (II, 20 m) in na vrh **908. Oblica** (2246 m, Z-ZZ, mestoma I). Sestop z njega je čez dve navpični stopnji (IV, klin za spust, vrv okoli roglja) in po izpostavljenem grebenu čez zagozdeno skalo in viseče po polički (II) do zadnje škrbine (III-IV, k s starim prusikom z vozli čez gladko stopnjo). Čez **909. Vrh Rup** (2245 m, II) in na zelo izpostavljen, tvegan in s sprejem »označen« sestop na ložko stran (I-II, k) na sedlo. Po zelo lepi grebenski rezi na vrh **910. Oltarji** (2308 m, I-II, Z) in še naprej na **911. Briceljki** (2346 m, MZ-Z, I, 3 h).

Opomba: Dostop po jugozahodnem grebenu čez vrh **V Gradu** (1966 m) na Vrh Male Krnice spada med izrazito ekskluzivne grebene.

Sestop: Po vzhodnojugovzhodnem grebenu do škrbine, dol severovzhodno po zelo naloženi grapi-pobočju (Z), levo na pobočje in desno po travnatu skrotastih stopnjah-gredinah pod skalami vzhodnega grebena Briceljka do ravnice - kotla Predelna. Naprej glej sestop Plešivec-Morež.

Primeren čas: ko še ni visokih trav (začetek poletja) ali ko so že polegale.

Plešivec-Morež (severni del Grebena Ložke stene).

Plešivec (Ložki) 2184 m—neimenovani vrh 2089 m—Bavh 2186 m—neimenovani vrh 2163 m—Vrh Goleževce 2119 m—neimenovani vrh 2186 m—Veliki Bedinji vrh 2196 m—Mali Bedinji vrh 2175 m—Konjska škrbina 2063 m—Votli vrh 2197 m—Mali Morež—trije žandarji (Zorčev rob)—Morež 2261 m—žandar—žandar—sedlo med Briceljkom in Morežem (Predelna).

Brezpotno plezalni greben, zelo do izredno zahtevno, trave pri Morežu do 70°, pri sestopu z Bedinj vrha do 60°, I-II, 12 vrhov, 876 m + 40 %, 3 km + 30-35 %, 6-10 h za grebenko rez. Skupna višinska razlika poti vključno z dostopom in sestopom je 3800 višinskih metrov.

Tine (Mihelič) mi je v korespondenci ljubeznivo napisal in me opozoril: to je velegreben in po mojem prepričanju slovenski »najgreben«. Če ga osebno še ne poznaš, je za grebenarja zadnji čas, da se ga lotiš. V slovenskih gorah ni nič lepšega!!!

No, pa ga dajmo. Velegreben po pripovedovanju, tudi po podatkih in veličastni pojavi me je petnajstega avgusta 2004 končno le zvabil na pot. Do takrat so bili nedoločni zadržki preveliki. Vedel sem le, da ga je preplezalo malo navez, da je dolg, da spada bivakiranje zraven, glede težavnosti mi ni bil prav jasen, nikjer nisem zasledil ocen, Tumove pravljice bom pustil za slovensko planinsko publiko (šest ur za gor in dol iz doline), po pravoverni grebenski rezi bom šel, pa naj stane, kolikor stane. Te podatke je treba preveriti na kraju samem, v glavi pa potisniti na stran zadržke, deloma sicer še vedno upoštevane animistične, duhovi in vile ne marajo vznemirjevalcev, in negotovost, ki takemu spoštovanemu predstavniku pritičejo, morda pa so v moji glavi le bojzljivi predsodki. S pravilnim in spoštljivim pristopom, pa voljo se prepleza vse. Skupaj z razboritim hrepenenjem pa moram misliti tudi na praktičnost; na dolžino poti, na plezalne odstavke, na možnost za umik, bivakiranje, obveščanje, sestop in opremo. Prve pogoje že poznam ali jih bom spoznal na poti, za to pot pa morajo zadoščati: plezalni pas, čelada, dve petdesetmetrski vrvi, kladivo, komplet zatičev, dva frenda, trije klini za spuste in še pet

za vsak primer, sedem vponk in zadostna količina pomožnih vrvic, liter tekočine (soplezalec tri), sendvič, breskev, tablica čokolade, mobilni telefon, fotoaparati in še nekaj drobnarij. V nasprotju z drugimi solo grebeni sem pridobil okrepitev: nadebudnega alpinističnega pripravnika Ica (Iztok Kužel) z referencami norca (s kolesom po Loški planinski poti v 33 urah brez spanja). V taki družbi bova pa že strla loški oreh (oba sva Ločana). Prespala sva pri Igorju (Zorču) v Trenti, se zbudila ob štirih zjutraj in po zajtrku z nesladkanim čajem štartala ob pol šestih zjutraj iz Bavšice. Ob devetih sva že nadela plezalne pasove na vrhu Plešivca. Pot do tja se je kar vlekla, sladili so mi jo pogledi na že preplezane grebene Pelcev in Skutnika. Z vrvmi v nahrbtniku, s kramo na pasu prehodiva prve neizrazite vrhove. Malo gor, malo dol, več po travah, manj po skalah, bolj premišljeno kot vihravo, manj težko, kot sem pričakoval. Prideva do prvega večjega sedla, temu je za Vrhom Goleževice sledilo še eno globlje. Splošen vtis je: ta greben je krepko drugačen kot vsi drugi slovenski. Predvsem je dolg, in to ne tako kot karavanški, ki so prijazni, ložki zahteva nenehno pozornost, podobno kot Hörnlijev greben Matterhorna, in si niti za korak ne smeš dovoliti razgledovanja med hojo in razpuščenosti. Izpostavljenost je stalna sopotnica. Za začetno poskrbijo škraplje. Vsakemu vrhu sledi škrbina, pa zopet vrh, pa greben, pa sedlo, pa zopet vrh, in to se do Bedinjega vrha ponovi petkrat. Kljub neizrazitosti reliefa se višinski metri, pa tudi dolžinski pridno nabirajo. To tekočnost zmoti severozahodna flanka Bedinj vrha. Dobro, tu gor že pridemo, samo ne vem, zakaj se mora strmina pogojevati s travo. Vrv ven in po šestdeset- do sedemdesetstopinjskih travah, pardon, po gamskih odtisih prilezem na ramo zahodnega grebena. Naslednji raztežaj je bil že skrotastih grebenskih travnatih 80°. Gamsi gredo tam desno po polici, jaz fanatik pa gor. Načelnost nekaj velja, če ne v pameti, pa v ponosu. Nekaj metrov skale je bilo dobre, petnajst metrov strmine pa take, ki je ne privoščim niti sovražniku, kraljica vmes je bila od potresa naložena luska s krogličnimi ležaji (kamni) pod njo. Sploh se je nisem dotaknil, samo od tresljajev, moja navada je, da z brcanjem preskušam skalo, so se začeli »ležaji« vrteti in odletavati v Log pod Mangartom. Luska je, hvala Bogu, Loške stene, še st(lež)ala. Po sedmih metrih se je ista slika ponovila, le da sta lusko zamenjali spodkopana skala in črna zemlja. Tam mi ni ostalo drugega, kot da sem stopil čim bliže steni, zakopal prste v zemljo in se skobacal na naloženo polico, ki je tudi zdržala. Kaj ti ni že tega zadosti, Prle? Vršni greben je bil zaradi potresa napočen s polmetrsko luknjo med odklanimi stolpi in grebenom. Tam nekje se je soplezalca tudi udrlo kot na ledeniku. Upam, da bo nadaljevanje lepše. Res je bilo: sestop z Malega Bedinj vrha je bil šestdesetstopinjsko travnat z dobrimi desetcentimetrskimi stopi in navpičnimi metriskimi stopnjami, kjer sva ubrala posebno taktiko. Jaz sem sestopal in ugotavljal, kje se še da, vmes pa urejal varovanje. Če se ne bi dalo, bi se spuščala po vrvi. Sicer bi bilo bolj pravično, da bi spuščal pripravnika, vendar sem že po izkušnjah vedel, da pripravniki ne znajo narediti varovanja in se zanesejo na varovanje od zgoraj ter je sestopajoči (jaz) dostikrat pred zelo zoparno plezarijo brez spodobnega varovanja. Ico je opravil sestop tekoče in molče pohvalil vmesno varovanje. Seveda sem mu vmes pod težavnostnim mestom vedno zataknil jebo ali frenda ali mu demonstriral plezalno varovalne »umetniške« starih mačkov. To taktiko sva ponovila večkrat, le na koncu sem se odločil, da se spustiva po vrvi. Prečiva Konjsko škrbino, zlezeva na Votli vrh, trave so visoke do kolen, s čudnim, skoraj močvirnim rastlinjem, strmina in težavnost se višata, greben postaja čedalje bolj pravi, in po rezi drzno nadaljujema. Zorčev rob pokaže zobe z neizprosno izpostavljenostjo, skalnimi zobci, ostrim grebenom in pasjim napredovanjem, pleža je še v okviru normale (II). Zopet na vrh, mimo tretjega stolpa vodi v travnati navpičnici od četrta do pol metra široka gamsja avtocesta do vršnega grebenčka. Pred njim se odcepi dol gamsja (Tumova) pot, jaz pa nadaljujem po Prletovi na vrh. Vrh Moreža je bil priložnost za postanek, požirek, zadnjo cigareto, razgled in razmislek. V glavi mi je odmev pameti ponovil trentarsko-bavško reklo: Na Morež pa ne moreš! Dobro, gori sva že, zdaj pa naprej ali dol. Tukaj naju drugič malo zmoči, prvič naju je na Bedinj vrhu. Izredno izpostavljen sestop naju pripelje v škrbino pred predzadnjim žandarjem, kjer se zopet ponovi vprašanje: Naprej ali dol? Ico, še tega zlezeva,

potem pa dol. Prav? Prav, če sva že tu, verjetno ne bo več take priložnosti! Še zadnje plezanje in zadnji spust v visokih trentarskih vrednostih, zadnje metre se spustiva po vrvi. Pleža tu gor bi bila veselica, najbolj za var(opaz)ujočega. V škrbini najdeva prusik okoli skale in odločim se za sestop. Ura je čas. Zopet posebna taktika: po eni vrvi te bom spustil, drugo boš samo pripel in jo vlekel s seboj, da se ne zameštrata. Zgoraj sem ju še povezal in se spustim do njega. Pogledam okoli in ugotovim: čaka naju travna veselica. Vraga, tega sveta mi je že dosti! Sedemdesetstopinjske trave vodijo dol. Malo levo, malo desno čez spodrezane stopnje gamsjih polic po vseh štirih iščeva stope, več kot sto metrov viseče dol čez dva smotana praga se na robu zagledam v nadaljevanje. To ni mogoče, trave so nižje še bolj strme! Hvala za rože, hvala za trave, greva na desni rob in se spustiva po vrvi. Okoli balvana natakneva pomožno vrstico in spuščam lca. Dva metra nižje opazi klina za spust (štubaj z obročkom in jeseničan), ki ju pri mojem spustu izbijem. Bodo prišli prav drugje, ponavljavci imajo že narejen spust, pa še zdravi niso bili. Sestop mimo (Bavškega) Stadorja, Med Vrhovi in čez Pečanca ter Ledanca do lovske kočice je bil dolg in zaradi dvakratnega božjega kropilnega blagoslova, krst na takem velegrebenu mora biti, moker in spolzek. Voda iz cevi pod lovsko kočico se mi ni zdela več tako plehka, kot na poti navzgor.

Nekam molče in skoraj zmedena sva na poti domov ugotavljala, kaj je to za en greben. Ni trava, ni skala, ni izpostavljen, ni plezalen, ni pohoden, ni nevaren; hkrati pa vse to. Tudi po nekaj dneh na pivu Pri Lunci si nisva prišla na čisto. Vedela sva le: opravila sva ga! Jaz sem vedel še nekaj: soplezalec je bila ena A s črtico in preudarnostjo brez panike, ki sem jo večkrat opazil ob drugih podobnih priložnostih. Hvala, lco, za zaupanje.

V naslednjem življenju bom preplezal še zadnji stolp; takrat mi je nekaj reklo: naslednje je zelo blizu!

Kratek povzetek: bom začel z uvodom (glej začetek) Tineta (Miheliča) in remiscenco: to je velegreben in po njegovem prepričanju slovenski »najgreben«. V slovenskih gorah ni nič lepšega!!!

Hvala, Tine, tvoje mnenje visoko cenim, še bolj spoštujem in se delno, pravzaprav skoraj povsem strinjam. Predvsem s stališča podviga. Tisti, ki je in še bo greben preplezal (prehodil?), bo v mojih očeh junak posebne vrste, najsi bo pravoverno po rezi ali z obvozi. V vseh primerih bo imel opraviti z zelo strmimi travami, bolj pravilno travnimi policami, še bolj pravilno gamsjimi stopi, ki jih korak nižje ni, končajo pa se tisoč metrov nižje na zahodni strani ali tristo metrov na vzhodni. Vendar me pa moti nekaj drugega. Za najgreben mu manjka skale, pa še kaj. Kot prvo, preveč je trav. Drugi vidik je estetski ali bolje lepotni. Razgledi so sicer enkratni, za obiskovalca zelo novi in iz zelo drugačnih perspektiv. Jalovec, Mangart, Veliki Ozebnik, Pelci, Špičica, Skutnik, Bavški Grintavec z južnim grebenom vse do Bovca, Obljak s Pihavcem in Jerebica so bližnji sosedji, v daljave in višave se dvigajo Montaž, Viš in Kanin, globoko spodaj so Log pod Mangartom, Loš(z)ka Koritnica in Bala. Skupaj z doživljanjem samote, flore, poskočnih gamsov in cikcakastih plazilcev je širina grebena skoraj brezčasna in vzorec za poglobljen pogled v dušo. Tretji vidik je grebenska rez. Ta je sicer vzvišena, nima pa lepote Črne Gore, ne bele barve Krofičke, ne skal grebena Visoki Rokav–Škrlatica, ne predrznosti Germajta, Kanceljinov in Prevčevega stolpa, ne izivalnosti Iglic. Je drzna, sicer ne v plezalnem pogledu, zahteva pozornost, izredno lepa je na Bedinjem vrhu in Morežu, najbolj s plezalske strani in morebiti še bolj iz iskalske. Smer je sicer jasna: grebenska rez - vendar se ne vidi za vogal in negotovost na južnem območju Moreža je bila zame uganka, ki je nisem hotel do konca raziskati. Po sledovih sodeč tudi drugi ne. Četrta plat je časovna. Z lcom sva se ustavljala malo, le za slikanje in dvakrat ali trikrat kratek počitek. Najprej na Plešivcu, potem na Bedinj vrhu in na Morežu. Vse skupaj za dobro (slabo) uro. Pa je bila tura od avta, pa nazaj do njega šestnajsturna. Peta je dolžinska; če seštejem kilometre zračne črte, jih je bilo sedem do sedla Čez Brežice, štiri po grebenu in vsaj šest nazaj do avta. Skupaj sedemnajst in več kot tri in pol višinskih. Že po teh podatkih je (severni) Greben

Ložke stene velegreben, če pa prišteješ estetsko, plezalno, razgledno in doživljajsko plat, je zelo blizu slovenskemu najgrebenu z majhnimi, zgoraj z navedenimi pomanjkljivostmi; po mojem mnenju pa si ta (severni) del deli prvenstvo z drugima velegrebenoma Sleme–Škrlatica in Macenovc–Rjavina. Goličica–Planja ne spada v to kategorijo, ravno tako kot ne Zadnja Mlinarica–Spodnja Vrbanova Špica, ne Obljak–Pihavec in ne greben Pelcev.

P. S.: To poglavje v poševnem tisku sem napisal neposredno po opravljeni turi, kakor sem jo pač doživel, in še nisem preplezal južnega dela. Seveda veljata moj opis in zadnji odstavek le za severni del Grebena Ložke stene, oba skupaj – severni in južni (preplezan pozneje) z devetnajstimi vrhovi – pa spadata na prvo mesto med slovenskimi grebeni, torej najgreben oziroma Greben!

Izhodišče: Sedlo – preval Čez Brežice (1980 m).

Pristop iz doline Bavšice (715 m) po označeni poti po dolini Bale, mimo planine Logje, čez Ledanca do lovske koče Bala (1290 m, na starih kartah in napis na koči 1315 m, voda), mimo ravnice Jezerce (1389 m), čez ravnico – dolinski prag Prevalo (Bavško, 1560 m) in čez visokogorski planoti – mesasnji Za Lužo in Lanževico do sedla Čez Brežice (1980 m, L-MZ, 5,5 km + 30 %, 3 h). Tudi iz Loš(ž)ke Koritnice.

Zaključek (severnega-zgornjega dela grebena) je v škrbini za predzadnjim grebenskim vršičem – žandarjem južno od Moreža.

Možnosti za umik: 1. Z Vrha Goleževice po grebenu nazaj na Plešivec. 2. Se-stop po travah s Konjskega sedla vzhodno na Lepoč in pod skalno plastjo severovzhodno na planoto Lepoč in še naprej na Lanževico. 3. Z Moreža: a) po običajnem dostopu (nazaj proti Konjski Škrbini in v Lepoč); b) najprej vzhodno čez skalno stopnjo, nato prečno desno na trave in po njih dol na balvanasto ravnico Predelna med Stadorjem in Morežem (izrazito nepriljubljivo, izredno strme trave, potrebna trentarska travna tehnika).

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Severni del – polovica Grebena Ložke stene s trinajstimi vrhovi se začne pri sedlu Čez Brežice in se konča s seldom – grebenom med Briceljkom in Morežem. Leži v smeri severovzhod-jugozahod med Loško dolino in Loško Koritnico na zahodu in dolino Bale na vzhodu z mesti Brdo, opuščeno sirarno – planino Logje, Snežnik, Prehod, Lom, planino Bala z lovsko kočjo, ki se višje še nadaljuje z visokogorskimi planotami-pobočji Jezerce, Prevala, Za Lužo in Lanževico in se konča na sedlu Čez Brežice. Seveda ima tudi zahodna stran grebena veliko imenovanih planin, logov, pašnikov, planot, žlebov, pobočij in nižjih vrhov, ki si jih lahko ogledaš na zemljevidu, skupno ime za to območje je 7,5 km dolga in do 1100 m visoka Ložka stena, ki je izrazito težko dostopna, se stensko dviga do grebena, čeznjo vodijo redki plezalni vzponi, edini lažji pristop je pastirsko-lovska pot na Planinico z juga. Žal moram na tem mestu pokarati kartografski zavod, saj v karti manjka kup imen (Veliki turn, Mesni, Pod Platmi, Spodnja, Srednja in Gornja Krnica, Mala Krnica, V Meheh, Med vrhovi, Ledanc, Pečanc, Predelna, Pri kamnih, Pejča ...). Vzhodna stran grebena je položnejša, travnato pečinsko skrotasta, pa še vedno zelo strma in pogojno prehodna le s trentarsko tehniko (dereze za travo in cepin), edini lažji, pa kljub manjši strmini zaguljen prehod na greben je iz doline Lepoč. Vrhovi so iz daljave (recimo z grebena Pelcev, imena si oglej v glavi) so videti zaobljeni, travnati, drnasto ne pretežavno prehodni, kar se na grebenski rezi tudi uresniči, izjemi sta skalnata Bedinji vrh in Morež, ki s strmimi grebeni obljubljata plezanje, vendar je greben tudi na lažjih vrhovih (od Plešivca do Vrha Goleževice) ves čas izpostavljen in zahteva previden korak na visečih travah, ki pa večinoma niso skrajno ali zelo strme, dodatna težava pa je lahko mestoma s travo zakrit škrapljest svet. Grebenska rez je večinoma kar široka, od metra do več, ozka in viseča je le na nekaj mestih, pa še tam ni zelo zahtevna, res pa je tudi, da se ob morebitnem padcu v večini primerov ne moreš več ustaviti. Po potresu leta 2004 je precej razmajan Bedinji vrh z visečimi luski in spodkopano

zemljo, drugače pa je skala kar čvrsta, najboljša je na Morežu. Škrbine in sedla so kar globoka (do sto višinskih metrov), najtežja so pri Bedinju vrhu in Morežu. Plezanje oziroma hoja po travah je večinoma med 30 in 40°, na krajših odsekih tudi do 50-60°, tri četrtine grebena je travnatega, vendar je v primerjavi z grebenom Zagorelec-Jelenk-Skutnik-Špičica plezanje manj eksponirano. Smer hoje in plezanja naj bo od severa na jug, v nasprotni smeri je zelo do izredno težavno, ker imata stolpa - žandarja južno od Moreža na južni strani navpično steno z zelo kompaktno skalno. Domnevam, da je po grebenski rezi s te (južne) strani skoraj nemogoče, sicer je z vrtnanjem vse mogoče, vendar to ni tisto pravo, mogoč pa je »bavško-moreški-ložki« gamsji obvoz. Botaniko lahko označim z velikim B. Planike, murke in druge »grebenske« rože so na vrhah stalnica, nižje, predvsem na balski, pa tudi bukovski strani, pa so izredno bujne trave, klasnice, vse mogoče rože in mestoma že skoraj močvirno rastlinje, pod Morežem je edino nahajališče črnkastega pelina pri nas. Stalni spremljevalci so gamsi, ki imajo na grebenu svojo pot, ki se je kar splača držati, ta izgine le na Bedinju vrhu, Zorčevem robu in na Morežu, njihov (in Tumov) obvoz je po vzhodnih pobočjih. Kač je kar nekaj, s soplezalcem sva srečala fletnega rjavega gadka na višini okoli dva tisoč metrov. Na predelu Lanževice domujejo svizci. Vodo lahko natočiš pri lovski koči v Bali, je pa tudi na Lepoču (ni ob poti). Vzhodna stran grebena ima nekaj jam, zanje se pozanimaj pri Jamarskem društvu Ljubljana.

Dodatek: Po vzhodni strani pod grebenom teče zapuščena zaraščena pastirsko-lovska pot na višini med 1700 in 1900 metri. Začne se pri sedlu Čez Brežice, od koder se spustiš do trav Lanževice in potem prečiš po pobočjih do Lepoča (izvir, nižje je Spodnji Lepoč), na Predelno (med Stadorjem, Morežem in Briceljkom), se vzpneš na ramo Briceljka, se spustiš na Pejčo in prečiš do Velike Rupe, od koder sestopiš čez Malo Ruppo na Logje (stik z označeno potjo). Hoja po njej je izrazito pustolovsko kostolomska; po pripovedovanju jamarjev je pri raziskovanju vsakih dvesto metrov kdo padel v škrapljo.

Opis: Od prevala **912. Čez Brežice** (sedlo, 1980 m) stopiš na severno stran grebena na dokaj shojeno pot in po njej najprej po severnem, višje pa vzhodnem pobočju na vrh **913. (Ložki) Plešivec** (2185 m, MZ, 50', trave). Po travnati grebenski rezi čez neimenovani vrh (2089 m), **914. Bavh** (2186 m), neimenovani vrh (2163 m) in **915. Vrh Goleževice** (2119 m, možnost za umik št. 1) in na sedlo pred Velikim Bedinjim vrhom (Z-ZZ, mestoma komaj l, ves čas izpostavljeno, 2-3 h). Čez travnato stopnjo (ZZ-IZ) na ramo zahodnega grebena in čez dve podrti stopnji (viseča luska, spodkopana zemlja) na neimenovani vrh (severni predvrh Bedinju vrha, 2186 m) in po rezi na **916. Veliki Bedinji vrh** (2196 m, IZ, II-III, ZT, 70 m, 1 h 30'). Še naprej po rezi na **917. Mali Bedinji vrh** (Z, 2175 m) ter eksponiran sestop v **918. Konjsko škrbino** (2063 m, ZZ-IZ, T, spust po vrvi, možnost za umik št. 2). Po naravnih prehodih jugozahodno na **919. Votli vrh** (2197 m, ZZ, visoke trave) in naprej po rezi, nekaj tudi po policah na ložki strani do skalnatega grebena pred Morežem (ZZ, I). Čez **920. Mali Morež** in tri žandarje (Zorčev rob), čez prva dva po rezi (I-II), pri tretjem po izpostavljeni polički na balski strani do vršne vzpetine in po njej na **921. Morež** (2261 m, I-II, 2 h). Spust v škrbino in vzpon na žandarja južno od Moreža (I-II, 30-45'). Spust po vrvi (k) v škrbino pred zadnjim grebenskim žandarjem.

Sestop je alpinistično trentarski. Iz škrbine pred zadnjim grebenskim žandarjem se spustiš po vrvi po grapi na jugovzhodno stran (pomožna vrv okoli balvana), nakar sestopiš približno 70 višinskih metrov po strmih travah in prečiš desno na rob do zadnjega spusta z velike skale (pomožna vrvica za spust) in se spustiš južno na melišča Predelne z neoznačeno potjo med Briceljkom in Morežem (potrebni dve 50-metrski vrvi, s seboj imej pomožne vrvce, dolge vsaj 8 metrov). Po običajnem (neoznačenem) dostopu na Briceljk dol do lovske kočice v Bali. Pot je pri (Bavškem) Stadorju v krnici-dolini Med vrhovi kar dobro označena z možici, nižje so trave na Pečancu (v zemljevidu Pečane, Bavškarji že stoletja imenujejo to poljano Pečanc), pazi na škraplje, in še nižje zaviješ levo v

listnat gozd. Nekje so še vidne markacije, večina pa je premazana s sivo barvo. Tri do tri ure in pol do ceste. Manj zahtevno do zahtevno. V dežju spolzko.

Primeren čas: ko še ni visokih trav.

Opomba: Drugi Plešivci so: jezerski, trentski, bovški, in koroški. Drugi Stadorji so: soški (nad vasjo Soča), krnski, bovški in bohinjski. Oprema: plezalna, svetujem dve 50-metrski vrvi zaradi spustov z Moreža ter varovanje na bolj izpostavljenih mestih. Nova karta iz leta 2004 navaja za lovsko kočvo v Bali višino 1290 m (se strinjam), za Konjsko škribino 2040 m (stara 2063 m). Drugi Veliki vrhovi so: Košutni, Medvodji, Jezerski, Robanov, Struški, Pavličev, Draški, Begunjski in Polovniški.

Povzetek: Greben Ložke stene je preplezljiv. Priporočljiva smer hoje in plezanja je s severa na jug zaradi dveh južnih predvrhov Moreža, čez katera se spustiš po vrvi, pa tudi treh stopenj (IV) pri Oblici, ki so varne, Bedinji vrh pa ni, in ga zanesljivo ne bom več obiskal, morda obvozil, v to opredelitev spada še grda severna stran Vrh Rup. Greben je lažje preplezljiv s te strani. Nasprotna smer jug-sever postreže z višjo težavnostjo ali celo nepreplezljivostjo, če se držiš grebenske rezi, obvozi in umiki so sicer mogoči skoraj povsod, le da so trave v tem primeru blazno strme in tvegane.

Priporočil bi ti naslednjo logistiko: bivak na sedlu Čez Brežice (s prijatelji(cami), ki odnesejo opremo za bivakiranje) ali Zavetišče pod Špičkom, začetek v jutranjem mraku in potem potrebuješ za Ložki Plešivec–Morež, če si zelo hiter, šest ur, za odsek Morež–Bricelj debelo uro in za južni del, Bricelj–Vrh Male Krnice, štiri ure, vse skupaj enajst ur. Še dveinpolurni sestop do Kluž in Greben opraviš v enem dnevu. Rezerve imaš v dolgem dnevu še štiri ure. Varuj na Bedinju vrhu, Morežu, na Vrh Rup in Oblici (sedemkrat?). Tvegana sta Bedinji vrh in Vrh Rup. S seboj imej minimalno opreme (liter vode, sendvič, nekaj klinov, vponk in pomožnih vrvic), kar je pa v primeru nesreče (poškodba, padec, pik kače...) lahko dvorezen meč in zelo zoprna težava, še posebno zato, ker mobilni na večini grebena ne dela (radijska zveza?). Obvezno je lepo vreme z dobro vidljivostjo, ob južnih vetrovih se na grebenu zbirajo megle.

IV.

CXXIX. PREDEL–MANGART

Predel 1156 m–Predelske Glave 1618 m–(Ložki) Razor 1702 m–Veliki Hlebec 1799 m–(Ložki) Skutnik 1865 m–Mali Grintavec 1889 m–Veliki Grintavec 1943 m–(Ložki) Vršič 1919 m–Čez Stože 1736 m–Mala Ruša 1922 m–Velika Ruša 1833 m–Čez Beli potok 1719 m–Skala 2133 m–Sedelce 2031 m–Visoka špica 2165 m–Male špice 2167 m–Čez jezik (Mangartsko sedlo) 2055 m–Travnik 2200 m–Rateški Mali Mangart 2278 m–Mali Mangart–Veliki Mangart 2679 m.

Dve možnosti: a) Pravoverni greben: brezpotno plezalni greben z večino rušnatimi težavami za zagrizene grebenarje, 8,5 km, 2835 m + 30 %, lahko do izredno zahtevno, III+ med (Ložkim) Skutnikom in Malim Grintavcem, do sedla Čez Stože sedem ur. Od sedla Čez Stože najprej rušnato čez Malo in Veliko Rušo, s sedla Čez Beli Potok do Male Špice izredno zahtevno, zelo izpostavljeno z mesti III. težavnostne stopnje po ozki grebenski rezi do Male Špice.

b) Lovska pot: pod grebenom na slovenski strani je čedna, otrebljena in malo shojena. Ta pot se na polovici umakne desno na manjše strmine.

Tridesetega aprila 2005 sem prehodil, preplezal in prerušil nižji južni del (Ložkega) grebena od Predela do sedla Čez Stože. Hodil oziroma plezal sem devet ur. Glede na razmere tudi ni bilo mogoče drugače. Nadejal sem se boljših, s trdim, predelanim snegom in z manj rušnatimi težavami. Glede te: dva koraka sta bila z udiranjem do kolen, naslednji do riti. Rušje sicer ni tako gosto in visoko kot na grebenu Ušje–Trentski Pelc–Srebrnjak, je pa še vedno zamudno. Do (Ložkega) Skutnika sem še kar užival na dostopu po graničarski poti, pred njim in naprej

pa z vsakim korakom manj. Čedalje več je bilo rušja in manj otrebljenosti z dodatkom zamedenega rušja ali snega na travah. Pa do tja ni bilo izrazitih zadržev, te nastopajo naprej. Z vrha sem sestopil po vrvi. Sicer sem si prej ogledal severni vrh, ki mi ni bil všeč zaradi dobre razkranosti in visečih krušljivih stolpov, se vrnil in si ogledal prevesno vzhodno stran, ugotovil, da je najboljši prehod na (Vražjo, moje ime, moj sinonim za že obstoječo, nižje ležečo na italijanski zahodni strani Vraško) škrbino, potegnil ven vrv in se najprej spustil po vrvi s korenine rušja, potem pa z rogljiča do viseče flanke, od koder sem sestopil do navpične mokre stopnje pred škrbino s še enim spustom po vrvi in preplezal grdo kratko prečnico do dvometrske zareze (Vražje škrbine). Čez navpično trimetrokno stopnjo splezam ob negotovem občutku tveganja, padec bi bil tam dokončen, prispev do mokrih, curljajočih skal, le kje se tako visoko najdejo neprepustne plasti, se prebijem na vrh Malega Grintavca, sestopim v lažjo škrbino in po vzhodni, rušnati, nedotaknjeni, kar strmi strani prispem najprej na ravnic - oazo, gamsji, tudi Prletov paradiž pod vršnimi skalami, potem pa še na Veliki Grintavec. Še lažji skok na (Loški) Vršič, uberem pravoverno smer na sedlo Čez Stože, ugotovim, da je sestop preveč tvegan, se obrnem in sestopim po lažjem na globoko zasneženo sedlo. Po snegu Stož dol in po lovski izginjajoči poti do plazu, ki je odtrgal na milijone kubikov zemlje, si ogledam njegova globoka pobočja in brezpotno sestopim naravnost dol. Tako, končal sem pustolovsko rušnati, malo obiskani del grebena Predel-Mangart.

Vtisi so bili najmočnejši zaradi samote in neomadeževanih vrhov. Prav vsi so brez naloženih kamnov - možicev, žal z izjemo zadnjega, (Loškega) Vršiča. Glede njih imam svoje mnenje nekako takole: pride zakompleksan ravninec in začne postavljati kamne. Zakaj? Precej bolje bi bilo na tej poti, da odreže veje rušja na poti, pospravi veje in očisti kamenje s poti. In to obiskovalci loškega grebena, pravi planinci, tudi počno. Skoraj na vseh mestih so odrezane ali odžagane veje, ni jih le na območju Malega in Velikega Grintavca. Žal preredko, samo zaradi orientacije. Na škrbine, rušje in višinsko razliko sem se pri grebenjarjenju že navadil.

Iz doline je greben videti skromen, a se na kraju samem spremeni v zelo razglednega, odprtega, širnega, pristrčnega, visečega, z občutkom sonca, modrega neba in mangartsko-loške krajine s kraljem severnega obzorja-Mangartom, skromen pa zaradi dvestokilometerskih razgledov ni, pa še z veličastnimi na Loš(ž)ko steno, Viš, Montaž in Kaninsko pogorje. Ali ti to zadošča, ne vem, meni je.

P. S.: Še na nobenem grebenu nisem bil tako pretepen kot na tem. Skrito rušje pod snegom se je pri korakih sprostito in z vso silo zanihalo navzgor. Ali po nogah, med njimi, v rokah, v telo in obraz.

Štirinajstega septembra 2005 sem se napotil še na preostali del grebena. Ker sem od jutra do popoldneva prehodil greben Mangart-Zagače, sem se šele popoldne napotil na vrhova Mala in Velika špica, da še preplezam Skalo in ugotovim, ali je greben prehoden oziroma preplezljiv. Pristopil sem na Malo špico, grebenaril do Visoke špice, videl, da ni gamsjih sledov, ugotavljal tveganost in se umaknil nazaj pred Sedelcem. Težave so bile sicer skromne, skala zelo solidna, izpostavljenost pa z visečimi travami za samohodca previsoka. Isto mi je potrdil Lukež (Romano Marco) in hkrati omenil: greben sem prehodil po svoje z iskanjem najlažjih prehodov, za pot po rezi je potrebna in pametna vrv. Po mojem mnenju je rez res vredna obiska, saj je neshojenost res prvobitna, skala izjemno čvrsta in razgledi širni.

Izhodišče: Mejni prehod Predel (1156 m).

Pristop: Od mejnega prehoda se že začne greben.

Možnosti za umik: S prvih vrhov skozi rušnato divjino dol vzhodno na lovsko pot (bolje je nazaj), s sedla Čez Stože na Mangartsko planino in s sedla Čez Beli potok v dolino V jami (zgornji del Mangartske planine). Višje na gorsko cesto za Mangartsko sedlo.

Zemljepisna lega in značilnosti: Mejni greben Slovenija-Italija med Jezersko dolino, Remšendolom na zahodu in dolino Mangartskega potoka, planino

Gornji stan in Solnico na vzhodu s šestnajstimi imenovanimi in še toliko neimenovanimi vrhovi spada med velike grebene. To potrjujejo premajhna zahtevnost, krajša vzhodna pobočja, premalo skale in grebenska rez. Po drugih merilih, kot so dolžina, ločnica in trajanje ture, pa spada med velegrebene. Zanj je tipično, da je nižje z vzhodne strani poraščen z gozdom, potem so planine in še višje ter na grebenski rezi do Skale raste rušje, zahodna stran je puščobna in stenska. Odločilen dejavnik na tem predelu je geološka zgradba. Apnenec, ki se ga je dotaknila dolomitizacija Zahodnih Julijcev, če ne po vrhu, pa v globini, je zaradi vmesnih slabo prepustnih plasti slabše sprijet, za kar je dokaz kamnit plaz, ki se je zrušil nad Spodnjimi tratami (trat ni več) na pobočju, imenovanem V meleh. Na celem območju curljajo vode. Geološko je to območje izredno zanimivo in izvrstno obdelano zahvaljujoč italijanskim geologom, ki so temeljito razčlenili Rabeljske plasti (apneneci z vložki laporja Na Stožah, masivni dolomit na (Ložkem) Vršiču, debelo plastovit dolomit na (Ložkem) Skutniku in Velikem Hlebcu, ki je malo mlajši od dolomita Treh Cin. Višje so še jurske in kredne globljevodne kamnine, nastale pri odlaganju podmorskih plazov). Tukaj bom navedel tudi nekaj imen, ki jih žal ni na zemljevidu. Odcep ceste proti Mangartskemu sedlu je Mlinč, pobočje pod Predelskimi glavami (našel sem jih sedem) je Gerjuda, pod Velikim Hlebcem je V mostu, pod Velikim Grintavcem je Sindol, pod Malim Vršičem V meleh, pod Mangartsko planino so Spodnje trate, nad njo Zgornje trate in V jami, pod Veliko Rušo sta Dolič in Pod nogami, pod Skalo, Beli potok in Rušca, pod Špicama Gladki rob, pobočje Mesnovka z Vrhom Mesnovke (1750 m) in vzhodno od Koče na Mangartskem sedlu je planota Jarečica. Preostala, v karti zapisana imena, so od juga proti severu: Laštanovec, Stože in Dren. Za planinca je to območje manj privlačno zaradi pomanjkanja sten in dokajšnje poraščenosti, bolj je zanimivo za lovce. Velik izziv pa je za gorske kolesarje, saj pripelje na sedlo Čez Jezik (Mangartsko sedlo, 2055 m) nižje asfaltirana, višje pa makadamska cesta, po kateri se v poletni sezoni valijo horde motoriziranih turistov. Na Mangartski planini je še živo sirarstvo.

Opis: a) Z mejnega prehoda Predel (1156 m) med zapornicama gor na levi zgornji rob senožeti, kjer ujameš graničarsko pot (ne iti desno po široki poti) in po njej gor do grape, gor po grebenčku, pri pečinah levo in pod skalami na vršiče **922. Predelske Glave** (1618 m, L-MZ, 1 h 20', pot ne pelje na vrh). Pri bukovju v dolinici gor in po njej skozi rušje na **923. (Ložki) Razor** (1702 m) **924. Veliki Hlebec** (1799 m, nepriporočljivo, nižje je lovska pot). Podobno na **925. (Ložki) Skutnik** (1865 m, Z, 2 h). Spust s sedelca pred končnim vrhom na italijansko stran, kjer obvoziš severni zelo razbit severni vrh (priporočam spust po vrvi, ZZ-IZ, T) in sestopiš do navpične (Vražje) škrbince (spust po vrvi). Čez navpičen kamin-stopnjo (III +) gor na **926. Mali (Predelski) Grintavec** (1889 m). Z njega sestopiš na vzhodno stran in po gamsjih stečinah prečiš v škrbino. Po zaraščenih policah na vzhodno stran in po njej na **927. Veliki Grintavec** (1943 m, ZZ, 2 h 30'). Po rezi na **928. (Ložki) Vršič** (1919 m, Z). Ne iti do konca, ampak po strmi vzhodni grapi - pobočju dol in na sedlo **929. Čez Stože** (1736 m). Po travah gor na vrh **930. Mala Ruša** (1922 m) in čez rušje na vrh **931. Velika Ruša** (1833 m). Spust v sedelce **932. Čez Beli potok** (1719 m) in po rezi naprej čez neimenovani vrh (1900 m), vrh **933. Skala** (Mangartska, 2133 m), **934. Sedelce** (2031 m) in po rezi naprej na vrhova **935. Visoka špica** (2165 m), **936. Male špice** (2167 m) ter sestop na sedlo **937. Čez jezik (Mangartsko sedlo, 2055 m, od Stož 319 m + 200 %, ZZ-IZ, mestoma III, zelo izpostavljeno)**. Vrhovi **938. (Ložki) Travnik** (2200 m), **939. Rateški Mali Mangart** (2278 m) in **940. Mali Mangart** so samostojno stoječe špice, ki so in niso na rezi. Vzpon nanje in sestop je alpinističen. Zadnji vrh tega grebena je **941. Veliki Mangart** (2679 m). Nanj pristopiš po označenih poteh.

Sestop po označenih poteh.

b) Lovska pot pod grebenom spada že skoraj med neoznačene grebenske avtoceste. Poteka približno sto do sto petdeset višinskih metrov pod grebensko

rezjo od mejnega prehoda Predel po poraščenih, na začetku gozdnih, pozneje rušnatih pobočjih do Belega potoka. Zahtevnost je skromna, orientacija večinoma lahka in razvidna, višinska razlika zaradi izogibanja vrhovom majhna (okoli 700 m) in prehodnost zaradi otrebljene poti spodobna (8,5 km, L-MZ, 4 h).

Sestop je najbolj priporočljiv po vali Belega potoka na Zgornje trate.

Opomba: Drugi Skutniki so: Bavški, Rezijski in Lepenski. Preostala Travnika sta Tamarski in Trentski. Drugi Mali Grintavec je bavški. Drugi Skali sta: v Jalovčevem ozebniku in nad Pragom pod Bivakom II. Verjetno je pot od Predela do sedla Čez Stože časovno krajša, kot sem zapisal zaradi slabših razmer, na katere sem naletel. Imena pod grebenom na vzhodni strani mi je povedal domačin - pastir Romano Marca - Lukež in tudi opisal greben z majhnim podcenjevanjem; verjetno je mislil, da bom hodil po lovskih stezah.

CXXX. JALOVEC 2645 m

Neoznačen plezalni greben: Kotovo sedlo 2134 m—rama—vstop v greben Malega Jalovca 2220 m (po podatkih Janeza Kunstlja 2350 m)—Mali Jalovec 2575 m—škrbina Malega Jalovca 2536 m—Jalovec 2645 m. I, 425 m, 2 h.

Plezalni greben Jalovca ni pravi greben. Je pravi na Malem Jalovcu, naprej pa ne. Je izrazito nepriporočljiv, manj zaradi prvega grebenskega dela s slabšo skalo, bolj zaradi zelo naloženega pobočnega plezanja po zahodnem pobočju Jalovca, ki nima grebenskega mika, in najbolj zaradi ogrožanja planincev nižje na poti, kamor zanesljivo pridrvijo sproženi kamni. Zakaj ga potem sploh objavljam? Zato, ker ta greben obstaja in tudi tak zasluži mesto v vodničku, vendar bi opozoril: ta greben naj ostane terra intacta (nedotaknjen). Še več: ogrožanje ljudi in premoženja je moralno, kazensko, pravno in materialno kaznivo in njegov obiskovalec naj razmisli, ali lahko nosi tako odgovornost. Če se pa upošteva, da ni izjemno, prej skromno privlačen, se lahko greben prihrani za zimo, kjer v dobrih (silno redkih) snežnih razmerah tvega vzpon. Pa še takrat je možnost za splazenje klož ponavadi prevelika.

Izhodišče: Planinski dom Tamar 1108 m, do njega iz Rateč 1 h 15'.

Pristop: Po označeni poti južno skozi Ruše, čez Mali in Veliki kot na Kotovo sedlo in ramo Malega Jalovca, 2,5-3 h.

Možnosti za umik: V območju škrbine med Malim Jalovcem in Jalovcem sestop južno na označeno zavarovano pot.

Zemljepisna lega, posebnosti, zanimivosti in značilnosti: Na pogled najprivlačnejši vrh Julijskih Alp, med drugim tudi v grbu Planinske zveze Slovenije, podoben kristalu kamene strele, je mikaven cilj številnih planincev. Njegova slika je stalnica planinskih koledarjev, predvsem z Rateškega Slemenca. Njegova privlačnost se ujema z zahtevnostjo (enačba: zelo privlačen je enakovredno zelo zahteven) in na splošno se lahko trdi, da prav lahke poti nanj ni. Še najlažja, a še vedno zahtevna in pogojno varna je s Kotovega sedla, druge (skozi Jalovčev ozebnik, iz Jalovške škrbine in od Zavetišča pod Špičkom) pa zahtevnejše. Vlada južnemu obzorju doline Planice in zbujajo pozornost. Je skoraj samostojen, od verige vrhov Mojstrovke–Tamarska Goličica ga ločuje Jalovčev Ozebnik, ki je lahko pozno v poletje zasneden, tudi poledenel, in je za neopremljenega planinca tveganje, južno nad njegovim iztekom je plato Jezerca, ki se mu z juga priključijo Loščji žleb, proti jugu se nadaljuje greben z malo obiskanimi vrhovi Veliki Ozebnik (2480 m), Vrh Zelenic (2278 m) in Mali Ozebnik (2324 m), jugozahodno se iz doline loške Koritnice pnejo Dolgi prodi, le na zahodu to samostojnost »moti« Mali Jalovec, ki se grebensko pripenja na zahodno vesino Jalovca. Da sem ugotovil njegovo višino, me je stalo kar nekaj truda, v kartah ni niti označen, niti ni višine. Jalovec ima slovito severno in vzhodno steno z najbolj znanima plezalnima vzponoma Hornovo smerjo s Hornovim oknom (jamo) in Razom Jalovca. Vegetacije ima malo,

nekaj je je na Jezercih, v glavnem prevladuje skala, manj skrotje in nižje melj. Najlepši cilj poleg zgoraj omenjenih plezalnih smeri je turnosmučarski. Smuka s Kotovega sedla, nekoliko manj po Jalovčevem Ozebniku, spada med elitno slovensko turnosmučarsko klasično ponudbo, je enodnevna z ugodno naklonino in ponavadi dosti snega, ki ga nanosi veter. V spodnjem delu Malega kota se (z vzhodnih pobočij Struga) sproži plaz, ki ga nikoli nisem imel priložnosti opazovati, debel je tudi do deset metrov, zato svetujem previdnost in upoštevanje opozoril lavinske službe. Smuka z vrha je viseče oddrsavanje in ni noben užitek, ki ga dokončno pokvari tudi skalna pregrada nad Jezerci.

Opis: Z rame po grebenu na vrh **942. Malega Jalovca** (2575 m) in spust v škrbino. Vršiču-žandarju se izogneš južno, lahko ga tudi preplezaš. Po polici desno na grušnato zahodno pobočje in po njem na vršni južni greben ali naravnost na vrh **943. Jalovca** (2645 m, I, 2 h).

Opozorilo: Zahodno pobočje Jalovca je zelo naloženo, strmo in nevarno za proženje kamenja in skal, zato ne hodi in ne plezaj po njem, če so na poti nižje planinci. Možnost ogrožanja je velika!

Sestop: Z vrha po označeni poti južno do razpotja in potem: a) Po označeni poti desno (zahodno) na Kotovo sedlo (Z) in čez Veliki in Mali kot v Planinski dom Tamar (najvarnejši sestop, MZ-L, 3-3,5 h, opomba: z Velikega kota se lahko spustiš v Mali kot čez Brkico, Z, rahlo viseče). b) Po označeni poti levo (vzhodno) in skozi Jalovčev Ozebnik v Planinski dom Tamar (Z, sneg ali led, 3 h). Opozorilo: potrebna zimska oprema, zgornji del Ozebnika ima 40°. S Strehe Jalovca vedno pada kamenje v Ozebnik. c) Mimo Tamarske Goličice na Jalovško škrbino, potem dve možnosti: prva v Ozebnik (ZZ, jeklenice in klini) in dol v Planinski dom Tamar (3,5 h) ali druga: z Jalovške škrbine vzhodno po označeni poti spust na označeno pot Vršič-Zavetišče pod Špičkom (L). Č). S platoja - ravnice Jezerci po označeni zavarovani poti na Zavetišče pod Špičkom (Z, strme trave, 1,5 h).

Primeren čas: Visoko poletje in jesen do prvega snega.

Opomba: Leta 1958 so označeno pot na grebenu opustili in zbrisali markacije. Pazi na rušenje kamenja, spodaj je planinska pot!

CXXXI. **MALA MOJSTROVKA** 2332 m

Mala Mojstrovka nima izzivalnega grebena, ima pa izzivalno podobo. Ker je vrh lahko (hitro) dostopen z Vršiča, so pobočja, stene in grebeni dobro obiskani in obdelani. Grebena sta dva, jugojugovzhodni in severni, za iskalce težav pa še severovzhodni z rame (med Nad Šitom glavo in severovzhodnim pobočjem - grebenom). Po jugovzhodnem pelje označena pot, ki je greben le v obrisih, severni je v spodnjem delu stena z jeklenicami in klini, v zgornjem pa ponuja lepo zavarovano grebensko plezanje.

944. Grebenec (jugojugovzhodni greben).

Lahka, označena pot, pod Grebencem manj zahtevno, z Vršiča dve uri.

Izhodišče, dostop in opis: Vršič. Dvajset do trideset metrov južno od najvišje točke prelaza v gozd in poševno levo (južno) na vzhodna melišča. Pod steno na bolj strmo melišče pod sedelcem Grebenca in nanj (MZ, trideset do štirideset metrov pod sedelcem Z). Po levi strani grebena gor po gredinah in ploščah lahko do manj zahtevno na vrh. Nekje na sredini se pot na kratko dotakne grebena (velik možic - izstop Pripraviške smeri). Dve uri.

Sestop: Po označeni poti na Vršič (isti).

Primeren čas: Vse leto. V zimskem času (bolje v času snežnih padavin) pazi na opozorila lavinske službe. Mala Mojstrovka vodi po številu smrtnih žrtev v plazovih.

Zemljepisna lega: Mala Mojstrovka je prvi dvatisočak v verigi vrhov, ki se začinjajo pri Jasni z Ivjem, nadaljujejo jugozahodno s Škrbinjekom, Kumlehi,

Robičjem, Nad Šitom glavo, Malo Mojstrovko in vrhovi do Jalovške škrbine, kjer se veriga nadaljuje proti jugu do Bavškega Grintavca in potem zahodno do Kal-Koritnice. Geografsko ta opredelitev ni točna, saj se veriga deli na več delov, ki jih ločujejo sedla: tako bi lahko bil del od Jasne južno od Male Pišn(i)ce do Vratice, naslednji od Vratice do Jalovške škrbine, vmesni del do Škrbine za gradom, naprej do sedla Kanja in konec verige čez Bavški Grintavec jugojugozahodno do Kal-Koritnice. Toda tak »zalogaj« bi bil prevelik in območje preobširno, zato se bom omejil na ožje območje Male Mojstrovke. Drugi greben s severa se začne ravno tako od Jasne, poteka severno in zahodno od Male Pišn(i)ce čez Mali in Veliki Vratnik, Vitranc, Ciprnik na Slemenovo Špico. Mala Mojstrovka meji na zahodu na dolino Planice (Tamar je po domačinih samo livada, kjer stoji Planinski dom Tamar in bi prosil, da to razliko upoštevate. Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo je že ni in Butinarji, Rožiči in Ratečani si upravičeno mislijo svoje o ljubljanskih učenjaki), na severozahodu na visokogorsko planoto Sleme, vzhodno od Rateškega Slemena proti Vratcem pa sta globoki vrtači na severni strani. Vzhodno je prelaz Vršič oziroma dolina - pobočje, ki se spušča proti izviru Soče. Alpinistično ime za to dolino je Drevesnica, ime domačinov Velika planina, še nižje pa je Strma frata. Nekakšen predvrh severovzhodno je Šitna (Nad Šitom) glava (2087 m), ki je povezan z ramo Male Mojstrovke, greben proti jugozahodu pa se s skromnim sedlom pripenja na Veliko Mojstrovko.

945. Severni greben Male Mojstrovke.

Zahtevna zavarovana označena pot, z Vršiča dve uri in pol.

Drugo ime za ta dostop na vrh je Hanzova pot. Nadelal jo je Kranjskogorčan Hanza Vertelj in je greben le v zgornjem delu.

Opis: Z Vršiča na Vratice. Po melišču pod severno steno Nad Šitom glave do poševne gredine - grape v severni steni Male Mojstrovke, ki se dviga od leve proti desni. Vstop na gredino - grapo je v zgodnjem poletju lahko otežen zaradi snega. Po gredini do konca in potem v cikcaku na ramo pod vršno kupolo Male Mojstrovke. Z rame desno (zahodno) v skale in izpostavljeno čez strme stopnje ter police na vršni greben in po njem na vrh.

946. Smer ob rebu v Mali Mojstrovki.

Zimska plezalna smer, 50-55°, 40-45°, 250 m, ena ura.

Manj plezana kvazigrebenska smer zaradi redko dobrih razmer. Priporočljiva le ob stabilni, predelani in splazeni snežni odeji.

Opis: Z rame - sedla med Nad Šitom glavo in Malo Mojstrovko levo ob grebenu - rebu po vzhodnih vesinah Male Mojstrovke na vrh.

Primeren čas: Za jugovzhodni greben (Gebenec) poletni in zimski čas, za severnega poletje in jesen do prvega snega, za Smer ob rebu zima in zgodnja pomlad.

Opomba: Domače ime za Nad Šitom glavo je Šitna glava. V zimskih razmerah upoštevaj opozorila lavinske službe.

947. Bivak I (v Veliki Rokavski Dnini) 2180 m

Leži pod južnim grebenom Velike Martuljske Ponce na zahodnem robu Velike Rokavske Dnine trideset do štirideset višinskih metrov nad skalnatim podnožjem grebena na ozki polici. Je težko opazen, ker se njegova barva zliva s skalo, pa tudi na takem mestu je, kjer ne pričakuješ bivaka. Dostop je po polici levo od trikotnega melišča pod južno stenco Velike Martuljske Ponce, zadnji metri so pa po kaminu (II, jeklenica). Zaradi izpostavljenosti je ograjen. Tri ležišča. Voda je kapnica, če so že popravili kanister. Zadnja spodobna voda je pri koči v Krnici, če so odprli ventil, postavili korito in nehali prodajati plastično vodo.

Opis poti: Od Koče v Krnici (1113 m) po poti za Špik do odcepa (ena ura, pot na Špik zavije levo na melišče), kjer nadaljuješ po visečem, melnatem levem boku grape (MZ-Z) Gruntovnice in se pred skalami spustiš v grapo

31. Tolsta Košuta.

32. Vajnež.

in še malo po njej, dokler desno (vzhodno) ne ugledaš strmega, melnatega prehoda na travnate vesine zahodnega pobočja pod Škrlatico. Prehoda sta dva: eden je takoj na začetku, kjer plezaš po temnih krušljivih skalah nad robom skrotja petdeset do sedemdeset metrov poševno levo navzgor (I), dokler se višje ne pokaže pot. Drugi vstop je višje čez rušec, melnat vstop in se potem po visečem melju prebiješ do shojene poti in lažjega sveta (ZZ). Naprej je kar preprosto: slediš dobro shojeno pot desno, nato po nakazani grapi med rušjem, kažipot so ti zadnji macesni na levi strani. Pot gre ves čas desno (južno) od njih (MZ). Ko prideš iz rušja, se vzpneš po zaobljenem rebro na melišče in poševno levo navzgor do dna (sneg?) krnice Velike (Rokavske) Drine, na trikotno melišče pod južno steno Velike Martuljske Ponce, prečiš po viseči polici levo dvajset metrov in čez trimetrski kamin (II) do bivaka (tri ure).

948. Bivak II (Na Jezerih) 2120 m

Leži na vzhodnem robu planote Na Jezerih pod (med) Rokavi, Oltarji in Šplevto. Ležišč je šest, voda je iz cisterne (kapnica), za kuhanje pogojno uporabna, smo jo pa tudi že brez posledic pili. Ime Na Jezerih je pretirano, saj nad bivakom komaj najdeš kakšno mlako.

Opis poti: Od Poldovega rovta (1000 m, cesta Mojstrana-Aljažev dom v Vratih) skozi gozd po široki poti jugozahodno tri četrt ure, potem po desni strani Rdečega potoka gor, pozneje levo in višje zopet na desno pobočje doline do Praga (zadnja spodobna voda, v suši je ni) pod Šplevto, v ovinku desno na melišče in levo po zgornjem robu Praga do zgrušenega jezika, po njegovem desnem robu v gozd in malo višje levo v redke macesnov gozd. Čez melj do Skale (Malega Matterhorna), desno na melišča pod južno steno Šplevte in gor do B II (tri ure). Glej tudi Šplevto (št. 512) in pot čez Brinovo glavo. Pot je dobro shojena in vidna, le pred Pragom moraš uporabiti malo stezosledstva, od Skale naprej je mogoče tudi po levi (južni) manj melnati strani grape do B II.

949. Bivak III (Za Akom) 1340 m

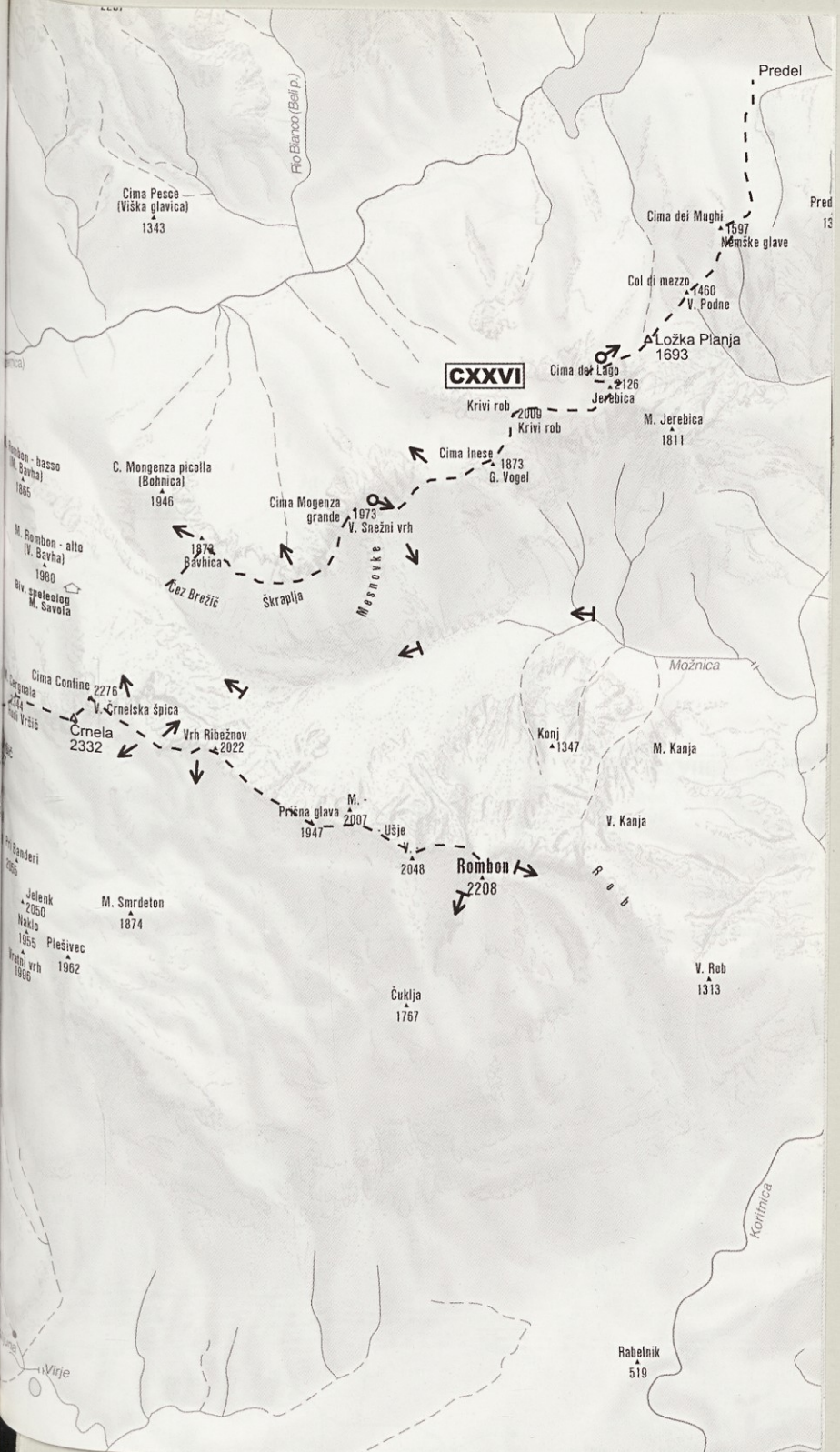
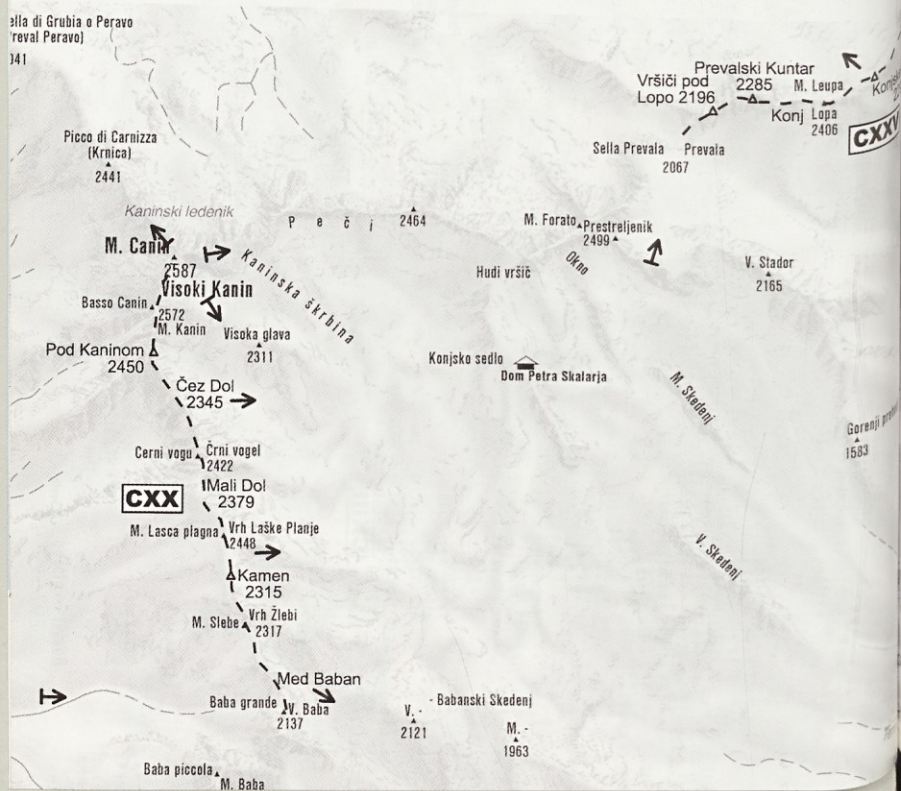
Leži na gozdnati vzpetini jugojugozahodno, deset minut stran od izvira potoka Martuljek. Ima osem ležišč, štedilnik (edini v bivakih, ki je uporaben zaradi bližine gozda), vodo natočiš v kanister in jo prineseš od izvira potoka Martuljek. Do izvira potoka Martuljek je pot označena. Bivak je dobro skrit in če ne veš, kje natančno se nahaja, ga ponoči ni lahko najti. Če vse drugo odpove, pokliči na pomoč nos.

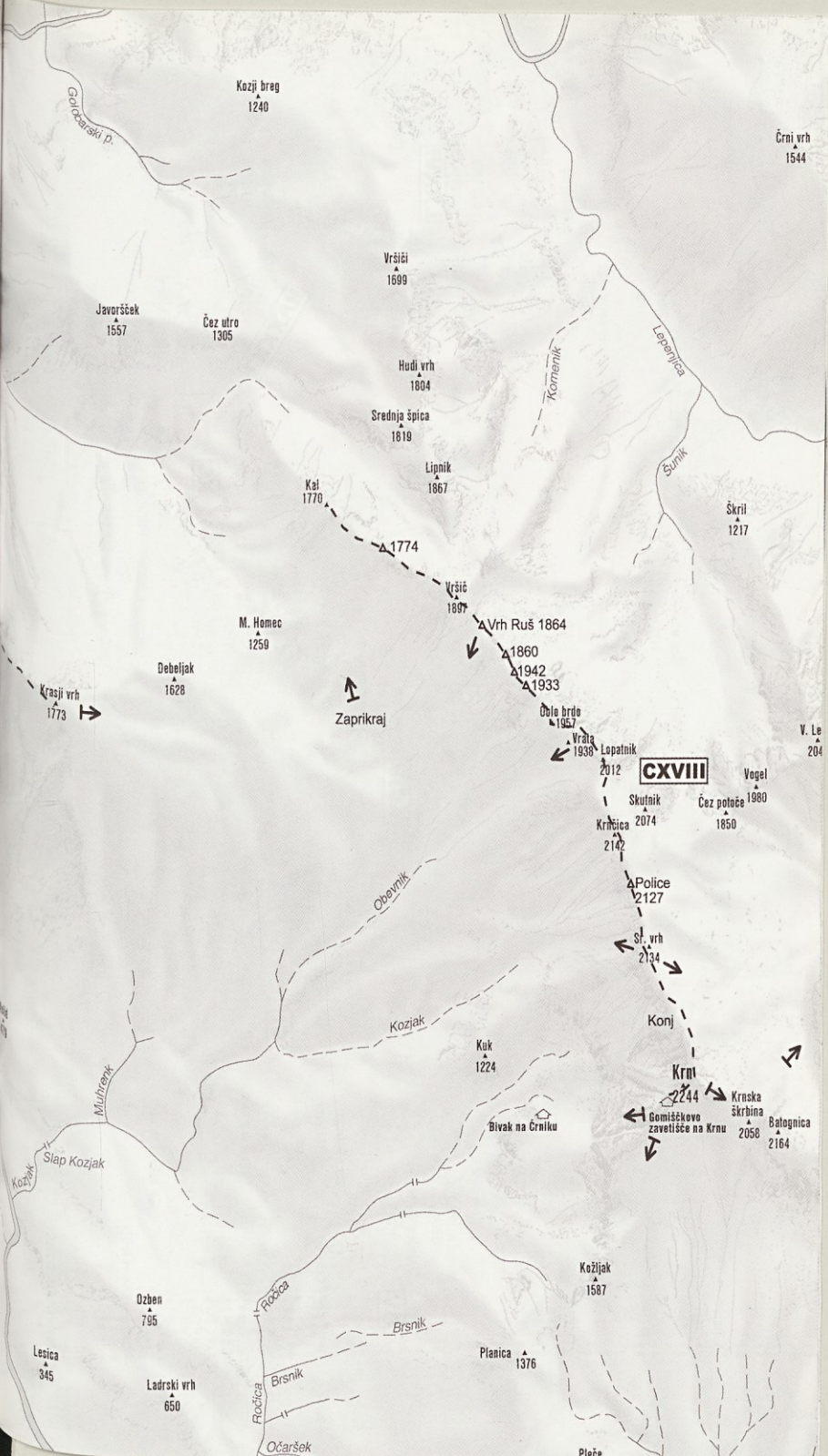
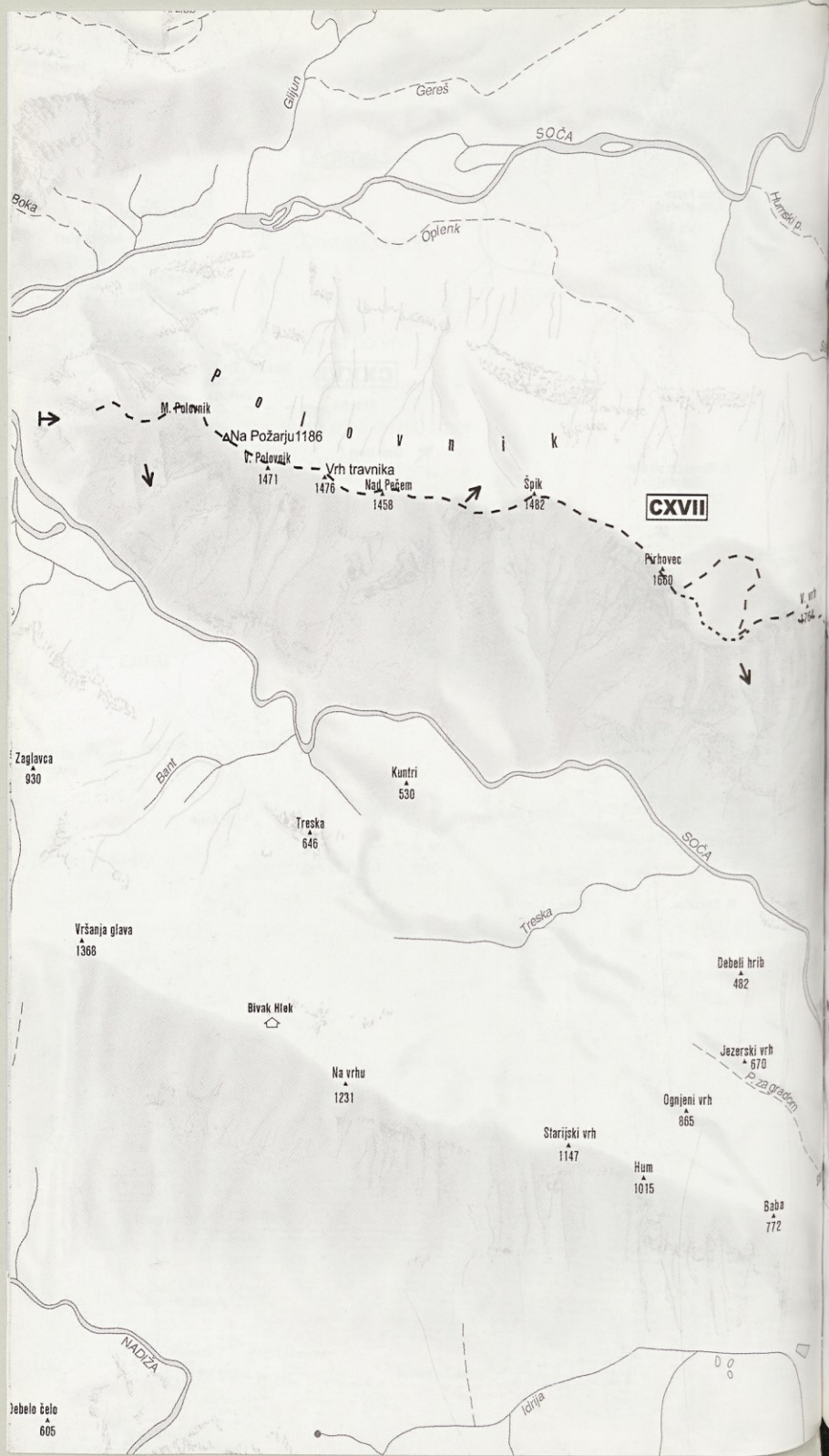
Opis pristopa: Od penziona Špik v Gozdu - Martuljku po makadamski cesti proti jugu do konca, kjer je ravnica (parkirišče). Naprej se cesta spremeni v kolovoz (na začetku je nasip), ki je prevozen le z dobrim terencem ali traktorjem. Po strmem kolovozu gor do lese (Na kopi), kjer se pot položi, in vodoravno še vedno po kolovozu do odcepa proti Jasenju (okrepčevalnica Pr'Ingotu, tri četrt do ena ura, vmes desno je odcep za Bivak pod Špikom). Priključka (varianti) na vodoravni del kolovoza sta še dva: prvi je pri parkirišču (ravnici) levo, po soteski potoka Martuljek proti jugu in potem čez zahodno pobočje potoka na kolovoz. Druga možnost je za lastnike avtomobilov: mimo žičnice in po gozdni poti do prve serpentine (možnost parkiranja) in peš skozi gozd na kolovoz proti Jasenju. Pot v Jasenje (Lipovčeva koč, sedaj Pr'Ingotu) zavije levo čez potok, ti pa kar nadaljuješ po gozdu. Pol ure višje je še eno razpotje: levo proti Zgornjemu Martuljskemu slapu, desno proti B III. Nad razpotjem postane pot bolj strma in viseča, tudi dostikrat mokra in drseča, toda dobro zavarovana z jeklenicami in klini ter označena. Ko prideš do izvira potoka, greš ob desni strani brega še šestdeset do sedemdeset metrov naprej in desno čez ploščo gor ter po shojeni poti do bivaka (od Gozda - Martuljka dve do dve uri in pol). Mogoče je tudi deset metrov pred potokom desno gor po srednje shojeni stezi do bivaka.

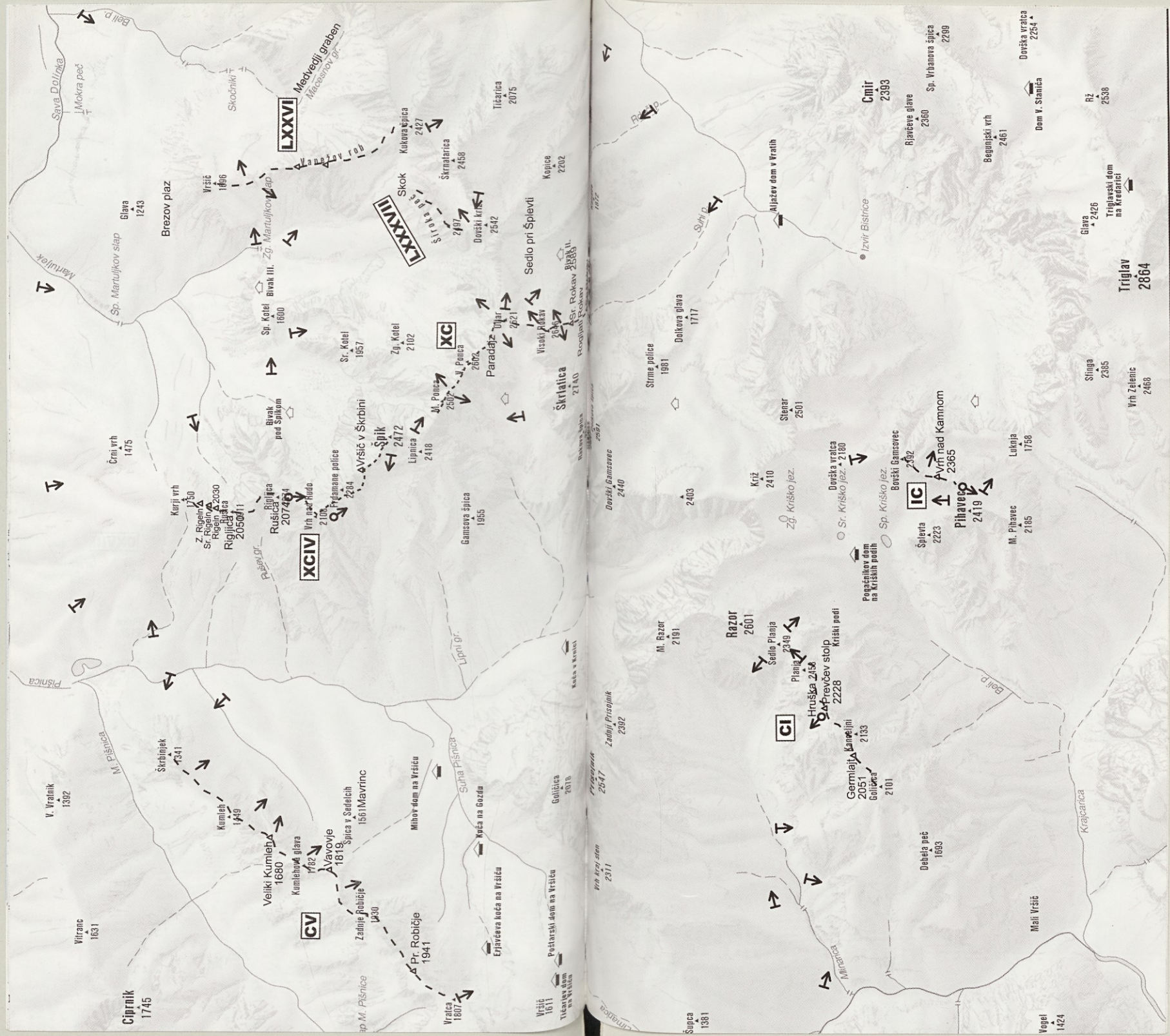
Legenda

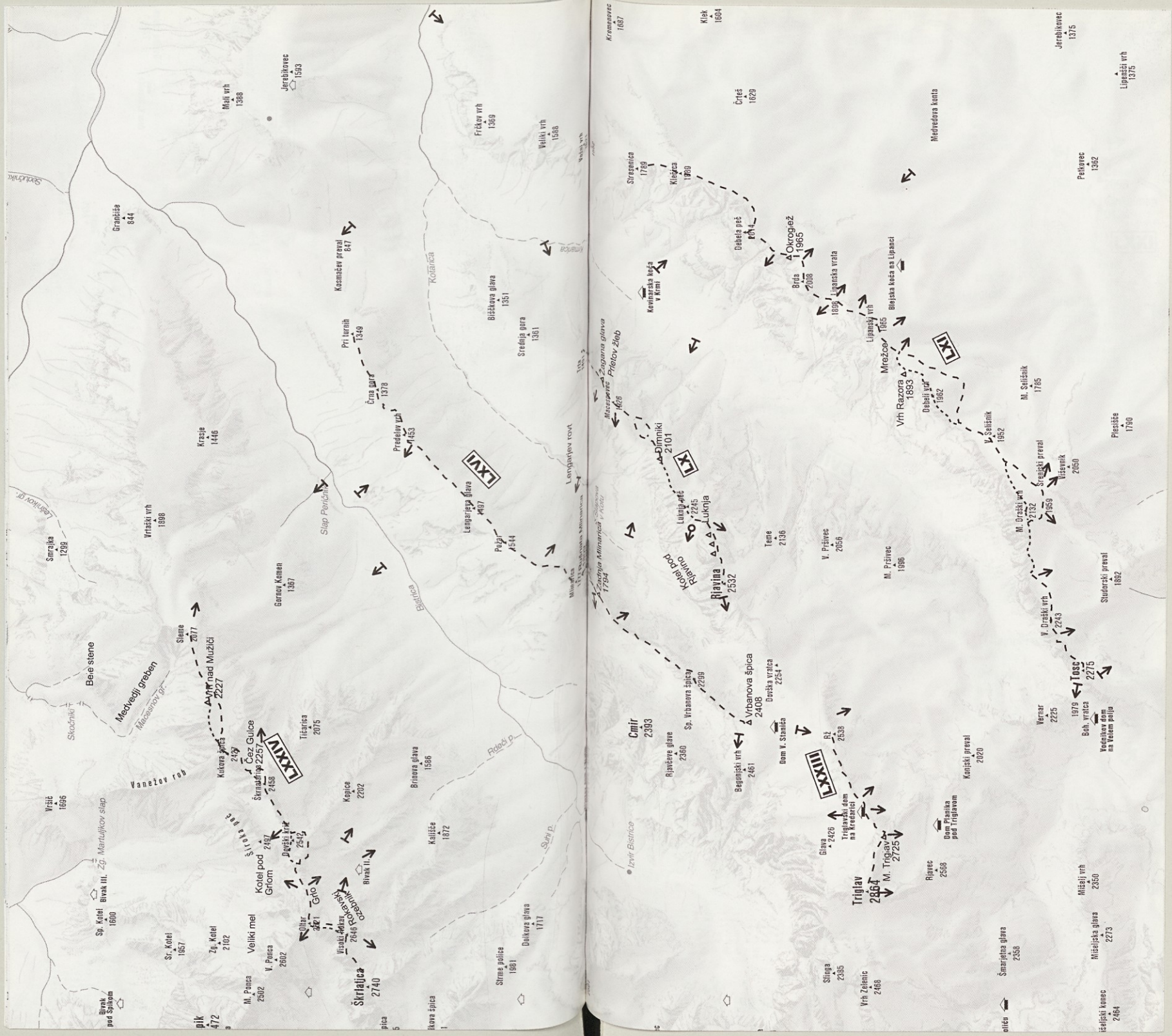
- ↑ Dostop, sestop
- ↑ Umik
- Spust po vrvi
- Običajna smer
- Načelna (težja) smer
- XX** Številka grebena

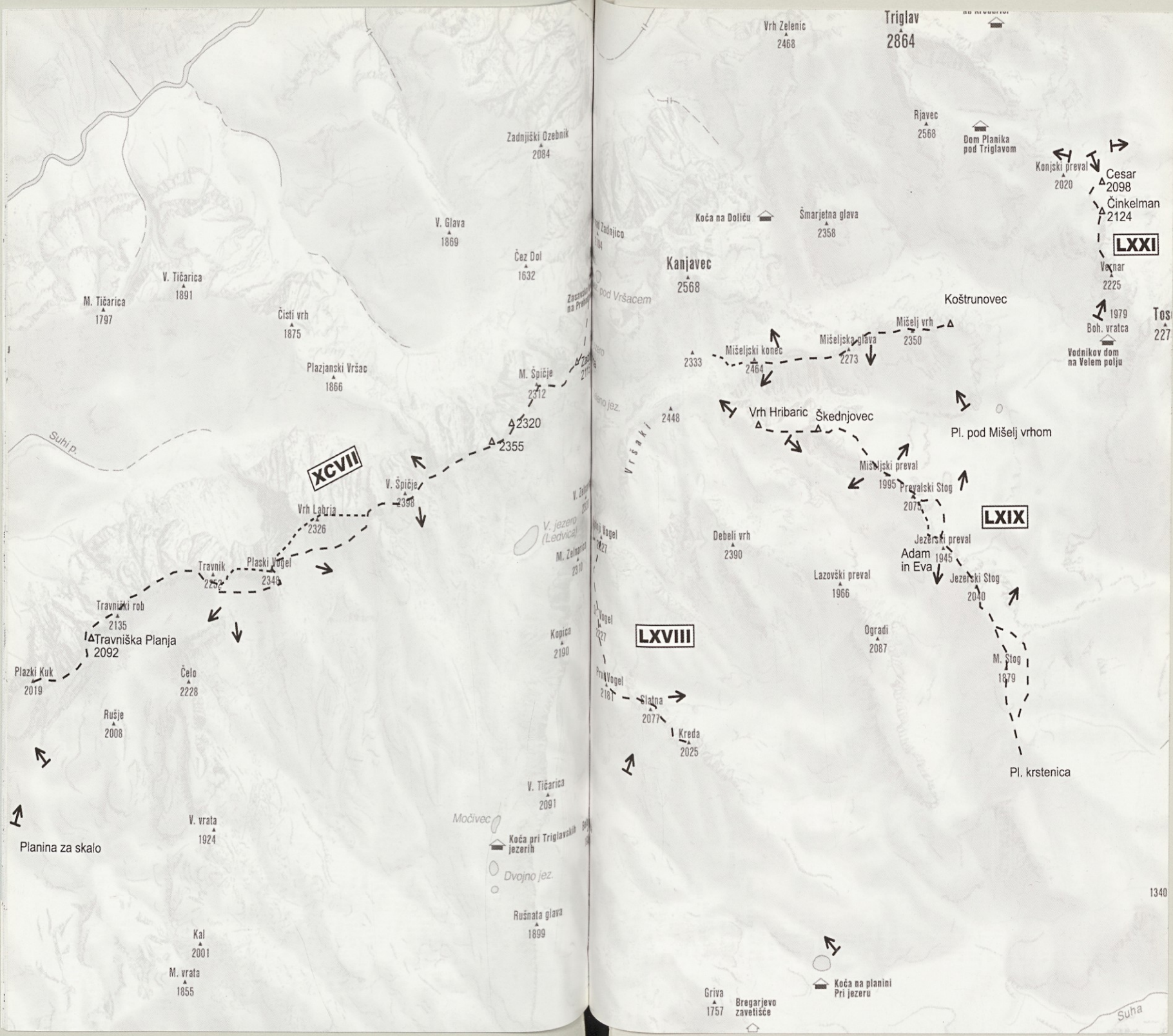
Zemljevidi niso v merilu
in so samo ilustrativni.

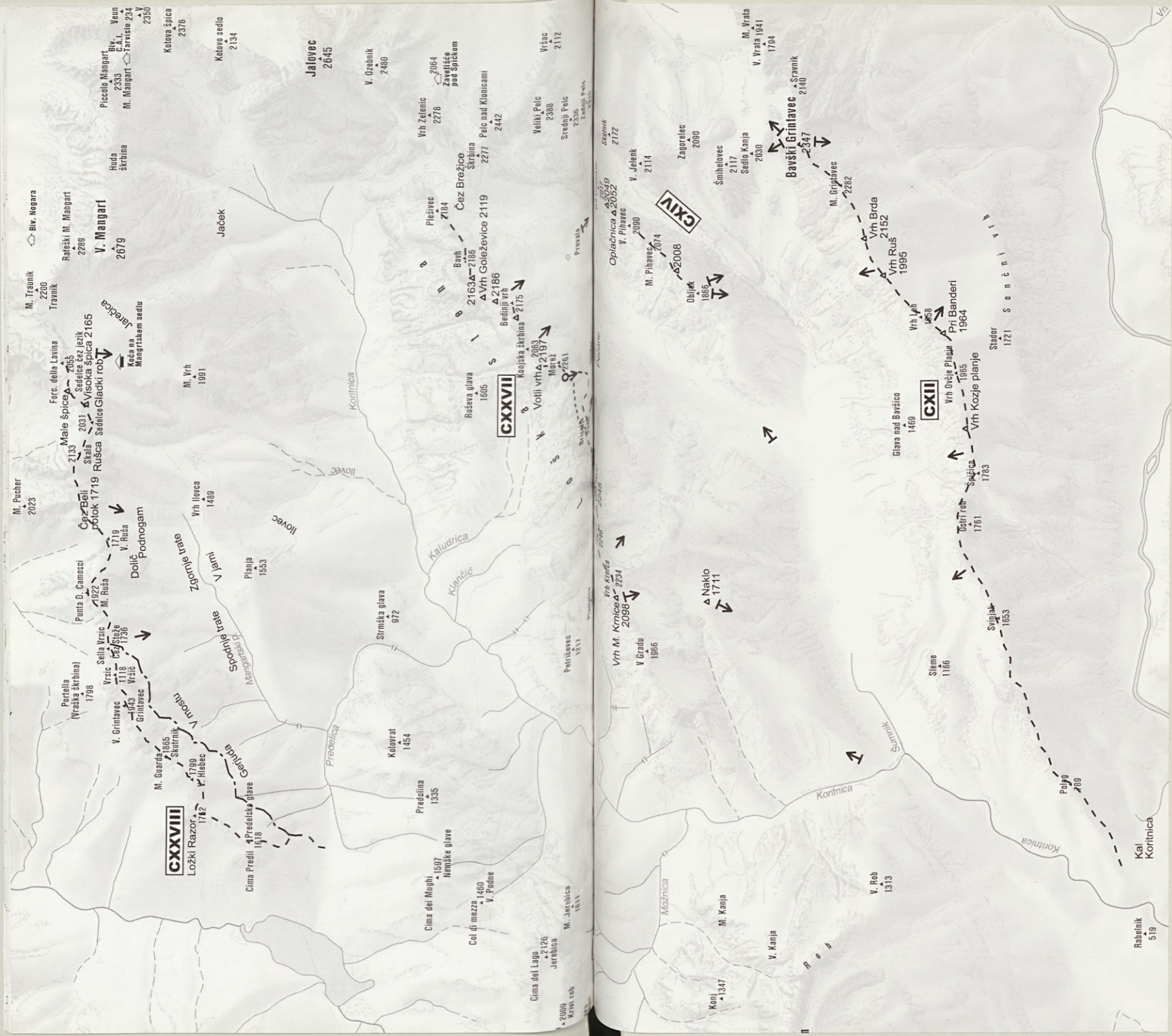

KAZALO GREBENOV

I. ZELENIŠKE ŠPICE	31
II. MRZLA GORA (2203 m)	33
III. PAVLIČEVO SEDLO (Pavličev vrh glej opombo, 1339 m)– MRZLA GORA (2203 m)	34
IV. VRLOVEC (1251 m)–MRZLA GORA (2203 m), greben za eksote	37
V. OJSTRICA (2350 m)	40
VI. KROFIČKA (2083 m)	42
VII. KRIŽEVNIK–VELIKI (Robanov) VRH	44
VIII. LUČKA BRANA (BABA) (2244 m)	47
IX. PLANJAVA (2394 m)	47
X. BRANA (2252 m)	48
XI. TURSKA GORA (2251 m)	50
XII. RINKE	51
XIII. VELIKI (Grintovski) GREBEN	53
XIV. SKUTA (2532 m)	53
XV. GREBEN KRANJSKA RINKA (2458 m)–SKUTA (2532 m)	55
XVI. GREBENSKO PREČENJE OSREDNJIH GRINTOVCEV	56
XVII. GRINTOVEC (2558 m)	58
XVIII. JEZERSKA KOČNA (2540 m)	60
XIX. KOKRSKA KOČNA (2475 m)	62
XX. JUŽNA STRAN KOKRSKE KOČNE	64
XXI. JEZERSKO SEDLO–MALINŠEK (Zeleni vrh)–GOLI VRH–MALA BABA– VELIKA BABA	66
XXII. KALŠKI GREBEN (2224 m)	67
XXIII. PEČ–PETELINJEK–KOREN	78
XXIV. KOREN–BAVHA–TRUPEJEVO POLDNE–KRESIŠČE–SEDLIČ	79
XXV. KOPIŠČE–SREDNJI VRH–LEPI VRH (Bele peči)	82
XXVI. VRETOV VRH–VISOKI KURJI VRH–MOJSTROVICA–TIŠLERICA	82
XXVII. JEPCA–KEPA–DOVŠKA BABA–GOLICA	83
XXVIII. GOLICA–MEDVEDJAK	84
XXIX. MEDVEDJAK 1703 m–VELIKI STOL 2236 m	86
XXX. VELIKI STOL–CELOVŠKA ŠPICA–VRTAČA–LJUBELJ	87
XXXI. LJUBELJ–VELIKI (Košutni) vrh	89
XXXII. VELIKI (Košutni) VRH–KLADVO–KOŠUTNIKOV TURN– MALA KOŠUTA	89
XXXIII. PLEŠIVEC–JEZERSKI VRH	90
XXXIV. PAVLIČEVO SEDLO–VELIKI (Pavličev) VRH– STREVEČEV VRH–OBEL KAMEN	91
XXXV. OLŠEVA (grebensko prečenje)	92
XXXVI. SMOKUŠKI GREBEN	99
XXXVII. BEGUNJŠČICA (2063 m)	100
XXXVIII. DOBRČA–PREVAL	101
XXXIX. STORŽIČ (2132 m)	102
XL. LUBNIK (1025 m)	105
XLI. KRIŽNA GORA–ČEPULJE	107
XLII. RATITOVEC	109
XLIII. POREZEN (1630 m)	110
XLIV. GREBENI PRI ŠKOFJI LOKI	111
XLV. ČRNIVEC–LEPENATKA–ROGAC–SV. LENART	113
XLVI. ČEMŠENIŠKA PLANINA	115
XLVII. RADUHA	116
XLVIII. ŠMARNA GORA	118

IL. POHORJE	119
L. GORJANCI	120
LI. NANOS–Južni greben	121
LII. COL–PREDMEJA	122
LIII. ČAVEN	123
LIV. TRSTELJ–FAJTJI VRH	124
LV. SABOTIN (609 m)	126
LVI. DONAČKA GORA (zahodni vrh 881 m, vzhodni vrh 883 m)	127
LVII. MOVRAŠKI IN SOČERSKI GREBEN	129
LVIII. KOJNIK–GOLIČ–KAVČIČ–ŠPIČASTI VRH–ŽBEVNICA	131
LIX. ORLEK–PLANINSKA STENA–KUŽELJSKA STENA–BORIČ–KREMPA– KROKAR–TIRSLO (FIRSTOV REP)–MOŽ–STRMA REBER	133
LX. GREBENI PRI ILIRSKI BISTRICI	135
LXI. (Krmski) MACESNOVEC–DIMNIKI–LUKNJA PEČ–RJAVINA	143
LXII. VRH SEDLA–DEBELA (Krmska) PEČ–MALI DRAŠKI VRH– VELIKI DRAŠKI VRH–TOSC	147
LXIII. MOŽIC (1603 m)–SLATNIK (1600 m)–LAJNAR (1549 m)–DRAVH (1547 m)	151
LXIV. ČRNA (Baška) PRST–RODICA–ŠIJA	152
LXV. VOGEL–PODRTA GORA–BOGATIN	154
LXVI. PRŠIVEC (1761) m, greben severno od Bohinjskega jezera	156
LXVII. ČRNA GORA–MLINARICE–VRBANOVA ŠPICA	157
LXVIII. ŠTAPCE–VELIKA (Bohinjska) TIČARICA–VELIKA ZELNARICA– ČEZ HRIBARICE	162
LXIX. KREDA–SLATNA–VOGLI–ZELNARIŠKA VRATA	164
LXX. STOGI–ŠKEDNJOVEC–VRH HRIBARIC	165
LXXI. MIŠELJ VRH–MIŠELJ KONEC	168
LXXII. VERNAR (2225 m)	170
LXXIII. GRIVA–STADOR–RUŠNATA GLAVA	171
LXXIV. TRIGLAV (2864 m)	172
LXXV. SLEME–ŠKRLATICA	174
LXXVI. SKOČNIKI–VOTLO SLEME (2029 m)–VRTAŠKO SLEME (2077 m)	179
LXXVII. BELI POTOK ALI ZA AKOM–RUTARSKI VRŠIČ (1696 m)– VANEŽEV ROB (1890 m)–KUKOVA ŠPICA (2427 m)	181
LXXVIII. KUKOVA ŠPICA (2427 m)	182
LXXIX. DOVŠKI KRIŽ (2531 m), Normalen pristop	184
LXXX. VELIKI OLTAR (2621 m)	185
LXXXI. OLTARSKA SKUPINA	187
LXXXII. VISOKI ROKAV (2646 m)	190
LXXXIII. GREBENSKO PREČENJE ROKAVOV	192
LXXXIV. SPODNJI ROKAV (2500 m)	193
LXXXV. SREDNJI ROKAV (2589 m)	195
LXXXVI. ŠKRLATICA (2740 m)	196
LXXXVII. ŠPLEVTA (2262 m)–SPODNJA ŠPLEVTA (2046 m)– BRINOVA GLAVA (1586 m)	197
LXXXVIII. GREBEN ŠIROKE PEČI (2497 m)	198
LXXXIX. KOPICE (2202 m)	201
XC. NA PEČEH (2039 m)	202
XCI. MARTULJŠKE PONCE–VELIKI OLTAR	203
XCII. MALA MARTULJŠKA PONCA (2502 m)	205
XCIII. VELIKA MARTULJŠKA PONCA (2602 m)	205
XCIV. ŠPIK (2472 m) vzhodni greben	206
XCV. RIGLJICA–FRDAMANE POLICE–ŠPIK	207
XCVI. ŠKRLATICA (2740 m)–RAKOVA ŠPICA (2545 m)–ROGLJICA (2547 m)– DOVŠKI GAMSOVEC (2440 m)	214
XCVII. SPODNJA DOLKOVA ŠPICA (2541 m)–DOLKOVA ŠPICA (2591 m)	215

XCVIII.	PLAZKI KUK–PLAZKI VOGEL–VELIKO ŠPIČJE	216
XCIX.	KANJAVEC–TEME–POPROVEC	219
	C. BOVŠKI GAMSOVEC–(Zadnjiški) PIHAVEC	220
	CI. ZADNJIŠKI OZEBNIK (2084 m)	223
	CII. GOLIČICA–PLANJA	224
	CIII. PRISANK	226
	CIV. ROBIČJE (Prednje 1941 m, Zadnje 1930 m)	231
	CV. VITRANC–CIPRNIK–SLEMENOVA ŠPICA–MALA MOJSTROVKA	231
	CVI. ŠKRBINJEK–KUMLEHI–VAVOVJE–ROBIČJE–VRATICA	235
	CVII. MAVRINC (1562 m, po starih kartah Špica v Sedelcih)– KUMLEHOVA GLAVA (1788 m)	239
	CVIII. MALA MOJSTROVKA–VELIKA MOJSTROVKA–TRAVNIK–ŠITE	240
	CIX. RATEŠKE PONCE–STRUG–VEVNICA–V KONCU ŠPICA– KOTOVA ŠPICA	242
	CX. ROB NAD ZAGAČAMI–VELIKI MANGART	245
	CXI. UŠJE–PLEŠIVEC–TRENTSKI PELC–RIBEŽNI–SREBRNJAK	246
	CXII. VRH RUŠ–VRH BRDA–MALI GRINTAVEC–BAVŠKI GRINTAVEC– KAN(J)SKI PREVAL	249
	CXIII. SVINJAK–OSTRI ROB–ŠPIČICA–VRH OVČJE PLANJE– PRI BANDERI–VRH LEH–VRH RUŠ	250
	CXIV. ŠMIHELOVEC–ZAGORELEC–JELENK–SKUTNIK–ŠPIČICA– NIZKI VRH–PELCI–PELC NAD KLONICAMI	252
	CXV. VRH OSOJNIKA–(Bavški) PIHAVEC–OBLJAK–(Bavški) LIPNIK	261
	CXVI. ČRNI (Lepenski) VRH–VOVENK–KALUDER–ČRNA (Lepenska) PRST– VELIKA (Lepenska) BABA	264
	CXVII. RAVNI DOL–GRIVA–PLAZKI VRŠAC–ČISTI VRH–ŠNITA–KOŠUTNIK– VELIKA (Trentska) TIČARICA	266
	CXVIII. ZAPRIKRAJ–KRASJI VRH–VELIKI (Polovniški) VRH–PIRHOVEC– POLOVNIK	268
	CXIX. KAL–VRŠIČ (Lepenski)–OBLENO BRDO–LOPARNIK–KRNČICA– SREDNJI KRNSKI VRH–KRN	269
	CXX. STARIJSKI VRH–TRNOVSKI (Kobariški) STOL–RIBEŽNI (Breginjski)– MUZCI–GNJILICA	273
	CXXI. SKUTNIK–VELIKA (Rezijska) BABA–MED BABAN–VRH LAŠKE PLANJE– VISOKI KANIN	274
	CXXII. VISOKI KANIN–HUDI VRŠIČ–PRESTRELJENIK–PREVALA	278
	CXXIII. VELIKI ŠKEDENJ (1832 in 1779 m)	279
	CXXIV. SKLEP–VELIKI STADOR	281
	CXXV. ROGELJ–PLEŠIVEC–JELENK–PRI BANDERI	281
	CXXVI. (Bovška) LOPA–VELIKA ČRNELSKA ŠPICA– ROMBON (Črnelski greben)	282
	CXXVII. MALA ČRNELA–VELIKI SNEŽNI VRH–GORNJI VOGEL–JEREBICA– NEMŠKE GLAVE	286
	CXXVIII. GREBEN LOŽKE STENE	290
	CXXIX. PREDEL–MANGART	299
	CXXX. JALOVEC (2645 m)	302
	CXXXI. MALA MOJSTROVKA (2332 m)	303

ABECEDNO KAZALO

**Grintovci, Karavanke
in drugi grebeni**

1. Adamčeva Golica (1647 m) št. 155.
2. Altemaver (1678 m) št. 275.
3. Ankova planina pogl. XXXIII.
4. Bašeljski preval (1630 m) pogl. XXXIX.
5. Bašeljski vrh (1744 m) pogl. XXXIX.
6. Bavhica (sedlo, 1531 m) št. 114.
7. Begunjščica (2063 m) pogl. XXXVII, št. 238, južni greben št. 237, vzhodni greben št. 239, zahodni greben št. 236.
8. Bele ovce (1029 m) št. 371.
9. Belščica (sedlo, 1840 m) št. 172.
10. Bivak v Kočni pogl. XVIII.
11. Blekova (1629 m) št. 122.
12. Borič (915 m) št. 363.
13. Borovnikov vrh (1522 m) št. 213.
14. Brana (2252 m) pogl. X, grebenko prečenje št. 40, severozahodni greben št. 46.
15. Brdo (1144 m) pogl. XLIV.
16. Breška gora (1216 m) št. 241.
17. Celovška škrbina št. 170.
18. Celovška špica (drugo ime je Orlice, 2105 m) št. 169.
19. Cjanovca (1820 m) pogl. XXXIX.
20. Col-Predmeja pogl. LII.
21. Čaven (1185 m) pogl. LIII, št. 342.
22. Čemšeniška planina pogl. XLVI.
23. Čez kaverne št. 346.
24. Čisovec (1418 m) št. 245.
25. Črna mlaka (1418 m) št. 322.
26. Črni (Belški) vrh (1751 m) št. 130.
27. Črni (Čemšeniški) vrh (1206 m) št. 305.
28. Črni (Kamniški) vrh (1470 m) št. 6.
29. Črni (Ribniški) vrh (1543 m) št. 316.
30. Črni kal (1103 m) pogl. XLIV.
31. Črnivec št. 295.
32. Črnivec-Lepenatka-Rogac-Sv. Lenart pogl. XLV.
33. Danjarska planina št. 279.
34. Dobrča št. 242.
35. Dobrča-Preval pogl. XXXVIII.
36. Dolgi hrbet (2473 m) št. 68.
37. Dolič (1612 m) št. 117.
38. Donačka gora (881 m, 883 m) pogl. LV, št. 347.
39. Dovška Baba (1891 m) št. 147.
40. Dovška Mala Kepa (2077 m) št. 142.
41. Dovška rožca št. 146.
42. Durce (1910 m) št. 310.
43. Dvorane pogl. LVII.
44. Fajti vrh (433 m) pogl. LIV.
45. Froncov greben pogl. XXXII.
46. Gladki vrh (Olševski, 1850 m) št. 224.
47. Gladki vrh (Ratitovski, 1667 m) št. 274.
48. Goli vrh (1787 m) št. 96.
49. Goli vrh (859 m)-Srednji (Ilirski) vrh (923 m)-Kozlek (997 m)-Gradišče (874 m) št. 374.
50. Golica (1835 m) št. 152 in 153.
51. Golica-Medvedjak pogl. XXVIII.
52. Golič št. 356.
53. Gontarska planina (894 m) št. 286.
54. Gorjanci pogl. L.
55. Gosjak št. 230.
56. Gospodična (Dom Vinka Paderšiča 828 m) št. 327.
57. Govca Olševa (1929 m) št. 226.
58. Grajšča (1711 m) št. 128.
59. Grebeni pri Ilirski Bistrici pogl. LX.
60. Grebeni pri Škofji Loki pogl. XLIV.
61. Grebenko prečenje Osrednjih Grintovcev pogl. XVI.
62. Grintovec (2558 m) št. 75 in pogl. XVII, jugovzhodni greben št. 78, vzhodni greben št. 76, zahodni greben št. 77.
63. Grmada (676 m) št. 312.
64. Grpišča (1677 m) št. 116.
65. Gubna (2035 m) št. 143.
66. Gunet (862 m) št. 306.
67. Hajnževo sedlo (1708 m) št. 188.
68. Hruški vrh (1777 m) št. 148.
69. Hudi prask št. 7.
70. Iglice pogl. III.
71. Jampršnik št. 359.
72. Javorniški preval (1465 m) št. 254.
73. Jekljevo sedlo (1490 m) 151.
74. Jelenov rog (1033 m) št. 303.
75. Jenkova planina (1495 m) pogl. XXI.
76. Jepca (1587 m) št. 139.
77. Jepca-Kepa-Dovška Baba-Golica pogl. XXVII.
78. Jerebičje (1761 m) št. 11.
79. Jerebikovec (Korenski, 1656 m) št. 110.
80. Jermanca št. 41.
81. Jerševec (1730 m) pogl. III.
82. Jezerska Kočna (2540 m) št. 80 in pogl. XVIII, jugovzhodni greben št.

82. severni greben št. 79, vzhodni greben št. 81.
83. Jezersko sedlo (2034 m) pogl. XI.
84. Jezersko sedlo (Jezerski vrh, 1218 m) št. 208.
85. Jezersko sedlo-Malinšek (Zeleni vrh)-Goli vrh-Mala Baba-Velika Baba pogl. XXI.
86. Jež št. 101.
87. Kačji rob (1575 m) št. 277.
88. Kal (Lepenatka, 1285 m) št. 299.
89. Kalška gora (2058 m) št. 104.
90. Kalški greben (2224 m) št. 103 in pogl. XXII.
91. Kamnati vrh (1658 m) št. 112.
92. Kamniški Dedec (1683 m) št. 4.
93. Kaptan (1943 m) št. 42.
94. Kaptanovo sedlo št. 43.
95. Kavčič št. 355.
96. Kepa (2143 m) št. 141.
97. Kisovec št. 307.
98. Kivernik (1243 m) št. 16.
99. Kladvo (2094 m) št. 192.
100. Klek (1754 m) št. 150.
101. Klin (Kopišče) (1795, 1779? m) št. 132.
102. Kljuka (2137 m) št. 87.
103. Koča na Grohatu (1460 m) št. 308.
104. Kočna (Belska, 1469 m) št. 158.
105. Kofce gora (1967 m) št. 191.
106. Kojnik št. 358.
107. Kojnik-Golič-Kavčič-Špičasti vrh-Žbevnica pogl. LVIII.
108. Kokrska Kočna (2475 m) pogl. XIX in št. 90, jugojugovzhodni greben št. 94, na vrh Na Križu 2484 m - jugojugozahodni greben št. 93, južna stran pogl. XX, južni greben št. 92, severozahodni greben št. 84.
109. Kolarjev vrh (1509 m) št. 216.
110. Kolpski greben pogl. LIX.
111. Konj (Skutin) št. 66.
112. Kopišče-Srednji vrh-Lepi vrh (Bele peči) pogl. XXV.
113. Koprivnik (1393 m) pogl. XLIV.
114. Koran (1567 m) št. 19.
115. Koren (1073 m) št. 109.
116. Koren-Bavha-Trupejevo poldne-Kresišče-Sedlič pogl. XXIV.
117. Korenščica (1764 m) št. 159.
118. Koroška Mala Kepa (1815 m) št. 140.
119. Kosmati vrh (877 m) št. 288.
120. Košutica (1968 m) št. 187.
121. Košutnikov turn (2133 m) št. 198.
122. Kotlič (1974 m) št. 73.
123. Kovk (961 m) št. 335.
124. Kozlek (997 m) št. 375.
125. Kranjska reber (Vrh Kašne planine, 1435 m) št. 296.
126. Kranjska Rinka (2454 m) št. 56, Kranjska Rinka-Skuta pogl. XV, severozahodni greben št. 57, vzhodni greben št. 58.
127. Kremant (1658 m) št. 276.
128. Krempa (942 m) št. 364.
129. Kresišče (1845 m) št. 129.
130. Kriška gora (1471 m) št. 266.
131. Križ (Koroška Rinka 2433 m) št. 53. Križ (severni greben) št. 54.
132. Križevnik-Veliki (Robanov) vrh pogl. VII. Križevnik (1909 m) št. 32.
133. Križna gora-Čepulje pogl. XLI.
134. Krnička gora (2061 m) št. 14.
135. Krničko sedlo (1803 m) pogl. III.
136. Krofička (2083 m) št. 31 in pogl. VI.
137. Krok (1119 m) št. 365.
138. Krvavka (1784 m) št. 154.
139. Kucelj (1237 m) št. 341.
140. Kuk št. 349.
141. Kunšperk (1119 m) št. 297.
142. Kuželjska stena (874 m) št. 362.
143. Lačna (451 m) št. 348.
144. Lanež (1925 m) št. 311.
145. Lepenatka št. 298.
146. Lepi vrh (1616 m) št. 222.
147. Lepi vrh (Bele peči, 1926 m) št. 134.
148. Lesnikovo sedlo (1521 m) pogl. III.
149. Lešenjak pogl. LIV.
150. Lip(n)je št. 228.
151. Lipnik št. 357.
152. Ljubeljščica št. 182.
153. Ljubelj-Veliki (Košutni) vrh pogl. XXXI.
154. Logarjev kogel (1115 m) št. 328.
155. Lubnik (1025 m) pogl. XL in št. 270.
156. Lučka Brana (Baba) (2244 m) pogl. VIII, severni greben št. 36.
157. Lunjevica-Velika Milanja-Bele ovce-Volovja reber-Milanka št. 369.
158. Macesje (2079 in 2124 m) št. 196.
159. Mačensko sedlo (1622 m) pogl. XXXIX.
160. Mala (Jezerska) Baba (2018 m) št. 97.
161. Mala (Kokrska) vratca (1973 m) pogl. XVI.
162. Mala glava št. 177.
163. Mala Košuta (1740 m) št. 200.
164. Mala Mizica (764 m) št. 268.

165. Mala Ojstrica št. 24.
166. Mala Poljana (1325 m) št. 263.
167. Mala Rinka (2230 m) št. 49.
168. Mali (Pavličev) vrh (1617 m) št. 212.
169. Mali Črni (Ribniški) vrh (1536 m) št. 317.
170. Mali Javornik-Ženiklovec (1685 m) št. 252.
171. Mali Lubnik (894 m) št. 269.
172. Mali Podi št. 71.
173. Mali Tošč (902 m) št. 289.
174. Mali vrh (863 m) št. 231.
175. Malinšek (Zeleni vrh, 1622 m) št. 95.
176. Maloško poldne (1828 m) št. 126.
177. Matkov Grintovec (1700 m) št. 12.
178. Matkova kopa (1957 m) št. 13.
179. Matkovo sedlo (po domače Šavje, 1623 m) pogl. III.
180. Medrce (1410 m) št. 283.
181. Medvedjak (1703 m)-Veliki Stol (2236 m) pogl. XXIX. Medvedjak (sedlo 1703 m, Seča, Medji dol) št. 162.
182. Milanka (948 m) št. 373.
183. Mišji grund (1266 m) št. 280.
184. Mladi vrh (1374 m) pogl. XLIV.
185. Mlinarsko sedlo (2234 m) št. 67.
186. Mlinca (sedlo, 1581 m) št. 145.
187. Mojstrovica (1816 m) št. 137.
188. Movraški in Sočerski greben pogl. LVII.
189. Mož (1113 m) št. 367.
190. Mrzla gora (2203 m) pogl. II in št. 8, 15.
191. Mulejev vrh (1533 m) št. 323.
192. Na Križu (2484 m) št. 89.
193. Na možeh (1785 m) št. 180.
194. Na Ute št. 29.
195. Nanos južni greben pogl. LI.
196. Naravni most pogl. LVI.
197. Navrše (857 m) št. 338.
198. Nizka Bavha (1642 m) št. 115.
199. Obel kamen (1911 m) št. 219 in 227.
200. Odenični hriber (1863 m) št. 223.
201. Ojstra peč (1801 m) št. 127.
202. Ojstri vrh (1866 m) št. 125.
203. Ojstrica (2350 m) pogl. V, jugovzhodni greben št. 23, južni greben št. 22, severoseverovzhodni greben št. 25, severovzhodni greben št. 26, severozahodni raz št. 27, zahodni raz št. 28.
204. Olševa (grebensko prečenje) pogl. XXXV.
205. Oltarji (Kokrški) št. 88.
206. Orlek (800 m) št. 360.
207. Osovnik (Sv. Mohor, 858 m) št. 285.
208. Ostruščica (1498 m) št. 325.
209. Ostrv (2104 m) št. 197.
210. Otiše (1416 m) št. 315.
211. Otlški maj (847 m) št. 339.
212. Palec (2027 m) št. 179.
213. Parkljevec (889 m) št. 340.
214. Pastirkov vrh (1473 m) št. 215.
215. Pastirkovo sedlo (1439 m) št. 214.
216. Pavličeve stene (1653 m) št. 10.
217. Pavličevo sedlo (Pavličev vrh, 1339 m) št. 9 in 209.
218. Pavličevo sedlo (Pavličev vrh, 1339 m)-Mrzla gora (2203 m) pogl. III.
219. Pavličevo sedlo-Veliki (Pavličev) vrh-Strevčev vrh-Obel kamen pogl. XXXIV.
220. Peč (1508 m Tromeja, Sovška planina) št. 107.
221. Pečevnik (1640 m) št. 202 in 248.
222. Peč-Petelinjek-Koren pogl. XXIII.
223. Petelinjek (1556 m) št. 108.
224. Planica (Sv. Gabriel, 823 m) št. 273.
225. Planinka št. 321.
226. Planinska stena št. 361.
227. Planiški špiči (Edelweisspitzen 1964 m) št. 171.
228. Planjava (2394 m) pogl. IX, Planjava-Lučka Brana (Baba) št. 39, severozahodni greben št. 37, vzhodni dostop št. 38.
229. Pleša št. 332.
230. Plešivec (Jezerski, 1801 m) št. 201.
231. Plešivec-Jezerski vrh pogl. XXXIII.
232. Po pečeh št. 234.
233. Podni (Makekovi) št. 91.
234. Podrta (Vipavska) gora št. 336.
235. Pohorje pogl. XLIX.
236. Pohoški kup (1542 m) št. 281.
237. Polhograjska Grmada (898 m) št. 290.
238. Poljske Device št. 33.
239. Popek št. 99.
240. Porezen (1630 m) pogl. XLIII in št. 282.
241. Pot čez Gamsov skret na Velike Pode št. 105.
242. Pot čez Žmavcarje na Male Pode (Bivak pod Skuto) št. 106.
243. Povna (1503 m) št. 183.
244. Povšnarjeva planina pogl. XX.
245. Preval (1311 m) št. 246.
246. Pristovski Storžič (1759 m) št. 207.
247. Prvine (812 m) št. 302.
248. Psica (1796 m) št. 261.

249. Ptičji vrh (1550 m) št. 157.
250. Pungart (1377 m) št. 314.
251. Puštal 338 m-Sv. Ožbolt (859 m) št. 291.
252. Puštal-Osovnik (Sv. Mohor)-Govejek-Polhograjska Grmada št. 284.
253. Raduha pogl. XLVII.
254. Rakeževe peči št. 206.
255. Ratitovec pogl. XLII.
256. Ravna gora (1001 m) št. 330.
257. Rekaršica (1554 m) št. 111.
258. Renški vrh (449 m), pogl. LIV.
259. Ribniški vrh (1537 m) št. 319.
260. Rigelj (1306 m) št. 5.
261. Rigeljski vrh (1371 m) št. 210.
262. Rinke pogl. XII.
263. Rjava peč (1614 m) št. 186.
264. Rob št. 337.
265. Roblekova planina št. 205.
266. Rogac (1557 m) št. 300.
267. Rogla (1517 m) št. 326.
268. Rokovnjaške luknje pogl. I.
269. Romovec (1247 m) pogl. XLIV.
270. Rožca (1594 m) št. 149.
271. Ruš (1614 m) št. 250.
272. Sabotin (609 m) pogl. LV in št. 345.
273. Savinjek (1694 m) št. 20.
274. Sedelšček pogl. I.
275. Sedlič (1438 m) št. 131.
276. Sedlo (1446 m) št. 324.
277. Sedlo Sv. Duha (Heilegengeistsattel 1432 m) št. 217.
278. Sivora (1310 m) št. 243.
279. Skavalica št. 229.
280. Skuta (2532 m) pogl. XIV, št. 61 in 70, severni steber št. 65, zahodni greben št. 60.
281. Sleme (Skutino, greben) št. 64.
282. Sljeme (946 m) št. 331.
283. Smokuški greben pogl. XXXVI.
284. Smokuški vrh (1122 m) št. 235.
285. Spodnje sleme (1254 m) št. 220.
286. Srebrno sedlo (2115 m) št. 3.
287. Srednji (Belški) vrh (1836 m) št. 133.
288. Srednji (Mačenski) vrh (1853 m) pogl. XXXIX.
289. Staničev vrh (1805 m) št. 2.
290. Stara Povšna pogl. XX.
291. Stari Ljubelj (1370 m) št. 184 in 185.
292. Stari vrh (1217 m) pogl. XLIV.
293. Stegovnik (1692 m) št. 251.
294. Stol (Renški, 629 m) pogl. LIV.
295. Stolovec (563 m), pogl. LIV.
296. Storžič (2132 m) pogl. XXXIX, št. 257 in 260, jugozahodni greben št. 259, severni greben št. 247, zahodni greben št. 258.
297. Strevčev vrh (1466 m) št. 218.
298. Streža št. 63.
299. Strma reber (861 m) št. 368.
300. Struška (Veliki vrh 1944 m) št. 160.
301. Suha (Goliška, sedlo, 1439 m) št. 156.
302. Suho rušje št. 76.
303. Sv. Andrej št. 292.
304. Sv. Hieronim št. 333.
305. Sv. Jakob (964 m).
306. Sv. Kirik št. 352.
307. Sv. Lenart št. 302.
308. Sv. Ožbolt št. 293.
309. Sv. Urh (669 m) št. 272.
310. Sv. Valentin (537 m) št. 344.
311. Svačica (1960 m) št. 173.
312. Szalay-Gerinov greben št. 47.
313. Šija Brane št. 45.
314. Šiklarica (1298 m) št. 320.
315. Škarjev rob št. 256.
316. Škarjeva peč (1671 m) št. 255.
317. Škrbina (Kalška, 1870 m) pogl. XXII.
318. Škrbina (Košutna, 1869 m) št. 193.
319. Škrbina med Kočnama št. 86.
320. Šmarna gora (669 m) pogl. XLVIII, št. 313.
321. Špičasti vrh št. 353.
322. Štajerska Rinka (2289 m) št. 51.
323. Štajerska Rinka-Križ št. 52.
324. Tamarča (1728 m) št. 118.
325. Tegoška gora (2025 m) št. 194.
326. Tirslo (Firstov rep, 1002 m) št. 366.
327. Tišlerica (1757 m) št. 138.
328. Tolsta Košuta (2057 m) št. 199.
329. Tolsti vrh (1173 m) št. 304.
330. Tolsti vrh (1715 m) št. 264.
331. Trdinov vrh (Gera, 1178 m) št. 329.
332. Triangel (Čez Pod) št. 181.
333. Trstelj (643 m) pogl. LIV.
334. Trupejevo poldne (1931 m) št. 124.
335. Turni (Logarski) št. 21.
336. Turska gora (2251 m) pogl. XI, št. 72.
337. Turska gora (južni greben) št. 48.
338. Ute št. 30.
339. Užnik (2044 m) št. 195.
340. V Kožnah št. 175.
341. Vaška (1046 m) št. 240.
342. Velika (Jezerska) Baba (2127 m) št. 98.
343. Velika Milanja (1099 m) št. 370.
344. Velika Mizica (976 m) št. 267.

345. Velika Poljana (1479 m) št. 262.
346. Velika Raduha (2062 m) št. 309.
347. Velika Zelenica (2114 m) št. 34.
348. Veliki (Colski) greben št. 334.
349. Veliki (Grintovski) greben pogl. XIII.
350. Veliki (Jezerski) vrh (1696 m) št. 85.
351. Veliki (Košutni) vrh (2028 m) št. 189, 190.
352. Veliki (Košutni) vrh-Kladvo-Košutnikov turn-Mala Košuta pogl. XXXII.
353. Veliki (Matkov) vrh (1539 m) št. 17.
354. Veliki (Medvodji) vrh (1469 m) št. 249.
355. Veliki (Pavličev) vrh (1671 m) št. 211.
356. Veliki (Renški) vrh (463 m), pogl. LIV.
357. Veliki (Robanov) vrh (2110 m) št. 35.
358. Veliki Babnik (905 m) št. 287.
359. Veliki Badin (359 m) št. 351.
360. Veliki Gradež (507 m) št. 350.
361. Veliki greben št. 59.
362. Veliki Javornik-Ženiklovec št. 253.
363. Veliki Stol-Celovška Špica-Vrtača-Ljubelj pogl. XXX.
364. Veliki Zvoh (1971 m, L, 30') št. 100.
365. Veliko Cerje (343 m, pogl. LIV).
366. Virnikov Grintovec (1654 m) št. 203.
367. Visoka (Olševska) peč (1849 m) št. 225.
368. Visoka Bavha (1650 m) št. 113.
369. Visoki Kurjek (1974 m) št. 144.
370. Visoki Kurji vrh (1820 m) št. 136.
371. Vitovski hrib-Sv. Marija (604 m) št. 343.
372. Vokence št. 232.
373. Volovja reber (975 m) št. 372.
374. Vošča (1737 m) št. 119.
375. Vrata (1591 m) št. 265.
376. Vratca (1660 m) 120.
377. Vretov vrh (1629 m) št. 135.
378. Vretov vrh-Visoki Kurji vrh-Mojstrovica-Tišlerica pogl. XXVI.
379. Vrh Jecove (1080 m) št. 233.
380. Vrh Korena št. 102.
381. Vrh Luž (1202 m) št. 244.
382. Vrh Soteske (735 m) št. 271.
383. Vrlovec (1251 m) št. 15.
384. Vrlovec (1251 m)-Mrzla gora (2203 m) pogl. IV.
385. Vrtača (2180 m) št. 174.
386. Vrtovka (502 m) pogl. LIV.
387. Za Butaro št. 44.

388. Zajčnik (1746 m) št. 121.
389. Zeleniške špice pogl. I, št. 1.
390. Zelenjak (2028 m) št. 178.
391. Zgornje Sleme (1308 m) št. 221.
392. Zgornji Pavličev Kogel (1459 m) št. 18.
393. Zgornji špeh št. 301.
394. Zijalke (1875 m) št. 161.
395. Znoternica (1691 m) št. 123.
396. Žarkove peči pogl. XXXIII.
397. Žbanjek (1538 m) št. 278.
398. Žbevnica št. 354.
399. Žingerc (1345 m) št. 204.
400. Žleb št. 176.
401. Žmavcarji št. 106.

Julijske Alpe

402. Ablanca (Studorsko Sleme) 2004 m pogl. LXI.
403. Adam in Eva št. 472.
404. Aljažev dom v Vratih (1015 m) pogl. LXXIV.
405. Ambroščev žleb pogl. LX.
406. Amfiteater št. 567.
407. Apica pogl. CX.
408. Baba (Kobariška, 772 m) št. 828.
409. Babji (Baški) zob pogl. LXIII.
410. Bavh (2186 m) št. 914.
411. Bavhica (1873 m) št. 896.
412. Bavški greben št. 752.
413. Bavški Grintavec (2347 m) št. 741.
414. Begunjska vratca (2341 m) št. 454.
415. Berebica (1248 m) pogl. CX.
416. Biščkov studenec pogl. LXVI.
417. Biščkova glava (1351 m) pogl. LX.
418. Bivak Hlek (1225 m) pogl. CXIX.
419. Bivak I (Velika Rokavska Dnina, 2180 m) št. 947.
420. Bivak II (Na Jezerih, 2120 m) št. 948.
421. Bivak III (Za Akom, 1340 m) št. 949.
422. Bivak Manzano (1650 m) pogl. CXX.
423. Bivak Trbiž (Tarvisio, 2149 m) pogl. CIX.
424. Bogatin (1977 m) št. 432.
425. Bogatinsko sedlo (Vratca, 1803 m) pogl. LXIV, št. 433..
426. Bohinjska vratca (1979 m) pogl. LXXI. in LXI.
427. Bohinjsko sedlo (1277 m) pogl. LXIII.
428. Bovški Gamsovec (2392 m) št. 636.
429. Brda (2008 m) št. 391.
430. Bricelj (2346 m) št. 911.
431. Brinova glava (1586 m) št. 565.
432. Cesar (2098 m) št. 485.

433. Cigare (Financarji, Žaga) št. 520.
434. Ciprnik (1746 m) št. 675.
435. Čelesnik (1532 m) št. 504.
436. Čelo (2228 m) št. 630.
437. Četrtr (1832 m) pogl. LXIII.
438. Čez Beli potok (1719 m) št. 932.
439. Čez Brežice (sedlo, 1980 m) št. 912.
440. Čez Brežič (Možniški, 1699 m) št. 895.
441. Čez dol (Kaninski, 2345 m) št. 848.
442. Čez Dol (Zadnjiški) št. 641.
443. Čez Drt (1808 m, škrbina) št. 788.
444. Čez Hribarice (2353 m) št. 483 in 631.
445. Čez jezik (Mangartsko sedlo, 2055 m) št. 937.
446. Čez lužo (1986 m) št. 755.
447. Čez Potoče. št. 824.
448. Čez Stože (1736 m) št. 929.
449. Čez Suho (Baško, 1760 m, sedlo) pogl. LXIII.
450. Čez Suho (Bohinjsko, sedlo 1773 m) št. 411.
451. Čez Utro (1305 m) pogl. CXVIII.
452. Činkelman (2124 m) št. 486.
453. Čisti vrh (1875 m) št. 789.
454. Črna gora (1378m) št. 445.
455. Črna prst (Baška, 1844 m) št. 406.
456. Črna prst (Lepenska, 1960 m) št. 783.
457. Črni (Bavški) vrh št. 777.
458. Črni (Kranjskogorski) vrh (1476 m) št. 589.
459. Črni (Lepenski) vrh (1544 m) št. 780.
460. Črni Vogel (2422 m) št. 847.
461. Črno jezero (1294 m) št. 439.
462. Čukla (1767 m) pogl. CXXV.
463. Debela peč (Krmska, 2014 m) št. 389.
464. Debela peč (Soška, 1620 m) št. 647.
465. Debeli Kamen pogl. LXVI.
466. Debeli lašt (2050 m) pogl. XCVII.
467. Debeli vrh (Krmski, 1962 m) št. 396.
468. Debeljak (1869 m) št. 821.
469. Dimniki (2101 m) št. 381.
470. Dolec (planina) št. 799.
471. Dolkova špica (2591 m) št. 615.
472. Dom dr. Janeza Mencingerja (804 m) pogl. LXIII.
473. Dom na Komni (1520 m) pogl. LXIV.
474. Dom na Vitrancu (1555 m) pogl. CIV.
475. Dom Planika (2408 m) pogl. LXXIII.
476. Dom Valentina Staniča (2332 m) pogl. LXVI. in LXXIII.
477. Dovška (Sovatnska) vratca (2180 m) pogl. XCIX.
478. Dovška (Triglavska) vratca (2254 m) 385.
479. Dovški križ (2542 m) pogl. LXXVIII. št. 514.
480. Dravh (1547 m). št. 405.
481. Financarji (Cigare, Žaga) št. 520.
482. Frdamane police (2284 m) št. 607.
483. Gamsovo okno (1950 m) št. 593.
484. Germlajt (2051 m) št. 649.
485. Globoko (sedlo, 1828 m) št. 419.
486. Gnjilica (1463 m) št. 840.
487. Gornja Kopica (2202 m) št. 571
488. Gornji Vogel (1873 m) št. 900.
489. Grdi vršič (2327 m) št. 884.
490. Greben Beli potok (Za Akom)-Rutarski Vršič-Vanežev rob-Kukova špica pogl. LXXVI.
491. Greben Bovški Gamsovec-Zadnjiški Pihavec pogl. XCIX.
492. Greben Črna (Baška) prst-Rodica-Šija pogl. LXIII.
493. Greben Črna gora-Mlinarice-Vrbanova špica pogl. LXVI.
494. Greben Črni (Lepenski) vrh-Vovenk-Kaluder-Črna (Lepenska) prst-Velika Lepenska Baba pogl CXV.
495. Greben Goličica-Planja pogl. CI.
496. Greben Griva-Stador-Rušnata glava pogl. LXXII.
497. Greben Kal-Vršič (Lepenski)-Obleno brdo-Krnčica-Srednji Krnski vrh-Krn pogl. CXVIII.
498. Greben Kanjavec-Teme-Poprovec pogl. XCVIII.
499. Greben Kosmačev preval-Črna gora-Požar-Lengarjev rovt pogl. LXVI.
500. Greben Kosmačev preval-Črna gora-vse Mlinarice-Za Cmirom-Vrata pogl. LXVI.
501. Greben Kreda-Slatna-Vogli-Zelnariška Vrata pogl. LXVIII.
502. Greben Lengarjev rovt-Požar-Črna gora-Kosmačev preval pogl. LXVI.
503. Greben Loške stene pogl. CXXVII.
504. Greben Macesnovec (Krmski)-Dimniki-Luknja peč-Rjavina pogl. LX.
505. Greben Mala Črnelska špica-Veliki Snežni vrh-Gornji Vogel-Jerebica-Nemške glave pogl. CXXVI.
506. Greben Mala Mojstrovka-Velika

- Mojstrovka-Travnik-Šite pogl. CVII.
507. Greben Mali Oltar-Veliki Oltar št. 537.
508. Greben Martuljske Ponce-Veliki Oltar pogl. XC.
509. Greben Mavrinc (po starih kartah Špica v Sedelcih)-Kumlehova glava pogl. CVI.
510. Greben Mišelj vrh-Mišelj konec pogl. LXX.
511. Greben Možic-Slatnik-Lajnar-Dravh pogl. LXII.
512. Greben Oltarček-Mali Oltar št. 539.
513. Greben Plazki Kuk-Plazki Vogel-Veliko Špiče pogl. XCVII.
514. Greben Predel-Mangart pogl. CXXVIII.
515. Greben Prednja glava-Vrški Goličici-Mali Prisank-vrh Hudičevega stebra-Prisank pogl. CII.
516. Greben Prevala-(Bovška) Lopa-Velika Črnelska špica-Rombon (Črnelški greben) pogl. CXXV.
517. Greben Prisank-Zvoniki-Zadnji Prisank št. 665.
518. Greben Rateške Ponce-Strug-Vevnica-V Koncu špica-Kotova špica pogl. CVIII.
519. Greben Ravni dol-Griva-Plazki Vršac-Čisti vrh-Šnita-Košutnik-Velika Tičarica pogl. CXVI.
520. Greben Rigljica-Frdamane police-Špik pogl. XCIV.
521. Greben Rob nad Zagačami-Veliki Mangrt pogl. CIX.
522. Greben Rogelj-Plešivec-Jelenk-Pri Banderi pogl. CXXIV.
523. Greben Sklep-Veliki Stador pogl. CXXIII.
524. Greben Skočniki-Votlo Sleme-(Vrtaško) Sleme pogl. LXXV.
525. Greben Skutnik-Velika (Rezijska) Baba-Med Baban-Vrh Laške planje-Visoki Kanin pogl. CXX.
526. Greben Sleme-Škrlatica pogl. LXXIV.
527. Greben Spodnja Dolkova špica-Dolkova špica pogl. XCVI.
528. Greben Starijski vrh-Trnovski (Kobariški) Stol-Ribežni (Breginjski)-Muzci-Gnjilica pogl. CXIX.
529. Greben Stogi-Škednjovec-Vrh Hribaric pogl. LXIX.
530. Greben Svinjak-Špičica-Vrh ovčje planje-Pri Banderi-Vrh Leh-Vrh Ruš-pl. Bukovec pogl. CXII.
531. Greben Široke peči pogl. LXXXVII.
532. Greben Škrbinjek-Kumlehi-Vavovje-Robiče-Vratca pogl. CV.
533. Greben Škrlatica-Rakova špica-Rogljica-Dovški Gamsovec pogl. XCV.
534. Greben Šplevta-Spodnja Šplevta-Brinova glava pogl. LXXXVI.
535. Greben Štapce-Velika (Bohinjska) Tičarica-Velika Zelnarica-Čez Hribarice pogl. LXVII.
536. Greben Ta Visoka Rosojanska pot št. 841.
537. Greben Ušje-Plešivec-Trentski Pelc-Ribežni-Srebrnjak pogl. CX.
538. Greben Visoki Kanin-Hudi vršič-Prestreljenik-Prevala pogl. CXXI.
539. Greben Vitranc-Ciprniki-Slemenova špica-Mala Mojstrovka pogl. CIV.
540. Greben Vogel-Podrt gora-Bogatin pogl. LXIV.
541. Greben Vrbanovih špic pogl. LXVI.
542. Greben Vrh Osojnika-Bavški Pihavec-Obljak-(Bavški) Lipnik pogl. CXIV.
543. Greben Vrh Ruš-Vrh Brda-Mali Grintavec-Bavški Grintavec-Kanjski preval. pogl. CXI.
544. Greben Vrh Sedla-Debela (Krmska) peč-Mali Draški vrh-Veliki Draški vrh-Tosc pogl. LXI.
545. Greben Zadnja Mlinarica-Spodnja Vrbanova špica pogl. LXVI.
546. Greben Zadnjiški Ozebnik 2084 m-Veliki Vršovec 1856 m št. 643.
547. Greben Zagorelec-Jelenk-Skutnik-Špičica-Nizki vrh-Pelci-Pelc nad Klonicami pogl. CXIII.
548. Greben Zaprikraj-Krasji vrh-Veliki (Polovniški) vrh-Pirhovec-Polovnik pogl. CXVII.
549. Grebenec št. 944.
550. Grebenko prečenje Pelcev-Pelški greben št. 762.
551. Grebenko prečenje Rokavov pogl. LXXXII.
552. Grintovica (planina, 1250 m) pogl. LXIX.
553. Griva (Bohinjska, 1757 m) št. 487.
554. Griva (Krnska, 1999 m) št. 825.
555. Griva (Pelška, 2132 m) št. 762.
556. Griva (Trentska, 1804 m) št. 786.
557. Grlo (Oltarsko, 2390 m) št. 516.
558. Grlo (Rateško, 1467 m) št. 679.
559. Gulce (2257 m) št. 512.
560. Hribarice (2358 m) št. 463.

561. Hruška št. 652.
562. Huda škrbina (2401 m) št. 719.
563. Hudi vrh (1804 m) št. 818.
564. Hudi vršič (Črnelški, 2344 m) št. 885.
565. Hudi vršič (Kaninski, 2478 m) št. 862.
566. Hudičev žleb št. 659.
567. Hum (1015 m) št. 829.
568. Ivje (928 m) pogl. CV.
569. Jalovec (2645 m) št. 943.
570. Jelenk (Bovški, 2050 m) št. 876.
571. Jerebica (2126 m) št. 902.
572. Jezerce (planina) pogl. LXIX.
573. Jezerski preval (1945 m) št. 471.
574. Jezerski Stog (2040 m) št. 470.
575. Jezersko sedlo (1720 m) št. 899.
576. Jugovzhodni greben Spodnjega Rokava št. 548.
577. Jugovzhodni raz-greben Kukove špice št. 531.
578. Jugozahodni greben Prisanka št. 664.
579. Južni greben Škrlatice št. 562.
580. Južni greben Triglava št. 499.
581. Južni greben Velike Martuljske Ponce št. 586.
582. Južni greben Zadnjiškega Ozebnika št. 640.
583. Kačji jezik pogl. LXXIX.
584. Kal (1700 m) št. 807.
585. Kaluder (1980 m) št. 782.
586. Kamen (2315 m) št. 844.
587. Kanceljni (2133 m) št. 650.
588. Kaninska škrbina (2490 m) št. 857.
589. Kaninski vršič (2530 m) št. 858.
590. Kanjavec (2568 m) št. 632.
591. Kanjski preval (2030 m) št. 753 in 742.
592. Klečete pogl. CIV.
593. Klečica (1889 m) št. 388.
594. Kloma pogl. CIV.
595. Kobilnica (1568 m) št. 794.
596. Kobla (1498 m) pogl. LXIII.
597. Koča na Gozdu (1226 m) pogl. CII.
598. Koča na Planini pri Jezeru (1453 m) pogl. LXVII.
599. Koča na planini Razor pogl. LXIV.
600. Koča pod Bogatinom (1513 m) pogl. LXIV.
601. Koča pri izviru Soče (886 m) pogl. CX.
602. Koča pri Savici (653 m) pogl. LXIV.
603. Koča pri Triglavskih jezerih (1685 m) pogl. LXVII.
604. Kol (2350 m) št. 696.
605. Kol (Soški) 1924 m pogl. CXII.
606. Konj (Krnski) št. 815.
607. Konj (Pelški) pogl. CXIII.
608. Konj (Prevalski) št. 881.
609. Konjska škrbina (2063 m) št. 918.
610. Konjske police (2297 m) št. 883.
611. Konjski preval (2020 m) pogl. LXXI.
612. Konjski vrh (1879 m) št. 407.
613. Kontni vrh (1646 m) pogl. LXIII.
614. Kopica (Slatna, 2190 m) št. 459.
615. Kopice (2202 m) pogl. LXXXVIII.
616. Kosijev dom na Vogarju pogl. LXV.
617. Kosmačev preval (847 m) št. 447.
618. Koštrunovec (2102 m) št. 478.
619. Košutnik (1818 m) št. 791.
620. Kotel pod Grlom pogl. LXXX.
621. Kotova špica (2376 m) št. 712.
622. Kotovo sedlo (2138 m) št. 713.
623. Krasji vrh (1773 m) št. 795.
624. Kreda (2025) št. 464.
625. Kredarica (2541 m) št. 495.
626. Krivi plaz št. 672.
627. Krivi rob (2009 m) št. 901.
628. Krn (2244 m) št. 816.
629. Krnčica (2142 m) št. 812.
630. Krnica (Trentska, 1885 m) št. 722.
631. Krstenica (planina, 1670 m) pogl. LXIX.
632. Kser (sedlo, 1900 m) št. 429.
633. Kucerji (1611 m) št. 715.
634. Kugyjeva polica pogl. LXXIII.
635. Kukla (1318 m) št. 646.
636. Kukova špica (2427 m) pogl. LXXVII, št. 511 in 529.
637. Kukovi prodi št. 510.
638. Kumlehova glava (1788 m) št. 686 in 691.
639. Kurji vrh (1762 m) št. 590.
640. Lajnar (1549 m) št. 404.
641. Lazovski preval (1966 m) pogl. LXIX.
642. Lengarjev rovt št. 440.
643. Lengarjeva glava (1497 m) št. 442.
644. Lipanska vrata (1898 m) št. 392.
645. Lipanski vrh (1965 m) št. 393.
646. Lipnik (Bavški) št. 778.
647. Lipnik (Lepenski, 1867 m) št. 820.
648. Lopa (Bovška, 2406 m) št. 882.
649. Lopa (Tamarska, 2267 m) št. 701.
650. Lopatnik (2012 m) št. 826.
651. Luknja (Krmska, sedlo, 2117 m) pogl. LX, št. 383.
652. Luknja peč (2245 m) št. 382.
653. Macenovce (Krmski, 1926 m) št. 380.
654. Macenovce (Planiški, 1512 m) št. 714.
655. Mahavšček (2008 m) št. 431.

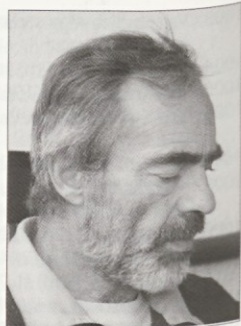
656. Mala Baba (Rezijska, 1977 m) pogl. CXX, št. 854.
657. Mala (Bohinjska) Tičarica (2071 m) št. 457.
658. Mala (Tamarska) Goličica št. 700.
659. Mala (Vršiška) Goličica (1950 m) št. 656.
660. Mala Črnelska špica (2276 m) št. 887 in 894.
661. Mala Martuljška Ponca (2502 m) pogl. XCI, št. 576 in 583.
662. Mala Mojstrovka (2332 m) pogl. CXXX, št. 682 in 692.
663. Mala Rateška Ponca (1925 m) št. 716.
664. Mala Ruša (1922 m) št. 930.
665. Mala Šita (2228 m) št. 698.
666. Mala špica (2167 m) št. 936.
667. Mala vrata (1814 m) št. 731.
668. Mala Zelnarica (2310 m) št. 460.
669. Mali (Bavški) Pihavec (2074 m) št. 775.
670. Mali (Krsteniški) Stog (1879 m) št. 469.
671. Mali Bedinji vrh (2175 m) št. 917.
672. Mali dol (2379 m) št. 846.
673. Mali Draški vrh (2132 m) št. 399.
674. Mali Grintavec (Bavški, 2294 m) št. 740.
675. Mali Grintavec (Predelski, 1889 m) št. 926.
676. Mali Jalovec (2575 m) št. 942.
677. Mali Jelenk (Bavški, 2075 m) št. 757.
678. Mali Kanin (2572 m) št. 850.
679. Mali Koritniški Mangrt (2333 m in 2370 m) št. 718.
680. Mali Kumleh (1461) št. 684.
681. Mali Mangart št. 940.
682. Mali Morež št. 920.
683. Mali Muzci (2026 m) pogl. CXII.
684. Mali Muzec (1612 m) št. 837.
685. Mali Polovnik št. 806.
686. Mali Prisank (2215 m) št. 658.
687. Mali Stador (1970 m) št. 868.
688. Mali Triglav (2725 m) št. 496.
689. Mali Vratnik (1093 m) št. 671.
690. Mali vrh (Kobariški, 1405 m) št. 833.
691. Mali vrh (Komnski, 2015 m) št. 425.
692. Malo Špičje (2312 m) št. 626.
693. Malo Ušje (2007 m) št. 890.
694. Mangartsko sedlo (2055 m) št. 937.
695. Matajurski vrh (1936 m) pogl. LXIII.
696. Mavrinc (1562 m) št. 690.
697. Med Baban (2030 m) št. 842.
698. Mejja (1996 m) št. 422.
699. Mesnova glava 1715 m pogl. LXI.
700. Mišelj vrh (2350 m) št. 479.
701. Mišeljska glava (2273 m) št. 480.
702. Mišeljski konec (2464 m) št. 482.
703. Mišeljski preval (1995 m) št. 474.
704. Mlinarica (Dovška, 1777 m) št. 448.
705. Močile 1823 m pogl. LXI.
706. Morež (2261 m) št. 921.
707. Možic (1603 m) št. 402.
708. Mrežce št. 394.
709. Na Brinju pogl. LXXXVI.
710. Na glavah 1664 m pogl. CX.
711. Na grivah 1612 m pogl. CX.
712. Na jezerih pogl. LXXIV.
713. Na Kalu (sedlo, 1362 m) pogl. LXIII.
714. Na koncu pogl. C.
715. Na lašte (1895 m) št. 723.
716. Na Nizkem (Mišeljskem, 2295 m) št. 481.
717. Na Nizkem (Vratskem, 1352 m, sedlo) št. 443.
718. Na Pečeh (2039 m) pogl. LXXXIX.
719. Na požarju (1186 m) št. 805.
720. Na vrhu (1231 m) št. 831.
721. Nad Ohojami (1576 m) št. 839.
722. Nad Pečem (1458 m) št. 802.
723. Nad Šitom glava (2087 m) pogl. CVII.
724. Naklo (Bavško, 1711 m) pogl. CXXVII.
725. Naklo (Bovško, 1955 m) št. 875.
726. Nemške glave (1597 m) št. 905.
727. Nizka dolina (Na Nizkem, 1352 m, sedlo) št. 443.
728. Nizki vrh (2162 m) št. 769.
729. Njivice št. 507.
730. Noga (2651 m) št. 502.
731. Obleno brdo (1957 m) št. 810.
732. Oblica (2246 m) št. 908.
733. Obljak (1866 m) št. 776.
734. Okroglež (1965 m) št. 390.
735. Oltar (Bavški) št. 759.
736. Oltarček št. 538.
737. Oltarji (2308 m) št. 910.
738. Oltarska skupina pogl. LXXX.
739. Oltarsko Grlo (2390 m) pogl. LXXIX.
740. Oplačnica (2052 m) št. 773.
741. Ostri rob (1761 m) št. 745.
742. Ovčarija (planina) pogl. LXXII.
743. Paradajz št. 579.
744. Peči (dva vrhova, 2453 in 2464 m) št. 860.
745. Pekel (2072 m) pogl. LX.
746. Pelc nad Klonicami (Pinja, 2442 m) št. 765.
747. Pelški greben št. 762.

748. Pelški Vršac (2112 m) št. 763.
749. Pihavec (Zadnjiški, 2419 m) št. 638.
750. Pinja (2442 m) št. 765.
751. Pirhovec (1660 m) št. 800.
752. Planina Blato (1147 m) pogl. LXVII, št. 438.
753. Planina Bukovec (1346 m) št. 737 in 751.
754. Planina na Kraju pogl. LXIV.
755. Planina pod Mišelj vrhom pogl. LXIX in LXX.
756. Planina pri Jezeru št. 436.
757. Planina v Lazu (1560 m) pogl. LXVIII. in LXIX.
758. Planina Viševnik pogl. LXV.
759. Planina Za Skalo (1510 m). št. 617.
760. Planinski dom Petra Skalarja (2268 m) pogl. CXXV.
761. Planinski dom pri Krnskih jezerih (1385 m) pogl. CXV.
762. Planinski dom v Tamarju (1108 m) pogl. CVIII.
763. Planiška škrbina št. 704.
764. Planja (Komnska, sedlo, 1874 m) št. 427.
765. Planja (Loška, 1693 m) št. 903.
766. Planja (Razorska, sedlo, 2349 m) št. 654.
767. Planja (Trentska, 2453 m) št. 653.
768. Plazki (Plazjanski) Vršac (1868 m) št. 787.
769. Plazki Kuk (2038 m) št. 618.
770. Plazki Vogel (2348 m in 2356 m) št. 623.
771. Plešivec (Bovški, 1962 m) št. 873.
772. Plešivec (Loški, 2185 m) št. 913.
773. Plešivec (Trentski, 2008 m) št. 724.
774. Pod Dolkom št. 549.
775. Pod Kaninom (2450 m) št. 849.
776. Podrta (Komnska) gora (2061 m) št. 424.
777. Police (2117 m) št. 813.
778. Poljanski vrh (1897 m) št. 408.
779. Polovniški Špik (1482 m) št. 801.
780. Poprovec (2495 m) št. 635.
781. Požar (Vratski, 1544 m) št. 441.
782. Požgana Mlinarica (1873 m) št. 450.
783. Predel (sedlo, 1282 m) pogl. CXXVIII, št. 779.
784. Predelov vrh (1453 m) št. 444.
785. Predelska Glava (1618 m) št. 922.
786. Prednja Glava št. 655.
787. Prednje Robičje (1941 m) št. 669 in 689.
788. Predolina (preval, 1655 m) pogl. CXX, št. 853.
789. Prehodavci (2071 m) št. 628.
790. Prestreljenik (2499 m) št. 863.
791. Prestreljeniški vršič (2262 m) št. 864.
792. Prevala (Bavška, 1560 m) št. 771.
793. Prevala (Kaninska, 2067 m) št. 866 in 878.
794. Prevalski Kuntar (2285 m) št. 880.
795. Prevalski Stog (2075 m) št. 473.
796. Prevčev stolp (2228 m) št. 651.
797. Pri babi št. 726.
798. Pri Banderi (Bavški, 1974 m) št. 748.
799. Pri Banderi (Bovški, 2055 m) št. 877.
800. Pri Turnih (1349 m) št. 446.
801. Prisank (2547 m) št. 660, 662, 667.
802. Prišna glava (1946 m) št. 889.
803. Prletov žleb pogl. LX.
804. Pršivec (1761 m) pogl. LXV, št. 434.
805. Prvi Vogel (2181 m) št. 466.
806. Puntarčič (1561 m) št. 835.
807. Raskovec (1967 m) št. 409.
808. Rateški Mali Mangart (2278 m) št. 939.
809. Ravni (Raven) dol (Zajezero 1378 m) št. 785.
810. Razor (Loški, 1702 m) št. 923.
811. Rdeča škrbina (2500 m) št. 616.
812. Ribežni (Breginjski, 1516 m) št. 836.
813. Ribežni (Trentski, sedlo, 1933 m) št. 728.
814. Rigeljn (2030 m) št. 600.
815. Rigljica (2050 m) št. 601.
816. Rjavec (2568 m) št. 500.
817. Rjavina (2532 m) št. 384.
818. Rob nad Zagačami (2145 m) št. 717.
819. Rob Velike Dnine (2234 m) št. 697.
820. Robičje (Prednje 1941 m, Zadnje 1930 m) pogl. CIII.
821. Rodica (1966 m) št. 410.
822. Rogelj (1702 m) št. 872.
823. Rogljati Rokav št. 544.
824. Rombon (Veliki vrh, 2208 m) št. 892.
825. Rupe št. 680.
826. Rusa peč (Vrh nad Rudo, 2108 m) št. 604.
827. Rušica (2074 m) št. 602.
828. Rušnata glava (1899 m) št. 455 in 491.
829. Rušnata Mlinarica (1809 m) št. 449.
830. Rušnati vrh (1915 m) št. 421.
831. Rutarski Vršič (1696 m) št. 527.
832. Rž (2538 m) št. 494.
833. Sedelce (2031 m) št. 934.

834. Sedlo (Rokavska škrbina) med Srednjim in Visokim Rokavom št. 546.
835. Sedlo med Malo in Veliko Martuljško Ponco št. 577.
836. Sedlo pri Šplevti (2250 m) št. 532. in 515.
837. Severni greben Male Mojstrovke št. 945.
838. Severni greben Triglava št. 498.
839. Severovzhodni greben Kukove špice št. 530.
840. Severovzhodni greben Malega Oltarja št. 540.
841. Skala (Mangrtska, 2110 m) št. 933.
842. Sklep (2136 m) št. 869.
843. Skočniki št. 523.
844. Skok št. 566.
845. Skutnik (Bavški, 2172 m) št. 760.
846. Skutnik (Lepenski, 2074 m) št. 827.
847. Skutnik (Loški, 1865 m) št. 925.
848. Skutnik (Rezijski 1720 m) pogl. CXX, št. 852.
849. Slatna (2077 m) št. 465.
850. Slatnik (1600 m) št. 403.
851. Sleme (Rateško, 1815 m) pogl. CIV
852. Sleme (Vrtaško /Dovško/, 2077 m) št. 509 in 525.
853. Slemenova špica (1911 m) št. 681.
854. Spodnja Dolkova špica (2541 m) št. 614.
855. Spodnja Šplevta (2046 m) št. 564.
856. Spodnja Vrbanova špica (2299 m) št. 452.
857. Spodnji Kotel št. 572.
858. Spodnji Rokav (2500 m) LXXXIII in št. 543..
859. Sračnik št. 678.
860. Srvnik? (1994 m) št. 735.
861. Srebrnjak (2085 m) št. 730.
862. Srednja gora (1361 m) pogl. LX.
863. Srednja Rateška Ponca (2228m) št. 705.
864. Srednja špica (1819 m) št. 819.
865. Srednji Kotel št. 573.
866. Srednji Krnski vrh (2134 m) št. 814.
867. Srednji Pelc (2336 m) št. 767.
868. Srednji Rokav (2589 m) pogl. LXXXIV, št. 545 in 555, pristop skozi ozebnik št. 556.
869. Srednji Vogel (2227 m) št. 467.
870. Srednji Vršič (2543 m) št. 859.
871. Srenjski preval (1959 m) št. 398.
872. Stador (Bohinjski, 1688 m) št. 490.
873. Stadorski Orlič (1782 m) št. 489.
874. Starijski vrh (1147 m) št. 830.
875. Staro utro (1590 m) pogl. CX.
876. Stresenica (1789 m) št. 387.
877. Strug (2265 m) št. 707.
878. Struške špice št. 708.
879. Suhi vrh (1645 m) št. 677.
880. Svinjak (1653 m) št. 744.
881. Šija (1800 m) št. 412.
882. Široka peč (2497 m) št. 568.
883. Šitna glava (2087 m) pogl. CVII.
884. Škednjovec (2309 m) št. 475.
885. Škodela (2331 m) št. 736, pogl. CXII.
886. Škraplja (1794 m) št. 897.
887. Škrbina (Komnska, 1910 m) št. 424.
888. Škrbina Jugove grape št. 533.
889. Škrbina Kačjega jezika št. 580.
890. Škrbina Luknje št. 379.
891. Škrbina med Ruso pečjo in Frdamanimi policami št. 605.
892. Škrbina med Rušico in Ruso pečjo št. 603.
893. Škrbina med Velikim Oltarjem in Visokim Rokavom št. 518.
894. Škrbina pod Prestreljenikom (2292 m) št. 865 in 871.
895. Škrbina pri Zadnjem Rigeljnu št. 599.
896. Škrbina v Pečeh (2417 m) št. 861.
897. Škrbina Za Gradom (2277 m) št. 764.
898. Škrbinjek (1341 m) št. 683.
899. Škrlatica (2740 m) pogl. LXXXV, št. 521, pristop iz krnice - zatrepava V Kotlu št. 559.
900. Škrnatarica (2448 m) št. 513.
901. Šmihelovec (2137 m) št. 754.
902. Šnita (1803 m) št. 790.
903. Špičica (Bavška, 1763 m) št. 746.
904. Špičica (Zapotoška, 2169 m) št. 761.
905. Špik (2472 m) št. 588.in 608.
906. Špikova škrbina (2184 m) št. 575.
907. Šplevta (2262 m) št. 563.
908. Štapce (1851 m) št. 456. in 492.
909. Teme Kanjavca (2498 m) št. 634.
910. Tolminski Kuk (2085 m) št. 426.
911. Tosc (2275 m) št. 401.
912. Travnik (Loški, 2200 m) št. 938.
913. Travnik (Tamarski, 2379 m) št. 695.
914. Travnik (Trentski, 2258 m) št. 622.
915. Travniška Planja (2092 m) št. 619.
916. Travniška škrbina (2077 m) št. 621.
917. Travniški rob (2136 m) št. 620.
918. Trentska Goličica (2101 m) št. 648.
919. Trentski Pelc (2109 m) št. 727.
920. Triglav (2864 m) pogl. LXXIII, št. 497.
921. Triglavska škrbina (2658 m) št. 501.
922. Triglavski dom na Kredarici (2515

- m) pogl. LXXIII.
923. Trnovski (Kobariški) Stol (1673 m) št. 834.
924. Trta (1491 m), št. 376.
925. Tržaška koča na Doliču (2151 m) pogl. LXVII in XCVIII.
926. Ušje (1746 m) št. 721.
927. V Gradu (1966 m) pogl. CXXVII.
928. V Koncu špica (2350 m) št. 711.
929. V kotlu pogl. LXXIV, št. 551.
930. Vanežev rob (1890 m) št. 528.
931. Vavovje (1819 m) št. 687.
932. Velika (Bohinjska) Tičarica (2091 m) št. 458.
933. Velika (Lepenska) Baba (2016 m) št. 784.
934. Velika (Rokavska) Dnina pogl. LXXIX.
935. Velika (Vršiška) Dnina pogl. CVII.
936. Velika (Vršiška) Goličica (2078 m) št. 657.
937. Velika Baba (Rezijska, 2137 m) št. 855.
938. Velika Črnelska špica (2332 m) št. 886.
939. Velika glava pogl. C.
940. Velika Martuljška Ponca (2602 m) pogl. XCII, št. 578, običajni pristop št. 584.
941. Velika Mojstrovka (2366 m in 2372 m) št. 693.
942. Velika Ruša (1833 m) št. 931.
943. Velika Šita (2305 m) št. 699.
944. Velika Špica (2398 m) št. 625.
945. Velika Tičarica (Trentska, 1892 m) št. 792.
946. Velika Vrata (Komnska, 1924 m) pogl. XCVII.
947. Velika vrata (Zapotoška, sedlo, 1794 m) št. 734.
948. Velika Zelnarica (2320 m) št. 461.
949. Veliki (Bavški) Pihavec (2090 m) št. 774.
950. Veliki (Polovniški) vrh (1764 m) št. 796.
951. Veliki Bedinji vrh (2196 m) št. 916.
952. Veliki Draški vrh (2243 m) št. 400.
953. Veliki Grintavec (1943 m) št. 927.
954. Veliki Hlebec (1799 m) št. 924.
955. Veliki Jelenk (Bavški, 2114 m) št. 758.
956. Veliki Kumleh (1680 m) št. 685.
957. Veliki Lemež (2043 m) št. 822.
958. Veliki Mangart (2679 m) št. 720 in 941.
959. Veliki mel pogl. LXXX.
960. Veliki Muzci (2166 m) pogl. CXII.
961. Veliki Muzec (1638 m) št. 838.
962. Veliki Oltar (2621 m) pogl. LXXIX, št. 517 in št. 581.
963. Veliki Pelc (2388 m) št. 766.
964. Veliki Polovnik (1471 m) št. 804.
965. Veliki Selišnik (1952 m, 1959 m) št. 397.
966. Veliki Snežni vrh (1973 m) št. 898.
967. Veliki Stador (2165 m) št. 870.
968. Veliki Škedenj (1832 in 1779 m) pogl. CXXII.
969. Veliki Vratnik (1392 m) št. 673.
970. Veliko Čelo (789 m) št. 743.
971. Veliko Poldne (1460 m) št. 904.
972. Veliko Ušje (2048 m) št. 891.
973. Vernar (2225 m) pogl. LXXI, št. 484.
974. Vevnica (2340 m) št. 710.
975. Vevniška škrbina št. 709.
976. Visoka (Planiška) peč (1749 m) št. 676.
977. Visoka Rateška Ponca (2272 m) št. 703.
978. Visoka špica (2165 m) št. 935.
979. Visoka Vrbanova špica (2408 m) št. 453.
980. Visoki Kanin (2587 m) št. 851 in 856.
981. Visoki Orlov rob (1880 m) št. 414.
982. Visoki Rokav (2646 m) pogl. LXXXI, št. 519 in 547, običajni pristop št. 541, pristop iz zatrepa V Kotlu št. 542.
983. Viševnik (planina 1615 m) pogl. LXXII, št. 435.
984. Vitranc (1576 m) št. 674.
985. Vodični vrh (1621 m) št. 437.
986. Vodnikov dom na(d) Velskim poljem (1817 m) pogl. LXXI.
987. Vogar (1054 m) št. 433.
988. Vogel (1922 m) št. 417.
989. Vogel (Krnski, 1980 m) št. 823.
990. Votli vrh (2197 m) št. 919.
991. Votlo Sleme (2029 m) št. 508 in 524.
992. Vovenk (1515 m) št. 781.
993. Vrata (Krnska, 1938 m) št. 811.
994. Vratca (Trentska, 1863 m) št. 725.
995. Vratca (Vogelska, 1725 m) št. 413 in 415.
996. Vratca.(Vršiška, 1799 m) pogl. CV, št. 670.
997. Vratca (Rateška, 1844 m) pogl. CVIII, št. 702.
998. Vratni vrh (1996 m) št. 874.
999. Vrh Bače (1273 m) pogl. LXIII.
1000. Vrh Brda (2152 m) št. 739.
1001. Vrh Goleževce (2119 m) št. 915.
1002. Vrh Hribaric (2388 m) št. 476.

1003. Vrh Hudičevega stebra (2237 m) št. 661.
1004. Vrh Konte (2014 m) št. 423.
1005. Vrh Kozje planje (1965 m) št. 747.
1006. Vrh Krnic (Bohinjskih, 1896 m) št. 418.
1007. Vrh Krnice (Bavške, 2234 m) št. 907.
1008. Vrh Krnice (Kaninske, Picco di Carnizza, 2441 m) pogl. CXX.
1009. Vrh Labrja (2326 m) št. 624.
1010. Vrh Laške planje (2448 m) št. 845.
1011. Vrh Leh (1958 m) št. 749.
1012. Vrh Male Krnice (2098 m) št. 906.
1013. Vrh nad Kamnom (2365 m) št. 637.
1014. Vrh nad Mužici (2227 m) št. 522.
1015. Vrh nad Škrbino (2054 m) št. 423.
1016. Vrh Osojnika (1975 m) št. 770 in 772.
1017. Vrh Planje (Bohinjske, 1863 m) št. 420.
1018. Vrh Planje (Komnske, 1971 m) št. 428.
1019. Vrh Razora (1893 m) št. 395.
1020. Vrh Ribežnov (2024 m) št. 888.
1021. Vrh Rup (2245 m) št. 909.
1022. Vrh Ruš (1864 m) št. 809.
1023. Vrh Ruš (1995 m) št. 738 in 750.
1024. Vrh Sedla (1861 m) št. 386.
1025. Vrh Škrli (1926 m) št. 430.
1026. Vrh travnika (1476 m) št. 803.
1027. Vrh Žlebi (2317 m) št. 843.
1028. Vršac (Travniški, 2236 m) št. 629.
1029. Vršaki (2448 m) št. 477.
1030. Vršanja glava (1368 m) št. 832.
1031. Vršič (Lepenski, 1897 m) št. 808.
1032. Vršič (Loški, 1919 m) št. 928.
1033. Vršič v Škrbini (2245 m?) št. 609.
1034. Vršiči pod Lopo (2196 m) št. 879.
1035. Vrtaška planina (1462 m) št. 505.
1036. Vrtaški vrh (1898 m) št. 506.
1037. Vrtec (1809 m) št. 488.
1038. Vzhodni greben Spodnjega Rokava št. 552.
1039. Vzhodni greben Srednjega Rokava št. 554.
1040. Vzhodni greben Špika (2472 m) pogl. XCIII.
1041. Vzhodni greben Triglava 493.
1042. Vzhodni greben Velikega Oltarja št. 535.
1043. Za česnom 1542 m pogl. CX.
1044. Zadnja Lopa (2115 m) št. 627.
1045. Zadnja Mlinarica (1794 m) št. 451.
1046. Zadnja Mojstrovka (2354 m, L, 15') št. 694.
1047. Zadnja Rateška Ponca (2242 m) št. 706.
1048. Zadnje Robičje (1930 m) št. 668.
1049. Zadnje Robičje (1930 m) št. 688.
1050. Zadnji Pelc (2315 m) št. 768.
1051. Zadnji Prisank (2392 m) št. 665.
1052. Zadnji Vogel (2327 m) št. 416 in 468.
1053. Zadnjiški Ozebnik (2084 m) pogl. C in št. 642.
1054. Zagorelec (2090 m) št. 756.
1055. Zahodni greben Male Martuljske Ponce št. 582.
1056. Zahodni greben Prisanka št. 663.
1057. Zahodni greben Velike Martuljske Ponce št. 587.
1058. Zahodni greben Velikega Oltarja št. 536.
1059. Zahodni vrh Frdamanih polic (2274 m) št. 606.
1060. Zahodni vrh Kanjavca (2569 m) št. 633.
1061. Zakleta grapa št. 378.
1062. Zapotok (1385 m, planina) št. 732.
1063. Zapotoški vrh (1941 m) št. 733.
1064. Zaprikraj (1208 m, planina) pogl. CXVIII, št. 793.
1065. Zasavska koča na Prehodavcih (2071 m) pogl. LXVII in XCVII.
1066. Zavetišče pod Špičkom (2064 m) pogl. CXIII.
1067. Zeleni vrh (2052 m) št. 426.
1068. Zelnariška Vrata (2192 m) št. 462.
1069. Zgornji Kotel št. 574.
1070. Zob Kanjavca (2426 m) pogl. XCVIII.
1071. Zorčev rob pogl. CXXVII.
1072. Zvirnikov rob (2020 in 2025 m) št. 729.
1073. Zvoniki (2430 m) št. 666.
1074. Žaga (Financarji, Cigare) št. 520, pogl. XCIX (Bovški Gamsovec-Pihavec), pogl. XC (Martuljek).
1075. Žagana glava št. 377.
1076. Žičnica Vogel (1535 m) pogl. LXIII in LXIV.

Vsekakor je Prle zbral potrebno množico podatkov in števil, kar je poleg tega, da je osebno preplezal večino grebenov, ki jih opisuje, porok za uporabnost in kakovost vodnika. Vmesni vložki osebnih doživetij dajejo tisti pridih avtentičnosti, živahne napotke s pravo mero samokritičnega humora.

France Zupan

Vsekakor gre za izviren priročnik, ki ni samo vodniško koristen, temveč ga je mogoče lepo brati (zlasti kurzivne, nevodniške vložke). Naj ga torej priporočim vsakomur, ki ga te stvari zanimajo - in celo tistim, ki rajši samo berejo!

Matjaž Kmecl

Milenko Arnejšek - Prle je prehodil, obplezal, fotografiral in opisal vrtoглаvo pot po drznih skalnih grebenih naših gora. Gre za plezalno in brezpotno gibanje po drznih grebenih, ki so že sami po sebi nekaj zelo posebnega in očarljivega, saj nas vodijo tik nad ponekod drznimi prepadi, preko stolpičev, turnov, dolgih hrbtov in travnatih gredin, ves čas razpete med zemljo in nebom, med višino in globino, med trdno podlago in zrakom.

Igor Škamperle

Zahvale

Zahvaljujem se tistim, ki so mi pomagali z nasveti. Hvala vam: Janez Kunstelj, Romano Marca - Lukež, Tine Mihelič, Drejc Karničar, Filip Bence - Tačrn, Borut Peršolja, Bogomir Celarec, Lojze Budkovič, Matjaž Kos, Primož Kapun, Slavko Petek - Fux, A. Pavle Florjančič in drugi.

...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora
...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora
...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora

...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora
...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora
...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora

...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora
...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora
...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora

...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora
...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora
...in v tem pogledu znanstveni študij vseh slovenskih gora

G 5382

gor. av.

Grebeni slovenskih gora

A 2010

Kranj 9 5382

P GORENJSKA

šPort in šah

ARNEJŠEK M. Grebeni slovenskih

796.52(497.4)(036)

090900102

COBISS c

Milenko Arnejšek
Ptuju. Do trinajste
tem se je preselil
maturiral na Gimn
akademijo – smer
fesionalni glasben

hoc zasedbe v bar
rani, ansambel Delial in druge). Sodeloval je tudi kot
glasbenik v gledališču Glej, Pupilija Ferkewerk, Dra
ma Ljubljana, Mala drama. Tri leta je igral v tujini (Av
strija, Švica, Nemčija, Švedska, Italija, Nizozemska) v
šov in plesnih skupinah. Po vrnitvi v domovino se je
najprej zaposlil kot učitelj harmonike v Glasbeni šoli
Kamnik, kasneje pa v Glasbeni šoli Škofja Loka. Akti
ven je tudi kot korepetitor (saksofon, trobenta, kla
rinet, pevci, pevski zbori in komorne skupine). Sedaj
živi v Škofji Loki. Je oče dveh sinov: Vida in Leva.

Izdal je dve knjigi: Plezalni priročnik (v samozaložbi)
in Moje gore (PZS Slovenije) in pisal članke v Planin
skem vestniku ter v Alpinističnih razgledih.

Alpinistični opus je obsežen: je inštruktor alpinizma
in član Gorske reševalne službe Slovenije. Preplezal
je čez tisoč smeri, letnih, lednih, mešanih in petin
dvajset prvenstvenih smeri ter presmučal večino
turnih smukov pri nas. Ukvarja se tudi z vzgojo
mladih alpinistov ter posveča pozornost preventivi
planincev in plezalcev. Deluje tudi kot reševalec na
smučišču.

Je zaprisežen častilec narave, raziskovalec skritih
kotičkov Slovenije in najraje obiskuje zakotne, malo
obiskane dele Slovenije ter je ljubitelj in pristaš na
ravnega načina življenja.

